

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

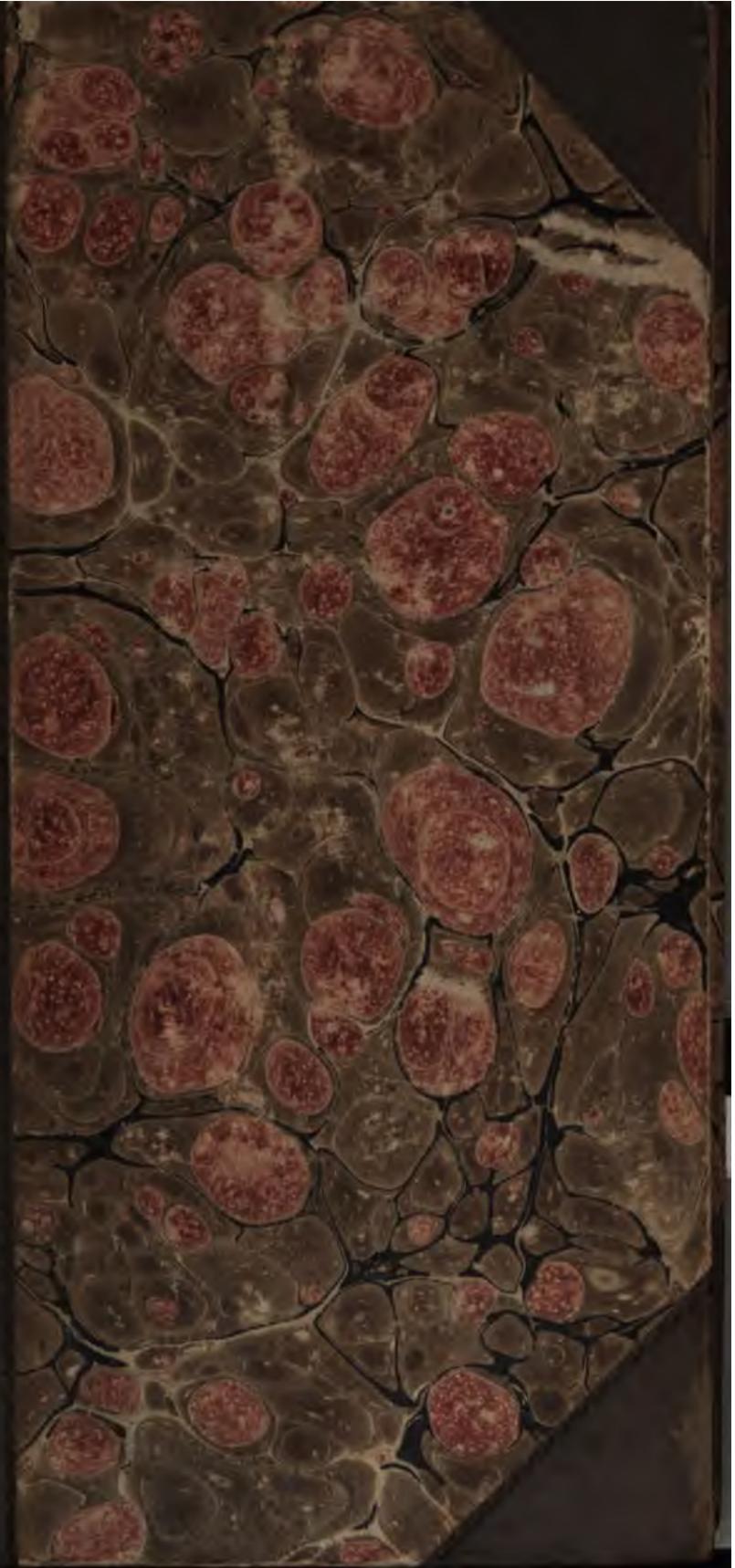
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1830

A.

K,

TEN-

6000051421

28

300.

6000051421

28

300.

10

10

10

10

10

10

10

l 1830
H O S E A S
P R O P H E T A.

INTRODUCTIONEM PRAEMISIT,

VERTIT,

COMMENTATUS EST

JOANNES CHRISTIANUS STUCK,

**PHILOS. D. AA. LL. MAG., SACRORUM APUD CAVERTITIEN-
SES IN SAXONIA MINISTER.**

L I P S I A E
P R O S T A T A P U D C. H. R E C L A M.

1828.

300.

P r o o e m i u m.

Duo potissimum erant quae cum in eo essem ut opus hoc meum exegeticum in vulgus emitterem, maximopere sum veritus, scilicet ne aut post tot tantorumque virorum prophetam Hoseam interpretandi conamina, superfluum aliquid suscepimus, aut ubi eorum conamina mihi nondum suffecisse visa fuerint, arrogantiae mihi culpam contraxerim. Vicit tandem pium animi desiderium, ut in quo amore et reverentia erga sacerrima SSae monumenta per omnem meam vitam elaboraverim, nimirum ut magis magisque eorum sensum et significationem ab omni partium studio liber intelligerem, civibus meis proponerem atque ab iis edocerer, utrum ea ratione, qua opus meum perfeci, et ipse proprius ad

*

verum scriptorum sacrorum sensum accesserim, et mecum bene de Vetere Testamento sentientes adduxerim, nec ne.

Duplex est modus sacros Hebraeorum prophetas tractandi, vel ut luce per Christianam religionem hominibus accensa eorum sensus et vis quaeratur, utque omnia eorum dicta, sententiae atque praecepta et ad verbum et allegorice cum historia dogmatibusque N. T. prorsus consentire iubeantur, vel ut ex iis via et ratio cognoscatur, qua gens humana inde ab infimis culturae primordiis ad felicissimum Iesu Christi aevum praeparata atque educata sit, utque sic magis magisque intelligamus, qui fieri potuerit, ut novi foederis institutio non violento et humanas cogitationes excedente Dei actu hominibus contigerit. Ita vel Vetus Testamentum e Novo, vel Novum Testamentum e Veteri interpretes illustrarunt. In illo pii patres ecclesiae Christianae usque ad saeculum praeteritum versati sunt; huius causam gesserunt recentiores theologi. Idque vario successu. Quemadmodum enim illi Novi et Veteris Testamenti rem saepenumero ita inter se miscuerunt, ut postremo nil nisi caeca dogmatum ecclesiae antiquitate sancitorum admiratio relinqueretur, sic no-

strorum studia nonnunquam Iesu Christi aevum a Mosis et prophetarum aetate ita separarunt, ut de neutro haberent, quid probe statuerent.

Mihi quidem omnis institutio Veteris et Novi Testamenti unum continuum et in se cohaerens divinae providentiae opus esse videtur. Cuius ut saluberrimum humanisque rebus accommodatissimum et consilium et processum probe existimemus, ante omnia eius ministros interpretesque divinitus quidem ductos verum temporum vicissitudinibus obnoxios pia reverentia et sedulo studio cognoscamus necesse est. Qua de causa scriptorium sacrorum peculiaris sentiendi et intelligendi ratio per vestigari debet, ita tamen, ut quae fueritis antiquiorum magistrorum temporumque in excitandis illorum animis, diligenter ponderetur. Tali modo omnes Graecorum et Latinorum scriptores tractamus. Postquam enim ingenium unius cuiusque percepimus, quae quisque tempori, magistris et disciplinis debuerit, perscrutamur, cum reliquis eius aevi monumentis comparamus, ut denique aptum et verum de eo existat iudicium. Eadem est divini spiritus scriptores sacros impellentis sana admiratio, ut intelligamus, quomodo is viribus

que humanis usus fuerit ad eas cogitationes, mores et spes procreandas, quarum ope paullatim animi verae emendationis Deique gratiae per Christum nobis reconciliandae compotes fieri potuerint. Gens enim humana nullo temporis momento saltu aliquo inopinato et non praeparato ad meliora evecta est. Christiana religio ipsa triumphos de vitiis, erroribus et miseriis tunc demum agere potuit, cum pluribus saeculis interiectis temporum occasio multorumque piorum virorum studia accederent. Nec Iesus Christus munus praeclarissimum perficere potuisset, nisi iisdem praesidiis fuisse adiutus.

Scripta V. T. fontem nobis aperiunt, unde Iesu Christi salutaris institutio fluxerit. Pingunt parva primordia, e quibus vera et Deo accepta pietas excrevit, pingunt fundamenta et rationes, quibus proborum hominum cum Deo se reconciliandi studium nitebatur, pingunt desideria divinae gratiae et redemptionis inter tot tantasque calamitates enata, pingunt varios casus, quibus mentes quandam summis erroribus obcaecatae ad meliorem Dei cognitionem magis magisque evectae sunt.

Hominum ingenium ut primum vires sentire coepit, nil ardentius habuit

nisi ut de causa, origine, consilio et fine omnium rerum cogitaret. Ut enim ipsa hominis ratio, ab omni dementi casu eventibusque fortuito ortis vitam felicitatemque redimens, consilio res suas ducere et ad optimum successum volvere operatur, ita in instituendis omnibus rebus rationem aliquam supremam omnia consilio et vi perfectissima efficientem et gubernantem non poterat non suspicari. At duplex fuit via ab hominibus inita: altera eorum, qui de rerum auctore et gubernatore dissererent, in modum, quo omnes res ab eo creatae cum eo coniunctae essent et ab eo regerentur, inquirerent, inventa in qualcumque vel philosophicum vel mysticum ordinem redigerent; altera eorum, qui in simplicissimis notionibus iisque ad instar indolis humanae formatis subsisterent, verum supremi numeri vi et magnificentia animo percelerentur, id vel timore tremoreque colerent, vel pietate sibi propitium reddere studerent. Illa res divinas tractandi ratio in regiones occidentales migravit. Phoenices, Aegyptios et Graecos auctores habuit; haec in oriente radices egit, Omnis institutio sacra et politica Iudaeorum tali fundamento gaudet. Abrahamus pia observantia Deum reverebat-

— VIII —

tur. Animo eius infixa erat persuasio, se suasque res a numine sibi suisque amico regi, nec amplius de eius natura et indeole quaerens in omnibus suis fatis eius vim et efficaciam agnoscebat, cum eo colloquebatur, carissima sibi ei committere promis paratusque quamquam maiestatis eius portentis penitus commotus tamen fide et spe quaelibet bona sibi ab eo esse impetranda credidit. Quem de Deo cogitandi eumque pio animo colendi modum quasi splendidissimam hereditatis posteris reliquit partem. Nec postea exstirpatus est; quin ipse nepos Iacobus, postquam varios aliarum gentium de summo numine errores degustaverat, ad plium animi sensibus ac benefactis exhibendum Deo cultum rediit. A nemine autem eius posteriorum ita civibus commendatus et necessarius factus est, quam a Mose, qui totus in eo elaboravit, ut omni subtili arrogantique divini numinis pervestigatione, quam ab Aegyptiis didicabant, animis suorum evulsa summa et pietate et reverentia et fide ad Deum admoverentur. Itaque Deum omnibus docuit vi et efficacia esse notissimum, natura autem et essentia prorsus ignotum, nec ullo signo imagineve comprehendendum, et quemadmodum eum

genti sua peculiari modo propinquum et propitium exhibuit, ita domicilium divinae sanctitatis et in describendo, et in constituendo aliquo eius exemplo, nimurum tabernaculum sanctum exstruendo, tantis terroris arcanorumque rituum mysteriis circumdedit, ut vulgo nunquam accessus ad Deum patere posset.

Talibus de Deo sentiendi cogitandique modis e Mosis consilio propterea omnis reipublicae institutio nitebatur, quod pietas inde orta aptissima ipsi visa erat ad robur civium excitandum et confirmandum. Pietate enim illa effectum iri opinatus est, ut fiducia et fortitudo animis infunderetur, ubi in acie esset conflictandum, ut concordia servaretur, ubi de salute publica esset deliberandum, ut caveretur, ne corpora libidinosis moribus lascivorum barbarorum exhausta praeda fierent insidiantium hostium, ut amor patriae incenderetur, ubi in magnis periculis versarentur, ut nominis gloria et celebritas etiam bonorum morum fama augeretur, ut leges ab omni violatione tutae vindicarentur, ubi seditiosi homines fundamenta rei publicae evertere studerent. Omnibus de republica bene sentientibus id curae cordique fuit, ut illam pietatem vel tue-

rentur, vel ubi debilitata esset, restituerent. Sed temporum vicibus Moses eiusque institutiones oblivioni traditae sunt, errores terram sanctam intrarunt, mores depravati, leges neglectae sunt. Tunc pernicies reipublicae contento gressu sequebatur. Abrahami posteri ante victores ab hostibus victi sunt, publica securitas aufugit, barbari et urbes et opes et cives ceperunt, reges sibi tributarios fecerunt, dissidia et interni motus miseriā auxerunt, gens stupida et desperans in interitum ruere coepit. Tantis rerum calamitatibus nil restitit nisi quod pauci probi homines adhuc superstites, Mosaicarum institutionum sagacissimi tutores, causam malorum suis ostenderent, quod et reges et sacerdotes et plebem iterum iterumque ad pristinam patriamque pietatem provocarent, quod exemplis ex historia patria desumptis monita sua confirmarent, quod spem adnecterent fore ut Dei auxilium populo restitueretur, modo ad eam formam et indolem redirent, quam solam Deo placere iam dudum a sanctis viris monitum fuisset.

Harum adhortationum monumenta in prophetis Veteris Testamenti habemus. Earum ratio et indoles non ea est, ut novi aliquid doceant utque de

rebus divinis philosophice disserant, sed ut populo notissima suo modo explicant. Cum enim omnis de Deo cogitatio in eo consisteret, ut simplicissimis dogmatibus sensus timoris, fiduciae et amoris erga eum excitarentur, prophetae quoque in orationibus nil gravius exhibent nisi animum illis sensibus commotum. Commotionis autem occasionem et fata reipublicae et mores civium praeberunt. Hi indignationem eorum, propterea quod natio tantopere a Deo amata Deique benevolentiam tecta tantam insania et improbitate Deo adversari posset, illa et querelas de eo, quod mutari non poterat, et metum maiorum calamitatum deperdito populo imminentium, et spem fore ut in melius tandem eorum res restituerentur, excitarunt. Cum autem in re ipsis sacerrima versarentur, non mirum est quemque suo modo commotum omnia poetice et vidisse et descriptissem et pinxisse. Ut rem planam et centies dictam civibus suis commendarent, fervor animi, gravitas orationis, elegantia imaginum accederet necesse erat. Eo modo curas et vota sua proponentes sanctam divini numinis vim sibi inesse senserunt, et, quod etiam a Graecis poetis non alienum erat, Dei impetum esse probarum et grandium cogitationum gra-

verem et efficacem significationem, id suis orationibus singulari modo tribuerunt, idque Novi Testamenti effatis gravissimo modo confirmatum esse neminem latet.

Itaque opera prophetarum vere poetica appellantur, siquidem grandes eorum de Deo deque salute publica cogitationes non ex eruditionis sed ex intimi atque divinitus excitati animi fonte hauriuntur, sublimi sermone edicuntur, imaginibus exornantur semperque ad excitandos pudoris, pietatis et spei sensus proponuntur. Ut autem quae unusquisque sacrorum vatum voluerit probe intelligentur, et ad linguam qua scripserint, et ad ingenium singulorum scriptorum, et ad occasionem quam status reipublicae temporumque necessitas iis suppeditaverit, denique ad relationem quae inter eorum scripta et institutiones sacras, maxime monumenta antiquorum sacrorum scriptorum, intercesserit, sedulo respiciendum est.

Periculum facturus meam qualem-
cunque partem ad interpretationem no-
strorum mihi quoque sanctissimorum
auctorum conferendi, e catalogo vatum
selegi Hoseam, et quoniam primum om-
nium fuisse putaverim qui monumenta
reliquerit, et quoniam simplex eius om-

nem antiquitatis venustatem involvens
pingendi et scribendi ratio mihi prae-
ceteris placuerit, et quoniam multa esse,
quae etiam nunc de eo dicenda et com-
mentanda restent, senserim. Plures qui-
dem habui praevios interpretes, quibus
quae debeo gratissimo animo prosequor.
Imprimis in iis quae ad historiam in-
terpretationis pertinent, habui ducem Il-
lustrissimum Nostratem Rosenmuellerum,
cuius sollertissimum et doctissimum stu-
dium viam mihi ita stravit, ut saepe-
numero vestigia eius sequi mihi in me-
am rem sufficerit. Ubi fontes eius in-
spicere e literarii mei apparatus penuria
non licuit, respectus autem ad eos mihi
labore dignus visus est, eius praeclarum
opus, Scholia in V. T. Part VII. Vol. I.,
clavi. Ceterorum de interpretatione me-
ritorum antiquioris et recentioris aevi
scriptorum a me laudatorum nullum
non perlegi, nisi Sebastianum Schmid-
tum, cuius Commentarium in prophe-
tam Hoseam 1687. invenire non potui.
Cum tamen saepius eius verba repetie-
rim, id e glossis marginalibus I. H. Mi-
chaelis ad editionem V. T. Halae 1720.
me fecisse profiteor, qui magna diligentia
et reverentia commentarium eius lauda-
re solitus est. In quo id moneam, me
brevitatis causa fere semper nude Schmid-

tium et Michaeliem nominasse, ut ab aliis interpretibus alter a Johanne Schmidius alter a Iohanne Davide Michaele secundetur. Eiusdem I. H. Michaelis editio V. T. et in commentandis Hoseae etiiciinis et in locis sacris V. T. citatis usus sum.

Restat ut modum exponam, quae in tractatione mea spectavi. Id enim egi, non ut doctam et omni apparatus eruditionis philologicae Orientalis exactam, sed popularem e mente veterumque scriptorum sacrorum consensu petitam interpretationem exhibet. Itaque quod ad linguarum Orientium cognitionem pertinet, hanc maxime tenuem operis mei virtutem esse probe sentio. Viri Illustrissimi, ceterarum eruditione excellunt, facile intelligent, me fere nunquam mihi soli fisi in illas regiones sublimiores ascendis et mihi ignoscant, quod in sedibus missolitariis, in quibus a literarum fel commercio remotus hucusque studi meis privatis vacavi, eorum eruditione aequare non possum. Quantum vel mihi licuit, ut linguae Hebraicae scientia instructus in publicum procederem, in eo omni studio elaboravi.

Porro ingenium et rationem scriptoris sentiendi et de sua re cogitandi c

gnoscere studui. Quae animum eius mo-
visse curae et spes ex omni vaticinio-
rum eius libro intelliguntur, eas ita il-
lustrare et componere conatus sum, ut
in singulis locis simplicissimus idearum
et sententiarum nexus cum omni mo-
do eius disserendi inveniretur. Qua in
re potissimum in id inquisivi, quod orationis vel, ut ita dicam, poeseos genus
ipsi maxime placuerit, unde et quomo-
do colores, imagines et reliqua orna-
menta composuerit, ne speciale pondus
in verbis quaeramus, ubi poematis for-
ma levis et, ex Lowthii verbis, modica
est, neque contra humilis et vulgaris
oratio substituatur, ubi sublimior animi
exultatio ex omni sententiarum nexu
emicat, neque gnomice et, ex Hieronymi
verbis, commatice eum locutum esse su-
spicemur, ubi omnia facile, sed subtili
modo inter se cohaerent. Ex quo fa-
ctum est, ut prophetam nostrum non ex
verbis et meritis commatibus, sed ex tota
orationis serie captui lectorum proposue-
rim, verba autem et commata ita tra-
ctaverim, ut eorum vis et significatio ma-
gis e vatis ingenio, quam e critica dis-
quisitione de eorum etymologia et ana-
logia intelligeretur. Idioma enim lin-
guae ita antiquitatis simplicitate signa-
tum est, ut omnino nunquam interpre-

tum de eius vi et potentia consensus
oriri possit, nisi ab illa anxia subtili-
tate, qua recentiores linguis tractamus,
recedatur. Nec possum non Lowthii gra-
vissima verba hic repetere: „Ab hoc erro-
„re,“ inquit, „semper cavendum est, et in-
„commoda eompensanda sunt, nec modo
„perdiscendus eorum sermo, mores, ritus,
„disciplinae, sed intimi etiam sensus per-
„vestigandi, cogitationis modi nexusque
„eruendi, eorum oculis ut ita dicam cer-
„pnda sunt omnia, eorum opinionibus
„aestimanda, id denique enitendum, ut
„Hebraea quantum fieri potest tanquam
„Hebraei legamus. Idem propemodum
„hic nobis faciendum est, quod Astro-
„nomi solent in ea suae disciplinae parte,
„quam vocant comparativam: qui, ut
„clariorum in animo forment imaginem,
„et totius mundi et singularum eius par-
„tium fingunt sese universum obire et
„perlustrare, de alio planeta in aliud mi-
„grare et uniuscuiusque paulisper incolas
„fieri, atque ita clare contemplantur et
„accurate aestimant quid quisque sibi
„habet proprium, cum ex loco, celerita-
„te et satellitio suo, tum ex conspectu
„ceterorum, quale et quam diversum
„cuique mundi spectaculum pro diverso
„cuiusque situ exhibetur. Similiter is
„quoque, qui poematum Hebraeorum □

roprias et interiores elegantias perpicere velit, ita se comparet oportet, ut sese putet eodem in loco possum quo ii, quorum causa ea scripta sunt, aut qui ipsi scripserunt, ut cogitet, non quas rerum imagines suo proximus animo iam offerant certae quaeram voces, sed quaenam Hebraeo iis emporibus in ea regione constituto, asdem dicenti et audienti obversari lebuissent. Quoad id poterit consequi, atenuus vim earum et potestatem intelliget. Id quidem in multis difficile erit, in nonnullis nullo modo fieri poterit. In omnibus tamen unice erit spectandum, ac praecipue in iis locis, qui maxime figuris exornantur.“ Vid. owlth. de sacra poesi Hebraeorum ed. ips. 1815. pag. 55. 56.

Statum imperii et conditionem ciuum non minori studio persecutus sum, ut quae voluerit vates intelligerem. Prophetae sacri omnem scribendi et disserendi materiem e temporum ratione epetiverunt. Anxetas animi iis ortas e misera conditione reipublicae olim lamentissimae tunc maxime deperditae. Omnis civitatis institutio cum cultu divino a Mose instituto arctissime cohaedit, et mole Iacobiticae pietatis perruita omnes calamitates instar elluviei

in terram patriam effusae sunt. Ut res patriae restituerentur, illae moles reparandae erant; qua autem ratione id fieri posset, id historiam sui temporis sequi docuerunt. Porro omnium piorum Abrahami posterorum spes non universales erant, sed tantum patriae e patriis calamitatibus ortae, memoria superiorum temporum sustentatae et ad patriae gloriam directae. Temporum vicibus spes illae vel auctae vel labe-factatae sunt, et quamvis nunquam colaberentur, tamen variis formis et modis inter patriae fata mutatae sunt. Ut au-tem sensus et directio earum capiatur, probe secernendum est, quae mala tem-pora vates minati sint, et quae bona promiserint. Denique prophetarum ordo ita intextus erat in reliquas civitatis gubernandi provincias, ut principes eo-rum auctoritate utearentur, ut ipsos reges adire, eos vituperare, ad Iehovae iudi-cium provocare, consilia iis dare vale-rent. Ahab, maxime improbus rex Israe-litarum, Eliam veritus iussa eius pati di-gnatus est. Eadem diligentia eius filii Eli-sam reverebantur, cuius tanta erat digni-tas, ut evectionis Iehu in thronum Sama-riae auctor esset. In tanta prophetarum vi et auctoritate, cum proprius ad solium regis vocati divinae voluntatis interpre-

— XIX —

tes haberentur praesertim ubi eloquentia, ingenio et virtute excellebant, nec intima rerum publicarum cognitio eos fugere, nec summae rerum moderanda studium deesse poterat. Itaque eorum quae nobis supersunt orationes peculiarem quendam characterem eumque politicum prae se ferunt. Non enim modo vulgus docere et emendare, sed ad id eniti studuerunt, ut reges, principes, sacerdotes ad sanam mentem reducerentur. Cuius consilii ut compotes fierent, iterum occasio dissertationum e vicibus publicis et e factis gestisque maximam vim in res patriae exercentibus repetenda erat. Saepe quidem evenit interpreti, ut has vices investigaturus in caliginosam noctem abripi videatur, utque quae fata illorum temporum tulerint, magis e cantibus et sermonibus sacrorum scriptorum modo simili vero divinare, quam e certis historiarum testimoniosis eruere cogatur. Verum licet pauca et exigua sint, quae ita inveniantur, tamen nullo modo sunt negligenda. Qua ratione autem Hoseas fatorum Israelitici et Iudaici regni respectum habuerit et quomodo eorum gravitate et periculis ad sua vaticinia suo modo edicenda provocatus fuerit, id paucissima, quae nobis in libris historicis re-

licta sunt, vestigia secutus exponere studui, nec melius sermonum eius sensus et vis intelligi posse mihi videtur, quam si ita historiae luce eos perlustramus.

Denique consensus vatum cum scriptis priorum sacrorum virorum maximi momenti est ut ponderetur. Vatibus monumenta illa tantae auctoritatis erant quantae nobis omnia scripturae sacrae monumenta. His innitebantur, haec semper coram oculis habebant, eaque in omni rerum discriminē consulere solebant. Primordia gentis Jacobitae mythis erant circumvoluta, qui ubique posterioribus scriptoribus materiam et explicandi et ad suam rem transferendi et arcānum sensum perscrutandi suppeditaverunt. Hic sollerti negotio sed quilibet suo more versati sunt. Cognoverant familiam Abrahae, ex qua magna natio processerat singulari Dei benevolentia tecta, miraculoſo auxilio a minimis initii ad maxima incrementa evecta. Quid mirum eos exemplis inde petitis usos esse et ad novam spem animis suorum excitandam, et ad eam pietatis fiduciaeque indolem describendam, quae sola et olim praeclarissimos fructus tulisset et nunc eosdem latura esset. Prae ceteris scripta Mosis, leges ab eo promulgatae, minae ab eo pro-

— XXI —

latae non tantum ipsorum manibus, sed memoriae erant reconditae. In omnibus significationem divinae voluntatis summa reverentia colendam intelligebant, idque eo certius, quo praeclarus omnia illis scriptis contenta eventu fuerant confirmata. Genti bene fuerat quoad legibus Mosis se subiecerat, male ut prium ab iis declinaverat. Ita auctoritas illorum scriptorum in dies aucta erat, nec melius quid se proferre posse vates intellexerunt, quam ut iterum iterumque populum ea sentire cogitareque monerent, quae iam dudum a Mose essent significata. Quibus diligenter ponderatis saepenumero eveniet, ut in locis vexatissimis et impeditissimi, ut videtur, argumenti nil nisi monita Mosis recitata temporibusque adaptata reperiamus. Qui respectus ad antiquissima superioris foederis monumenta praeterea nos docebit, quomodo animus vatum experientia et diurna de rebus sacris meditatione excultus compedibus pristinae imperfectae et ut ita dicam politicae pietatis ruptis ad meliorem de Deo sentiendi rationem evehi conatus fuerit. Quae autem mihi ea in re notatu digna visa sunt, ea sedulo collecta et in introductione et in commentario ipso exhibui.

Dum autem hunc in modum incep-
tis satisfacere studueram, nimirum ut
prophetam nostrum populari et simplioi-
modo tractarem, opus meum ad maiori-
rem magnitudinem exorevit quam ipse
et exspectaveram et volueram. Idque
potissimum propterea, quoniam nonnun-
quam in historiam interpretationis loco-
rum vatis nostri difficiliorum excessi,
adeo criticam aliorum interpretum recen-
sionem exhibere non dubitavi. Istius tra-
ctationis has causas habui: alteram, ut
iuvenibus, a quibus legi optem, unde fa-
ctum sit, ut quaedam usitatores de vatis
ingenio et sententia cogitandi rationes
praevaluerint, ostenderem, utque ita eos
monerem, ne in verba alicuius magistri
iurarent, vel si mea sententia non omni-
bus probaretur, ut iis aliam vatis sensum
inveniendi viam ingenue aperirem; alte-
ram vero, ut caverem, ne negotium meum
cum negligentia quadam erga aliorum
doctissimorum virorum monita suscep-
se viderer, utque iis maximam meam re-
verentiam testificarer, vel eorum aucto-
ritate meam qualemcunque interpretatio-
nem confirmatur, vel ab iis recedere
coactus modestissime dubia mea pro-
laturus. Sunt interpretes et quorum
auctoritas in ecclesia nostra antiquitatis
existimatione nitatur, et quorum erudi-

nis praestantia cum magno et pio eom res divinae nostrae religionis tuendi studio eandem auctoritatem bene mereat. Illorum habemus praesertim tres, erpretes Alexandrinos, paraphrasin aldaicam Ionathanis, Hieronymum, ad mmum auctoritatis fastigium in eccl-

Christiana evectos. Eorum ope usus n, ubi loci difficiliores ubique cirmispicere iusserunt, ut tandem ad simcissimum et vati maxime consentauum interpretationis punctum pervenipossem; verum notavi eos ubi cavenim erat, ne eorum indubitati errores, libus et linguam et ingenium vatis se iorasse significant, omne interpretationis negotium depravarent et corrumrent. Recentiorum inde a Luthero cte et eleganter vates interpretandi idia, temporum vicibus et eruditionis crementis adiuta, in dies feliciori processu gavisa sunt. Quae ex eorum onitis mihi notatu dignissima visa sunt, attuli, et quamquam nec prorsus nec mper iis assentiri potui, tamen et in iis,iae aliter sentio, me plura eorum luci buisse nunquam oblitus sum. Viri m defuncti meritorum praemia praeintissima et immortalitatis suae gloam coelestem nacti sunt. Viris au m Illusterrimis adhuc interpretationis operae vivo et felicissimo studio

incumbentibus, Eichhornio *), Kuinólio Boeckelio, Rosenmüller, Gesenio, de Wettio, gratias pro meritis omni qua par est observantia et pietate refero. Quod autem opus meum attinet, id Ipsorum et reliquorum Eruditissimorum Virorum criticæ disquisitioni censuraeque subiicio.

Faxit Deus ut amor et labor, quibus hoc meum opus exegi, fructibus non careat, ut que monumenta sacra veterum prophetarum in dies cariora fiant omnibus, qui docendis emendandisque hominibus et munere et ingenio et eruditione prospicere vocati sunt. Sunt enim illa monumenta et manent divinae sapientiae fontes, quorum cognitione destitutus nemo vim et magnitudinem institutionum per Christum absolitarum nec cognoscet nec sentiet. Equidem vero ab opere incepto non discedam, atque si quem aggressus sum poetas sacros tractandi modum, is Viris Doctis probatus fuerit, otium meum in id impendam, ut reliqua quoque monumenta imprimis *Minorum*, qui dicuntur, *Prophetarum* ea quae contigerit sollertia et rerum sacrorum cognitione illustrare pergam.

---

*) Hic quoque praestantissimus Vir, dum opus meum imprimebatur, omnibus flebilis ad superos abiit. Ἀναπάνεται δὲ τῶν κόπων αὐτοῦ τὰ δὲ ἐργα αὐτοῦ ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ.

Conspectus operis.

Introductio.

	Pagina
De historia Hoseae einsque temporis	1.
De ingenio et indole vaticiniorum Hoseae	13.
De argumento vaticiniorum Hoseae	24.
De singulis vaticiniorum Hoseae partibus	42.
De modo scribendi vatis observationes philologicae	99.
De historia vaticiniorum Hoseae	129.

Commentarius.

scriptio operis, ...	140.
ap. I, 2 — II, 3.	142.
- II, 4 — 25.	168.
- III, 1 — 5.	193.
- IV, 1 — 14.	207.
- IV, 15 — V, 9.	231.
- V, 10 — VI, 3.	256.
- VI, 4 — 11.	269.
- VII, 1 — 7.	281.
- VII, 7 — 16.	293.
- VIII, 1 — 10.	305.

— XXVI —

P:

XII.	Cap. VIII, 11 — IX, 7.	.	.	.	.	.	.	.
XIII.	— IX, 7 — 9.	.	.	.	.	.	.	.
XIV.	— IX, 10 — 17.	.	.	.	.	.	.	.
XV.	— X, 1 — 15.	.	.	.	.	.	.	.
XVI.	— XI, 1 — 11.	.	.	.	.	.	.	.
XVII.	— XII, 1 — 15.	.	.	.	.	.	.	.
XVIII.	— XIII, 1 — 15.	.	.	.	.	.	.	.
XIX.	— XIV, 1 — 10.	.	.	.	.	.	.	.

Tabula chronologica rerum ad vi-
tam et sermones Hoseae perti-
nentium. . . . .

I N
VATICINIA HOSEAE
INTRODUCTIO.

I.

De historia Hoseae eiusque temporis.

„Qui veritatem,“ ait Lactantius div. instit. l. 4.
c. 5., „studet comprehendere, non modo intelligendis prophetarum vocibus animum debet intendere, sed etiam tempora, per quae quisque illorum fuerit, diligentissime inquirere, ut sciat,
et quae futura praedixerint et post quot annos praedicta completa sint.“ Valet igitur temporum cognitio ante omnia ad fidem prophetis habendam. Ex historia evincitur, utrum illi libri, qui nomina celebrata vatum sacrorum in fronte gerunt, ad tempora, in quae incidere feruntur, vere pertineant necne. Divinitus inspiratos eos tum demum censemus, ubi temporum ratio cum omni nexu prophetarum facilis et simplici modo consentit, spurious contra iudicamus, ubi is consensus vel vi extorqueri debet, vel nusquam inveniri potest, ubi mores, res gestae, instituta pu-

blica in iis commemorata plane aliud saeculum aliumque populum produnt. Verum ut fides eorum ab historia pendet, ita et eorum intellectus eundem habet fontem. Omnes enim vates et a temporibus, quibus vixerunt, occasionem scribendi petiverunt, et ipsi fecerunt vel ad temporum mores formandos, vel ad salutem publicam prospiciendam, vel ad res cura consiliove suo sublevandas. Scripta igitur et effata eorum peculiari modo temporum vicibus originem debuerunt, qua de causa sine luce e temporum historiis adspersa nullo modo perspici possunt. Omnes autem in intelligendis prophetis difficultates nos fugerent, si plura eorum historiae haberemus documenta.

Sed ubique eius fontes parci et impuri fluunt. Quod vatem nostrum attinet, de eius historia nullum documentum historicum superest, nisi inscriptio fasciculi effatorum: „Effata Iehovae, quae contigerunt Hoseae filio Beeris, temporibus Usiae, Iothami, Ahasi, regum Iudee, et temporibus Ierobeami filii Iohasi, regis Israelis.“ Quae inscriptio si orta esset ab auctore ipso, fortasse aliquid habere videremur, quo niti possemus. Tum enim ex ea appareret, Hoseam maximam certe partem vaticinia sua edidisse in regno Iudaico, quoniam admodum accuratus fuerit in describendis rebus Iudaicis, res contra Israelitarum ὡς ἐν παροδῷ levi tantum notula attigerit. Fuerunt adeo; qui hoc modo de eo statuerent eumque vitam in Iudaicis tribubus deguisse mallent. Verum ut S. V. Rosenmüller in prooemio ad Hoseam p. 26. bene monuit, huius argumenti omnino nulla est vis. Apparet enim ex toto prophetiarum Hoseae volumine, ipsi intimum commercium cum

Israelitis fuisse. Novit mores populi cap. 4, 1. 2.
18. 6. 8. 10. 7. 14. 9. 9. 13. 10. 13.
12. 9., novit mores sacerdotum cap. 4, 15. 6. 9.
9. 8., novit mores regum et principum cap. 5, 10.
7. 3 — 5. 9. 15.: quae quidem omnia eum fu-
gissent, nisi diutius et civis inter eos commora-
tus fuisse. Maioris etiam momenti est intimus
amor erga hunc miserum populum, quem quae-
vis pagina vaticiniorum loquitur. Licet enim acer-
rime invehitur in Israelitas, inculpans eorum
mores, detegens eorum flagitia, semper redit ad
preces ardentissimas, ut tandem salui suae con-
sulant cap. 2, 4. 6, 1 — 3. 10, 12. 12, 7. 14, 2, 3,
ad significationem curae pro salute publica cap:
2, 4 — 25. 5, 13 — 15. 9, 3 — 6. 10, 7., ad ape-
riendum animum spe meliorum temporum ex-
hilaratum cap. 2, 1. 5, 5. 5, 15. 11, 9 — 11. 12,
10. 14, 7 — 9. Quae autem ex ore Iehovae re-
fert, ea ipsam vatis benevolentiam mentemque da-
vorte patriae maxime afflictam luculentissime de-
darant cap. 2, 18 — 25. 5, 1. 11, 1 — 11. 14;
5 — 9. Adeo si reprobat perversos mores, tanta
fervore corripitur v. c. cap. 9, 14., ut facile in-
telligi possit, gentem, ad quam ita loquatur, maxi-
mopere ad eum pertinuisse cique peculiari studii
patriaeque vinculo fuisse iunctam. Accedit pero-
ratio cap. 13 et 14. ad Israelitas singulari modo
conversa. Continetur enim in ea ultima cura-
rum et votorum declaratio quasi testamento de-
posita, quam, quin nemini nisi civibus suis depo-
suerit, nullus dubitabit.

Quae cum ita sint, patriam vatis magis ex in-
dole operis quam ex inscriptione cognoscere opor-
tet; inscriptionem autem inter additamenta poste-
riorum temporum numeramus, de quibus infra §. VI.

Eodem modo de annis muneris eius propheticis statuendum est. Innuunt singulae partes vaticiniorum postrema tempora felicis imperii Ierobeami II. regis Israelitarum, vel annos proxime huius obitum subsecutos cap. 1, 4., designant interregnum post mortem Ierobeami cap. 3, 4., tempora Sachariæ cap. 4, 1 — 5, 9., tempora Menahemi cap. 5, 9 — 6, 3, 8, 1 — 10, tempora Pekahiah et Pekahi cap. 6, 4 — 7, 7., tempora ante Tiglath-Pileserem cap. 8, 11 — 9, 7., tempora Hoseae ultimi regis cap. 7, 7 — 16. cap. 10 — 12.

Familiam vatis recenset inscriptio, ita tamen ut nil nisi nomen patris exhibeat. Vocatur Hoseas filius Beeri. Quis autem fuerit pater et quo loco ortus sit filius, ea omnia nos fugiunt. Verum quae in libro ipso desiderantur, ea commentatores antiqui vel fabulis vel conjecturis supplere studuerunt. Ita Pseudo-Epiphanius et Dorotheus vatem oppido Belemoth s. Bethsemes, in tribu Isaschar sito, ortum esse tradunt. Alii putant, patrem eius fuisse principem Rubenitarum, qui a Tiglath-Pilesere in Assyriam abductus sit 1 Chron. 5, 6. Alii a patre propheta eum natum esse contendunt, secundum regulam Hebraeorum, quam Nicolaus de Lyra laudat: „quando in principio alicuius prophetæ patris nomen exprimitur, propheta fuisse intelligitur.“ Alii eum ortum esse Hierosolymis statuunt, quia patria eius non disertis verbis nominetur.

Mittamus talia commenta et sequamur id, quod ex omni contextu vaticiniorum Hoseae elucescit. Hoseas natus fuit temporibus ultimorum regum e familia Iehu, nimirum regnante Ierobeamo II. „Vixit diu“, commemorat Grotius, „et prophetam

„egit, itaque multos habuit prophetas συγχρόνους,
„ut Esaiam, Amosum, Obadiam, Ionam, Micham,
„viditque populum decem tribuum florentem,
„vidit eiusdem partem non exiguam translatam
„per Tiglath-Pileserem.“

Vita igitur Hoseae eiusque vaticinia in tempora Israelitis maxime calamitosa inciderunt, quibus interitus huius regni et per tumultus internos, et per perversissima consilia regum populique, et per maximam depravationem gentis præparabatur. Vaticinatus est paulo post obitum Ierobeami II. regis Israelitarum, usque ad excidium Samariae (quod utrum viderit necne incertum est), spatium circiter quinquaginta quinque annorum¹⁾). Rex ille per 41 annos tam felici successu regnaverat, ut pristinam gloriam nominis Israelitici restitueret. Occupavit enim plures urbes ab antecessoribus amissas, finesque regni versus septentrionem usque ad Damascum et Hemath, quae pars erat Libani et Antilibani, versus occidentem autem usque ad mare mediterraneum ad urbem fere Tyrum promovit. Populus hac vice rerum elatus in negligentia erga Iehovam perseve-

---

1) Lightfoot in chronologia V. T. p. 53. septuaginta, Heidegger in Enchiridio biblico sexaginta, alii adeo (vid. Ursinus in prolegg. ad Hos.) nonaginta annos vatem nostrum munere propheticō sumptum esse putant. Rosenmüller (in prooemio p. 27.) 40 tantum annos statuit, et tamen enim ab extremis annis Ierobeami II. usque ad priores Hiskiae vaticinatum esse censet, quem calculum non sum assecutus. Eichhorn (d. hebr. Propheten Tom. I., p. 71.) Hoseam a morte Ierobeami II. usque ad expeditionem Tiglath-Pileseris prophetias edidisse contendit, quod spatium 43 annorum est.

ravit, et quoniam ipse Ierobeam idololatriae deditus erat, triumphos eius et felicia, quibus eo regnante fruebatur, tempora (cf. 2, 7. al.) insigni deastrorum favori se debere opinatus est.

Ierobeamo, qui fasces tam depravati generis valida manu tenuerat, defuncto, statim Israelitarum res prolapsae vatisque patria bello vexata civili, cuius singula momenta nos su-
giunt. Hoc unum scimus, anno duodecimo *) post patris obitum ultimam familiae Iehu proge-
niem Sachariam eo pervenisse, ut ab omnibus

-
- 2) Magna difficultas inest in constituendo tempore
2 Reg. 15, 1. ubi narratur anno 27 Ierobeami Asa-
rias Amaziae filius regnum Iudeae suscepisse,
annum tum degens 16. Viri illustr. Eichhorn
et Rosenmüller ad eam non attendisse videntur.
Ille de 12, hic de 11 annorum interregno verba fa-
cit; difficultatem ambo tacent. Illustriss. Kuinoel
in tabula synchronistica libro suo (Vaticinia Ho-
seae Lips. 1792) pag. XXII. annexa pariter atque
in praemissa historia temporum illo loco commotus
interregnum 23 annos duravisse contendit; verum
in commentario ad Hos. 1, 1. recessit et de inter-
regno undecim tantum annorum locutus est. Fer-
tur nempe 2 Reg. 14, 23. Ierobeam imperium ob-
tinuisse anno Amaziae decimo quinto, v. 17. autem
Amazias Ierobeamo adhuc regnante vixisse 15 an-
nos. Ut hi 15 cum illis 27 annis conciliarentur,
nonnulli in Iudaico quoque regno interregnum un-
decim annorum fuisse statuerunt. Ita utique latius
promoveretur ordo tumultuum in regno Israelitico
et vaticiniorum Hoseae nostri. Prodiret inde in-
terregnum 23 annorum, et a morte Ierobeani usque
ad occupatum per Hoseam regem imperium nume-
randi forent 64 anni, ubi e vulgari ratiocinandi modo
53 tantum efficiuntur. Quam intolerabilem tempo-
rum perturbationem Petavius notavit in Rationario

tribubus Israeliticis rex agnosceretur: renitentibus quidem primatibus, quorum quidam nomine Sallum sexto mense post regni initium detestabili protervia eum in concione publica trucidavit 2 Reg. 15, 10. At ipse Sallum lucro tanti sceleris non gavisus est. Exstitit Menahem Gadi filius caedis vindex, a quo expugnata urbe Samaria interiit Sallum post unius mensis imperium.

---

temporum Part. 2, p. 92. ita difficultatem removens:
„Ierobeami II. duplex fuisse initium coniicimus.
„Primum a patre Iosao in communionem adscitus
„est regni anno circiter illius sexto, qui fuit Amasiae
„quartus. Ita undecim annis cum Iosao patre re-
„gnavit Ierobeam: eoque mortuo et Amasiae quinto-
„decimo novum imperii primordium habuit, a quo
„41 eius anni proficiscuntur. Porro Amasias, qui
„29 annos regnavit, obiit anno 15 Ierobeami a po-
„steriori initio, qui 26 a priori numerabatur. Hinc
„Azarias anno 27 Ierobeami regnasse legitur.“ Quem
plures Viri Docti secuti sunt, v. c. Michaelis ad 2
Reg. 14, 23. Alius exstat modus difficultatem tol-
lendi, qui quidem mihi probabilius videtur. Quod
si Asarias anno 27. Ierobeami habuit 16 annos, tem-
pore, quo pater occisus fuit, 5 tantum habere potu-
it: diserte enim pater 15 annos regnante Ierobeamo
vixisse narratur. Donec pervenit ad eam aetatem,
qua solus et pleno iure imperio praecesse pote-
rat, 11 annos sub tutela fuit. Qui impubertatis
anni ad posteriores relati ita computantur, ut non a
decimo sexto, sed a quinto aetatis anno 52 annos
regnavisse putandus sit. Decimo igitur quinto anno
Ierobeami sub tutela procerum regnare coepit, vi-
cesimo autem septimo sui juris in imperio factus
est. Tali inito pacto revera interregnum 11 anno-
rum in civitate Israelitica habemus. Omnes tempo-
rum descriptiones in libris regum demonstrant, au-
tores in iis designandis non satis fuisse accuratos.

Menahem tumultus quidem composuisse videtur, verum neque populi amorem benefaciendo sibi conciliavit, neque virtutis et sapientiae existimationem sibi paravit. Cruelis eius animi testes fuerunt incolae oppidi Tiphsae, Sallumi partibus fidem servantes, quos omnes sine discrimine sexus et aetatis occidi, oppidum destrui et confinia eius devastari iussit. Eo regnante primi Assyrii hostili manu terram Israeliticam intraverunt, a Tiphsahitis ut videtur obsidione pressis invitati. Quibus resistere non potuit nisi solutis אַלְפָנִים כְּפֶר —. Hoc ingens argenti pondus a populo, ut Phuli Assyriorum regis amicitiam emeret, durissimo modo exegit, immo extorsit; quod quo lubentius cives paterentur, eorum nefariae idolatriae indulxit 2 Reg. 15, 18. eosque omni gentilium impietate praeivit. Cuius effeminati regis imperium per decennium protractum est.

Menahem mortuum secutus est filius Pekahiah, fortasse imbecillior patre, quippe qui altero imperii anno coniurationem contra se factam tanta securitate sopitus succrescere passus sit, ut inopinatus in ipso palatio suo Samaritano posset opprimi.

Dux coniurationis Pekah regem se creavit, vir strenuus et fortis, qui quidem bellis perverso et impio modo susceptis vires nervosque populi magis magisque exhausit. Foedus perniciosissimum cum Rezino rege Syriae contra Iudeos iniit, vinculum prorsus solvens, quod utramque gentem stirpe, dialecto, cultu et legis sanctitate coniunctam omnibus barbaris inviolabilem et invictam praestare debebat. Regi Iudeorum Ahas multas magnasque clades iutulit, donec Ahas

obsidione urbis Hierosolymae pressus et ad incisias paene redactus, propheta quidem Iesaiā dehortante, auxilium Assyriorum imploravit. Tunc iterum Assyrii duce rege Tiglath - Pilesere fines Israelitarum transgressi, Damascum occuparunt, maximam partem superioris Canaanis, regionum potissimum Trans - Iordanensium vastarunt, eiusque cives secum captivos abduxerunt. Pekah his eventibus suis exosus, quarto Ahasi anno interfectus est ^{3).}

At parricida Hoseas post 8 demum annos auxilio Assyriorum adiutus (vid. infra §. IV., ad cap. 11.) ad tranquillam et firmatam imperii possessionem pervenire poterat ^{4).} Quo regnante funestus et diu praeparatus regni Israelitici interitus evenit. Rex illud fortasse inevitabile satum perfidia acceleravit, qua vindictam Salmanasseri regis Assyriorum a se repetendam excitaverat. Postquam enim huic tributum annum solvere pro-

---

3) 2 Reg. 15, 30. iterum obscura est chronologia. Pekah ibi usque ad 20 annum Iothami regis Iudeorum regnasse dicitur. At Iotham iuri anno decimo sexto diem supremum obierat v. 33. Unde intelligitur, verba ita esse explananda, ut Pekah 20 annos ab initio Iothami regnaverit.

4) Est tertia difficultas in recensendis annis imperii regis Hoseae. 2 Reg. 15, 30. legitur regnum eius initium cepisse anno Iothami vigesimo i. e. Ahasi quarto, sed 2 Reg. 17, 1. eum regem factum esse anno Ahasi duodecimo. Quae ita concilianda sunt, ut statuamus iterum octo annorum spatium tumultibus et bellis civilibus contaminatum fuisse, quae quidem Hoseas ope Salmanasseri regis Assyriorum ita composuerit, ut tandem rex constitutus se potenti suo amico tributarium reddiderit.

miserat, clam auxilium Aegyptiorum quaesivit. Qua re audita Salmanasser perurum bello ulcisci decrevit. Itaque ingressus exercitu regnum Israeliticum in ditionem accepit, capite autem eius Samaria consumatis in ea oppugnanda tribus annis vi potitus, regem cum universa gente decem tribuuni in exilium abduxit. Quo facto Samariam et universam terram Israeliticam barbaris incolendam dedit. Annus erat a nece Pekahi decimus septimus, nonus ab initio regni Hosaeae, Hiskiae autem filii Ahasi regis Iudeorum sextus, quo fata imperii Israelitici impleta sunt.

Inter tot tantasque calamitates patriae propheta noster oracula sua edidit. Licet monumenta historica admodum manca sint et magnam divinandi materiam nobis relinquant, tamen historia omnium similium turbarum, quas expertae sunt gentes, satis nobis exemplorum perhibet, ex quorum ratione ea supplere possimus, quae ad intelligendum auctorem in historia Israelitica ipsa desiderantur. Quid mirum in tot interregnis, in tot coniurationibus, in tot sanguinolentis caedibus, in tot denique crudelissimis stragibus mores civium penitus depravatos esse cap. 4, 1, 4, 13, 18, 6, 9, 10, 7, 1, 16, 9, 1, 2, 15, 10, 13, 12, 9., ius fasque funditus sublatum fuisse cap. 4, 2, 8, 6, 8, 9, 9, 10, 4, 12, 1, quemlibet protervum et callidum ducem animos inflammatos ad scelera sua commovisse cap. 5, 1, 7, 4, 6., omnes probos et bene de republica sentientes contenti et odio vexatos esse cap. 5, 4, 7, 15, 11, 2, 13, 13, gentemque deceptam cap. 7, 11, insidiis illorum falsorum prophetarum et sacerdotum succubuisse cap. 4, 4, 14, 9, 7, 8., qui inania idolorum auxilia promittentes cap. 2, 7, 10, 5, 15, suum modo lu-

erum e perverso Dei cultu et e nationis depravatione quaerebant.

Dum regnum 10 tribuum ad interitum prouiebat, aliquanto feliciore sorte reliquae 2 tribus, Iudee et Beniaminis, fruchtantur, quibus reges e familia Davidis praeyerant, quamvis pristina virtus et pietas iam inde a temporibus Salomonis nimia indulgentia regum erga mores exterorum fuerit hebetior facta. Etenim nonnulli quidem regum illorum melioris indolis bene de civibus meruerant: verum tempore nostri res eo erant adductae at dulcis et luxuriosa superstitione vicini imperii Israelitici Iudeorum mores magis magisque contaminaret. Unà autem cum Ierobeamo regnauit adhuc 14 annos Asaria, qui in libris Chronicorum Usia vocatur: rex quidem prudens et fortis, aequi bellorum gerendorum atque gubernandae reipublicae peritus, qui consilio usus est Sachariae viri divinis monitis attendentis 2 Chron. 26, 5. et quamdiu hunc sibi ducem esse passus ipse Dei legibus obtemperavit, res bene gessit. Vicit enim Philistaeos, Arabes, Ammonitas; patriam et municipiis et instructo exercitu defendit, urbes auxit et locupletavit, culturam agrorum studiosissime sustentavit. Verum Sacharia mortuo, postquam vires auxerat, sibi ipsi nimis fidere coepit, superstitionem et idololatriam civium suorum neglexit, instituta templi Iudeis sanctissima illuminavit, superbia elatus ipse rebus sacris praeesse contulit. Verum cum protervam prodidisset voluntatem subornandi sub praetextu pietatis religionem patriam sibi suisque violentis consiliis tamquam ministram, lepra tactus supplicium dedit. Quod foetidum morbi genus cum lue sua infectum hominum societate excluderet, pontificibus regem

ipsorum auctoritati perniciosissimum imperio summovendi sceptrumque filio eius Iothamo tradendi occasionem suppeditavit. Annos 52 imperio functus vidit Samariae regnantes Ierobeamum II, Sacharium, Sallumum, Menahemum, Pekahiahum et Pekahum.

Patri similis fuit Iotham et sagacitate imperandi et fortitudine bellandi. Idem barbaros coercuit sibique tributarios fecit multaque praeclare in republica gessit. Verum pari ut pater circa cultum divinum levitate versatus est. Ipse quidem legis praecepta servans, civibus indulxit cum idolis sacra facere tum moribus esse iusto libidinosioribus et protervioribus. Post 16 annos regnante Pekaho rege Israelitico decessit.

Ahas patrem secutus modum et prudentiam patris et avi servare recusavit. Non enim solum civium superstitionem aequo animo tulit, sed eius particeps factus est. Adeo insanus fuit, ut maxime nefariam cultus Baalitici partem, immolationem infantium, ipse suo exemplo probaret 2 Chron. 28, 4. Propterea imperium eius civibus funestissimum fuit. A rege Israelitarum Pekaho socio regis Syriae Rezini vexatus, monitis prophetae Iesiae non obediens ad regem Assyriae Tiglath-Pileserem misit, qui eius auxilium implorarent: a quo quidem adiutus, verum auro et argento spoliatus, ipsi adeo tributarius factus est; qua molestia laborandum adhuc fuit filio et successori Hiskiae 2 Reg. 18, 7. Vixit usque ad tertium annum Hoseae, ultimi regis Samariae, et successorem habuit eximia pietate et virtute res Iudeorum restituentem.

Quae rerum descriptio intelligendis iis locis, quae in Iudacos valent cap. 1, 7. 4, 15. 5, 5. 10

— 12. 6, 11. 10, 11. 12, 1. 3. sufficiat. Historiae convenientissimum videtur, ubi sub initium poematis civitas Iudeorum cum laudis significatione commemoratur, ubi vates postea magis magisque vituperando in eos invehitur, donec in postrema vaticiniorum parte eos eo pervenisse pingit, ut continuo cum Iehova liugarent: יְהוָה (נָדָךְ) בְּעַמְּךָ — אֶל נָאֵם.

II.

De ingenio et indele vaticiniorum Hoseae.

Opus nostrum dictione et argumento in poetibus antiquissimi aevi, maxime Hebraeorum, locum honorificentissimum occupat. Qui in effusus eius mysterium tantummodo futurorum temporum quaerit, vatem aeque non intelligit atque s, qui nexus orationum eius dilacerat, eumque sententiosas tantum et aenigmáticas nec ullo vinculo coniunctas enunciationes sparsisse censem. Ita de eo Illustr. Eichhorn (Einleitg in d. A. T. B. 4. §. 555): „die Reden sind mehr strafend und ermahnd als prophetisch, doch kann man sie wegen des Vorgetühl's der bessern Zeiten nach den ausgestandenen Strafen, womit der Prophet an verschiedenen Stellen endet, auch prophetisch nennen.“ Quamquam autem omnes laborant difficultibus antiquissimae linguae nobisque ignotae historiae, ita ut multae nos deliciae effugiant, quae in aliis antiquis poetis facilius sentiuntur, tamen ingenuae et liberae vatis contemplationi pluriima relicta sunt, quae elegantiam et venustatem poematis nostri testificantur. Quae

at percipiamus, ante omnia opus est, ut e collatione dictorum in varia capita sparsorum inter se et cum aliis V. T. locis huc pertinentibus aliquid certi eruamus, ut mente ac cogitatione ad illa tempora vetustissima ascendamus, quorum mores simplices a nostris maxime diversos fuisse ex aliis profanis scriptoribus satis notum est, ut coelo et indoli hominis in illis uberrimis Orientis regionibus degentis sua demus, ut denique in textu ipso spuria et dubia a genuinis nullique omnino dubio obnoxiis seiungamus.

Signa peculiaria et quasi characteristica poematis nostri sunt suavis ardor orationis, clementia et benevolentia animi ubique elucens, libertas imaginum, levis et fere idyllica forma, praeccisa denique sententiosaque dictio. Est aliud genus orationis quod in Iesaia, aliud quod in Ioele et Amoso, aliud quod in aliis prophetis habemus. Verum ut ille et gravitate et severitate ingenii et vi energetica, hi arte grandia excelsaque in animo lectoris producendi eaque multiplicibus splendidisque coloribus pingendi eminent, ita noster suis ornamentis mentem lectoris haud minore dulcedine sibi devinct.

Atque *ardor orationis* non tam in graviori vituperandis flagitiis inque minandis eorum poenis, sed in eo versatur, quod aequa fertur ira sanctissimam in scelera atque amore in perverissimos patriae cives. Commotio animi semper fluctuat inter utriusque significationem vatesque propterea per sententias loquitur, nonnunquam adeo obscuritatem non satis cavet, quod maxima indignationis vehementia non minore amoris impetu frangitur. Ex eadem causa indignatio eius neque in indecentes obiurgationes, neque in opinio-

as exaggerationes abit. Commemorat flagitia, quae vidit, describit ea gravibus sed e communis vita sumtis imaginibus, poenas minatur et de re ipsa et e vaticiniis antiquis in vulgus notis haustas, eodem studio suos vituperans eosque ad morum emendationem provocans. Semel modo cap. 9, 14. in extreum indignationis fervorem abripitur, ut Deum populum punire obsecetur. At in tanta ira diu commorari nequit, si que finem imponit loco communis: *contemnit Deus non attendentes eius monitis.* Omnino pectus est, quod eum disertum facit, non impetus affectuum. Ex quo fit, ut praecipuum orationis momentum semper repeatat, nil antiquius, nil sa- ius habens quam patriae sortem deplorare. Huc pertinent interrogations in Dei sermonibus dubium animum significantes 4, 14. 6, 4. 11, 8. variis modis exhortationis Iehovam ante omnia esse cognoscendum 2, 22. 5, 4. 6, 3. 6. 8, 1. 13, 4. 14, 4., monitum idolatriam causam esse omnis miseriae 2, 15. 4, 16. 17. 5, 2. 8. 4. 7. 9, 15. 10, 15. 15, 9., increpatio foederis cum barbaris nationibus 5, 13. 7, 8. 11. 8, 9. 10. 10, 4. 12, 2., declaratio totum Israelem penitus esse depravatum 4, 1. 2. 4. 5, 1. 6, 10. 12, 1. que modo loquendi irritante significata, quo dolorem animi de eo, quod immutari nequeat, gratius exhibet 4, 17 — 19. 10, 5.

Inter haec omnia *clementia* et *benevolentia* mini elucet, nostrumque in vatem excitat amorem. Cum enim patria eius ita corrupta esset a perversitate incolarum, ut proni essent ad omnia scelera, ut omnem a Deo sibi paratam salutem consilto repudiarent, utque damnum domus Israhelis irreparabile videretur, vates ius praesto fuit,

non modo consilia daturus eosque admonitus, verum etiam spem meliorum temporum iis propositurus. Quam bene autem erga eos animatus fuerit, id non dulci verborum copia significavit, sed clarus etiam dolore, quo ipse sentire visus erat. morbum Ephraimi et vulnus Iudee, cum ipsi nondum iis attenderent. Descriptiones eius misserrimum suorum statum pingentes nec criminationes sunt nec merae increpationes, sed iudicia e factis eorum ipsis ducta. *Idolatria in os eos criminatur 5, 5. 7. 10.* *Impetus pravorum libidinum eos prehendet 4, 19.* *Ipsi vinculum amoris cum Deo solverunt 2, 4. 5, 7.* *Non sursum redeunt, ideo cadent 7, 16.* *Similes sunt columbae pellectae, cui mens deficit, ergo capientur 7, 11.* *Impietatem colunt, ergo falacibus fructibus vescentur 10, 13.* *Barbaris se commiscent, ergo ab iis devorabuntur 7, 8. 9.* *Ipsi sibi daturi sunt perniciem, in quam irruant 9, 14.* *Sanguis, quo contaminati sunt, iis inhaeret 12, 15.* Ex quo fit, ut semper redeat ad fontes miseriae eorum, nimis ad perversissimam idolatriam, ad foedera cum barbaris icta, ad libidinosum animum, qui tantum commodis abundare cupiat, ad defectum cognitionis Dei, ad insanam separationem tribuum Iacobiticarum: non ita quidem ut eorum animos confringat, ut olim factum erat per prophetas, cap. 6, 5., sed ut eos tangat dulcissima commemoratione pristinae divinae benevolentiae 11, 1 — 5. 12, 10. 14. 13. 15, 4 — 6. 10. 14., curae Iehovae in posterum iis beneficiandi 2, 16 — 25., scelera iis condonandi 11, 8. 9., hostes eorum terrore percutiendi 10. 11., securitatem patriae iis concedendi 11., gloriam patriae restituendi, ut firma sit quasi

Libanon cap. 14, 6. et latissime effusa ut oliva. v. 7. Quin ipse sibi persuasum habet, fore, ut populares miseriis convicti et emendati ad Iehovam suum et ad veram salutem redeant, utque tandem digniores fiant meliore sorte a Deo ipsis tribuenda 3, 5. 5, 15. 6, 1 — 3. 10, 12. 14, 2 — 9. Tota denique symbolica narratio fatorum suorum domesticorum cap. 1 — 3. eiusdem animi signa exhibit. Nam quocunque tandem modo eam interpretemur, primarium in quo descriptio et comparatio versatur est benevolentia. Amore se pingit pessimae mulieri iunctum, amore Deum erga ingratum populum agentem. Ita legendo et relegendō vate nostro non potui quin eum huius amoris, qui non e corde molli et lacrymoso ut lamentationes Threnorum nonnullorumque Psalmornm, sed e virili et forti pectore fluxit, prae ceteris vatibus V. T. nota insignirem.

Ubertas imaginum iam a V. D. Eichhornio in introd. in V. T. B. 4. §. 555. iusta et vere poetica laude celebrata est, ut pauca tantum iūs addenda habuerim. Omnes quidem poetae V. T. imagines amant, noster autem vates peculiari et ab omnibus diversissima ratione. Neque enim iūs utitur allegorico modo ut quasi filum habeat et materiem, quibus animi cogitationes captui lectorum significet easque varie tractet, quemadmodum Ezechiel, Amos, Sacharias; neque corollarii modo, ad grandia memoratuque digna effata earum fulgure et splendore magis illustranda, ut saepius in Iesaia; neque tantum ubi occasio fert, ut vestitum poeticum adhibeat. Nostro poemati imagines ita innexae sunt, ut partem integrum orationis efficient. Earum ornamento vates omnes cogitationes et enunciationes circumdat, animi

autem sui sensus non illustrat, nonnunquam adeo intellectu difficiliores reddere videtur. Quorum quidem gravitatem certius assequi non possumus, quam ita, ut semper artem spectemus, qua elegan-
tissime imaginum suarum significationem non ex-
ponit (nam ardor animi ampliorem enarrationem non patitur), sed lectoribus ex toto orationis nexu inveniendam relinquit. v. c. 4, 19. 8, 6. 7. 11,
9 — 11. 12, 15. 14. Vatem nunquam com-
parationes effugiunt, altera enim ab altera quasi protruditur, altera alteri occasionem praebet, 10,
11 — 12. 13, 12. 15. 9, 10 — 16. Nec altius repetitae sunt illae imagines, neque opiniosa fig-
menta, verum omnes e communi vita et ex histo-
ria gentis desumptae, tum subtilissimae et elegan-
tissimae, 2, 18, 25. 24. 9, 4. 10. 10, 10. 11. 11,
1. 2. 4. 14, 6., tum severiores et asperiores 2,
5. 14. 4, 16. 5, 12. 14. 15. 7, 4 — 7. 10, 9. 13,
3. Modo tangit lineam imagine, 4, 10. 5, 1. 10.
6, 4. 11. 7, 8. 11. 14. 16. etc, modo copiosius
eam exornat; 2, 7 — 12. 18 — 23. 4, 16. 6,
1. 2. 8, 7. 9, 9. 10, 9. 10. 12, 8. 13, 15. 14,
6 — 8 etc.; at omnes istae imagines aliorem sensum
involvunt quam copiosissimae descriptiones. Non-
nunquam quidem luxuries imaginationis poetam
ita abripit, ut in tenenda translatione arti criticae
non probetur, v. c. cap. 7., ubi qui v. 4. massa fermentata in clibano coquenda erant, v. 7. clibano
ipso similes fiunt; cap. 5, 12 — 14. ubi Deus vo-
catur tinea et putredo, mox autem leo ferox, dis-
cerpens et abducens praedam in habitaculum;
cap. 13, 15. ubi natio Israelitica comparatur puer-
peras dolores partus sentienti, mox autem infans
fit, qui tempus maturitatis exspectare nequit;
cap. 14, 6 — 9. ubi Israelitae restituti ceu lilyum

pullulabunt, tantas radices acturi ut denique fiant arbor latissima et suavissima, fructus autem sumturi ex alia arbore, quae Deus sit, eaque abiete, quae fructus non fert. Verum probe observandum est: 1) versari nos inter poetas Orientis, de quorum ingenii aestu ad regulas nostrorum Orientalium iudicare minime fas sit, et in temporibus antiquissimis, ubi forma poeseos nondum artis legibus coercita et emendata fuerit; 2) vatem nostrum rem comparatam magis curae habuisse, quam comparationem ipsam; 3) talia exempla suo in nexu cum reliqua orationis serie plane alium colorem induere, quam in nuda recensione, ubi e textu evulsa narrentur; 4) multos locos errore libratorum et eorum, qui accentus addiderunt vitiatos esse, ubi leni emendatione imaginis elegantia restitu possit, id quod imprimis de illis cap. 7, 4. et 8, 7. valere mihi videtur; 5) in vate nostro ubertatem imaginationis ita largam fuisse, ut allegoricae descriptiones ei displicerint. Pingit planam sententiam imaginibus, sed totus modus eas adhibendi ita comparatus est, ut diu in uno tropo persistere prorsus non potuisse videatur. Quandoque imagines eius allegoriam attingunt, simplex eius venustas aufugit, ipse vel e metaphora excidit vel obscurus fit. Quae potissimum de metaphora massae clibanique 7, 4. 7., arborum cap. 14. et de ea cap. 4, 1 — 6. valent. Magis vati placuisse videtur, rebus simplicibus et eventibus in vulgus notis arcanum sensum subiucere typumque rerum futurarum in nudis illorum eventuum formis et modis invenire, quod quidem etiam genus imaginum est. Qui rerum gestarum usus symbolicus vocatur, et imprimis in tribus eius propheticarum partibus locum habere videtur: cap. 1 — 3.,

cap. 5, 10 — 15. et cap. 12. Verum et in his typicis expositionibus a perspicuitate et facili orationis amoenitate recedit, maxime capite duodecimo.

*Formam poeseos levem et fere idyllicam*⁵⁾ dixi. Neque enim visiones fingit, neque solennibus descriptionibus res celebrat et ex ingenio et ex historia depromtas, neque exultante fervore in inusitatos sentiendi et scribendi modos abripitur, neque vi didactica mores castigat, neque spem feliorum temporum epico poemate proponit. Plurima pars sermonum eius tabulae pictae similes sunt gratis figuris et suavibus coloribus decoratae. Omnes imagines, omnes descriptiones morum et temporum, omnes exhortationes e communi vita desumptae a lectoribus et auditoribus facile comprehendi possunt. Dum autem intellectu facillimis formis animos suorum

---

5) „Graecorum carmina nonnulla generali titulo εἰδύλλια inscripta fuisse accepimus, qui nihil aliud denotat, nisi quasdam poematum species s. diversa quaedam carmina, absque aliqua vel formae vel argumenti certa designatione. Quodsi quae aut levioris momenti aut styli submissioris aut generis quomodo cunque inferioris esse viderentur, nec item ab una materia inscribi possent, ea diminutivo vocabulo εἰδύλλια appellabant, qualia Latini eclogas malebant vocare, quasi poemata quaedam habito e pluribus delectu edita. Quamquam autem sit εἰδύλλιον non men vagum et commune, usu tamen et consuetudine suum quemque et proprium charactera obtinuisse videtur et fortasse ita describi potest, ut sit poema modicae magnitudinis, styli medii ad suavitatem et elegantiam potissimum comparati, dispositionis facilis, rectae, apparentis.“ Lowth de sacra poesi Hebr. edit, Lips. 1815, pag. 326.

commovet, non ei opus est latiore expositione. Impetu studii et amoris ab altero orationis argumento ad alterum fertur, non metuens ne auditores grandi verborum pondere obtusi, orationis gravitatem non capturi sint. Quodsi fata suorum temporum commemorat, neque historice ea illustrat, neque poetice exponit. Sufficit eorum mentionem fecisse quasi quae omnibus nota sint. In eo tantum subsistit, quod unicuique civium pariter atque ipsi curae cordique est. Licet autem eae res sint gravissimae, ita tamen eas tractat, ut gravitas neminem terreat, verum omnium animos commoveat. Ubi v. c. de scelerissima superstitione liberorum immolandorum agit 9, 10 — 17., gratissima expositione et rei obscoenitatem temperat, et turpitudinem designat. Ubi instans periculum ex insana idololatria ortum comminatur cap. 10, eodem modo severissimis sermonibus leniora et mitiora verba immiscet, v. 7. 8. 11. 12. cf. cap. 2. 11. 13. et 14. Quodsi de Iehova loquitur, eum pingit amoris benevolentiaeque plenum, applicantem se animis hominum, ut eius infinitam benevolentiam sentiant: cap. 2, 16 — 25. 6, 1 — 5. 12, 5. 6. 14. Ubi vero eius maiestatem describit, imaginibus utitur e natura desuntis: cap. 5, 12 — 14. 11, 9 — 11. 13, 7. 8. Idem in recitandis poenis, quae refractarium populum maneabant, ita agit, ut vel defectum bonorum iis iucundissimorum ante oculos ponat cap. 2, 11 — 14. 3, 4. 4, 16. 8, 13. 14. 9; 1 — 6. 11. 12. 10, 6 — 8., vel defectum favoris divini variis iisque e populari vita petitis descriptionibus animo infigat cap. 1, 2. 9. 4, 6. 10. 5, 6. 7. 12. 7, 10 — 13. 8, 5 — 10. 11, 6. — 8. 13, 9. Pari modo descedit ad captum diversissimi ge-

neris hominum et in vituperanda scelerum magnitudine, 3, 1. 4, 11 — 14. 6, 4. 7, 3 — 7. 9, 1. 9. 10, 1 — 5. 9. 11, 2 — 7. 12, 8 — 13. 13, 13., et in exhortando populo 3, 1 — 4. 6, 1 — 3. 10, 12. 11, 9. 10. 12, 4 — 7. 14, 1. 2., et in promittendis felicioribus temporibus, 2, 1. 2. 3, 5. 11, 9 — 11. 12, 10. 14, 5 — 9. Habemus igitur in Hosea nostro fasciculum poematum ex intimo animi affectu de promotorum et leyi manu designatorum. Sed praestantissimum eorum ornamentum est simplicitas. In omnibus brevis est. Quoniam enim quasi per aures et oculos animis suorum sensum veri et recti, pudorem scelerum, necessitatem sapienter et probe agendi infundere studet, veritatem effatorum intelligendi copiam lectoribus relinquit. Talis pingendi modus, ut in Homero, ita in omnibus poetis nos oblectat, qui eodem mentis candore, eadem pietate, eodem amore, eadem denique elegantia dignitateque orationis carmina composuerunt, quemadmodum nostrum habemus exemplum. Huic quidem sententiae de simplici et levi forma vatis nostri non repugnare videtur, quod ab omnibus interpretibus difficillimis et obscurissimis libris V. T. ad numeratus est. Difficultas enim non formae et ingenio poematis inest, sed et rebus quas tractat, et linguae qua utitur antiquissimae in primis culturae rudimentis versanti, et textui depravato. Vid. p. 19. Vates lectores et auditores brevi et solleru negotio in medias res dicit. At illae res nobis saepius aequi ignotae sunt atque verborum vis et constructio. Accedit, quod plures operis loci et longo temporum intervallo, quo procul dubio occulti iacuerunt, et tractatione librariorum et culpa primorum interpretum maxime Alexan-

drinorum corrupti et depravati sunt. Unde Lowth de sacra poesi Hebraeorum p. 244. 45. acute disserit: „Hoseae stylus vetustatem redolet, acer, „acutus, concisus, eminenti quadam poeticae compositionis nota signatus, pristinam nimirum generis sententiosi brevitatem et compressionem retinet, a qua vates aetate inferiores aliquid remiserunt. Verum hoc ipsum, quod in principio suam procul dubio vim habuit et peculiarem elegantiam, tanta iam in historiae Hebraicae ruris obscuritas consecuta est, ut quamquam huius vatis universum argumentum sit satis apertum, tamen aliasquisquam haud aequa sit difficilis et involutus. Est etiam aliud in causa, cur eius stylus adeo iam videatur impeditus. Vaticinatus est per longissimum annorum spatium: modicum habemus volumen, vaticinationes eius ut videtur praecipuas continens, easque inter se sine ullis temporis notis et argumenti distinctione conexas, ita minime mirum est, si Hoseam perlegentes in sparsa quaedam Sibyllae folia incidamus.“

Hinc facile efficitur, quid de illo iudicio, *dictionem vatis esse sententiosam*, deque saepius repetito illo Hieronymi edicto: „fuisse eum commentarium et quasi per sententias loquentem“ statuendum sit. Utique sententiosus fuit, siquidem forma poeseos, qua vates noster oracula sua editit, omnino insulsa esset, et merus verborum tintinnitus, si brevitas eius vi sententiarum destituta esset. Verum neque ita abrupte locutus est, ac si meditationes sine ordine et nexus calamo essent elapsae, neque locos communes conseruit, neque inventa strenuae cogitationis edere voluit, quemadmodum γνῶμαι, et dictoria aliorum veterum sapientum. Sententias tenero et subili vin-

culo iunxit, parenthesibus quidem interiectis semper ad argumentum rediit. Ex quo factum est, ut fere nunquam sollertia elegantisque compositionis studium in eo desideremus. Quae sensit vates de turpitudine scelerum, de inclinatione Dei versus impium populum, de fatis suorum temporum, de spe futuri aevi, ea scripsit; et sic habemus poetam sententiosum i. e. qui sensus suos aequi et boni brevibus sed semper inter se cohaerentibus enunciationibus exhibuit. Interpretis est, intimum connexum horum animi sensuum inter se, eorumque translationem et ad historiam illius temporis et ad historiam effataque legis Mosaicae investigare atque illustrare. Quo pacto non solum nubes illae orationis diu in vituperium vocatae evanescunt sed et poematis venustas in honorem poetae iucundior elucescat. Cuius rei periculum nos certe fecisse ingenue profitemur.

III.

De argomento vaticiniorum Hoseae.

Omnes vere prophetae V. T. unum idemque vaticiniorum et scriptorum habent argumentum: videlicet ut castigent aberrationem a Deo ex idolatria, perniciosis consiliis et pravis moribus conspicuam, ut poenas minentur ex hoc discessu de Deo oriundas, ut spem melioris aevi annexant tum, cum Abrahami proles ad meliorem frugem rediisset.

Vates noster eandem occasionem vaticinia sua edendi habuit. Conditionem publicam et privatam totius gentis maxima vituperatione dig-

nam conspexit, eamque castigationibus notavit. Poenas iam imminere sensit, immo initium earum vidi easque pinxit. Meliora tempora speravit eaque promisit.

Vitia imperii civiumque conspiciebantur 1) in perniciose commercio cum barbaris. inito, 2) in peccato inde cultu idolorum, 3) in nefaria separatione tribuum Iacobiticarum, 4) in depravatione morum, 5) in simulata fucataque pietate.

Moses et priores rerum Israeliticarum moderatores, omni modo in eo elaborantes ut nimia saudorum proclivitas a cultu severo et pio unius Iehovae in idolatriam aliarum gentium, quam imprimis inter Aegyptios amare coeperant, abeundi animis eorum evelleretur, nulla re facilius consilii sui compotes fieri se posse opinabantur, quam separatione eorum ab omnibus populis barbaris. Hinc solitaria eorum peregrinatio per Arabicum desertum, cuius ope ita tractandi erant, ut natum fierent, quae viribus suis et auxilio Dei fisa amicitia aliarum gentium non solum supersedere, sed eas etiam sibi subiectas reddere posset, utque paullatim ab usu et sollertia societatem eorum quaerendi desuefierent. Hinc leges, quae peculiarem aliquam indolem populi a Deo ipso electi eiusque patrocinio muniti civibus inuicerent. Hinc iussa Mosis omnem cum iis consuetudinem vietandi Deut. 7, 2. 3. Hinc ipsae Iehovae nomine prolatae exhortationes, ut sanguinem hostium in bellis iis inferendis absque misericordia, sexusque et aetatis discriminine profundarent Deut. 20, 16 — 18. 7, 22 — 24. Hinc crudeles caedes, quibus pristini incolae Canaanis funditus expurpabantur Ios. 10, 28 — 40. Quibus horrende facilius et Israelitarum animi exterorum odio magis

magisque confirmarentur, et externe nationes ipsae eodem odio in perpetuum ab iis removerentur. Eorum demagogi Mosaicis institutionibus ita initiati erant, ut poenis divinis eos afficerent, qui aliquantulum ab illa duritia et crudelitate lege sancta remitterent. Itaque Saulus cecidit, postquam aliquantum misericordiae erga Amalekitas eorumque regem Agagum prodidit. 1 Sam. 15. Quod odium ex mente Mosis quasi aheneus murus erat, quem barbarorum impietas transilire nequiret. Vanum consilium! Male enim sibi et patriae consulit fulcimina salutis virtuti et naturae hominum contraria substituens. Iacobi posteri iam in deserto Midianitis et Moabitis, saepius sub Iudicibus antiquis Canaanitis se adjungebant. Davides fundamenta quibus omnis institutio patria niteretur bene perspexit eaque animo probavit. Prout autem ipso regnante vires et divitiae augebantur, ita populus pristinam feritatem exuebat, navigatio et mercatura exercebatur, artes et industria patriam intrabant, ita quidem, ut illud ab auctoribus reipublicae tantopere impeditum commercium intermitte amplius non posset. Salomonis imperium hanc novam historiae Israeliticae periodum inchoavit. Ipse opifices ex variis terris vicinis ad templum aedificandum invitavit, foedera cum regibus barbaris icit, cum aliis adeo amicitiam iniit, filiam regis Aegypti in matrimonium duxit, naves ad littora remota misit, mulieres electissimis variarum nationum sibi adscivit. Res in peius etiam versae sunt, postquam vires populo perpetuis irruptionibus inimicorum resistendi defuerunt, maxime postquam tribus Israeliticae ipsae intermis contentionibus semet ipsas consumere coeperunt. Tunc adeo in auxilium belli reges

bari, inter quos Syri, post Assyrii, emto
um favore magno auri et argenti pondere vo-
lunt 1 Reg. 15, 18. 19. 2 Chron. 16, 2 — 4.
Reg. 20, 54. 2 Reg. 15, 19. Vedit vates noster
riam his legi repugnantibus amicitiis macula-
, easque in causis perniciei et depravationis
probe sensit. Tali autem pacto gens Deo
ita barbaris se oppigneraverat, fiduciam in
im minoris momenti habebat, quam copiam
illorum, ope eorum freta patriam sanguine
um inundabat, cum amicitia barbarorum per-
bos eorum mores excipiebat, poenasque Dei
violatum eius iussum in dies magis magisque
trahebat. Itaque aequa vana atque impia de-
bit propheta suorum consilia, quod confugiant
regem Iareb cap. 5, 13., quod gentilibus
commisceant 7, 8., quod Aegyptios vocent et
Assyriam abeant 7, 11., quod conducant mer-
le amorem Assyriorum et Aegyptiorum 8, 8. 9.
, 2., quod vicinae Tyri flagitia adoptaverint
13.

E nefario enim cum barbaris commercio
tolatria orta erat. Moses veri Dei cognitio-
n, cui a superstitione barbarorum vindicandae
1 Abrahamus piam operam navaverat, cuius
am quasi hereditariam possessionem familiae
re reliquerat, obumbratam et erroribus Aegyp-
tum contaminatam deprehenderat. Rudi et
isuum vi agitato populo cultus ille, ubi ima-
iem Dei oculis intueri et ipsis manibus con-
ctare poterat, multo acceptior erat illis subli-
oribus dogmatibus de Deo inviso nulla ima-
ne pingendo, nullo terrarum spatio includendo.
gyptiorum quoque religio omnibus illis dogma-
tus commendatis ab Abrahamo nitebatur. Ve-

rum singulae eius partes ope symbolorum, imaginum et sacratorum mysteriorum sensuum captui accommodabantur. Summum numen iis Apis erat, taurus pompa, solennibus festis et sacrificiis celebratus, cui cultui ut studiosissimi posteri Abrahamae inhaerebant ita Mosi nihil antiquius fuit, quam ut eius amorem animis suorum evelleret; sed iterum iterumque populus ad eam redierat. Quamquam acerbe, adeo crudeliter Moses sacerdotesque ab eo constituti in eos saevirent qui correctionem recusarent, tamen temporis intervallum octo saeculorum reliquias illius Aegyptiacae superstitionis evertere non poterat: quin ipse Ierobeam auctor separati imperii decem tribuum cultum Apidis quasi fundamentum insituationum suarum ita restituit, ut duo vitulos aureos in urbibus Dan et Bethel poneret. Verum ista Aegyptiaca superstitione non erat errorum a populo impubere adamatorum pessimus. A Moabitis et Midianitis primi discebant multo rudiorem et insaniorum cultum Baalium originis Babylonicae, qui et animalium emendandi vi et pia erga supremum numen reverentia, quod obsecratis figuris statuisque significabant, destitutus, aequi libidinibus satisfaciebat atque terrores iniiciebat. Eadem crudelitate qua in Aegyptiacum, etiam in hunc Baaliticum stuporem Moses grassatus est, verum eodem inani studio. Siquidem ipse Salomo plurimis illius idioli speciebus altaria et templa sacravit, e quibus superstitione in omnes regiones terrae sanctae manavit, eamque post Salomonis obitum divisi imperii cives amplexi sunt, prae euntibus adeo regibus, maxime famoso Ahabo iuxta delubra vitulorum in nova regia Samariae templum Baalis splendidissimum exstruente, itidemque Io-

ramo et Ahaso tribus Iudee et Beniaminis nefario exemplo ad eandem impietatem provocantibus. Utrique regno non defuerunt quidem reges melius de rebus sacris sentientes. In Israelitico enim rex Iehu studium cultus Baalitici extirpandi prae se tulerat; verum ipse incertus Iehovae cultor non solum idolatriam Ierobeami retinuerat, sed post deletam Ahabi familiam e nimia facilitate omni gentis superstitioni pepercerauit, quae regnibus eius posteris nova incrementa cepit. In Iudaico autem Hosea vaticinante pietas iam sub Usia labefactata ab impio eius filio et magis etiam impio nepote plane eversa visa est, cap. 6, 11. 12, 1. 3. Utriusque igitur et Aegyptiacae et Asiaticae superstitionis damnum in dies crevit, omnes institutiones Mosaicas delevit, et radices patriae ipsas evertit, 9, 16. Cum enim aequa detestabiles Iehovae redderentur atque ipsa idola 9, 10., ne senserunt quidem perniciem 7, 9. eorumque ope freti 2, 7. copia altarium et magnificentia cultus gavisi sunt 10, 2. 5., Iehova felicitatis ipsorum auctore prorsus abiecto 8, 5. 14. 7, 15. 14. Hanc Israelitarum perfidiam nomine scortatus et adulterii vates designat cap. 1, 2 sqq. 2, 4 sqq. 3, 1. 4, 12. 5, 7. 6, 10., appellat defctionem de Deo 11, 7., scelus Israelitarum 10, 8., insaniam vocat, lignum et metalla hominum manibus excusa divina reverentia colere 8, 4 — 6. 13, 2. 14, 4. et proterviam, Iehovam idolorum causa negligere, cum signis summi eius favoris circumdati sint 2, 10 — 15. 11, 2 — 4. 13, 6. 9., ita obcoecatos idolatria pingit, ut nec Iehovam cognoscere nec eum invenire possint 5, 4 — 6., denotat locum ubi superstitionis negotia tractabantur infausto nomine Bethaven 4, 15.

etc., reprehendit Gilgal et colles ubi arae erant exstructae, Mizpah, Thabor, Gibeon, Rama, 5, 1. 8. 9, 15. 12, 12. ita rem tractans, ut fontem omnium malorum ibi reperisse satis luculenter appareat.

Accessit aliud scelus posteriorum Iacobi, *separatio et dissidia tribuum inter se orta*. Ingens erat Mosis opus exiguum familiam unitus patris, spatio quidem 500 annorum incredibili modo auctam, ita instituendi, ut inter ipsos bellicosos populos patriam occuparet et imperium evaderet vi sua et copia civium munitum, ita autem comparatum, ut omnibus finitimis hostili animo et studio se opponeret. Simplicitas morum et fiducia in Deo posita rem difficultem ita expediverat, ut temporibus Davidis et Salomonis imperii auctoritas satis firmata videretur. At irrepsit discordia et qui vinculo familiae et patriae iuncti superiores barbaris fuerant, contentione ci-vium inferiores facili sunt. Rehabeam Salomonis filius insolentia sua decem tribus a se abalienavit. Nec dux iis defuit, siquidem Ierobeam filius Ne-bathi faciem civilis belli accedit, quae extingui non potuit, nisi ut separatum iuxta Hierosolymitanum imperium existeret, cuius sedes initio Siche-mi, postea Samariae fuit. Iehovam ipsum huic separationi adnuisse, ut poenas familiae Davidis in peius versae immitteret eamque separationem post-hac Iehu rege a Iehova in vindictam impii Ahabi ad longiora tempora protractam esse, libri sacri narrant 1 Reg. 11, 29 — 39. et 2 Reg 9, 1 — 7. 10, 30. Verum neque in Dei consiliis erat ut haec infelix separatio semper duraret, quippe et Ierobeamo rege constituto diserte pronunciatum erat: *Davidis progeniem premam sed non semper* 1 Reg. 11, 39. et Iehu tantum trinepotibus imperium

etum erat 2 Reg. 10, 30, neque pii mores re-
Israelitarum deesse poterant ut Deus iis pro-
s esset 1 Reg. 11, 38. Quoniam autem Iero-
ni eiusque successorum mores tantum aberant
ii essent, ut illi magis magisque superstitioni-
ies insaniori sese et populum committerent, nil
eparatione effectum est nisi ut robur gentis
elitiae frangeretur. Ierobeam, ut civium ex-
iis patriarchum legum et carissimae sibi Hiero-
mae amorem submoveret, novum Dei cultum
que symbolico modo ad exemplar Aegyptiaci
elubris, collibus et lucis magnifici templi Hie-
lymitani vicarii exhibendum constituit. His
in institutis et idololatria auctoritate reguni
agogorumque hucusque coercita, quasi rupto
ere in omnem terram sacrae se effundebat,
erra ipsa incursui hostium patebat. Neque do-
stica bella Ierobeamo mortuo composita erant.
imus quidem nonnunquam utriusque imperii
es contra barbaros fuisse coniunctos, v. c. Aha-
u, Ahasiam et Ioramum reges Samariae cum
iphate, Ioromo et Ahasia regibus Iudee. Quae
dem amicitia incrementa idololatriae in regno
rum tribuum auxit, unde a prophetis vehemen-
te improbata est 2 Chron. 19, 2. 3. cf. 21,
6. 22, 2 — 4. Plura tamen bella a regibus
usque imperii invicem gesta sunt, v. c. a Baesa
Assa, Ioaso et Amazia, Pekaho et Ahaso.
od autem ad idololatriae incrementa attinet, ab
abo, strenuo sed crudeli rege Samariae, cul-
Baalium cultui vitulorum e lege additus est,
us insania et pravitas inde ab hoc tempore in
vissimis causis publicae et privatae perniciei
Vates noster tanta damna perspiciens et
minorum 1 Reg. 11, 39. 2 Reg. 10, 30.

memor nil magis curae cordique habuit; qua ut tandem illa miseranda separatio tolleret
Nullum enim aliud auxilium rebus labefactat
totius gentis mederi posse pie sensit. cf. Hei
der Geist d. Hebr. Poesie ed. Iusti II, 404 sq
Huc potissimum tria priora capita spectant. Spe
ciosus tunc adhuc in interitu familiae Iehu posi
erat. Et quamquam ea extirpata plebs insipie
auxilium Syrorum, Assyriorum et Aegyptiorum
petere, quam sanctissimum familiae vinculum re
cipere mallet, tamen iterum iterumque vates a
hanc tristem suorum conditionem rediit, 8, 4
10, 3. Eaque fere semper notio subest verbū
לְשׁ אָתָה־בְּקַשׁ אֶת־חִזְקָה, 5, 15. 7, 10., 10, 12., 10, 12., 6, 1. 14, 2. Ieho
vae enim peculiare domicilium putabatur urbs e
templum Hierosolymae. Qui ad eum reverti eum
que invenire volebat, favoris et semper parati aux
ili conspicuum signum non in aris et fanis ido
lorum, sed in eo loco, ubi eius interpretes vel
sacerdotes oracula petebant, quaerere poterat.

Aliam indignationis ansam praebuit vati no
stro *marum depravatio*. Scelera enim et idolo
rum cultui innexa erant et eum sequebantur. In
flagitiis cultui Baalis inhaerentibus vates libidine
venereas cum luxuriosis compotationibus infan
tiumque immolationem commemorat, illas 4
11 — 18., hanc 9, 12. 13. Cultum quidem
Baal Peoris ut ab accusatione rerum venerearum
in eo commissarum liberaret operam dedit Sel
denus de Diis Syris Syntagm. I, p. 162. Id qui
dem certum est, quae Rabbini e derivatione no
minis a בְּקַשׁ operire, hiare, vel a עֲרֵי אֹז
ore habens pellem somniarunt, illud idolum
vel foetido hiatu oris et natuum, vel turpissimum

denudatione immensi membra virilis fuisse de-honestatum, vel obscoenitate his fomentis re-spondente cultum, ea ad nugas Rabbinicas esse ableganda. Nomen eius potius repetitur a Moabitarum monte Peor Num. 23, 28. Deut. 36, 6., unde Baal Peor nulla alia ratione a reli-quis idolis nomine Baal obviis differt, quam Ju-piter Capitolinus a Jove Olympio, Dodonaeo etc. Verum venereas libidines aliaque flagitia ad cul-tum illius idoli pertinentia ex antiquissima Asiae incolarum superstitione in gentem Iacobiticam ir-repsisse, satis superque e locis Num. 23, 2 sqq. et Hos. 4, 11-18. apparet. His optime respon-dent, quae apud plures profanos scriptores de Orgüs, Saturnalibus Lupercalibusve in honorem Deorum celebratis et de obscoenitatibus circum-ferantur, quibus cultus paganorum religiosus pol-litus fuerit: v. c. Babylone fas fuisse, ut omnes virgines ad annos pubertatis provectae semel circa templum se prostituerent ibique zonis virginali-bus cinctae in cellulis sedentes exspectarent dum vir libidine incensus zonam solveret vid. Ba-ruch. 6, 41. 42. Herodot. 1, 199., apud Byblien-ses autem in Syria lege imperatum fuisse, ut festo Adonis, quod luctu propter eius obitum cele-brabatur, mulieres aut capite tonderentur, aut corpus per totum diem festum coitui cuiuscun-que peregrinorum traderent vid. Lucian. de Dea Syr. Utrobique quaestus qui inde fiebat in usum templi cedebat cf. Mich. 1, 7. vid. quae de meretricibus Graecorum et Corinthiorum narrat Athenaeus deipnosoph. lib. 13. et ad vocem θυσίαν cap. 4, 14. Eandem libidinosam obsco-enitatem cum sacris quibusdam gentilium con-junctam fuisse testatur institutum exsectorum s.

eunuchorum, qui nomine קָרְבָּנִים in libris sacris cum abiectissimae turpitudinis nota occurrunt v. c. 2 Reg. 23, 7. 1 Reg. 15, 11. 12, a Luciano autem in eodem tractatu de Dea Syr. Galli vocantur, Hierapoli in cultu Astartes sustentati, ut exsepto signo virilitatis clam tanto foediores libidines sancto suo nomine a periculo invidiae et aemulationis maritorum tuti exercent. — De altero scelere in sacris Israelitarum commisso, immolationem infantium dico, saepius SSA loquitur, ita ut omnibus 12 tribubus familiare id fuisse appareat cf. 2 Reg. 17, 17. 23, 10. 2 Chron. 28, 3. Nitebatur stolida opinione de Deorum terribili ira terribili poenitentia placanda, quod illo Carthaginiensium exemplo probatur, qui teste Pescennio Festo ap. Lactant. div. Institt. 1, 21. cum ab Agathocle tyranno Siculorum victi essent, iratos sibi Deos rati, quo efficacius piaculum offerrent, ducentos nobilium filios immolarunt. Nitebatur quoque fanatica pietatis iactatione, cuius plures ineptias calidiorum Orientis et Africae regionum incolas commisisse ex historia satis constat. Ut enim devotissimum Deo sensum significarent, carissimis cordis deliciis, liberis suis, non parcendum esse, quin sacrate igni tradendos opinabantur. Cuius falsae pietatis vestigium in historia Abrahami filium Isaacum sacrificatur luculentissime habetur, istamque celestissimam insaniam ex Asia interiori, Babylonia et Syria in terram sanctam immigrasse locis citatis confirmat Selden: de Diis Syris 1, c. 6. eiusque Israelitis praecipuos auctores fuisse Phoenices Hos. 9, 13. significare videtur. — Non autem mirum est, talem idolorum cultum, ut qui ad intimos verecundiae et benevolentiae sensus

irpandos faceret, ad plurima alia flagitia deum populum abripuisse. Ita vicūmis suis perfidiam erga Deum profundiorem redierunt cap. 5, 2. et pudendo idolo addicti abominabiles ac illa quae adamaverunt idola sunt cap. 9, 10. Nam ad quaevis flagitia si fuerunt 4, 1. 2. 8. 18. 6, 8-10. 7, 1. 8, 9, 9. 15. 10, 13. 12, 8. 9. 13, 12., ipsi leges ex arbitrio tulerunt 5, 11. 8, 4. 13, 1., libibus indulserunt 2, 7. 4, 11. 7, 14. 9, 1. tati et decepti a regibus principibusque suis 7, 5. 5. 9, 15. adeoque ab ipsis sacerdos prophetis, vel quicunque eorum loco sacra Israelitas administrarent 4, 4. 7. 13. 14. 5, 6, 9. 9, 7. 10, 5.

Malum ex his omnibus posteris Jacobi orianti gravius fuit, quanto crebrior monitione regum atque sacerdotum evulgatio opinio literat, *Iehovam esse, quem idololatria colerent.* am. simulataim pietatem ut e pluribus SSae novimus, ita vates noster severissima vitupereone rependit. Aaron princeps sacerdotum auctor fuit, utpote qui superstitioso suon studio nimium indulgens cultui Apidis Ieruae cultum artificio modo conciliare stuperat. Cum enim eorum iussu aureum vitulum ricatus esset, aram ante vitulum posuit, diem Iovae festum in posterum diem indixit, quo to postridie holocausta שְׁלֹחַ et sacrificia pro ute quemadmodum Iovae ferebantur curavit Exod. 32, 5. 6. Tanti sacerdotis exemplum posteri imitati esse videntur, qui Iona coli, si conspicuis eius signis sacra faciat, docerent. Inter quos in primis Ierobeam, i cultui vitulorum reliqua sacra Mosaica ad-

iunxisse videtur. „Volebant nempe Ierob „et consiliarij eius Iehovam in vitulis coli, „religionem corruptam, sed in meliorem ce „moditatem redactam, ne populus cogeretur „ingenti molestia Hierosolymam ascende Seb. Schmidt ad Hos. 8, 4. Nemini qui superstitiosarum institutionum auctori in men venerat cogitatio simulacra e metallis et li confecta Deum ipsum esse. Apidis cultaurum suum symbolum omnipotentiae divi Baalis autem Baalim suos patris et regis ipsorum inter divos relati effigiem referre contulerunt. sterioribus temporibus, ubi artes floruerunt, vis et reliquorum numinum divino honore signitorum statuae confectae sunt dignae magnifica personae: rudis autem populus rudia spolia in templis collocavit. Verum ut illi pagrum deastri (אלֹהִים, in libris sacris appellati) procul a Iehova Zeb summo omnium gubernatore distabant (vid. 12, 4), ita et omnino Deum imagine alifingere lege Mosaica cautum erat. Exod. 20 Aarón et Jerobeam quidem, dum alteram l partem: *ne simulacrum tibi facito!* illirant, non veriti erant, ne alterius: *nul alienos Deos praeter me habeto!* eveniente sequeretur. At secutum est maius de mentum. Ut primum effigies prolata erat, pl insipiens a Iehova recessit cap. 2, 4. 7, 14. 8, 5., oblita est creatoris sui 8, 14. 13, 6., perniciosissimos idolatriae errores abrepta ficiam in Iehovam depositum cap. 2, 7. 5, 7. 9, 10, 13. cultumque Deo vere acceptum sincitate animi et probe factis בְּחַסְדֵּךְ וּבָאֶצְבָּה exhibe

dum tamquam alieni quid consideravit 8, 12. 6, 6. Nihilominus tamen iidem impii Israelitae foedus suum cum Iehova magnifecerunt 6, 7., ad Iehovam eiularunt 7, 14., per eum iurarunt 4, 15., aerumnae et doloris signa ei praestiterunt 10, 3., vociferati sunt: mi Deus cognovimus te! 8, 2., de oblationibus suis Deo oblatis gloriati sunt 8, 13., Baalium nomine Iehovam significari contenderunt 2, 18. 19. Tali modo non solum idolatriae scelus vere commiserunt, sed etiam neque ad culpae sensum, neque ad saniores mentem reduci potuerunt, quoniam sibi ipsi opinionem, esse sese Iehovae strenuos cultores persuaserunt. „Adeo“ ait Schmidius ad 4, 4. „idolatrica hypocrisis Israelitarum eos de-„mentaverat, ut iustos se et religiosos existima-„rent, nec suam agnoscerent malitiam, sed stre-„nue potius contradicerent, et falsi accusarent red-„argentes.“ Plures praeterea loci SSae sunt, e qui-
bus eandem falsam pietatem prophetarum vehe-
mentissimam indignationem commovisse intelli-
gitur v. c. 1 Reg. 18, 21. Ies. 29, 13. 48, 1. 2.
Ier. 4, 1. Nusquam autem tantis increpationi-
bus notata est, quam apud nostrum. Vocantur
mendacia et fraudes, quas ad Iehovam preces
effundunt 7, 13. 10, 4. 12, 1. 12., compran-
tar ipsi nubi et rori matutino cito evanescen-
ti 6, 4., arcui relaxato qui non sursum re-
dit 7, 16.

Tanta autem vitia tantosque errores non
impune a civibus esse conflatos, vates noster et
divinarum institutionum divinaeque voluntatis
sagacissimus interpres et experientia edoctus
probe sentiebat. Itaque descriptionibus annexit
minas et e statu imperii et e pie de Deo eius-

que iustitia sentiente animo et e monitis a Mose editis petitas. Status imperii ad interitum vergebant, tempora Ierobeami II. praeterierant, excipientes ea tumultus civitatis vires consumserant, securitas atque tranquillitas civium aufugerat, principes deerant, qui pietate et sapientia rem labefactatam restituérent. Contra Assyriis regni fines patebant, tributarium sibi fecerant Menahemum, depopulati erant regiones Transiordanenses, incolas earum in exilium abduxerant, et paullatim ita rebus Israeliticis potiti erant, ut ultimus rex Hoseas sceptrum pacemque ipsis debruerit, eorum autem favorem magno prelio sibi redemerit 11, 5. Quae omnia depravationem universi populi tam publicam quam privatam sponte sequebantur. Eadem nostri prophetae vaticinia variis coloribus pingunt prout imperii vices ipsi occasionem praebebant 5, 10-15. 7, 1-7. 8, 1-4. 8. 10. 10, 6-8. 14. 15. 11, 5. 6. 12, 15. 13, 3. 15. Sed quae evenabant et adhuc eventura erant, alio modo evenire non poterant. Deo omnipotente derelicto spem Israelitae in idolis posuerant, quae ipsa opus fragile et ab hominibus confectum auxilium ferre non valebant 2, 12. 5, 5. 7, 10. 8, 5-7. 10, 6. 15. 15, 2. 3., flagitiis se dederant unde radices eorum exaruerant, omnia miscuerant, miseriam et contumeliam auxerant 4, 10. 19. 6, 8-10. 9; 14. 16. 10, 13. 12, 13. 14., senio confecti facillime succubituri erant barbaris 7, 9., ipsi omni pietate et sapientia recusata 4, 6. adhuc impuberis 13, 13. sibi et consiliis suis fisi nil nisi ludibrium et detrimentum capturi erant 7, 16. 5, 5, barbaris se sponte prostituerant, quorum odium et dubia fides pristinarum caedium

ultionem ab iis repetere iam dudum moliebatur 5, 13. 7, 8. 9. 8, 10. 10, 14. Praeterea qui iustissimus Iehova Zebaoth, cuius severitatem olim Moses suis inculcaverat Exod. 20, 5. 6., tantam pravitatem ultra ferrē potuisse? Decepti quidem Israelitae Deum non noverant, et quemadmodum se inde a temporibus Aegyptiacis gentem fuisse Deo peculiarem andiverant, ita tunc adhuc foedere eius superbiebant 5, 6. 6, 7. 8, 2. Verum propheta nou eodem stupore captus et Iehovae consilia melius intellexit et pia mente eorum sapientiam reveritus est. Itaque divinitus admonitus, quae ipsi sibi paravissent mala a sancto iustoque Deo iis esse immittenda significat 4, 9. 5, 2. 9. 11. 8, 12-14. 9, 7. 11-17. 10, 8. 10 sqq. Ut autem tam severae comminationes eorum animum melius commoveant, imaginibus utitur nil nisi certissimas poenas indicantibus 2, 11-15. 3, 4. 4, 16. 5, 12. 7, 12. 16. 10, 9. 10. quae tamen omnia non ita premenda sunt, quasi singula fata Israëlitis futura indicentur. Veteres quidem interpretes maxime Hebraei arcum sensum iis inesse, eaque potissimum ad exilium Assyriacum tendere putaverunt. Verum ut hic sensus non sine vi prophetae verbis adhibita elicetur, ita in omnibus illis locis nexus rerum simplici modo verba sic intelligi iubet, ut significatio tantum divinae indignationis et meritarum poenarum in universum inde prodeat. Unde etiam Eichhorn, Einl. ins A. T. tom. IV. §. 555. omnino de exilio populi in terra alicuius victoris subeundo apud vatem nostrum sermonem esse prorsus negat, quae vero sine quadam rei limitatione non dixerim. Utique sunt loca, quae de aliquo peculiari fato univer-

sum populum manente agere videantur, non ut idem Vir illustrissimus vult, tantum de abductione singulorum captivorum, quorum praecipua 8, 13. 9, 3-6. 15. 17. Vates noster et ipse divinitus admonitus et monitorum a Mose iam editorum memor, imperio ad interitum ruentis ea imminere sensit, quae Moses in futuram impietatis poenam, si forte aliquando eam contraherent, indicaverat, nimirum Deut. 28, 45-51. 62-68. ubi Deus comminatus fuerat: *excitat Iehova remotum populum usque ab extremis orbis terrarum finibus, gentem ita crudelem, ut neque senes revereatur neque puerorum eam misereat. Itaque exterminabimini e terra quam occupatum itis, vosque disperget Iehova in omnes nationes, ut ubi servictis et apud illas gentes neque conquiescatis, neque ubi pedis vestigium requiescat, habeatis. Vosque in Aegyptum classe reportabit in servos et servas inimicis sine ullo assertore vendendos.* Cuius eventus momentum adesse vates noster sentiens illis Mosais monitis sua vaticinia de certo aliquo Israelitarum fato superstruxisse videtur, quae locis laudatis copiosius exponemus.

Iam vates noster prorsus naturae convenienter locutus esse videtur, cum, causa omnium malorum sublata, mala quoque cessatura ipsosque suos pristinam felicitatem recuperaturos fore promisit. Quae spes in animo tam pio tamque benevolo, qualem in Hosea cognovimus, non poterat extingui. Quonam enim pacto cogitaret animalium hominum ita esse deperditum et obstinatum, quin vel in summo rerum discriminе resipiceret? quo pacto desperaret de docilitate deque poenitentia suorum, quos, licet satis abiectos

propter grandia peccata, magni aestimabat, gentem, in cuius historia vestigia divini auxilii vere mirifica exhibita erant, et cuius bonam indolem a tantis eximiae virtutis patribus propagatione posteris quasi traditam non funditus extinctam esse censebat? Promisit igitur suis pristinam felicitatem ea quidem conditione, ut ad pristinam pietatem erga Iehovam redirent 3, 4. 5, 15. 6, 1. 10, 11. 12. 14, 2-5. Quam quidem felicitatem iterum variis involvit imaginibus v. c. coniugii 2, 21., fecunditatis terrae 23. 24., revocationis in vitam 6, 2., restitutae pacis et securitatis in propriis sedibus 11, 11. 12, 10., herbae graminea pullulantis et radices agentis, sub cuius umbra et odore undique accurrentes habitaturi sint 14, 6-8., potissimum redditu separati imperii Israelitici ad regem e stirpe Davidis ortum et ad cultum veri Dei in templo Hierosolymitano instituendum 2, 1. 2. 3, 5. At Israelitae nec ad urbem Hierosolymam, nec ad familiae vinculum reversi sunt, nec omnino divinis monitis obedientes mores perversos deposuerunt. Propterea Samaria interiit cum omni imperio, nec unquam antiquam gloriam recuperavit, multo minus felicitatem et libertatem incolis Abrahami posteris reddidit. Deficientibus igitur illis desideratis comodis spes piorum Hebraeorum ad serius venturum Messiam directa est. In quam nos Christiani ita consentimus, ut quaecunque felicia piis in Deo fiduciam ponentibus promissa sint, in Iesu Christi redemptione nobis contigisse credamus. Non quidem quod vates de tali redemptore cogitaverit, sed quod omnia Deo duce eo sermone dicta sint, ut de felicitate morali per Christum nobis parata valere suo tempore intelligi

potuerit⁶⁾. Nonnulla eorum N. T. commemo-
rat, quod ubi autem et quomodo factum sit, ad
locā ipsa annotabimus.

IV.

De singulis vaticiniorum Hoseae partibus.

In constituendis libelli nostri partibus inter-
pretes magnam operam impenderunt. Hierony-
mus tres constituit cap. 1, 1 - 5, 7., 5. 8 - 10, 4.,
10, 5 - 14, 10.; causam vero huius divisionis nullam
attulit. Fortasse ingenium ducem secutus est,
quod ita optime egisse senserit. Verum com-
posuit, quae non uno tempore a vate edita sunt,
et seiunxit, quae inter se cohaerent. Certe 10,
1 - 8. praeter omnem dubitationem unam ora-
tionem continet. Est divisio antiquissima pro-
phetae in *conclusiones legales* cap. 1 - 10.
quippe in quibus lex animis Iudeorum incul-
cetur, et in *conclusiones evangelicas* cap. 11-

---

6) „Das ganze A. T. ist eine fortgehende Weissagung
„auf Jesum; aber kein einziges Messianisches Orakel
„hat seinem grammatischen Sinne nach eine voll-
„kommen zwingende Beweiskraft, wenn nicht die
„Realerklärung des N. T. hinzukommt, über die in
„einer christlichen Hermeneutik noch viel zu sagen
„ist; das hat die Christologie des A. T. bewiesen,
„und das Urtheil der grössten Exegeten, die sich
„zu einem gedoppelten Sinne der Messianischen
„Weissagungen bekannten, bestätigt die Wahrheit
„dieser Ansicht.“ Illustr. D. v. Ammon: die un-
veränderliche Einheit der Evangelisch. Kirche. Heft
2. pag. 51.

14. in quibus amor Dei in Christo filio praedicitur. Verum et haec divisio fundamento caret, quod alii intellexerunt, eam non omnino *exclusive* verum *synecdochice* esse capiendam contendentes. Etenim in priore parte nonnulla sunt membra, quae a probatissimis theologis nostris Messiana vaticinia vocantur, quorum v. c. locus 3, 5. a Wahlio in historicopractica introduct, in scripta biblica Tom. II. p. 31. maxime dissertus vaticiniis adnumeratur, et in posteriore si sanam interpretationem sequimur capp. 12. et 13. omnino nihil de Messiae temporibus invertedi potest.

Alii ratione temporis totum opus in singulas partes descripserunt. Lightfooto in Chronologio V. T. p. 102 sq. duo priora capita sub Ierobeammo II. et Usia prolata videntur, cum propheta adhuc iuvenis fuerit et de coniugio cogitarit; capp. 3, et 4. eodem tempore, quoniam 4, 3. locustarum mentionem fecerit, de quibus Ioel et Amos simul cum eo egerint. Capp. 5. et 6. temporibus Ahasi edita esse censem; cap. 7 sqq. circa ultima tempora regis Hoseae s. sub initium regis Hiskiae ponit. Seb. Schmidius 10 sectiones profert: I, cap. 1. 2. II, c. 3. III, c. 4. IV, c. 5. 6. V, c. 7. VI, c. 8. VII, c. 9. 10. VIII, c. 11. IX, c. 12. — 14, 1. X, c. 14, 2 — 10. Sed illi beati viri omnes dubiam et admodum incommodam nostrorum capitum normam tenuerunt. Recentioribus temporibus illa segmenta nimium sero orta nec semper ingenio critico facta liberius tractaverunt interpretes, ita ut v. c. Dathius 17, Boeckelius 14. rhapsodias nulla capitum ratione habita distinguerent. In alteram partem abiit Hermann v. d. Hardt, qui in opere: Ho-

seas antiqua chaldaica Ionathanis paraphrasi, quae veterum Iudeorum — scripturam explicandi modum refert, illustratus Gottingae 1775. prafat. pag. 7. contendit: *volumina propheticarum exhibere plurimas distinctas minutas conciones sive parvos sermones, aut brevia effata et oracula, exiguos libellos, multis annis in gente isthac publicatos uno dein volumine comprehensos.* Ita v. c. vult primo capite post totius voluminis inscriptionem 4 libellos diversis prorsus annis ipso propheta nuntiante editos in Israel et ad notitiam communem divulgatos, addita semper occasione scripti oraculi s. carminis exhiberi I, v. 2. II, v. 3—5. III, v. 6. 7. IV, v. 8—11. Verum omnis orationis concinnitas interiret et propheta vere commaticus foret, si teneram quidem sed elegantem exstinctionem singulorum carminum tam crudeli dilaceratione demoliremur. In eo errasse videtur, quod segmenta poetica cuiusque carminis cum carminibus ipsis permiscuit, et carmen vocat, ubi modo novum comma alteri adiicitur. Ab eiusdem dilacerationis culpa non prorsus immunem iudicare possumus doctissimum et elegantem intérpretem V. Ill. Eichhornium. Constituit in libro Einleit. ins A. T. Tom. IV. §. 554. p. 282. inde a cap. 4. sedecim diversissimi ambitus sectiones; in uberiore autem vatis nostri tractatione: die Hebraischen Propheten Tom. I. p. 71—143. has quoque partes in suas particulias dissecat, v. c. VI. X. XI. et ubi continuum sermonem exhiberi censem, orationis intermissione, notis quiescendi, inopinato transitu vatem ita turbat, ut nonnunquam singulis versibus ab altera in alteram rem abripi videamur. Sic expositio capi-

us sep̄imi, cuius quidem 2 partes in unam coniungit, singulorum commatum nexum tollit, qui ubi quaeritur duas arte compositas tabulas nos invenire iubet. Eodem modo in tractatione loci 4, 1 – 5, 10. versatur. Gravissimas illas capit̄ non increpationes quasi fortuito collectas exhibet. Caput duodecimum in 3 partes dissindens partem hanc intellectu difficilem difficiliorem adhuc reddit. Tali modo argumentum quidem didacticum et complexus singularum grandium sententiārum manet, quae autem ad poematum venustatem maxime faciunt, consensus plurim imaginum, descriptionum et sententiārum ad unam rem, lectori adimitur. Simplicissima mihi videtur eorum sententia, qui vatem nostrum pluribus brevioribus carminibus iisque inter se cohaerentibus et absolutis consistere putant. Qua quomodo ad illustrandum vatis nostri ingenium usi simus, iam exponamus.

Omnes fere recentiores interpretes consen-tiunt scriptionem duabus partibus consistere, una symbolica s. allegorica, tribus prioribus capitibus, altera thetica, undecim capp. posterioribus comprehensa cf. Eichhorn. Einleit. I. I. §. 554.; verum quamquam illa 3 capita unum e tribus partibus compositum poema efficiant, tamen ista divisio ipsa fundamento caret. Argumento non differunt, quod omnibus 14 capitibus idem est. Quod au-tem ad *vestitum poeticum* attinet, sunt aliae ex-positiones symbolicae in fasciculo vaticiniorum Hoseae, quas iam p. 19 sq. commemoravimus, de quibus etiam suo tempore uberius agemus cf. V. Ill. Boeckelii Hoseas p. 9.: „zwey Haupttheile, „deren erster sich mit dem dritten Capitel schlies-„sen soll, anzunehmen, wie es gewöhnlich ge-

„schiebt, dazu ist kein hinreichender Grund vorhanden; denn wenn gleich vom 4. Capitel an keine eigentliche Rücksicht auf die im ersten und dritten Capitel enthaltenen Allegorien genommen wird, so ist dies doch eben so beim zweyten Capitel der Fall, ob gleich Anspielungen auf das Hebräischen Dichtern so gewöhnliche Bild: Jehova ein eifersüchtiger Ehemann des treulösen jüdischen Volks, hier wie späterhin häufig vorkommen.“

Haud difficilis mihi videtur quaestio, quo tempore prima prophetia priora tria capita complectens confecta sit. Quae 1., 2. leguntur, narrationem de matrimonio et quae huc pertinent principium omnium vatis poematum suisse significant. His ingenue assentiamur; plura enim indicia adsunt, e quibus idem efficiatur. Vates de familia Iehu ita sermocinatur, ut eam tempore vaticinii adhuc exstisset cogitemus necesse sit. Porro tota descriptio status reipublicae Israeliticae nondum testimonia illius perniciei exhibet, quae in posteriore parte gravissimis verbis indicatur. Loquitur contra de abundantia panis, aquae, lanae, lini, oleae et potus à, 7., de ubertate camporum et vinearum v. 10., de inauribus et monilibus splendoris et divitiarum signis v. 15., de gaudiis et festis v. 13.: quae omnia hilarem honorificamque conditionem indicant, quam triumphis Ierobeami II. gentem debuisse facile censeamus. Verba quidem de periculo interitus facit, verum non tam diserte ut in posterioribus, ita tantum, quasi securus excitetur, ne prorsus sopiri patiatur. Periculi autem alicuius exilii omnino nulla mentio est; quae enim de illo exilio e tribus prioribus capp. eruuntur, minime ad

id pertinent vid. ad 3, 4, 5. Omnia mala va-
tes populo adhuc in patria ipsa subeunda esse
singit. Quid quod ne Assyriorum quidem me-
minit. Denique Iudeorum res cum maxima
onoris nota commemorat, ex quo apparet, tunc
emporis adhuc Usiam regem eiusque amicum
et magistrum Sachariam 2 Chron. 26, 5. studiose
et cultum Iehovae ipsos observasse et cavisse,
ne cives depravatione Israëlitarum abriperentur.
Verum ut haec omnia temporibus Ierobeami II.
conveniant, tamen illis ipsis temporibus vaticinia
app. 1 – 3. nou edita esse, probabile videri pot-
est. Loquitur enim propheta de proximo in-
eritu familiae Iehu. At regnante Ierobeano II.
Ilos istius regiae familiae maxime spleñdescebat
imperiumque Israeliticum tanta vi et honore frue-
batur, ut nemo facile de mutatione imperii cogi-
taverit. Alio modo res post eius mortem ha-
buit, cum filius praeterea superstes esset Zacha-
rias, patre indignus, a plurima parte civium recu-
ratus. Tunc ubi populus, cuinam novo regi
esse subiiceret, incertus haesit, ubi imperii salus
inter contentiones et seditiones principum pe-
pendit, simplicissimo modo pii Israelitae men-
tem subire potuit cogitatio, solam felicitatem
in regibus surpis Davidicæ maxime in Usia esse
quaerendam, illudque vaticinium 2 Reg. 10, 30.,
quo successio patris Iehu quatuor tantum eius
postoris promissa erat, deo iuvante ita eventu com-
probatum iri, ut tandem faustissimo pii regis
Usiae auspicio iterum una natio et unitis Iehovae
cultus isque Hierosolymitanus restitueretur. Ex
quibus omnibus 3 priora capita non diu post
obitum Ierobeani, prioribus interregni annis,
ita esse efficitur.

Forma est symbolica: nam occasione et
emplo a suo matrimonio sumto mores, peri-
et spem infidelis populi describit. Cohærent
priora capita et unum carmen efficere viden-
cuius si partem demsēris, vénustas aptaque to-
carminis compōsitiō interibit. Constant autem
bus singularibus poematibus 1, 2-2, 3., 2, 4-
et cap. 3., quae licet non unō tenore confecta, &
datim res Israelitarum pingunt prout fata doi-
stica prophetæ aptissimam occasionem fecer-
Primo capite narrat, quomodo maritus Dei si-
lis fuerit v. 2., quomodo nominibus libero-
spuriorum praecipua momenta correctionis Is-
litarum significaverit: scilicet nomine Iesreel,
teritum regiae familiae v. 4. 5., nomine Lo I-
chama, poenas populo inferendas v. 6. 7.,
mine Lo Ammi, amoris divini defectum v. 8
Porro cap. 2, 1-3. paratam iis restitutionem
melius pronunciat, ubi coniuncti cum Iuda-
quos Deo acceptos appellaverat 1, 7., ex s-
riis una genuina et vera Dei familia eva-
sent. Altera parte lenissimo modo scil. fi-
colloquio et cum liberis et cum uxore anim-
populi commovere studet, ut quemadmodum
matrem liberorum misereat, ita sortem suor-
et aequalium et posterorum doleant 2, 4., ut
veritatem Dei timeant, quemadmodum uxor
riti gravitatem, utque imbecillitatem et vanitatem
amicorum cognoscant v. 5-16., ut denique
nignum Dei animum agnoscant et spe melioris
aevi ad Deum aequē configuant atque uxor
trimento suo perculta maritum iterum quae-
v. 17-25. Tertia pars modum cum Deo se re-
ciliandi iterum poetica descriptione periculi ux-
quod subiret propositi, eamque secuturi repa-

matrimonii cap. 3. pingit, aptissima ratione illorum temporum habita, ubi, sacris iam a Iero-beamo I. ademtis (cf. ad 3, 4.), deleta regia familia rege quoque et principibus privandi erant, ubi adeo iam ob diuturnum interregnum bellaque civilia imperii capite desuitos se sentiebant. S. V. Eichhorn hoc nostrum poema suo more ita dissecat, ut non modo non cohaerere sed tamquam tria diversa carminum conamina a se invicem distare contendat, quorum alterum altero imperfectius res Israelitarum a Iova antea auxilio ornatorum, postea vero propter flagitia interitus maturorum allegorice pingat, quae adeo casu in collectione poematum ita congesta sint ut caput tempore primum, ordine tertium exsiterit. vid. Einl. ins A. T. edit. 4tae Tom. IV. p. 273 sqq.

At maxima est interpretum dissensio, utrum vates de matrimonio suo verba faciens visionem habuerit, an allegoriam fixerit, an rem in facto positam narraverit. A prima harum opinionum, quae fuit doctorum Hebraeorum, omnes recesserunt. In toto enim vaticiniorum Hoseae fasciculo neque verbum neque similis orationis forma neque ullum aliud vestigium, unde visio probari possit, reperitur. Visiones eodem modo alienae sunt a vate nostro, quo simplex, omnia dare perspiciens eius ingenium ab omni furore poetico abhorret. Quod autem ad alteram pertinet opinionem, contineri parabolam s. allegoriam, ea ab antiquissimis temporibus interpretibus placuit. Siquidem Chaldaeus iam ad eam accessit ita initium orationis exponens: *Vade, profet vaticinium contra habitatores civitatis idololatricae, qui addunt peccare: — et abiit et prophetavit contra eos: quodsi conversi fuerint*

remitteatur iis, sin minus, defluent sicut defluunt
folia ferculnea. At addiderunt et fecerunt mala
opera et dixit dominus ad eum: voca nomen
eorum dispersos. Dav. Kimchi de hac particula
verbis utitur: מִשְׁלֵל לַיְשָׁרְאֵל הַזֹּנִים מִאֲתָרוֹ וְ
effatum propheticum s. parabola Israelitis prola-
ta etc. Hieronymus autem postquam veritate
facti sumta et Deum excusaverat, quod prophe-
tam meretricem ducere uxorem iusserit, et Ho-
seam, quod sine mora perrexerit ad lupanar
scortumque adduxerit ad torum: alioquin, ad-
dit, si omnia quae praecipiuntur ob causas ut
in similitudinem fiant, vere facta contendimus,
ergo et Hieremias accinctus lumbari, vestimento
muliebri inter innumerabiles nationes et Assyrios
et Chaldaeos gentes inimicissimas Iudeorum
ivit ad Euphratem, ut ibi absconderet lumbare
suum et post multa tempora invenit illud com-
putruisse. Quomodo exire potuerat et ire tam
longe, obsessa Hierosolyma, exstructis per circui-
tum munitionibus, fossa, vallo atque castellis?
Si illud in typo, quia fieri non potuit, ergo et
hoc in typo, quia si fiat turpissimum est. vid.
introduct. in Hos.; idem ad 1, 8. si illa et cetera,
quae in SSA legimus, facta non poterit appro-
bare, et aliud quid significare contenderit, ergo
et meretrix ista mulier non turpem stupri con-
iunctionem, sed sacramenta indicant futurorum.
Hunc secuti sunt probatissimi recentiores inter-
pretes v. c. Drusius, Eichhorn, Kuinoel, Ro-
senmueller cet. Nec potest negari prophetas
saepissime usos esse talibus allegoriis, praecipue
illa a matrimonio petita. Profertur Dei amor
erga gentem Iudaicam imagine coniugis Ier. 2, 2.
maximeque c. 3. et 51, 3, 4., coniunctio quae inter-

cedebat inter Deum et populum imagine foederis coniugalis Ez. 16, 6 — 8. Ies. 54, 5., impietas autem eorum et propensio ad cultum idolorum imagine adulterii Ez. 23, 4 sqq. Sic in nostro loco allegoria non inepte adhibita videretur, nisi quaedam essent, quae impedirent quo minus in ea subsisteremus.

E nulla enim alia scriptio[n]is parte, vati nostro tales allegorias placuisse, effici potest. Exornat quidem orationem plurimis imaginibus, verum ita, ut diutius in eodem tropo commorari indoli ipsius repugnasse videatur. Animus Hoseae ardens nimia luxuria imaginum fere oppressus vehementi cursu descriptionum lectorem undique abripit neque in ulla tabularum suarum nos morari patitur, unde est quod eum iterum iterumque translationibus excidisse conquerantur. cf. pag. 19. Verum tantum abest ut inde venu[er]tas poematum evertatur, ut eorum nota et indeole sinde appareat, quacum usus allegoriae per 3 capita protensa non conspirat. Quod ipse Eichhorn sensit, qui sententiam de allegoria defendens libere profitetur: tria haec capita dif- ferre a genio, qui in reliquis Hoseae partibus deprehendatur (l. l. §. 556.).

Porro finis totius enarrationis cap. 3. ita comparatus videtur, ut intelligatur parabolam non fuisse ex cogitata ad certa et indubitate civitatis Israeliticae fata allegorice describenda, sed rebus quibusdam, quae vere evenerant, symboli- cam translationem ad populum Israeliticum adiunctam fuisse. Certe quae de futuris fatis Israeliticis praedicuntur, eiusmodi sunt argumenti, ut ex historia matrimonii facile quidem elici potuerint, verum proximo eventu caruerint.

His accedunt, quod idem S. V. Eichhorn monuit l. l., nomina mulieris eiusque patris omnis symbolicae significationis expertia. Cum summi poetae aliquando dormitaverint, *quid mirum*, inquit Eichhornius, *quod nostro Hoseae aliquid humani acciderit?* Verum maximopere mirarér, si Hoseas nominum symbolicorum studiosissimus⁷⁾ in isto loco occasionem suos talibus nonminibus designandi neglexisset. Res ipsa monuit, ut allegoriam, si quam exhibere vellet, nonminibus et confirmaret et commendaret. Non enim modo lectoribus remotiorum temporum, sed, quod maioris momenti est, aequalibus vaticinia edidit. Iam ista נָמֵר בַּת־דָּבְלִים aut uxor eius fuit, aut non fuit. Si fuit et tota tamen narratio de eius liberis deque eius dimissione excogitata, male profecto egisset vates mendacio suo vel erga uxorem, quam omni existimatione, vel erga se ipsum, quem fide verborum privasset. Si non fuit, qui sperare poterat sensum parabolae a civibus intellectum iri, cum in nomine meretricis nihil lateret, quod eos fabulam de ipsis narrari moneret? Quin de luxuriosa vita vatis parsuascitur iste, dicturi fuissent, nobis meliorem partem designat, aut cur iste gaudia nostra luxuriosa vituperat, qui ipse non modo clam scortatur, sed omni abiecto pudore cum abiectissimis meretricibus rem habuisse fatetur? Res ita in oculos incurrit, ut quomodo vatem fugere potuisset, non intelligam.

---

7) Exemplo sunt nomina infantium: 1, 4. 6. 9.; porro בִּתְהַנּוֹן 2, 17., 4, 15. 5, 8. al., שְׁמַקְעָבָר 2, 18. et symbolicus usus nominis בעל עַלְבָּן 12, 4., 5, 13, מֶלֶךְ יְרֵב,

Omnis difficultates tolluntur ubi rem in facto positam narrari statuimus; idque contendunt interpres ecclesiae nostrae Lutherus, Calovius, Gerhardus in loco de prov. Dei 129., Glassius, Dathius, nec non Grotius et Liveleius, simulque indicant, quod verissimum e Hieronymi verbis laudatis apparet, veteres, maxime Hebraeos, e nostro loco visionem aut parabolam propterea eliciuisse, ut Deum contumelia impii praeceperit, et Hoseam culpa fornicationis libera- rent. Lutherus in comment. ad Hos. 1, 2. ita Deum vatemque excusat, ut contendat *uxorem Gomer fuisse honestam e proba gente ortam eiusque tres liberos legitimo matrimonio procreatos, sed eos dici אֲשֶׁת יְלִדֵי זָנוֹנִים et יְלִדֵי זָנוֹנִים ad designandam conditionem miserabilem civitatis Israeliteae, cuius omnes cives ob flagitiosam idololatriam moechi et adulteri fuerint, utque populus cogitet: si vates uxorem et liberos tam contumelioso nomine appellare a Deo iussus est, quanto abiectiores et contumeliosiores coram Deo nos esse oportet!* Propterea etiam fuerunt, qui mulierem paganam et liberos e pagana uxore procreatos indicare statuerent. Sed istam mulierem Gomer non honorifico nomine commemorari, eiusque liberos in adulterio procreatos esse, totus nexus docet. Ergo aliud nodum ense dissecuerunt, et illud Grotii ad cap. 1, 2. centies repetitum legimus: *uxorem ducere, quae meretrix fuerat, non erat illicitum nisi sacerdotibus Lev. 21, 7.* Videri quidem id poterat sub turpe, sed quicquid iubet Deus, idem iubendo honestum facit; et Calov. ad v. 2. fuerunt, inquit, *Deo sapientissimo causae graves, cur id mandaret, tum publicae, ut neippe po-*

pulo idololatriam non tantum vehementius expobraret, sed etiam eundem moneret suamque benevolentiam et μακροθυμιαν, quod ipsos, etsi fornicarios, ferat et beneficiis adficiat, ob oculos ponneret; tum privat a e., ut nempe scortum illud a procis suis avocaret et per prophetam converteret. Neque id sanctitati prophetae adversum. Ioh. Schmidius in Comment. in prophetas minores ad Hoseam p. 72. adfert Theodorei sententiam notatu dignam. *Universorum Dominus beatum Hoseam ornat et comparat ad ducendam uxorem impuram et impudicam, ut hoc genere facti impietatem populi coarguat, et suam tolerantiam incredibiliter ostendat. Etsi ergo Deus libidine proditam adulteram Synagogam suscepit, non tamen contaminatus sanctitatis fons ex impura hac et execribili, neque propheta ex illa stupri plena uxore maculam suscepit. Hoseas enim non libidini serviens, sed nutui divino et arbitrio parere studens, accepit meretricem, atque omnibus nuptiis gratior et laudabilior haec societas fuit. Neque ob id solum, quod ex Dei nutu et arbitrio facta fuerit, sed quod Deum expresserit et designatione quadam retulerit.*

Verum est multo honorificentior ratio va-tem de illo matrimonio excusandi. S. V. Eich-horn l. l. ita de ea re disserit: quis potest contendere, אִשָּׁת צְנוּנִים foeminam prorsus abiectam et meretricem significare? Interpretes nostri tan-tum auctoritate Hieronymi aliorumque celebrato-rum nominum capti ita contumeliose de ea sta-tuerunt. Meretrix verbo נָשָׁה signatur. Ubi au-tem Gomer אִשָּׁת צְנוּנִים vocatur, in substantivo אִשָּׁת צְנוּנִים notio uxorii inest, et epitheton צְנוּנִים

conditionem indicat, in quam vel post nuptias
incidit, vel quam ante nupias occultissimam ha-
buit. Porro, si ante matrimonium iamiam luxu-
rians et scortatui dedita fuisse, qui veram gentis
Israeliticae imaginem exhibere potuisset? Ubi
Deus foedus cum Israelitis pepigerat, quod pas-
sim matrimonii nomine in SSA designatur, illa
gens casta erat et malis moribus nondum con-
taminata. Ier. 2, 1. 2. Talem esse aut certe vi-
deri sponsam prophetae oportebat, ut in ea ima-
go gentis Israeliticae agnosceretur.

Firmiter teneamus hunc idearum nexum, nec ut Eichhorn, nimium subtilibus dubitationibus turbati ab eo discedamus. Neque enim Deo, neque propheta indignum videtur Hoseam nostrum uxori fuisse matrimonio iunctum, quae postea eum fecellerit, cuius autem mores et fata retulerit, ad illa effata saepius pronuntiata de nro commendanda: „Vos estis ingratii et impii, „qui ubi resipiscere recusaveritis, sine misericordia puniemini.“ Modo ne singula in historia nostra premamus, nec vatem, ut plerique censem, omnino vitam et matrimonium symbolicum egisse contendamus. Vates neque dogmaticum neque historicum opus edere voluit, omnes eius orationes facultatem ingenii simplicissimis rebus vim quandam eliciendi iisque grandia monita adnectendi significant. Cum autem omnes eius imagines e communi vita repetitae sint, eum vel e domestica vita imaginem hausisse, quis est qui neget? Nam quid simplicius esse potest, comparatione fatorum, quae in matrimonio passus erat, cum illa perfidia, qua Israelitae contra Deum peccaverant? Verba נָא וְנָא iam e more usurabantur de impietate et idolatria populi, siqui-

dem omnes fere prophetae iis usi sunt cf. Exod. 54, 15. Num. 14, 33. Ps. 73, 27. Ies. 57, 4. Ier. 5, 7. Ez. 23, 30. 37. Itaque vates imagine sua prolata nil novi exhibuit, vestitus tantum poeticus novus est. Res ipsa plurimae parti civium nota erat; ergo non erat, quod nomina simularet. Vates amaverat Gomer filiam Diblaim, in matrimonium eam duxerat, suscep- perat ex ea liberos, donis et opibus eam dota- verat. Sed amore eius indigna sanctissimum ma- trimonii vinculum libidinibus violaverat, ipsi li- beri erant spurii, quippe ex adulterio orti. Quà de re certior factus eam dimittit. Verum et pri- stini amoris memor et misericordia commotus ad ingratam uxorem redit, signa poeniten- tiae studiique favorem mariti sibi reconciliandi probat, iterati matrimonii cum ea restituendi periculum suscipit. Res utique per se exigui momenti fuisset, nisi typicus sensus ei vim et significatum dedisset.

Prophetae non solum *dictis* divina monita exhibere solebant, verum etiam *factis* et *fatis* ty- picam divinae voluntatis significationem referre putabantur. Sic Iesaias narrat, se rem habuisse cum prophetissa i. e. cum uxore sua, et ex ea genuisse filium, qui typus esset liberationis regis Ahasi a Pekaho et Rezino. Ies. 8, 1 — 4. Eo- dem modo Ieremias cap. 52. Hierosolymae a Ba- byloniis obsessus, agrum in stirpe Beniamin ab hostibus iam occupata situm emit, ut signum es- set sperrandae restitutionis rerum Iudaicarum, et tantae incolumitatis terrae, quae tunc nationi prorsus erepta videbatur, ut copia fructuum in- de capiendorum rursus foret. Ioh. Schmidius in commentar. p. 73. loca patrum idem affirma-

tiū adscripsit, *Deus turpitudinem idolatriae hoc ipso facto omnibus palam declarare et ante oculos ponere voluit, ut tanto citius flecterentur hominum animi ad eius detestationem.* Res ipsa mirabilis et nova satis excitabat ipsam quoque multitudinem imperitam et rudem, ut quid tandem portenderet inquirerent. Huc accedit quod Prophetae fere omnes non solum sermone qui audiebatur et visione quae videbatur, sed conversatione, factis et vitae ratione prophetarunt. cf. Irenaeus *adv. haereses.* 4, 37. non solum, ait, *Deus per visiones quae videbantur et sermones qui praecognoscabantur sed et in operationibus usus est prophetis ut per eos praefiguraret et praedemonstraret futura.* Propter quod et Hoseas propheta accepit uxorem fornicationis per operationem prophetans. Tertullian. *de resurrect. carn.* 28. Augustin. *contra Faustin.* 4, 22. et 22, 23. Hoseae autem nostro fatorum suorum gravitatem contemplanti facile subvenire poterat cogitatio, se quoque esse a Deo vocatum, ut his suis vicibus domesticis effigies esset et per acta gestaque sua vaticinia impio populo exhiberet. Comparavit sua fata cum fatis Israelitarum; et in dies certius ipsi de arcana eorum significatione persuasum est. Has cogitationes divinitus excitas literis mandatas civibus proposuit, qui imagine improbae uxoris se ipsos agnoscerent atque intelligerent, quemadmodum maritus diu perfidiā adulterae ferat et non sentire videatur, ita se etiam a Deo esse clementia et misericordia tractatos: quemadmodum maritus animum uxoris et serio et blando colloquio commoveat, ita ipsorum quoque animum a Deo monitus prophē-

tarum commotum esse: quemadmodum uxor se liberosque libidinibus suis perdat, ita se liberosque perniciem manere propter libidinosum idololatriae furorem: quemadmodum uxori ea tantum relicta sit mariti favorem sibi reconciliandi ratio, ut abstineat ab omni prava consuetudine utque castitate et fide probata marito se adiungat, ita eam tantum esse salutem deperditam gentis, ut post susceptam a Deo correctionem mentem iterum advertat ad Iehovam, seque sacris Hierosolymitanis regique a Deo constituto adiungat. Quae comparationis momenta poetico vestitus ornavit, 1) descriptione divinorum iussuum subinde acceptorum 1, 2. 4. 6. 9. 3, 1. 2) non minibus symbolicis infantium 1, 4. 6. 9. 3) colloquio cum uxore 2, 4 — 25. 4) enarratio modo, quo sese cum uxore reconciliaverit 3, 2. 5. 5) vaticiniis de immensa prole 2, 1, de transitu infelicis ominis nominum illorum infaustam significationem 2, 1 — 3. 25., de bonis in terra Israelitica recuperandis 2, 20. 23. 24.

Non obstat huic sententiae magnus ambitus quo Hoseas effigiem circumscrispsit; de qua re S. V. Rosenmueller Scholl. ad 1, 2. „eiusmodi“ ait „actionem symbolicam simplicem „esse oportet, brevissimo temporis spatio absol- „vendam et paucissimis signis gestibusque cir- „cumscriptam“⁷⁾. Exempla eius a profanis scri-

---

7) Cf. Staendlin: neue Beiträge z. Erläuterung d. bibl. Proph. p. 129: „Eine symbolische Handlung „muss überschaut, bemerkt werden können, sie muss „nicht lange dauern, sonst ermüdet sie die Zuschauer. „Am besten erreicht sie ihren Zweck, wenn sie „simpel, rasch und feierlich ist.“

ptoribus desumta utique sunt brevissima et sententiosa. Verum si illa regula *formam descriptionis* definit, etiam propheta ex suo more brevis est. Brevissimis commemorat iussum Dei, sententiosa sunt nomina liberorum, simplicissima descrip^{tio} rerum Israeliticarum, denique quid est quod brevius dictum inveniri possit illa spei designatione 2, 1—3. 5, 5? Nec omitterendum est (cf. Rosenmuell. in praef. ad Hos. pag. 27. et nostrae introduct. §. 6.), oracula Hoseae olim dispersa serius demum collecta esse, unde facile efficitur tria priora capita tres particulias, diversis diebus s. annis editas complecti, quarum singulae nullo modo profusione et nimia luxuria laborant. Si autem regula *de facto ipso* valet, quod describitur, tum magis contra allegoriam huius loci quam pro ea allata est, et sententiae de veritate rei novum pondus addit. Nam si vates ex ingenio effigiem hausisset, ut Idanthura Scytharum rex vel illi qui Delphis oracula signis edebant, in signo ipso fortasse brevitas adhibenda fuisse. Verum ea ipsa esset allegoria, vel signis, vel verbis exprimeretur. Tum autem regula ita sonaret: si vates allegoriam de matrimonio sumere voluisset, hanc simplicem brevissimo tempore absolutam et paucis signis gestibusque circumscriptam esse oportuisset. Atqui non brevis est: ergo non est allegoria. Vates non voluit, sed habuit rem. Nec habuit modo rem, habuit in animo divinum afflatum, תְּהִלָּתְךָ יְהֹוָה, persuasione: in isto infelici matrimonio contentum fuisse monitum sibi et populo Israelitico de turpitudine idolatriae deque eius certissimis poenis exhibitum.

Itaque re ipsa aliud vituperium cadit: ~~magis~~ mihi esse similitudinem facti et rei signatae ~~magis~~. Ademto vestitu poetico res plana et simplex ~~magis~~ stat: descriptio infelcis sed in melius restituenda matrimonii, quae quomodo exhibere potuerit conditionis Israelitarum exemplum, e tractatione vatis nostri videbimus. Reliqua exstructioni poematis debentur. Sin autem placet dissimilia requirere, habes in modo, quo vates pactum cum uxore restituit. Uxor accepit favorem marito ipsi oblatum (**אֶפְרַת**, 3, 2.), populorum Israeliticus semper aequa perversus et Deo non obediens fuit. Uxor sponte correctionem silentio paratam iniit, Israelitae bellis internis et postea Assyriorum vi eam perpeti coacti sunt. Vates conduxit uxoris amorem pretio nummorum granorum, Israelius nil nisi miseria contigit.

Qualiscunque res est, neminem fugit, scriptores sacros nil magis amasse, quam ut rebus gestis arcana significationem, de qua tum, cum gererentur, nondum cogitatum sit, substituerent, ita nec Melchisedeco (Gen. 14, 18.) in mente venit cogitatio se de rege Davide (Ps. 110, 4), vel de futuro generis humani servatore (Hebr. 6, 6, 10, 7, 17.) vaticinari, nec Mosi serpentem in perticam efferenti, ut qui eum adspiceret sa-

-
- 9) Eichhorn Einl. ins A. T. I. 1. „Trägt eine Erzählung das Gepräge einer wahren Geschichte, wenn sie nach allen ihren Theilen eine Anwendung auf eine ihr ganz fremde Sache leidet? — Kurz die einzelnen Züge des Ehegemäldes unsers Propheten scheinen zu gewählt, als dass man blos eine zufällige Uebereinkunft des Bildes und Gegenbildes annehmen kann.“

retur (Num. 21, 9.), praedicere aliquid de Iesu Christo cruci affigendo (Ioh. 3, 14. 15.), nec Ionae ventre piscis versanti (Ion. 1, 17.) isto eventu resurrectionem Christi praesagiri (Math. 12, 39. 40.), nec sacerdoti Christi mortem decernenti se ipso decreto prophetiam edere de Christi redemptione (Ioh. 11, 50. 51. 52.). At Deo gubernante et mentem hominum movente ille symbolum sensus in animos scriptorum sacerdotum emit. Non igitur video qui aliquem offendat, oseam nostrum symbolicarum expositionum audiosum (cf. p. 19.) de suo matrimonio bona de et ex solo amore suscepto, postquam omnia raeter mentem et exspectationem gerit animadeterat, typice cogitasse (cum vates, qui singulari divino favore gaudere et divino spiritu se filatos esse scirent, in omnibus suis rebus misericordum divinae providentiae ductum, non tam sua, sed hominum, ad quos missi essent, causa exhibitum pie et probe agnovisse satis constet,) eumque, licet spes proximorum eventuum ad res iaeliticas pertinentium ipsum fefellerit, graniora edidisse de salute Novi Testamenti vaticinia¹⁰). Cf. pag. 41.

---

10) Hieronymus quamquam nostram sententiam non probat: *nec mirum, inquit, si in figura Domini salvatoris et ecclesiae de peccatoribus congregatae haec facta memoremus, cum ipse in hoc eodem dicat propheta: loquar ad prophetas, ego visiones multiplicavi et in manibus prophetarum assimilatus sum, ut quicquid prophetae iubentur operari ad meam referatur similitudinem.* Prooem. ad Hos.

Sensu et dictione aequae cohaerent cap.
1—6, 3. ut illa prior pars hucusque lauda
Constant autem iterum variis particulis variis te-
poribus ortis. Licet huius varietatis signa fera-
tamen ad unum scopum tendunt, unde appa-
ratum aliquando argumentum antea omissum
petuisse et sic varias particulias adiecto epiph-
nemate 6, 1—3. in unum opus coniunxit
Argumentum autem, quod tractant, est dolor-
anxietas vatis de crescente depravatione Iudaicar-
stirpium, orta ea et aucta exemplo illecebrisq;
Israelitarum, utrique regno aequae perniciosa. Qua
exemplum ut caveant Iudei, in *prima particu-*
4, 1—14. gravissima increpatione describit ~~ne~~
solum perversitatem sed etiam turpitudinem,
detrimentum eius designans, non solum insanias
populi sed malitiam et insidias sacerdotum q^u
specie pietatis effrenatissimas libidines omniaq^u
scelera impudenter propagavissent 4, 4. 15. 16
detegens. In *altera* autem proprius ad sco-
pum accedit, commonefaciens Iudeos, ne illi
se adiungant 4, 15., sed infectos ipsos iam
esse illorum lue indicans 5, 5. et aucta fer-
voris vehementia perniciem ab Israelitis ad-
tractam tanquam tubae sonitu in aures Beniam-
nitarum vociferans v. 9. Illecebras autem
sacerdote et a principibus structas pingit 4
18. 5, 1. detrimentumque inde oriturum vividu-
coloribus designat 4, 16. 17. 19. 5, 2. 6. 7
In *tertia* denique habet iam illas Iudaicas tribus
vehementer depravatas, habet principes termino:
removentes officii 5, 10., habet domum Iuda-
maturam quae absumatur v. 12., habet Iudeos
ulcerum plenos v. 13. simul cum Israelitis par-
poenas a Deo iis illatum iri comminatas v. 14

idem utrisque consilium idemque solarium impertiens 6, 1—3.

Civibus degenerantibus in solis stirpibus Iudaicis vatis fiducia erat posita, fore ut vel earum auxilio res Israelitarum ad incitas redactae aliquando restituerentur, vel illis certe promissa felicitas et foedus Dei cum Abraham factum servaretur 1, 6. 2, 3. 5, 5. Verum Iudaei ipsi a patria pietate magis magisque aberrabant. Rex Usias, Sacharia et pio et sapiente amico et tutore mortuo, in severitate morum et candore cultus sui remissus errores populi facilius ferebat 2 Chron. 37, 5. 16. cf. pag. 11. Omnino cultum divinum, ubi non ad consilia politica pertinebat, neglexisse videtur, quod certe tristis vitae finis significat. Haque a rege suo destituti et ab Israeliis invitati in omnem illam superstitionem irruere incipiebant, cuius incrementa regnantibus Usiae successoribus Iothamo et Ahaso ingravescebant. Decidit igitur illud unum solarium, quod vates nostri hucusque constanter tenuerat. Hinc animi angor, qui poetae copiam dicendi suppeditavit, qui autem gravior factus est, postquam fata et finis regis Usiae innotuerant. Intellexit denique et Iudeos esse a Deo reprobatos nec rem esse ita comparatam ut antea, ubi patria pietas peculiare solum sibi in terra duarum tribuum traxisset, contra, antequam denuo salus sperari possit, utrique genti eundem redditum ad meliorem frugem esse instituendum.

Quodsi de origine uniuscuiusque harum particularum quaeritur; prior, 4, 1—5, 9. tempore cohaerere videtur. Descriptio depravationis Israelitarum 4, 1—14. praeparat orationem

c. 4, 15–5, 9., quae ipsa semper ad illam respi-
videtur. Exhibita est non multo post vati-
c. 1—3. In promptu erant vari symbolicae
formulae de adultera matre deque spuriis
cf. 4, 5, 5, 7. Verum depravatio populi
poribus calamitosis interregni percrebruerat,
descriptio scelerum multo severior et ve-
mentior est illis trium priorum capitum.
gnum Iudaicum adhuc florebat, verum
ita ut singulari divina benignitate dignum
set, quemadmodum 1, 7. Concordia uti-
que regni nondum turbata erat scelesto illo
dere Pekahi regis Samariae cum Rezino rege
riae contra regem Iothamum et Ahasum, si-
dem ex universa oratione prophetae commerc-
utriusque stirpis iusto familiarius fuisse app-
Si de calamitatibus, quae 4, 5. commemorar
aliquid in libris historicis nobis memoriae pro-
tum esset, ducem haberemus in tenebris hisce.
rum quamquam Ies. 24, 3 sqq. Ioel 1, 10
Amos 1, 2. 4, 6. de iisdem poetice loquuntur, fu-
locustas, siccitatem et ignem, quae frugibus ca-
porum destructis terrorem incolis utriusque
peri inieciissent, quae praeterea plagae divin-
immissae fuissent, tamen neque ex illis locis
que e libris historicis aliquid efficitur. Nar-
isti quidem famem et temporibus Iothami filii A-
bi regis Israel 2 Reg. 8, 1. et temporibus Io-
regis Iudae Ier. 14, 1. 2. terram vexasse, sed ut
que res nihil ad nos pertinet. Maioris momen-
sunt, quae 4, 1. 2. referuntur de statu i-
peri corrupto, qui procul dubio durante int-
regno fuerat, et 5, 1. de domo regia, ut
apparet familiam regiam adhuc existuisse, q-
uidem non alia nisi regis Iehu esse pot-

Simili honoris significatione 1, 4. קִרְבָּה יְהוָה appellata erat. Erat enim utique regis familia eaque a Deo vocata 2 Reg. 9, 2. cf. 10, 30. Postea prophetae Israelitarum nil de regia aliqua familia sciverunt, quippe qui post Sachariam imperium usurpantes nomine regio ornatos ne reges quidem agnoverunt. Fuerunt enim Deo non intercedente ex solo plebis arbitrio constituti. Iaque etiam vates noster de ultimis Israelitarum regibus loquens multo contumeliosioribus modis uitur cf. 7, 5, 8, 4, 9, 15, 10, 15. Sed h. l. regiae familiae commemoratio optime illis descriptionibus ad tempora interregni pertinentibus convenit.

Fortasse tum, cum vates hanc prophetiam edidit, vix tandem interregni motus composi tierant. Sacharias ultima Iehu soboles solium patris ascenderat. Verum tantum aberat, ut pietate sua rem publicam restitueret, ut ipse impudenti idolatriae se dederet. Flagitia interregni adhuc inhaerabant civibus nec legibus nec cultu Dei coercitus, rex ipse laxa manu res Israelitarum moderatus est, non tutor salutis, sed laqueus 5, 1. ad perdendum suum sibique cognatum populum paratus, qui vix dignitate regia potitus brevi ab ea removendus erat. Itaque Deus omnibus regia domo correctionem paraverat 5, 2.; etenim, si, labentur inter peccata sua v. 5. Qui propterea, quod c. 4. regis et regiae domus non fiat menio, cum tamen eius copia sit praecipue v. 4. (ubi neminem esse qui pravos increpet et reprehendat legatur, postea autem v. 4. et 9. sacerdotes tantum pari contentione contra Deum comprehensi nominentur), contendere vellet v. 4. quo tempore confectum fuisse quam 5, 1., nimirum tempore ubi nemo rex fuerit: is regulam

migraret, *de silentio non valere consequentiam*.
Vates gradatim disserit, et quemadmodum ante
sacerdotes increperat, ita tunc eius increpati
ad domum regiam processit. Veritati igitur pri
pius accedere putamus contendendo totam pa
ticularam c. 4, 1-5, 9. circiter 7-8 annos post
1-3. statim post constitutum regem Sacharia
esse compositam.

Ceterum de isto rege et regia familia plar
aliter statuerunt interpretes. Putant Lightfoot i
chronol. sacr. p. 102. Seb. Schmidt in comment. a
h. l. p. 205. et Rosenmueller in argumento ad c.
p. 167. tempore Ahasi integrum caput quintu
editum fuisse, postquam Menahem se tributa
rium fecerit regi Assyriae et Ahas auxiliu
Tiglath Pileseris imploraverit. Verum tempora
Menahemi et Ahasi non in unum idemque mo
mentum incidentur. Ahas enim certe 18 annos
post Menahemum insignibus regius vestitus es
Deinde temporibus Ahasi plane aliud auxiliu
ab Israelitis quaerebatur, auxilium Rezini reg
Syriae, cf. ad 5, 13. Denique 5, 13. omnit
de alio rege sermo est, quam v. 1.; nam lic
cum argumento et consilio vatis uterque loci
cohaereat, tamen tempore non idem fuit.

Anni enim labebantur: familia Iehu extinc
erat: Menahem usurpando imperio Israelitaru
potitus aequa nefarius erat atque antecessore
Usiae regis Iudaici superbissima impietas ita ir
notuerat, ut a Iehova lepra plecteretur. Israel
tae auxilium quae siverant ab Assyriis, quorum re
se illi tributarios fecerant. 2 Reg. 15, 19. Ja
in eo erant vaticinia Hoseae, ut eventu proba
rentur. Itaque denuo redit vates ad illud argu
mentum, de quo prius et fortasse pluries inau

verba fecerat. Addit graves improbationes principum et populi utriusque imperii, eorum impietatem aptis coloribus pingit, donec finem toti poemati imponit hac quidem sententia: omnem miseriam a Deo iis esse appensam, ut poenas luant peccatorum, utque commoveantur ad Deum in tantis rerum angustiis studiose quaerendum, qui semper revertentibus propitius sit 5, 10. 6, 3. Itaque haec particula ad tempora Menahemi pertinet, quo regnante id evenit, quod 5, 13. commemoratur. S. V. Kuinoel in historia temporum ad Hoseae oracula p. XVI. „haud dubie“ inquit „Tiphshahitae, incolae urbis quae partes trucidati regis adhuc tenebat, in summum discrimen adducti Phulis Assyriorum regis auxilium implorarant. Hic saltem paulo post expugnationem oppidi illius magno exercitu stipatus Israelitarum regiones invasit. Sed Menahemus probe intelligens, si belli fortunam experiri vellet, inferiorem se discessurum, ad hanc calamitatem avertendam solvit mille talenta.“ Huius Menahemi temporibus turpissimo morbo Usias affectus est; quonam vero anno, non liquet¹¹⁾. Cum igitur utrumque factum tempore

---

11) Non intelligo unde V. III. Kninoel in commentario saepius landato sumserit id evenisse 4 annis ante mortem eiusdem Usiae regis cf. historia regum praemissa pag. XV. nisi ex eo, quod 2 Reg. 15, 30. dicitur Pekah Israelitarum rex mortuus esse vicesimo anno Iothami filii Usiae, quem tamen tantum per 16. annos regnavisse ex aliis locis constat, et quod ita Kuinoel 4 reliquos annos consortio imperii Iothami cum leproso patre tribuit. — In meo certe exemplo illius commentarii magnus error deprehenditur. Tabula

conveniat, eodem modo, ut vituperationes utriusque regni nostro loco coniunguntur, vatem hic respexit totus verborum nexus suadet. Suppedit enim illud triste fatum Usiae regis facillimam expeditionem rei, quae interpretes vexavit, scil. unde tertium comparationis in verbis **הַיְהוּ שָׁרֵי דִּזְרָה בְּמִתְפִּיעִי נְבוֹל** petendum sit. Mutavit Usias rex Iudeorum terminos regiae dignitatis, ubi huic sacerdotale officium adsociandi consilium cepit. Nec offendere nos potest, quod nomine **שָׁרֵי** usus sit, cum de rege, **מֶלֶךְ**, criminatio valeat. Nimirum et propter reverentiam regi Iudeorum eiusque familiae debitam id disertis verbis designare noluit, quod illis temporibus neminem vel lectorum vel auditorum fugiebat, et poetice tribuit pluribus **שָׁרִירִים** quod de uno tantum **מֶלֶךְ** valuit, cf. 7, 7. Quod autem imagines atunet, earum vis nullo alio modo vere aestimari poterit: *effundam super eos ceu aquam indignationem meam* **בְּמִים אֲשֻׁפֹּק עַל־יִהּוּם**, *absumam domum*

---

enim synchronistica omnino regem Pekahum omittit, trucidationem Pekahiah illius antecessoris in annum 3454 ponit, quo secundum nostram computandi rationem Pekah occisus est. In praemissa autem regum historia ex eodem errore iterum iterumque Pekahiah loco Pekahi legitur. — Verum ex omni Kninoelii narrationis nexu procedit, cruentum facinus Hoseae, quod ille trucidationem Pekahiah, libri sacri 2 Reg. 15, 30. trucidationem Pekahi appellant, 3 annis post mortem Iothami vel secundum ipsius Viri S. V. sententiam evenisse. Ex quo porro eundem Virum S. V. ut omnes interpretes libris historicis V. T. ducibus annos Pekahi non a consortio imperii Iothami, sed a morte Usiae numerasse appetat.

Iudeae quasi putredo פְּרַקְבָּ, *sentiet Iuda vulnus suum* מִזְוֹרָה, *discerpet Deus ceu leo rugiens Iudam* אֲנִי אֶתְרֵבָה. Vati quodlibet verbum diligenter ponderanti aliquid casu excidisse, quod tantopere ad rem peculiarem tendit, vix credam. Eleganter illae imagines pingunt, ubi foetidorum ulcerum Usiae regis lectorem commonefieri existimaverimus. Obinciant interpres easdem imagines et de altera stirpe Iacobitica, cuius nemo principum pari lue infectus fuerit, adhiberi. Verum quid, si propheta in illo regis fato effigiem fatorum utriusque stirpis vidit coloribusque ex eodem fato petitis usus fuit ad hanc effigiem significandam? Verba certe hanc sententiam probant. De iis quae ad Iudeos spectant iam diximus, sed etiam Ephraimum vocat מִשְׁׁוֹךְ וְרַצְׁוֹן מִשְׁׁבֵט eodem modo, ut in rege iudicium lego constitutum impletum sit. Num. 18, 7. Addit causam iudicii: quoniam sectatus sit אֲנִי אֶתְרֵבָה mandata humana, pariter atque rex, qui divinis mandatis neglectis legem sibi faciens morbo percussus sit. Sentit Ephraim morbum, quemadmodum ille rex. — Cum autem nemo civium ei mederi possit, ad gentes extereras mittit qui peterent auxilium. Frustra! Deus inflxit vulnus, solis Deus sanare potest, sicuti leprosi nulla medicina nisi Deo intercedente sanari poterant. Deus morbo regem adfecit, ipse curam huius morbi arcanam sibi, i. e. sacerdotibus vice ipsius fungentibus asservavit. — Quae huius nostri loci explicatio ut verbis et tempori convenit, ita optime ingenio vatis respondet, quem tales symbolicas expositiones amare iam ex initio vaticiniorum cognovimus.

Inde a c. 6, 4. usque ad c. 12. mera habemus fragmenta e reliquiis vatis collecta, quae nullo vinculo inter se cohaerent. Confecta vindicantur prouti tempus et animi impetus prophetae occasionem suppeditaverunt.

Atque in primo fragmento 6, 4-11. iterum invehitur auctor in utriusque stirpis pravitatem. Impatientes omnium divinorum monitorum omnem pietatem veram probatamque esse opinabantur, modo sacrificia offerrent, quae ipsa non Deo omnipotenti sed idolis oblata erant v. 10. Cuius erroris culpae ultraque stirps obnoxia erat, maxime Israelitica, quae exemplo et insidiis suis Iudaicam in eandem perniciem abduxit v. 11.. Repetit igitur vates virorum sacerorum monita, qui dudum iam, longe alia pietate opus esse quam sacrificiis et holocaustis, nimirum benevolentia et benefactis, docuerant, quos quidem et intelligere et sequi illi recusaverant. Quam alieni ab ista pietate sint, exemplis terribilibus morum depravationem significantibus describit v. 8. 9. Quorum unum nobis tempus indicat, e quo fragmentum nostrum ad nos pervenerit. Gileaditarum flagitia sanguinolenta commemorat. Cum autem Gileaditae fuerint, qui in nefaria trucidatione regis Pekahiah successorem eius Pekahum iuverant a Reg. 15, 25., omnes sere interpretes in eo consentiunt, vatem h. l. id ipsum factum respexisse orationemque habitam esse primis temporibus Pekahi regis Israelici. Quam aptissimam sententiam nos quoque retineret satius duximus. Genus autem dicendi simile est prioribus partibus: aeque breves enunciationes, quibus quamquam obiter tantum attingere videtur illorum temporum conditionem, tamen, ut ipse

dicit v. 6., penitus confriugit et percutit suorum animos.

Hoc excipit aliud fragmentum 7, 1-7. in quo tamquam tabula depicta est pars vitae Pekahiah, regis Israelitarum. Pauca de eo nobis restant 2 Reg. 15, 23 — 25. Sed sufficient, quibus regem effoeminatum, libidinosum, iguaria obsopium cognoscamus, qui fiduciam collocans in principibus et dilectis suis, gravissima eorum conspiratione oppressus est. Dum enim inter convivia et pocula bono animo sedens, ludibriis et adulazione callidorum coniuratorum delectatus eorumque petulantiae particeps fit, ex inopinato a Pekaho ducibus Argod et Arie et 50 Gileaditis stipato oppressus in ipso palatio trucidatur. De nullo alio regum, qui tempore Hoseae vixerunt, tam apte descriptio loci nostri valet, vel mores vel finem vitae eius respiciamus. Totus verborum contextus docet, sermonem esse, de gravi aliquo seditioso molimine. Rex comissionibus impeditus est quominus motus circum se praeparatos animadvertat v. 5. Auctor seditionis tamquam fur intrat, consortes facinoris effundunt se foris v. 1. At insidias parans secutatem, anicitiam regis iocosque simulat v. 3. Ha quasi dormiens versatur, machinationes noctis tenebris tegens v. 4. 6. Coniurati vigilant, sicut massa ad fermentationem excitata v. 4. et quanto propius accedit facinoris tempus tanto fervidius ardent in sanguinolentis consiliis v. 6. 7. Cum autem hora edicta venit, omnes prorumpunt et in interitum rapiunt sanctissima reipublicae capita. Pluralis שָׁמְלָמִים — אֶת־שָׁמְלָמִים iterum ut 5, 10. שָׁמַל

poetice pro nomine regis positus esse patet. Certe utrum hac an ulla alia seditione Israëlitica simul cum rege principes ei familiares ceciderint nescimus. Ceterum vates omnem rem ita imaginibus circumvolvit, ut prudentiam cautumque eius animum in describendo inde cognoscamus. Unde equidem omnino non effecerim, utrumne Hoseas, quem fortasse illud facinus dum praeparabatur non fugit; hoc sermone regem et amicos eius ut sibi caverent aut resipiscerent monuerit, an postquam eruperat suo modo pinxerit, ut omnium tantorum flagitorum odium excaret exemplumque ederet, ad quem finem protervia, ignavia et luxuries illorum temporum perducere possit.

Elegantia huius poematis e facultate vatis simplicibus levibusque imaginibus graves res significandi ponderari debet. Si quem vilitas pistoris et fornacis offendit, is profecto etiam Homerum magnas descriptiones iusto nimium exiguis imaginibus ornavisse accusabit. Qui autem vatem propterea vituperat, quod e metaphora exciderit, et quod antea massa fuerit ad fermentandum excitata subito in flammam et clibanum mutaverit, is aliquantulum ignoscat fervido eius ingenio regularum subtilium nostrarum de venustate poematis impatienti. In toto fragmento nil interpretem vere, opinor, offendet, nisi participium מִנְאָפָּה v. 4.; nam quid moechi s. idololatras h. l. sibi velint, nulla arte expedietur. Verum facilima verborum emendatione haec quoque difficultas amovebitur. cf. ad 7, 4.

Mihi certe huius fragmenti verba ita comparata videntur, ut omnia ad unam rem spectent ad effigiem aulae regiae effoeminatissimae, et ac-

secretas machinationes scelestissimorum hominum. Unde S. V. Eichhornio non assentiar, qui eorum nexus ita discerpsit, ut fere in quolibet versu nova sententia deprehendatur, quique vatis increpationem ubique ad universum populum directam censuit cum tantummodo de aliqua scelerata eius parte sermo valere videatur.

Monet pronomen מֶלֶךְ medio versu septimo novam orationem inchoari, vel potius fragmentum multo seriore tempore ortum exhiberi. Cederant reges Israelitarum deinceps. Respublica magis magisque ad interitum vergebatur. Verum nemo erat qui unam et veram salutem quaereret, auxilium, puta, Iehovae. Contra ut columba pellecta quam mens deficit, modo huc modo illuc se contulerant, modo Assyriorum amicitiam magno soluto pretio sibi conciliaverant, modo istius foederis taedio capti ad Aegyptios confrigerant. Ita vere senio fuerunt confecti v. 9.; senes enim vi et firmitate in factis consiliisque carent, et obitus iis iminet v. 13.

Huius igitur fragmenti argumentum ab argumento prioris cap. 7. particulae prorsus differt. Vates sibi saepissime illam spem 2, 1 — 5. et 3, 5. animo repetuisse videtur, fore ut extincta regia familia Iehu Israelitae rege Iovae probato destituti se regi e familia Davidis subiicerent. Tunc enim simul rediissent ad verum Iehovae cultum Hierosolymae inquinilum, et ita cum universa gente Iacobitica bene actum fuisset. Verum et Iehu progenies extirpata erat, et plures reges deplo- rabilis nece perierant. Israclitae tantaे aversationi Iehovae tantoque Iudaicarum rerum odio

se dederant, ut adeo terribile bellum regibus Iothamo et Ahaso inferrent. Et quamquam aliquoties calamitatibus oppressi ad Deum conclamabant, non tamen favor Iehovae, sed triticum mustumque et quicquid voluptatibus satisfaceret, curae cordique iis erat. Spes autem auxilii et ab idolis v. 10. et a barbaris v. 9. exspectati eos frustrata erat. Vates hunc suorum stuporem carmine fere elegiaco luget, penitus, ut videtur, spe privatus, quam aliquando foverat. Nil enim auguratur nisi detrimentum idque proxime instans. Atque quid mirum, tam inepta consilia in eorum interitum cessisse? Postquam enim inbecillitati rebusque dissolutis perfidiam addiderant, facile Hoseas divinare poterat, fore ut Assyrii hac perfidia ad iram provocati cruentam sumerent eius vindictam.

Haec de argumento et occasione carminis cogitanti paucae temporis notationes temporibus regis Hoseae id assignare suadent. Historia regum Israeliticorum nihil praeterea de commercio cum Aegyptiis refert. Syri quidem saepius commemorantur et hostes Israelitarum, et foedera iis iuncti, Aegyptii nusquam, siquidem ipse regni situs cum iis commercium reddebat certe molestissimum. Inter regnum Israeliticum et Aegyptiacum terra duarum tribuum interiacebat, quam ut praeteriret Aegyptiorum exercitus, vel navibus ad Israelitas traiceret, vel angustum terrae tractum a Philistaeis occupatum permearet necesse erat. Quo factum est, ut Israelitae Iudeos oppugnaturi Syrorum, non Aegyptiorum opem implorarent a Reg. 16, 5. E conjectura autem commercium aliquod Israelitarum cum Aegyptiis sumere cum historiae vestigiius careamus, non

placet. Quamobrem vel S. V. Eichhornio assentiū nequeo, qui naturale commercium iam antiquus inter Israelitas et Aegyptios, finitimas nationes, existuisse contendit omniaque oracula Aegyptios pertinentia in antiquiora tempora ablegat (Hebr. Propheten Tom. I, p. 102. 112 sqq.). Hosea autem regem ab Assyriis iusto durius tractatus legatos ad Aegyptios misisse certo scimus a Reg. 17, 4. Quae historiae commemoratione cum argumento carminis nostri conveniat, id ipsum carmen temporibus Hoseae regis adscribere non dubito.

Cur autem inter multo antiquiora vatis fragmenta locum obtineat, id si quem offendit, causam in eo reperio, quod serus Iudeus fragmenta Hoseae congerens, similitudine et initii, ubi de regum interiu sermo est, et imaginis v. 8. cum praecedentibus deceptus utramque partculam inter se cohaerere censuit. Inepte quidem; nam inde a medio versu septimo de longe alia re sermonem esse, quam ab initio capitū, illustratione argumentū effecimus. Malim igitur inseptiarum accusare Iudeum congerentem, quam cum plurimis interpretibus prophetam criminari omnis boni sensus expertem imagines ita miscebat, ut, qui paullo antea massa fermentata postea ignis et fornax fuerint, eos iam placente non versae uno ~~extere~~ assimilaverit.

Ab initio capitū octavi usque ad v. 10. nova oratio exhibetur, quae, quod tempus adtinet, post 5, 9. collocanda videtur. Incipit enim ut illa desierat. Vates nempe clangore tubae minas instantium poenarum edens animos suorum ter-

ret, ita ut ne edicat quidem, quae sonitu tuba indicentur, minas illius buccinae nondum oblationi traditas esse probe sentiens.

Evenerat id quod patriam vatis ad perniciem concito cursu rapiebat. Assyrii pellecti erant in terram Israeliticam v. 9. 10., Israëltæ Deo non addicente sed redditum ad reges Davidicos postulantे, spatio unius anni reges sibi constituerant Sallumum et Menahemum v. 4. atque suet infelix separatio a regno cultaque Hierosolymitano invaluerat, et idololatriæ vis novum incrementum ceperat v. 4. Quid iuvat num mendax eorum eiulatus v. 9.? Deo se subtraxerunt v. 3.; videant quibus bonis illi, quos Deo praetulerint, remtineturati sint v. 3. 4. At vitulus in pulverem conteretur, quem ventus absorbebit, quocum simul absorbebitur Israël v. 6-8., barbari hostili animo irruent v. 5., eorum oneri regnum succumbet v. 10.

Vati haec oracula vel sine divino afflatu et statu imperii et e conditione civium petere licuit. Reges imbecilles erant, et domi impotentes et foris crescenti vi finitimarum gentium impares. Arcessitus barbarorum vitium erat politicum, quod aequa imperii fundamenta labefactaverat (cf. p. 25.) ac Dei iram provocaverat; cf. Dent. 7. Assyrii, ferociores Syris et Aegyptiis, clementiam ignorabant. Libidinosus Baalium cultus animos et corpora debilitaverat. Omnia evenit comprobata sunt. Assyrii simulatque opes et amoenitatem Israeliticae terræ degustaverant, imbecillitati regni illuserunt, cives captivos aduxerunt, reges sibi subiecerunt.

Itaque videntur, omnia in eo convenire, rescrienda esse huius particulae effata ad tempore

et imperii statum sub Menaehemo, ubi spes resti-
tutionis universae gentis Iacobitiae post extinctam
familiam Iehu vatem fefellerat, ubi loco promis-
sorum bonorum 2, 2. Assyrii terram sacram
intraverant, ubi res in peius conversae erant.
Quas peculiaris et singularis argumenti notas
observaturi poematis elegantiam magis percipie-
mus quam illi, qui vatem spem universalem tra-
ciasse censem. Hieronymus v. c. vituperationem
spontaneae regum electionis v. 4. de temporibus Ie-
robeami I. interpretatur. „Non enim,“ inquit, „quia
„Deus Salomonis iratus regnum eius dividi voluit,
„idcirco Israel bene suscepit regem. Debuerat enim
„iuxta legis praecepta Deum interrogare an vellet
„hoc fieri.“ Quem secuti plerique interpretes
vatem nostrum proterviam Israelitarum in separato
regno sibi constituendo in universum spectavisse
negligentiamque divinorum praeceptorum quovis
tempore inter Israelitas conspicuam vituperasse
contenderunt. Quod quidem Seb. Schmidt ad
h. l. ita restringit, ut dicat: non tam accusari Ie-
robeami I. etiam a populo factam electionem,
quam solii regii impiam constitutionem. In quan-
tere sententiam Eichhorn quoque abit (Hebr.
Proph. I, p. 109.): „Durch wie vieles verschul-
dete sich Israel, durch Abfall vom Hause Da-
vids, durch Abgötterey, durch Bilderdienst“ et
not. ad h. l.: „Wer Davids Haus vom Throne
„verdrängte, war nicht nach Gottes Willen Kö-
nig.“ Verum et 1 Reg. 11, 29 — 39. Dei de-
cretum fuisse fertur, ut 10 tribus a regno Davi-
dico avellerentur, prophetamque Abiam ab eo
missum esse, ut regnum illarum tribuum ad Ie-
robeamum I. deferret; et 2 Reg. 9, 1 — 9. Iehu
filius Iosaphati per Elisam Deo dilectissimum pro-

phetam rex ungitur. Ex quo de plane alia arbitria populi actione h. l. sermonem esse facile intelligitur, quam quidem in Sallumo et Mena-
hemo habemus.

Nova oratio a 8, 11. usque ad 9, 7. porrigitur. Quae in ea continentur neque temporis neque historiae aliqua notatione insigniuntur. Itaque ea universalis argumenti fuisse videntur. Serius scripta sunt, verum non ultimis regni temporibus, omnino temporibus, ubi Israel fertilitate terrae et abundantia frumenti mustique gaudebat. Fuerunt, qui dicerent, his indicari regnum Ierobeami II., cuius aetati descriptio illa de opibus, divitiis ac florente populi conditione conveniat, v. c. Kuinoel ad 9, 1. Verum cum illa sententia nulla alia re nitatur, nisi quod altarium, arcium, copiarum, quibus repleteae sacerdotiae areae, argentearumque deliciarum mentio fit, totus reliquus nexus ei repugnat. Palatia arcesque et e temporibus Ierobeami II. supererant, in temporibus diuturnioris imperii, quod v. c. Menahem per decem, Pekah per viginti annos obtinuerunt, tanto faciliori negotio exstrui poterant quanto audacius illum civium aere usum fuisse e 2 Reg. 15, 21., hunc opibus suis ita superbuisse ut bellum contra reges Hierosolymitanos moli-
retur e 2 Reg. 16, 5. intelligimus. Fortasse uterque rex latentem miseriam tali splendor texit. Idem splendor de Iudeis refertur 8, 14 quorum reges et Usiam et Iothamum copias urbium et arcium munitarum in montibus silvisque auxisse 2 Chron. 26, 9. 10. et 27, 3. 4. legimus. Est autem nostrum fragmentum primum

vaticiniorum Hoseae locus, in quo instans exilium diserte commemoratur. Vidimus p. 39. et videbimus in explicatione singulorum commatum posse quidem verba c. 3, 4. ita tractari, ut tandem ad minas exilii veniamus. Verum tempore illius loci, haud multo post Ierobeamum II., cum praeter recentem Ioahasi et Ierobeami triumphorum memoriam fines Israelitarum ab exterorum hostium vi incolumes essent, nondum vati eximio amore patriam amplectenti tantae rerum vices in mentem venire poterant. Itaque c. 1 – 3. in universum tantum de correctione ipsi destinata loquitur, et ubi dictiones occurrunt, quae posterius fatui attingunt, eae tantum in gratiam symbolici matrimonii suo modo compositae videntur. Eadem est reliquorum locorum p. 39. laudatorum ratio.

Multo apertius nostro loco pronunciatur: *non manebunt in terra Iehovae: redibit Ephraim in Aegyptum et apud Assyrios immundis cibis vescentur.* Evenerant igitur multa, quae hoc exilium imminens promoverent. Assyrii a civibus Israeliticis invitati invaserant patriam, et tanta erat imbecillitas contumeliaque Israelitarum, ut rex Menahem magno argenti pondere soluto amictum regis Assyriae redimeret. Fortasse inde sed hoc tempore Assyrii Israelitas vexare non desierunt. Quid, si vates in tanto rerum periculo clarius vidi tempus instare, quo antequam vaticinium Mosis Deut. 28, 15–68. eventu comprobaretur: *abducet vos Iehova, pariter atque regem, quem vobis creaveritis, in gentem et nobis et maioribus vestris ignotam, ubi Deos alienos ligneos et lapideo coletis?* v. 56. cf. p. 40. Verum eo vaticinio diserte monitum erat, fore

ut in Aegyptum abducerentur: *vosque in Aegyptum Iova classe reportabit, in se vos servasque inimicis vestris sine ulli assertore vendendos.* v. 68. Quamquam igitur adhuc cum Aegyptiis pacati degebant, tamen vates prævio tanto vaticinio anceps hacrebat, utru ab Assyriis an ab Aegyptiis illa praedicta pernici- ventura sit. Certe a partibus Assyriorum periculum proprius aberat, de quibus adeo illa v. 3 verba valebant. Aegyptios autem vaticinium appellaverat. Hanc ambiguitatem vates sentiens utrumque Aegyptios et Assyrios coniunxit, ita tamen ut fidem Mosi debitam servaturus magis Aegyptios timeret 8, 13. 9, 6.

Quibus omnibus animo perpensis hauc vatis orationem vel in posteriora tempora Menahemi vel in media Pekahi incidere putaverim, ubi res pacatores fuerunt, ubi populus et praeteritarus calamitatum oblitus, et de abundantia messium laetus, et magnificis sacrificiis superbiens, palatii arcibusque exstruendis libenter opem tulit. Tunc occasio fuit Hoseae suos monendi, ne securitas committerent; instare enim tempus, quo propter perpetuam improbitatem id perpessuri sint quod Moses iam vaticinatus esset; Assyrios iam esse paratos ad perdendum populum; Aegyptios esse illum formidabilem inimicum, quem ad vexandum Iacobi prolem Iehova iam dudum excitativerit, quemque ad vindictam sumendam secundum illud vaticinium nisi resipiscant suo tempore evocaturus sit. Id unum praeterea moneamus vaticinium nostrum ante irruptionem Tiglath-Pileseris propterea prolatum videri, quoniam Aegyptii multo soleuniori commemoratione quam Assyrii laudantur. Quodsi vates iam tot civi-

superioris Galilaeae et tribuum Transiordanen-
sium ab illo rege barbaro abductos vidisset 2 Reg.
15, 29., res non amplius anceps fuisset. As-
syrii ipsi fuissent hostes maxime formidabiles et
exilium Assyriacum eadem diligentia a vate cer-
tore facto indicatum fuisset, qua a dubitante Ae-
gyptiacum laudatur 9, 6.

Ceterum argumentum totius carminis egregia
expositione tractatur. Glorianterant Israelitae de
florescente statu reipublicae, qui nostri aliorumque v.
et Amosi, Iesaiae vaticinia regno interitum minan-
ta mendacii coarguere videbatur. Dixerant for-
tesse: non soluni sacrificia Deo obtulimus, sed
plura etiam quam olim, plura enim altaria ex-
stinximus 8, 11. 13., conspicite palatia nostra
mesque Iudeorum v. 14., degustate panem et
nim, quibus torcularia nostra areaeque abun-
dant 9, 1. 2., num ea omnia signa sunt irato-
rum numinum? His respondet vates: et altaribus
vestris contra Dei praeceptum utimini cf. Lev. 17,
1. 5. 9. Deut. 12, 5. 8. 11. 13., et leges pietatis
benevolentiaeque illis sacrificiis multo praestan-
dores cf. 6, 6. tamquam alieni quid consideratis
4, 12. Itaque sacrificia vobis peccato sunt v. 11.
Deo punienda v. 15. Quod autem et ad pa-
latia, et ad sulcorum vinearumque proventus per-
met, nec in illis secure sedebitis 8, 13., nec area
torcularique pascemini 9, 3. Memores estote il-
los Mosis vaticinii exilium vobis missantis, cui
obnoxios impietate vestra vos ipsos praestitistis.
Inter barbaros cibum et potum inquinatum ca-
petis, nec erit unde Iovae sacra faciatis 9, 4.;
palatia igne consumentur 8, 14.; eorum loca ur-
binae occupabunt spinaeque 9, 6., dies autem fe-
bus nece vestra celebrabitur 5, 6. Nolite igitur

vindictam Dei provocare, nam illius vaticinus instat v. 7.

Iterum medio versu 7 — 9. aliud fragm sequitur, idque brevissimum, quod sensu e praecedenti et cum sequenti incommode commentar. ad 9, 7.), optime contra cuius parte cohaeret. Itaque a 10, 9. avulsum suo loco reponendum putamus.

Cohaerens et in se absoluta particula betur 9, 10 — 17., cuius argumentum fac cognoscitur, nimirum vehemens increpati lestissimi cultus Baal-Peoris. Quoties Isra pietatem erga Iehovam strenuamque ei de reverentiam prae se tulerunt, toties facta ipsi tradixerunt. Quid enim Iehovae cum illi dinosis moribus ad cultum Baalis pertinenter quibus iam 4, 11 — 14. vates locutus est, cum liberorum immolatione? Verum rudi institutionisque per prophetas impatienti etissimum placuerunt, quae cogitatione et veritate non egentia sensus solidiore modo tanguntur. In his et sacratae voluptates libidinibus iucundit et immolations liberorum et stupidissima rancoria divinae iustitiae ortae. cf. p. 32 sq. rum sacrificiorum insaniam Iacobitae iam inserto adamaverant Lev. 20, 2 — 5. Deut. 1 18, 10., vehementius etiam eandem amplexi, quam Baalis cultus terram sacram intravit, mentissime, postquam ille cultus ab impio Ahaso sacris publicis lege adnexus est. 2 17, 17. 2 Chron. 28, 2. 3. Ez. 20, 51. 2

Quamquam post familiae Ahabi eiusque sacerdotum cruentam trucidationem 2 Reg. 10, 1-28. ab illo Baalitico cultu aliquantulum remissum erat, tamen iterato furore natio eius scelestissima sacrificia repetuit, postquam Ierobeam II. bellis feliciter gestis pristinisque suis occidentalibus et septentrionalibus provinciis receptis novum commercium cum urbe Tyro instituit. Inter Phoenices potissimum infantes immolari solitos fuisse ex historia constat (vid. ad 10, 15). Vates expectaverat, fore ut reges et principes meliora tentientes illam insaniam vi et auctoritate sua tollerent. Frustra! Principes omnes refractarii fuerunt v. 15. siquidem vel Iudaicos reges eiusdem furoris consortes fuisse legimus 2 Reg. 16, 3. Itaque nil relictum erat, quam ut vates acerrimis comminationibus populum coerceret, quibus id adiecit, quod tunc denum, ut supra pag. 79. videntur, animo eius patuit, fore ut ci-
vies ob tanta flagitia patria et libertate indigni inter barbaros servi et captivi emitterentur v. 15.
17. Cum autem et in nostro loco illud fatum imminens nondum accuratius describatur, haec quoque prophetia ante tempora Tiglath-Pilese-
ni edita videtur.

Plerique interpretum de hoc scelestissimo sacrificiorum genere non cogitarunt, fortasse quoniam in aliis Sæc locis non ad Baalis, sed ad Molochi cultum refertur. Sed ex historiae documentis effici potest utrumque sacratis ritibus et institutionibus non multum inter se dissimilem fuisse. Moloch idolum vocatur Ammonitarum Reg. 11, 7., Baal Peor Midianitarum et Moabitarum Num. 25, 1. 3. 6. 17. 18. Paullo ante Ammonitas et Moabitas finitimas stirpes Canaa-

nem incoluisse legitur 21, 13. 23. 26. cf Deut. 2, 18. 19. Ios. 13, 25. 32. ex quo eosdem ritus sacros ex altera terra in alteram transmigrasse et existimari potest, et exemplum Mesae regis Moabitarum confirmatur 2 Reg. 3 27., qui ad Deos placandos filium immolavit. Unde etiam Oecumenius ad Act. 7, 43. Molochum εἴδωλον *Moαβιτῶν* vocat. E pluribus locis V: T idem apparet: Ps. 106, 28—39., ubi de Baal Peore sermo est, una serie eiusdem immolationis scelus recensetur; 2 Reg. 17, 16. 17. itidem commemorationi Baalis adnectitur; Ier. 19, 5. e 52, 35. illa excelsa, in quibus liberi comburebantur, diserte excelsa, Baalis vocantur; adeo Ier. 52, 35. nomina Molochi et Baalis alternis vicibus leguntur, dum Iudei sacella in valle Ben-Hinnom Baali construxisse ad natos natasque Molocho ibi traiiciendos narrantur. Itaque idolum illud Ammonitarum proprio Moloch appellatum, cui profana sacra in valle Ben-Hinnom fiebant, quin nomine tantum a reliquis Baalium generibus, quae ab omnibus illis barbaris nationibus divino honore colebantur, diversum fuerit vix dubitari potest. Idem confirmat Selden de Diis Syris Synt. II, 1. p. 227. exemplo idoli Syrorum Alagabali s. Agli-Beli, quod idem puerorum immolationibus placabatur, cf. Synt. I, 6 p. 176.: „uti igitur Baal i. e. Dominus, ita et Me-„lech s. Molech aut Moloch i. e. Rex Ammo-„nitarum hoc numen denotabat, unde et is ipsi „forsitan fuerit, qui rex Deorum βασιλεὺς Θεῶν τι-„tulo singulari vociferatur in Phoenicum vetustissi-„ma Theologia.“

Si autem ita de argumento carminis statuimus, ut abominabilem cultum Baal-Peoris

maxima depravatione conspicuam vates descripserit, non possumus non elegantiam et castitatem admirari, qua propositum argumentum persecutus fuerit. De re horrenda ita caute et venuste locutus est, ut vix quisquam recentiorum. Finxit proavos Israelitas uvas et ficorum primitias v. 10, ex quarum praestanti semine arbor eorundem fructuum spe in amoenissima Canaanis terra plantata excreverit v. 13. At omnem eius gloriam pessima idololatria destruxit. Cultus Baal-Peonis debilitavit stipem; flaccescit flos, fructus deedit v. 12. Non digni sunt, qui liberorum summis gaudiis fruantur v. 11. Insanus ille cultus vincula familiae dissolvit, libidinibus in utero et conceptu vitiatur soboles v. 11., quae autem nasciuntur, a Deo perdetur v. 12. Vos liberos ad necem idolis eduentes, v. 13. ipsi his gaudere recusatis, Deus vobis dabit, quod ipsi vobis dari estis v. 14. Ut patres vestri in deserto sparsi Deo erant dilectissimi, sic vos amoenis domiciliis considentes ab ipso estis repudiati. Itaque qui idem vos plantavit, e domo sua vos evictet v. 15., liberis privabit v. 16. Omnia poetice sunt capienda, et vehementer errant interpretes, qui modvis praesagium vatum stricte intelligunt. Regnabant enim sibi prorsus hoc vaticinium et illud c. 2, 1.

M

m

Ventum est ad orationem capituli decimi, que ultimis temporibus regni Israelitici scripta videtur. Praeterierant laeta et felicia istius regni tempora. Nil relicum erat, praeter memoriam impietatis Israeliticae, simulacra, altaria, flammas et errores idololatriae. Verum ita exhausti

erant viribus et opibus, ut quovis pretio a barba pacem emerent, utque ipsa aurea simulacra r^o Assyriae muneri darent. Prior Salmanasse impetus urbibus regni funestissimus fuerat v. Nunc ab eodem crudelissimo rege imminebat gliae urbi Samariae interitus. Iam prope abe tempus quo rege carituri erant, quippe qui i^r regnum incolumentatemque et dubiae clementi et avaritiae Salmanasseri debuisse videretur. Qua omnia de nullo alio tempore, nisi de illo re Hoseae valent: quo regnante fortasse aliquo an frumento, oleo et vino abundarunt, quod ip^s placuit: idque ab idolorum flaminibus omnipotentis eorum auxili signum exhibitum est. Id spem converterant ad deastrorum vim v. 15., superstitionem suorum pietatem v. 15., ad copi heroum v. 13., ad arcēs munitas v. 14. Ver falso hos seductores populi locutos esse va proponit, terrae ubertatem urticis et spinis br occupatum, idola cum flaminibus abductum, ces devastatum iri vaticinatur. Quae om ita sunt comparata, ut illud fragmentum 7 — 9. inter 10, 8 et 9. aptissime suo loco p videatur. Significat enim luculentius, unde s et gaudium in tantis calamitatibus v. 2. 15 — orta sint; magis proterviam flaminum, de qu rum exultatione v. 5. sermo est, designat, arctissime priorem cum posteriore capit^o nō coniungit partem.

Quibus versibus suo loco restitutis hic i xus orationis prodit: Felicissima conditione rum tuarum usa es Israel v. 1., at, e quo e non Iehovae sed idolis tuis debere arbitra poena digna facta es v. 2 — 4. Perge et fru paulisper superstitionis tua securitate v. 5.; te

pus instat, ubi idola tua abducentur, ubi erubesces propter perversa tua consilia v. 6., ubi excisa erit tua Samaria v. 7., ubi sub collibus et montibus tuis impietatis tuae testibus sepeliri optabis v. 8. Noli credere prophetis tuis futura gaudia tibi, ne fiducia tua in idolis posita irrita fiat, promittentibus. Et ipsi stulti sunt, et te decipiunt; nam tua flagitia omnem salutem a te removent 9, 7. 8. Memor esto contra sortis Gibeatidarum, qui pares tibi fuerunt peccando v. 9. Nunc par ius eris poenas luendo 10, 9. 10. Si etiam nunc felix reddi cupis, ne contemne leges Dei tibi impositas v. 11., semina virtutem v. 12., si minus, nec crede perversis tuis moribus, neque tuis heroibus v. 13., neque tuis munitionibus, quibus bello orto hosu resistere non poteris 14., nec Betheli, cuius munus certum detrimentum est 14.

Eiecto illo brevissimo fragmento lacuna in ceteroquin integro poemate remanet. Certe comparatio Gibeatidarum cum Israeliis nullum coniunctionis membrum cum praecedentibus habet. Qua de causa etiam Kuinoelio inde a 10, 9. novam prophetiae partem constituere placuit. Verum finis capitis cum initio arciissime cohaerere videtur. Disertis enim verbis vates redit ad priora orationis momenta, commemoratione Bethelis, cuius promissa fallunt v. 15. ad v. 1 et 5., regis, cui proximum interitum indicat v. 15. ad v. 3. Itaque finem cum initio coniungere malim. Est praeterea subtilis et elegans nexus v. 12 et 13. cum 9, 7. 8. Vates enim in utroque loco diserte edicit: *non quae fatui prophetae promittunt, sed quae ipsi vobis praeparatis evenient.*

Ea quo autem factum sit, ut illud fragmentum falso loco positum legatur, non expediverim. Fortasse colligens Israelita sigillatim conscriptum habuerat, quod semel in congerie vaticiniorum Hoseae 9, 7—9. receptum, quamquam iterum suo loco post 10, 8. repetutum invenit, denuo exhibere nollet.

Cap. 11. unum poema efficit iterum tempus suum prodens commemoratione Assyriorum regiminis, quod Israelitae stolida et ignava mente ferebant. Tunc melior pars nationis fortasse detrimentum, in quod irrueret, sensit, quippe rex ipse Hoseas superasse fertur pietate reliquos reges Israelitarum 2 Reg. 17, 2. Propterea vates misericordia commotus in his exhortationibus mitioribus verbis utitur quam hucusque usus fuerat.

Postquam Hoseas regem Israelitarum Pekahum interfecerat 2 Reg. 15, 30., non statim animos suorum promtos expertus est ad imperium sibi committendum. Procul dubio domestici tumultus orti sunt. Vidimus enim p. 9. octo annos praeterlapsos fuisse antequam vere sceptro potiretur. Narratio 2 Reg. 17, 3. suadet, ut tandem id auxilio Assyriorum eum impetrasse existemus ¹²). Imperium solutione tributi incepit, quo

---

12) Verba quidem 2 Reg. 17, 3. עלי עלה שלמנאסר

Luth. et plerique interpretes verterunt: *contra eum ascendit Salm.* Verum praep. ע hostilem superventum indicet minime necesse est. De accessu

regi Salmanasseri se subditum fecit. Nostro loco adeo v. 5. Assur rex patriae terrae, מַלְכּוֹ, vocatur. Assyrii tunc temporis armata manu fines Israelitarum transgressi gravissimo bello v. 6. Hoseam, qui ipsorum tutelae se subiecerat, regem agnoscere illos coegerunt. Quo bello sine dubio expugnatio urbis Beth-Arbelis evenit, de qua 10, 14. sermo fuit. Itaque Hoseas tam perverso modo ad dignitatem regiam evectus offendit Deum temeritate, qua perniciosa cum barbaris vincula iuit. Salus Israelitarum in eo posita fuerat ut una animum erigerent v. 7. et abiectis omnibus illis perversis consiliis מָעֹזֶתֶיךְ v. 6. Iehovae, regi et sacris Hierosolymitanis se adiungerent. Verum rebus talem in modum gestis non tempus erat querelarum nec dolores sanare poterant populum. Hoseas rex meliora sentire videbatur, nam melior erat antecessoribus. Iugum sibi a rege Assyriorum impositum exuere moliebatur. Quae eadem omnium piorum Israelitarum cura erat, siquidem postea Hiskias rex Iudeorum consilia vatuum secutus felicissimo successu in eadem re elaboravit. Una etiam via ad requirendam salutem patebat, quam vates regi et populo monstrare conatur: Ille Iehova, qui olim patrum pedes moverat, brachiis eos prehenderat cum ad-

---

familiari saepissime occurrit v. c. 2 Sam. 15, 4; 2 Reg. 25, 11. Ies. 54, 15. adeoque significat pro v. c. Iud. 9, 17. Nehem. 4, 8.; ita h.l.: *pro eo dimicaturus ascendit*. Quae significatio praferenda mihi videtur, quoniam sequens נִשְׁבֵּן in verbis נִשְׁבֵּן מִנְחָה restitutionem s. solutionem impensarum praestiti auxilii diserte indicat.

huc impuberes essent et in summis periculis versarentur, cuiusque miraculorum testes proavi fuerant v. 1. 3. 4., eadem etiam nunc benevolentia animatus est v. 8., nec res ita sunt desperitae, quae pietate in Deum, fortitudine animi et obedientia restitui nequeant, non desperandum de futura salute, modo Iehovam quaerere discant v. 10., qui quidem Hierosolymae praeceteris colendus, tamen non certa quadam urbe inclusus ut idola v. 9., sed ubique promptus paratusque est ad auxilium suis ferendum v. 10. 11.

Habemus igitur hoc nostro poemate praestantissimam significationem animi dignissime de Deo cogitantis. Exuit vates falsas Iudeorum opiniones de sede Iehovae peculiari, dumque animos civium ad cognitionem Dei ubique efficacis et ubique propitiis effert, vere Christianis modis Deum celebrat. cf. Ioh. 4, 20—23. Act. 17, 24—27. Proh dolor! quod et rex et cives monitis eius obsequium praestare recusarunt. Non enim patientia et pietate labefactatum reipublicae fundamentum restituerunt, sed mendacissimo studio Aegyptiorum opem quaerendi interitum sibi accelerarunt. Vatis immortalis gloria manet, hac occasione et celsissimi argumenti, et suavissimae compositionis carmen edidisse, quod, quantum ad tempus adtinet, iis quae exposuimus probe consideratis, ad prima regis Hoseae tempora, antequam de foedere Aegyptiaco ageretur, referendum est.

Multo severior increpatio capite duodecimo continetur. Quae quidem est difficillima pars totius prophetiarum Hoseae fasciculi. Difficile est vatem

sequi in modo, quo singula huius orationis membra inter se coniunxit, idque propter singulare eius studium fata et gesta proavi Iacobi symbolicè proponendi eiusque exemplum posteris exhibendi. Aequo difficile est intelligere, quo sensu vates singula comparationis membra cepit, v. c. utrum, quae v. 4 et 5. dicuntur, in laudem an in contumeliam patriarchae dixerit. Denique difficile est significationem singulorum verborum et dictionum enucleare.

Unde multivariae habentur sententiae de huius capituli et *sensu* et *tempore*. Nonnulli enim cohaerere cum sequentibus putant; quorum Seb. Schmidt: „incipit,” ait, „hic nova concio, in qua duae partes, prima contra Iudam, altera a v. 12. ad c. 14, 1. contra Ephraimum; ita quidem, ut in priori parte oppositione inter Iudeos et Israelitas facta 1) Iudam laudet de praeterita constantia in fide et pietate v. 1. 2., eundem vero 2) de praesenti corruptione arguat v. 3.. 3) duabus rationibus (quarum prima a iustissima retributione Dei v. 3.— id quod exemplo Iacobi probatur v. 4. 6. — altera a Dei immutabilitate petita v. 6.) ad poenitentiam reverget v. 7., 4) opposito exemplo impii Ephraimi v. 8. 9, qui ideo deserendus nunc sit, doceat, se Iehudae praesertim sub N. T. Deum futurum v. 10. 11. Unde demum transeat ad alteram partem adversus Ephraimum.“ Alii contra interpretes secundum Michaelem ad h. l. „totum caput directe ad Ephraimum referunt, qui cum Iuda comparatus deterior sit v. 1. 2. et corruptionis illi etiam auctor v. 3., adeo degener prorsus a Iacobi patriarchae pietate v. 4. 5., cum contra Deus ex sua parte semper sit idem

„v. 6., ad quem ideo redeundum esse Ephraimum
„hortatur v. 7., frustra tamen, ob eius pertina-
„ciam in admittendis et defendendis sceleribus v.
„8. 9., unde Deus semper sibi constans ex mente
„nonnullorum interpretum ipsis exilium minatur,
„secundum alios vero ex mera misericordia pro-
„missionem de instauratione ecclesiae Israeliticae
„sub N. T. confirmat v. 10., ut qui non solum
„adhuc officio suo non defuerit per prophetas
„vario modo locutus, sed etiam sub N. T. Evan-
„gelii doctores et prophetas abunde datus sit,
„v. 11. sqq.“ cf. Rosenmueller scholl. ad
Hos. p. 358. Praeter hos sunt alii interpretes
(inter quos referendus iam Luth. in commen-
tario ad Hos. 12. et nuperius 1. H. Meissner in
progr. : *sistitur oeconomia c. 12. Hoseae*, Kuinoel
ad h. l., Eichhorn Hebr. Proph. p. 132.), qui ora-
tionem huius capituli ad utrumque regnum per-
tinere contendant, ita tamen ut non auxie qua-
rendum sit, quid huic illive regno potissimum
dicatur, sed omnis oratio prophetae sic ac-
cipienda ac si prolata sit universae stirpi Ja-
cobiticae. Eichhorn adeo totum caput in 3 vin-
culo sine ullo consistentes partes disserpit, qua-
rum prior v. 1 - 7. exhortationem in genere, al-
tera 8 - 12. increpationem securitatis Israelitarum,
tertia v. 11 — 15. comparationem inter Iacobum
eiusque posteros contineat. Hieronymus rem ita
expedit ut a v. 2. Deum ita cum utraque stirpe
collocutum esse contendat: „Ephraim semel pa-
„scente ventos et sequente mendacium, qui in
„tantam venit amentiam, ut inter duas gentes ad-
„versarias Aegyptios et Assyrios fluctuaret, nunc
„mihi omne iudicium est cum Iuda et visitatio
„super Iacob. — Visitationem“ addit, „vocat fla-

„gella et supplicia, ut qui Ephraim reddidit, quod
merebatur, Iudee quoque reddat iuxta vias suas,
qui non tam fortuito errore deceptus de huma-
na concidit fragilitate, sed inquisivit et invenit
in quibus peccaret. — Itaque,“ pergit, „et tu, o
Iude, imitare parentem tuum, plora et roga
dominum exercitum et ad eum convertere,
custodi misericordiam et iudicium, et cum
utrumque feceris spera in Deo“ etc.

Pariter dissentunt interpres de *tempore*,
quo haec oratio habita sit. Hieronymus ad v. 2.
dicit: „sacra historia narrat, Menahem regem Is-
rael pace facta cum Assur ab Aegyptiis postu-
lasse auxilium; et hoc est, quod nunc dicitur
pascere ventos, i. e. spe vana se decipere.“ Trans-
fert igitur prophetiam ad illa Menahemi tempora.
Lightfoot in Chronol. V. T. p. 105. sub initium
regis Hiskiae [editam] esse censem. Luth. ad
c. 12, 1. ulterius etiam excedit tempora regis His-
kiae premens, cuius pius imperium vates re-
spexerit. Kuinoel ad c. 12.: „Haec ipsa,“ in-
quit, „vituperatio, qua reprehendit Hoseas Iu-
daeos, pertinet procul dubio ad tempora inter-
regni 11 annorum Amazia mortuo et ad initium
regni Usiae.“ Eichhorn l. l. p. 132. 134. fere eo-
dem modo statuit, dum orationem nostram paullo
post mortem Ierobeami II. compositam esse con-
tendit. Verum Hieronymus nullum testimonium
sententiae iam regem Menahemum foedus cum
Aegyptiis iniisse profert. Nisi forte humani-
quid ipsi accidit, traditionem antiquam accuratius
designare debebat, si fidem posteriorum temporum
verbis suis conciliare voluit. Lutheri sen-
tentia nititur falsa explicatione verborum v. 3.
הַיְהוּ אֶם בָּרִבְּן־ darum wird der Herr die

Sache Juda führen, et admodum dubia interpretatione illorum v. 1. **לְעַמּוֹת יִהְיֶה עָדָךְ עַמְּךָ** *Juda hält noch fest an Gott.* Recentiores interpres nil Judaeis honorifici in omnibus hisce verbis deprehendunt, contra increpationem vatis in utrumque regnum valere conspectus totius capitum docet, cf. Commentar. ad v. 1 et 3. Itaque tunc temporis pia et sapientia instituta, quibus regnum Judaicum Hiskia imperante reviviscebatur, nondum promulgata fuisse apparet. Accedit quod ita sine causa senectuti Hoseae anni adduntur, cuius munus propheticum inde a primo Israelitico interregno usque ad initium Hiskiae 55 annos durasse utique sufficit. Omni autem probabilitate destituta est S. V. Kuinoelii sententia vatem hanc prophetiam temporibus interregni sub initium regni Usiae edidisse. Ut id taceamus interregnū 27 annos a morte Amaziae abfuisse et Usiam iam 27 annos imperium et solum et sub tutela tenuisse, cum Jerobeam II. moreretur (vid. pag. 6. not.), unde tempora interregni et initium regni Usiae non in idem temporis momentum incidisse apparet, indeoles totius orationis in multo posteriora tempora nos ablegat. Nec temporibus Jerobeami, nec sub mortem eius contentio Jehovah cum Juda fuit 12, 3., sed tribus eius benigne fuerunt a Iova excipiendae 1, 7., non punitus irruit in universam familiam Iacobi 12, 3., sed tribus Iudea salvas reddere promisit 1, 7. Tunc in historia sacra nondum mentio facta fuit Assyriorum, nedium foederis cum iis pacti, neque munerum ad Aegyptios missorum c. 12, 2. Tunc nondum flagitia et fraudes Gileaditarum ita innotuerant, ut postea 12, 12. cf. 6, 8. Tunc omnino

flagitia Ephraimitarum nondum a propheta nostro tam acerbe et vehementer notata sunt, ut 12, 1. 2. 12. 15. cf. cap. 1. 2. 3.

Propius accedamus ad Lightfooti de hoc capite sententiam. Editum fuit prioribus Hoseae regis Israelitarum temporibus, vel superstite adhuc Ahaso rege Judaeorum, vel vix mortuo. Illo tempore foedere Assyriorum tutus Hoseas sceptrum tenuit, sed foederis iam impatiens Aegyptiorum amicitiam ambire coepit. Illo tempore pessimus Ahas rex Judaeorum mores populi aequa depravaverat, atque reges Israelitarum mores suorum. Illo tempore iam exilium initium ceperat, in quod rex Assyriorum Tiglath-Pileser cives Galilaeae superioris et regionum Trans-Iordanensium abduxit, unde securitas sedium turbata promissionibus versus 12. copiam dedita videtur. Illo tempore arae in infinitum auctae 2 Reg. 17, 9—12. Illo denique tempore impietas Ephramitarum inter tot tumultus, bella, nefarias machinationes, errores a fautoribus idolatriae promulgatos maxime abominabilis facta 2 Reg. 17, 14. 15. Integra antem oratio in utriusque imperii, et Israelitici et Iudaici gratiam composita videtur. Utraque enim gens pari impietate parique rerum dissolutione laboravit, siquidem vel Hiskias Hierosolymitanus optime de suis meritis adhuc decimo quarto regni anno nil habuit, quod impetuui Assyriorum obueret, nisi ut submississimis precibus solatoque magno pretio regem Sanheribum ab Hierosolymis seedere et pacem ipsi restituere commoveret 2 Reg. 18, 13—16.

Argumentum autem poematis ita constituum. Postquam vates variis modis, sed frustra,

suos, ut resipiscerent, commonefecerat v. 1 — 3. ne in summis angustiis de emendatione sua ei divini favoris restitutione desperent nunc Iacobi fata iis symbolico documento proponit dubia pietatis initia non esse negligenda, sed magis magisque purganda et emendanda, ut tandem vera erga Deum fides probataque pietas existat. Nam et ipse Iacobus olim dubius in probitate et anceps inter cultum Iehovae et deastrorum haerens luctatus est cum barbarorum deastris v. 4. numen arcum nomine נָמָל appellatum illico honore ab eo aliquando cultum facto congressu superavit v. 5., quo facto effigies exstitit luctae gravissimae cum tanta superstitione conflictandae. Qua expugnata etiam exemplum fuit victoriae. Invenit verum Jehovam Bethel, eiusque pius cultor mansit v. 5. 6. Rependite, pergit, haec animis vestris et iidem ad Jehovam revertamini v. 7. At idem proavus typus vobis exstat in cœ vendis falsorum commodorum bonorumque ille lecebris. Insidiatus fratri eiusque primogeniture iuhians, odium eius exul fugere coactus est, mulieris amore correptus libertatem amisit Labanisque gregem per 14 annos pavit v. 13. En mercedem perversæ avaritiae libidinuinque! Quodsi tantum exemplum in abavo alias Deus probatissimo habetis, quid sperare poteritis, qui excitaveritis Dei acerbissimam iram? v. 15. Aliud praesto est vobis exemplum in memoria maiorum vestrorum. Verba enim mea per prophetas iis prolata servantes non exules fugerunt, sed ab exilio Aegyptiaco liberati sunt, non custodiverunt, sed custoditi sunt v. 14. Non itaque, ut facitis, avaritiam curate v. 8. 9., non fiduciam collocate in idolis v. 12., sed prophetas, quos vobis

ni, sequamini v. 11. si, ut olim patres vestri, erum salvi esse vultis v. 10. Finit vates, quasi intelligens omnia iam esse irreparabili dampno deperdita, orationem verbis ipsam suam derationem indicantibus v. 15., ut aliquando Jesus Christus dolores de pernicie Hierosolymae significavit Luc. 19, 42.: „o si scires, quae tibi salutarent! sed nunc oculos tuos latent.“

Quae restant capp. 13. et 14. arcuissime inserunt se cohaerent. Collectione fragmentorum Hosea facta, cum his duobus capitibus finis toti peri imponeretur, optime collectioni consultum est: quippe et forma, et argumentum monet, inc vere fuisse ultimam animi eius significacionem, qua peroraverit. Prophet a senio iam conceptus et finem vitae exspectans his verbis quasi stamentum obsignasse videtur. Repetit denuo nna beneficia, quae Deus posteris Jacobi praeterit, inde ab Aegyptiacis temporibus. Ut ludentissima autem fuerunt divini favoris signa, turpissima fuit negligentia et impietas, cui anterioribus usque ad postrema tempora illi inhaeserint. Itaque commemorationi divinorum beneficiorum 13, 4—6. 10. 14. descriptionem impletatis annexit, qua et patres v. 6. 10. 11., et posteri v. 1. 2. 9. 12. 13. Dei poenas provocaverint, quemadmodum patres iustum peccatorum multam passi sint v. 7. 8. 11., ita vates iterum erumque monet posteros non impune esse vasuros e divino iudicio v. 9. 12. 13. 14. c. 14, eamque poenam sic adventuram esse, ut praeterea opinionem perfidiae nefarioque idolorum cul-

tui incumbentes prosterantur v. 3. 15. Se-
non sine spe infelices cives patriamque dimitti
Una salus restabat in auxilio Dei et in restitutione
pristinae pietatis, qua sola illius auxilio digni fo-
rent 14, 2 — 4. Hoc fretis, ait, res ita resti-
tuentur, ut omnes sub umbra emendati et Deo
accepti imperii felicissima sorte fruantur 5 — 9.
Denique finem facit exhortando, ut tandem sa-
cientes evadant et cogitent de viis Jehovae, qui-
bus probi tuto ingrediantur, improbi lapsuri sint
v. 10.

Quae omnia cum prorsus in universum di-
cta sint, cum gravitas orationis subinde mitigata
sit commemoratione divinae benignitatis, cum
spes et cura patriae solennioribus et loquacio-
ribus formulis quam in ulla priorum orationum
exponatur, cum denique ratio temporis nos
propius ad mortem prophetae adducat: hic ser-
mo praeceteris verba pii sensis exhibere videtur,
qui opus suum absolvens ultimia animi deside-
ria votaque posteris ponderanda relinquit. Quod
autem ad temporis signa attinet, Kuinoelii con-
iectura, editam esse hanc prophetiam post truci-
dationem Pekahi, ubi imperium per octo annos
rege caruerit, nititur dubia interpretatione vocis
מֶלֶךְ v. 10., quam cum nonnullis interpreibus
pro מֶלֶךְ positam esse putat, ut sensus sit: *ubi*
nunc est rex tuus? Verum cum haec interpreta-
tio toti orationis nexui repugnet, certe admodum
et dubia et incommoda sit, nil inde de tempore
effici potest. Contra 14, 1. interitus urbis
Samariae praedicitur, quae quidem post mortem
Pekahi nondum in summo periculo versabatur.
Illo enim tempore pace cum Assyriis restituta
reliqua Israëlitarum munimenta adhuc integrâ

uant, quae omnia evertenda erant, antequam idium Samariae eveniret. Deinde ibidem s. iisdem formulis utitur, quibus 10, 14., unde 1 eversionem Betharbelis priore Salmanasseri editione dirutae in mente habuisse probabiliter setur. Denique 14, 4, diserte auxilium Aetiacum innuit, quod non nisi ab Hosea rege aunciato quaesitum est. Ex iisdem causis to minus sententia Eichhornii placet, qui 13. temporibus Pekahi, c. 14. autem adeo poribus primi interregni confectum esse sta-

---

V.

modo scribendi vatis observationes philologicae.

Qui a lectione Ezechielis ad lectionem vatis tri processerit, dulci admiratione praestantiae tionis abripietur, qua hoc antiquitatis monumatum e primis cultae vitae literisque et scriptiformati ingenii incunabulis ortum, temporum em vicibus ereptum seniora illa poemata antedit. Quamquam enim non omnia tam plane distincte scripta et exposita legantur, ut in operis posteriorum temporum, contra brevia sint concisa mentique magnam cogitandi copiam omittant: tamen linguae nondum criticis regulobtemporanti fulgura et tonitrua animi ferre eximio veritatis amore pioque mentis canere divinitus repleti insunt. Abest vanus suorum verborum ornatus, abest ninius coa sententiarum expositio, abest acuta tenuitas.

Quae autem ad antiquae simplicitatis venusta faciunt, pingentia verba, vis et pondus liberi compositionis, gravis rerum e communi vita titarum significatio, ellipses vocum per se contextu necessariarum, ea ubique reperiuntur. Imus autem et saepe dubius modorum, grammaticarum formularum et constructionum magis via rhetorica quam grammatica requiri bet, verum nonnunquam irreparabiles difficutes relinquit.

Notas characteristicas poeticae V. T. dicens exposuit Herder Geist d. Hebr. Poesie Iusti I, p. 1 — 28. Hoseas, fortasse prophetarum, qui chartis mandata reliquit, dictum gentis suae ferc eodem modo compara habuit, ut ante 3 saecula culta et in scholis patrum a Davide institutis adhibita fuerat. Eo exemplo modum scribendi formavit sua contulit, ut post magis magisque excoleret faciliorque et certior cogitationum significis scriptis exhibenda existeret. Quaestio autem, ratione linguam tractaverit, ad intelligendum sum singularum prophetiarum magni pondus esse videtur. Ego quidem non is sum, qui c Orientalium literarum apparatu instructus dissertationis materiam expediam. Verum strenua poetae contemplatione mihi maxime tatu digna visa sunt, licet suo loco sigillatum censeantur, in universum exponam.

Sunt momenta et *grammatica* et *rhetorica* de quibus dicendum est, ut quasi conspectus crux existat. Non ita quidem, ut singula quae sed ut tantummodo gravissima, quae ad sensibus recte percipiendum faciant, commemoremur. Quod ad *grammaticam* atinet, obser-

is est usus particularum, pronomium, temporum, praepositionum, constructionum etiam nominum verborum. Atque

1. in particulis *copulativae* respicienda sunt. Occurrunt δι usitato modo, nonnunquam δι modo adversativo, prae ceteris autem δι eommodo vario modo, quo apud reliquos sacros scriptores. Quae copula δι, quoniam quodcunque nus relationis duarum enunciationum erga se, coniunctivam, et adversativam, et causalem amittitur, saepe rem difficilem reddit. In coniugenda autem oratione vates longe liberius ea us est, quam antiquiorum temporum scriptores. mittitur enim saepius, prouti augetur fervoris hementia, v. c. cap. 4. inde a v. 16. maxime v. l. 19. Eodem modo 5. 8. 11. 7. 7. 8. 12. 15. 16. 8. 4. 7. 9. 11 — 15. 9. 3., ubi tribus simplicibus membris sine copula connectis semel positum δι significationem adversam habet, 10. 1. 2. 4. 11. 12. 3. 13. 2. etc. quo fit, ut etiam crebro iis locis desit, ubi secundum grammaticorum regulam δι conversum futuri exspectavissemus v. c. 7. 1. δι, 8. 12. δι, 11. 4. 5. idque potissimum 13. 8. 10. 11. Vi adversativa occurrit v. c. 2. 1. 7. 1. 8. 14. 11. 11. 3. 5. 11. 13. 4. etc. Significatione simili v. c. 4. 4. 6. 11. 10. 11. Repetitum quoque ut Lat. *et* — *et* legitur v. c. 7. 1. 11. 1. 5.

Vim *comparativam* in omnibus vatis nostri signibus habet eaque de causa centies obvium praefixum. δι et δι 7. 4. 13. 7. etc. oratione continua occurrit copula δι et δι. si autem comparationis momenta invicem subiunguntur, ut Lat. *quemadmodum* — *ita*, inte-

gra formula **כ** — בְּ — semel modo legitur 4, 7: בְּרַבֵּם בְּנֵי חֶתָּאָרִילִי. Praeterea tum בְּ, tūm בְּ omittitur, 11, 2.; קָרָאוּ לָהֶם בְּנֵי דָלָנוּ omissio in priore, 10, 1. et 15, 1. omissio בְּ in posteriore membro. Duplex בְּ eodem sensu habetur 4, 9; בְּ פָאָשָׁה — בְּ אֲשָׁה — 1, 9, 15. אֲפָרִים בְּאֲשָׁר דָאִתִּי שְׂטוֹלָה וְאֲפָרִים. Idem בְּ similitudinis ita par est prae positioni בְּ, ut ex ea orum videatur 7, 1., certe particulae בְּאֲשָׁר adaequatum est. Alio loco 12, 9. relativum נְשָׁר possum est pro בְּאֲשָׁר; particula comparationis autem omnino deest 15, 8. ante הַשְׁדָה; et 14, 8. ante בְּנֵי.

Maxima difficultas inesse videtur. particulae *causalī* בְּ, quae multisarius modis adhibetur. Extra dubitationem formula apud Hebraeos fuit coniungendi orationis partes, quarum altera alterius conditionem continet, nulli nostrarum linguarum voci accurate respondens, quam ipse V. Ill. Gesenius in lex. ad h. v. saepe paullo laxiore coniunctione quasi nostrum *denn* et *weil* occurrere censet. Primaria eius vis fuit pronominalis relativi, ut נְשָׁר, ört, quod, et Gallicum *c'est que*. In nostris linguis cultior oratio formulas causales accuratius seiunxit, et unicuique sententiae aliam vocem assignavit, ut Latinorum *nam*, *quoniam*, *itaque*, *quod*, *dum*, *cum*, *siquidem*, *pro eo quod*. Quae omnes significaciones eidem particulae בְּ apud vatem nostrum, vel nudae vel cum aliis compositae (ut cum בְּגָתָה, אֲמָתָה) inhaerent: 1) significatio *nam* ubique obvia est; 2) *quoniam* 2, 4, 7, 5, 11, etc.; 3) *itaque* 5, 7, 6, 9, 8, 6, etc.; 4) *quod* 2, 10, 4, 14.

5, 1. 6, 6. etc.; 5) *dum* 7, 6. 11, 1.; 6)
an 9, 6. 16.; 7) *siquidem* 8, 10. 10, 3.
13. 13, 15.; 8) *pro eo quod s. prout* 4, 6.
11. Notanda est huius particulae repetitio,
in loco repetitae alias copula **וְ** occurrit 2,
7. 8, 6. 7. Magis adhuc notanda est eius
significatio quam secundum Gesenium Lehrgeb.
Hebr. Sprache p. 771. tum modo obtinget cum
tuo apponitur, ut nempe indicet *ut c.* 1, 6.

In *affirmationibus* vates uitur copulativa
particula **וְ** v. c. 12, 9. 12. Posteriore loco
serte commutatur cum alia particula **וְאַ** ea-
m significatione. Est praeterea alia **וְפָנָ** quae
idem affirmare videtur c. 13, 10.

2. Pronomina et *demonstrativa*, et *relative*
rate nostro multifario modo adhibentur. Illud
demonstrativum nonnunquam singulari vi, **דֵּקְטוּ**
ponitur, v. c. 2, 6. 4, 14. 5, 10. 8, 9. 9,
12. 14. 13. 2. 15. 15. etc. In omnibus hisce lo-
dilicenter ad orationis nexum respiciamus ne-
se est, ne in eo erremus, de quo pronomen va-
l. Semel modo inusitatus **וְ** occurrit 7, 16.
tulari vi dativus *commodi* **לְ** 8, 9. 10, 11.
natur, quae constructio etiam legitur v. c. 2, 17.
25. 10, 12. 11, 1. 4. etc. Nonnunquam pro-
רֹוחַ זִנְגִים הַתְּשִׁהְעָם
nen plane omittitur, v. c. 4, 12. **אֲזֶתֶם**; 9, 9. **יִפְקֹד חֲטֹאתֶם** scil. **עַלְיכֶם**;
14. **מִהָּתְּפִנָּה** scil. **לְהֶם**; 14, 9.
אֲנִי scil. **אַתָּה**. — Tum pronomen primae
sonae ponitur, ubi subiectum in tertia persona
pectavissemus, v. c. 7, 2. **בְּרִיתִי** pro **בְּרִיתְךָ**,
ie quidem est oratio directa loco obliquae

etiam Graecis scriptoribus usitatissima, tum nomen pro pronomine, v. c. 1, 7. דָּתָה אֱלֹהִים pro בָּם, 4, 1, 5, 6. — Pronomen suffixum significatione pronominis separati legitur v.

אַתָּךְ 2, 7. נָתַנְךָ לִי לְחֵם pro נָתַנְךָ לְחֵם, 9, 15. אַתָּה כָּתָבָם pro אַתָּה כָּתָבָם etc. — Accusativus pronominis apud passivum legitur 10, 6. אָתָּה pro הוּא. — In toto pronominali usu mira potissimum personarum, numerorum et generum commixtio interpres offendit, qua etiam in praecipuis causis est, cur vatem sequi saepe difficillimum sit. Duplex est momentum ea in re observandum. 1) In symbolicis et allegoricas descriptionibus vates non satis diligenter in mente retinet, ut caute prodat, utrum de figura an de re figurata sermo sit. Propterea et metaphora excidit amplioresque comparationes ei omnino displicuisse videntur. Quia observatio posissimum valet de colloquio c. 2 quod cum liberis incipit, mox dirigitur ad uxorem, mox denique ita exponitur, quasi ad gentem Israeliticam conversum sit, promiscue positis suffixis חָנָן, מָנָן et pronomine מְנָנָה. 2) Vates unde gente Israelitica loquitur in eo sibi constans videtur, ut regnum in universum eiusque institutiones et sacra attingens nominibus שָׂרָאֵל et אֲפָרִים iisque modo genere masculino, modo foeminino, semper autem numero singulari utatur, verum de civibus in specie agens pluralen masculinum adhibeat. Haec valent v. c. d 4, 1 — 6. ubi, ut sensus aptus expeditius v. 1., עַמְקָה v. 4. et בְּנֵי שְׂרָאֵל v. 6. propter a שְׂרָאֵל et v. 5. secernendi sunt. Verum

in his iterum offendit, quod, ubi de posteriore sermo est, v. 6. non pronomen et suffixum foemimum, sed אַתָּה et הַ simul cum masculino verbi occurunt. Cap. 8, 12. singularis לְ valet de gente Iacobitica in universum, quae sequuntur pluralia de eius civibus. Cap. 9, 13. Ephraim i. e. gens Israelitica in universum vocatur שְׁתִּילָה, eodem versu autem suffixum masculinum יְ de eadem ponitur, tum legitur initio v. 14. scil. *civibus eius*, mox redit ad Ephraimum ipsum in gen. foemin. מֵהֶתֶן *quod datura est* scil. לְ s., qui paullo post aperte vocantur תְּרַלְּהָם חֲמָט מְשָׁלֵל. Cap. 11, 3. sermo est de Ephraimo in singulari, iam transit ad eius cives pronomine סֵךְ, סֵךְ et לְהָם, at v. 5. rursus adest singularis verbi et pronomen יְ, sed in eodem versu pluralis redit, v. 6. iterum singulari יְ incipit, sed finit plurali סֵךְ, v. 7. 8. 9. denuo in singulari de Ephraimo loquitur, v. 11. inopinato ad cives eius sermonem dirigit עַל־בְּנֵי־שְׁבָתִים. Cap. 14, 1. loquitur de Samaria in foeminino; mox adduntur עַל־לְהָם tam mirifico modo, ut aliud substantivum suppletatur necesse sit, statim autem adsunt בְּרִיּוֹתִי. Eiusdem transitus ab alio genere et numero ad alia plura occurunt exempla v. c. cap. 1, 7.

Relativum pro scriptorum sacrorum more vel indicatur pronomine ipso אֲשֶׁר, vel copula וְ et sequente et absente demonstrativo, vel, licet raro, particula interrogativa, vel plane omittitur, ut ex orationis serie substituendum sit. Ubi pronomen ipsum adest, id ex usu Hebraeorum in omnes declinationum casus quadrare oportet. Ratius ad significandum casum aliud pronomen ad-

— אֲשֶׁר כֵּה לְהַם — 14, 4. אֲשֶׁר לְהַם 15. v. c. 2, 15. Locū ubi relativum copula sequente demonstrativo exhibetur sunt v. c. 6, 4. pro וְמִקְפָּכָם לְהַם אֲשֶׁר תֹּכֵן, 12, 6. אֲשֶׁר הַחֲסֵד וַיְהִי זָכוֹר pro וַיְהִי זָכוֹר Nonnunquam copula eandem vim habet, quamquam demonstrativum desit, v. c. 8, 14. וְנִאֲשָׁם אֲשֶׁר אָכְלָה pro וְאָכְלָה 13, 1. v. 10. אֲשֶׁר יוֹשִׁקְנָה pro וַיֹּוֹשִׁקְנָה, 14, 3. אֲשֶׁר בְּשָׁלָמָה pro וְבְשָׁלָמָה Plures praeterea loci occurunt, ubi omnis nota relativi deest, v. c. 2, 10. אֲשֶׁר עָשָׂו pro וְעָשָׂו לְבָעֵל 14. בְּצָר לְהַם וְשָׁחַרְגָּנִי. 5, 15. אֲשֶׁר לֹא בָּזֵן pro וְלֹא בָּזֵן בְּאַרְיָה יָשָׁאָג, 10, 11. בְּצָר אֲשֶׁר בּוֹ לְהַם יְשָׁאָג pro בְּאַרְיָה יְשָׁאָג cf. 7, 11. 10, 14. 12, 12. 13, 6. etc. Sic sine 1 nudum demonstrativum designat relativum, v. c. cap. 6, 3. מֵצָאוֹ בְּשָׁחָר אֲשֶׁר לוֹ מֵצָאוֹ בְּשָׁחָר pro בְּשָׁחָר, cap. 8, 8. אֲשֶׁר בּוֹ אַזְנָחָפֵץ pro בְּדָיו, 12, 8. אֲשֶׁר בּוֹ אַזְנָחָפֵץ Usus formulae interrogationis pro relativo, senioribus scriptoribus usitator, Arabibus et Aramaicis propriuq[ue] (cf. Gésen. in Léx. sub voc. מָה), qui quidem apud alios quoque antiquiores scriptorum sacrorum occurrit, vatem nostrum non fugit. Exempla sunt 8; 5. pro עַד־מִתְחָדָשׁ אֲשֶׁר תִּתְחַדֵּשׁ 9, 14. אֲשֶׁר תִּתְחַדֵּשׁ 10. pro מִי אֲשֶׁר תִּתְחַדֵּשׁ

3. *Usus temporum* in verbis Hebraicis, quamquam in universum librorum sacrorum lectiōne comprobatur eorum vim et significatiōnem subtili quodam discrimine fuisse distinctam, de quo Ill. Gesen. vollständ. Lehrgeb. d. Hebr. Spr. §. 204 sq. doctissime disseruit, tamen liberiore quodam modo, maxime in libris poetarum

observatus est, ita ut grammaticorum regulae non semper sufficient. Sunt etiam in nostro vate plures loci, in quibus praeteritum et futurum alternis legantur, licet utrumque eandem vim habere appareat, v. c. futurum vim *praeteriti*, 2, 15. 4, 3. 7, 1. 8. 13. 14. 15. 8, 12. 13. 11, 2. 4, 12, 5. 11, praeteritum vim *futuri*, 1, 7, 2, 1. 11. 13. 4, 9. 14, 9. Regula quidem in his omnibus locis valere videtur, praeteritum, ubi significazione *futuri* occurrat, propheticō impetu se tractari; quasi futura eventu expleta iam adsit atque tum plerumque ope copulae cum aliis futuris coniungi, quae propterēa convervata *praeteriti* appellatur; futurum autem, ubi in *praeteriti* occurrat, vere esse *tempus historicum*. Cum quidem, maxime quod futurum attinet, loci reperiantur, qui ab hac regula declinent, nimirū in quibus futurum non modo in narratione, sed etiam in descriptionibus et commemorationibus absolute perfecti temporis *præteritum* indicet, multi interpres utrumque *tempus Hebraicum* pro aoristo habuerunt. Id certum est, immo certius etiam, quam idem Vir Ill. Gesenius l. l. §. 205. p. 763. concedere videtur, ad tempus *praesens* significandum *praeteritum* et futurum promiscue esse adhibitum. Plurima exemplorum supra laudatorum pars, quæ multis insuper augeri possunt, idem confirmant. Ubi autem significazione *praeteriti* futurum occurrit, ea omnia ad formam narrationis reduci posse putaverim, si non ex ingenio recentiorum linguae tractandae peritorum, tamē ex ingenio illorum temporum. Vel pingere vel narrare soliti discrimen imperfecti et perfecti non curarunt. Sic vates noster in locis,

ubi nos *perfecto* uiūmur, formam narrationis, nimirum tempus *futurum* habet v. c. 2, 15. 12, 11, etc.; Quod autem ad usum futuri in *narrationibus* attinet, notissimum est scriptores sacros & conversivo futuri usos esse idque praecipue hanc futurorum vim indicare. Verum id non ex grammatica sed ex rhetorica causa. Homines naturae impetum in oratione secuturi v. c. infantes, loquaces ex inferiore plebe narrare, nequeunt nisi singulis momentis aliqua copulandi forma coniunctis. Quae formulae in nostris dialectis multifariae, in Hebraica uno fere & in omnes significaciones aptando efficiuntur. Itaque semper in narrationibus, nec unquam saepius reddit. Ne autem nudum futurum nos offendat, copula subinde repetita signo est, nos in narrationibus versari. Ubi scriptor elegantioris orationis studiosus, quemadmodum vatem nostrum habemus, narrat, perpetuae copulae pertaesus eam omitit, sed tempus, quo narratur, futurum manet. Accedit quod illud & extra omnem dubitationem ex aliqua contractione vel e contracto פְּתַת (cf. Simonis introd. grammat. crit. in ling. Hebr. p. 220.) vel ex abbreviato פְּתַת in פְּתַת (cf. Gesen. vollständ. Lehrgeb. p. 292.) ortum est. Quaecunque coniectura veritati accedat¹³⁾, id certum est, hanc compositionem praeteriti cum futuro

---

13) Ill. Gesenius l. l. illam coniecturam de contractione פְּתַת improbat propterea, quod iusto violentius sit. Verum nemo ignorat communi vitae, praesertim quibusdam patriae tractibus multo violentiores contractiones usitatissimas esse, idque potissimum in literis gutturalibus, quorum halitus facile & sibi similes in unam confundere potest. Quod autem ad eiusdem Viri Ill. coniecturam attinet, ea pro-

adhiberi non potuisse, nisi antea futurum per se vim *narrativam* habuisset. Quod enim V. Ill. Gesenius contendit, futuro *modum subiunctivum* subesse, ut v. c. יְקַרְל sit: *fuit ut interficeret*, id locum habere non potest. Hebraei enim istius subiunctivi nullam certam notam habent: est iis iterum copula ו sequente et praeterito, et futuro. cf. Gesenii Lex. ad voc. ו n. 3. Glassii Phil. S. p. 602. Certe si Gesenii coniectura valeret, integra forma sonare debuisseת ו קָרְל s. יְקַרְל, quae violentior etiam *contractio* foret illa ab eo vituperata. Unde autem illa *narrativa vis* Hebraici temporis a primaria eius significatione futuri alienissima orta sit vix unquam effici poterit¹⁴⁾; in eo modo subsi-

---

pterea in dubium vocari posse videtur, quod et formam ו libri sacri prorsus ignorant, et sic, v. c. in integra formula יְקַרְל fuit ut interficeret, copula deest, quae quidem in narrationibus Hebraicis maximi momenti est.

14) Nuperrime D. Geo. Henr. Aug. Ewald Gottinensis in libro: Kritische Grammatik d. Hebräischen Sprache Leipzig, 1827. hanc difficultatem ita tollere tentavit, ut p. 524. contenderet Hebraicum *praeteritum* et *futurum* non vere esse tempora, sed tantum modos, illum significatione *indicativi*, hunc *coniunctivi*. Verum dubito, an eius sententia probata facilior et simplicior de illis Hebraicis formis cogitandi ratio existat. Certe omnis Viri Doctiss. dissertation artificiosam et nimium subtilem rem tractari demonstrat. Nec intelligi potest, quomodo in lingua nondum exulta distinctio modi *indicativi* et *coniunctivi* prior existere potuerit, quam illa temporis *praeteriti* et *futuri*, cum certe insantibus magna exercitatione opus sit, ut utrinque modi discriminem sentiant et discant, usus autem

stamus, futurum cum et sine i conversivo apud nostrum vatem *significatione historica* iterum itemque occurrere. Loci iam laudati sunt, quorum plurimae parti interpretes significationem praeteriti concesserunt Restat c. 13., cuius ora-

coniunctivi vere ad elegantiam linguae faciat. Huc accedunt complures V. T. loci, in quibus orationis sensus non melius inveniri potest, quam ope significationis coniunctivi tempori praeterito adscriptae (vid. Gesenius Ausführliches Lehrgeb. p. 768. 769). Loci Hoscae luc pertinentes sunt .4, 10. 18. 10, 14. praesertim 2, 5. ubi vel post partitum **בְּנֵי** ne cum futuro signif. coniunct. **אֲמִתָּה** **וְחַמְתָּה** **וְשַׁמְתָּה** **וְהַצְנָתָה** coniunguntur. Praeterea eodem iure, quo Ewald p. 539. not. 1. cum Gesenio l. l. p. 293. significationem convers. futuri e vi huius temporis coniunctiva derivat, praeterito significatio coniunctivi in similiinis compositionibus suppetit v. c. Hos. 1, 4. **עַד מֵעַט וּפְקֻרְבָּתִי** *parum abest ut animadvertisam,* v. 5. **וְהִיא בַּיּוֹם הַהוּא וְשִׁבְרָתִי** *erit illo die ut frangam,* 2, 11. **אֲשׁוֹב וְלִקְחָתִי** *redibo ut sumam* cf. 3, 5. 7, 7. etc. Quod autem ad futorum attinet, in innumeris locis eventus futurorum temporum tam diserte et indicative enunciantur, ut scriptoribus aliquod dubium de iis exstitisse (cf. Ewald p. 527.) omnis oratio repugnet. Itaque eorum sententia multo magis mihi probanda videatur, qui praeteritum et futurum semper aliquod tempus indicasse, verum eorum significationem non ita distinctam, ut in senioribus linguis fuisse statuant. cf. Lowth de sacra poesi p. 160. 165. 166. et Michaelis not. p. 524. Herder Geist d. Hebr. Poesie p. 16. Posterioribus autem temporibus et libera vulgi consuetudine utrique tempori aliqua praecipua et primaria significatio annexa esse videtur, quae ingenio et studio scriptorum accedente magis magisque culta et confirmata est.

tio simplicissima est, modo versibus 8. 10. 11. 13. 14. id concedamus, quod aliis locis concedere cogimur, scil. propter futura argumentationem vatis historicam, quae usque ad. v. 7. praeter omnem dubitationem exhibita est, non interpellari.

Est praeterea usus praeteriti et futuri in sermonibus vatis nostri obvius *usus concessivus*, qui non negligendus est, ut gravitatem et elegantiam dictionis sentiamus. Designat enim nonnunquam sarcastico modo, quasi fatis suis commissam turpitudinem scelerum Israeliticorum. Praeteritum habemus 4, 10. 18. 10, 14., futurum 5, 15. 10, 5. His adscribo verbum יְפָרִיא 13, 15.

4. In usu *praepositionum* iterum inopes et ambigui sunt Hebraei. Ex earum penuria multis difficultates vati nostro existere diligens lectio confirmat; sensu autem orationis accuratius ponderato fugiunt. Cap. 12, 13. 14. primo adspectu vis pronominis ב in בַּאֲשֶׁר louge alia esse videtur, quam in בְּנֵבִיא Attamen diserte sibi opponuntur. Itaque alterum alterius causa vatem attulisse patet. Vates scilicet in eo elaboravit, ut ostenderet, quae בְּאֲשֶׁר Iacobo contigerint, longe alia fuisse, quam quae Israelitis בְּנֵבִיא. Vati utrobius eandem praepositionem idem voluisse constat, nobis eius significatio duplex est, *propter* et *per*. Cap. 10, 9. quaestio orta est utrum praep. בְּ indicet *prae* i. e. *priusquam*, an *a* i. e. *inde a*. Verum attentior consideratio docet prius ad veritatem proprius accedere. Cap. 11, 3. dubitarunt, utrum praep. בְּ subter an supra significet. Verum illud omni linguae ingenio repugnat. Parimodo de significatione praep. ב contra maxime ad 13, 9. dubitatum est. Verum 6, 7. 7, 13.

14. 8, 5. eam confirmant. Res eodem modo se habet cum praep. בְּ, quae proprie *cum* significat, verum adiuncta verbis dimicandi v. c. רַב sensu semper contrario: *contra*, occurrit, v. c. cap. 4, 4., unde etiam 12, 1. lectio ut praefferatur suadet. Accedit usus peculiaris scriptorum sacrorum praepositionem בְּ post particulias comparationis omittendi cf. 2, 5. Quae observatio ad 7, 4. 7. translata, nimirum ut sit i. q. בְּמִתְפָּנֵר בְּמִתְפָּנֵר i. q. sermonem vatis tantopere vituperatum ab omni vituperatione liberat. Verum eadem praepositio בְּ non solum post comparationis particulam, sed etiam ante nomina propria regionum et locorum deest, v. c. 2, 16. 7, 11. 8, 9. 9. 4. 12, 13. unde neminem offendere potest 6, 8. et 12, 12. גָּלַע esse i. q. בְּגָלַע. Est quoque forma vati familiaris, etiam ab aliis scriptoribus sacris non aliena (cf. Gesenius Lehrgeb. p. 631.), praepositiones accessum quemcunque ad aliquam et rem et personam indicantes cum praep. מְ coniungendi, ut sensus contrarius exeat v. c. מְאַחֲרִי 1, 2, מְתַהַת 2, 4., 9, 1. Ex eadem causa significatio substantivi מְשׁוֹבֶה defectio existit, 11, 7. 14, 5. Gravis est porro significatio praepositionis לְ et ipsi respondentis פְּלִי 10, 12. ad, ut consilium indicet cur aliquid fiat. Eadem praep. 6, 11. significationem haud ignotam propter, causâ habere videtur. Denique praep. בְּ iuxta aliorum SSae locorum analogiam 4, 3. vim habet praepositionis בְּ et 10, 15. particulae בְּ.

5. *Constructio nominum* et *verborum* omnino simplex est. Ubi vis verborum nos nos fugit, raro difficultate compositionis offendimur

In nominibus penuria adiectivorum efficit, ut substantiva componantur, quorum alterum alteri adiectivi loco inservit. Sic v. c. 1, 2. אֲשֶׁת יָנִים mulier libidinibus dedita; 1, 2. et 2, 6. נְלִי יָנִים liber spuri, in scortatu geniti; 6, 9. בְּנִי יָנִים liberi deiderandae aedes argenteae; 9, 7. אֲשֶׁר חָרוֹת vir divinitus inspiratus; 9, 16. קָמַפְדֵּי בְּמִגְבָּרָה canimae soboles; 10, 9. בְּנִי עַלְהָה homines impii; 11, 10. בְּנִים מִטְמָת homines occidentales. Non unquam etiam loco adverbii substantiva ponuntur v. c. 5, 11. 12, 15. 13, 15. 14, 5. In usu casuum eadem simplicitas inest. *Nominativi absoluti* prophetae maxime familiares leguntur v. c. 6, 8. 7, 8. 8, 15. 9, 6. 11. 13. 14, 9. Idem locos difficiliores illustrant 7, 5. 9, 8. 12, 8. In verbis activum significatione intransitiva legitur, פָּעַר adere 7, 4., בְּזַק spargi 7, 9., שָׁחַת se perdere 9, 9., נָפַא se evacuare 10, 1. *Constructio asyndeta* saepius occurrit, vel ita ut duo verba finita sine copula coniungantur, v. c. 1, 2. 6. 3, 1. 5, 11. 14. 15. 6, 3. 9, 9., vel ut infinitivus cum tempore finito componatur, quorum hoc significationem adverbii accipit, ut 4, 10. 9, 15. 13, 2. — Defectus verbi copulativi הַיְהָ aequa usitatissimus est, v. c. 2, 2. 5, 4. 5, 2. 11. 12. 14., quo defectu loci difficiliores illustrantur 7, 5., חַמְתָּה pro חַמְתָּה מִין pro חַמְתָּה et 13, 6. חַמְתָּה בְּמַרְעִיתָם pro חַמְתָּה בְּמַרְעִיתָם scil. הָאָרֶץ s. pronomen eius אֲשֶׁר. — Cum brevitate studio vatis, eiusque concinnitate cohaerent multae aliae ellipses vocum, vel e praecedentibus, vel e serie orationis facile supplendarum, v. c. 9, 4. לְחַמְתָּה, 9, 15. רְאִיתִי e. v. 10. Item 10, 4. ante אֲשֶׁר supplendum est e priore membro;

11, 6. ad **אָכְלָה** deest subiectum, quod e prae
cedentibus facile addi potest, nimirum **שְׁרִיר**; 13,
desideratur in altero membro iterum subiectum
e praecedentibus supplendum, nimirum **שְׁנָא** **רֹתֶת**.
Omnino ex ingenio suppleri oportet
20. אַשְׁבּוּר ad **בְּסֻרוֹתִי**, 12, 15. ad verb
הַכְּעֵיט אֲפָרִים; nec melius 14, 1. orationi consulens
possimus, quam addito ad **יְפָלוּ** part. Dictiones, denique reperiuntur vel rariore, ve
peculiaris compositione formatae, v. c. 1, 6
שם, 2, 2, **מִן־הָאָרֶץ**, 4, 2, **גַּשְׂא** **לְהַם**
5, 5, **שְׁחַטָּה** **שְׁלָטָם** **הָעִמִּיקָה**, בְּדִימִים **נָגָעָה**
לְלִזְמָן, 7, 14. יְשֻׁבוּ לֹא **עַל**, הַלְךָ אַחֲרֵי צַו
אֶל **מְשֻׁמָּחָה**, 7, 16. לֹא **יָקְלֹו**, נְקִיזָה, תְּנוּרָה
אַל, 9, 1, **יְקַרְבּוּ** דְּבָרִים, 10, 4. **עַל** **עַל**
קָח־טוֹב, 11, 8. **אָעַשָּׂה** **חָרֵז**, 11, 9. **עַל** **לְפִי**
compositione orationis nonnumquam etiam offendit mixtus usus singularis et pluralis, cuius causa semper intelligere non possumus, v. c. 7, 10, 1
8, 5, 10, 13, 11, 5, 11, 12, 2. Vere difficillimae intellectu sunt illae 6, 9, et 12, 12. constructiones
Quod autem ad *observationes rhetorica* attinet, videndum est: 1) quomodo vates in tractandis historicis momentis se gesserit, 2) quo modo in iis, quae ingenio debuit, vim et elegantię orationis cum brevitate coniunxerit, 3) quo modo de eius parallelismo, poeseos antiquae origine, statuendum sit.

1. *Historiae commemorationis* nullum aliud consilium in vate nostro quaerendum es quam ut poetice eam tractet atque symbolice, et a confirmandam sententiam, et ad imagines inde repandas. Itaque levi significatione res tetigisse va sufficit, tactas poemati subtili modo innexuit, plus memoria supplenda lectori reliquit. Momen-

autem historiae sacrae omnibus Israelitis aequa erant notissima, ac lectoribus Graecis Latinisque patriae fata, quae a poetis ipsorum celebrata sunt. Nobis non eadem rerum cognitio contigit, quin plura sunt, quae prorsus nos fugiant. Huc pertinet crimen sacerdotum 6, 9., eversio Betharbelis 10, 14. 14, 1., sanguis quo Ephraim contaminatus erat 12, 15. Alia ab historicis eadem brevitate narrantur, qua vates ea commemorat, v. c. caedes Iisreelis 1, 4., trucidatio Pekahi 6, 8. 7, 5 — 7., fata regis Usiae 5, 10 etc., modus quo Hoseas regis Pekahi parricida Assyriis se subiecerit 11, 5. Quae autem sciimus non negligenda sunt. Siquidem omnis oratio gravior et consilio animum suorum commovendi aptior existimat, ubi a notionibus et sententiis universalibus recedimus ad ea, quae in regno inter cives gesta sunt. Ea enim fuit peculiaris nostri et omnium prophetarum sacrorum cura, ut publicae res cum morali civium conditione corriperentur et si fieri posset emendarentur, quoniam depravatio e deperdito regiminis et institutionum publicarum statuta esset.

Ut autem suorum temporum fata et conditionem semper in animo habuit, ita etiam fata et gesta maiorum memoria repetit. Gratior erit oratio, cum 2, 5. ad historian Hagaris, v. 16. ad commemorationem Israelitarum in deserto, v. 17. ad responsum in deserto Mosi datum Exod. 24, 3. 7. etc., 5, 6. ad pacta Mosis cum Pharaone de exitu Iacobitici populi Exod. 10, 9., 6, 7. ad primam foederis divini ab Adamo in paradyso commissam violationem, 11, 5. ad redditum peregrinantis populi in Aegyptum sapce desideratum nunquam vero effectum,

13, 15. ad verba atavi Iacobi faustum ex nepo-
tis nomine omēn trahentis respexerimus. Qui
respectus ut ad sentiendam vatis peculiarem via
et gravitatem, ita etiam ad intelligendos locos
obscuiores plurimum faciet. Habebimtū quid
8, 6. 7. de שְׁבִיבָם et de seminante vel de se-
minato vento statuendum sit, ubi ad historiam
elisionis aurei vituli in deserto recessoerimus. Ca-
dcent dubia 13, 10. et 14. de vexata voce תְּנֵן et
de omni nexu orationis; ubi historica commemo-
ratione vatem et pristinam theocratiam Iacobī-
ticam et necem primogenitorum Aegyptiacorum
spectavisse censuerimus. Patebit significatio 13,
1., ubi Ierobeami filii Nebati perversissimas de
sacris leges in voce רְתַחַת invenerimus. Nec melius
orationem c. 12. intelligemus, nisi fata patriar-
chae Iacobi h. l. Israēlitū symbolico exempli
prolata diligenter ponderaverimus. Historici mo-
menti sunt etiam illi loci, ubi vates dicta virorum
sacrorum antiquissimorum, quamquam non re-
citando, tamen ad sensum exhibendo repētit, v. e.
6, 5., praecpta morum Exod. 20, 5 — 17. Lev.
19, 2. 3. coll. Ps. 40, 7 — 9. 50, 8 — 23.; 14, 3.,
dum פֶּרֶא שְׁפָתִים suis commendat, Ps. 69, 31. 32.
Haec valent potissimum de comminationibus fu-
turarum poenarum, quarum commemoratio 8,
15 — 9, 7. omnis e Deut. 28, 46 — 68. desum-
ta est. Item 7, 16. locum Deut. 28, 37., 13,
15. vero locum Deut. 32, 22. in memoriam
revocant. Cap. 9, 17. diserte minae Deut. 4, 27.
Lev. 26, 33., nec non 9, 15. illae Deut. 4, 26.
29, 28. recapitulantur. Cap. 11, 8. verba Deut.
29, 23. releguntur. Promissa felicia saecula ite-
rum repetita sunt ex illis antiquis vaticiniis, v. c.
2, 20, e Lev. 26, 6., v. 25. 24. e Deut. 11. 14.,

12, 10. e Deut. 12, 10., 14, 8. e Deut. 30, 3.
Eodem modo saepius dicta antiqua virorum sa-
crorum commemorari admonemur, v. c. 7, 1,
בְּשַׁחַק שָׁבֹות coll. Deut. 30, 3.; 13, 4. sq.
coll. Deut. 8, 14 sq.¹⁵⁾.

2. Eadem autem concinnitas, quae in di-
cis et factis a vate historice laudatis conspicitur,
inest *descriptionibus* et *verbis ex ingenio de-
proutis*. De imaginibus iam supra pag. 17. egi-
mus, et quae de iis in universum valent, ea huc
non pertinent, ubi dictionem in specie tractamus.
Verum etiam in imaginibus vis verborum magni
ponderis est nec omnino negligenda, ut dictionis
elegantiam intelligamus. Cap. 4. ubi imperium
et instituta Israelitica cum matre, cives cum li-
beris comparantur, de quibus in quovis membro
sermo sit probe observandum est. Initio ser-
monem direxerat ad liberos, ut eorum attentio-
nem sibi pararet, mox de terra **לִבְנֵי** loquitur,
quae eadem est civium mater. Hanc alloquitur
voce **לִבְנֵי**, missa tamen subito matre et voce ad
liberos s. **לִבְנֵי** directa: versus enim 5. totus
colloquium cum liberis s. **לִבְנֵי** exhibit. Versu-
antem 6. iterum ad matrem verba facit: **מִנְחָה**
enim, quamquam genere masculino legitur, ma-
trem necessario significat, nam eius liberi **בְּתִים**.

---

15) „Ich möchte einem Jünglinge, der die Psalmen
„und Propheten genetisch verstehen will, statt aller
„andern die Hauptregel geben: lies Mosen, lies die
„Mosaische Geschichte! Oft giebt ein Wort das
„darinne vorkommt zur schönsten poetischen Ent-
„wickelung im ganzen Kapitel Anlass. Was bei den
„Griechen Homer ist, ist bei den Hebräern Mose.“
Herder Geist d. Hebr. Poes. Tom. II, p. 75.

vocantur. Masculinum autem fortasse propterea adest, quoniam vates v. 6. de sacerdotio loquitur, quo foemina fungi non poterat. Maxima diligentia in symbolica expositione 5, 10 — 14. omnia iu enarrantur, ut ne verbum quidem alium sensum praeter comparationem utriusque gentis cum foetido regis Usiae morbo innuat. Cap. 6, 1. gradus restituendae depeditiae gentis sollerter pingit. Primum ligabit lacerata corpora, porro vitam restituuet, tum eriget sanatos ad vitam coram Deo agendum. Cap. 7, 16. verba se invicem illustrant. Quid sit יְשׁוּבָה לֹא עַל imagine addiuñt, scil. non sursum redeunt, mauent in humili statu, quo senio confecti v. 9., a Deo ex aere deiecti v. 12., vitam degebant. Imago ipsa autem קֶשֶׁת רַמִּיה sequenti lucem debet: cadent enim, quemadmodum nervus in arcu relaxatus recidit. In elegantissima descriptione 9, 10 — 16. omnia convenient ad imaginem arboris de stirpe Israelitica exhibendum. Vedit Iehova maiores Israelitarum quasi fructus praecoces et delicatos in deserto sparsos v. 16., ex quorum semine arbor existat late et amoenissime se expandens. Excrevit stirps, quam Iehova iterum videt non amplius in deserto quasi casu disiectam, sed plantatam, שְׁתִילָה, in pulchris domiciliis v. 13. Quanta elegantia oppositionis inest in verbis v. 10. רְאֵתִי בְמִקְדָּשׁ et v. 13. רְאֵתִי. שְׁתִילָה בְּגֻתָּה et quam apte ad destructionem symbolis, veluti rami et frondes, e quondam laetissima stirpe pullulantis vel adhuc pullulaturae lectorem ducunt; denique v. 16. exstirpatio sponte et bene praeparata sententia sequitur. Maxima concinuitate imago 10, 10 — 12. composita est.

A iumentis incipit, ut omnem rem agrariam de-
scriptione correctionis populum insipientem ma-
nentis complectatur. Sic omnia simplicissimo
modo intelliguntur. Iehova coniungit, אֱלֹהִים, par-
impiorum ad idem iugum subeundum, נָסְרָם.
Subactū iugo a Iehova non levi operi destinabun-
tur, sed graviori. Non triturando, sed arando,
occando ministrabunt; non quidem Iehovae, sed
abi, וְ, ut tandem laboris fructus capiant. Quae
omnia ita describuntur, ut non videam, quomodo
paucissimis verbis sublimior sententiarum copia
subesse possit. Cap. 13, 12. verba צַדְרוּ עַזְנֵיכֶם אֲפִינָה
illustrantur sequenti imagine mulieris
dolores puerperii sentientis. Intelligitur vatem
peccata Israelitarum descriptsse colligata et abs-
condita, usque dum tempore instantis poenae
proditura essent. Quod tam gravibus doloribus,
ut partus mulieri, eveniet. Unum modo addam
locum 12, 13. 14., ubi quidem verborum vis
altius abscondita latet, nunquam autem compa-
rationis momentum invenietur, nisi illam sedulo
eruamus. Vis inest in oppositione verborum
וְקָרְבָּה et שְׁמָר et הַעֲלָה maximèque
verborum בְּנֵבִיא et בְּנֵבִיא, ut, quae Iacobo per mu-
lierem, Israelitis per prophetam contigerint, in-
dicentur.

Nec alio modo res se habet, ubi sine ima-
gine in continua oratione vatis versamur. Sub-
tilem orationis sensum tum modo inveniemus,
cum verba accurate perpensa habebimus. De
nullo alio matrimonio c. 3. sermonem esse posse,
quam de eo, quod c. 1. et 2. commemoratur,
oppositio verborum לֹא־אָתָה לְכָמָד 1, 9. et
וְנַمְּאַיְלָה 3, 3. docet, quam profecto non

casu ortam esse in verba diligenter ponderante propheta magnopere est, quod existimemus. Cap. 4, 10. verbum וְאַכְלֹו diserte respicit ad idem וְאַכְלֹו v. 8, et cum eo arctissime cohaeret. Cap. 4, 16 — 19. eadem accurata verborum existimatione efficitur, qua de re sermo sit, et quomodo versus illi difficiles capiendi sint. In omnibus inest notio dimissionis a Iehova, quem ipsi non reveriti essent. Haec imagine iuvencae e tuto stabulō dimissae praeparatur v. 16., diserte pronunciatur v. 17. הַנָּחַל, verbis v. 18 et 19 confirmatur, quae curam Dei ab iis prorsus remotam significant; *indulgeant sine pudore pravis libidinibus, eos non curo.* Gravior fit oratio, quoniam v. 18 et 19. ad singula membra praecedentium versuum respicit: סְרִכְבָּאֵם ad וְתִזְדֹּשׁ v. 11. נְאַפּוּפִים et וְעַנְיִנִים ad הַזְּנָה חֲזָנָה v. 12. וְעַזְזָן וְמַקְלָנוּ אֶהָבָה ad קָלָזָן מַנְגָּה v. 13. וְרוּחַ צָרָר ad וְצָנָה בְּמִתְחַת אֶלְחִיָּהִם v. 12., בְּנִים ad וְרוּחַ צָנָה בְּנִים אֶזְתָּמִים v. 12 coll. 5, 4. Cap. 5, 7. וְרוּחַ cum symbolica illa expositione c. 1 — 3. et cum ea dicendi modo cohaerent, quo de idolatria verbis וְאַנְגָּל et בְּנֵד agitur. Cum enim Israel sanctum matrimonii cum Iehova vinculum solvit, cives Deo patre gaudere nequeunt, ipsi peregrini sunt liberi, i. e. nihil ad eum pertinere possunt. Cap. 8, 3. et 5. vis radicis גַּעַן non melius capi potest, quam ita, ut utramque strictissime sibi oppositam cogitemus: *abiuit Israel felicitatem suam — abiuit vitulus Samariam.* Cap. 9, 14. in bis repetito verbo גַּתְנָן brevissima et aptissima significatio sortis inest, quam ipsi Israelitae sibi paraverint. Cap. 10, 5,

seque gravissima significatio est vocis **תְּמִימָה**. Qui enim olim fuerat populus Dei, **תְּמִימָה** 2, 25. 4, 6., ingravescente impietate **לֹא עַמְּךָ** 1, 9., nunc ideo *populus idolorum* vocatur. Cap. 13, 10. sensus interpretes propterea fugisse videtur, quod peculiarem vim vocum **כָּל־עֲנָקָה** neglexerunt. Aptissime enim respiciunt ad **בְּפֶרְגָּר** v. 5. et sic verba, quae omissa oppositione frigide dicta es- sent et quae interpretes vexarunt, ad id nos du- cant, quod vates voluit: nimirum voluit Israelit- arum fata deinceps recensere eosque, quemad- modum in deserto, ita in urbibus, i. e. in patria culta praesidio Dei tectos pingere. Cap. 14, 1. verbum **תְּמִימָה** ad idem **וְיִשְׁאָשָׁה** 13, 1. spectat, que ita invicem cohaerere videntur, ut non so- lum una oratio utriusque capitis fuisse appareat, sed etiam significatio utriusque verbi clare elu- cescat.

Ad formas rhetoricas, quarum considera-
tio potissimum vatis nostri interpretationem ad-
juvat, pertinet *lusus verborum*, *παρονομασία*, cu-
lus plura exempla occurrunt. Praecipue memo-
randum illud 10, 5. videtur, ubi fere in quavis
voce vatem eas omnes in favorem soni coniun-
xisse monemur. Neque enim **אָכְלָה** et **עֲנָקָות** et
casu iuxta se posita sunt, neque verba **גָּוֹרָן** et
צִילָּוּל sine soni relatione: quae quidem omnia ad
similitudinem nominis **עֲנָקָה** alludunt; v. 7 et 8. ea-
dam similitudo verborum **קָצֵף** et **קָזֵן** redit. Aliud
est exemplum 12, 12. ubi **גָּלְגָּלָה** et **גָּלְגָּלָה** et
euphoniae causa coniuncta videntur. Cap. 8, 7.
verba similiter sonantia, **קָמָה**, **צָמָח** et **קָמָה** eo-
dem modo alternis scribuntur. Cap. 9, 15. ver-
ba **כָּל־שְׂרִיחָם** **סְוִירִים** similitudinem soni produnt

pariter ac 14, 1. verba תְּמִימָם שְׁמַרְוֹן. Cap. 10, 8. 9. nil nisi similitudo soni commemorationem Gibeatidarum attulisse videatur; sponte enim in vocibus לְנַכּוּת colles et הַגְּבֻעָה Gibe in aures incurrit. Eodem modo res se habet in quibusdam aliis nominibus propriis. Sic c. 1 et 2. nomen filii יְהוּאֵל in gratiam cognati יְשִׁׁיאֵל legitur. Nomen autem אֲפָרִים subinde alludit ad vocem פְּרָחָה et פְּרָחָה fructus et fructus ferre v. c. 9, 16. 15, 15. 14, 9., ad vocem autem פֶּרֶא onager 8, 9. In omnibus hisce locis significatio verborum non nimium premenda est. Primum momentum euphonía erat, quam significatio sponte sequebatur. Est etiam forma dicendi illi cognata, quae antanacasis vocatur, cum eadem vox diversa significacione repetitur. Eam habemus praecipue in voce רָוֵן 4, 19. Cum enim v. 12 et c. 5, 4. significet libidinum impetum, qui etiam 4, 19. tanquam primaria vocis notio vati in mente fuisse videtur, simul transfertur ad ventum, ut sic indicet interitum in quem abrepturus sit impios בְּגַנְפָּה. Eadem inest nomini בְּעֵיל 2, 10. 18. 19. nomine יְבָב 5, 13. 10, 6. et verbo שָׁוֹב 11, 5., quo loco lusus poetæ cum verbo שָׁוֹב adiecto קִשְׁאָבָה clarissime in oculos incurrit. Huc etiam referri potest ambiguitas praepositionis בְּ 12, 13. 14.

Nec desunt parentheses, quamquam ista orationis forma rarer in libris sacris occurrit cf. Gesen. ausföhrl. Lehrgeb. p. 854. Huc pertinent, quae 2, 4. a verbis וְתִסְרֵר נְגַנְנִית usque ad finem v. 6. leguntur. Repetita enim particula וְ v. 7. series orationis iterum cum initio v. 4. coniungitur. S. V. Kuinoel contra in parenthesis po-

uit verba בְּ דָא לֹא אֲשַׁתִּי וְאֶגְבֵּי לֹא אֲשַׁתִּי, quod mihi secus videtur. Sunt enim vere litigationis liberorum cum muliere momenta, quibuscum sequentia v. 7. verba, et propter particulam בְּ, et propter argumentum orationis optime cohaerent. Est porro parenthesis, quae 4, 4. leguntur נַחַל בְּגַטְרִיבִי כִּי. Hoc enim loco tantum וְסִירְבָּהּ commemorat, quae postea v. 9. recipit, ut tum demum de sacerdotibus peculiariter loqui incipiat. Item parentheses habemus 7, 4. verbis שְׁפָתָת מַעַיר מְלֻוָּשׁ בְּצָק עד חַמְצָרוֹת לֹא זְעִיר וְפָתָחִים efficiunt. Nec aliud nisi parenthesis est, cum c. 13. commemorationem fatorum gentis antiquae recensione malorum morum gentis tunc viventis interrupit v. 9. et 12. 13.

In iudicanda vatis oratione significatio metonymica eorum verborum non negligenda est, quibus abstractum pro concreto ponitur. Quae ut omnino forma est poetica, ita imprimis illis antiquis hominibus, quorum abstractarum et concretarum rerum sensus nec satis certus, nec cultiore lingua definitus erat. Ita ponitur 2, 4. וְאַנְגִים et נְאַפְרִיכִים pro consuetudine impudica et adultera, v. 11. עַלְוָה pro nudo corpore, 4, 18. קָלוֹן et מנְגַת insania pro pudenda et insana idolatria, 5, 5. et 7, 10. יִשְׂרָאֵל pro simulacris quibus superbunt, 5, 7. sors pro חַלְקִים terra sortita, i. e. patria, 9, 6. מִתְהַמֵּד לְבָשָׂט pro desiderandis aedibus argenteis, 9, 10. בְּשָׁת pro pudendo simulacro, שְׁקָזִים pro abominabilibus, מְהֻבָּם pro iis quae amant, 9, 16.

בְּטַנְבָּת pro' carissima sobole. Huic pertinet etiam metonymia עַז et מִקְלָל pro simulaciōne lignis 4, 12.

Restant voces vel prorsus novae vel peccati significatione obviae. Novae sunt: לות נֶגֶח 4, 16., אֲשֵׁישׁ עֲנָבִים 12, 9, 13, 8 הַבָּהִים 8, 6., שְׁבָכִים 5, 2., שְׁמָוִם 4, 18., בְּנֵט 12, 15., פְּטֹרוּרִים 11, 4., אַזְכִּיל 9, 8., מְשֻׁטָּמָה 4, 14., תְּרִגְלָתִי 13, 5., פְּלָאוּבּוֹת 11, 3, 11, 8. Voces vel nudae vel composita peculiari vi occurunt אַחֲרִית הַיּוֹם finis dierum statutorum 3, 5., סְבָא compotatio 4, 16., פְּגִיעִי imperii removentes 5, 10., נְבוּל terminos imperii 5, 10., עַקְבָּה קְדֻם civitas vestigiis sanguinolentis conculcata 6, 8., fabula 7, 12., יְשֻׁמָּעַ proterve et mendaciter enunciata 7, 16., חָם אָנוּסָם panis inter luctum et lacrymas sumitus 9, 4. אָדוֹם homo adultus 9, 12., עַזָּה pulchra et amoe na domicilia 9, 15., פְּקָד vitis late se expandens 10, 1., שְׁמָרוֹן מִלְּכָה regia Samaria et spuma 10, 7., רַעַת רַעַתְכָם extrema vestrimenta 10, 15., בְּדִים vectes portarum 11, 6, os matricis 13, 13., מְשֻׁבָּר בְּנֵים lationes labiorum nostrorum 14, 3.: פְּחַד de auxilio et festinante accessu ad Iehovam 3, 5., בָּזָן de effugiendo damno 4, 10., הַעֲמִיק de pessimo sceleribus committendis 5, 2. 9, 9., צָבָר et תְּרִגְגָּה de prophetis animum suorum confringentibus 6, 5., פְּשָׁעָה d' de porrigenda manu ad consordium ineundum 7, 5., בְּלָל de commixtione cum gertilibus, voce a subigenda massa coquenda petitis 7, 8., עַבְדָּה de miscendis sacrificiis 9, 4., לְקָה d'

modo prophetias parabolis edendi 12; 11, 7
יְהוָה בְּרֵשֶׁת de colenda improbitate 14, 15. Hue
pertinet significatio usitata verborum שְׁמָךְ et שְׁמַרְתָּ
תִּתְּנַצֵּל, adire sacra Iehovae Hierosolymis unice
rette celebranda 3, 3. 5, 15. 7, 10. 10, 12,
תִּפְרֹא et תִּפְרֹא, colligere ad interitum 4, 3. 8, 10.
9. 6., יְתִי et לְעַת אֲלֹהִים de ea Dei cognitione,
quae pietatem in animis hominum gignit 4, 1.
6, 4. 6, 6. 13, 4. etc., וְשׁוֹב redire ad meliorem
frugem 11, 5.

5. Poetarum sacrorum diligentissime ob-
servandus est parallelismus, et quoniam rhyth-
mum poeticum format ¹⁶⁾, et quoniam ad illu-
stranda loca per se obscura et intellectu diffici-
li gravissimi momenti est. Omnes interpretes
recentiores maximi eum faciunt vid. Herder Geist
d. Hebr. Poesie I, 19., qui idem improbationes
adversus eum excitatas egregrie refellit. Vates

---

16) „Der Rhythmus der Hebr. Poesie ist nicht wie bei
„den Griechen in Sylben-Messung auch nicht wie
„bei den Neuern im Reim, sondern in einem durch
„den Inhalt bestimmten Ebenmaass der einzelnen
„Sätze der Rede, dem bekannten Parallelismus der
„Glieder, wozu noch ein gewisser Wohlklang der
„Rede und feierlicher Tonsfall kommt. Die begeisterte
„Rede des Hebräers bewegt sich in einem feierlichen
„gleichschwebenden Gange. Viele haben diesem uns
„metrischen und reimlosen Rhythmus keinen Ge-
„schmack abgewonnen oder ihm den Nahmen Rhyth-
„mus abgesprochen. Ist aber Rhythmus im allge-
„meinen harmonische Bewegung der Rede, so muss
„auch dieser Parallelismus als eine solche harmoni-
„Bewegung seine Stelle unter d. Rhythmischem For-
„men behaupten.“ Bernstein im N. theol. Journ. v.
Winer und Engelhardt, B. 2. 1824. p. 45.

postea eundem rhythmicum modum elegantissime servavit, nec exigua est eius poematis, quoniam magna sententiarum copia parallelismo illo membrorum facili et dulci arte conexa est. Nam quomodo ad intelligendum vatis sensum observari et tractari debeat expponit. Eius adminiculo oratio universi c. 2. facilius fluit. Nec altius latet in aliis locis. Cap. 4, 4. verbum parallelum illustrat praecedens זֶבַח; v. 8. nulla dubitatio reliqua est de significatione verborum תְּהִתָּאֵת יְאָגֹל אַעֲזָנוּם יְשָׁלֵש נְפָשָׁת componuntur, scil. *avide peccata committunt*; v. 12. מִקְלֵת et עַד cum rhythmo tam sensu sibi respondeant. Omne dubium de significatione v. 16. cadit, cum versum 17. praecepit verba הַנְּחָת־לְלֵי quasi reflexionem praecedentia esse putamus; nam fere idem de Ephraimo, quod antea de Israele dicitur. Cap. 5. ratione progressus parallela v. 2. 5. 7. iuxta se positi sunt; quae v. 2. de victimis, ea v. 5. de simulacrorum generibus, v. 7. de festis, mutatis tantum verbis dicuntur; v. 12 — 14. quodque sequens membrum praecedens et illustrat et amplificat. Cap. 6, 1. 2. apertissime gradus sanationis iuxta se ponuntur; v. 5. בָּאָמָרִי — קְרִבְיָאִים et מְעֻלֹּות, quod interpres offendit, non ultra offendere potest, cum e parallelismo nil aliud significare quam antea intelligamus; v. 8. 9. post historicam commemorationem rhythmni causa v. 8. שְׂקָה מִקְדָּם et v. 9. בַּיִזְמָה עַשְׁלֵה adposita videntur. Cap. 7, 8. elegans parallelismus isque utrobique sensum evolvens in verbis תְּהִתָּאֵת יְאָגֹל בְּעָמִים תְּבֹזֵל et תְּהִתָּאֵת בְּלִי הַפִּיכָּה,

שְׁבָתָה זְרַקָּה et v. g. in verbis לְחֵזֶן אֲכַלְוִי et
 מִנְחָה deprehenditur. Rhythmus initio v. 13.
 tantus est, ut verba נָאָרְךָ — נָאָרְךָ fere' velut cantus in
 aures sonent. Eodem modo finis v. 13: cum
 initio v. 14. cohaeret. Quas autem significatio
 et verbi יְתִינְדֹּד v. 14. in dubium vocari non
 posse videtur, ubi ad יְתִינְדֹּד בְּ מִתְּחִזְקָה attendit, scil. ad
 tritum et triticum peregrinantur — a me recedunt;
 v. 16. imago arcus elegantissimum parallelismum
 praecedentis ישׁוב לא עַל efficit. Iterum in eo-
 dem versu עַם לְעַמִּים erit i. e. ut illi
 quaevis proterve loquuntur; ita proterve נְבָרְבָרִים deridentur. Cap. 8, 3: et 5. in tanta bre-
 vitate quanta vis est oppositorum parallelorum
 אָבִים יְתִינְדֹּד שְׁקָרְנוּ et עַמִּים יְשָׁרָאֵל מִן
 a. הַרְחָה אֲפִי כְּמֵה v. 7. non melius coniunctio nem
 senteniarum vatis, intelligimus quam parallelis-
 mo consulto, scil. רוח יְתִינְדֹּד et סְפָתָה יְקַצְּרוּ et ventus
 dissipabit, turbo conglomerabit cum tanquam in
 messe. Cap. 9, 1 — 6. iterum omnia membra
 parallela sunt, v. 4. difficile verbum עַרְבָּה illu-
 stratur praecedenti; sequentia verba ita le-
 genda sunt: בְּלָם אָגִים לְהָמָם — בְּלָם אֲכַלְוִי
 וְאַפְּתַח. A subsequentibus huius capituli par-
 tubus quamquam nusquam parallelismus dicitur,
 alio modo difficultates removendi debent. Cap. 10.
 statim v. 1. eleganissime cohaerent קְרָב לְפִרְזִים
 בְּטוּב לְאַרְצָנוּ הַטִּבוֹן et הַרְבָּה
 monet, ut in altero membro דְּבָרָנוּ e priori
 repetamus; v. 5. prius membrum usque ad עַמִּים
 porrigitur, tum alterum quasi prius resonat et
 rhythmus vere musicus utriusque inest; v. 8. similis
 est versui 7. iterum cognatis verbis קְרָב et קְרָב

adhibitus; qui autem fieri potuerit, ut aliquis huic similitudini attentus in nomine מֶלֶךְ de rego cogitaverit, cum tantum utrobius de excindendis locis civibus sacris et venerabilibus sermo sit, non video; v. 12. 13. parallelismus orationis sponte in oculos incurrit. Cap. 11. omnia parallela sunt, v. 1. in altero membro amplificata amoris illius, quem prius membrum indicat, descriptio exhibetur; v. 4. עֲבָתוֹת אַהֲבָה et תְּבִילֵי אָדָם eodem sensu iuxta se ponuntur; v. 7. posterioris membra sententia illam prioris illustrat, sensus enim hic existit: *vellet si possent sursum se efferre ad Iehovam, adeo ad eum clamant, verum sunt נָהָרֶת עַל לֵבִי תְּלוּאִים infixi defectui ab eo;* v. 8. et יְחִיד גְּבָרוֹ נְחִימִי eandem sententiam prouocant. Cap. 19, 2. tria paria sententiarum duplici modo pronunciata exhibentur: v. 4. בְּנֵינוֹν et sibi נָאָנוּ opponuntur et se illustrant; v. 5. adeo dictioна parallelismus subdet ut post בֵּית — אֶל יְמִצְאָנוּ gatur וְשָׁם דָּבָר עַמְּלֵנוּ; v. 11. singula membra idem significant, itaque נָאָה nij aliud est nisi modus prophetiam edendi; v. 13 et 14. egregia est membrorum oppositio de qua iam supra p. 119. exposuimus. Cap. 13, 2. iterum idem significantia membra, quorum parallelismus non video quomodo interpres fugerit: שָׁעַלְהָם אֲנָגִים; זְכִיר אָדָם; לְהַמְּהָם אֲמְרִים; מְפֻקָּה וְעַצְבִּים עֲנָגִים; unumquodque enim membrum idolatriae insipientiam gradatim amplificat. Haud difficilis est parallelismus v. 3. 4. 7. 8. Una sententia v. 14. quadruplici modo exhibetur, nimirum: *a morte eos liberavi.* Cap. 14. in comparisonibus quae sortem felicem Israelitas man-

sram pingunt, parallelismus parallelismum excepit; v. 8. sequentia בְּרוּ בַּיִן et יְפָרֹחַ בְּנֵיכֶם in prioribus etiam בְּנֵיכֶם pro vulgari בְּנֵיכֶם si non legi tamen intelligi iubent; v. 9. iterum propter recensionem felicitatis in tribus posterioribus membris quartum prius אֲגִיעַת significationem calmitatis continere non potest, sed, ut vulgaris lectio בְּנֵיכֶם monet, explicari debet: *eum exaudiām.*

VI.

De historia vaticiniorum Hoseae.

Hoseas vaticinia sua in utroque regno dispersa reliquit. Licet enim peculiari modo ad Israelitas directa essent, tamen multa, quae Iudeos monerent, continuerunt. Conditio utriusque imperii ad civium mores imprimis regnante Ahaso fere eadem fuit et eadem utriusque politica dissolutio. Ex quo factum est, ut curae vatis Israelitis significatae non minori gravitate et pondere ad duas reliquias tribus transferri possent. Vir Ill. Eichhorn quidem Hoseam ipsum omnia in unum fasciculum collegisse statuit Einl. ins A. T. tom. IV. §. 554, p. 274. Verum causa, quam adfert, epiphonema 14, 10. non sufficit. Non minus enim suo loco est, tibi capp. 13 et 14. ultimas animi vatis significationes, quibus munus propheticum finiverit, contineri existimamus. Sunt contra causae, quarum consideratio operis compositionem in seriora tempora alegandam esse monet. Vidimus in uberiorne expositione p. 45 sqq. singulas eius partes non ratione

temporis in ordinem redactas esse: 7, 7 — 16. seriora tempora indicare, quam caput undecimum, 8, 1 — 10. post 5, 9. esse ponendum, adeo particulam c. 9, a v. 7. medio — v. 9. quasi casu in locum plane alienum esse deiectam. Usque autem aliae partes suo loco dimotae reperiuntur, sic aliae plane deperditae esse videntur; idque probabile fit hac quidem causa gravissima. Cum enim neminem fugiat, vatem nostrum memorat dignissima, quae ex historia novimus, imperii Israelitici et Iudaici fata cecinisse, scil. interregnum et spem, quae eo durante a piis Iacobi posteris alebatur, fore, ut id restituta coniunctione utriusque regni finiretur c. 1 — 3., implorationem auxiliū Assyriorum temporibus Menahemi 8, 1 — 10., proterviam et morbum Usiae 5, 10 — 15., trucidationem Pekahi 7, 1 — 7., eandem cum aliis illo tempore commissis facinoribus 6, 4 — 11., perniciosum vinculum Hoseae regis cum Assyriis c. 11., mendax eiusdem regis studium ope Aegyptiorum ab Assyriacae amicitiae mole se redimendi 7, 7 — 16. c. 12.: qui factum fuerit, ut de alio quodam eventu publico eoque inter omnes gravissimo tacuerit, vel, si non tacuerit, eum in collectione omiserit, non liquet. Insanum dico et nefarium regis Pekahi cum Rezino Syrorum rege foedus et inde motum bellum Israelitarum cum civibus duarum tribuum, de quo vid. 2 Reg. 16, 5 sqq. 2 Chron. 28, 7 sqq. et Ies. 7 sqq. Syrorum ne verbulo quidem mentio fit, cum tamen subinde Aegyptii et Assyrii commemorentur, neque exilii civium superioris Galilaeae et regionum Transiordanensium; nam quae 12, 10. leguntur tantum occasionis causa calamo excidisse videntur. Qui eventus rebus Israeliticis Iudaicisque

perniciosissimus et mortis regis Pekahi, et regiminis Assyriorum, et subsequentis Israelitarum interitus causa fuit; quippe turbae sedari non poterant, nisi regis Pekahi parricidio tributoque magno soluto Assyriorum gratia Hoseae parricidae conciliaretur. Cum igitur de tam gravi momento apud poetam nostrum fatâ publica canendi studiosum nil legatur, desideramus, quod frustra quaerimus, et lacunam operis aegre ferimus¹⁶⁾. Ut autem haec lacuna in promtu est, ita plura vacinia temporum vi interire potuerunt. Hinc ortam dubitationem iam S. V. Rosenmuelleri sententia sustulit Schol. in V. T. prooem. in Hos. p. 26 sq. fuisse „hominem quendam Ju- „dadum, qui oracula dispersa sacrorum scripto- „rum syntagmati inserenda uuum in volumen col- „ligere aggredetur.“

Videamus quomodo ex nostra sententia rem exponamus. Hoseas et reliqui antiqui prophetæ oracula minime eo consilio scripserunt, ut posterorum memoriae traderentur (omnia enim ad cives suos spectarunt), sed ut in patria diffulgarentur utque eos etiam commoverent, quorum aures attingere oris effata nequirent. Tali modo etiam in regnum Iudaeorum venerunt, forisse ad Iudæos consulto missa. Regnum cuius viris Israeliticis interiit. At memoria tantorum virorum alta mente reposita mansit, immo eorum auctoritas in dies aucta est, cum natio sorte sua edocta probitatem et veritatem eorum magis co-

---

16) Quae S. V. Kuinoel tentavit, ut foedus Israëlitarum cum Assyris in 5, 13. insereret, nec sufficiunt, nec doctrinæ ingenioque eius digna sunt; cf. infra commentarij ad illum locum.

gnosceret, et sera poenitentia intelligeret, q̄ male animo ab eorum monitis averso egiss. Sic calamitate temporum studium quae ad superessent eorum monumenta colligendi tum est, et ut illos viros olim neglectos oqua par erat pietate revererentur, et ut Iudaei huic supersites commonefierent.

Ante exilium Assyriacum, in quod Israe tae agebantur, eiusmodi collectionis nullum cum documentum exstat, quamq̄nam tot divin inspiratorum nomina ad nos pervenerunt. Ut enim illa Iona vaticinia, quae iam temporibus robeamii II. enunciata fuisse legimus 2 Reg. 25., uti nunc ea quidem habemus ab auctore profecta habenda sint necne, id admodum in biūm. vocari posse videtur. Omnino c̄iem mythicæ traditionis diu post eius mortem scripta eius interiissent, literis mandatae se ferunt. Simulac autem regnum Israelitū eversum erat, plura prophetarum monum exstiterunt Hoseae, Iōelis, Amosi, Iesiae, Iohannae collectio uberior et facilior fuit, ubi ctores Iudeos complectebatur; ex quo et factum est, ut sermones Hoseae et Amosi (Isi litarum) multo imperfectiores et potius in fragmentorum ad nos venerint, quam Iōelis, saiae, Michae, qui in regno Iudaico floruerunt.

Post imperii Israelitici excidium plures huc vivebant, qui Hoseam et Amosum vabantem cognoverant, deque Iona audiver Horum et profugi, et ab Hiskia rege Hierosolymano arcessiti, et ad domicilia in tribubus Iudea collocanda invitati 2 Chron. 30, 1. 7. 11. 31, 6., fragmenta orationum sacrarum et se portarunt, et inter Beniaminitas sparsa inve

it. Erant, quae ex unoquoque horum virorum divisse meminissent. Haec inter Iudeos inventa que secum portata, de quorum utrortumque origine dubium iis existere non potuit, congesserunt congesta inscriptione instruxerunt. Sic nostri Hoile quoque inscriptio ingenio vatis maxime coniens orta est. Quod enim offendit, unius tantum Israelitici regis mentionem fieri, cum tamen propheta plurium regum fata tetigerit, id optime et omnium piorum Israelitarum de regibus sentiendi modo respondet. Nam post Iebeamnum II, fortasse excepto filio Saeharia paucimos menses regnante, omnes a Deo non voti, ergo nomine regio indigni erant. Iona fata sermones e memoria scriptis composuerunt. Et quasi sacrum pristini Israelitici aevi monumentum e temporum ruina conservatum sibi reddidetunt et statu regni Iudaici post cladem aheribi placato sacris Hierosolymitanis addidunt, quod, post Manassis et Ammonis temporum maxime calamitosa regnante Iosia ruris inventum, fortasse priori parte oraculorum saiae sioufi et reliquias Iocelis et Michae auctum. Quia sententia probata quam commodissime illa vatis nostri lacuna statuere licet. Collantes pii Israelitae partim desideratarum vestimentum inter Iudeos non invenerunt. Cum enim ad nefarium bellum conflatum esset, commercium utriusque regni sublatum fuisse videtur, ita vatis sermones Iudeos attingere non potuerit. Quae autem vel secum tulerunt vel in memoria habuerunt, ita comparata fuerunt, ut aliquid certi collectioni inserere non liceret. Forse consulto de iis tacuerunt, ne rem tangerent, et omnino populo Iudaico infensam.

Rationem, qua scripta illa sacra Hierosolymis et templo destructis conservata fuerint, nescimus. Antiqua traditio fert: Ieremiam scripta Mosis et reliquorum sanctorum virorum incendio templi erepta secum in Babyloniam detulisse (cf. Eichhorn, Einleit. ins A. T. I, c. 1. §. 3.). Nec est, quod huic narrationi contradicamus. Non enim copiosus fasciculus fuit. Quae in templo recondita fuerant non tam publica cura tecta fuisse, ut semper usui patere utque ab interitu vindicarentur, historia Iosiae docet, ubi inventae leges Mosis tantu sunt factae 2 Chron. 14—50. 2 Reg. 22, 8 sqq. Itaque praeter scripta Mosis, praeter cantica sacra et genealogias librorum historicorum fundamenta, denique praeter laudatos prophetas nil deportandum fuit. Horum autem sacrorum monumentorum fasciculum non modo in templo sed etiam prophetis ubique sparsis notissimum fuisse, Eichhorn l. l. docuit, et vatis nostri lectio confirmat, quippe qui inter Israelitas degens subinde huc resperxerit, cf. pag. 116. Fac ea, quae in templo et quae privateniorum virorum cura conservata fuerunt, Ieremiam vel alios de patriae institutione bene sentientes secum in exilium portasse, id certum est, Iudeos, exiles ea semper devotissimo studio fuisse. Idem scriptis Hoseae contigit, quae exilio reportata et post templi patriaeque restitutionem sacrorum librorum catalogo adscripta reperimus. Nec ipsi nunc demum adscripta legimus, sed ibidem nunquam desuisse sat vestigiorum habemus. Continentur versione Alexandrina. A Philone singula eorum loca diserte commemorantur, cf. Eichhorn l. l. §. 30. Iosephi testimonium dubium est. Refert enim Antiqu. lib. 10, c. 3. non

untum; Esiam, sed reliquos prophetas, quorum 12 numero essent, vaticinia reliquise, ut eventu comprobata esse intelligerentur; quamquam autem eodem loco se de unoquoque sigillatim locuturum esse promisit, tamen promissis omnino non stetit, neque omnes duodecim neque Hoseam nominavit. Itaque incertum est, utrum verbis δώδεκα τῶν ἀριθμὸν tantum nostros 12 prophetas minores, an omnes praeter Iesaiam reliquos 15 in animo habuerit, et qui fuerint illi 3 ab eo omissi. Melito praeter reliquos nostros maiores prophetas δώδεκα ἐν μονοβιβλῷ commemoravit. Quid de Origenis omissione 12 prophetarum minorum statuendum sit Eichhorn l. l. §. 54. adiit. Ceterum Targum Ionathanis, Hieronymus, Talmud omnesque seriores versiones Hoseam nostrum habent.

Quod ad historiam textus pertinet, eum cum textu omnium sacrorum scriptorum, certe postquam in catalogum τῶν ἀγιογράφων receptus erat, diligentissima cura observatum fuisse ne depravatione laederetur constat. Attamen tanto temporum intervallo omnis depravatio evitari non potuit. Nam et in interpretatione LXX., et in paraphrasi Ionathanis, et in versione Hieronymi, et in reliquis antiquissimis versionibus lectiones a nostro textu recedentes reperiuntur. Longius in usu punctuationis recedunt, quod neminem interpretum offendere potest, cum textum sacrorum librorum non ante quintum saeculum nostris vocalibus et accentibus instructum esse certissimis documentis demonstratum sit, cf. Capelli arcanum punctuationis revelatum, libri 2. Eichhorn l. l. tom. I. cap. 11. §. 68 — 72.

Antiquarum versionum maximam auctorita-

tem in ecclesia quoque Christiana nactae sunt Graeca Alexandrina, Chaldaicae nomine Targumim insigntiae, quarum auctōr versiōnis sive potius paraphraseos Prophetarum Ionathan adē temporibus Haggai, Zachariae et Malachiae vixisse à Iudeis fertur, Latina Hieronymi. Qui omnes interpres quamquam in intelligendis prophetis non negligendi sunt, tamen probe cavendum est, ne eorum erroribus ahripiamur. Quam difficile autem sit eorum vinculis auctoritate et usu tot temporum quasi sacratis prorsus non adstrictum teneri omnis interpretationis historia docet, nec nostris temporibus ea plane rupta sunt. Versio Alexandrina maximis erroribus laborat. Sunt loca, quae vatis nostri sententiam nonnunquam tam absurdō modo vitiant, ut omnino non intelligatur, quomodo error ortus sit, v. c. 1. 4. 2. 4. 14. 17. 5. 2. 14. 7. 2. 4. 13. 16. 8. 2. 3. 4. 10. 12. 9. 6. 13. 10. 5. 6. 8. 11. 3. 4. 7. 12. 5. 9. 12. 13. 2. 3. 13. 14. 5. 5. 6. Nihilominus eius auctoritas usque ad Hieronymum tanta fuit, ut adeo Hieronymus ipse falsissimis eius interpretationibus sublimiorem sensum substruendo diligentem operam navaverit. In adhibenda igitur hac versione probe cavendum est, ne eius causa aliquid in textu Hebraico mutemus, neve vatis sententiam bene ceperisse existimemus. Ipsa nil nisi cumulum aliis veruna vatis sensum inveniendi gravibus causis addere potest. Paraphrasis Chaldaica, Ionathans praecipue, interpretibus Hebraicis dux et fax fuit. Sal. Iarchi, Ebn Esra, Dav. Kimchi, primates inter Rabbinos, in eo negotium impendunt, ut eam defendant et confirmant. Sed quamquam eam longe versioni LXX, praestare non inficie-

mar, tamen tantum abest, ut saniorem de sensu vatis cogitandi rationem excludat, ut diligentissimum eam Hebraicarum literarum eruditione examinandi studium provocet. Emicat Hieronymus, qui primus in ecclesia Occidentali grave negotium suscepit ab auctoritate LXX. liberam et textui Hebraico consentaneam interpretationem introducendi, gravitus etiam quoniam antiquiorum Christianorum auxilio destitutus cum Alexandriti et patrois v. c. cum Augustino et Rufino tractans inquit. Quae enim Aquilae, Symmacho, Theodosion, et ad Hoseam nostrum Apollinario Laodiceno, Origeni, Pierio, Eusebio Caesareensi, Didymo, Hebraeorumque magistris (videlicet Proem. in Hoseam ad Pamphilum) debuit, non magni momenti fuisse ipse fatetur. Egregiam vati nostro interpretando viam aperuit. Utinam posteriores pii Christiapi eam viam doctrina et ingenio instructi ingressi fuissent. Verum in verba eius iurare maluerunt. Versio eius quasi canonicam auctoritatem adepta est. Quae autem in posteriori Vulgata aliter leguntur, non emendationis, sed depravationis nomine notanda sunt plurimaque praeterierunt saecula usque dum liberior sacra monumenta tractandi ratio nostro quoque vati faciem accedit.

Lutherus primus nostrae ecclesiae interpres et commentator tractationem vatis aggressus annotationes in Hoseam prophetam Vitebergae 1526 edidit. Quamquam prophetae nostri expositionem magis in usum dogmaticum et moralem scripserit, tamen haud exigua eruditione et illa ingenii vi, quae ex omnibus eius operibus elucet, eam ita consecit, ut studium omnem auctoritatis et antiquitatis opinionem prae-

iudicatam deponendi significet. Qui eum seculi sunt doctissimi, et nostrae, et aliarum ecclesiarum interpres, copiosissime et omni, qua pars est eruditione literaria atque critica recensuit Ill. noster Ern. Friedr. Car. Rosenmueller (in Scholiorum in V. Test. Tomi tertii vol. primo Hoseam et Ioelem contidente Lipsiae 1817.), cui ex meo certe penus literario nil addere habeo. Ipse illis interpretationibus doctissimo suo commentario se adiunxit, qui, quicquid antiquitus et recentius de Hosea scriptum est, brevi sed eleganti conspectu exhibit, in quo id unum dolendum est, quod de suis tam pauca addidit, siquidem et in singularum poematum argumenti recensione et in modo, quo eorum seriem connectit, raro se ipsum, plerumque notas marginales Ioh. Henr. Michaelis ad editionem V. T. Halae 1720. nuncupat. Aliud opus post istius voluminis editionem in lucem prodit Illustrissimi et de interpretatione V. T. Meritissimi L. G. Eichhornii: die Hebraeischen Propheten Gottingae 1816., in quorum primo volumine Hoseam ita tractavit, ut vernacula versionem addito sententiarum vatis earumque inter se connexionis conspectu cum historicis animadversionibus ederet. Opus maxima elegantia et eruditione confectum, cui in eo tantum non assenserim, quod argumentum vaticiniorum nimium in locis communib; et in notionibus universalibus quaerit, et sic vatem semper in gyrum agit, cum tamen in peculiari ad historiam ipsius aevi et ad statum regni politicum respectu maxima vatis et vis, et copia, et elegantia mihi inesse videatur. Ex quo etiam fit, ut subtile eius poeseos vinculum tollat, et suum Hoseam vere fragmentarium s. (secundum Hie-

ronymum) commaticum faciat. Ad interpretes recentissimos Hoseae accedit etiam V. Ill. de Wette, in Versione SSorum: Die Schriften des A. und N. T. übersetzt von I. Ch. W. Augusti und W. Mt. Lbr. de Wette, Heidelberg, B. IV. 1810., qui linguae vernaculae aequa potens atque eruditione excellens copiam interpretationum egregio ornamento docupletavit. His recentioribus V. Ill. E. G. A. Boeckelii nunc Hamburgensis Versio Hoseae Germanica Regiomont. 1803. non obscurata est, quae, quamquam linguae vernaculae poetico usu non omnibus satisfaciat, tamen et ingeniosa est, et docta vatis tractatione praestat.

etiam postea. Et quod dicitur in libro prophetarum
Ezechielem 37. 10. etiam hoc est. Quia dicitur in
libro prophetarum Iesaiam 11. 10. etiam hoc est.
Nam dicitur in libro prophetarum Iesaiam 11. 10.
Hoc est propheta Iesaius dicens. Et ecce venit
etiam regnum eorum. Propterea dicitur in libro
prophetarum Iesaiam 11. 10. etiam hoc est.

Vaticinia Hoseae.

Et hoc est propheta Hosea dicens. Et ecce
venit regnum eorum. Propterea dicitur in libro
prophetarum Hoseam 1. 10. etiam hoc est. Nam dicitur in
libro prophetarum Hoseam 1. 10. etiam hoc est.

Inscriptio operis.

I, 1. Monita Iehovae, quae contigerunt
Hoseae filio Beéri temporibus Usiae, Iothami,
Ahasi et Hiskiae regum Iudee et temporibus Ie-
robeami filii Iohasi regis Israelis^{17).}

בְּרִית־יְהוָה pr. *verbum Dei*. Quemcunque modum,
quo Deus vim suam patefacit, hoc nomen complectitur.
Repetitus est huius nominis usus e primis humani
generis monumentis Gen. 1, 3. 6. 9. etc. Ad eum probe
diadicandum in primordia culturae humanae ascenda-
mus. Quemadmodum maiestas regis in eo ponebatur,
ut verbum eius sufficeret ad quaelibet perficienda, ita
Deus cogitabatur stipatus numinibus, simplicibus ele-
mentis et auxiliis, quae iussu eius quocunque moveren-

17) Id ante omnia moueri debet, in toto vatis nostri poemate
discrimen inter Iudeos et Israelitas probe esse observandum.
Illi sunt cives regni tribuum Iudee et Beniaminis, hi cives
reliquarum decem tribuum. Unde etiam in omni nostra com-
memoratione nomina Iudeorum et Israelitarum hoc peculiari
sensu leguntur. Ubi de posteris Abrahami in universum ser-
mo est, plerumque Iacobites appellantur.

I. 1:

tar (Ps. 33, 6. 9. 104, 4. cf. Matthi. 8, 8. 9.), et uti
hominis voluntas verbia significatur, ita prioris sevi ho-
mines, qui non nisi anthropopathice de Deo cogitare
et loqui poterant, omnem manifestationem voluntatis
Dei בְּבָרֶךְ רְדוֹן appellabant. Ita vates antiqui, simulac
aliquidammodo se excitari sentiebant ad gravia et
vulgares res excedentia cogitandum et proferendum,
id Deo tribuebant verbis: וַיַּדְכֵר יְהוָה אֱלֹהִים Ier. 1,
4. 11. Ez. 3, 16. al. Ex quo factum est, ut paulatim in posteriore res philosophice tractandi ratione illud בְּבָרֶךְ, quod antea populari modo adhibitum erat,
tanquam essentiale quid cogitaretur et in ipsa voce
arcana quaedam institutio de divini numinis interna
relatione quaereretur. Unde et h. l. Hieronymus ad il-
lum philosophicum verbi sensum mystice respiciens:
Verbum, ait, Domini, quod in principio erat apud Deum patrem et Deus erat, factum est ad Hoseam filium Eseri. In hac nostra inscriptione, quemadmodum Ioei 1, 1. Mich. 1, 1., indicat complexum admonitionum divinitus in animo Hoseae excitatarum. נָשָׁר דָּיוֹה quod
factum est. Non singulari quovis loco premendus est
modus, quo exhibita sint variis divina monita, num
somnio 1 Reg. 3, 5. Dan. 7, 1. Ioei 3, 1. al., an
visionibus Num. 12, 6. Ez. 40, 2. Am. 7, 1. al., an
inuisitata quadam et vehementi animi exultatione Ez. 8,
1. 2. Apoc. 1, 10., an inopinatis eventibus naturae
1 Reg. 19, 11—13., an rebus communis vitae Ier. 18,
2—4. 24, 2. 3. Ez. 37, 1—3., an ubi talia non com-
memorantur, inventionibus strenuarum cogitationum
les. 50, 4. 5. fervoreque piorum animi sensum les. 26,
9., inspiratione adeo poetica et musica 2 Reg. 3, 15.
1 Chron. 26, 1—3. Sufficit haec illis contigisse et
grato animo ex colere, quae ad emendationem generis
humani Deo gubernante per prophetas gesta sunt; cf.
Herder Geist der Hebr. Poesie ed. Iusti T. 2. p. 69. 70.

גְּמַנְתָּה. De significatione huins nominis Hierony-
mus disserit: *in lingua nostra sonare salvatorem.* Est
imp. a. inf. Hiph. *salvando* scil. *salvavit nos.* Apud
LXX. legitur Ωντη, in nonnullis Graecis exemplaribus
'Αετη, quod Hieron. reprehendit ac si nihil omnino in-
telligatur. Verum idem est atque Ωντη. Varietas in-

est in pronunciatione τοῦ Ἰησοῦ, quod Graeca litera significatur, Ιη, av, Hieron. 2, cf. Drusius ad h. l. Haic nomini iam aliquid symbolici inesse contendit Lightfoot Chronol. p. 92, : quemadmodum sub Hosea, i. e. Iosua, quondam intravit Israel in terram Canaanis et sub quodam Hosea inde educti fuerunt in captivitatem, ita suscepit dominus Hoseam primum horum prophetarum, qui ingratam eorum mentem perstringeret ratione introitus et terribilia denunciaret, quoad captivitatem. יְהוֹשָׁעַ בֶּן־נָזֵר.

De patre isto prophetae nil constat. Commenta antiquorum interpretum vid. in introd. p. 4. De regibus sub quorum imperio Hoseas prophetias suas edidit, monumenta supersunt 2 Reg. 14—18. et 2 Chron. 25—29, vid. introd. p. 5 sqq. Inscriptionem autem non a vate ipso, sed post eius decessum collectione fragmentorum eius facta adiectam esse, in eo omnes recentiores interpres consentiunt, cf. introd. p. 131 sq.

II.

Cap. I, 2 — II, 5.

I, 2. Incepit Iehova divinitus Hoseam monere, cum ei diceret: abi; matrimonio adiunge tibi mulierem meretricem et liberos e scorto prodituros, nam impios populus sequitur amores aversus a Iehova. 3. Abiit propheta et duxit Gomeram filiam Diblaimi, quae gravida facta filium ei peperit. 4. Iehova vero ita eum allocutus est: Voca nomen eius Iisreel; brevi enim animadvertam ob caedēs Iisrele perpetratas in familiam Iehu, et prorsus evanescere faciam imperium domus Israelis. 5. Eo tempore frangam vim Israelis in planicie Iisrele. 6. Iterum gravida facta mulier prophetae filiam peperit, quam Iehova nomine Lvruachamae appellari iussit. Non enim;

J, 2.

inquit, diutius miserebor domus Israelis quin ab iis poenas repetam. 7. Sed domum Iudee benignè excipiam ipsosque salvos faciam per me Iehovam, eorum Deum. Non autem saluti eorum consulam arcu, nec gladio, nec armis, nec equis, nec equitibus. 8. Quum vero mater a mammis removisset filiam Loruechamam, denuo concepit peritque filium, 9. quem Deus iussit vocari Loammi. Nam, inquit, non estis meus populus, propterea ego quoque non vester ero. II, 1. Attamen erit numerus filiorum Israelis ut arena maris immensus et innumerabilis, quibus eveniet, ut in loco, ubi alias dictum erat: „Vos non estis mens populus,” rursus audiant filii viventis Dei. 2. Una simul enim filii Iudee et filii Israelis reconciliabuntur. Tum constituent sibi unum principem et emergent e miseria sua, nam magnus est deus Isreal. 5. Appellate igitur fratres vestros Ammi et sorores vestras Ruechamah.

De tempore et sensu oraculorum Hoseae, quae c. 1—3, continentur, vid. introd. p. 46 sqq. Id omnino tenendum est, fatum aliquod domesticum vaticinia canendi Hoseae occasionem praebuisse eumque illa occasione lyrico modo usum esse ad disserendum de moribus et fatis Israelitarum Iudeorumque. Prima autem haec particula profert poetice, quae evenerint, quomodo ipse datum sibi Dei monitum intellexerit et quomodo se ipse divinae patientiae atque fiduciae erga gentem iam ita deperditam exemplum populo exhibuerit. Opera, qua haec tria capita sigillatim exposuerunt, vid. ap. Rosenmuellerum in Schol. ad h. l. p. 42 sqq.

2. פְּנִימֵי־לְבָבֶךָ. Puncta vocis פְּנִימֵי־לְבָבֶךָ vexarunt interpres. Nimurum si, quae forma in usu est, פְּנִימֵי־לְבָבֶךָ est prast. Piel, tum legendum easet פְּנִימֵי־לְבָבֶךָ; initio locutus

*est. Unde רְבָר vel adverbiosoere, ut רְבָר Ps. 120, 6.
129, 2., vel subjintelligendum esse relativum רְבָר (cf.
Exod. 6, 28. al.) putarunt, ut nimirum sit: *initium, quo
locutus est.* Verum LXX. verterunt ἀρχὴν λόγου Κυρίου
et Chald. בְּרִית מְחִיבָה. Habuerunt igitur nostrum בְּרִית
substantivum. Quod offendere non potest, cum plures eius-
modi Hebraicas formas habeamus in בְּרִית, בְּרִית, בְּרִית,
et substantivum בְּרִית eodem modo punctatum expresse
legatur Ier. 5, 13. Praeterea lineola Mappik antiquos
interpretes substantivo בְּרִית arctissimam conianctionem
cum sequenti יְהֹוָה deditse indicat. Non igitur est, quod
legatur בְּרִית, ut Lilenthal in comment. crit. ex quo-
dam antiquo codice et Kuinoel ad h. l. contendunt.
Hieron. verit: *principium loquendi Domini*, ac si ini-
nitivus בְּרִית legeretur. Utrum nostra, an Hieronymi,
an Lilenthallii puncta vera sint, effici nunquam poteris.
Punctionem ipsam multo superioris originis esse eamque
non ante quintum saeculum p. Ch. n. a Masorethis factam
Capellus in arcano punctuationis revelato gravissimum
argumentis demonstravit. Unde non mirum est LXX.
Chaldaeum et Hieronymum in lectione punctorum ~~acc~~
pissime inter se differre. Ceterum illud initium divi-
norum monitorum tantum de Hosea valet, nec Lightfoot
in Chronol. V. T. p. 93. indulgendum est, qui in-
de Hoseam omnino primum consiliorum Dei interpretem
fuisse coniectat. Nam inde ab Abraham, qui primum
propheta in V. T. vocatur Gen. 20, 7., multi iam ante
Hoseam divinitus inspirati verba fecerant. Quod au-
tem ad formam vaticinii attinet, ea profecto nova fuit.
Quamquam enim similitudo idolatriae et perfidiae
uxoris in matrimonio omnibus nota erat, nemo tam
vatum hanc similitudinem ita pinxerat, ut et mores, et
poenae, et rationes perfidiae reparandae exemplo ipsius
matrimonii exhiberentur. Hoseas autem, ut primum
interpretam divini consilii constitutum esse intellexera
fato suo domestico illud exemplum civibus ante oculos posuit. Praepositio ב in sequenti verbo עֲשֵׂה-בְּרִית
dem indicat fuisse internam revelationem, quae vati cogitando, et orando divinitus contigerit. Nam h. nullum mandatum reperitur, ut per eum populo al-*

I, 2.

quid dicatur. Mandatum soli fiebat Hoseae. Itaque illa praepositio non, ut 12, 13. 14. Num. 12, 2. Gen. 48, 20., est *per pro quo usitatus* בְּלִי, sed *in*, *nimirum in piis animi eius sensibus*. Sic 2 Sam. 23, 2. Habac. 2, 11., ad quem locum Hieron.: *hoc, ait, notandum est: prophetiam, visionem et eloquium Dei non extrinsecus ad Prophetas fieri, sed intrinsecus et interiore homini respondere*, et Eucherius de Quaest. V. et N.T.: *loqui in aliquo dicitur Deus, cum ea, quae agi vult, eius cordi ut agantur insipiret*. Drusius ad h. l.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם. Ea quae nunc egisse natrat, divino se afflatu egisse vati persuasum fuit, sed fortasse post factum, cum plures graves cogitationes et inspirationes accederent, demum intellexit, quae vis divina talet uxorem ducere se commoverit. Hunc autem Dei impetum illis verbis significat. קָרְבָּן est asyndeton emphaticum, cf. 3, 1., ut Lat. *ipsoeso*. מִתְּבָרֵךְ formula de matrimonio ineundo admonit usitata Gen. 4, 19. 24, 3. 7. 34, 4., h. l. sensu praeognanti ponitur. Quod enim Hebrei uno verbo pronuntiant, id a nobis in duo resolvi debet. Drusius h. l. vertit: *accipe uxorem et suscipe ex illa liberne*. Nicol. de Lyra: *adopta*. Fac esse ambiguitatem in eo verbo, ut non certum sit utrum spurii, an genuini fuerint liberi, fortasse vates consulto eam verbis significavit, cum in animo ipsius esset. Certe si ambiguitatem fugere voluistet, possuisset רְדִיכָּד sive לְלִילָּה. Id unum constat prophetam hac enunciatione indicare, *se liberos illos ut suos recepisse*. אֲשֶׁר עַצְמָנִים compositio verborum omnibus scriptoribus Hebraicis unitissima, qua defectum adiectivorum suppleverunt. Nam igitur habet adiectiva significandi cf. pag. 113. Cf. v. c. אִישׁ רְבָרִים 1 Chron. 18, 10., אִישׁ אֲשֶׁר מִלְחָמֹת 1 Exod. 10., אִישׁ מִכְאָבוֹת Gen. 49, 23., בְּעֵלִי חָזִים Ies. 53, et ap. nostr. 6, 9. אִישׁ דָּרוֹנָה, 9, 7. אִישׁ רְעוֹת H. l. *uxor stuprum faciens sive voluptatibus venereis dedita*. Non solum substantivum מִשְׁנָה, sed omnis nucleus orationis, praecipue 3, 1. indicat, non meretricem (quae מִשְׁנָה fuisset), sed uxorem legitimo matrimonio a

vate sumtam idque vanissimum esse, quod Seb. Schmidt ad h. l. contendit: mulierem scortationum nil aliud esse, quam pellicem sine pactis dotalibus et sponsalibus ductam. Quod additur יְלִדֵּי זָנֶגֶת, id paulo exquisitiōri modo dicitur, neglecta quidem in gratiam parallelismi verborum diligentia. Sunt autem, ut plurimi interpres consentiunt, liberi in fornicatione nati. Luth. non male vertit: *Hurenkinder*. Quod vero Hieron. monet: intelligendos esse et priores fornicariae mulieris de fornicatione susceptos, et liberos quos ipse vates ex meretrice generaverit, id ex arbitrio textui immiscetur, quoniam et de illis prioribus infantibus omnino non sermo est, et vates nusquam dicit liberos, quos illa genuerit, sibi genuinos fuisse. Denique quod alii dicunt, esse liberos aequae ac matrem libidinibus deditos, quamquam proprie verbis insit, id etiam locum habere non potest. Nam infantes erant, de quorum moribus nihil nec statui poterat, nec a vate in omnibus tribus capitibus statutum est. Sermo tantum de matre est.

בַּיִ-זְוֹלָה חֲזֹנָה דְּאָרֶץ. Iam venit ad momentum huius symbolicae significationis. Pia prophetae meditatio, ~~se~~ fas est eam sequi, hoc ordine processisse videtur: Omnis natio Israelitica, quam tantis amoris documentis Iehova sibi iunxit, quantis probus vir cum uxori sua coniunctus est, fidem solvit ei debitam eiusque promissam; quid tu ad negotia prophetica vocatus meliora adspirasti? Subiice te Deo et exemplo tuo prophetam te praesta. Nam omnia a Iehova ita institutas erant, ut per te populo coram oculis poneretur, quam nefanda esset eius impietas, eiusque hinc oritura pernicies. מְאֹרְחֵי יְהוָה. Cum hoc nexus semper indicet in tergo aliquem sequi (cf. Exod. 34, 15, ubi est מְאֹרְחֵי אֱלֹהִים), notionem habet a tergo alii cuius recedentis, v. c. 2 Sam. 7, 3. 20, 2. Ps. 78, 71. Zeph. 1, 6. LXX: ἀπὸ σπεῖρα τοῦ Κυρίου. Chald.: erranda errabunt a cultu domini. Hieron.: a Domino. עַד au-tem est natio Israelitica, ut totus nexus docet.

3. Cum igitur matrimonium iniisset, iussum Iehovae exsecutus erat. גַּמֵּר בְּתִדְבְּלִים. Interpretes al-

I, 3.

legorium s. parabolam in hac parte vaticiniorum quarentes multum operae impenderunt, ut extorquerent symbolicam horum nominum significationem. Nomen uxoris Gomerae originem habuit à verbo Hebr. **perfecit** Ps. 138, 8., cf. 57, 3., ubi Deus dicitur **perficiens pro me**. Ita nomen Gomer h. l. interpretantur: *perficiens et non perfecta*, *τετελεσμένη*, uti Hieron. vult. *Sunt*, addit, qui mensuram **עִמָּר** *sive amaritudinem* **סְבִּרְתָּה** *suspicentur*, *quod recte dicerent*, si **לִטְרָם** *non haberet*. Nomen Diblaim putant non fuisse nomen patris, sed nomen oppidi, unde nata fuerit, sicut frequenter in SSis dicuntur: *filiae Hierosolymas, mulieres inde natae*. Ita v. c. Nicol. de Lyra vid. Drus. ad h. l. qui addit: *dubito an bene, aut potius non dubito, quin male, nam filia Hierusalem non quae nata ex ea urbe, ad ecclesia s. respublica Hierosolymorum*. Fuit Diblah Ex. 6, 14. et Diblathaim Ier. 48, 22. urbs Moabitarum unde, qui hanc interpretationem sequuntur, doamentum petunt **וְלִילֵי תַּחַת אֶשְׁתָּא** fuisse *paganam*. Hieronymus contra ducit nomen patris Diblaimi a **דִּבְלָהִים** *massa* *ficiūm*, quam Iesaias propheta ulceri Ezechiae regis iusus fuérit imponere, cf. 2 Reg. 20, 7. Ies. 38, 21. Hinc Iarchi: *doctores nostri dixerunt, hoc esse nomen mulieris propter scortationem eius, quia omnes potiuntur eā* (**בְּתַחַת אֶשְׁתָּא**), *absumunt eam vel perficiunt in ea* (*cil. optatum*). *et conculcant eam sicut massam ficuum*. Chald. secundum Kimchium exposuit **עֲרָקָה** *e significatu* **כְּתַרְיוֹן** *consumtionis*, q. d. *consumet super eos eorum* *celera et iniquitatem illis remittet*. Omnis paraphras ita sonat: *et abiit et prophetavit super eos; quod si conversi fuerint, remittetur illis, sin minus, sicut defluunt folia ficulnea desfluent; at addiderunt et fecerunt mala opera*. Quae tantum propterēa commemoravi, ut ostenderem, quam vana sint studia symbolicam significationem ex illis verbis extorquendi et quam bene S. V. Eichhorn Einleitg ins A. T. Tom. IV. §. 558. p. 295. ed. 4. monuerit, nemini adhuc contigisse probabilem et nexui prophetiae aptam illorum nominum explicationem edere. Nos, qui in facto historico subsistimus,

talia non curamus, sumimus nomina ut sunt, nomina
nimirum hominum civibus satis notorum.

וְתַחֲרֵר וְתַלְדֵּל נָבִי. His verbis non indicat vates se
filium ex uxore procreasse, sed consulto iterum, ut an-
tea, verbis ambiguis utitur, quibus nil definitur nisi:
eum filium ex illa natum suscepisse. Praeterea prono-
men יְהִי deest in quibusdam Codicibus ap. de Rossium
ad h. l.

4. Cognoverat vates consilium Dei, ut fata sua do-
mestica exemplo essent et symbolo fatorum Israelitico-
rum. Itaque se liberis nomina ad rem pertinentia dedisse
et sic monitui Iehovaé obsequium praestitisse poetice
narrat. Quod verbis expressit: יְאַמְּרֵד יְהֹוָה אֱלֹהִים. Suffi-
cit haec dixisse; nam cum obsecutum fuisse Deo omni-
bus notum fuit. Nomen maioris filii fuit יְהֹוָה אֱלֹהִים. Ver-
bum duplicis significationis. Poterat enim et bono et
malo sensu accipi. Radix יְהֹוָה est *seminare*, scil. *semans*
ut augescat. Eadem vero est *dispergere*. Hoe locum
malo sensu esse intelligendum, memoria et infeliciassimi
regis crux Nabothi contaminati, qui in urbe lisreeli
nefaria sua facinora patraverat 1 Reg. 21., et clavis in
valle lisreeli Saulo a Philistaeis illatae 1 Sam. 29, 11.
item c. 51., et cruentae vindictae a familia Ababi in
eadem valle lisreeli sumtae 2 Reg. 9. suasit. Post to-
tamque infelices casus nomen lisreel non nisi malo omi-
ne ab Israelitis audiri potuit. Id voluit vates: postea
autem remota acerbitate orationis, ne parvula quidem
literarum mutatione, qua in reliquis duobus nominibus
infantium opus erat, adhibita, transit ad faustum sig-
nificationem. Praeterea illud nomen infaustum simile
urbi primariae Israelitarum iuxta Samariam¹⁸⁾ inhae-
rebat et levi inflexione vocis nomen honorificum Israe-
lis cum illo commutari poterat. Ad quod probe atten-
disse videtur vates, nam et urbis lisreelis et domus
Israelis in nostro versu ita meminit, ut infaustum
omen hinc portentum esse luculenter appareat. Hiero-

18) vid. Hieron. ad h. l. qui eam vocat *metropolis regni Sa-*
marias prope quam sunt campi latissimi et valles nimia-
vastitatis.

I, 4.

nymus alium etiam typum vocis *Iisrael* addit. *Quod nim, inquit, propter sanguinem Naboth, qui effusus est in Iesreel, deleta est domus Achab, sic propter sanguinem veri Iesreel h. e. seminis Dei destructum est regnum Iudeorum.* Eichhorn significationem rad. יְנַגֵּל neglectit, dum nomen *Iisraelis* ita solvit: „es züchtigt Gott.“ et postea vallem Iisrealem: „im Thal der Strafe Gottes.“

Sequuntur nunc quod infasto illo nomine significari voluerit vates, nimirum interitum familiae Iehu, quae etenim quatuor reges imperio Israelitico dederat, et omnino finem imperii Israeliticu. Illud prius indicatur verbis קָרְבָּן יְהוּדָה יְהוּאֵל עַל־יְהוּדָה. Quod procedit מִצְמָה תַּיְהֶנְתֶּן est: brevi, propediem. Erat enim nesciendum; fore ut Iehu trineptes in Israelitarum sub sedeant 2 Reg. 10, 3o. Quod ubi ita intelligitur, quartus post lehum ultimus ex eius posteris rex sit, tempore Ierobeami vel brevi post eius obitum, qui tertius erat, unus modo restabat Sacharias, isque a magna etiam parte recusatus, propterea etiam interitus huius familie non procul abherat. קָרְבָּן pr. invisere, quod vel malo vel bono sensu fieri poterat. H. l. ut in multis V. T. locis: invisere peccata ad ea punienda, respondet Latino: animaduertere. v. Gesen. Lexic. ad h. v. Non claram est, quid intellexerit vates sub לְמַלְכֵי. Puto: omnia malefacta a regibus Israeliticis, quorum pars in urbe Iisreale sederat, commissa. De posteris Iehu sigillatum sermo esse non potest, quippe qui potissimum in nova urbe regia Samaria communorati fuerint, nec de lehu ipso, nam sanguis ab eo in urbe Iisreale effusus insu Dei fluxerat. Verum qui factum est, ut posteri Iehu poetas flagitiorum a se non commissorum cibarent? Primum non anxie premenda est significatio sanguinis *Iisraelis*, ac si cruenta tantum faciobra in urbe sed in valle Iisreale patrata punienda fuissent. In favorem nominis, quod infanti erat, vates h. l. omnia flagitia regum Israeliticorum iato nomine complectitur. Unde enim plures regiae sedes in regno Israelitico communorantur, Sichem 1 Reg. 12, 25., Thirza 1 Reg. 15, 15, 16, 23., in primis Samaria ab Amri exstructa 1 Reg. 16, 24, 29., tamen urbem Iisrealem, ubi palatinum re-

gium erat, saepius in visis se videntur reges Israelitari quod certe de illis e familia Ahabi constat, cf. 1 Reg. 1, 2 Reg. 8, 29, 9, 30, 10, 11. Ex qua regia sede p synecdochē partis pro toto vates epitheton characteristicum regum Israeliticorum in universum formavit, caedes Isreelitecae sint *eae*, quae ab *illis*, quorum p latium Isreele erat, patratae sunt. Eodem modo cunctur 7, 5. רַעֲנָת שְׁמֹרֶן. Quae forma loquendi nos usitatissima est. Habemus enim semper *Ephraim*. p regno Israelitico, *Samariam* pro eodem 14, 1, *Bethel* pro omni cultu imaginum 10, 15. (cf. *Joseph* pro Is elitis Am. 5, 15. 6, 6. cf. Glass. Phil. S. p. 1273 sqq.) — Deinde reges e familia Iehu non insontes erant, v rum meritis poenis afficiendi; favebant enim idololatri iisdemque flagitiis, quibus Ierobeam filius Nebati ira Iehovae commoverat 2 Reg. 10, 31. 13, 2. 10. 11. 24. Propterea meliora sperare haud licuit, quam qu prioribus familiis regis contigerant. Extincta erat familia Ierobeami, extincta Baesae, extincta Simri. Nu idem interitus manebat familiam Iehu ob eadem factino Ergo poetica forma remota sensus hic est: brevi et Iehova familiam Iehu evertam ut priores familiae giae evanescere sunt, quoniam particeps facta est sceleru quae illis interitum paraverunt. Eodem fere sensu, videtur, de Wette: „noch wenige Zeit, so ahne i die Blutschuld von Isreal am Hause Iehu.“ Alii interpres veram significationem verborum quaerentes sa guinem Isreelis putant esse: nefariam caedem Naboi ab Isabele preparatam; alii improprie acceperunt p cultu idolorum, imprimis vitulorum a Ierobeamo Da et Bethel instituto, a Iehu autem non extirpato. de caede spirituali, quam induxit Iehu domui Isralis et Dei populo cum idolatriam stabiliret, cf. 1, 2, 34. Ez. 3, 18. 20. Al. dicunt intelligi: ipsas caec a Iehu perpetratas Isreelle, quando Achabum cum si interficiebat quidem, verum intus in oorde longe ali spectabat, cum non tantum multa crudelius quam a cebat ageret, sed etiam alteram partem mandati c vini, nempe extirpationem idolatriae, prorsus neg geret, praedae tantum inhians, non pietatem cura cf. Tarnovii comment. ad h. l. LXX. pro Iehu habet τὸν τὸν Ιερόνυμον Hieronymus suspicatur.

I, 4. 5.

וְהַשְׁבָתָי מִמֶּלֶכְתִּי בֵּית יְהוָה: *Non solum in familiam Iehu puniturus inveham, sed omnino tollam separatum illud mihi semper infestum imperium Israelis.* His verbis propheta non interitum regni per Assyrios vaticinari videtur, sed finem illius nefarie separationis tribunum Iacobiticarum et coniunctionem omnium duodecim restituendam. Id enim 2, 2. luculentissime commemoratur. Quamquam hoc modo regiae potissimum familie triste fatum portenderetur, tamen haec eversio rerum, cum inter bella civilia tunc temporis iam accensa (vid. introduct. p. 47.) eventura esset, non sine maximis damnis et calamitatibus ab universo populo feredis fieri poterat, quod v. 5. innuit.

5. Formula Hebraica בְּיֹם הַחֲזִיקָה בְּשִׁבְרָאֵל auget gravitatem vaticinii et refinere debet attentionem lectoris in ea re, ut apud LXX. καὶ ἔται et de praeterito facta formula usitata γέρει, καὶ δύέντο. נִמְצָא: *tunc temporis* scil. ubi illa eversio imperii Israelitici eveniet. Prangam arcum i. e. vim militarem, arma et praedium, quibus freti sunt. Hieron.: *robur exercitus.* cf. Ier. 49, 35. Ps. 76, 4. In verbis יִשְׂרָאֵל בְּעַמֵּק יִזְרָעֵל videtur esse lusus verborum s. paronomasia. Utrum id evenierit quod vates praedixit, in valle Isreel futuram esse stragem Israelitarum, nec ne, de eo nihil memoriae proditum est. Hieronymus quidem narrat: *in hoc commisso certamine ab Assyriis caesus est Israel.* Utrum vero hoc hauserit ex certis monumentis historicis, an in honorem vaticinii contendit, incertum est. Unde alii בְּעַמֵּק יִזְרָעֵל vertere maluerunt *propter vallem Isreel* i. e. *propter caedes ibi factas* cf. Drusius ad h. l. S. V. Kuinoel a nostra sententia de significatione verborum admodum recedit, cum contendit: *Isreel esse imaginem victoriae.* Victoria quidem fere illis in regionibus a Gideone de Midianitis reportata est Iud. 6, 33 sq. Verum illius victoriae memoria obscurata fuit tristibus eventis recentioribus, vid. ad v. 4. Ergo ista vox imago non victoriae sed infortunii erat. Vatem omnino indicare voluit magna clade perditum iri imperium decem tribuum. Ut autem nomine designaret locum clades, id ei suasit et situs illius vallis ad

pugnam inter omnes regni regiones fortasse aptissimae, tot cruentis proeliis notatae, et symbolica significatio huins vocis, quae universalem hanc notionem exhiberet: *in valle ubi Deus dissipabit populum.*

6. וְתַחַר צוֹד וּתְלַד בָּתִּים Iterum res ambigua relinquuntur, utrum e marito, an ex amasio conceperit. Quod filiam peperit, id interpretibus ponderi est. Schmidio v. c. videtur respici ad sexus miserabilitatem. Sexus enim muliebris prae virili misericordiam consequi solet, at hic ne illi quidem Deus parcere voluit, Drusius: ut, at, per filios populum, ita per filiam innuit Synagogam; al. scribunt: per filiam occisas regni vires denotari. Vates autem non in eo, quod uxor filiam pepererit, significationem symbolicam reperisse videtur, sed aetatis habuit, filiae symbolicum nomen dedit. Nomen autem a Iehova sibi suggestum esse vates pingit verbis נָא רְחִמָה גֶּזֶר אֲבָרָם. Nomen erat לְאָנָה כְּרָא Chald.: non misericordiam consecuti sunt in operibus suis, Hieron.: absque misericordia. Varians lectio in vett. Codd. LXX. est: οὐκ ἡγαπημένη, quam secutus est Paulus in recitando hoc loco Rom. 9, 25. Petrus vero nostram usitatorem lectionem adfert 1 Petr. 2, 10. Licet prima Coniugatio ex Arabica et Syriaca analogia magis indicat diligere, tamen usitatus Piel misereri et h. l. 3 Pual: misericordiam consecuta est cf. 14, 4. Formula צוֹד לְאָנָה alias quidem, secundum Glassium, certum aliquod temporis spatium indicat. Verum h. l. ubi צוֹד post קְרִיטִין possum est, redundare, certe nil nisi significationem augere videtur. Id quidem probet tenendum, Deum nou in universum populo misericordiam denegare (contrarium enim indicat 2, 1 — 3.), sed in eo tantum misericordiam defuturam, quod nunquam restitutus sit regnum Israelitarum i. e. 10 tribuum. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ut antea v. 4. ita saepius occurrit in vate nostro, y. c. 5, 1. 12, 1 cet. pro stirpis imperii Israelitici separatis ab imperio Iudaico. בְּנֵי נְשָׁאָן נְשָׁאָן Multifariae sunt interpretationes horum verborum, quarum recensionem vid. ap. Rosenmueller, ad h. l. Affiram eas tantum, quae in ecclesia auctoritatem nactae sunt. LXX. ἀντιταρσόμενος ἀντιτάξομαι αὐτοῖς i. e. adver-

I. 6.

sabor iis, ut נָשַׁׁי sit efferre se contra aliquem, quae significatio verbi in Niphal quidem occurrit verum in prima coniugatione argumentis confirmari vix poterit. Hieronymus: oblivioni obliviscar eorum, ex commutatione radicis נָשַׁׁי tulit, cum נָשַׁׁי s. נָשַׁׁי oblitus est, quae computatio e defectu accentuum temporibus Hieronymi nondum in textum receptorum facile nasci poterat, Luth.: sed prorsus abiiciam eum, addita hac explicazione: נָשַׁׁי est abiicere, disseminare. Quod si quid dispergitur, ante tolli debet; unde primaria significatio in lucem prodit. Proprie igitur verba audirent; auferam eam, ut abiiciam. Verum ut haec explicatio si modum arbitria est, ita usui pronominis בְּלֹא non convenit. Chald.: veruntamen si conversi fuerint dimittendo dimittam iis. Praeterea interpretes verba elliptice intellexerunt et quisque ex arbitrio aliquid addegerunt ad sententiam supplendam. Maxime provulgata et sententia Ebn Esrae, qui contendit his exponi milium decem tribuum, ut nempe verbo נָשַׁׁי tribuatur uitatissima significatio; penitus auferam eos, cui addit Kinoel notionem abigendi s. abducendi scil. in captivitatem, a voce Arab. نَسْأَلُ. Verum de abductione in captivitatem in omnibus tribus capitibus nondum sermo nst (v. introd. p. 39.) et pronomini בְּלֹא, quoconque tandem modo hac explicazione torqueatur, nimia via inseritur. Facillima et naturalis maximeque usui loquendi V. T. conveniens est explicatio: ut iis ignorscam, probata etiam viris doctissimis, Tremellio, Iunio, Druino et V. Ill. Gesenio in Lex. ad h. v. נָשַׁׁי cum dat, personae saepissime ita occurrit, ut sit tollere s. removere ab aliquo peccatorum poenas scil. suppleta voce נָשַׁׁי, v. c. Gen. 18, 24. 26, Num. 14, 59 cet. cf. Ps. 25, 18. ubi formula plenius audit רִמְנָא לְכָל־חַטָּאתִי remove culpam ab omnibus peccatis meis. כי autem, si ante futurum ponitur, est coniunctio, consilium aliquod indicans, quemadmodum Latinum ut, ex analogia Arabicā עֲזֵבֵךְ, v. c. Gen. 38, 16. Deut. 14, 24 cet. vid. introd. p. 103. Quam sententiam versio nostra exhibet: misericordia domus Israel, quin ab iis poenas repeatam.

7. בֵּית יְהוָה imperium duarum tribuum quod Iudaicum dicebatur, oppositum stirpibus Israeliticis, quae nomine יִשְׂרָאֵל et עֲמָקִים in toto vaticiniorum Hoseae fasciculo leguntur. In Iuda spes erat posita; ibi enim purior Iehovae cultus etiam nunc superstes erat. Regnabant posteri Davidis magis pie Deum reverentes, erant denique instituta ad cultum Iehovae pertinentia, templum Hierosolymitanum, lex Mosis, promissiones Iehovae illis locis illisque posteris Abrahami adnexae. Regnum contra Israeliticum inde ab initio Deo non placuerat, quia eo constituto vinculum familiae et religionis, quo ex singulari divino iussu inter se et cum Iehova coniuncti intacti et invicti a barbarorum impietu essent, prorsus dissolutum erat: quia inde ab hoc tempore pars posteriorum Iacobi irruptionibus barbarorum minus defensa patebat: quia inde perniciosa bella utriusque gentis oriebantur: quia denique deficientibus sacris religiosis genti peculiaribus Israelitae ad cultum superstitionis simulacrorum avidissime proruebant. Iam si Israel periret Iuda servanda erat ad salutem ipsam illorum refractariorum. Nulla igitur Deo erat clementia erga Israelitas, dum separatum regnum effecerunt. Misericordia autem eis manebat quippe posteros Abrahae rurus cum Iuda coniungendos ut restituerent rem a Deo initiatam. Sic intelligitur, quonodo eadem Lo Ruechama et Ruechama, idem Loammi et Ammi appellari potuerint, sic quoque sensus horum et sequentium verborum, eorumque nexus cum 2, 1. 2. restituendus est, cf. Herder Geist der Hebr. Poesie. II, 404.

Incolumes servabo eos scil. cives regni Iudaici. בֵּית יְהוָה אל־הַדָּת est emphatica circumscriptio pronominis primae personae scriptoribus V. T. usitatissima, neque aliud quid nisi per me significans, cuius plura exempla laudavit Glassius in Phil. S. p. 150. 152. Exod. 30, 16. Lev. 10, 11. Ps. 50, 14. Chald. vertit רְאֵךְ per verbum Dei, et plurimi antiquiorum interpretum e talibus locis arcanum trinitatis extorserunt. Hieron. vertit: in domino deo suo h. e. in se ipso qui loquitur, vel pater in filio, secundum illud, quod scriptum est: pluit dominus a domino Gen. 19, 24. cf. Ge-

I, 7.

sen. im Ausführl. Lehrgeb. p. 740. Inest autem hia verbis aptissima oppositio eorum, quae sequuntur בְּקַשְׁתָּה
etc. qua vates significare vult: *nullis viribus et artibus humanis sed Deo soli Iuda salutem suam debet.* בְּקַשְׁתָּה אֶת־שִׁיעֵם בְּלֹא. His verbis inest vaticinium peculiari modo eventu comprobatum eoque dignius quod ponderetur, cum Ies. 31, 8. fere idem praedictum sit, nimirum: *cadet Assyrius non virorum gladio nec humano confectus ense, fugae se mandabit non ob gladium.* Nec bene egisse videtur S. V. Rosenmueller, quod hoc vaticinium iusto brevius absolvit. Non enim negari potest prodigiosam cladem Assyriaco exercitui illatam, qua tempore Hiskiae Iudeorum respublica ab interitu servata est 2 Reg. 19, 35 — 37. et Ies. 37, 36 — 38., vaticinio nostro fuisse simillimam. Cum autem factum habeamus dupli loco duorum prophetarum tam consentaneum, nil restare videtur, nisi ut existimemus: aut illa vaticinia divinitus inspirata, aut post eventum addita, aut illam inauditam stragem Assyriorum, ubi in una nocte 185 millia hominum per Iehovae angelum occisa feruntur, in gratiam nostrorum vaticiniorum si non excogitata, tamen adornatam fuisse. Cum autem posteriores sententiae cum sana SSae loca interpretandi ratione convenire vix possint, restat divina inspiratio. Quae quidem ita valibus contigisse videtur. Vati nostro ex historia Iacobiticae gentis divini auxilii exempla in promptu fuerunt, ubi vires Iudeorum admodum impares fuerant immensis hostium viribus et ubi Deus ipse pro populo dimicasse traditus fuerat, v. c. Exod. 14, 23 — 31. Ios. 6, 2 — 20. 10, 8 — 13. Ind. 5, 7, 8. 7, 15 — 22. 1 Sam. 7, 10., ut ex iis spem repetendi divini praesidii rebus pari modo desperatis excipere et ardore pietatis plenus populo infigere posset. Praeterea autem punctum comparationis inter utrumque regnum, et Iudaicum et Israeliticum, bene observari debet, ut intelligamus, quam simplex quamque e re ipsa petitum sit nostrum vaticinum. Regnum Israeliticum pingit vates ita confectum iri bello civili, ut tandem viribus exhaustum ad pristinum foedus cum reliquis 2 tribubus v. 5. 4. 2, 2. 3, 4. 5. refugiat; Iudaicum vero florens et validum sub felici

scopio Usiae eiusque magistri Sachariae, ut illa pericula quae regno Israelitarum immineant (nempe necesse belli civilis omnes vires absorbentes) illi non metuenda sint. Itaque sensus verborum, occasione qua vates scripsit diligenter ponderata, non alius esse potest nisi hic: *eos servabo sine bello et cladibus civium i. e. ita ut tranquilli maneant pace interna minime turbata, nec opus sit arcu, gladio, armis etc.;* quae vere temporibus Usiae et Iothami eventu comprobata sunt. Si autem oraculum nostrum de fatis regni in universum valere censemus, historia eventui repugnat. Utique enim Deus arma Iudeorum iuvit, ut in bellis exteris Philistaeos, Arabes, Meunitas et Ammonitas vincerent 2 Chron. 26, 7. 8. 27, 5. Quae quidem vates h. l. ita praedicavit, ut ratione sui temporis habita de prorsus alia re valebant, iis Dei providentia mutatis temporum vicibus alio modo eventum adiecit, quamquam non miraculosum (peccatis enim fuit, qua trucidabantur Assyrii, non miraculum) inauditum tamen illi vaticinio consentaneum. Hoseae vero oraculum fortasse instante ab Assyriis periculo a Iesaia, quem illud optime novisse nemo infitias ibit, tanquam eventu proxime comprobandum suo modo repetitum est. Verba nostri versus *arcus, gladium, arma, equi et equites,* instrumenta militaria, quibus tunc temporis utebantur, indicant, מִלְחָמָה i. q. מַכְלֵי מִלְחָמָה: per metonymiam *arma*, ut Ps. 76, 4, cf. Geuen. ad h. v.

8. בְּנֵי pr. ad maturitatem perducere, de fructibus Num. 17, 23. Ies. 18, 5.; porro eduoare ut maturus fias, de hominibus 1 Reg. 11, 20.; hinc ut maturum tractare, et conferendo, quod ad accipendum maturus est, imprimis iterum perdendo id, quod quis meritus est, unde significazione *retribuere* in omnibus lexicis occurrit atque cum praep. בְּ construitur, et ablactando maturum infantem, unde *ablactare* h. l. et Ies. 11, 8. Gen. 21, 8. 1 Sam. 1, 22. In narratione tertii puerperii rursus nil inest, quod ambiguitatem de filii origine tollat. Chald. qui parabolam in toto loco deprehendit, uberior explicat versum nostrum ita: *habitatores autem eorum, qui exules transportati sunt inter populos, inventi sunt misericordia indigni in ope-*

I, 8. 9.

ribus suis, sed addiderunt perpetrare mala opera. Sunt interpres, qui filiae ablactationem typum esse ablati unus divini verbi s. ademtorum reliquorum, quibus hucusque in patria sua fruiti fuerant, commodorum autem, cf. Hieron.: qui ablactatur recedit a matre, parentis lacte non vescitur, alimentis sustentatur externis. Ita et Israel projectus a Domino et captivitatis circumdatus angustiis, atque in Babylone cibis sustentatus immundis vocatur etc. Quibus contradixit Manger ap. Rosenm. ad h. l.: ablactatio per se nihil mali insert, praesertim apud Hebraeos, qui diem, quo ad illam dictatem puer pervenerat, festum et genitalem habebant Gen. 21, 8.

9. Vates iterum filium Deo monente לְאַשְׁפֵר' appellatum fuisse resert. Redit ad Israelitas, de quibus solis typus noster valet. Nam ubi Iudeorum mentio sit, id tantum quasi in parenthesi fit ad amplificandum & definiendum monitum Israelitis destinatum. Israelites, ut nunc se gerunt, non populus meus sunt. At ubi mutata sorte mutatisque moribus cum Iudeis coniuncti sunt, rursus populus meus erunt cf. 2, 1. 2. Nimirum sub Veteri Testamento tota gens Iacobitica populus Dei erat cf. Lev. 20, 26 cet. idque non solum spiritualiter, sed etiam politice, siquidem reipublicae gubernatio, omnes eius institutiones, victoriae, duces etc. a singulari divina providentia pendebant. Ex ista peculiari Dei tutela exciderant Israeliticae stirpes inde ab infesta separatione flagitiis et idolatria, propterea non amplius populus Dei erant. Ἀρρίθη λέβεται Hieron.: non ero, LXX: οὐδὲ ἔγώ εἰμι νῦν. Ellipsis s. reticentia, ut Druus eam vocat, his verbis inest, ut Ps. 56, 10. 118, 6. Suppleri debet sive לְאַשְׁפֵר', ut Lev. 26, 12. Ier. 11, 4, cf. 2. Cor. 6, 16., sive עַמְּךָ respectu ad v. 7., ut Hebr. 13, 6. βούσας μου. In sola edit. Aldina LXX, expressum legitur: ἔγώ εὖ εἰμι θεὸς νῦν. Chald.: verbūt meum non erit in adiutoriorum vestrum.

II, 1. In nonnullis Hebraicis et Graecis Latinisque libris hi 3 versus priori capiti accensentur. Certe arctissime inter se cohaerent. Quod enim de flagitioso et refractario populo Israelitico dictum erat, id amplius locum habere non poterat, simulac, id quod va-

tes sperabat, cives ad meliorem frugem redierant. Eventus sententia tempus hand procul aberat, quo illa felix mutatio eventura esset. Domus lehu erat peritura nec intelligere poterat vates, quidni populus denique resipisceret et sublata illa nefasta separatione ad coniunctionem cum reliquis stirpibus verumque Dei cultur recurreret. Quomodo hic versus cohaereat cum praecedentibus, id non ex nostra dicendi cogitandique ratione explicari debet, sed ex ingenio auctoris nostri qui saltu nonnunquam ad res plane alienas transilias tamen copulativo coniungit. Nec opus est, ut cum nonnallis putemus, in nostro loco aliquam partem excidisse, nec cum Eichhornio (die Hebräischen Propheten ad h. l. Tom. I. p. 75.) e seriore additamento in textum receptam esse. Quam quidem sententian idem V. Ill. dimisit Einleit. ins A. T. 4. Aufl. Tom IV p. 277., statuens: his tribus versibus vatem praeproperam spem reconciliationis Israelitarum cum Iudei exhibuisset, cuius spei vanitatem postea ipse intellexerit magis sobriam futurorum eventuum exspectationem 2, 4—25. meliori poëmate suis proponens. Hebraei, imprimi noster, particulam latissima significatione in quolibet genere copulationis verborum adhibent. Ita saepe vici habet sermonem corrigendi, quemadmodum Latinum *imo quin*. Promittit autem vates loco calamitatum c. 1 uno tenore felicia tempora. Quae cum reipublica Israëliticae non contigerint, plerique interpretes hoc vaticinium referendum putarunt ad tempora Messiae Quod quidem verum est, quatenus omnis laeta spes qua exhilaverant prophetae animos suorum, spiritual modo per Messiam impleta est. Si autem vatem h. l. expresse de Messia cogitasse statueremus, nimiam orationem inferremus. Praeterea res eadem est: ut tribus lacobiticæ nunquam politice sub uno rege reconciliata sunt, ita ne per Christum quidem spiritualiter illam restitutionem in unam familiam fieri passae sunt. Substituunt veteres interpretes renitentibus Israëlitis gentiles eorum loco ad regnum Dei per Christum institutum venturos, v. c. Hieron.: *Beatus Hoseae propheta assumens testimonium et exponens illud super vocationem gentium et eorum fidei, qui e Iudeis credere voluerunt. Omnem nobis difficultatem abscidit asserens: Christ*

II, 1.

*temporibus esse completum, ut scil. in Israel elegantur
in tribus, h. e. omnis populus Iudeorum, et in Iuda-
hi, qui ex gentibus dominum consententur. Si quis au-
tem de numero circumcisionis responderit: sonare si-
lios Iuda et filios Israel, et in hoc dantes manus ni-
hil fidei nostrae nocere monstrabimus. Sed postquam
fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris in
orbis dispersus, tunc habebit licentiam Israel, qui hodie
quoque captivus est, cum in tribubus, quarum magna-
pare in Christum credidit, inire concordiam, ut corpo-
ribus separatos iungat fides, et unum sibi caput ponant
et principem. Vides autem tam arbitraria explicatione
quaecunque in libros sacros inserri posse. Nos in eo
subsistamus, ut statuamus: prophetam intimo amore
ea populum suum commotum id sperasse, quod om-
nibus bene de rebus Israeliticis sentientibus cordi erat,
sive ut restituatur una natio sub uno rege et familia
Davidis orto, quae quidem Deo suo semper fidelis om-
nibus bonis ab eo abunde exornaretur. Neque in eo
hacendum est, quando et quomodo, imprimis per Chri-
stum, eventu hoc coimprobatum sit, dummodo id tenea-
mus, Deum nunquam spem piorum hominum fefelleris-
se, quae civilia et terrestria bona non assecuti sint, ea
milio uberioris spirituali modo iis compensata esse felici-
tate per Christum assequenda, non autem solis Israe-
lii, sed omnibus gentibus. Ita etiam dissertatio Pauli
hunc locum allegantis Rom. 9, 22—26. est intelligenda
et 1 Petr. 2, 10. vid. introd. p. 41.*

Vates, imaginem futurae emendationis rerum Is-
raeliticarum ex sua re domestica hausit. Amavit uxo-
rem 13, 1., liberos eius, de quorum origine in dubio
erat, nec educare nec ut suos tractare recousavit,
ne fretus fidem et pietatem domi suae restitutum
esset. Idem de populo suo speravit. Itaque fatorum
significationem iterum ad Israelitas retulit. Or-
ditur nunc promissionibus v. 1., et quae v. 2. adiungit,
conditionem continent sine qua illae promissiones non
valeant, de quibus tamen ita agit, ac si de iis nullo
modo dubitari possit. Promittit suis primum *immen-
sum posteritatem*: וְהִי מָסֵעַ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כִּחְזֶלֶת חַיִם, se-
condum promissa iam Abrahamo facta Gen. 13, 16. et
hebreo repetita Gen. 32, 13. Quae vaticinia cum pia-

mente respexisse Lutherus ad h. l. bene montit. Descriptio est poetica maximam multitudinem indicans, omnibus scriptoribus sacris et profanis usitatissima. vid: 1 Reg. 4, 20. 5, 9. Ier. 33, 22. Ies. 10, 22. Ps. 139, 18. Theocrit. idyll. 15. Ovid. Triat. 4, 55. Promittit porro: *qui antea dicti fuerunt non meus populus postea dicentur filii viventis Dei.* Idque שָׁמֶן בְּקַרְבָּן i. e. in patria Palæstina. Nam ibi degebant, quibus vates nomine filii Loammi emissionem e patrio amore portenderat. Iacobi posteris nulla felicitas optanda era^t neque exspectanda, nisi in illis terris Abraham pro missis, quas patres tantis laboribus occupaverant quaque per tot annos victores et fortunati possederant. Non igitur extrinsecus felicitas ab iis quaerenda erat, quemadmodum olim ex Aegypto alias sedes quae situri migraverant. Haec non solum mea, sed interpretatio est Hieronymi, Chald. LXX. Pauli Rom. 9, 26., a qua recesserunt Tremellius, Grotius aliique, qui verba מִקְדָּשׁ שָׁמֶן vertunt: *pro eo quod — dicebantur.* Verum vim demonstrari poterit בְּמִקְדָּשׁ eo significatu legi. Certe Ies. 33, 21. simplex substant: מִקְדָּשׁ legitur: Mutatio nominis בְּנֵי אֱלֹהִים in לְאַנְגָּל typum illius nominis 1, 9. clarius indicasse videtur. Inde etiam intelligitur ut tem in primo versus membro ad nomen יְהוָה רָעָל responxisse, idque fausto sensu, ut *Deo adnuente posteri Israeli ceu arena maris seminando i. e. propagando augeant.* קָרְבָּן epitheton solenne veri Dei, cf. Ies. 37, 4. Ps. 42, 3. ut in N. T. ὁ Θεὸς οὐν 2 Cor. 3, 3. 1 Thess. 1, 9., oppositi idolis, quae appellantur θεοὶ Ps. 106, 28. Sens.: *Mutatis moribus mutabitur quoque populi sors, et patria, quae nunc videt nationem a Deo derelictam et fere oppressam, videbit eam a Deo rursus singulari cura tectam beneficiisque insignitam.*

2. Causa restituti Dei favoris simul tanquam signum eiusdem favoris exhibetur. Etenim sublata illa nefaria stirpium Iacobiticarum separatio cum mentis re siscentis erat initium, fratribus scilicet se adiungentibus fratribus, tum Dei beneficium, quippe pristinam Davidicam vim et gloriam recuperari sinentie. קָרְבָּן

H. 2.

congregabuntur scil. ad reconciliationem. Niphah, ut Lat. passivum, habet vim reciprocam, quae diserte exprimitur altero membro רְשֵׁבָתִי לְהַבֵּן; LXX. συναζήσονται σε περιστασίας διανοίας. Qui h. l. vaticinum temporum Messiae volunt, v. c. Drusius, est, contendunt, *Synecdoche: non enim omnes intelligit, sed tantum fideles inter eos. Quibus accensendi, qui e gentibus Christo nomen dedebunt.* אֲנֹדֶד שְׁמִינִי לְהַבֵּן constituent sibi unum principem. LXX. e nimia fide verterunt: ἀρχὴν μιαν. *Hoc principiē,* ut Rosenmuell. recte monet, et nos ter vates, et Ezechiel 37, 22., et Micha 2, 13. non Serubabelm, ut quidam (v. c. Drusius) nugantur sed regem, cumque longe potentissimum sapientissimumque a Davidica stirpe oriundum (reges enim tribuum Iudaicorum a Davide originem ducebant) innuere non est quod dubitemus. Hanc esse sententiam 3, 5. diserte declamat Chald. hanc explicationem iam exceptit: *constitut sibi caput unum de domo Davidis.* Modo ne purius Hoseam h. l. iam regem spiritualis regni divini i.e. Christum, in mente habuisse. עַל־מִרְנָאָרָן. Interpretes haec verba de restitutione e Babylonica captivitate intelligunt. Allegant loca Ier. 23, 8. Zach. 14, 17. Esr. 2, 1. Nehem. 7, 6., quibus מִלְּכָל de redemptibus exilibus adhibeatur. Verum נְאָנָּה sine illa rem magis illustrante nota terram Assyriacam, Babyloniam vel aliam quamcunque terram praefer Canaanem significare e nullis V. T. locis elici potest, de quibus terris barbaris contra formula דְּאָנָּה in serioribus libris usitata est, cf. Ez. 20, 32. 2 Chron. 17, 1b. 32, 13. 17. al.; נְאָנָּה autem, si nude ponitur, terram Canaaniticam s. patriam vatis indicat, v. c. 1, 2. 2, 20. 25. 4, 1. 4. cf. loel. 1, 2. 14. 2, 1. etc. Itaque nostro loco, ubi vates nulla notula nec instans exilium, nec loca terrasque exilii designaverat, nemo verba עַל־מִן־דְּאָנָּה vel legens vel audiens de restitutione ex illo exilio cogitare poterat. Accedit quod נְאָנָּה apud nostrum quidem dicitur de migratione in Assyriam v. c. 8, 9., nunquam autem de transitu ex Assyria in Canaanem. Verum enim vero substantivum נְאָנָּה saepius de statu humili et depresso occurrit, cf. Ps. 44, 26. Ies.

26, 4. 5. 47, 1. Ier. 17, 13. Job. 7, 21. Est adeo haec primaria significatio nominis צְמַח analoga Arab. rad.

صَرْفٌ humilis fuit, unde أَرْضٌ quicquid depresso et humile est. צָבֵל autem non solum indicat ascensum proprie sic dictum, sed omnino tropice augeri, crescere, sursum efferri, v. c. Deut. 28, 43. 1 Reg. 22, 35. Sic h. l. sensus est: evanescunt e miseria sua ad meliorem rationem. Studium hunc locum spiritualiter interpretandi alias progenuit explicationes, v. c. Lutheri: ascendent ad coelestem patriam et ad meliorem vitam ex hoc peregrinationis terra, et Schmidii; ascendent Apostoli et Evangelii doctores e terra Israelis in universum mundum et exhibunt ad oppugnandum regnum Diaboli inter gentes.

כִּי גָדוֹל יּוֹם יְרוּעָלֶם magnus dies i. e. memorabilis, notatu dignus. Sic occurrit apud Latinos, vid. Rosenmuell. ad h. l., et apud Hebraeos loel. 2, 11. Mal. 3, 23 al. Nomen Isoreel, quod c. 1, 4, infastum omen habuit, nunc feliciorem sortem portendit. Unde etiam Chald. qui antea verterat dispersos, h. l. exponit: Nam magnus erit dies congregationis eorum. Rectius: dies i. e. tempus illud felicissimum, quo seminabit Deus populum, ut magna incrementa capiat et ad meliorem conditionem evanescaatur. Ita sensus utriusque versus simul cum nomine constituitur.

3. Formula fratribus et sororibus nil aliud indicare videtur nisi: vocate vos invicem s. alter alteri, v. Dros. ad h. l. Facta enim illa reconciliatione non amplius discrimen erit. Omnes una simul Israelitae et Iudei fratres et sorores eritis, omnium Deus miserebitur omnium que populus Dei eritis. His indicatur simul omne odium omnemque invidiam inter utramque gentem finitum iri, quae olim tanta fuerant ut bella acerbissima his stimulus gererentur, cf. 1 Reg. 14, 30. 15, 7. 16. 32. 2 Reg. 9, 27. 13, 12. 14, 11 — 15. 16, 5. Non enim vos peculiari modo, ac si altera pars posteriorum Iacobi Deo acceptior esset altera, sed fratres sororesque et regni, quod nunc Israel, et quod Iuda vocatur, cuncti appellabimini populus Dei. Loco illorum nominum Israelis et Iudeas quae separationem vestram indicant, simul nomen

II. 5.

genitis Ammi et Ruechama. Commemoratio fratrum et sororum sine dubio fit in gratiam utriusque sexus liberorum vatis. Quod autem ad symbolica illa nomina adtinet, ea ita comparata fuisse ex nostris verbis intelligitur, ut mutatis moribus populi faustum omen illius *Iisreelis* ultiro emicaret, inque his duobus parvula tantum mutatione *Loruechama* in *Ruechama* et *Loammi* in *Ammi* opus esset, ut eorum quoque infastum omen averteretur. LXX. τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν καὶ τῷ θελῷ ὑμῶν. Qua de causa singularem adhibuerint, non liquet. Fortasse ut parallelismus maneret cum singulari γάρ et οὐ μόνον. Chald. scrores in paraphrasi sua omisit.

III.

Cap. II, 4—25.

4. Litigate cum matre vestra! cum ea litigate! Videlicet cum illa uxor mea esse noluerit equidem maritus eius non ero. (Verum removeat consuetudinem illicitam ab osculis et adulteram ab amplexu suo; 5. ne vestimenta ei detrahamb eamque nudam prostituam, uti cum nasceretur, fuit; ne exponam eam in desertum aut collocem in terram exsiccatam, ubi morti eam tradam prae siti obseundae, 6. et liberorum eius me non misereat, qui scilicet ex illegitimo concubitu nati sint.) 7. Quippe in stupro vixit eorum mater, pudenda commisit eorum genitrix, dicere solita: prosequar amatores meos dotantes me pane, aqua, lana, lino, leo et potu. 8. Quamobrem repente obsepiam eius viam spinis et circumducam inaceriam, ut semitas suas nunquam inveniat; 9. ut amatores prosequatur, verum non assequatur, ut quaerat eos, verum non reperiat; usque dum dicet: revertar ad maritum meum pristinum, nam meliori tunc,

quam nunc, sorte fruebar. 10. Nondum ipsa novit quantum proventum ei dederim frumenti, musti et olei, et quomodo eam locupletaverim argento et auro, quae quidem omnia impenderunt in Baalem. 11. Propterea recipiam frumentum meum tempore suo et mustum meum die sua, auferam lanam linumque, quibus nudum corpus tegit. 12. Tunc quoque retegam eius turpitudinem coram amatoribus eius, nec ullus eam e manu mea liberabit. 13. Fiuem faciam omnium eius gaudiorum, festorum, noviluniorum, sabbathorum et omnium solennium eius conventuum. 14. Devastabo viles et ficus eius, quas gloriata est amorum esse mercedem ab amasiis sibi datam; easque omnes convertam in silvam, ubi ferae pabulum quaerant. 15. Sic poenas immittam ei propter dies festi Baalibus institutos, quibus suffita fecit ornata annulis et monilibus suis hosce amasios studiose quaerens, mei vero prorsus oblita, inquit Iehova. 16. Atqui blandis modis eam commovebo, in locum solitarium eam ducam et loquar ad cor eius. 17. Exinde ei vineas restituam et vallem Achor ei reddam ostium bonaee spei. Ibi monitis meis respondebit, ut temporibus pueritiae, vel quo tempore egressa est e terra Aegyptiaca. 18. Tandem inquit Iehova, me vocatura eris: mi marite! nec amplius me nomine Baalis appellabis. 19. Diluat penitus nomina Baalium e lingua eius, ita ut non amplius recordentur eorum nominis. 20. Tunc temporis pangam quoque iis foedus cum bestiis camporum, cum avibus aëris, cum reptilibus terrae, et arcus, et gladios, et castra fracta eiiciam e terra ista, secure eos recubare sinam. 21. Te autem mihi despondebo usque ad remotissim tempora: te, inquam, mihi despondebo pretio iuris

II, 4.

iustitiae, benevolentiae et misericordiae. 22. Omnis te mihi despondebo pretio fidelitatis. Tum auem cognosces Iehovam. 23. Illo tempore eveniet, et exaudiam, inquit Iehova, exaudiam coelos, coeli xaudient terram, 24. terra exaudiet frumentum; iustum et oleum, haec autem exaudient Israelem. 5. Semina eius mihi spargam per istam terram, miserebor filiae Loruechamae, dicam filio Loamii: populus meus es! et iste me Deum suum vocabit.

Aliam poematis formam nunc vates excipit. Finisce cum liberis et cum uxore colloquium instituisse, pro symbolico illo matrimonii sui exemplo curas de mælitica gente, querelas et consolationes ad eam pertinentes exhibet. Pingit ss. in eo fuisse, ut eliceret korem e domo sua animumque prorsus ab ea avertitur. Quid profuit liberorum eiulatus, quid anxiae cune nonnullorum civium bene de republica sentientium? atque ad meliorem frugem redire recusavit, cum matre peri sunt eiiciendi, cum republica cives perdendi. At non vatis intimus in infelicem familiam ut in patriam manebat. Nunc poetico sermone haec omnia ditione, quae intercedat inter Deum et impium populum, ita exposuit, ut elegantissimum idyllion prodeat, sed iuxta Graecos et Latinos poetas non erubescat.

4. יְהִי בָּאַמְלָכָה Iam in medium rem rapit audires et lectores. Dolorem domesticum sibi verba desse fingit, quibus liberos allocutus sit. Verum oratione progrediente multo maior anxietas supervenit amicariae et dolor domesticus solvit in amorem patiae. Tropo remoto sensus hic exit: Non accusate sum, qui semper tam benigno erga vos animo fuit: uobis uobis adhuo deest felicitas, accusate statum rversissimum imperii, qui, ut omnis quasi super idolatria fundatus est, ita cives profert abjectos et ipsos eliora sentientes communi miseriae implicitos. Itaque

id tenendum est: *matri typo intelligi rem publicam Israëliticam et complexum civium in universum; typo liberorum, cives in concreto, homines tunc viventes miseriam et mala sua sentientes.* LXX. passive vertunt: *מִתְּבָרֵךְ תְּגַדֵּל מִתְּרֵא עֲמָן*, quod Hieron. verbis: *iudicamini cum matre vestra reddidit*, quam quidem interpretationem Hebraico dicendi modo non consentaneam omnes missam fecerunt interpres et ipse Hieronymus, qui habet: *iudicate matrem vestram*. Ex tota orationis serie constat, *יְהֹוָה* (quod nonnunquam in bonam partem dictum est: *dēfendere*, cf. Ies. 1, 17. Ps. 43, 1.) h. l. esse i. q. *חַזְכָּה* *litigate cum matre, obiurgate (12, 3.) matrem vestram*. Sic Chald.: *arguite coetum Israelis*. Verba *פִּי־אִישׁ* nonnulli recentiorum v. c. Kuinoel. ad h. l. in parenthesi posita legunt, ut verba sic cohaereant: *contendite cum matre ut recedat a scortatu (nam nec mea uxor est, nec etc.).* Alii duce Chaldaeo, qui inserit: *et dicit eī, פִּי* particulam orationem alterius indicantem esse putant, ut Ps. 148, 13. Ies. 30, 5. Aliis particula *וְ* causal is est ad utrumque sequens comma pertinens, ut Graec. *ότι*, quod LXX. habent, cf. Hieron.: *quoniam ipsa non uxor mea et ego non vir eius*. Mihi quoque copula *וְ* causam litis indicare videtur, sed una simul respectu habito alterius membra *לֹא אִשְׁפְּנֶבֶר*: Sens.: *quoniam enim non mea uxor est i. e. esse nullus*, erat quidem uxor, sed uxorem castam et piam se gerere nobebat: *ego quoque eius maritus non ero*. Sic avertit causam reprobationis simul a se ipso et a Deo viamque parat declarando animo semper proclivi ad reconciliationem cum uxore resipiscente. Exinde apparet, parenthesin quidem adesse sed non in iisdem ipsis, sed in sequentibus verbis *וְהַסְכֵּר* usque ad finem versus 6.

Sequens *וְ* in: *וְ* vim habet adversativam: *sed, vero*. Radix *חַסְרֵר*: *removere*, quod notissimum est. Voices *וְעַמְּלֵנִים* et *וְעַמְּלֵנִים* metonymice intelligenda sunt pro *consuetudine impudica et adultera a. sociis libidinum suarum*, uti v. o. *אַמְּלֵנִים* *veritates pro fidelibus hominibus* Ps. 12, 2. 31, 24., *לִכְדָּקָנִים nativitates tuae*.

¶, 6;

pro natis tuis Ps. 110, 3., מִרְיָה rebellia pro populo rebelli Ez. 44, 6. Hanc consuetudinem suedet vates uxori removere a facie i. e. ab osculis et a mammis i. e. ab impudico amplexu. Particula מִבֵּין pr. ab inter id probare videtur. Vates, apud quem singulae voces vim suam habent, coniungit praepositionem, quae quoddam intimum commercium amantium inter se innuit, cum præp. בֵּין ut contrarium efficiatur, quemadmodum פְּנַחֲדִי בֵּין מִקְרָחָה 4, 12., בֵּין מִעַל 9, 1. cf. Ewald kritische Gr. d. H. Spr. p. 615 — 617. In amplèxu amasii inter utera בְּנֵי בְּנֵי שְׁמַדְנָה iacent, hinc, מִבֵּין שְׁמַדְנָה, removeantur. Poetice vates notat aliquas impudicitiae actiones, ut alias tacere posuit Quae magna cum elegantia et castitate orientali, nostris quidem verequndiae regulis non recensenda, hoc modo describit, multo lascivioribus coloribus pingit Ezech. 23, 3 — 21., qui si non offenderunt actores castitatis studiosos, non video, quomodo h. l. nota et modesta commemoratione impudicæ rei aliquem scandere potuerit. Inde a Kimchio plures fuere interpretes, qui locum nostrum ita explicarent ut Ez. 23, 1., nimirum de tactu uberum v. c. Schmidt ad h. 1. Alii vere offendit aliter verterunt, v. c. Drusius, qui vult prohiberi meretricem, colore peregrino faciem inficiat ad alliciendos amatores et ne ubera comprimat ad occultandam graviditatem. Rosénmueller simplicius, inquit, est dictionibus נִגְלָתִים et נִפְאָפִים gestus lascivos et blandimenta meretricia intelligere: quae vultui et uberibus tribuuntur, ut sistatur mulier toto habitu libidini addicta atque ad eam excitandam et exerendam unice composita. (larchi quidem monet, fuisse morem adulterarum, ut se ornarent inter mammas suas.) Lath.: ne oculis et uberibus, quae longe alia causa iis a Deo data sunt, nimirum oculi ad intuendum Deum et ubera ad nutriendum et fovendum infantes, ad perverseas libidines abutantur. LXX.: καὶ ἐξεῖν τὴν προβλαστήρικα προσώπου μου, καὶ τὴν μορφαν αὐτῆς ἐκ μέσου μάτων αὐτῆς. Chald. sine tropo: verbum meum non suscipiet orationem eius donec auferat opera sua mala e vultu meo et cultum idolorum: suorum de medio civitatis suscepsit.

5. Monet vates quo in periculo versetur libidi malier, si libidinibus porro indulget: quae omnia pice in nationem Israeliticam transferuntur. Hoe v tripex poena ei indicatur, ignominiosa prostit emissio e domo, inopia. Designat his simul prom ad reconciliationem cum uxore animum, quae, licet vera propter infidelitatem uxori eius non erat, ta redire poterat in pristinum amorem, modo ne insist quis flagitiis. פָּנָא אֶקְשִׁיחַתְּךָ עֲרֹמָה ne spaliem eam ita nuda fiat. Loci sunt, ubi similis poena prostitulis ferenda describitur, Ier. 13, 26. 27. Ez. 16, 39. 23. Nah. 3, 4. 5. vid. Michael. ad h. l. בְּתֵיהֶם פְּלֹym הַלְּדֹתָה prostitua eam ut sit, uti die nativitatis suae. Uno verbo מְבָרֵךְ expresserat, his verbis alio modo scribit: tempore enim nativitatis nudi in lucem p estint. Verum in tropo de Israelis verba הַלְּדֹתָה singulare pondus habere videntur. Nimirum: Deus populum aequem inopem et contemnum reddet, ac dum commorabatur in Aegypto. Sic Hieron. qui interpretatur, Ez. 16, 4—6. uberius describitur, his gressus fuenterit a principio. Fortasse Ezechiel nos locum in mente habuit: וְשִׂמְחַתְּךָ כִּמְרֹבֵב LXX yerham: οὐσια αὐτὴν ἔσημον, pro quo al. codd. ac εί Verum bene monet Rosenmuellex בְּיֹם כְּפֹרְךָר et plane sibi responderet. Ut enim neminem fugiet positum esse pro. בְּיֹם כְּפֹרְךָר, ita hoc nostrum et sequentem modo explicanda erunt scil. *ceu in datum et ceu in terram.* Ceterum praefixum כ si tudinis monet, vatem nostro loco imaginem in habuisse, quae quidem facile a lectoribus intelligi sit. Ad uxorem quidem imago Hagaria, quae per Abramini uxori non erat, ut illa non amplius Hagar obversabatur v. 4., ad Israelitas vero desertum bicum, in quo 40 annos commorati sunt. Hagar filio in deserto fame et siti fere opprimebatur Gen 15, 16., Israelitae autem pari modo in calamitosa grinatione omnis generis molestias perpessi erant. bus imaginibus summan miseriam ante oculos peranimosque terrore percellere voluit, ut tandem rescerent. Eichhorn alio modo rem exceptit: „sonst n

¶, 6, 7.

ich ihre Heimath in eine Wüste wandeln und sie zum dürren Erdreich machen.“ Verum de uxore, non de eius patria sermo est.

6. Hoc commate vates pergit in sermone, quem v. 6. verbo יְבַרֵךְ inchoaverat. Ut animus matris misericordia erga liberos commovendus erat, ita natio Israelitica et demagogi debebant intelligere, quam turpe quaque perniciosum sibi foret, si cives flagitiis impliciti culpa sua pereant. בְּנֵי יִנְיָיִת liberis in scortatis matris procreati, ut Ies. 57, 4. קָשָׁע וְעַזְפָּדָה יְלִקְדִּי — קָשָׁע וְעַזְפָּדָה כְּנֶסֶת τοῦ αἰενὸς τούτου, υἱὸς τοῦ φατέρος Luc. 16, 8. Cum h. i. nulla alia explicatio verborum cogitari possit, eam etiam 1, 2. eodem modo quaerendam esse appetet. Similatque autem mater non vera uxor a marito agnoscatur, liberi patre destituti participes fiebant sortis miserrimae, quae matrem manebat. Nam parenthesis sum habet:

7. Hoc comma iterum copula causaliter נִי repetita ad initium versus quarti pertinet. Repetit matris improbitatem, quemadmodum aliquis diras et acerbas castigationes aegre immissurus causam, cur immittendae sint, iterum iterumque sibi repetit, ut ita reprimantur sensus doloris et misericordiae. זִנְחָה de matre: scortata est, de natione Israelitica: idolatriae se dedit 1, 2. Ier. 3, 8. הַזְבִּיתָה Hiph. intransitive dicitur: ignominiam sibi contrahere, pudenda committere, cf. Prov. 10, 5. 12, 4. LXX. κατηγόρως primaria significazione usi; pro quo varians lectio κατηγόρηση, quam secutus est Hieron.: confusa est, quod apud Patres eccles. idem est atque: pudore suffundi. הַזְרֹעָה LXX. ad sensum: וְτַקְוֹעַת וְרָאָה, genelrix eorum. Hieron. proprie: quae conceperunt eos. Cuius in sequentibus vates exemplum impudicitiae exhibet. Hieronymus: annon est hoc duras frontis et meretriciae impudicitiae, ut in suo scelere glorietur et dicat: sequar amatores meos? אלכְרָה אֲחוֹרִיsequar, cf. 1, 2. מְאַחֲרִי dicuntur, qui alias אחחים appellantur, fortasse quod alienas mulieres in siti amore pelliciunt donis et maneribus. Nam par-

*ticipium illud idem valet ac si dicatur: amare fa-
tes me.* Drusius. Tropo remoto intelliguntur
quorum cultui se quaevis dona debere deceptus po-
opinabatur. Alii interpretes intelligunt *nationes*
baras, Assyrios, Aegyptios, Syros etc., quatenus
ducia iis habeatur quae soli Deo habenda sit,
Schmidt. Verum, quamquam coniunctionem cur
aegerrime ferebat vates noster, tamen de ea noi-
h. l. sermo est. Agitur tantum de flagitiosa pro-
sione Israelitarum ad cultum simulacrorum et de in-
rationibus, quibus illam propensionem excusabant.
quens fingitur mulier: *quid est; quod maritum n-
eurem, cum omnibus abundem, quae non tantum
victum et amictum, sed ad voluptatem faciant?*
modo impia gens de Iehova cogitabat: *gavisi si
fertilitate terrae, triumphos reportavit Ierobeam,
rent urbes, laute viximus: quid igitur est, quod rea
ad severum cultum Iehovae dutcia nostra idola deserat*
cf. Ier. 44, 17. 18. *Hebraismus pro נָגֵד לְחַמִּין*. His et sequentibus verbis recensentur bona, quae non
tum ad vitam, sed ad delicatam et voluptaria u-
necessaria putabantur. Oleo unguenti loco uteba
*Potus, postquam aquae mentionem fecerat, indica-
num et siceram, quae non tantum ad bibendum u-
bidines inde excitarentur, sed etiam ad corporis l-
nes et purgationes adhibebantur.* Drusius.

8. Iam nova periodus sequitur. *בְּנֵי: propterea,*
niam et tam impudica cupidines suas prodit, et
obcoecata est fiducia ergo amatores. Deus autem
pedimenta obiicit populo infideli, primum ut eu-
pudorem coniiciat, deinde ut ostendat bona illa no-
amatoribus profecta esse, postremo ut pristini si
desiderio captus praesentem spernat atque ita sa-
discat suo malo edocutus cf. Tarnov. ad h. l. *בְּנֵי*
*nuit inopinatum interventum Iehovae, quasi iam a
populum puniturus, procul dubio apertissime habitu
spectu ad bellum civile tunc temporis iam inflammatus*. LXX. τὴν ὁδὸν αὐτῆς. Syrus et Arabs
dem modo, inonente Kuinoelio. Eorum lectionem *commendat concinnitas orationis.* Nam in omnibus

¶ 8. 9.

teris commatibus vates de tertia persona loquitur. Verum num LXX. textum mutaverint, an, ut vertunt, legerint omnibus in locis, dubium est. Quamquam autem a vate transitus ab altera ad alteram personam non alienus sit, tamen in versione totius versus octavi concinitatis causa tertiam personam retinendam esse censui. בְּפִירִים חַמֵּינִים circumdaturus est eius viam ut impediatur quoniam cum amatoribus conveniat. גָּדְרָה i. q. גָּדְרָה, quae munitio — Germ. Befriedigung — qua locus circumdatur ut accidentes arceantur, v. c. muri urbis Ps. 89, 41., caulae gregum, Schlaafhüarden Num. 32, 16. 24. 1 Sam. 24, 4., sepes circum hortos aut campos 1 Chron. 4, 23. eaque virens Nah. 3, 17. רַבְּדָרְתִּי: circumducam maceriam, ex noto Hebraismo, ubi verbum sufficeret, adiecto nomine significatio augeretur. Suffixum חַמֵּינִים non pronominis nota sed foemininum est, itaque ne גָּדְרָה legatur. Non enim maceriam, sed semitam eius impedimentis obstruere voluit. LXX. σηματον, non verba, exhibent: ἀνοικοδομήσω τὰς δόσες. נַעֲמָנִים: semitas suas i. e. quibus incedere solebat et amores suos illicitos.

9. Porro causam uberioris exponit, cur semitas numeris impedimentis obstructurus sit: ut amatores suos prosequatur verum non assequatur. פִּלְגָּה, Piel forma poetica significatiouem primae coniugationis augens: ut audiose prosequatur. Gr. διώκειν, LXX. καταδιώξεται. Sequens comma נְאַתְּמָנִים וְלֹא תִּמְצָא fere idem significat: quaerat, quos prosecuta est, scil. amatores, sed frustra, eos non inveniet. Quodsi tropo remoto minae de Israelitis valent, sensus v. 8. et 9. hic est: Iehova ita fata vestra ducet, ut vanitas spei vobis in oculos incurrit. Venietis in tantas rerum angustias, ut vos defelictos ab idolis vestris praedilectis sentiat et omne eorum auxilium frustra a vobis quaeratur. Ex quo intelligitur, addit Hieronymus, quod providentia Dei saeppe nobis accident mala, ne habeamus ea, quae cupimus, et variis calamitatibus huius saeculi ac miseriis ad Dei servitutem redire cogamus. Nec in his adhuc de exilio Israelitarum aliquid invenio. Non enim de

frustra quaerendis idolis ipsis, quae in terris paganorum aequae, vel facilius etiam, atque in regno patrio, perirri possent, sed de frustra quaerendo eorum auxilium sermo est.

Experientia edocta intelliget mulier non melius a consultum iri ac si redeat ad maritum. **תְּמִרְדָּה** i. ut constituat apud se, cf. 2 Sam. 21, 16. 2 Chron. 18. Ps. 10, 6. Hominibus enim incultis potissimum alacri phantasia praeditis cogitare et loqui res eadem est, ita quidem, ut ipsas Dei cogitationes sermones esse opinentur, quod vobis **דָּבָר** notant, (cf. 1, 1.), qui admodum φημι apud Homerum, Iliad. 14, 265. **וְפָגֵ**, **Τεύσσιν ἀργέμεν εὐεύοπα Ζῆν**, 374 sq. **οὐδὲ ἔτι φημι Ἐκτό Πλειαράδην μενέσιν**, 20, 348. **ἀτάξ μην ἐφημι μάθη αὔτως εὐχ τέλεσθαι**. **אַלְכָה וְאַשְׁכָה**: primum verbum quidem abundant, verum respectu v. 7. elegans est oppositio. **וְאַשְׁנֹן** iuxta **אַיְשָׁר** redundant, nam illi amasii, non a tem mariti eius erant. **וְ**: tunc i. e. cum adhuc iuncta essem coniugi meo. **מִעֲזָה**: quam nunc, i. e. unde derelicta ab eo bona ex illico commercio cum amatoribus exspecto. Verba **בְּטוֹב לִי אֵן מִעֲזָה**, pri- enim meliori sorte quam nunc fruebar, Graeci interpres ad maritum referunt quasi antehac melius animatus fuisse cf. Drusius: quam falso, res ipsa docet.

10. Tunc demum, ubi a me derelicta erit, intelliget non suis amatoribus, sed mihi deberi, quae bona fausta que sibi contigerint; hucusque enim inexcusibili animi levitate non indigere meo auxilio et misericordia amatorum freta satis se habituram commodum vitae opinata est. **לֹא יַרְצֵה**: non intelligit, v. 1c. 13, 21. 1 Chron. 12, 32. Verba sequentia **בְּגַם** **וְזִירוֹשׁ** cet. quamvis aliter sonantia respondent versui et designant itidem quaevis bona, quae ad amoenitatem et necessitatem vitae faciunt. Verum id non sufficit. Tantum abfuit, ut ea omnia deberet amas ut ipse eam praestantissimis donis locupletarem. **דָּבָר שְׂמִחָה לְבַעַל** pr. multiplicavi ei argentum. **דָּבָר הַרְבִּיתִי לְפָנֶיךָ** subintelligendum est iterum **בְּנֵי הַרְבִּיתִי** **בְּנֵי**, post **בְּנֵי** a

II. 10.

tem supplendum וְיָמֵן, v. Gesen. ausführl. Lehrgeb. p. 747 sqq. *Quod impenderunt in Baalem.* Verbum וְיָמֵן sum praep. וְ: *impendere in aliq.* 2 Chron. 24, 7. Vox ista, ut Latinum *facere*, pro materia subiecti varias induit significaciones. Interdum est *praeparare* Gen. 18, 7.. interdum *ornare*, *componere* Exod. 25, 39. 2 Sam. 19, 28. Hoc loco latissimo sensu sumitur, quod omnis generia res ad cultum Baalis pertinentes, instrumenta et ornamenti, auro illo confecerint, cf. Exod. 38, 24. Al. locum Ies. 37, 15. consulentes, ubi legitur: *domum Jonathani fecerunt i. e. mutarunt in carcerem*, h. l. putant esse: *simulacula Baalis ex illo auro fabricarunt*, cf. Chald.: *ex quo confecerunt idola*. Verum illud simplicius est, et 8, 4., quem locum allegant, alia est constructio. Vates noster h. l. e metaphora lapsus est, dum rem signatam pro signo, mutato numero subiecti expressit. Cum enim in toto capite de uxore locutus erit, nunc fervore dicendi abreptus pro singulari plenum adhibet, ita luculentissime demonstrans se Israelites semper in mente habuisse. Cuius quidem negligentiae culpa LXX. eum liberare voluisse videntur: σὺ δὲ ἀγρυπνὸς καὶ χρευτὰ ἐποίησε τῷ Βάαλ, ac si scriptum extisset בְּשַׁנְתָּה vel בְּשַׁנְתָּה Lev. 25, 21. Elegantia est h. l. et in v. 18. in usu vocis בְּלֹעַ, quod nomen, nimurum a Babyloniis ortum, ubi *Bel* erat *dominus* et secundum Selenenum de Dis Syris Syntagm. II. 1. p. 196. 201 sq. *verus Deus, Deus Optimus Maximus, summus rerum gubernator*, in linguam Hebraicam feruisse iam ante cultum idoli hoc nomine obvii irrepererat. Latissimo sensu adhibebatur: *qui alicuius res compos in eaque versatus est*, quemadmodum בְּעֵל חַחְלָמוֹת Gen. 37, 19.. בְּגַל הַאִיָּס 49, 23.. בְּעֵל דְּבָרִים Exod. 24, 14.. בְּעֵל חַמָּה Prov. 29, 22. cet.; unde sigillatim, qui cura et reverentia colitur, uti *dominus* Exod. 21, 29. Ies. 1, 3., *heros* Ies. 16, 8., *maritus* 2 Sam. 11, 26., *vir amatus* loel 1, 8. Ita duplice sensu h. l. exhibetur, ut innuat et *Baalem* illud idolum proprie sic dicatum, et eos, quos curis cupidinibusque amplectitur *uxor*. Cum enim v. 18. maritum non amplius nomine illo vago et ambiguo בְּלֹעַ appellatumiri affirmetur, id fuisse ap-

pellativum nomen eorum, quibus quocunque modo
lires se subiicerent, intelligitur. Secundum Hiero-
num ad v. 18. e Syriaca et Hebraica lingua בָּאֵל וְ
בָּאֵלָה, quod cum sensu illorum laudatorum locorum c
me convenit. Quod autem ad idolum attinet, cui
men בָּאֵל erat, id non tantum apud nostrum, sed
que in V. T. occurrit. Idolum fuit origine Babylonum
quod indicare videtur nomen Baal s. Bel, qui fuit
mus regum Babyloniorum, a filio Nino in nome
Deorum relatus, cf. Hieron. ad v. 18. Transiit
cultus ad nationes Babylonias cognatione et vicini
coniunctas, potissimum ad Assyrios, qui cultum
cum cultu Saturni confuderunt, cf. Euseb. in Ch.
praef. et de praeparat. l. 9. c. 4. Inter incolas Ca-
nis temporibus peregrinationis Iacobitiae gentis us-
tissimus fuit, pro varietate gentium peculiaribus no-
nibus appellatus, v. c. Baal Peor apud Moabitas et
dianitas Num. 22, 41. 25, 3., apud Achronitas l
Seub 2 Reg. 1, 2., apud Sichemitas Baal Berith
9, 4., apud Philistaeos Baal Dagon Iud. 16, 23. 1 S
5, 2., apud Syros Baal Rimmon 2 Reg. 5, 18. C
tiores quoque harum nationum Phoenices et Carth-
nienses cultui Baalis s. Beli incubuerunt, unde, in
Hieron. l. 1., et *Dido Sidonia regii generis, cum Aenea suscepisset hospitio, hac patera Iovi vina delibat, Belus et omnes a Belo soliti Aeneid. 1, 729.* Hebr
autem iam tempore Mosis placuit Num. 22, 41. 25,
multo magis temporibus iudicum Iud. 2, II. 13. A
ria et lucos ei sacrarunt Iud. 6, 25. 28. Inde ab
tempore inter cultum Apidis s. vitulorum, quem
Aegyptio retinuerant, et Baalis ita pependerunt,
utrique idolo sacra facerent. Ierobeam vitulis loca-
cra constituit Dane et Bethel 1 Reg. 12, 28. 29., A
vero altaria et lucum Baali Samariae 1 Reg. 16, 32.
Cum lehu familiam Ahabi deleret, hunc turpissimum
obscoenum cultum (Hos. 4, 13. 14.) evellere consti-
tuens quidem rei initium fecit destruendo altari Samar-
ino et interficiendis eius sacerdotibus 2 Reg. 10, 25-
Verum brevi vel ipsis vel successorum fervor in p
gandis moribus et religioso cultu Israelitarum refri-
Israelitae denso impune indulserunt amori erga il-

¶ 10. 11.

separiam cultum et circa finem regni omnia rursum plena fuerunt istius idolatriae 2 Reg. 17, 16. Nec stirpes Iudeorum maculam non concepiisse ex eodem nefario cultu vid. Hieronymum: quod autem, aientem, auro et argento et cunctis opibus abundaverit Hierusalem et fecerit idola Baal daemonis Sidoniorum, sive ut alii rectius arbitrantur Babylonio, ex quo et Bel dicitur, Ezechiel plenius in suo ponit volumine et omnis Prophetarum narrat chorus. cf. Selden de Dis Syriae Synt. II, c. 1.

II. Non sufficit impedimenta obtulisse quomodo uxor ultra auxilio amatorum frui posset; vates deo apud se decrevit omnia illa bona quibus eam completavisset ei demere, quod idem tropo remoto natione Israelitica valet. **לְכָנָן:** propterea, quoniam noverit nec nosse voluerit, quantum boni marito deberet, nec dignam illis bonis se gesserit, impensu ea in tam nefarios usus. **רַקְחוּ־שִׁבְעָה:** Ex Hebreo notissimo, ubi duorum verborum coniunctum aditorum unum adverbialiter accipiendum est (Gesen. Lehrgeb. p. 823), h. l. rursus auferam, recipiam cf. Michaelis ad h. l. **חֲנִינָה:** **בֵּצָרָה:** **טָמֵן** tempus frumenti est tempus, quo frumentum metitur, **טָמֵן** tempus musti est tempus vindemiae, quemadmodum **טָמֵן** lob. 5, 26. et **טָמֵן** — **תָּמֵן** Pa. 1, 3. Minae illae, atenus ad gentem Israeliticam pertinebant, eventu improbatae videntur illis infelicibus temporibus, quae describuntur loel 1, II. 16. Sed non solum defectu vestis et potus punietur, sed etiam vestimentorum privatione. **לְבֶטֶת:** LXX. τοῦ μὴ καλύπτει τὴν αἰσχυμόσύνην, ac si legeretur **לְבֶטֶת**, quos Dathe, Kuinoel al. neuti sunt. Verum iam notum est LXX. non semper verba accurate sequi. Nostro loco adeo consecutio orationis preferendam esse vulgarem lectionem monet: quod enim privationem vestium excidit, id versui 12. observatur. Porro verba **צָמֹר וְפִשְׁתָּה לְכֶתֶת אֶת־עֲרוֹתָה** significant circumscriptionem vestium: *lana et linum ad tendam nuditatem i. e. ad se vestiendum.* Simplex **לְכֶתֶת** iam habet notionem vestiendi, v. c. Deut. 22, 12.

Ion. 3, 6. Ies. 58, 7., multo magis h. l. ubi phrasis plenius exprimitur. נָudeּת: *nuditas eius*, abstractum pro concreto: *nudum corpus*. Ceterum *lana mea et linum meum* secundum ordinem orationis nil esse possunt nisi *lana et linum a me uxori data*. Hieron.: *quae operabant ignominiam eius*.

12. Nunc suo ordine sequitur, quod frustra iam in praecedente versu quaesiverunt, scilicet ut retegat uxoris turpitudo. Ereptis enim vestibus nuda protinetur conspectui amatorum. Intelligitur maxime dematio partium genitalium, quae ita turpis habebatur, adeo amatoribus spurcissima videretur, cf. Ies. 47, Ier. 13, 26. Ez. 16, 37. בְּבִלְתֵּן ἀπαξ λεγόμενον derivatum a נָבֵל coincidere, pr. de foliis marcidis Ps. 37, 2 hinc marcescere, flaccescere Ps. 1, 3. Ies. 1, 30. Unde substantivum nostrum interpretati sunt de membris marcidis scil. fame et inopia, quibus uxor a marito incienda erat. Sic Eichhorn: und ihren welken Leib entblößen. Hieron. verit: *stultitiam*, quam significationem habet *stulte agendi* Prov. 32. et nomen נָבֵל saepius est *stultus*. LXX. τὸν λαθεῖν αὐτῆς, *inimunditiam*. Putamus ortum esse coniugatione Piel: *contumeliose tractare*, *dehonesta*. Deut. 32, 15. Nah. 3, 6. et ita turpitudinem, obscoenitatem indicare. Sic et contextui et castitati valis opinione respondet, cf. Chald. קַלְבָּן ignominiam eius. Vetus addit: idque fiet non in occulto sed *coram amatis suis*, לְעֵינֵי מְאֹהֶבֶת, qui si viribus valerent ipst auxili esse possent. Verum כִּי־יִשְׁלַׂח מִקְרֵי. Sens.: erga me nihil valere eo in lucem prodibit, quod poenis a me multatam nullo modo mihi eripere ne miseria liberare poterunt. Tropo remoto: aperiam civitatis et morum depravationem Israelitarum omnibus gentibus eosque contumeliae tradam, auxilium idolorum procul aberit.

13. Quemadmodum hucusque uxor omnibus bondata laute et splendide vixit, ita nunc finis eius gaudiorum, festorum et solennitatum. תְּמִימָנִי finire faciam, ut 1, 4. וְשָׁמָעַ non causas tantum

.II. 13. 14.

gaudii, verum gaudia ipsa Ps. 48, 3. Ies. 62, 5. Remota enim felicitate gaudia cessant, et lacrymae in eorum locum succedunt. **תְּמִימָה**: festum quodvis eius anniversarium: si de uxore valet v. c. dies nativitatis, si de populo, festa ex ordine annorum idolis instituta, quemadmodum in religioso cultu Iehovae instituta erant festa paschatos, pentecostes, tabernaculorum, quod posterius expressis nomine **תְּמִימָה** legitur 2 Chron. 5, 3. 1 Reg. 8, 2. **תְּמִימָה**: festa menstrua eius, nimirum initium cuiusque mensis a Latinis voce Kalendarum celebratum, Hebraeis quoque sacrum, vid. Num. 10, 10. Ies. 1, 13. 14. Amos. 8, 5. **תְּמִימָה**: sabbatha eius, dies festivi singularum hebdomadum lege Hebraeorum Lev. 23. **תְּמִימָה**: LXX. πάσας τὰς κανηγέσεις i. e. conventus publicos et festivos, ludis, sacrificiis, nundinis immo-~~anis~~ generis laetitiae celebrari solitos, cf. Wahl in Levi N. T. ad h. v. Cum non solum h. l. sed etiam v. v. c. Ez. 46, 11. voc. **תְּמִימָה** eodem modo vertatur, habitari non potest, quin haec usitata eius significatio perit, quamquam 12, 10, alio sensu occurrat. Quodsi maritus de uxore loquitur, minatur: se finem facturum esse omnium gaudiorum, ludorum, festorum et luxuriosorum conventuum cum amasis. Ubi autem Deus de gente Israelitica verba facit, indicat: se abolitum esse vi calamitatum publicarum omnes festos, splendidas solennitates et lautos conventus, quibus cultum idolorum ornaverint et ubi ipsis bene fuerit.

14. Augentur poenae. Versu 11. messes tantum et vindemias deletum iri significatum erat, nunc vero mortos etiam vineasque penitus destructum iri promittitur. **תְּמִימָה** **אַמְּרָה** saepius pro complexu dulcissimarum frugum componuntur, cf. Ies. 36, 16. Ier. 5, 17. Ies. 2, 22. **תְּמִימָה אַמְּרָה**: nota relativi, quae in omnes casus quadrat, h. l. de quibus dixit i. e. gloriata est, ut v. 7. **תְּמִימָה אַמְּרָה** et **מֵרֶכֶת אַמְּרָה**: mercede conduxit c. 8, 9. 10., unde merces, ob quam res vel homo alteri traditur, Graec. μίσθωμα, quo verbo LXX. h. l. utuntur. In V. T. potissimum occurrat de pretio, quo conducuntur meretrices, ut se libidinibus galiorum prostituant, idque

vel proprie Ez. 16, 31. 34. Deut. 23, 19., vel tropic de favore deastrorum 9, 1. Ies. 23, 17. 18. Chald. **לְעֵדָה שְׁמַנִּים**: LXX. ἡγεμαὶ αὐτὰ, i. e. faciam, ut fiant silva, nimirum loca, ubi vites et ficas creverant. Sens: pro fertilitate et amoenitate, qua olim floruerunt illa loca, in posterum solitudines et pabula ferarum erunt. Ferae enim non silvam ipsam comedent, sed in ea pabulum quaerent. Indicatur vastitas. Ubi enim terra antea culta et fructibus repleta, tam deserta et solitaria erit, ut ferae secure degere possint. Pro **לְעֵדָה** LXX. legisse videntur, ut Hieron. notat, **καὶ οὐδὲν**. Vertunt enim: εἰς μαρτύριον. Deinde in fine addunt: καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οἰκουνοῦ καὶ τὰ δεντρά τὴν γῆν, mere ficta, memoriter recitanti locum Gen. 1, 30.

15. **תְּפִלָּה**, praesertim si apponitur praep. **בְּלֹא**: **בְּלֹא** nivit, animadvertisit in aliquem 1, 4. Nunc non amplius inhibere potest vates fervorem animi et quod hucusque tropic indicaverat, expressis verbis nominat servata tantum ter tia foeminini. *Ego quidem, inquit Iehova, poenas immittam עַל־יִשְׂרָאֵל i. e. in Israëlem s. Ephraimum, qui sae pissime apud nostrum genere foeminino leguntur תְּפִלָּה*: tempora, quae in cultum Baalis impendit. Cultus ille supersticiosus tanto dignior erat poenis, quanto diutius iam universa natio ei dedita fuerat, cf. v. 10. Pluralis **תְּפִלָּה** adhibetur nimirus ad designanda varia genera idolorum, quae eodem nomine scriptores sacri complectuntur cf. Iud. 2, 11. Ie 2, 23., ubi Iudacorum idolatria *cultus Baalium* vacatur, et postea v. 28. additur: *quot urbes iis sunt etiam deastri.* vid. ad v. 10. Ut enim initium idolatriae in certam aliquam formam redactae apud Babylonios a Belo s. Baale erat factum, ita ab hoc primo idolo ad omnes nationes Asiae anterioris propagabatur, adiectis tantum nominibus et modis pro singulorum superstitione et cogitatione effectis. Ceterum h. quoque ad elegantiam facit ambiguitas illius vocis, qua v. 10. Postquam enim sermo fuerat de uxori omni tropo ab ea desumto, ipsius perversi amores usu loquendi optime voce **בְּלֹא** designari poterat

II, 15.

que quidem vox ad Israelitarnm idololatriam diserte
notandam satis valebat.

Relativum h. l. plenius exprimitur: **לְנַפְרֵעַ** quam v. 14., ubi nude **לְפָנֶיךָ** positum erat: *quibus* scil. *Baalibus*. Sic Hieron., Dathé, Kuinoel etc. Al. ad **רִמְנִי** referunt, ut LXX. **בְּאֵיכֶם** **בְּצֶבַע** **אֲבוֹתֶיכֶם** et Chald.: *et animadvertis in eam dies, quibus serviebat idolis et adolebat iis aromata.* Verum et usus relativi cf. Gesen. Lehrgeb. p. 743. et naturalis ordo verborum interpretationem nostram retineri iubent. **שְׁמַרְתָּ** *suffita faciebat, notissimum genus cultus divini.* Usus istius verbū pro omni cultu religioso est elegantissimus. Victimam immolare non licuit foeminis, et quoniam tropus omnino desumus erat a muliere, vates aptissimum hac in re verbum adhibuit. Verum ad hunc religiosum cultum perficiendum decoravit se ornamentiſ. **עַדְךָ** pr. *adornare*, unde **עַדְךָ**, **עַדְתָּ**, **עַדְתָּה**, **עַדְתָּה** etc. hinc de ornamentiſ: *in ordinem collocare*, hinc intransitive: *se ornare.* **כְּנַחַת** *ornamentum pendens ab aliqua corporis parte eique infixum, v. c. naribus, anri.* Sic apud Arabes verbum similiter audiens: *figere, fibulare* v. Kuinoel ad h. l. Nonnunquam apponitur **אַנְסָן**, v. c. Gen. 24, 47. Ies. 3, 21., nonnunquam **אַנְסָן** Gen. 35, 4. Quodam nomen deest ornamentum accuratius designans, nobis quoque in nomine universalis notionis subiectendum est, nimirum: *annulus.* **אַלְמָנָה** larchio monente est vox Arabea. Respondet verbo **حَلِيٌّ**: *quodvis ornamentum, vel* *metallis excusum, vel e lapidibus pretiosis confectum.* Eodem nomine Arabico interpres *Arabs* i Petr. 3, 3. *expressit Graecum περιστέλλειν κρεμαῖν*, v. Rosenmueller ad h. l. LXX. vertunt illad: **τὰ διάφορα**, hoc: **τὰ καθηματα**, Chald. **בְּקָרְבָּתָה**: *inauribus et perhelicimata*: *monilibus margaritarum suarum*, Hieron.: *inaure sua et monili suo.* Pronomen **וְ** in utraque voce vim suam habere videtur Nimirum ornamenta sunt ipsius mulieris, quae a marito accepit, cf. v. 10., quibus vero tam perverso modo usa est. Indicatur ita ingratia eius animus, quod ab eo locupletata non eius favorem, sed il-

licitos amores quaerit, idque auro, gemmis, vestibus ornata. Mulier enim amorem sibi comparandi studiosissima, corporis venustatem splendidis ornamentis auget. Ut igitur ornatu mulierum animus earum et studium placendi cognoscitur, ita Israelitae ubique fere vorem idolis magis quam Deo placandi praeferebantur. Sic omnia eleganter faciunt ad amplificandam symbolam et poeticam descriptionem. Sequitur *amasios* (cf. 2.) et *mei obliviscitur*: scil. Israel, ut illa libidinosa mulier, quae amores suos nefarios prosecuta virum suum prorsus neglexerat. תְּהִלָּה־מַנְנָה: quod igitur vates de muliere, id tropo remoto Iehova de Israelitis dicit.

16. At benevolus animus vatis in coinminationibus subsistere non valet. Memor est divinae benignitatis, quae, inde a primis temporibus gentis Israeliticae, toleraverit peccata, refractarium populum bonis implevit periculaque gravissima averterit, dummodo piamente redirent ad quaerendam Dei gratiam. Nec poterat non sperare, fore, ut tandem Israelitae resipiscant, quo facto Iehovam rursus habituri essent sibi propitium. Significatio particulae לְכָן pr. *propterea* interpres movit, ut varias huius versus explicationes excogitarent. Schmidt putat indicari nova mala ab Israelitis suscipienda. Scil. quoniam ingratissima Dei obliterata sit Israel, eam per Assyrios iterum velut in novum desertum esse abducendam, donec experientia damnorum tractabilior et attentior facta fuerit. Grotius eodem fere sensu explicat, sed Deo etiam indignius, ac si ambiguis verbis ut moechi foecinas decipiat; quemadmodum fere nostrum: „ich will dich schon locken wie du es verdienst.“ Sic LXX. qui ita vertunt: διὰ τοῦτο οὐδὲ ἵγε πλανᾶ αὐτήν, securus esse videtur. Hieron.: quia daemonibus Baalim thura succenderat et nequaquam de cineribus et favillis putaverit posse consurgere, tunc, hoc est in adventu Christi filii aperiet spem salutis et dabit locum poenitentiae et blandietur ei. Tarnovius: idcirco, quia calamitatibus tantis non corrigitur, alia et mitiori via ex mera benignitate rem aggrediar: quae etiam Drusii est sententia. Sensus non est inventus difficilis, modo ne לְכָן conclusive, sed adversative sumamus, uti Ier. 16, 14. 30, 16. Ez. 39,

II, 16.

25. Zach. 11, 7., imprimis Gen. 4, 15., ubi LXX. idem verbum vertunt *ořrω*, unde Gesen. in Lex. ad h. l. **לִכְנָה** quoties hoc significatu legatur contractum esse contendit e **לֹא כִּנְ**, ut Arab. **لَكِنْ** pro **لَا**: *atqui, atzamen.* **הַיְה֙ אֶנְכִּי מִפְרִיחַ**. Hac loquendi formula indicat instans tempus, ac si dicat: *non diu esse duratram miseriam*. Familia enim Iehu in dies proprius ad interitum tendebat et in eius interitu vatem spem posuisse melioris sortis Israelitarum vidimus 1, 4. 2, 1. 2. Voce **הַבְּשֵׁת** vates etiam inusitatum modum se gerendi innovere potest, *quod enim nemo ita provocatus, contumus et spretus faceret, ego Deus, cuius benignitas infinita est, pelleciturus sum eam*, cf. Tarnov. ad h. l. **בְּרִיחַ blandis modis commovere**. Cum omnis ratio agendi, qua Deus utitur, via elocationis prodire a libris V. T. designetur, non mirum est, et h. l. et patea verba adhiberi sermonem scil. blandum indicantia, cf. Ier. 20, 7. Prov. 1, 10. 24, 28. Non igitur phrases huius versus solum de persuasionibus per prophetas factis intelligendae sunt, uti Chald. addit: **בְּרִיד עֲבָדִ בְּבִתָּה**, sed de omnibus modis animum commovendi. Lutherus ab hoc verbo derivat similia significantia Graeca *πειθω* et *ἀπατάω*, et dicit: esse verbum medium *blandis modis aliquem alloqui*, ut vel bona faciat vel mala. Plerumque tamen bono sensu occurrit. Latinum verbum est *pellicere*, v. c. pellicere mulierem ad se Cic. Flacc. 30., in amorem Sueton. Claud. 26., militem donis Tac. Ann. 1, 2. Ceterum nunquam non meminisse quis debet: vatem in mente habuisse tropum de uxore et ad Israelitas loqui, quasi sermo sit cum muliere. **הַדְּלִיבָהִר הַמְּדֻבָּר**: *ducām eam in desertum i. e. solitudinem*. **הַמְּדֻבָּר** positum est pro **הַמְּדֻבָּר**, ut Amos. 4, 3. **הַדְּרָמוֹנָה**. Nota enim loci **ה** saepius deest v. c. 1 Reg. 3, 15. 19, 3. Mulierum animis commovendis aptissima est solitudo, cuius silentium et simplicitas persuasionibus copiam dat earum cor tangendi. Elegans est metaphorā, per quam vates naturae plane conveniente modo ad fata illa populi Iacobitici pervenit, ubi Deus olim in deserto mirificis et multifariis modis ani-

mis eius commovendis et foederi cum eo sanciendo operam navaverat. Eodem modo nunc Israelitas ad se pellendi, pro fracto novum idque arctissimum foedus tanquam cum sacrilega uxore pangendi et ad id obsignandum nova felicioraque tempora iis reddendi periculum facturus erat. Liveleius egregie locum e Virgilio addidit, ubi idem allegorice praeterita memorabilia tempora redditura promittit Aeneid. 4, 35 sq. Plerique interpres sub *deserto* intelligendum esse *exilium Assyriacum* putarunt, ubi Kuinoel tunc temporis loca inculta et desolata fuisse e loco Herodoti monuit, cf. Nicol. de Lyra, Grotius, Clarius, Michaelis ad h. l. Verum h. l. vates metaphoram suam potius quam conditionem Assyriacarum regionum in animo habuit, ne probabile est eum iam tum, cum haec scriberet, de illo exilio ita cogitasse, ut nos, qui illum finem Israeliticarum rerum ex historia novimus. Hieron.: *ducam eam, inquit, in solitudinem, i. e. edueam ex malis, sic ut et prius de Aegyptiaca eduxeram servitute.* Luf sub *deserto* intelligit *ecclesiam Christianam quae a adversariis pro deserto habeatur.* Chald. propius nostram sententiam accedit: *et faciam ei signa et miracula, qualia edidi illi in deserto.*

הַבְּרִית עַל־לְבָבֶךָ: *ad cor eius loquar.* Haec phrasis dulces sermones indicat, quibus animus movetur et ad consolationem Gen. 34, 3. 50, 21., et ad fiduciam 2 Chron. 30, 22., et ad animum 2 Chron. 32, 6. capiendum. Ita h. l. *blande tangam cor eius, ut mihi reddat et amorem et fiduciam.* cf. Horat. de arte poet. 98. *si curat cor spectantis tetigisse querela.*

17. בְּשִׁנְבָּע: *exinde ab hoc tempore,* LXX. ἐκεῖστιν, pr. particula loci, quae de tempore adhibetur, ut בְּשִׁנְבָּע 10, 9. Ps. 14, 5. Iud. 5, II. בְּנֵתְךָ: *dabo.* In primo membro huius versus est: *restituam, nam v. 15. vineas destruendas esse portenderat.* בְּרִמְנִיחָה: *vineas eius.* LXX. non vertunt, sed describunt κτύματα, ac si vineae pars essent pro toto nimirum omnium possessionum Iudaicarum. Hieronymus autem vertit mutata punctatione בְּרִמְנִיחָה in בְּרִמְנִיחָה: *vinitores et putat esse principe.*

¶ 17.

*vinoas tropice sic dictae, nimirum domus Israel, ex-
antes de gentibus et de captivitate hostium s. vicio-
rum, quos hic prophetalis sermo promittit fore de ipsa
gente Iudeorum, quemadmodum olim Moses et Aaron
de eadem gente Iudeorum principes extiterint. Eodem
modo Chald.: gubernatores eius. In altero membro,
מִתְּבָרֶךְ עַבְדָךְ לְנֵצֶחֶת נָצְחָה וְאַתָּה — עַמְקָךְ עַבְדָךְ לְנֵצֶחֶת נָצְחָה וְאַתָּה, repetendum est verum
aliо sensu, scil. constituam s. efficiam, cf. Gen. 17, 20.
וְאַתָּה תְּבָרֶךְ עַבְדָךְ לְנֵצֶחֶת נָצְחָה וְאַתָּה — עַמְקָךְ עַבְדָךְ לְנֵצֶחֶת נָצְחָה וְאַתָּה. Quod He-
brei uno verbo נָצֶחֶת significant, id Latinis quoque li-
cit, verbo reddere. Germ.: „und ihr Thal des
Betrübnisses will ich zur Pforte der Hoff-
nung machen,“ i. e. patria eius, ubi tot aerumnas
isque contumelias patitur, ut merito vallis Achor ap-
plicetur, ipsi eodem modo felicissimorum temporum spem
seriet, ut olim vallis Achor Israelitis introitum in
Palaestinam. Haec imago annexa est tropo praecedens
versus de deserto. Postquam enim abductio in soli-
itudinem vatem monuerat recordari peregrinationis Israe-
litarum per desertum Arabicum semper memorabilis
propter miracula et prophetias, quibus ibidem Iehova
cor eorum tetigit, iam prope aberat ab historia exitus
ex illo deserto, et ultimae clades, nomine loci sempiternae memoriae mandatae. Israelitae lordanem trans-
gressi occupaverant amoenissimam huins fluvii vallem
cum urbe Iericho, initium promissae terrae Canaaniti-
cae. Iam disponunt agmina ad expugnandam novam
patriam. At venit hostis ex urbe Ai et licet inferior
numero cladem insert Israelitis. Animus deficit et de-
esperantes omnia deperdita esse existimant. Tum Deus
Iosuæ significat, furcum esse inter Israelitas, qui contra
iussum a se exhibitum nummos et vasa aurea ex urbe
capta sibi servaverit, cui propterea inhaereat culpa ca-
lamitatis publicae. Fur nomine Achan sorte deprehen-
sus morte in eadem valle plectitur. Quo facto valli
ob utramque calamitatem, et cladem populi, et necem
hominis, nomen Achor i. e. vallis perturbationis s.
aerumnae tribuitur, vid. Jos. 7, 3—26. Verum natio
inde ab hoc tempore victrix incessit in omnes Canaa-
nis partes. Sic vates populo iterum spem facit, fore
ut ea loca, in quibus adhuc animi miseriis et flagitiis*

perturbentur, loca novorum gaudiorum fiant. Non autem video cur ad sentiendam huins imaginis elegantiam confugerint interpres ad captivitatem Assyriacam & Babyloniam, cum res planissima sit. *Loca nunc plena flagitorum et miseriarum, quales profecto tunc temporis inter tumultus et bella civilia erant provincias regni Israelitici, brevi vobis erunt plena gaudiorum.* Chald.: *constituam vallem Achor ad delicias animae,* Hieron.: *Simulque in hoc intelligimus quod in principio terrae sanctae — moeror in gaudium commutatus sit.* Ibique aperta est spes, uti fuerat desperatio, ut punitis his, qui peccavere in Christo et commisere sacrilegium, salventur ex iis, qui blasphemantes Iudeos fuerint detestati et, quantum in se est, interfecerint. LXX. plane contra sensum vatis: δάσω — τὴν κοιλάδα Ἀχόρ διανοῖξαι σύνεσιν αὐτῆς, ac si lectum fuisse, ut Drusius ait: *ad aperiendam intelligentiam.* Lutherus magis etiam exornal tropum istum, statuens: *per vallem Achor indicari conditionem miseram et multis malis huius terrae conturbatam fidelium Christianorum, quae tandem finem natura sit felicitate aeterna.* שׁמָה respondebit ibi scil. meis monitis. Respicit enim ad praeterita tempora: quemadmodum respondit temporibus infantiae suae, illis temporibus, ubi egressa fuit e terra Aegyptiaca. Quae autem fuerit haec responsio diserte legitur Exod. 24, 3. 7. Deut. 5, 27.: *quaecunque Iehova nos iussit, ea faciemus et obtemperabimus, וְנִשְׁתַּחֲוו יְהוָה בְּכָל אָשָׁר־דִּבֶּר.* Ita sensum Chald. exceptit: *et dedent sese ibi verbo meo.* LXX. plane contra sensum, ut 14, 9. καὶ ταπεινωθήσεται ἐκεῖ, ex alio verbo עֲלֵיה cuius Piel est humiliare, ac si legeretur cf. Drusius, quamquam etiam prima coniugatio codem sensu occurrit: humiliari, deprimi, cf. Ps. 116, 10. 119, 67. Hieronymus auctor est interpretationis canet: quem recentiores secuti sunt Kuinoel, Boeckel, Rosenmueller (*et canet alterno choro, ut Exod. 15, 21.*) Michaelis ad l. l. Verum quamquam הנִזְקָה nonnunquam notionem canendi, nimirum alternis vicibus, involvit, v. c. Esr. 3, 11. Ps. 147, 7., tamen h. l. est nimis artificiosa interpretatio naturali et faciliter seriei nostri loc minime accommodata. Dathe verbum חִנְמָה non verti

17. 18.

scimus omnino ita exhibens: *non aliam se quam a prima iuventa geret*. Eichhorn: „dort wird sie mir aufs neue folgsam werden.“ Verum נָגֵן nunquam est *obedire*, contra *litigare cum Deo* Job. 16, 3; 9, 14. 15. 32. מִשְׁפַּת ut in priori membro huius versus non locum, sed tempus indicat, vid. v. 18. נְעִירִית: elegans imago priorum temporum populi Iacobitici vati nostro usitata (cf. II, 1.), qua vita publica istius gentis comparatur cum vita hominis, et primordia reipublicae nomine *pueritiae* designantur. Eadem imago, quamquam non tam casta occurrit Ier. 2, 2. Ez. 23, 19. 16, 7. 8.

18. וְהַרְחֵב fere superfluum est. Additur si novi aliquid memoratu dignissimum adiicitur, ad incitandam attentionem lectoris s. auditoris, cf. v. 1. 23. et saepe apud prophetas, v. c. Ies. 65, 24. Ubi antea scriperat בְּמַתָּחָה et מִמְּלֹאָה, nunc scribit בְּלִזְבֻּדְתְּחִילָה et postea בְּלִזְבֻּדְתְּקִרְבָּה אֲשֶׁר לְתִקְרָאֵי בְּלִזְבֻּדְתְּקִרְבָּה. In his verbis sine dubio est corruptio textus. Nam utrobique יְהִי vel abesse, ut verbum sit 3. pers. cum suffixo 1. pers. *vocabit me* et *non vocabit me*, vel adesse debet, ut verbum sit 2 pers. sine suffixo, sed cum pronomine personali: *vocabis me* et *non vocabis me*. Abierunt etiam in utramque partem Codd. ap. de Rossium. Redite legantissimus usus praegnantis illius nominis בְּעֵל vid. v. 10., quod ex usu vulgari est: *qui vim exercet in aliqua re s. in aliquem*, ex usu religioso: *idolum proprie sic dictum*. Vates igitur haec dicere vult: quemadmodum uxor tandem intelliget me esse verum ipsius maritum qui in modum benevoli coniugis me erga ipsam gesserim, nec amplius teneram illam coniunctionem matrimonialeam amare et pie servare recusabit, cum antea me quasi consortem libidinum cui se subiiceret, בְּבִיכָּה tractaverit: ita populus Israeliticus relicta omni nefaria idololatria ad foedus cum Deo redibit seque cum eo arctissime coniunget. Simul arguit yates hypocrisin Israelitarum cuius vestigia saepius obvia erunt, v. c. 4, 15. 8, 2. 11, 7. cet. qui postquam cultum vitulorum et Baalis adoptaverunt, nihilominus se Iehovam nomine Baalis colere nec un-

quam eum deseruisse iactabant cf. introd. p. 35 sqq.
Alii secundum Iarchium אֵלִי censent esse nomen amoris
אֵלִי autem timoris, ac si significet *maritum quidem sed*
difficilem et imperiosum, qualis fuerit Baal cultori
bus suis, quem populus elegerat pro piissimo Deo coe
cf. Muensterus al. ad h. l.

19. *Delenda sunt vel nomina Baalium e lingua eorum, quippe quae ambiguitate sua deceperint Israelitas.* Putaverant nimirum, etiam lehovam appellari possunt i. e. mi domine, verum a nomine appellativi transierant ad idolum propriæ sic dictum. Sub quietu verborum defectionem a vero Deo occultaverant tanto magis ab eo aberrantes, quanto diligentius ambiguo illi nomini adhaerebant. Sed non sufficit e lingua deleri, nomen vel e memoria tollatur opus est בְּשָׁמָּה וְלֹא־יַחֲדֵי עֹז בְּשָׁמָּה Exod. 23, 13. Zach. 13, 2. Nostandus est h. l. saltus ab altera persona et ab altero numero ad alterum. Postquam enim v. 18. gentes Israeliticam allocutus fuerat secunda persona, nunc in prima parte versus nostri redit ad tertiam, in altero adeo tertiam pluralis scribit. Hanc tertiam pluralis etiam sequenti versu retinet, v. 21. autem rursus secundam singularis adhibet. Quae negligentia, ut apud omnium poetas V. T., maxime apud prophetas, occurrit (vide Gesen. Lehrgeb. p. 742. 802 al.), ita potissimum apud Hoseam nostrum, cuius animus diu in eadem metaphora morari recusat. cf. introd. p. 104. Excusari debet et alacritate ingenii hominum orientalium et lingua e pueritia nondum egressa.

20. Addit vates descriptionem aurei seculi, ita ut modum poetarum non solum spiritualia bona sed etiam vitam omni periculo, calamitate et vexatione destitutam fingat, quemadmodum e profanis Kuinoel ad h. l. plura exempla adscripsit. Securitas vitae incipiet a bestiis, quae omnem ferociam et rapacitatem deponent, cf. Isa. II, 6—8. בְּרִית לְכָס est dativus commodi. Respicit vates in hoc foedere pangendo nimirum v. 14., ubi minatus fuerat vineas et hortos habitacula fore bestiarum. בְּרִית עַם תִּתְּהִלָּה i. e. ita tutos eos faciam a be-

20. 21.

*is agri, ac si foedere eas obligasset, ut nullo modo
la illis noceat, cf. Schmidt ad h. l. Quae promissio
is regionibus iucundissima fuit, cum ab animalibus
iusque generis iterum iterumque vexarentur. Exempli
ut unum tantum afferam, tristis descriptio locusta-
m apud Ioelem, quacum omnes recentiores descriptio-
s illarum regionum consentiunt, cf. Roehr Palaestina
go. Rosenmueller Altes u. Neues Morgenland B. 1.
g. 290.*

מִשְׁבָּחַ רֹאשׁוֹ: *frangam arcum etc. Non solum
ti erunt a bestiis, verum etiam ab hostibus, ita ut
lla non amplius gerantur. מִן־הָרֶן gravius est, quam
dixisset בְּאַרְצָה quemadmodum Am. 2, 3. מִקְרָבֵת;
enim in patria vis hostium frangenda erat, sed
mino e terra, nimirum patria, bellum eiiciendum.
omnia instrumenta belli destruentur, deficientibus
per armis etiam bella cessabunt. Est quidem forma
mitata, in qua supplendum est. Simili mo-
i Ps. 22, 22. ubi supplendum est
לְפָנֵי לְמִינֵּי עֲנִירֵי רַמִּים וְעַמְּדֵי
לְפָנֵי לְמִינֵּי עֲנִירֵי רַמִּים וְעַמְּדֵי
LXX. καὶ τόξον καὶ ἱρυφάλαν καὶ πόλεμου συντρίψει
τὸ τόξον γάρ. h. l. uti 1, 7. *arma s. instru-
menta militaria.* Similis descriptio legitur Ies. 2, 4.
ich. 4, 3.*

21. Nunc redit ad imaginem matrimonii. Vult
im Deus arctissimam coniunctionem cum populo
לְעֹלָה: *semper duraturam.* אַרְשׁ in coning. Piel pr.
orem sibi pretio emere Deut. 28, 30., omnino: uxori
sibi despondere. Adiecta praepositio בְּ indicat pre-
im sponsalorum 2 Sam. 3, 14. Itaque h. l. בְּזַדְקָה
בְּמִשְׁבָּחַ est pretium, quo sibi despondebit gen-
m Israeliticam. Uxores enim pretio a maritis redentas
isse satis notum est ex historia Isaaci, Iacobi, Davi-
s cf. Sam. 1. l. et Michaelis Mos. Recht, 2, §. 85.
hoc quoque tropo insistit vates indicaturus, qui
modis Deus efficiat, ut fidem et probitatem sibi
rvent. Sequentium verborum sensus non anxie pre-
endus est: vates enim non philosophice, sed populari
odo loquitur. Omnino id tenendum est: in duabus

I
prioribus verbis inesse notionem *iustitiae*, *benevoli* in posterioribus. Vatis enim pius animus de Deo non potest, nisi utramque simul ei tribuat. Repell simul illorum falsam superstitionem, qui ab idol nisci commoda et gaudia impetrare, instae autem generationis metu supersedere velint. קָדֵךְ alias קָדֵשׁ מִשְׁפָּט saepius ita componuntur, ut idem significet 22, 15. 23, 5. 9, 23. Sens.: *pregium, quo fidem mihi reconciliaturus sum, est propensio mea ita tractandi, ut mores tui merentur*, cf. Lev. 26. Dei 23. 24. 29. 40. II, 26—28. **בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים**: ut que de Deo dictum indicat *summam benevolentiam*. Similiter חֶסֶד Exod. 20, 6. Deut. 5, 10., quae qd de hominibus erga Deum alio sensu adhibetur, 4. 6. 10, 12. **רַחֲמִים** misericordia, lenitas, cf. Ps. 6. 40, 12., de hominibus erga se invicem idem significat, de iisdem erga Deum non occurrit. LXX. ad bum verterunt: μηστεύομαι εἰ ἐμαυτῷ ἐν δικαιοσύνῃ, οὐλέει καὶ ἐν σκληρῷ. Hieronymus putat indicari gradus coniunctionis Dei cum hominibus: *primus spondit eam in Abraham s. in Aegypto, ut uxori beat sempernam קָדֵשׁ, secundo in monte Sinai ei pro sponsalibus legis iustitiam קָדֵךְ, atque iudicium מִשְׁפָּט, et iunctam legi misericordiam רַחֲמִים*, ut peccaverit tradatur captivitati, cum egerit poenitentiam in patriam revocetur et misericordiam consequatur. *vissime venit Dei filius dominus Iesus in fide et tia evangelica קָדֵסְתָּה רַאֲמִינָה, ut cum cognoverit et unigenitum cognoscat et patrem, קָדֵשׁ אֱלֹהִים קָדֵשׁ* v. 22. Plures recentiores non observata significatio praepositionis בְּ, cf. supra, putaverunt nominibus indicari affectus animi quos postulet Deus ab hominibus, ut sensus sit: *despondebo te mihi eo, que gens Israelitica mihi in posterum praestabis quod l'aequum est cet.* cf. Tarnov., Drusius. Liveleius in omnibus illis nominibus *sinceri, benevoli et inconstantis animi affectiones deprehendit quas qd Deus pro sua parte praestiterit dum populus p defecerit, in novo autem foedore utrinque serva*

22. 23.

chhorn quoque sententiam vatis non omni ex numerodisse videtur: „Ewig werd' ich dich mit ir vermählen rechtskräftig und gerichtlich, durch Zärtlichkeit und Liebe.“

22. Novum sponsaliorum pretium addit vates בְּאַמְתִּיבָּה nimirum fidem. Elegans additamentum: nam sine fide, nam coniuges sibi praestare debent, nulla matrimonii licitas consistere potest. De Deo autem, tropo remoto ~~et~~ fides in praestandis omnibus promissionibus. Hoc quoque loco recedere videtur Eichhornii versio a vatis intentia: „Vermählen will ich dich mit mir uſs festeste.“ בְּרִדְעַת פֵּין יְהֹוָה: et cognosces Iehom. Respicit his verbis ad v. 10.: cum antea non coverit quam bene erga eam animatus sim, nunc tandem intelliget. Intelliget enim me erga eam egisse acturum esse non ut sui impotentem et effeminatum adorem, qui quibuscunque uxoris libidinibus servit, sed suum maritum, qui uxorem fideliter amat beneficiis exornat, modo proba et bona esse velit. Idem deo erga Israelitas valet. Plures Codd. apud de Rossium habent רִדְעַת פֵּין יְהֹוָה: et intelliges me solum esse Iohoram. Pariter Hieron.: scies, quia ego sum dominus. Chald.: scietis timere dominum.

23. Denuo alio poetico modo describit Dei bemedientiam in tribuendis omnibus bonis, quae ad salutem patris faciant, nimirum vel in restituenda, vel in levanda fertilitate terrae et ubertate frugum. E singulari gravitate imaginis coniicere fere possumus, tunc temporis revera messem defuisse et ita iam eventu procul fuisse, quod v. 11 et 14. legimus. Est elegans metopoeia. Finguntur enim omnia, coelum, terra et cunctum convenisse ad precandum pro Israelitis, ut esset tandem eorum inopiae misereretur. עֲנָנָה h. l. exaudire, praesertim de Deo dicitur, quando benefaciendo respondet precibus hominum, cf. Ps. 3, 5. 4, 2. 1 Reg. 8, 37. Et in hoc intelligitur usus loquendi Hebraeorum, qui amant omnes modos divinae providentiae versus describere elocutionem innuentibus, cf. v. 16. Exadiam בְּשִׁבְעָה i. e., nubibus impleatur. Similes locos

laudaverunt Drusius et Grotius Tibulli L. I. Eleg. 7, 2°
et Euripidis ap. Aristot. Eth. l. 8, c. 1. quèm posteri
rem ita vertit Io. Schmidius:

Pandit terra sinus, pluviasque a nubibus optat,
Cum macer ablato campus ab imbre sitit:
Nec minus a pluviis quae turget in aëre nubes
Optat in expansos larga venire sinus.

Hieronymus aliique eum securi mystice intelligunt ha
verba de tempore et donis evangelii: *exaudiam, coelos, qui enarrant, Dei gloriam et coeli exaudi terram, ut eam coelesti pluvia irrigent, et terra, qua orta est veritas et in cutius agrum paterfamilie egreditur, ut seminet semen suum, exaudiet triticum oleum et vinum et haec omnia exaudient Iesreel i. semen Dei, ut intelligatur omnium rerum abundantia felicitas ob Dei semen, qui Christus est, condonari.*

24. *Terra exaudiet frumentum, mustum et oleum.* i. e. ut ea remanere non sinat in suo gremio, sed rius et laets proferat. Illa vero exaudient נָתַתְנָה carpi ab eo patientur eumque delectent. At vulgar lectio, quamquam omnibus codicibus et versionib probata, mihi ita non apta omni orationi videtur, non possim ab ea non recedere, vid. v. 25.

25. Finit vates poema suum, ut typica illa infi tum nomina fausto omni repetat eaque omnia de Raelitis dicta esse clarissime ostendat. מִצְרָיִם: minabo eam Si lectio vulgaris נָתַתְנָה retinenda es haberemus miram commixtionem generis. Loquens de Isreiele filio et uteretur pronomine foeminino! V tem in hoc commate respectum generis non neglexi, apparet e posterioribus verbis, ubi filius יְהוָה נָצַר ut masculinum tractatur. Nullo modo hic error grammaticus excusari potest, nec fervore dicendi, nec a plici sensu vocis נָתַתְנָה. Omnia bene se haberent si geretur נָתַתְנָה. Hoc nomen saepius in foeminino apud vatem nostrum et apud alios legitur, cf. Ies. 10. 54, 1. Ier. 3, 11—13., imprimis hoc loco, u gens Israelitica imagine uxoris designatur. Sensus quo

5.

istam lectionem postulat. Postquam enim vates in capite ad Israelitas sub imagine mulieris locutus v. 21 et 22. in secunda persona pronominis apercompellaverat, exspectavissemus eum eadem forma ionis servata in fine v. 24. scripturum fuisse, **רְהִתֵּת יְעַמֵּד** vel si maluisset, expresse eos commare, ad quos locutus erat, nimirum **לְחַנָּה יִשְׂרָאֵל**. modo ea, quae omnino matri et de matre dixerat, c inopinato de filio dicere potuerit, omnino non vicum in posterioribus v. 25. vates aperte id curet, elicitas matri promissa in eo etiam cernatur, quod ri eius augeantur, misericordiam adipiscantur et rurificant populus Dei. Non est quod moneant eius silium fuisse, ut repeatat nomina symbolica liberorum. m etiam nunc fas est de consilio vatis loqui? Sufit intelligere eum nominum illorum fausta omnia amemorasse. Ad hanc faustum commemorationem **לְתִבְרִיר**. Ut enim Deus foecunditatem me omnino promiserat, ita semini Israelitico auctus incrementa promissa erant 2, 1. **צַדְקָה** igitur non plus dispersionem, sed sationem ut augescant poti indicat. Quibus animo perpensis nil restare viri, nisi: vel veram a vate ortam sed cito depravationem esse **יִשְׂרָאֵל**, vel elapsum vatis calamorem in scribendo, vel eum contra elegantiam et sum sensum consulto peccavisse. Quod posterius de eleganti propheta non dixerim: utrumque prius em genuinam et simplicissimam lectionem restituere net. Ceterum miror istam inexcusabilem commixnem generis non omnes interpretes offendisse. Dati v. 24. vertit: *ista omnia Israeli exorabuntur; de tione nil commemorat.* Io. Schmidius quidem in nument. ad h. l. p. 129. ita disserit: *Mirum est, quod lesia non potius vocetur Israel post conversionem. un nomen Iesreel impositum primo filio Hoseae, ut signaret dispersionem populi Israelis in gentibus. uidam volunt, id nomen usurpatum hic fuisse a Prota, ut perstringeret oblique Israelitas et revocaret in memoriam, quam sint indigni Dei beneficiis, inde ut dei bonitas magis elucesceret, qui tot bona*

II, 25.

Israelitis quamvis per se indignis pro sua tamen bonitate promittit se daturum ubi fuerint reconciliati; ac proinde non ita vocari a Deo ut exprobraret praeterita scelera et miserum statum, in quem sua impietate prolapsi erant, sed potius ut gratiam suam amplificaret. Alii censent hic mutari significationem nominis et fieri allusionem ad verbum יְלִיאָה seminavit, ac vocari coetum piorum Iesreel i. e. seminationem vel semen Dei, 1) quoniam ecclesia per verbum tanquam semen mysticum colligitur 1 Petr. 1, 23.; 2) quia instar seminis per mundum dispergitur; 3) quia eius semen fructus fert uberrimos in coelestia colligendos horrea. Kuinoel plane contra vulgarem textum a se receptum: ista vos Israelitas exaudient, inseram te huic terrae, ac etc. Boeckel monet Iisreel esse i. q. Israel. Eichhorn. subsistit in verbo Iisreel quod h. l. vertit: das neu gepflanzte Volk, verum quemadmodum malo sensu γένη, 4. non erat castigare, punire, sic h. l. bono sensu non est plantare, sed seminare, s. efficere ut augeatur et latius feliciusque propagetur cf. v. 1. De Wette: Dasselbe soll Israel erhören. Hieronymus ad verba sed contra grammaticam: haec exaudient Iesrael, et seminabo eam mihi. LXX. eodem modo καὶ στεγῶ αὐτὴν ἐμαυτῷ, בְּנֵי־עַמּוֹ, ut bene monet Rosenmueller, non universus terrarum orbis, sed terra Canaanitica, quam olim populo Israelitico Deus adscripsit, probante articulo. Est enim בְּנֵי־עַמּוֹ i. q. בְּנֵי־אֶחָד, in quo inest הַ notificationis cf. Glass. phil. S. p. 557. יְהֹוָה יְאֹמֵר אֶל־כָּל־עַמּוֹ. Nunc omnis tropus remotus est. Populus Deum suum nec sub imagine, nec sub idolo cognoscet, nec mi marite, nec mi Baal appellabit, sed mi Deus!

Interpretes fluctuant in interpretatione huius capititis: nam intelligunt et de restitutione e captivitate Assyrica, et de salute per Christum exspectanda. Illi quidem ipsi sentiunt nostris metaphoris et similitudinibus plus indicari, quam factum sit impletumve. Propterea autem descriptionem rerum magis respondere laetitia et gaudio, quo fideles accepturi sint promissionem futurorum eventuum, quam eventui ipsi. *Huius sententiae rationes*, inquit lo. Schmidius, *tanti momenti non*

II, 25.

sunt, ut apud aliquem saltem mediocriter singulas textus circumstantias considerantem locum inventuras videantur, principium enim petunt, et, quod operose probandum erat, pro concessu sumunt. Propterea alii sentiunt posteriorem partem huius capituli ad statum Novi Testam. et negotium Evangelicum pertinere et de eo ad literam explicari debere, et, si terminis figuratis statutus Prophetae, scopum eius esse, praedicere restitucionem verae ecclesiae per Christum, in qua ipsi Israelitae dispersi, qui nunquam redierunt in terram, ex qua deportati fuerant, colligendi fuerunt in reliquiis eius, ut Israeli secundum spiritum adnumerarentur, et miseriam consecuti iterum Dei populus cum aliis gentibus antea misericordiam non consecutis appellarentur. Nam promissiones vatis tantae sunt maiestatis tantiæ splendoris, ut eas tempus liberationis e Babylonia et res quae in eo gestae sunt complere nullo modo possint. Verum et huius sententiae rationes adem petitione principii laborant, cuius antea Iohannidius accusaverat alios interpres. Nos contra nihil aliud deprehendimus, nisi descriptionem temporum felicium in universum, quae quilibet populus oppressus et ad incitas redactus exspectavit.

IV.

Cap. III, 1 — 5.

1. Iussit me iterum Iehova reverti et amorem restituere uxori, quamvis adulterae, tamen amatae a socio thori; proinde atque Iehova amore vincitus sit populo Israelitico, qui tamen recipere malit ad deos exteris et praeferre vina iis consecrata, 2. Quapropter favorem eius mihi reconciliavi pretio quindecim nummorum argenteorum et sesquichomeri hordei; 3. hoc pacto ei proposito: contine te mihi per aliquod tempus, noli interea libidinibus tuis indulgere, nec omnino

cum unoquovis viro rem habere. **Tum** ego quoque rursus tuus ero. 4. Sic per aliquod tempus Israelitae vitam degent destituti et rege, et principe, remotique ab ullo quoquam sacrificio, altari, amictu sacerdotali et simulacris. 5. Tandem vero redibunt Israelitae ad quaerendum Iehovam Deum suum et Davidem regem suum, trepidabuntque ad suum Iehovam et ad veram suam felicitatem; quo facto illud tempus destitutionis finietur.

Uxor ad meliorem frugem rediit, et se subiecit speciminibus, quibus probaret se esse adhuc dignam tali marito. Qua de causa maritus ei rursus pristinam suam benevolentiam offert, spe fretus, fore ut salus domestica restituatur. Forma poeseos est iterum historica, annexa ratione, qua effigies de gente Israelitica valeat.

1. Iam vates pingit se denique sensisse uxorem per omnes illas angustias, ubi destituta a marito solis amatoribus non eius saluti sed potius suis libidinibus prospicientibus commissa esset, tandem meliora esse edoctam, atque propterea periculum fecisse, utrumne sibi fidem et probitatem redderet. Quem animi sensum iterum divino adflatui tribuit: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים, ut 1, 2. 4. 6. עַזְרָךְ: iterum abi, redi. Ut Deus iam antea 1, 2. eum ire iusserat nuno redire iubet ad eandem uxorem, de qua 2, 4. diserte dixerat: cum illa mea uxor non esse velit, euidem maritus eius non ero. Pessime statuunt, qui dicunt vatem aliud matrimonium iniisse v. c. Eichhorn, Boeckel atque etiam Kuinoel. Ut enim Dei amor semper idem erat erga eandem gentem Israeliticam, ita mariti amor semper uni uxori servabatur. בְּנֵדָה אֲשֶׁר בְּמִרְעָם, Cant. 5, 16. זֹה רְאֵי. Alii, ut Liveleius putant

, 1. telligi: *alium quem amatorum*, uti Ier. 3, 1.; eodem modo Eichhorn: „ein Weib, das einen andern abte.“ Quod omnino non modo textui repugnat, sed am sequenti imaginis explicationi, ubi et Deus paro amasse populum et populus impie egisse dicitur. que nostra explicatio, quae est plurimorum interpretationum, unice convenit imaginis. Vates amore erga impro-*n uxorem simillimus erat Deo impium populum sem- r amanti.* LXX, verterunt: *καγανάτας πονηρός*, ac si lessent: *אהבתה רע*. Melius Chald.: *uxor marito suo casima*. Vates momentum comparationis suae cum o expressis verbis indicat, *כאהבת יהוה*: *ad exemplum amoris Iehovae erga Israelitas*. *הם פליס אל* — *הלבים אחריד מאהביה* idem quod antea *אלהים אדרי* 7. et *רְפִיס אֶחָד מַאֲהַבָּה* 2, 9. Verbum pri-*mam* habet significationem *respiendi*, unde: *vertere* potissimum ubi cum praepos. *ל* componitur Exod. 10., trop. ad idola Lev. 19, 4., et ad Deum Ies. 22.

אֲשֵׁר עַבְרִים: nimurum pars sacrificiorum toto cultu deastrorum. Verum in quo constiterit id sacrificium, de eo disceptant interpretes. LXX. terunt *πέμψαται μετὰ σταφίδος*, de qua versione Hie-..: *pro pemmatibus, sciabit, quae LXX. transtulerunt comeduntur cum uvis passis s. vinaceis, Latine pos- nus dicere placetas vel crustulas, quae idolis of- untur et Graece dicuntur πέπλα*. Interpres vetus ap. usum: *πέμψαται*, ait, *sunt coctiones; dicitur enim πέμ- πλα τὸ πεπτόμενον, tamquam אֲשֵׁר ab שָׂעֵן: ignis, n igne coquimus*. Hac interpretatione nituntur re-*tiores* interpretes v. c. Kuinoel, Boeckel, Rosen-*eller*, qui vertunt: *placentas ex uvis passis factas*. Genius eodem modo de significatione verbi statuens uicit *אֲשֵׁר* a radice inusitata *שָׂעֵן* secundum Arab.

sternere. Tales aliorumque generum placentas usi-*ta* fuisse in sacris gentilium Rosenmueller e Porphy-*de* abstinentia laudat cf. Ier. 7, 18. Ab hac interpre-*tatione* recesserunt Hebraei interpretes, qui no-

men אֲשֶׁר hoc et in tribus aliis locis reddiderunt *lagenam*, ita tamen, ut Cant. 2, 5. 2 Sam. 6, 19. 1 Chron. 16, 3. *lagenam vini* indicet. Derivant enim a וָשׁ *sex*, ac si pr. esset: *väs sex modios continens*, deinde quodvis aliud *väs*, vel adeo olla s. *poculum*, unde Kimchi: אַשְׁר־יְהוָה יִתְּבִּיא עַבְדֵיכֶם i. e. יְהוָה יִתְּבִּיא עַבְדֵיכֶם *vini uvarum*. Verum loco Cantic. de alia quadam re sermonem esse appetat et hoc nostro loco additur עַבְדֵיכֶם, quod superfluum esset, si illud jam indicaret *lagenam s. calicem vini*. Hinc Schmidt coniecit *lagenas uvarum* esse *lagenas intus vino plenas, foris autem uvis optimis ornatas, quae lagenis vel impositae s. circumpositae fuerint*, *Baccho in honorem a vinosis Ephraimitis adductae, de quorum vinolentia queritur vates 4, 11. 18. 7, 5. cf. Ies. 28, 6.* Inde alii omnino de ebrietate et vinolentia intellexerunt, uti Tremellius, Brentius, Clarius, Vatablus etc. Alii tropice interpretati sunt duce Hieronymo ita disserente: *typus Dei est, qui filios Israel pessimos diligit, qui cum diligentur a Domino, ad Deos alienos idolaque respiciunt et diligunt vinacia uvarum (Weinrester), quae vina non habent et pristinam gratiam perdididerunt, sicut daemones delapsi de propria dignitate et nihil antiquae gratiae possidentes aridi sunt et veteri siccitate marcentes.* Ita etiam Aquila vertit: παλαιά, ac si legeretur יְמִינָה et Symmachus: ξακρούς, cf. Kuinoel ad h. l. Sufficit varietatem interpretationum commemorasse. Ad veritatem proxime accedere videatur eorum sententia, qui sub וָשׁ אֲשֶׁר cibum lautiorem intelligunt, cf. imprimis Cant. 2, 5., h. l. addito עַבְדֵיכֶם: ex uvis s. mero confectum (cf. illud Virgilii Georg. I, 9. *poculaque inventis Acheloia miscuit uvis*, et Horat. Carm. 1, 20. *praelo domitam Cateno tu bipes uam*), quo usi fuerint in luxuriosis et nefariis suis sacrificiis, cf. Iud. 9, 27. Amos 2, 8. 1 Cor. 10, 21. vid. Liveleius ad h. l. Mira est et in recensione interpretationum non omittenda commentatio Chald.: *verum si convertantur, remittetur iis eruntque similes viro qui erravit dixitque verbum contra socium suum.*

2. Amoris. et divini iussus impetum vates secutus cum uxore egit, ut eam rursus uxorem suam agnosce-

II, 2.

ret. Uxores enim emebantur, vid. 2, 21. Quod ibi dicebatur פְּרָה, h. l. est פְּרָה, ut Deut. 2, 6. LXX. οὐσίας ἡμέραν ἀπαντᾷ Hieron. lusit cum verbis, interpretatus אַפְּרָה fodi, ut v. c. Gen. 26, 25. Ps. 7, 16. et ita disserens: quando dicit: fodi, ostendit vineam, quae a Deo plantata est, et in multis locis ponitur significans populum Iudaicum. Sin autem legerim: conduxi, adulterae pretium est non ut cum propheta dormiat, sed ut contenta mercede sua adulterare desinat. Dagesch in verbo אַפְּרָה esse euphonicum, nec propterea esse derivandum a נִכְרָה: notitiam contraxit vid. Michaelis et Rosenmueller ad h. l. כֶּסֶף בְּחִמְשָׁה עֲשָׂר scil. ex frequenti ellipsi שְׁקָלִים: quindecim argenteis nummis. Quale genus nummorum intelligendum sit, de eo interpres dissentunt. Proprie לְקָשָׁה pondus erat, quo annuitus pendebant aurum et argentum, continens 20 Gras Exod. 30, 13., quae 16 grana hordeacea pendisse putatur. Josephus Antiqq. 3, 12. adfert siclum pendisse 4 drachmas, cf. Hieron. ad Ez. 4, 10. Drachmae autem 8 Latinam unciam efficiunt, ergo siclus eset semiuncia s. semithalerus. Quae quidem de temporibus post captivitatem Babylonicam valent. Temporibus enim Maccabaeorum moneta argentea erat, cuius Beyer de nummis Hebraeo-Samaritanis p. 5 sqq. plura exempla nobis adhuc superstitia adfert, quae circiter 2½ — 3 Drachmas s. 184 — 242 grana pendunt. מָרֵה: cor, erat mensura aridorum, continens 10 Ephas vel 30 Seas s. Sata. Sea autem secundum Kimchium continebat 6 Cabos, s. 96 quadrantes, s. 144 ova. Minima enim mensura fertur fuisse רְבִנִּיָּה quadrans, s. quartarius logis, continens sesquiovum. cf. Buxtorf. lex. Hebr. ad vocem קָב. LXX. vertunt γομός, ac si scriptum esset שְׁמָרָה, ut Exod. 16, 16., translata litera י in γ. Cur autem dederit hordeum neque aliud frumenti genus, id interpres variis commentis enucleare studuerunt. Alii putarunt id factum esse in usum sacrificii, quod in ineundis nuptiis ferebatur, al. vulgare pretium abiectae et impuriae mulierculae hordeum fuissé e nostro loco iudicarunt, al. respici censuerunt ad oblatio-

nem illam expiatoriam mulieris de adulterio suspectae Num. 5, 12 sqq. al. sensum mysticum quae siverunt, ut Hieron.: *quia virum non habet, non vescitur cibo hominum frumento et legumine, sed hordeo irrationalium iumentorum, ruminans utilitatem literae, quae interscit et non habens spiritum vivificantem.* Sedet itaque populus Iudeorum qui quondam 15 nummis et 45 modiis hordei est conductus post adventum servatoris et exspectat viri sui adventum. Nunc in numero quoque nummorum et modiorum Hieronymus mysticum sensum deprehendit. Numerum nummorum putat indicare 15, mensis Nisan, ubi primogenitura Aegyptiorum trucidata sit, et numerum sesquichomeri i. e. 45 Searum, quadragesimum quintum diem, quo venerint Iacobitas ad montem Sinai. Sufficit meminisse usum hordei apud Hebreos antiquissimum et maxime communem fuisse Deut. 8, 8. Ez. 13, 19. Ruth. 3, 15. Ioh. 6, 9. Merces haec adulterae mulieris procul dubio haud fuit exigua. In fine versus pro *כְּתָחַן שְׁעִירָתָם*: *semicorum s. se-michomerum LXX.* habent *νέφελα οὐρανού*, nescio e qua mutatione literarum. Apparet exinde hunc locum antiquitus admodum fuisse corruptum.

3. Verum non solum donis sibi conducere adulteram mulierem, sed explorare vult eius animum. Itaque *pactum ei proponit*: *אָמַר אֱלֹהִים*. Pactum in eo positum erat, ut mulier per aliquod tempus se contineret ab omni commercio cum aliquo viro, amatore et marito. *יְמִינֵךְ נְבִיטָתְךָ לִי*. Quot fuerint illi dies non definit: quoniam nihil ad rem faciunt. Interpretes addiderunt: tot per quot frumentum ei datum sufficit ad vitam sustentandam. At si centesima pars Chomeri *ved* edacissimo homini in diem sufficit, plures omnino dies ex data mercede colligendi videntur, vid. Michael. ad h. l. *הַשְׁבֵּר* habet omnino significationem *quietae et solitariae mansionis*, ut Gen. 25, 27, 29, 19. Exod. 24, 14, non tantum *exspectationis*, uti Hieron. vult. LXX. *καθήσου ἐπ' έμοι*. *לִי* est dativus commodi, uti 2, 20. *con-tine te mihi*. Recitantur nunc modi eius continentiae. Primum: *ne indulget illegitimis libidinibus, verum remota maneat a moechis,* *רְזֻנִּי*; deinde: *ne rem ha-*

III, 3.

beat cum quoquam viro, לְאֵלֶּא תָּדַי לֹא שׁ. LXX. male vertunt εὐδὲ μη γένη ἀνδρὶ ἐπέγω, ac si lectum esset לֹא יִשְׁבַּן, hoc enim iam inest in verbis praecedentibus. Cum enim iam nupta esset marito neque ab eo dimissa, alii viro nubere non poterat. Ergo commercium cum alio viro itidem fuisse illicitus amor, et haberemus inutilissimam tantologiam. Melius sensum assecutus est Hieronymus ita explicans: *nec aliis amatoribus turpiter te prostitues, nec mihi viro, a quo conducta es, legitime coniungeris.* לֹא שׁ דָּרַת saepe occurrit eo sensu ut sit: *viro se committere,* v. c. Ez. 16, 8. Ruth. 1, 12. Ita etiam Drusius: quando absolute dicitur: *non eris viro, intelligimus, quod nulli iungatur omnino et absque coitu matrimoniali sit.* Alii ita accipiunt verba, ut nil aliud indicent nisi: *mihi adhaereto mihi que cohabitatio noli, vitans amasios, in quorum amplexum hactenus fore solita eras.* Sed vati id curae esse non poterat, statutis tantum diebus, יְמִינֵיכֶם רַבִּים, sed per omnem vitam sibi constans et fidelis esset. Exploratio igitur in alia quadam re peculiari constituit, nimirum in abstinentia a coitu matrimoniali per aliquod tempus statutum observanda. De Wette: „und hure nicht und ergieb dich keinem Manne.“

Mulieri hoc pactum probe servaturaе addit vates promissionem גַּם אֲנִי אֶלְךָ scil. אֲחִיךָ prorsus eodem modo uti 1, 9. פִּי אַפְּכֶם כִּי עַמְּךָ scil. חִילִיךָ. נִימִרְעָם אֲלִיכָּךְ est nota dativi pro לְךָ, nimirum propter euphoniam. Ut enim verbis 1, 9. לֹא אֲחִיךָ לְכָם dixerat: *non ego vesder ero*, sic nunc dicit: ego quoque tuus ero. Haec explicatio et verbis, et sensui est accommodatissima. Symbolice hucusque v. 1 — 3. de se fatisque suis domesticis locutus erat, proposuerat uxori conditionem reconciliandae suae benevolentiae eo pacto, ut per aliquod tempus caste et solitarie vitam degeret. Sic periculum facere constituerat, utrum resipisceret nec ne. Nisi probitatem suam ostenderet patientia, et morum integritate, prorsus dimittenda erat. Si contra pactum servaret, tum ei pristinus amor restituendus erat et favoris nondum extincti signa largiter exhibenda. Ita

modus agendi erga uxorem vere similis erat ei, quo Deus hucusque tractaverat populum Israeliticum eumque porro tractare constituerat. Non enim sermonem esse tantum de tempore explorationis, sed de iis, quae illud tempus secutura sint, apparet ex translatione imaginis ad populum Israeliticum. Quid omnino ponderis habuissent promissa, *esse se observaturum eandem temperantiam erga uxorem, quam ipsi imperaverit?* Vatis probitas omnis dubii expers erat; cur igitur de ea amplius verba faceret? Se autem cum uxore rem habere nolle, id in abstinentia ab omni concubitu uxori proposita continebatur. Mittamus igitur frigidissimam illam atque a plerisque interpretibus receptam verborum nostrorum explicationem: *eundem quoque erga te me praebebo*, quam Eichhorn adeo ita constituit, ac si partem verbis inesset: „auch ich will mich nicht zu dir halten.“ Promissionem vatis optime convenire cum versu quinto verba docent, et suo loco via debimus. Nostra sententia plane congruit cum explicatione Chald.: *applicabitis vos cultui meo, non formicabimini neque famulabimini idolis, ego quoque missurus sum vestri*, et Boeckelii: „dann will auch ich der Deine seyn.“ Praeterea haec posteriora vatis nostri verba, verbis 1, 9. quamquam contrario sensu simillima, praeter omnem dubitationem vatem voluisse, ut h. l. de nullo alio matrimonio cogitetur quam de eo, quod c. 1. pinxerat, lucentissime monent, cf. introd. pag. 119.

4. Nunc transit propheta ad translationem suorum fatorum ad fata Israelitica. Quemadmodum uxori tempus explorationis proposuerat, ita populo idem imminebat. De quo sermo sit, status imperii Israelitici et omnes poeticae descriptiones horum trium capitum docent. Israelitae tumultibus, bellis civilibus et contentione principum ita ad incitas erant redacti, ut paene sibi desperarent. Ultima stirps regiae familiae lehu interitura erat, cf. 2 Reg. 10, 30., duces contentionis studiosissimi non publicam salutem sed suam modo avaritiam curabant. Iis igitur fides non habenda erat. Sacrificia legitima evanuerant iam inde a temporibus Ierobeami, qui templum Hierosolymitanum deseruerant, in quo

sacrificia facienda erant. Iis substitutae erant statuae et arae, quibus victimas mactabant et suffixa imponebant. Eodem modo illa magnifica tunica sacerdotum Ephod, cum Uriam et Thummim oracula edentibus, cuncta erat Hierosolymae, quibus destituti oracula suorum penatum consulebant. Tempus instabat, quo et statuarum, et falsorum sacrificiorum vanitas intellectui essent et missa illa insana fiducia daeniacarum artium consuetudinumque anticipes haec tamen essent, quid facherent. Talis ambiguitas et cietas de propria sorte est revera tempus exploratiois, quae convenit illi explorationi mulieris. Observanda est in his elegantissima oppositio earum rerum, bus vere destituti erant et earum, quas quidem ad eum habebant, verum abiecta fiducia aequem tractaturum ac si iis non essent: *rex — principes, sacrificia — la, Ephod — oracula penatum.* — Diversa est sententia eorum, qui omnia ad exilium Assyriacum referunt. Verum, ut id taceamus, nos hucusque nondum illis exilio vestigia reperire, verba ipsa huic interpretationi repugnant. Ut deessent legitima sacrificia caretque Ephodo, tamen non in exilium abeendum erat. Siam inde a Ierotheamo I. orbati erant. Quo autem ierunt, non defuerunt iis idola et penates, quin in iam omnis superstitionis patriam venerunt. Melius interpres statuerunt, qui de desiderio evangelii nups illud explorationis explicaverunt, quamquam va- nondum de eo cogitaverit. Sunt sensus praesentis istius calamitosi et praesagia futurorum feliciorum temporum, quae a vate de reditu suorum post interitum miliae lehu ad familiam Davidis Hierosolymae regnandum frustra exspectata, tandem longe alio modo piis dænis contingebant, cum regnum spirituale Davidis, id Christianis Dei est, per Iesum Christum institueretur. Iudei interpres huic loco innituntur miserabilem dispersionem inter gentes sentientes et adhuc aduentum Messiae praestolantes et ipse Hieronymus eum implicat de abiectione Iudeorum deque insigni eorum conversione, qui hordeo pascantur, et sedeant conacti quia cum Deo stare non potuerint.

רְבִים יָמִים רְבִים
respiciunt ad illos mulieri statutos
diēs. Iam anxii et ancipites erant Israelitae, tem-
pus poenitentiae eorum ob commissa flagitia advene-
rat, nondum autem completum erat, יָמִים רְבִים יְשִׁבֵּי
sedebunt adhuc multum temporis: certe donec omnes
in versu descriptos explorationis gradus perfecissen-
טַּהֲלָת אֵין מֶלֶךְ. Iam interregnū vires reipublicae consum-
serat bellis civilibus. *Nullus iis rex erat.* Restabat
quidem abnepos regis Iehu Sacharias. Verum eo mor-
tuō successio in domo Iehu finem nactura erat, neque
spes aderat alium regem a Deo in thronum Ierobeami
suffectum iri: quod probe sciebant vates, quippe qui
soli divinorum mandatorum interpretes essent. Nec quis-
quam posteriorum regnum usurpantium a Deo vocatus
est. Omnes inter flagitia et caedes ad solium regium
adscenderunt. Cum autem Sacharias ipse, postquam
imperio potitus erat, tantum anni dimidium viveret:
apparet primum explorationis statum iam cum inter-
regno initium cepisse, et postea exceptis sex mensibus
Sachariae serie continua duravisse. Eodem modo Israe-
litarum querelae commemorantur אֵין מֶלֶךְ כֹּבֶשׂ 10, 3,
cum regem falso modo sic dictum habeant, et causa ad-
feratur cur non vere rex sit: אֵין רַאֲנוּ אֶת־יְהוָה מֶלֶךְ מְהֻדָּעַת כֹּבֶשׂ:
rex, quem habemus, nil nobis
prodesse potest, quoniam adversante Deo eum elegimus.
אֵין דָּבָר: nullus dux. Erat quidem magnus demagogorum
numerus, sed ne unus quidem, qui reliquias virium et
virtutum in populo colligere iisque in Dei atque na-
tionis honorem uti et potuisset, et voluisse. Ludebant
populum, dum sibi bella gerebant caedesque committe-
bant, non autem populo consulebant. אֵין זְבַח: nu-
llum sacrificium. Sacrificia, quae deastris offerebantur,
eo nomine non erant appellanda. Genti Iacobitae iam
ante exstinctionem templi unum modo erat sacrificium
adque ad arcā foederis et in tabernaculo sancto offre-
rendum Lev. 17, 3. 4. Deut. 12, 13. 14. 14, 23. Tem-
plo aedificato expressis verbis hunc unum locum sacri-
ficiorum offerendorum Deus constituerat, vid. 2 Chron.
7, 12. istumque locum mihi sacrificii domicilium de-
sigi. Quod Dei mandatum ab omnibus religiosis Iudeis

tem pia mente observatum est, ut sacrificia omittere; quam illegitima offerre malent, v. Lund. Iud. Heilighümer p. 555 al. Itaque iam inde a temporibus Ierobeami I. exules Israelitae ex urbe sacra sacrificiis vere sic dictis et Deo placentibus carebant. Eorum loco florebant quidem tempore Hoseae illegitima sacrificia, quae a Ierobeamo instituta in aris et lucis offerebantur. Habebant pro templo Hierosolymitano פָּנָים: *idola* 2 Reg. 10, 26. 18, 4. et *aras* Exod. 24, 4., ubi suo more sacra faciebant. Verum vates pio animo praevidit tempora, ubi cives fastidio illius cultus impii, qui nec singulorum, nec reipublicae salutem restitueret, caperentur. Hinc novus explorationis gradus: אַיִלְמָצָבָה. Tunc פָּנָים *Ephod* erat amictus splendidissimus et sacerdotalis, quo pontifices maximi intrantes in sanctum auctorum et praestantissimam partem religiosi cultus ministrantes vestiti erant Exod. 28, 6. Huic pontificio indumento infixum erat pectorale, אַזְרָקִים רְחַמִּים quo oracula divina a pontifice e sancto sanctorum petitia legebantur, vid. Num. 27, 21. cf. Lund. I. I. III, 5. p. 423. Ephodo destituti non sacerdotio tantum carebant, verum et omni Iehovam consultandi facultate. Defectus autem Ephodi non exspectandus erat, sed inde a temporibus Ierobeami I. iam locum habuerat. Quippe qui, derelicto templo Hierosolymitano et omnibus sacris ad eum pertinentibus, decem tribus re sacerrima nulla arte compensanda privaverit. Legitur quidem Iud. 8, 27. 17, 5. quosdam falsa Ephoda sibi consecuisse, nec dubium est Ierobeatum in instituendo cultu superstitione illum amictum sacerdotalem imitatum esse. Verum eiusmodi figmenta pio postero Iacobis satisfacere non poterant. At Ephodo eiusque oraculo substituerant Israelitae aliud quid, nimirum בְּשֻׁבְבִּים: simulacra domestica, penates Gen. 31, 19. 30. Iud. 17, 4. 18, 14. 1 Sam. 19, 13., quibus ad petenda oracula utebantur Ez. 21, 26. Zach. 10, 1. Quin et his tandem privandi erant, actu aliquo si non vehementi, voluntario tamen, ut mulier sponte abiicit amores illicitos, intellecturi nec veritatem nec salutem ex iis esse expetendam, cf. 9, 7. Ita autem postrema pars explorationis erat subeunda.

Notanda est varians explicatio LXX. et Hieronymi, Aquilae et antiquissimorum Graecorum interpretum, qui omnes מְנֻבָּה וְתַרְפִּים pro *aris* et *instrumentis sacerdotalis habitus* accipiunt. LXX. illud θυσιαστήριον, hoc δύλους: *manifestationes*, i. e. Urim et Thummim, vertunt, Hieron. quidem תַּרְפִּים propr. appellari μοεφάματα i. e. *figuras et simulacra* h. l. autem dici posse Cherubim et Seraphim vel alia, quae ad templi ornamenta fieri iussa sint, concedit, verum LXX. et Aquilam, qui verit: φωτισμός, sequi mavult ita, ut rem sic intelligat: in pectore et corde pontificis ἀληθεῖαν καὶ φωτισμός, i. e. veritatem esse dñebe et doctrinam, ut non solum sciat rectum, sed quod noverit possit ore referre. Multi recentiorum hos securti sunt. Verum eorum explicatio et admodum voluntaria, et verbis et sensui contraria videtur. Ut enim similitudo inter mulierem et populum explorandum maneret, quemadmodum illa et marito, et amatoribus per tempus orbata, sic gens non tantum vero, sed etiam a superstitione Dei cultu derelicta fignenda erat. Huc pertinet varians lectio apud de Rossium pro מְנֻבָּה, מְנֻבָּה: i. e. vel *quaevis oblatio*, vel speciatim forasse *certum sacrificiorum genus* Lev. 2, 1., *feratum*, Speisopfer: orta, ut opinor, e studio antiquorum interpretum in toto nostro loco non nisi partes pii cultus Iacobitici inveniendi, ut eo certius haberent praesagium de captivitate Assyriaca.

5. At populus Israeliticus ex illo tempore explorationis melior et probatus emerget. לְאַתָּה שָׁבֵבְנִי יְשָׁרֶם: revertentur omnino ab errore ad rectam viam, hinc convertentur cf. 11, 5. LXX. ἐπιστρέψουσιν, cf. 6, 1. וּבְקָרְבָּן אֱלֹהִים i. e. *quaerent verum cultum Iehovae* quemadmodum a Mose institutus in urbe regia Hierosolyma celebriatur, cum antea dediti fuerint superstitiones idolatriae. Desiderium quo pii serebantur ad Deum saepissime in libris V. T. est desiderium *cultus Dei in sancto illo templo*, cf. Ps. 42, 3, 5. 63, 2. 9, 11. 1 Chron. 16, 10, 11, *in quo Deus habitare dicebatur* Exod. 25, 8. Ies. 66, 1. Ps. 74, 2. וְאַתָּה דְּרוּד מִלְכָם His verbis clarius designat, quid 2, 2. voluerit, scil. ut

, 5.

raelitae simul cum Iudeis sibi unum regem e familia Davidis constituerent. David maximus regnorum tanto honore inter Israelitas erat, quanto Iacobus pater totius gentis. Ut igitur Iacobus **לְנָצֵן** alter suae gentis pro gente ipsa et lumbis ipsius orta, a David princeps omnium regum ab ipso oriundorum appellabatur pro familia ipsius regia Ez. 37, 24. 25. et eo regibus ipsius posteris Ier. 30, 9. Postquam enim ex prophetam Nathanem Davidi data erat promissio Sam. 7: 16.: *tibi firmabo domum et regnum, et stabile solium permanebit in sempiternum*, cf. v. 25 — 29. Et Chron. 17, 23 — 27, extincta ultima regia familia, nimurum lehu, iis aliquando in solio regio propter causas gravissimas a Deo substituta, pii Israelitas non poterant agnoscere regem et lege constitutum, et malivolentia Dei tectum, nisi e familia Davidis ortum in solio eius Hierosolymae sedentem. Posteris eius esse putabant et spiritum atavi, i. e. eius virtutem sapientiamque, et patri factam promissionem. Si igitur vates meliora tempora Israelitis divinabat, non aliunde venire poterant, nisi a rege e familia Davidis orto et Hierosolymae sedente. Ita infelix dissidium Israelitarum et Iudeorum ut finiretur futurum erat et promissio Davidi facta omni stirpi Iacobiticae salutem latrora, cf. Herder Geist der Hebr. Poesie II, 405. Hunc sensum probe intellexerunt interpretes, etsi vario modo de prole Davidis quaerenda statuerent, v. c. esse *Zerubbabelum*, ut Grotius, *Messiam. Iesum Christum*, ut Lutherus. Alii ut omnes Hebrei omnia ad futurum tempus deserunt, et ad *Messiam adhuc venturum, omnes Iacobi posteros reconciliaturum*. Quibus accessit Hieron. qui quidem regem illum Davidem iam adesse in Iesu Christo, sed tempus accessus ad eum adhuc futurum latavit. *Nam, inquit, cum eum viderint filii Israe- li, qui a suis fratribus denegatus est, in patris et sua quietate regnante, parrebunt et stupebunt ad dominum ad bonum eius.*

Illo tempore, cum Israelitae venerint ad hanc meliorem Dei cultum observandi et civitati conservandi rationem, illis bene erit: nam ad Dei favorem proprius accedens invenientque salutem. In verbo **רַחֲמָה** est elegantissima

metonymia. פָּרֹד pr. est *trepidare*. Hinc quemvis animi vehementem affectum indicat, et timoris Ies. 12, 2, et laetitiae les. 60, 5. Ier. 33, 9. Hoc nostro loco similis indicat eius effectum: *intima animi commotione* עֲקֵבָה ad Deum, eodem modo quo רְגֻנָּה les. 14, 9. Sic Latinorum *trepidare* Liv. 23, 16.: *moxque dum sua quisque ministeria discursu trepidat ad prima signa*, cf. Virg. Aen. 9, 114. 12, 403. Horat. Od. II, 4, 23. Ita conversione eorum nec erit ficta, nec hypocritica, inveniente que simul bona a Iova promissa, i. e. בְּרִית Facit haec vox טַבְּלִים elegantissimam oppositionem libidinum illicitarum צְנַחֲנִים 1, 2. quibus gens Israelitica dedita erat. Sensus est: ita restituti in unam nationem, subiecti utni regi e familia Davidis colentes Deum e more patrum in loco eius gloriae, i. e. in templo Hierosolymitanō pie et integerrime, habebunt Deum propitium omnibus ab eo promissis donis abundabunt.

בְּאַחֲרִית הַיּוֹם in fine dierum illorum scil. ante designatorum הַיּוֹם רְבִיבָת. Nam ḥ articuli habet vim demonstrativi. Sens.: *ita finis erit illorum temporum explorationis*: Bene monet Rosenmueller e quodam loco Kimchii: *hanc formulam ubicunque indicare tempus Messiae*. Finem enim omnis prophetiae antiqui foederis suisesse Iesum Christum pia mente credimus. Verum significatio etymologica et primaria cuiuscunq; dictio nis ad Messiam tendentis ut ex oratione et idearum serie scriptoris quaeratur, non omitti debet. Quod autem ad hunc locum attinet, non video, quomodo ex ullo quodam loco vatis nostri demonstrari possit, eum de postremo termino dierum s. de ultima mundi aetate, quae Christus victurus sit, cogitasse. Sunt multi loci Latinorum poetarum fabulosum aevum quasi ultimum rerum finem indicantium. Verum dubito an par ratio sit eorum et praedictionum sacrorum vatum. אֶתְנְדִיר ab hoc est: *quod post aliquem s. aliquid est*, hinc: *terminus locorum* Ps. 139, 9., *finis* Deut. 11, 22., *posteri* Amos 4, 2. 9, 1., *futurum tempus*, maxime addito verbo יְמִינָה les. 2, 2. Ier. 23, 20. 48, 47. Mich. 4, 1. Ita etiam Lütherus plerūmque vertit: „in der künftigen“

I, 5.

Zeit.“ Hoc loco, uti in toto nostro capite definitum
liquod tempus voce יְמִינָה וְיְמִינָה
in em illius temporis indicari, contextui orationis ac-
commodatissimum est. Quibus placuit saepius occur-
- entem et vere vulgarem eandemque generalem signifi-
cationem praeferre, ii verterunt: *tum, in posterioribus*
temporibus *trepidabunt ad Iehovam et ad eius felicitatem.*
Sic Eichhorn: „Sie werden sich künftig
hurfurchtsvoll an lehova und seine Güte
alten.“

Ut, quae de miraculosa congregatione Iudeorum
et Christianam religionem ad li. l; consubstanti sunt in-
- pretes, brevissimis comprehendam, sufficient verba
Schmidii comment, in Hos. p. 169. *Certum est,*
Iudeos ante novissimum diem insigniori quam
stenus factum est numero ad Christum conversum
Ubi tamen id diligenter observandum: 1) talem
Iudeorum conversionem, qualem Chiliastae somniant,
etiam non esse, 2) nec talem, qualem exspectant
antificii, futuram nimirum per praedicationem Eliae
Henochi, nec 3) simpliciter universalem omnium
nino Iudeorum. Ut enim plenitudo gentium Rom.
i, 25. non notat singulas et universas gentes et sin-
ula earum individua, sed ingentem numerum e gen-
tilium populo, sic etiam per Israelem omnem non figu-
rit universus populus Iudaicus, sed insignis quae-
m Iudaicae gentis multitudo. 4) Qualis et quanta
reince futura sit Iudeorum conversio ante oraculi
ius complementum apodictice sciri nequit, quemad-
modum Origenes fatetur ad Rom. 11. quis iste fuerit
unus Israel, qui salvis, et quae ista plenitudo gen-
um, unus solus novit Deus et unigenitus eius etc.

V.

Cap. IV, 1 — 14.

1. Audite effatum Iehovae, vos liberi Israelis!
¶ enim contentio Iehovae cum incolis huius ter-

rae; propterea quod nulla fides, nulla benevolentia, nulla pietas inter eos reperitur. 2. Tanto plures exsecrationes, mendacia, homicidia, furta et adulteria. Irrugit alter in alterum et caedes ad caedem tangit. Ideo terra luget et languescunt omnes in ea habitatores una cum bestiis camporum et avibus aere volantibus; immo etiam pisces aquarum deficiuntur. 4. Verum ubi est, qui eos increpet vel reprehendat? quippe et populus tuus et sacerdos pari contentione contra Iehovam deprehenduntur. 5. Corrues igitur diu noctuque, contentum tecum vates tui, excindam matrem tuam. 6. Exscindetur populus meus eo, quod sapere non vult. Tu enim, qui omnem sapientiam contemisti, ita contemtimi a me tractaberis, ut dignus non mihi sis qui sacerdotio fangaris, et quoniam legi Dei tui oblitus es, ego quoque liberorum tuorum obliviscar. 7. Prouti aucti sunt a me, ita contra me peccaverunt. Magnificentiam eorum in ignorantiam immutabo. 8. Avide ad se rapit populus meus peccata, ad mola facinora animus eius fertur. 9. Plebem aequaliter sacerdos. Sed in eum quoqua immittam poenas actionum eius et facinora eius ei rependam. 10. Arripiant, verum non saturabuntur, libidinibus indulgeant, verum non incolumes evadent, nam Iehovam prorsus non amplius colunt. 11. Venereae libidines, vinum et mustum animum eorum occuparunt. 12. Populus meus lignum suum consulit, ut truncus ei oracula edat. Impetus pravarum libidinum ita eos aberrare fecit, ut amoribus suis satisfaciant subtrahentes se Deo suo. 15. In verticibus montium sacrificia offerunt, ascendunt thura in collibus sub illicibus, populis et threbinthis; nam umbra earum dulcis iis videtur. Ideo ibi prostituunt se filiae vestrae et nurus

IV. 1.

vestrae sacrum matrimonii vinculum violant. 14.
Nonne puniturus invechar in filias vestras, quod
scoriantur et in nurus vestras, quod adulterae
sunt? quod illi cum meretricibus se subducunt et
cum sacratis prostibulis sacrificia faciunt? At plebs,
quae non sapit, stupefacit ruit.

Sequitur nova pars prophetiarum Hoseae sensu a
praecedente plane diversa, sed tempore proxima. Quod
antea mulieris effigie Israelitis proposuerat nunc diserte
inclusum inculcat; nominat eorum flagitia et severissime in
eos invehitur. Intelligitur ex toto orationis habitu va-
tem tuum certissime persuasum fuisse se esse vocatum
a Deo interpretem eius mandatorum, nec amplius opus
fuisse, ut plura de vocatione ipsa moneret. Praeterea
intelligitur vatem, quo accuratius observaverit suorum
civium mores, eo magis iratum fuisse insano populo
eoque aegrius animadvertisse eum non ita prope abesse
a reditu in melius, ut antea opinatus fuisse. De tem-
pore huius partis vid. introduct. p. 63 sq. Nimurum
edita videtur postremis interregni temporibus, postquam
Israelitae praeter calamitates bellorum civilium insuper
infertilitate et aliis plagis camporum adficebantur atque
Iessias Amosque vaticinia edere inceperant.

1. In tota hac parte loquitur vates tantum ad Israe-
litas, cives decem tribuum, quos aggreditur: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
iisque verbis utitur respectu ad imaginem de matrimo-
nio habito. Priori enim parti orationis nostrae v. 1—5.
subest notio imaginis cap. 1—3. exhibitae, nimurum
tempublicam Isracliticam esse matrem, cives autem im-
perii ipsius liberos. שְׁמַע־יְהוָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: brevius
graviusque prooemium illo e. 1, 2., ex quo vates intel-
ligitur docendo et monendo sibi etiamnunc maiorem
dictorum suorum fidem, quam prius adscivisse, ut Israe-
litae crederent, Deo esse ob ipsorum mores indignatio-
nem, quam hoc novo carmine iis proponeret. Particula
nota est ubi oratio Dei ad populum initium capiat,

simul quidem causam innuit, cur a Deo monendus sit. **רִיבָּה**, pr. *lis*, h. l. autem potius causa litis scil. *dissensus Dei et populi*, cf. Gen. 13, 7. Pax enim cum Deo desit, et foedus violatum est, quod Deus cum posteris Iacobi sanxerat Lev. 26. Deut. 28. i. q. בְּלִי, ut postea רַעֲבֵן אֱלֹהִים pro רַעֲבֵן הארץ: *incolumae terrae* scil. *Israelitiae*, cf. 1, 2., i. q. antea בְּנֵי יִשְׂרָאֵל quae o. ex de Deo erga homines, nunc dicitur de hominibus erga se invicem eadem significatio. *benesvolentia*. LXX. ἀλληγορία: **הַצָּהָרָה**: pr. *cognitio Dei*. LXX. ἀντιγενεια. Chald.: *nec sunt qui ambulent in tenebre Dei*. Grotius: *pietas*; nam *Hebraei saepe virtutes scientias vocant*. Melius per metonymiam causas pro effectu רַעֲבֵן esse potest: *pietas*. Qui enim vere cognoscit Deum, pius et probus erit, vid. Ier. 9, 23. 22, 16. cf. Ies. 53, 11. Ex his et aliis locis, ubi בְּרַחַת יְהוָה et יְרַחַת יְהוָה alternis leguntur Ies. 11, 2. Prov. 2, 5., intelligitur hoc nostro verbo non tantum indicari affectionem intellectus, sed animi, qui cognitione vera Dei ad eum reverendum moveatur, ut nostrum *Religion*.

2. Contraria illis virtutibus recensentur flagitia, cf. quae de Israelitarum moribus narrat Amos 2, 6—8. Infinitivi ut substantiva verba tractantur. *Eiusmodi infinitivi hoc volunt, quod continui quasi actus semper frequententur*, Schmidt ad h. l. Al. ut LXX. et Hieron. hos infinitivos ad verbum נְשִׁׁיָּה referunt: Ill. ἀλλὰ καὶ φεύδος καὶ φόνος καὶ μλοκῆ καὶ μοιχεία μέχυται ἐπ τῆς γῆς. Hieron.: mendacium, homicidium, furtum et adulterium inundaverunt. Melius suppletur ad haec et substantiva v. i. usitata ellipsis דַּרְאָה s. לְגַלֵּה est radix primitiva, qua nomina Dei לְאֵלָהֶם et אֱלֹהִים sunt. Arab. نَّجَّلُ et نَّفَرُ: obstupescere, imprecari

Omnino nostra radix pr. significasse videtur: *nominis*
Dei aliisque sacratis formulis uti, quod fiebat in iura
mentis, exsecuratio[n]ibus et lamentationibus, unde omnibus
his modis occurrit: *iurare* 1 Reg. 8, 31., *exsecrari*

IV, 2, 3.

Iud. 17, 2., *eiulare* 10, 4. Hoc l. quoniam nomini **רָאשׁ** opponitur, et cum **בְּרַאשׁ** componitur, plerique interpretati sunt: *peierare*, quae interpretatio idoneis documentis comprobari non potest. Verum et usui verbi *et orationi magis consentaneum* videtur h. l. esse: *execrare*. Eodem modo LXX. ἀρέτη et Hieron.: *maledictum*. **מִזְרָחָה**: Hieron.: *inundaverunt, deu unda eruperunt, multo simplicius et verae significationi verbi accommodatius erit*: *irriuant alter in alterum*, cf. Iob. 16, 14. 1 Chron. 5, 13., unde **מִזְרָחָה**: *violentus* Ies. 35, 9. Ps. 17, 4. **דְּמִלֵּה**: pr. *sanguines*, hinc *caedes cruentae*; nt 1, 4. XX. καὶ αἱματα ἡφαί αἱματι μεγουσι. Quae scelerum descriptiones optime illa tempora pingunt, cum inter bella iuvia leges silent et ius fasque impunè violatur. Ita tempus interregni nobis in memoriam revocant.

3. **עַל־פָּנָי**: *propterea, scil. quod poenis tantorum velorum adficienda est.* **עַל־אֶת**, quae h. l., quemadmodum v. 1, est: *terra Israelitica*, **עַל־אָבָל**: *luget*. Omnis his et sequentibus verbis inest poetica descriptio nueriae, quam universa natio sentit. **אֲלָל** Pyl. ab initato **אֲמִלָּה**: *languescere, arefieri* dicitur de plantis et rugibus. Hinc apparet elegans metaphorā utriusque verbi **אֲלָל** et **אֲמִלָּה**, dum illud, de hominibus usitatum, ad irram inanimatam, hoc de rebus inanimatis ad homines, **כָּל־יֹשֵׁב בָּה**, transfertur. De usu praepositionis **בְּ** in vocibus **בְּחִירָה** et **בְּלָטָה**, ut significet *tam* — *uam* vid. Glass. Philol. Si. p. 584.; cui quidem id regnare videtur, quod voci **בְּגֻועָה** copula **וְ** annexa, est, **x** Glassii interpretatione prorsus superflua. Itaque recus fortasse putatur posita pro **בְּ**: *cum*, vid. Am. 1, 4. cf. Gesen. Lehrgeb. p. 815. **קְבֻץ** pariter ac **קְבֻץ** 9, 6. **סְלִיגָה ad sepulcrum** Ier. 8, 2. 9. 21. Ex eadem significatione dicuntur Iosel 2, 6. **פְּנִימָה קְבֻצָּה פְּנִימָה**: *vultus peliunt* i. e. *deponunt nitorēm* et Iosel 2, 10, 4, 15. **בְּכָבִיבָה אֲסֹרָה**: *stellae sepeliunt* i. e. *deponunt lendorem*. Hoc l. Niph.: *interire, perire*, cf. Ies. 16,

10. 60, 20. Illa animalia וְנִמְתַּחֲנֵנִי i. e. una cum piscibus peribunt. Eichhorn sine dubio קָרְבָּנָה colligere ad communem sortem interpretatus est, ita locum nostrum vertens: „bis zum Fisch im Meere schmachtet alles,“ scil. ut verbo קָרְבָּנָה sententia praecedentis קָרְבָּנָה repeteretur. Dubito an recte. Ista significazione potius verbum קָרְבָּנָה occurrit. Hieronymus ita rem capit, ac si terra lugeat abductionem Israelitarum in Assyriam, et Illyricum, ait, *Thracias, Macedoniam atque Pannonias probare, cum hominibus*, scil. *Israelitis, et animalia cuncta deficer, quae in usus hominum a creatore prius alebantur*. Quae est magis pia, quam vera explicatio. De abductione Israelitarum multo serius sermo fit. Hoc nostro loco vates de ea nondum cogitavit.

4. Non mirum est talia accidere populo, cum nemo sit, qui eum increpet et emendare studeat. Particula קָרְבָּנָה est vel asseverantis: *sane*, vel accumulantis: *quoniam* v. Glass. Phil. S. p. 400., vel expletiva: *verum* v. Gesen. ad h. v. LXX. bene ὅταν, *tiquidem*, *adeo ut*, v. Wahl in clavi N. T. ad h. v. נִמְתַּחֲנֵנִי i. e. *nemo*: 2, 12. Parallelum יִכְחַד h. l. explicat verbum בְּרִיבָה: *contentione invehi, redarguere*, quod posterius de quovis genere contentionis usurpatur, vid. 2, 4. 41. et postea in hoc ipso nostro versu, cum illud הַרְבִּיתָן potissimum de actionibus forensibus adhibeatur, v. c. lob. 5, 17. 6, 25. 19, 5. Pronomen יְ in וְעַמְקָה pertinet ad quod quidem vates reticet, verum in mente enim habuisse ex omni orationis serie apparet. Verba autem *populus tuus* illis respondere, quibus versu primo בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: appellantur, docet versus 5. ubi de matre sermo est quamquam illud nomen בְּנֵי יִשְׂרָאֵל alternis vicibus modo genere masculino modo foeminino adhibeatur. Pertinet hoc ad infirmum usum metaphorae de quo vid. introd. p. 104. Interpretes intelligi putant *populum Hoseas*, quasi Deus his verbis vatem allocutus sit. Verum sequens versus, ubi in secunda persona loqui permittit, et ubi procul dubio de yate minime sermo esse

V. 4. 5.

test, huic opinioni contradicit. Omnino est circumscriptio pronominis אַתָּם scil. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, quod vates onere debuisset, si accuratus in servando et genere, et umero, et persona subiecti fuisset. Hoc in causis est, ut saepius et in primis h. l. nimium difficilis sit intellectu. LXX. ὁ λαός μου. *populus tuus que dissentiens est*, scil. contra Deum, *q̄c diffidentes iherdotes*. LXX. ἡς ἀντιλεγόμενος λεγείν. Pari modo Syr et Arabs interpres. Ita sensus simplicissimus, nec obscurus est, ut confugiamus ad emendationem verborum irivillii apud Rosenmuellerum, qui legi vult: מִרְיבֵּי: *ecum contendens*. Vates enim saepius nominibus collectivis in singulari addit pluralem, v. c. v. 6. נֶדֶם: עֲמִים. Ieronymus et Chald. vertunt: *populus contradicit sacerdoti*, eosque plurimi interpretum secuti sunt, v. c. Wette in vers. h. l.: „denn das Volk rechtfertigt sich mit dem Priester.“ Verum, ut taceam ita supplendam esse ante בְּנֵי קָרְבָּן praepositionem בְּ, quod in verbis inferat vaticine non conveniat, ei בְּ reddare, quae duplex est in uno commate vis, omnis sensus orationis huic explicationi repugnat. Demonstrare enim vates vult: populum impietate erga Deum non dissentire sed consentire cum sacerdotibus illis perram sic dictis. Id in sequentibus copiosius exponit, ditis expressis verbis v. 9. רְדֹחַ בְּעַמְּךָ בְּפְלִקְנָה. Itaque actione sic procedere mihi videtur: *Populus Iudaicus omnibus libidinibus et flagitiis sine ullo adiutore et coratore commissus est, quoniam ii, quibus eum ducere esset et copia, sacerdotes ipsi vero Deo adversantur, ri modo ut populus libidinibus deperditi*. Qui significationem particulae בְּ in hoc commate servare, sed Ieronimi sententiae adhaerere malunt, v. c. Luther, Tarnovius etc. recurrunt ad Deut. 17, 9 — 12. ut unus sit: *illi sunt quasi ii, quos Moses ob contumaciam erga sacerdotes suppicio afficere decrevit*. Contra Schmidt ad h. l. בְּ non est, ait simpliciter veritatis similitudinis cuiuscunque, sed adaequationis, quod nulus tam malus sit, quam sacerdotes.

5. בְּכַפְלָלָה: corrues, peribis Ps. 27, 2. Ies. 3, 8. et nostrum 5, 5. 14, 2. In persona secunda, quam

vates s. Deus nunc alloquitur, iterum transitus ad aliud subiectum esse videtur. Proprie idem quod vates v. 4. pronomine **ךְ** allocutus erat esse debebat, nimurum **יִשְׂרָאֵל universum regnum Israeliticum.** Verum hoc esse nequit, quoniam postea sigillatim designatur **מִתְּמַנְּאָה mater tua**, quae eadem est Israel, et secundum imáginem capp. 1—3. et secundum v. 1., ubi populus vocatur **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** Vates igitur missa matre nunc verba ad liberos facere videtur, quos v. 4. **עֲמָקָם** vocaverat, ita ut vox ista idem sit atque **בְּנֵיךְ tu** — **populus, quem בְּנֵי יִשְׂרָאֵל appellavi, corrues.** **לִילָּה diu noctuque**, omne tempus in universum indicat. Poetica descriptio vehementissimi interitus, qui nullo temporis spatio intermittetur, quamque nemo effugere poterit, quoniam nox ipsa non teget impios, quominus inveniri possint. Boeckel an locus sit dubitat ubi **בְּנֵים** significatione *interdiu* legatur. Verum iam Michaelis in favorem huius significationis locum Nehem. 4, 16, attulit. Eichhorn nomina **לִילָּה** et **לִילָּה** ita coniungit ut sint: „an einem Tage.“ Idem V. Ill. subiectum secundae personae versus nostri *sacerdotem* esse putat: „du Priester wirst daher, und der Prophet mit dir an einem Tage stürzen.“ Verum ad sacerdotes oratio demum v. 9. dirigitur et prorsus incommodo h. l. *mater prophetae* eius patriam indicare posse videtur. Alternis contra leguntur vicibus h. l. et v. 4. verba **בְּנֵן** et **בְּנֵיא**, non ac si idem sint ad speciem, sed ad genus. Proximum sibi profecto utrumque genus procerum civitatis erat. Utrique enim cura divini cultus et mōrum castigandorum commissa erat, uterque etiam par sibi erat honore, quo interpretes divinae voluntatis colebantur. Discriben tantum in eo spectabatur, quod sacerdotum munus a Deo institutum erat, prophetae autem ob singulorum virtutis et ingenii praestantiam a Deo e quacunque tribu populi eligebantur, tum imprimis, cum probitas sacerdotum e tribu Levi magis magisque depravaretur. Porro prophetae quidem non victimas mactabant, verum sacerdotes futura praedicebant, idque non e visionibus, signis et ex-

IV. 5.

sultantibus animi affectionibus, ut prophetae, verum ex Urim et Thummim sicuti e singulari divina benevolentia eorum muneri inherente, vid. Philo de orat. prin. p. 728. cf. Ioh. 11, 51. Apud nostrum vatem discrimen inter utrumque non anxie premendum est. Sufficit ei utrumque esse falsum doctorem, quoram alter non sacerdotio veri Dei, sed deastrorum fungetur, alter autem vana hominum excogitata pro Dei mandatis ederet cf. 9, 7.

תְּמִימָה: LXX. *υπέτη ἀμείωσα τὴν μητέρα σου*, ut sensus sit: matrem tuam similem feci nocti, ut (secundum Hieronymum) aeterno noctis silentio conticesceret, scil. propter tenebras et moerorem captivitatis. Simili fere modo Hieronymus, quamquam ex alia significatione verbi **תְּמִימָה:** *nocte tacere feci matrem tuam, ut nempe in nocte s. tenebris illius captivitatis omnibus angustiis troderetur, ubi Deus prorsus obliviscetur eius et filium eius* (*γένος* v. 6.). Est enim monente Gesenio in Lex. ad h. v. duplex verbum **תְּמִימָה**, unum e dialecto Aramaea quod habet significationem, uti ediderunt LXX., alterum mere Hebraicum, quod est pr. *silere* et significatione coniugationi Piel propria, verum etiam primae non aliena, *silere facere, perdere*. Nos etiam cum plerisque interpretibus hanc significationem retinemus, ita tanien ut vocem **לְגַדֵּל** duce accentuatione Hebraica ad priora transferamus et significationem verbi **תְּמִימָה** generalem esse statuamus, notione captivitatis Assyriacae non limitatam, *exscindam matrem tuam*, cf. 16, 7. 15. Ies. 6, 5. Ier. 6, 2. 47, 5. **מִרְאֵת**. Mirum esse, quid sibi vellet vates, nisi praecessissent v. 1. **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** et imago de muliere c. 1-3. Ex utroque autem intelligitur versu 4. **בְּנֵי** a vate mutatos esse in **תְּמִימָה** et cum h. l. sermo sit de matre populi, eam esse matrem filiorum Israelis; i. e. *Israelēm ipsam, omne regnum decem tribuum*, quo sensu **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** saepissime genere foeminino apud nostrum ponitur. Hieron.: *mater vocatur populi frequentia et omnis turba nationis Hebraeae, filii autem, vel singuli e populo vel per oppida villasque dispersi. Chald.: בְּנֵתֶךְ congregationem vestram.*

6. eadem significatione, qua v. 5., praeteritum pro futuro et pluralis iuxta nomen collectivum, ut v. 4.: *exscindetur, interibit עַמִּי* qui v. 4. erat *עַמְּךָ*. LXX. ἀμοιῶν δὲ λαὸς μου. מִבְּלִי חִזְׁעָנָה propter defectum sapientiae i. e. eo quod sapere non vult. Eodem modo occurrit Ies. 5, 13. עַמְּךָ autem omnino est *intellectus, sapientia*, i. q. חִכְמָה Prov. 1, 4. 2, 6. Iob. 36, 12. 42, 3. Accipiunt interpretes de cognitione Dei et pietate, ut v. 1. Verum cum v. 1. aperte addatur אֱלֹהִים quod fieri solet, ubi de illa singulari sapientia sermo est, vid. ad v. 1., h. l. ubi illud adiectum deest, de sapientia in genere ponitur, quod sensui maxime convenit. Defectus enim sapientiae cernebatur in omni agendi et cogitandi modo. Vates ex hoc sapientiae defectu causam petit, cur prorsus abiiciendus sit populus: *quoniam non sapere via conterr. im te tractabo, ut insipientia tua tractari me retur.* Nec video, cur ex omnibus depravationis Israelitae speciebus v. 1. notatis unum modo sigillatim exhibisset, nisi h. l. עַמְּךָ aliud quid, idque latioris significationis esset, quam modo דְּעַת אֱלֹהִים. Putarunt interpretes h. l. novam orationem initium capere, eamque ad sacerdotes directam, v. c. Drusius, Grotius, Rosenmueller. Verum series orationis ita est comparaata, ut tota increpatio adhuc de Israelitis in universum valeat. Hoc versu nominantur liberi, v. 7. describuntur divitiae et gloria populi, v. 8. iterum vox עַמִּי occurrit. Increpatiōnem sacerdotum non ante verum nonum quaeramus.

Alloquitur nunc vates subiectum orationis פָּנָן, quod nisi vim inferamus textui, nil aliud esse potest quam בְּנֵי שָׂרֶן, cf. v. 4. Offendit nos quidem saltus semper rediens a liberis ad matrem et a matre ad liberos: offendit praeterea, quod Israel, qui v. 5. mater erat, nunc genere masculino occurrit. Verum non est, quod inde impediām verborum significationem probe intelligere. Verba בְּנֵי בְּנֵי אֲשֶׁר irreparabili modo pronomen אֲשֶׁר non ad liberos s. *populum* sed ad parentem s. universam civitatem Israeliticam referri iubent, cf. introd.

6.

9 et 104. Fortasse dimisit vates matrem et genus ininum, quoniam ineptum sibi visum fuit de foeloqui, ubi sermo fit de sacerdotio fungendo. Par-a פַי non facit transitum ad novam orationem sed est causalis. Contemptus, quem Deus nationi Isatiae nuntiat, in eo positus erat, ut eam non dina haberet, quae munere sacerdotali fungeretur. Sensorum est: prout tu omnem sapientiam contempsisti, emnam te, cf. introduct. p. 103. מִבְהָן לֵי. De etyogia et usu verbi בְּהָן Pi. vid. Gesen. ad h. v. ius occurrit, ut sit: *sacerdotio fungi*, cf. Exod. 41. 40, 13. 15., i. q. מִקְרָיות בְּהָן 1 Reg. 2, 27. Non enim est ex historia 1 Reg. 12, 31. coll. 2 Chron. 13 — 16., dissecto per Ierobeatum regno cum rex impius cultum vitulorum institueret, Levitas, qui t in omnibus finibus Israelitarum, relictis suis portis et possessionibus in Iudam et Hierosolymam se pisse, Ierobeatum vero sacerdotes sacellanos creare ex omni vulgo, non a Levi ortos. Hinc exstitit sacerdotum ab institutis Iehovae per Mosen editis irpe Num. 3, 6 — 12. et moribus Lev. 21. plane sum. Mandatum vero Dei de sanctitate munieris sacerdotii tam acre fuit, ut qui alius e plebe non Leadveheretur ad manus illud, morte plectendus esset 1. 3, 10. 38. 18, 7. Praeuentibus his divinis manib; non poterat Deus non, aequa atque pii eius culis, abhorrire a tam nefaria institutione Ierobeami, propter flagitia sacerdotum postea inde a v. 9. memoranda abiectissima facta erat. Itaque Iehova nostro loco non tantum significare vult: sacerdotes esse odiosissimos et abominabiles, sed omnino: e genus sacerdotum, seque populum Levitis destinum non dignum habere, qui sacerdotes e vulgo suo, idque non tantum propterea, quoniam isti non tirpe Levitica orti sint, sed etiam quoniam omnes violentissime agant. cf. oratio simillima 1 Sam. 15, 26. In verbo תְּנַדְּבָנִי postremum נ epentheticum ndat, quod de Rossi in multis codicibus et editio-
s abesse vidit. Alii codd. ut idem monet, נ redundant. Pauci ita legendum esse apposito קְרִי sua-

dent. LXX. ἀς οὐκ ἔχων γνῶσιν· ἐπὶ εὐ ἐπιγνωσιν ἀπόστολος, καὶ γὰρ ἀπόστολος εἰ τοῦ μὴ λεπτούτου μοι. Quod Hieron. ita reddit: *quasi non habens scientiam. Quia tu scientiam repulisti, ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi.* נִשְׁׁפָּה תֹּרְתָּה אֶלְעָדָה: *ablitus es legis Iehovae,* i. q. נִשְׁׁפָּה ex notissimo Hebraismo, cf. Gesen. Lehrgeb. p. 741. Antiquiores interpres h. l. innui putant mysterium trinitatis magis pie, quam vere, v. c. Schmidt: *loquitur filius de patre, non quidem exclusive, sed inclusive.* נִשְׁׁפָּה est ratio loquendi anthropopathica de Deo, v. c. Ps. 13, 2. 77, 10. cet., indicans: *Deum nullam amplius eorum rationem habiturum esse, verum eos commissurum perniciei, quam ipsi sibi paraverint.* בְּנֵי בְּנֵי filii; monente Hieronymo singuli ex populo, non quasi alia sit mater et alii filii. Non enim modo Iehova deleturus erat regnum Israeliticum sed etiam cives eius puniendas. Videmus vati in dies magis persuasum fuisse de depravatione suorum. Capp. 1-3. tantum matrem regnum Israeliticum increpuerat, cuius perversis institutionibus sublati speraverat fore, ut rursus cum populo bene actum esset. Nunc autem populum ipsum, liberos Israelis, misericordia divina indignum esse existimat. Interpretes omnia ad verbum ponderantes iustitiam divinam excusare studuerunt, quoniam h. l. non tantum populo viventi sed etiam posteris poenas minatus sit, cum tamen ipse dixerit Ez. 18, 20.: *filius non portabit patris iniquitatem,* cf. 2 Chron. 25, 4. Est, aiunt, discriminem inter poenas temporales et poenas aeternas. Illae inferendae sunt nonnunquam liberis, haec nunquam, cf. Io. Schmidt ad h. l. Verum sacri scriptores V. T. de tali distinctione nihil sciunt, nec opus est, ut ad eam configiamus, modo usum nominum illorum Israel, *populus; mater, liberi;* probe teneamus.

7. Nova additur causa divinae erga populum indignationis ex improbo animo eius desumpta. Plurimi interpres luius versus dissertationem iterum de populo valere senserunt. Verum vides, quam inepte poeta egisset si priora de sacerdotibus, haec de plebe locutus esset. Melius ordini orationis consuluit v. c. Kimchi, qui et hunc versum de sacerdotibus intelligit

, 7. 8.

: in ore Aaronis patris fuit lex vera: nunc autem, in multiplicati sint et propagati eius filii in me peccaverunt. Alii intellexerunt copiam proventus et divarum, quibus sacerdotes ex divino decreto aucti fuerint. Dummodo ne Levitae sacerdotes remansissent Hierosolymae et Israelitarum falsi sacerdotes nulla modo a eo essent nec numero aucti nec opibus donati. Nos uidem hunc verum non modo de Israelitica plebe intelligimus, sed orationem vatis ad eam nondum intermissam esse contendimus. Duplex est particula similitudinis פְּנָצֵן quemadmodum — ita. רַב: multitudo, cf. 12., hinc magnitudo, amplitudo, ut רַב Ies. 19, 20. 3, 1. Ps. 145, 7. רַבָּה Gen. 43, 34. 1 Chron. 4, 10. Chald. רַבָּה Dan. 1, 27. 4, 19., aucti sunt vel numero vel opibus ac dignitate, cf. Drus. ad h. l. LXX. πά τὸ ἀληθές αὐτῶν. Sensus subsequentium verborum t: Nil iis proderit eorum magnificentia, peccata eorum efficiunt, ut in ignominiam immutetur. Observant est elegans brevitas in sententia exprimenda. E serbo parallelo בְּבֹזֶב, quod respondet priori רַבָּב, apparet utrumque idem valere, nec sermonem esse posse a sacerdotibus, verum de populo. De populo enim בְּבֹזֶב splendor, magnificentia, scil. quam sub Ioaso et robeamo II. recuperaverant, suo loco est, non autem a sacerdotibus. בְּקִלְעָנָן אֲמִיר in ignominiam mutabo, formula saepe obvia, cf. Ier. 2, 11. Ps. 106, 20., cf. om. 1, 23. Michaelis ad h. l.

8. Qui versum praecedentem ad populum, iidem unc rursus ad sacerdotes referunt, quamquam nulla otula mutatio subiecti designetur. Verum vides quod ita propheta laceretur. Volunt בְּפָתְחָנָן esse sacrificia pro populi peccatis prolata, premunt porro statim constructum huius nominis, quo indicetur genitivus liectae vocis וְיַד ita: vescuntur victimis populi mei, erum quod victimas comederint iis non potuit vitio arti, cum manifestum Dei mandatum esset, ut sacerdotes iis vescerentur Lev. 6, 26 — 29. Legimus ipsum osen iis admodum iratum fuisse, qui talibus victimis esci nollent Lev. 10, 17, 18. Kimchi rem ita exp-

dit; ut veritat: non sunt sacerdotes, nisi ad comedendas victimas pro peccatis, quas offert populus, non ad docendam legem et rectam viam. Alii, v. c. Lutherus & Grotius: ideo non reprehendunt serio peccata, ut plurimi accipient victimas, quibus pascantur. Quae quidem admodum arbitriae sunt explicationes. Simplicissimum est sic vertere: *populus meus ad se rapit peccata.* Status constructus in voce פָּנָצְדָה pro absoluto פָּנָצֵד profecto neminem coget עַמִּי vertere populi mei, cum usus istius status nec necessario nec semper ad genitivum spectet (vid. Glass. Phil. S. p. 124.), et accentus statum constructum indicans ab Hebrais in favorem LXX. qui habent: ἀμαρτίας λαοῦ μου φάγονται adhibetur esse potuerit, יְמִיעּן autem nomen collectivum cum plurali construatur, ut v. 6. אָכְלָה: *avide ad se rapere Pa. 27, 2. Ier. 15, 16.* Hinc Hieron.: *peccata devorant, scil. consentientes sceleribus delinquentium, quia, cum eos peccare perspexerint, non solum non arguunt, sed laudant et sustollunt.* In verbis צוֹרְגָּה יְשָׁאָה נְשָׁפֵךְ אֶל mira est communictio numeri, quam plures codices lectione פָּנָצְדָה explanare studuerunt, vid. de Rossi ad h. l. Hac lectione verba facilius explicantur, verum facilitate non commendatur lectio. Nos ipsi in communi vita dicimus: „sie richteten ihr Herz zu etc. — sie stimmt en ihre Seele zu etc.“ — Ceterum nomen פָּנָצְדָה iterum monet פָּנָצְדָה esse peccata, nam parallelismus utriusque commatis huius versus coram oculis positus est. *Ad iniuriam suam attollunt animos, i. e. impietatibus suis delectantur.* Tertia oratio parallela est v. 11. בְּלֹבֶן – יְנַחֲנָה Ponitur פָּנָצְדָה de eo quod aliquis vehementer cupit, ut inde delectetur Ps. 86, 4. 143, 8. Ier. 22, 27. Eichhorn ingeniosus quam verius: „Von Sünden meines Volkes nähren sich die Priester, nach seinen Missetaten hungern sie.“

9. Nunc demum venit vates, resumens ea quae v.
4. ἄς τὸ παρόδη monuerat, ad sacerdotes, et sic sanus ordo totius orationis reperitur. Plebem aequat sacerdos, et in flagitiis, quae committunt, et in poenis, quae

IV, 9. 10.

debunt. De sacerdotibus loqui vatem cum antea de populo verba fecerit, praeter alia singulari quoque numero indicatur, quem in hoc versu adhibet, quamquam brevi post v. 10. pluralem repetat. **נֶדֶך:** *vita, agendi ratio, mores*, quia vitam cum itinere comparare scriptores sacri amant, cf. Ps. 1, 1. 139, 3. 2 Chron. 5, 30. Ies. 35, 15. **מַעֲכָלִי** a rad. **עִילֵּל:** *agere lob.* 16, 15., de gravibus et ponderosis actionibus Thren. 1, 12, 2, 20., item significat *facta* in utroque sensu, et *bona*, et *mala*, saepius ap. nostr. 5, 4. 7, 2. cet., cf. Ezech. 1, 6. Ier. 35, 15. **שׁוֹבֵב לְהָ**: *redire faciam in terram i. e. ei rependam*, cf. 12, 3., construitur cum auctor. Exod. 22, 25. Iobel 4, 4. inde non opus est, ut appleamus 5, uti Ps. 18, 21. et alibi.

10. **אָנְכָלִי:** *arripiant scil. peccata, פְּנַפְתִּים* vid. v. 1. ad quem nimirum respexit propheta, ita tamen, ut nunc illud verbum metaphorice adhibeatur, quasi de terra commissione. *A peccatis enim nunquam saturantur. verum in dies maiore aviditate torquebuntur.* Propo remoto: *non bene iis erit, tanquam saturis, verum animus tanto inquietior erit et vi pravarum cupidinum veratior, quanto plura vita committent.* Vates h. l. fortasse rursus numero plurali utitur, quoniam nunc una cum sacerdotibus populum oratione carpit. Quae sententia verbis praecedentis versus confirmatur **כְּבָנָה כְּבָנָה**: *plebem aquat sacerdos. In quo enim alterque sibi similis sit nunc describit vates.* Hieron.: *voluptas insatiabilis est, et quanto magis capit, tanto plus utentibus famem creat.* Alii verba de cibo propriis sic dicto accipiunt, ita: *comedent, sed ob-annonas penuriam et maledictionem iis eveniet, ut homines quamlibet voraces nunquam tamen exsatientur;* v. Drusius et Bochart. in Hieroz. 1, 404. cf. Michael. ad h. l. Schnidt ita: *comedebant sacerdotes cum populo et convivabant Baccho, eum in finem, ut illum propitium haberent, et ipsis omnia duret et semper et ad satietatem et abundantiam.* Deus autem comminatur se facturum ut bonis quaesitis non saturentur, sed fame potius et siti premantur.

IV, 10.

Hiphil non multum differre videtur a. p. Coniug. LXX. ἐπόγενουσα. Hieron.: *scortati sunt*, vid 18, 5, 3. Verum aucta quicquid significacionis intendunt esse videtur: *se invicem ad scortationem sunt, exeroent invicem venereas libidineas.* יְפָלַתְנִי De significatione verbi חֲרֵב disceptant interpretes. Lv 19 μὴ κατεπονεῖσθαι, quod Hieron. vertit: *dirigentur*: I Hebraica verba vertit: *non cessaverunt*, utrumque explicans: *vires in fornicatione deficiunt et fornicatione desiderium non quietit*. Lutherus: *et non continget* Chald.: *accipient uxores sed non generabunt filios*: q priesque recentiorum placuit, minus quidem elega ab Eichhornio ita repetitum: „bei Weibern schlafen und sich nicht vermehren.“ Verily tantummodo de voluptatibus venereis et impudicuam de concubitu legitur, qui procreandorum perorum causa exercetur. Quod si metaphorica verbi ab aquis per aggerem perrumpentibus sumta est (cf. seniuello ad h. l.), multo simplicior explicatio videtur: *non erumpent e pernicie, non incalumes e dent*. Legitur enim illa radix *erumpere*, herabrechen de alveo Job. 28, 4., de homine effret Job. 16, 14., de heros per portas erumpente Mich. 13. Unde γέραντι: *se πι rumpere*, scil. a dominū Sam. 25, 10. De liberis procreandis non occurrit, tum de augenda sobole: cuius utriusque cogitatio in illas venereas existere non poterat. Contra suo l erat cura, ut voluptatibus gauderent immunes ab opereculo amittendi honorem et vitam. Haec vates cere vult: *ia non continget ut erumpant e manibus toris scil. Iehovae.* Accedimus ita ad Lutheri sentiam. Sequens particula כי hanc interpretationem parare videtur, nam causam indicat cur non incolui evasuri sint. Nam Iehovam reliquerunt, qui eos tu posset, nunc autem ultor scelerum erit. לְמַשְׁנָה acciperunt Hieron.: *in non custodiendo et in nonnullis codicibus τοῦ μὴ φυλάξαι: reliquerunt e ita ut non amplius eum colere vellent*¹⁹⁾. Verum:

19) Alii codd. legunt τοῦ φυλάξαι.

V, 10.—12.

issimus usus est loquendi apud Hebraeos, ut exprimant adverbia duobus verbis iuxta se positis, uti בַּיִת 1, 11., maxime si alterum ponitur in infinito cum praep. וְלֹב. 7, 7., et centies occurrens verbum נָפָא Gen. 4, 2, 8, 10, 12, 18, 29. Ita nonnunquam verba componuntur admodum mirabili modo v. c. לְהַלֵּל כְּלֹנְנָהוּן Hoc loel 2, 20, 21. Gesen. Lehrgeb. p. 823 cet. Hoc I. deseruerunt observanda i. e. non amplius observarunt sed coluerunt eum, nam שָׁנָר denotat etiam colere Ps. 59, 10, Zach. 11, 14. cf. locum apud interpp. saepius laudatum Virgil. Georg. 4, 212. Hac formula fortasse etiam indicatur hypocriticus cultus Israelitarum. Incitabant enim se Iehovam coleste festis et sacrificiis suis, sed idem ita colendo eum deseruerant. Hebrei interpp. (cf. ap. Kimchium) coniungunt hunc infinitivum cum sequentibus ita: deseruerunt dominum ut observarent scorizationem. Kimchi ipse supplet cultum idolorum in Israelitis adoptatum.

11. Ostendit porro sacerdotes et populum omnino Deum non curare sed suas libidines, nimirum Venereas et Bacchanales. Scimus enim in quovis genere huius libidinosissimum, vid. Exod. 32, 6. Num. 25, 1—9. Opprobrium stupri in cultu Baal Peoris commissi plura loca V. T. v. c. 1 Reg. 15, 11. 12. 2 Reg. 13, 7. 2 Chron. 15, 16. et nostrum ipsum caput v. 13. 14. indicare videntur. cf. introd. p. 32 sq. יְקַח־לְבָבֶךָ por abstulit i. e. animum eorum occupavit. Al. לְבָבֶךָ pro רַקְבָּתְךָ sumunt, quemadmodum Prov. 6, 32. 7, 7. 9, 4, 16. cet. ut sit: abstulit iis omnem vim intelligenti, cf. Dathius, LXX, ἐξέστα ταρδίᾳ λαοῦ μου, ac si initium versus sequentis נָעַם pertineat adhuc ad praecedentem.

12. Postquam mores sacerdotum et plebis sibi aequos esse commemoravit, in recensione eorum modo illos modo hanc carpit, ita tamen, ut semper ea tangent, quae proxime accedant ad res sacerdotiales. Huc pertinet interrogatio oraculorum. Secundum legem Iudaicam summi sacerdotes ex Urim et Thummim oracula petebant, vid. 3, 4. Plebs Israelitica per falsos suos

doctores decepta *lignum consulit*. E ligno enim ciebantur idola domestica quae תְּרֵי vocabantur Ies. 40, 20. 44, 13—17. Ier. 10, 3. Ab his o petebant, 3, 4. Quod autem vates lignum pon idolis, id consulto sit, ut turpitudinem idololatri significet, cf. Schmidt ad h. l. Alii v. c. Drus illa Graecorum divinatione rem intelligunt, quae μαυρεῖα vocabatur et e fragmentis ligni fiebat in III Verum de hoc superstitionis genere nihil praetere currit in libris sacris illius aetatis. "LXX. ἐν αὐτοῖς τηγάστραι i. e. oracula petunt in auguriis s. omni λέπιον cum praep. נ est frequens formula de oracul tendis, cf. Num. 27, 21. Iud. 1, 1. 18, 5.

וְמִקְלָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ut baculus eius ei futura des. Est aliud genus divinationis, quod apud Graecos μαυρεῖα vocatum est, ubi baculi vario modo tractatur et iaciebantur, ut omēn inde existeret, vid. dem Drusium. Alii de lituo augurum, pedo past simili intelligunt, qui quidem tantum apud Roman usu erat, v. Cicero de divin. I, 30, 17. Michael h. l. Alii putant fuisse quoddam genus Theraphim erant capita humana vel aliae artificiosae imagiae super baculis erectae, v. Schmidt ad h. l. Dr adserit locum Festi, ubi: delubrum, inquit, dice fustem deliberatum i. e. decorticatum, quem veneratur pro Deo. Quae ad simplicissimam huius loci interpretationem nos ducunt. Cum enim in aliis V. T cis nihil occurrat de oraculis e baculis petitis sed nostro loce בְּרַבָּן in parallelismo cum בְּנֵי ponatur v. 7. 8. cet., baculus fere idem esse videtur quod gnum, mimirum idolum e fuste s. ramo arboris sc tum, intrinque autem tantum differre ratione magi dinis. Lignum autem et baculum non indicare oracula interrogandi modum, ubi quodlibet lignum quilibet baculus ad hunc usum aptari potuerit, qu admodum in Xylomantia et in Rhabdomantia sic appareat etiam ex adiecto pronomine ו in utroque mine; indicat enim suum quemque habuisse ו et quemadmodum Theraphim 3, 4. נְגַנְּבָה: in universum dicare, responsum dare, adhibetur in primis de sig

IV, 12.

catione rerum ignotarum 1 Sam. 9, 6. 1 Reg. 10, 3. Ies. 41, 26. 43, 9.

רִוחַ יְהוָה מִתְּבִנֵּים uti 5, 4. *motus animi ad idololatriam impellens*. Bene Liveleius: *vehemens*, inquit, *libidinis fervor et affectus ita nominatur*. *Hebraei enim spiritus vocant animi concitati motus, quos Cicero affectiones, affectus, impetus, commotiones et perturbationes animi vocare solet*. *Hinc spiritus zelotypiae Num. 5, 14., mendacii 1 Reg. 22, 23., vertiginis s. perversitatum Ies. 19, 14., soporis ibid. 29, 10., impuritatis Zach. 13, 2.* Verum, quod ad originem verbi attinet, ipsi non est consentiendum addenti: *vocantur spiritus, quia a malo spiritu profiscuntur*. Occurrit enim bono sensu spiritus iustitiae Ies. 28, 6., sapientiae Deut. 34, 9., intelligentiae et consilii Ies. 11, 2. Nec unquam in scriptoribus sacris V. T. occurrit רִוחַ eo sensu, ut aliquod numen excelsioris ordinis praeter Deum designet. Pro his alia nomina, potissimum אֱלֹהִים וְמֶלֶךְ leguntur, vid. ad 12, 4. 5. רִוחַ contra, propri. *flatus s. ventus*. halitus, in omnibus iis locis, ubi metaphorice s. derivative ponitur, indicat vel vim et affectionem vitalem Gen. 6, 17. Iud. 15, 19. 1 Sam. 30, 12. Ez. 37, 5, vel spiritualem Gen. 41, 8. Num. 27, 18. Eccl. 3, 21. et omnes loci supra laudati, vel divinam quae et in hominibus et in omni natura operatur Ps. 51, 13. 139, 143, 10. Ies. 34, 16. 63, 10. 11. Hinc factum est, ut notio ista idealis, abstractum, postea ab Hebreis philosophantibus in concretum transponeretur, et quae de vi non conspicua et spirituali dicta essent, de personis s. subiectis spiritualibus acciperentur, pariter ad 1, 1. Nos quidem subsistentes in ideali quidem sed metaphorica vocis significatione proxime sensui vatis cedere putamus vertendo: *impetus pravarum libidinum*. פְּשָׁתָן: errare fecit, scil. eos. Pronome uero subintelligendum esse contextus docet, ut 2, 7. De studio interpretum codices inveniendi, qui legant בְּנֵי נְהֹרָה vid. Bonnmueller ad h. l. Est elegans uetus verbi nostri, quoniam mulier errat e toro in illicitos amores. בְּנֵי מִצְרָיִם אֱלֹהִים imago scortatus, translata ad idololatriam. Hieron.: *fornicatis sunt a Deo suo*. LXX. καὶ τοῦ θεοῦ αὐτῶν. בְּנֵי

indicat modum, quo mulier cum viro coniuncta est. Est enim mulieris viro subiici eique obtemperantiam praestare, cf. ὅπας δέ τις γυνὴ Rom. 7, 2. Mulier vero infidelis denegat marito obedientiam et subducit se eins auctoritati. Hinc קְנַתְּךָ ex usu illo Hebraico ubi prepositionibus quamlibet appropinquationem significantibus adiecta altera prepositione נִשְׁׂא contraria significatio infertur (cf. ad 2, 5.): *subtrahentes se Deo suo*, cf. Exod. 6, 6. Boëckel: „dass treulos sie von ihrem Gotte weichen.“ Alio sensu Eichhorn: „sie buhlen unter ihren Göttern.“

13. Designat vates illecebras, quibus impii sacerdotes plebem ad idolatriam trahant. Instituant enim solennia sacra in iis locis, ubi libido maxime accendatur et ubi libidinibus venereis facillime satisfieri possit. Contextus docet in hoc quoque versu alternis, et de sacerdotibus, et de filiabus Israelitarum, parte plebis diserte nominata, sermonem esse. יְזִבְּחָה sacrificia offerunt. Officium sacrificia offerendi sacerdotibus erat, et ex institutione Dei, et ex usu omnium gentium, cf. Lund. Iud. Heiligh. 1. III. c. 36. et 37. עַל־רָאשֵׁי הַהֲרִירָה. In verticibus montium et in collibus, qui saepius comprehenduntur nomine בְּמֹרְכָּבָה, idola colebantur inde ab antiquissimis Iudeorum temporibus, unde Moses iam Lev. 26, 30, in hanc superstitionem invehitur. Usus sacer locorum excolorum barbaris nationibus, quibuscum in commercium venerant, maxime familiaris erat Num. 22, 41, 33, 52. Inhaeant Israelitis et Iudeis temporibus regum 1 Reg. 3, 3. 4. 2 Reg. 17, 9 — 12. 23, 5. Quin et ipsi cultores Iehovae in montibus sacra fecerunt, v. c. Samuel 1 Sam. 9, 12 — 19. et templum Salomonis in monte Sion extactum est. Profecto situs montium aptissimus est efferendis animis et excitandae pietati erga Deum, cuius magnificentissima opera in montibus coram spectantium oculis posita sunt. Verum illi montes et colles populo occasionem praebuerunt varios eosque nefarios modos superstitionis cultui adaptandi. Quod Moses cavere voluit legem edendo: ne Iudeorum sacra solenpia in quocunque loco plebi iucundo, sed in eo solo loco, ubi tabernaculum sanctum esset, celebraren-

I, 13. 14.

in Lev. 17, 3. 4. Deut. 12, 13. 14. 14, 23. Eadem causa serius exstructo templo Hierosolymitano institutum est, ut solummodo in eo templo sacrificia fieri esset 2 Chron. 7, 12. Vates autem monet illos ontes et colles a sacerdotibus et a plebe non propter adamari, quod ibi sensus pietatis vel invitatis nascanter, sed **תְּלַבֵּב צִיּוֹן**. Ad augendam amoenitatem fababant arbores, **קָרְכָּן**: *quercus*, **לְבָנָה**: *styrax* s. *populus ba*, **תְּלַבֵּב**: *terebinthus*, al. *ulmus*. LXX. **ἴκονάτην δευός** λεύκης, καὶ διδέου. Hieron.: *subter querum* et *popum* et *terebinthum*. Plura de istis arboribus et de auctibus eas uberioris recensentibus vid. ap. Rosenmuellerum h. l. Ceterum video interpretes, quotquot eorum hi innotuerunt, non multum differre in generibus arrum. **תְּלַבֵּב** umbra unius pro umbra omnium arborum mmemoratur. De consuetudine Israelitarum sub umbra arborum frondosa impium suum deastrorum culm exercendi cf. Ies. 57, 5. Ier. 2, 20. 3, 6.

בְּנֵי i. e. *propterea quod iis in illis locis bene*. Dulcis amoenitas illorum locorum animum ad omnes idines fert. Non video, cur interpretes sensum prope iacentem altius quaeviserint, v. c. Drusius secundum mchium: *nam absentia patris familias occasionem* *et filiabus scortandi custode earum remoto*. Dalhe: *secundum illud pessimum vestrum exemplum, quod fite et nurus vestrae vident, eadem scelera committunt*. ii in verbis nostris mores illius aevi pessimos pinguis recensionem poenarum invenerunt, v. c. Hie: *n.: scil. ut patres propter scelera sua impudicitia filium punirentur*. **בְּלִילָה** sunt vel *sponsae*, v. c. Ier. 2, 1. Ies. 62, 5., vel *nurus* Gen. 38, 24. Ruth. 1, 7. cet. LX. **νύμφαι**. Hieron.: *sponsae*. Utracunque sententia aefertur, sensus idem est: mulieres vestras dulcedine ci deceptae se prostituunt. Causam autem, cur prae-rtim has libidinibus omnes praeunte nominet, affe-nt sequentia.

14. **תִּפְרֹשׂ נֶגֶד**. Interrogative accipendum est: *nonne uniturus invehar in filias vestras, quod scortantur, et i nurus vestras, quod adulterae sunt?* Ita omnes

difficultates absunt et res est facillima. Faturum Hebraicum suo loco est, praesens tempus cum quadam continuatione designans, ut in omni v. 13. Ad intelligendam autem particulam נַא non opus est, ut cum Dathio lectionem emendemus repetito ו ex postremo verbo versus 13., ut nempe sit initium nostri versus נַא, cum saepius nuda particula נַא interrogative occurat 2 Sam. 23, 5. 1 Reg. 22, 17. 2 Reg. 5, 26. Isa. 5, 9. cf. Gesen. ad h. v. נַא sequente praep. בְּ: animadvertere in aliquem, cf. 1, 4. Frustraneum sibi imposuerunt laborem interpretes dum hisce verbis gravissimum divinae indignationis signum atrocissimasque minas infundere voluerunt, cf. Rosenmueller ad h. l. Praeceteris, quamquam non benevolentia, eminent explicatio eorum, qui Deum per vatēm dicere iubent: ita iratus vobis sum, ut ne dignus quidem vos haberem, qui puniremini. Si enim vos punirem fortasse meliores evaderetis. Verum id caveam, Stat meum consilium: sine misericordia penitus deleminor! Beatus spiritus benevolentissimi vatis condonet iis iniuriam ipsi factam. Omnis eius argumentatio in quavis linea consilium et volunt designat, ut cives canissimi serventur in tantis rerum angustiis. Propterea eos increpat, monet, spem iis aperit, iis consultit. Num quaeaso fieri potuit, ut subito omni amoris sensu abiepto tam dire in eos sacerdotem et Deo tam indigna fervore commotus ediceret? Multo aliter verba sonant in illo loco, ubi ira eius ad summum proiecta est fastigium 9, 14 — 17. LXX. ad verbum: οὐ μὴ ἐπιστεψθωμεῖς ἐπὶ τ. θυγ. rem in suspenso relinquunt, quamquam οὐ et οὐ μὴ etiam interrogationis loco occurrant, vid. Wahl in clavi N. T. ad utrumque verbum. Hieronymus eandem, quam nos reprehendimus, sententiam secutus vertit: *non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatae*, et: *gravis*, addit: *offensa est, postquam peccaveris iram Domini non mereri.* Plura v. ap. Rosenmuell. ad h. l. Eichhorn: „Ich kann nicht eure Töchter strafen, wenn sie buhlen — denn selbst die Priester gehn mit Buherinnen auf die Seite etc.“ eodem sensu de Wette. Verum non liquet, cur propterea illas punire Deus non potuerit.

, 14.

מִלְּדוֹת עַם־הָנָצָרֶת יְהוּנָתָן Designat nunc vates aeratius, quid sibi voluerit commemorando prostitutioem filiarum. Ea enim ad cultum religiosum ipsum pertinebat, et propterea multo abominabilior erat. Temamus ante omnia inde a v. 9. sermonem fuisse de flatiis, quatenus sacerdotes cum plebe pari culpa labarent, et quatenus in primis a sacerdotibus alerentur. Ic usus pronominis masculini בְּנֵי neminem offendet. espicit nimirum ad sacerdotes. Positum esse cum emphatica quadam digitorum monstrazione apparet, quam utes amat, v. c. 9, 10, 10, 2, 11, 3, 10.; nam alias lane superfluum fuisse, sufficeret posuisse יְהוּנָתָן. Non iud praecedit subiectum, quod respici potuisse videatur, et omnis dubitatio eximitur nostrae sententiae, cum postea vates dicat, eos בְּנֵי cum sacris prostibulis sacrificia fecisse, quod nullius nisi sacerdotis officium erat. Michaelis intelligi vult Israelitas, Dathe patres, alii in contemtione locutum esse vatem contendunt, ac si os, quos in mente habuerit, alloquio non dignaretur. וְכָל־זְנוּבָם רְחוּקָתָן sunt eadem, quae antea בְּנֵי דָבָר vocatae sunt, ita tamen ut nunc modus et rusa designetur, cur se prostituerint, nimirum in honorem deastrorum, Baalis Peor et Astaroth, quorum le a Midianitis, haec a Phoenicibus ad Israelitas penetrerat 1 Sam. 7, 4. 12, 10. 1 Reg. 11, 5. 33. Utriusque cultus et obscoenus et libidinosus erat, cf. Lev. 19, 9. Num. 25, 1 — 8. Lund. lüd. Heilighümer 1, 33. 178. Utrique ministrabant בְּנֵי־שָׁמָן et בְּנֵי־סָלֵד Selden le Dis Syris Synt. I, 160. et II, 237. Puellae et pueri in illorum deastrorum cultu impudicissime se tractari patientur Herodot. 1, 199., in templo eorum concubitum exercebant et mercedem inde sumtam deastris dicabant Dent. 23, 18., quin postea apud Corinthios in sacris Venenis, quae ex Syriacis Astartes ad Graecos transierant, plusquam mille puellas libidinibus prostitutas fuisse narrat Strabo Schol. Aristophan. ad Plut. v. 149. cf. Introd. p. 33. 34. et Clericus ad Exod. 34, 15. His *sacris prostibulis sacerdotes*, qui in fanis illis impuris sacro munere fungebantur, abusae fuisse, eosque fortasse tur-

pissimo modo initiasse e nostro loco intelligitur. פְּרַד. Coniugatio Piel a rad. פָּרַד: *dividere, separare*, habet significationem reciprocam: *separare se*. Michaelis ad h. l.: *subducunt se*, ait, *consortio aliorum, ut meretricibus se coniungant*. *Piel cf. Gen. 13, 9. 11, 14. Prou. 16, 28. Ruth. 1, 17. Radix Arab. in II. coniugatione, quae Hebr. Piel respondet, פְּרַד significat: secessit, separavit se a ceteris, peculiariter devotionis ergo, ut scil. faciebant impurissimi illi homines. At Schmidt de partitione sacrificiorum: cum scortis dividunt carnes victimarum post factas proficias, cf. 1 Sam. 1, 4. 5. 9, 22. cet. Priori tamen sententiae usus verbi in Niphal et Hiph. magis favere videtur, quo integrorum separationem et secessum potius denotat. Cum his igitur prostibulis subducunt se et sacra faciunt, ut, addit idem Michaelis: harum impuris amplexibus illi se libidinem in honorem profani numinis exercere testatum darent. LXX. ὅτι αὐτοὶ μετὰ τῶν πορνῶν συνεφέρουσι καὶ μετὰ τῶν τετελεσμένων ἔσθιουσι. Hieron. in dissert: μετὰ τῶν τετελεσμένων vertit: cum initiatis et consecratis ad cultum Dei, ipse autem in versione habet: cum effoeminatis, ita ut hoc nomine significantur exsecuti s. contracti, quales olim erant sacerdotes Cybeles, de Gallorum gente. Verum monet: sciendum est in praesenti οὐδὲν εἶναι mereptrices, iugūc, i. e. sacerdotes Priapo mancipatae, in aliis vero locis Cadesim legimus, viros exsecutos libidine.*

מִל nunc ad plebem sigillatim transit, ex quo denuo intelligitur antea de alia quadam specie gentis, scil. de sacerdotibus cogitasse, ad quos pronomen מִל referendum fuisse. מִל scil. נֶשֶׁר לְאֵין scil. ex noto Hebraismo Gesen. Lehrgeb. p. 747. *populus qui non sapit*, cf. v. 6., i. e. *qui non intelligit, quam flagitiosa sint haec omnia, sed tantum stupet, fortasse delectatur*. מִל: LXX. συνεπλέκετο μετὰ πάντας, complicatur meretricibus, unde intelligitur eos priora verba sequentis versus anticipasse. Syrus: *amplexus est*, Chald.: *collidetur, adfligetur*, Hieron.: *vapulabit*. Semel praeterea tantum in V. T. occurrit *Prev. 10, 8. 10. Verbum*

IV, 14.

est, ut Michaelis monet, latissimi usus quod Ebn Esra
e lingua Ismaelitica repetit, ut indicet: *velut perplexum,*
qui nescit quod agat, quod respondet Arabico ﻷصْل
rosternere, cf. Gesen. ad h. v. Hinc nostrum Niphah
leganti ratione abhibitum videtur, ut simul *stuporem,*
uo prosternatur et interitum, in quem praecops ruit, in-
dicet. Sed in versione sic exhibamus: *stupens ruit,*
iae optime convenire videntur praecedentibus נְשָׁמָן וְנִשְׁמָן,
ut nempe *in paria sceleris et in pernicem.* Fere sic
chhorn: „das gedankenlose Volk wird durch
e hingerissen.“

VI.

Cap. IV, 15 — V, 9.

15. Licet tu Israel tam ignominiosa perpetreras,
item ne reus fiat Iuda. Ne vos quoque veniat is
ilgalem, neve ascendatis versus Beth-Aven,
t ibi iuretis per Iehovam viventem. 16. Quo-
iam Israel ut iuvenca refractaria se gerit erga
Iehovam, ideo Iehova eam agit velut agnum in
regiones amplas. 17. Prorsus adiunxit se Ephraim
lolis. — Dimittatur ergo. 18. Segregata sit eo-
am compotatio, venereas artes invicem exerceant,
dament ignominiosa et insana idola, 19. pre-
endat eos libidinosus impetus alis suis: tandem
arpiter a suis sacrificiis decepti peribunt. V, 1.
Audite haec sacerdotes, et attendite domus Israel,
et Vos a domo regia observate! Iudicium enim Vo-
bis imminet, qui laqueus facti estis Misphae et rete
expansum super Taborem. 2. Victimis suis perfi-
diā profundiorē reddiderunt. Sed iis omnibus

correctionem paravi. 3. Novi enim te Ephraim,
nec mihi Israel absconditus est. Turpe egisti
Ephraim, pollutus est Israel. 4. Non permittunt
eorum scelera, ut revertantur ad Iehovam, nam
impetus impudentis idololatriae medios inter eos
est, ut Iehovam non cognoscant. 5. Quò Israel
superbit, id in os eum criminatur. Israel et
Ephraim labentur inter peccata sua. Labetur cum
iis ipse Iuda. 6. Tunc quidam cum oxibus et ar-
mentis exibunt ad quaerendum Iehovam, veram
nusquam eum invenient, quippe qui se ipsis sub-
traxerit. 7. Fidem Iehovae violarunt, sic quoque
filios peregrinos pepererunt, nunc impia eorum
festa ipsos cum patria perdent. 8. Clangite buc-
cina Gibeae! Clangite tuba Ramae! Vociferate in
Bethaven, ut Tu haec omnia audias Beniamin.
9. *Ephraim desolata erit tempore correctionis.*
Verissimum hoc indicavi tribubus Israel.

Postquam vates flagitia populi Israelitici, plebia sacerdotum foeminarum, pinxerat, orationem ad Iudeos dirigit, Itaque novam habemus vaticiniorum partem sensu a praecedenti diversam. Hucusque enim ad Israelitas solos verba fecerat, nunc nil curae habet nisi hoc unum: ne Iudaicae tribus pari modo a Deo deficiant uti Israelitae. Hanc ob causam monet Iudeos v. 15., poenas minatur Israelitis ut exemplo sint illis v. 16 — 5, 5., Iudeis idem exitium annunciat nisi resipiscant 5, 5 — 7., denique tamquam sono buceinas et tubae Iudeis in aures clamat, ut mores et sortem eius evitent: *Ephraim desolata erit* v. 8. 9. Plura de argumento et tempore istius partis vid, in *introductio*ne pag. 62 sq.

, 154

15. פָּרָא מִתְּבֵדֶל: *si ignominiosam tuam idololatriam exerces; oratio potius concessiva, quam conditio-*lis. Sens.: *Quod si non corrigi, sed peccatis semper ditus esse vis, dimittare, cf. v. 17. Sed unum adhuc ihi curae cordique est: ne Iuda tecum peccet et perire.* Stirpibus Iudaicis adhuc erat templum Hierosolyminum, erant omnia instituta et instrumenta veri divi- cultus, erant reges e familia Davidis, quibus pro- missio data erat 2 Sam. 7, 6. cf. ad 3, 5., erant Levi- e, veri sacerdotes et hucusque a plerisque certe regis magis servata pietas. Verum iam instabat periculum. Rex Uias magis simulator quam sincerus Dei litor post mortem Sachariae negligentia sua deprava- monem gentis in dies angebat. Hinc monitum נַעֲמָנָה: *saltem ne Iuda reus fiat i. e. ne in censori- um flagitorum et poenarum veniat!* Hoc enim utrum- e innuit verbum נַעֲמָנָה; peccare et inde poenis di- um fieri Lev. 4, 13. 22. Ies. 24, 6. Alii v. o. Ge- nius ad h. v.: *se poena dignum sentire, quod fere re- ondet Iarchio: si fornicatur Israel, non sunt prop- ea rei filii Iudee, nec ego eos damno, ut dictum at supra 1, 7., tribus Iudee benigne excipiam.* Ve- m non de sensu culpe i. e. de poenis avertendis, ex de misericordia Dei erga Iudeeos hic sermo est. ensus totius versus docet Iudeeos moneri. Nam si in imo commate נַעֲמָנָה esset non, tunc eadem significatio iam in sequentibus commatibus esset tenenda, et tum verbis laus inesset, quae omnino 5, 5. repugnat. Hie- nynmus eundem nobiscum sensum exhibuit: *non delin- iat saltem Iuda.* Sed LXX. εὐ οὐ λεγαντος μη κρυψαι, qua- t lectione, non liquet.

נַעֲמָנָה-תְּבֵדֶל: *nec veniatis Gilgalem.* Nimi- am hoc monitum iterum ad Iudeos pertinet, quam- tam mutato numero et persona, quam mutationem repissime apud nostrum vidimus. Copula ו aut omni- io nullius momenti est, aut verba ad idem subiectum directa fieri indicat, de quo antea indirecte s. in tertia persona locutus erat. Praeterea Israelitae ita moneri non poterant. Nondum enim tempus venerat, quo sine Deo et opere versarentur 3, 4., adhuc omnis eorum

pietas et religio ab illis locis maxime Bethel pendebat, ubi Ierobeam solennem Dei cultum instituerat. Quod si venturum fuisset, abolendus fuisset omnis ille idolatriae apparatus, verum non tam lenibus verbis populus ab eo avocandus. Iudeis contra aptissime inculcat monitum: *nolite suscipere eam impietatem et idolatriam, quibus Israelitae se dederunt.* Id suo modo metaphorice noster facit pingendo ea loca, quae aedae pravissimae superstitionis essent. Scimus enim 1. Reg. 12, 28. 29. Ierobeamum, cum 10 tribus a stirpe nationis separaret, oppida Danem et Bethelem altaribus et omnibus ad cultum religiosum necessariis instruxisse, non ad cultum Iehovae, sed ad eum, quem populus inde a temporibus Aegyptiacis adamaverat, qui quidem ex omni reliquorum barbarorum superstitione ab Israëlitis degustata, honestissimus et humanissimus fuit, at fortasse propterea iis non satisfecit. Contra rex Ahab a Babyloniis et Phoenicibus cultum Baalis recepit 1 Reg. 16, 32. et inde ab hoc tempore ubique sacelia et statuas erectas esse vidimus, quibus diis illis stercoribus thura accenderent victimasque immolarent. Qua institutione loca patriae antiquitus aliquando ad plium cultum initia potissimum impiiis aris dotata sunt v. c. Gilgal, Bethel h. l., Mizpa, Tabor 5, 1., Gibeon 5, 8.

Gilgal urbs prope ad Iordanem sita, notissima iam ante regum tempora. Loco enim, ubi Iosua 12 lapides in memoriam mirifici transitus per Iordanem erexerat Ios. 4, 5. 6. 20., ubi primum Pascha in terris Canaaniticis celebratum erat Ios. 5, 11., ubi castra Iosuæ cum tabernaculo sancto per longum tempus fixa erant Ios. 10, 6. 15. 45., paullatim urbs excrevit haud exiguae magnitudinis, quae in primis a Samuele tanti aestimata est, ut saepius Deo ibi sacra ficeret 1 Sam. 10, 8. 11. 15. 15, 33., ut tribunal ad ius dicendum constitueret 1 Sam. 7, 16. Sita erat prope fines stirpis Iudee Ios. 15, 7., cuinam autem tribui adscripta fuerit apud Josuam non legitur, fortasse quoniam tempore sortitionis vix initium factum erat domus in loco monumenti 12 lapidum exstruendae. Id constat in separatione Ierobeamitica transisse ad regnum 10 tribuum. Commemoratur enim non solum nostro loco et 9, 15.

verum etiam apud Amos. 4, 4, 5, ita ut debitari
soit eam superstitionis cultibus Israelitarum sacra-
sse. Drusius locum citat ex Eniebio de locis He-
, ubi dicitur cecidisse in sortem tribus Iudea; ve-
isebius sine dubio verba Ios. 15, 7. פְּנָזָר אַלְמָלֵךְ, in admodum anticipitem reddunt, ita intellexit ac
is Iuda cum reliquis oppidis urbem quoque Gilga-
titam fuisse. Hieronymus ad 12, 12. Gilgalem intra
egni Israelitici sitam esse refert. Ceterum prope
ab Hierosolyma versus Iordanem, quemadmodum
ab eadem urbe versus montes Ephraimicos prope
— *Bethel* autem per contemptum a nostro vate,
mina symbolica amat, בֵּית הַבְּשִׁיר: *domus vanitatis*
uitatis vocata, cf. Am. 5, 5., fere idem initium
quod Gilgal, licet eius origo ad multo antiquiora
a nimirum Iacobi porrigitur. Exerat Iacobus
loco, ubi sehova ei visione nocturna apparuerat,
in oleo unctum Gen. 28, 18, 19. Post hac la-
taram mulato loco nomen *Bethel* fixerat, quod
postea in oppidum *Lus* huic loco proximum
Ios. 18, 13. *Bethel* eodem honore, quo Gil-
Samuele insignita est, ut nempe ibi ius diceret
. 7, 16. Sorte contigit tribui Beniaminitiae Ios.
. Verum seriore tempore cum tribu Ephraimi-
niunctam fuisse ex eo appareat, quod in separa-
lerobeamitica ad regnum Israeliticum pervenit.
nim iste improbus antiqua gloria huius oppidi
atur ad ibi instituenda sacra Aegyptiaca, nimi-
pidis nomine vitulorum in V. T. obvii. Ab Abia
udeorum capta 2 Chron. 13, 19. sine dubio in
o reliquorum oppidorum Ephraimiticorum fuit,
osaphat praefectis decrevit 2 Chron. 11, 2. Po-
ceptam esse ab Israelitis, fortasse a rege eorum
2 Reg. 14, 12 — 14. e nostro loco appareat. Di-
enim ita eius mentio fit, ut ad regnum Israelita-
pertinuisse videatur. Quaesiverunt, cur vates al-
oppidi Danis a Ierobeamo simul cum Bethele Is-
s ad sacra facienda designati mentionem non fe-
Puto propterea, quod Dan in remotissimis sep-
onis regionibus prope Libanum. et Antilibanum a
s Iudeorum ita aberat, ut desideriam eo pere-

grinandi existere non posset. Periculum venit a proximis regionibus, ideo vates ea tantum loca commemo-ravit, quae in vicinia Iudaici regni essent. Deinde utraque urbs, et Gilgal, et Bethel, loco utriusque cul-tus, Apidis et Baalium, nominata videtur. Certe 9, 15, inter horrores Baalis Gilgal commemoratur, unde Baali sacra ibi fuisse appareret. Pro Beth-Aven LXX. semper ha-bent οἶκος Ὡν, fortasse quoniam nomen in codice non pūntato legerunt γίν, quod quidem sensus critici eo-rum laudabile testimonium non exhibit. Am. 5, 5, idem בֵּית־כָּאַן vertunt: οἶκος ἡς οὐκ ὑπέρχουσα, quaest non iidem Hoseam et Amosum interpretati essent. Ce-terum est aliud oppidum Bethayen a Bethele versus orientem situm Ios. 7, 2. 1 Sam. 13, 5., quod quidem ad nos non pertinet.

תְּנִשְׁבְּנָה־יְהוָה: ne iuretis per Iovam vi-ventem. Probabile est Israelitas idololatriae inhaeren-tea levibus signis nequitiam occultasse. Huc pertinet ius-jurandum. Postquam enim Moses Deut. 6, 13. 10, 20, praeceperat: *Iovam Deum vestrum timitor, ei servi-to, ei adhaeretote perque nomen eius iuratote*, se omne praeceptum observasse opinabantur, si modo postremam eius partem probe tenerent. Quae pars legis, ne-glectis multis aliis, ita colebatur, ut adhuc posteriori-bus temporibus Israelitae per *Iovam iurantes s. Ieho-vae iurati*, pagani vero per *Deos iurantes vocarentur*, vid. Stäudlin Gesch. der Vorstellungen über die Lehre vom Eide. Monet igitur vates ne Iudei se decipi pa-tiantur talibus formulis et modis. Opinati enim erant Israelitae se per cultum vitulorum et Baalium Iehovam non deserere sed colere, cf. Schmidt ad h. l. 2, 18, nec non 1 Reg. 18, 21., ubi Elias populum in ultram-que partem claudicantem reprehendit. Pariter in talem nominis Iehovae abusum invehuntur Ies. 48, 1. Ier. 4, 2. Ez. 20, 39. Zeph. 1, 5, vid. Introd. p. 35 sq. Hieron. in genere rem ita explicat; *nolite per os vestrum no-minis mei fieri memoriam, quod idolarum recordatione pollutum est.*

16. סְרִירָה כְּרֹרָה. Ostendit Iudeis crimen hy-poeriseos Israeliticae imagine vaccae. *Sicuti iuvence refractaria Israel impatiens est iugi a Deo sibi impo-*

V, 16; 7:

iii. *Vult quidem a Iova custodiri et beneficiis repleti, verum ei non se subiicit.* Fortasse, ut Michaelis sonuit, respexit locum parallelum Deut. 32, 15. LXX. ἐδέκατος πάροιστες παρηστηγεν, quod Hieron. vertit: *nstro s. asilo percussa est, quem vulgo tabanum vocant.* Dathe praevio Grotio prophetam alludere putat d' imagines vitulorum: *Deum titulis assimilaverunt et os tatus sunt, nempe quoad contumaciam.* Verum sec explicatio debili admodum fundamento nititur. limirum usus fuisse, si hanc imaginem in mente habuisset, voce עֲזֵלָה, ut 8, 5. 10, 11. Ex imagine agni at novum oritur vaticinium: עַד יְרֻעָם יִתְהַרֵּךְ בְּמִרְחָבָן expellet eos sicut agnos ex ovili suo, ē securō domicilio, et errare eos faciet in latis regionibus, ubi ruriculis succumbent prædaque inimicorum, ut agni ferum, sient. Ita רַעַנָּה active et passive occurrit. Passive: *agi in vasta loca, ut incerti vagentur* Num. 14, 3., h. l. active: *agere e securis septis in campos intatos et periculosos.* מִרְחָבָן quamquam plerumque de latu liberationis adhibetur Ps. 18, 20. 31, 9., cum illas notionem universalem habeat v. c. Hab. 1, 6., in islam etiam partem sumi potest. Elegans verbum: indicat enim simul liberationem a iugo domini, atque ruriculam conditionem agni in lato campo pascentis, upetui ferarum succubituri. Num autem vates de aliquo instante periculo cogitaverit necne, effici non potest. Erba sunt tropica, quibus fortasse vates nihil aliud significare voluit nisi hoc: *hucusque sub tutela favoris dei securi degebant, nunc vero dimittantur et sibi ipsi omisssi videant, quomodo perniciem refugiant.* Italem fere est ac sequens לְפָנֶיךָ v. 17., certe verbis er se spectalis nulla alia subest sententia. Ceterum regari non potest exilium Assyriacum ita composuisse Israelitarum, ut e blandis sedibus patriis abigerentur in amplissimas regiones utque in hoc loco de illa tristissima sorte vaticinum quaerenti id facile inveniri posset. Quod quaerentes invenerunt Hieronymus, pariter ac multi antiquiorum patrum multique recentiorum. Alii contra rem in bonam partem accipiunt, vel ita, ut in priori huins versus membro conditio insit: *si non fuisse*

et Israel rebellis, Iehova eum pasceret ubertate omniorum, v. c. Kimchi, vel interrogative: nonne per eum Deus ceu ovem? v. c. Abarbenel ap. Rosenm., ut Drusius: refractarius est nunc iam, cum eum latam benigne habeat, iuxta proverbium: satietas faciat parit. Respiciunt etiam ad insignem illam libationem Dei, qua per Ierobeatum II. Israelitas in litate vindicavit iisque omnia, quae prius amiserat restituit: auget enim, addit Drusius, crimen circstantia temporis.

17. *חַבּוֹר עֲצָבִים אֶפְרַיִם.* Pro *Israele* iam principit *Ephraim*, ita ut hoc nomen regnum Israeticum gentemque Israeliticam indicet, et quoniam Ephri primaria tribus istius regni metropolin Samariam habet et quoniam primus rex eorum Ierobeam hac stirpe erat 1 Reg. 11, 26. Sic occurrit saepius apud prophetas, v. c. Ies. 7, 5. 9. Ier. 31, 9. 20. *חַבּר:* *coniunctus sociavit*, unde *חַבּוֹר*: *sociatus*, dicitur et de coniugio Mal. 2, 14., et de confoederatis Gen. 14, 3. 2 Ch 20, 35. 37. LXX. *μέτοχος*, Hieron.: *particeps*. *כַּי* de *idolis* saepius occurrit, v. c. 2 Sam. 5, 21. M 1, 7. Ier. 44, 19. *כַּי* *חַדְשָׁה* imp. Hiph. pro *חַדְשָׁה*: *eum i. e. dimitte eum, fac eum irruere in pernic quam idola ei parant, ex quo a Iehovae cultu recessit* idem indicat, quod in praecedenti versu dictum est secundum consuetudinem vatis commata parallela it se ponendi v. 7. 8. 12. Non anxie inquirendum est id, utrum haec verba Deus ad prophetam, an propterea ad Deum fecerit. Est locutio proverbialis, quam Boe Germanice egregie exhibuit: „Er se y.“ — Ceterum bene observandum est: verbum *חַדְשָׁה* esse oppositum priori *חַבּר*: *quemadmodum enim se adiunxit idolis, dimittatur a Deo.* Hieron. ad Iudeos directa esse verum putat, ita: *O igitur Iuda, cui supra dixi, si formetur Israel non delinquat saltem Iuda; audi consilium, prophetae verbis non spernas: quia Ephraim simul idolorum amicus et particeps est, dimittit enim eum sequaris.*

18. Ut versus 17. verbis contemptum indicant finiverat, ita nunc pergit: *nulla medicina restat*

IV, 18.

rum impiatum. Dimitendi sunt Israelitas, ut tandem Iudaea incolmis servetur. Verum hoc non alio sensu profert, nisi ut Iudeos terreat exitio Israëlitis instantē. Sed exitium verbis tam in universum dictis descriptum est, ut poetam tantum, non prophetam speciale aliquod fatum indicaturum cognoscamus. Quod bene tenendum est, ut de versu etiam 16. eiusque vaticinio recte sentiamus. Etenim versibus 16. 17. et 19. eadem universales imagines insunt, quibus dimissio improborum a Deo pingitur. Versu 18. nihil novi exhibere vult vates, sed quasi in nuce repetere, quae iam pluribus v. 1 — 14. exposuerat. Hinc suis lectoribus & auditoribus concinna, nobis autem difficillima brevitas exstitit eaque fere caliginosa propter textus corruptionem.

Iam de primo commate disceptarunt interpretes. סָבָבְאַ סָבָבְאַ substantivum a verbo סָבָבָ: *potavit, subriavit se* les. 56, 12. Prov. 23, 20. 21., est: *potatio* les. 1, 22., *convivium, compotatio*, quae v. II. aliis verbis יִיְרֹשׁ וְזִרְשׁ appellantur. סָר notissimum verbum: *recessit, secessit, separavit se.* Ita etiam veritatem Hieronymus: *separatum est convivium eorum, in narratione uberiorius addens: audi Iuda, ne sequaris impietatem eius scil. Ephraimi, cuius et cultus, et religio, et cibus, a tuo convivio separatus est.* Subsistamus igitur tantummodo in separatione compotationum faciarum et superstitionum a cibo et potu proborum hominum, Dei cultorum. Quae est simplicissima, brevissimata vatis plane accommodata verbisque nullo modo alieni quid iniungens significatio elegantissime respondens praecedentibus commatibus de dimissione illorum qui ipse impietate se seiuinxerunt a meliore posteriorum facobi parte. Praeterita autem huius versus in modum soristi continuant significationem imperativi praecedentis secundum usitatum Hebraismum, cf. Gesen. Lehrgeb. p. 767., ita tamen, ut optativa vel potius concessiva sit oratio. *Dimittatur ergo, segregata sit eorum compotatio.* Vos modo Iudei ne in societatem eorum venitote. Pertinent haec ad v. II. *vinum et mustum animum eorum occuparunt, et ad v. 13. subducunt uicum mereetricibus.*

eadem modo: exerceant invicem suas venereas, scil. saltem vos Iudei ne ad parta flagitia alliciamini. Quae rerum venerearum commemoratio aptissime respicit ad v. 10. **וְלֹא יִתְּלַכֵּד**. In omnes reliquos explicandi modos alieni quid illatum est; quod contra **valis** gnomicum et simplicem orationis habitum offendit, v. c. in interpretationem Iarchii a Rosenmuellero commendatam: **factum est convivium eorum a me alienum**, abalienatio a Deo. Alii eodem arbitrario modo **וְלֹא** supplent, ita: **quodsi recedere videatur vinum et potus**, i. e. si bene poti sunt, retrahuntur in peiores scortationes. Alii ut Schmidt utrumque comma metaphorice sumunt: **si aliquando ad meliorem mentem reddituri videantur, omnis spes evanescit**, dum statim a regibus et principibus ad maiorem idolatriam retrahuntur. Alii putant **וְלֹא** esse: **discedere recedere**, de vino: **in vapnam s. putredinem abire**, h. l. **vapescit eorum merum**, ut sic depravati et abominabiles mores notentur, metaphora sumta a vino corrupto, quae est sententia Lutheri ad h. l. Chald.: **principes eorum multiplicaverunt convivia e rapina**. Nec omitenda est versio LXX, **κατέτισε Χανανάους, διέλειτ Χαναναούς**, quae maximam vim infert verbo, ut nempe **διέλειτ**: pr. **recedere a recta via**, id indicet, quod illum recessum sequatur: **paganis se adiunxit**, **סָבָאִים** autem in **סָבָאִים**: **Sabaeos, paganos**, hinc **Chananaeos** mutatum sit. Hieron. adeo legit **κατέτισε** ab **κατέτισεν**: **laccessare**, quod vertit: **provocavit Chanandeos**. Plura de his et aliis versionibus vid. ap. Rosenmuellerum ad h. l.

Ut prior pars nostri versus interpretum opiniones discidit, sic altera pars ita comparata est, ut nunquam poterit effici, quid vates sibi voluerit. Versio LXX. plane alia verba continet, quam textus, qualis nobis est, habet. Habet autem **אֲדֹנָיו הָבָר קָלֹן מִנְגַּדִּה**. LXX. **Ἄρχοντες ἀτιμίας ἐν φρυγματος αὐτῆς**. Ex quo apparet, in eorum textu **הָבָר** omnino non, et pro **מִנְגַּדִּה**, **מִנְגַּדִּה** existisse. Chald.: **dilexerunt, ut consequerentur ignominiam proceres eorum**. Reliquorum antiquorum interpretum nullus expressit verbum **הָבָר** quod ipsum de-

18.

in nonnullis codicibus, vid. de Rossi ad h. l. Syrus ^{מִנְגַּדֵּת} omnino non habuisse videtur, Syrus pro abet: et *idola*. Accedit, quod in nostra lectione inusitata forma ^{הָבָדָה} et suffixum singulare idque ininum in ^{מִנְגַּדֵּת} offendit verbumque ^{הָבָדָה} quasi res vel potius Echo praecedentis ^{אֲהָבָה} esse videtur.onymus eumque secuti interpretes ^{מִנְגַּדֵּת} vertunt: *ipes eorum*, tanta fiducia, ut Schmidt addat: *per os intelligendos esse reges vel protectores populi controversiam est*. Verum quid sibi velint prin- non video. Unus ille locus Ps. 47, 10., cui inni- r, est admodum dubiae interpretationis, v. Pauli in Psalmis ad l. l. Certe ibi inveniuntur ^{אֲלֹהִים} *principes praesidium terrae*, non ita nude ^{מִנְגַּדֵּת} ut nostro loco ^{מִנְגַּדֵּת} quod rem maxime mutat. aliquid praecessit, quod tam inusitatam significa- m vocis usitatissimae praeparasset vel excusasset. autem loco verbum nostrum vertere *principes*, idem ac si quis contenderet, in aliis locis, ubi ^{מִנְגַּדֵּת} rat, v. c. 2 Sam. 1, 21., intelligendum esse Ieho- quia saepissime Iehova dicatur *clypeus hominum* 3, 20. 115, 59. 11. 9, 12. Gen. 15, 1. Profecto ima vatis elegantia talia non pateretur. Quae fuit vera et genuina lectio? Inter coniecturas nagimur. Aptissimam sensui et dignissimam vati habuisse videtur Syrus ^{אֲהָבָה קָלָן וּמִנְגַּדֵּת} quae ver- vertamus: *ignominiosa et insana idola adament*. in ^{מִנְגַּדֵּת} semel praeterea legitur Thren. 3, 65. verba sunt ^{לְהָסֶם מִנְגַּדֵּת לִיב תְּאַלְקַח כְּלָסֶם}: da- er eorum animis insaniam execrationemque tuam. yrus vertit *idola*. Haec ita mili fingo: ^ט ^{מִנְגַּדֵּת} est n Arabicō analogon. Nomen ^{جَنْ} est *daemon* s.

s *malus*, verbum autem ^{جَنْ} est *insanire*. In- canda nostra voce interpres fortasse Arabicum no- consuluit, ubi derivatio melius a verbo constitu- isset, certe si illum locum Thren. conferamus. Vel

קָלֹן putavit esse i. q. בְּשַׁר 9, 10. cf. Ier. 3, 24. ignominiosum idolum, sic מִגְנָה insania, ipsi synonymum fuit praecedentis nominis. Quicquid est, sensus ipse docet ignominiam et insaniam revera metonymice nil aliud esse, nisi pudendam et insanam Israelis idolatriam. Sic suadet non solum metonymica significatio vocis בְּשַׁר 9, 10. nostrae קָלֹן respondens consuetudoque prophetae tales voces metonymicas adhibendi, cf. introd. p. 123, sed etiam nexus orationis. Ut enim vates in prioribus commatibus respexit versus 11. 14. 10., ita nunc versum 12. et 13. ubi de insana et ignominiosa idolatria gravissima verba fecerat. Fere idem mecum statuit V. Ill. Boeckel in commentario versioni anno x p. 81.

Quid fecerint interpres de textu vulgari vid. ap. Rosenmuellerum ad h. l. Plerique, inter quos Lutherus, secuti sunt Hieronymum vertentem: dilexerunt affere ignominiam protectores eius, ut הַבָּבֶן sit 3. praet. a verbo יְדַבֵּב: dedit, cf. זָר Zach. 2, 2., pr. amant dant, asyndeton emphaticum, ut 1 Sam. 2, 3. multiplicate loquamini. Verum quamquam contra hoc asyndeton nihil monendum est, tamen defectus primae literae in verbis 'ב exemplis' comprobari non poterit, nisi iterum depravatio textus sumatur, aut forma conjugationis ex arbitrio immutetur; id quod alii senserunt ideoque imperativum esse contenderunt, v. c. interpres: principes eorum amant dicere, date ignominiosa munera; quam inepte, adspectus docet. Al. ad formam מִתְ וְ et מִתְ וְ ex Arabico adtraxerunt novum verbum בְּבָבֶן s. הַבָּבֶן, ut Cocceius in Lex. p. 298, quod sit metuere, ita: principes simul diligunt et metuunt ignominiam. Al. praetulerunt esse substantivum: vanitatem, iterum ex Arabico. Verum sufficient haec in gratiam historiae.

19. Depravationis illius, qua textus laborat, vestigia adhuc reperiuntur. Verba in editionibus nostris ita sonant: אֲרָרְ רִיחָ אֲזָחָ בְּכָנְפִיָּה. Offendit iterum pronomen foemininum οὐδέν. LXX. legisse constat οὐδέν, vel interponixerint αὐτής: tu, vel οὐδέν: venit. Illud legitum in codd. nostris ita: συστρεψομενος εὐ εἰ δὲ ταῖς πτι

IV. 19.

μέν. αὐτῆς. Hoc narrant Theodoretus et Cyrillus apud LXX. versum: συγενεῖ, quod Hieronymus ita exhibit: *ventus sibilabit in alis eius.* Apparet ex his eos praeterea legisse vel קָרֵב: *colligatus, compactus, vehemens ventus, vel קָרֵב: colligatio, vehementia venti.* Item fere Syrus: *stridebit ventus in alis eorum, et Chald.: opera procerum haud recta sunt, quemadmodum constrictus non potest teneri ventus in ala.* Nostra lectio קָרֵב fortasse in favorem itidem spurii suffixi foeminini מְגַנִּיבָה orta est. Optime sonaret, et omnes difficultates tolleret קָרֵב et sequenti מְגַנִּיבָה responderet, modo ulla auctoritate niteretur. Sunt contra codices apud de Rossium et Kennicottum, qui hoc verbum prorsus abiiciant. Verum vates hinc nihil lucri capit. Si autem lectio vulgaris retinetur, nil restat, nisi ut statuamus vatem in mentem sibi revocasse imaginem iuvencae versus 16.; quod Iubentius facerem; nisi vates omisso nomine et similitudine Israelis ad Ephraimi nomen idque in genere masculino v. 17. transisset. Occurrit quidem uterque et Israel, et Ephraim formā singularis foemininī, sed longe aptiore occasione et maiore cum vi, quam h. l., ubi om̄ino nulla causa huius inopinatae commixtionis generis et numeri inveniri potest. Unde etiam non placet Eichhornii versio: „Hat er (Ephraim) den Sturm umfasst mit seinen Schwingen, dann cet.“ In versione Latina pluralis masculinus adhibendus est, quod omnes fere recentiores interpretes fecerunt. Lectio nostra alia praeterea difficultate laborat facilius quidem tollenda. קָרֵב enim in verbo suo קָרֵב est masculinum et in pronomine suo קָרֵב foemininum, quod Hebraicis non inusitatum est: nam in nominibus generis communis utroque genere utuntur, cf. I Reg. 19, II. vid. Gesen. Lehrgeb. p. 717. — קָרֵב est: *ligare, colligare, comprehendere.* Elegans imago, ubi vox קָרֵב subiectum est. In voce קָרֵב mihi duplex sensus inesse videtur. Ut enim vates in praecedentibus commatibus ad singula increpationis membra respergit, sic etiam hoc nostro. Respicit nimirum ad v. 12.: *impetus pravarum libidinum eos aberrare fecit, et ita verba annectit: impetus*

eorum eos comprehendat alis suis. Oratio est eadem ac v. 18., praeteritum sine ה, itaque etiam vis eius eadem esse debet. Verum vates nomen adhibens, quod et vim spiritualem, animi impetum, et ventum indicat, delabitur simul ad alteram huius venti significationem, memor fortasse locorum ubi vento aliae tribuantur, v. c. Ps. 18, II. 104, 3. Elegantiam huius paronomasiae non sentire non possum: *impetus illi pravorum hominum sunt venti instar qui abripit eos sine cogitatione,* מִבְלֵי חַשְׁעָה v. 6., *in perniciem.* Ita abripiantur. Vides, quomodo omnia ad notionem verborum וְהַפְּנֵי לְבָדָק v. 17. declinent, et quomodo haec omnia dicta sint ad cavendum, ne Iuda in perniciem Israelitarum abripiatur. Nec in hoc loco aliud de Assyriaco exilio inest. Alii verba ita enarrant, ut בְּאַרְנוֹן sit nominativus: *ipsa i. e. natio Ephraemitica ligat ventum alis suis i. e. in vestium laciniis.* Sens.: *frustra laborat circa vitulos, nec reportabit fructum, quem ex eorum cultu exspectat,* vid. Drusins. Hieronymus ita: *vicio principum infelix populus suscepit cultum idolorum, quorum immundus spiritus ligavit Israelem in alis suis et eum libere solitare non patitur.*

וְיִכְשֹׁא מִזְבְּחָת mutata oratio, futuri cum ה copulativo, indicat his demum verbis vaticinium de poenis instantibus contineri. Hieron.: confundentur igitur in sacrificiis suis et ignominiam principum in sua confusione suscipient. שׁתֶּה est verbum usitatissimum, pr.: erubescere, deinde ignominia affici 10, 6., quod etiam interitum designat, ut Lutherus: „zu Schanden werden;“ imprimis spe aliqua excidere Ps. 31, 2. 18. 71, 13. Ies. 1, 29. Ier. 2, 36. Hac significatione fere semper praep. בְּן eos indicat, qui spem fallunt, v. Gesen. ad h. v. Hoc l. igitur: *spe sua ab impiis suis sacrificiis decepti interibunt.* בְּבָרוֹת autem pars pro toto, innuit omnem cultum idololatricum, qui iis pudori et summo detimento erit. Sic in omnibus his expositionibus nil certi de futura Israelitarum sorte definitur et omnia pertinent ad notionem dimissionis a Iova propterea eos transtentis, quod Iovam ipsum deseruerant. Qui enim prius a Iova brachiiprehensi, funibus amo-

V, 1.

nisi trahabantur, cf. 11, 3. 4., nunc libidinum impetus ut vento comprehensi in aerem fundentur, quemadmodum antea v. 16. in latum campum, et omni spe in idolis posita excedent.

V, 1. At benevolo animo vatis dimissio cari populi non ita erat definita, ut nulla medicina relinqueretur. Quod Iudeis in summa indignatione indicaverat nunc repetit Israelitis eosque iterum iterumque hortatur: *causam ejectionis populi esse in eo ipso positam*, ut insaniam sentiant cogitentque: *mittamus ista flagitia gentilitia et cessante impietate cessabit nostra pernicies*. Omnes reipublicae Israeliticae ordines ad sanam provocat mentem; primum *sacerdotes*, vel qui sic dicebatur, nam institutum sacerdotii a Deo factum iam dum in regno Israelitico desierat, vid. 4, 6. et 3, 4., deinde *domum Israelis* i. e. *civitatem et tribuum*, vid. 6, 10., denique *domum regiam*, nimirum *familiam et posteros regis Iehu a Deo vocati* 2 Reg. 9, 6—9. Haec enim vera erat *regia familia*. Successores eius erant imperium usurpantes, quos nunquam cum quadam honoris significazione, ne dicemus contemtim, commemorat, vid. 7, 3. 5. 10, 3. בֵּית יְהוָה est i. q. בֵּית הַמֶּלֶךְ, est i. q. בֵּית יְהוָה 1, 4. *vos a domo regia* כִּי לְכֹת דְּמַשְׁעַט כִּי לְכֹת דְּמַשְׁעַט *vobis omnibus imminet s. ad vos omnes pertinet iudicium* i. e. *poenaes denunciatio*, cf. 2 Reg. 25, 6. Ier. 1, 16. Chald. male: *nonne vestrum est scire ius?* mclius LXX. περὶ ὑμᾶς ἐστὶ φίγια.

כִּי־דָּפָח הַיִּתְבָּשָׂת: *laqueus facti estis scil. venato-rius*, cf. Ps. 124, 7., quo capiuntur ferae. Tropice: *quo capiantur Iudei ad consortium cum vestris fla-gitiis ineundum*. Sensus in universum: *per vos decipiuntur meliores Iudei, ut tandem vobiscum flagitiis et idololatrias se committant*. לְמִגְנָה LXX. τῷ σκοπῷ Hieron.: *speculationi, a rad.* צַפָּה *speculari*, addita hac explicatione: *speculatores vos posui et principes in populo et in excelsa dignitatis culmine constitui, ut populum regeretis errantem*. *Vos autem facti estis la-quei, et non tam speculatores et principes, quam ve-na-tores appellandi*. Ita praep. נִיְתָבֵן loco, „an statt“, quod certe inusitatum est. Simplicius statuitur notam

esse loci Num 11, 10. 1 Sam. 19, 3. etc. *Mizpah* est locus eodem modo ab antiquissimis temporibus Israëlitæ memorabilis, ut antea Gilgal. Nimirum ille, ubi 11 tribus convenerant ad sacra ante expeditionem Gibeaticam facienda Iud. 20, 1. et ubi pastea a Samuele conventus publici cum sacrificiis iudiciisque habebantur 1 Sam 7, 5—16. Fuit autem Mizpah aut *urbs Siloh ipsa*, quam sententiam probavit Michaelis Oriental. Biblioth. V, 241., aut *mons ille notissimus*, qui nostris temporibus adhuc nomine *Siloh* vocatus, tunc temporis fortasse nomine generali **מִזְפָּה** *specula*, „die Warte“, signatus. Circa hunc, aut ad eum aedificata erat *urbs Siloh*, unde explicari potest, cur Josephus in Antiquitt. V, 2, 9. locum conventus 11 tribuum, qui Iud. 20, 1. *Mizpah* vocatur, nomine *Siloh* designaverit. Situs huius montis in medio inter Danem, Bersabam et Gileadem conventui tribuum aptissimus erat. Causam autem cur sacra ibi instituere fas fuerit eam habemus, quod tabernaculum sanctum tunc temporis in urbe Siloh proxime adiacente servabatur 1 Sam. 1, 3. 24, 4, 3. Idem de Samuelis sacrificiis valet. Cum enim sanctum tabernaculum a Philistaeis reportatum nondam suo loco collocatum esset 1 Sam. 7, 2., cultui divino consecrata manserunt templum et altare in urbe Siloh in honorem tabernaculi exstructa, ut ibi Iehovae vota solvèrentur. Quae igitur de Samuele 1 Sam. 7, 5—16. Mizpæ gesta narrantur, de nullo alio loco nisi de Siloh comode intelligi possunt. Accedit quod locus conventuum publicorum, qui in libro Iosuæ fere semper *Siloh* vocatur Ios. 18, 10, 19, 51. 22, 12., in libris ludicum et Samuelis nomine Mizpæ designatur vid. II. cc. Habemus igitur ubi nostrum *Mizpah* quaeramus, nimirum in montibus Ephraimi, in illo monte, cui urbs *Siloh* adiacebat, ubi olim tabernaculum sanctum et primum templum Iehovae 1 Sam. 1, 9. 3, 3. per 300 annos floruit quemque Israelitæ adhuc pia mente, quamquam superstitione obcoenata, venerabantur. Mons iste sine dubio stipatus erat altaribus in honorem deastrorum exstructis. Fuisse autem montem, non urbem, et ex imagine appareat, quoniam retia aucupum vel in montibus, vel in silvis expanduntur, et e parallelismo: *laqueus estis Mizpæ — rete in Thabor*. *Thaborem enim fuisse*

v. l. 2.

montem est notissimum. Situs erat in altioribus regionibus versus septentrionem, tribui Sebulonitiae adscriptus i Chron. 6, 62. Hieron.: est autem Thabor, LXX. Ἰαβόποιον, secundum declinationem nominum Hebraicorum dialecto Graeca, mons in Galilaea situs in campestribus, rotundus atque sublimis et ex omni parte finitur aequaliter. In eius parte meridionali oppidum erat, cui nomen est Cisloth Thabor. Ad hunc montem magna clade Sisera fugatus est Iud. 4, 6. 14. 15. De superstitione veneratione eius nil legimus, praeter quod i Sam. 10, 3. quercus Thaboris occurrit, quae locum mysterii plenum, fortasse memoriae illius victoriae sacrami indicat. Praeterea amoenitas loci gentem libidinosam allexit ad cultus religiosos ibi instituendos, vid. 4, 13. Utrumque, et Mizpah, et Thabor commemorantur pro quovis loco, ubi sacra idolis ferebantur. רשות פְּרִישָׁה idem quod חַדֵּשׁ, instrumentum venatorium ad feras, maxime aves, in montibus capiendas.

2. שְׁחֹתָה שְׁטִים הַעֲמִיקִיָּה. Hic quoque locus magnas vexationes passus esse videtur. Etenim LXX. et Syrus plane aliud quid legerunt. Illi habent: ὁ (scil. δικτιον ε v. l.) οἱ κυρεούντες τὴν θύσεαν κατέπηξαν, i. e. quod, qui venationem capiunt, confixerunt, vid. interpretat. Hieronymi. Syrus: et venatores venantes abscindiderunt laqueos. Legisse videntur: שְׁטָה שְׁטִים; alterum a rad. שְׁטַח: expandere, quod quamquam de venatione non occurrat (v. Gesen. lex. ad h. v.), tamen ad tractationem retium transferri poterat, alterum a rad. שְׁבַח: circumvagantes sc. venantes, et ad שְׁגַם יְמִינִי subintellexerunt רַבָּה. Fortasse defectus attentionis in causa fuit, cum LXX. literas ita transponerent, ut aliquid de re venatoria inferrent, Syrus autem bona fide Graecos sequens est. Nam talis defectus culpă, ut iam aliis locis vidimus, nullo modo LXX. liberari possunt. Hieronymus habet: victimas declinavistis in profundum, et in commentario addit: ut nullus ageret poenitentiam nec occisus elevaret caput. Prohibuerunt et sacerdotes et reges ire populum ad templum Hierosolymitanum, idcirco in profundum victimas i. e. deceptos, quos protraxerant

in profundum et daemonibus immolarant, declinavisse dicuntur. Certe et ipse nomen שְׁמִינִי non habuisse videtur. Chald. si nostram lectionem habuit, ex arbitrio vertit: et *victimas idolis mactant largissimi*. Nostris interpreibus non minor crux fuit interpretatio verborum. Grotius esse putat: *victimas in profundis deiecerunt, ex more idololatricarum victimarum, uligne comburebantur.* Drusius: *profundam fecerunt mactationem Apostatae, i. e. eos interfecerunt, qui a iis deficerent.* Vatablus: *callidum inierunt consilium in excogitandis novis modis immolandii.* Schmidt: *i mactando superstitiones victimas instar abyssi se profundarunt, i. e. eas in infinitum multiplicarunt.* Lutherus: *obdurati sunt amore erga sua sacrificia.* Resenmueller: *caedes et declinationes a recto tramite maxime cumularunt.* Kuinoel: *sacrificando idolis gravissime declinaverunt.* Quae interpretatio etsi proxime accedit ad simplicitatem orationis et significatum verborum tamen sensus altius repetendus mihi videtur, scio, quod sacrificia idolis ferunt, perversa morum conditione penitus depravata est. Opinabantur enim isto culto sacro sacrificiisque in festis vario modo latis, ubi murum libabatur 3, 1., virgines se prostituebant 4, 13 homines mactabantur 9, 13. 13, 2., Deo intime se dedicasse eumque omnino sibi obligasse. Verum tantum aberat, ut hoc modo Deo probarentur, ut in die peiores redderentur. Non enim solum sacrificando peccaverunt, verum etiam sacrificiis suis excusaverunt quaevis scelera, rapinam, mendacia, tumultus, homicidia et adulteria 4, 2., et sic magis magisque a Deo declinaverunt, cf. 8, II. Hanc explicationem et nexum orationis, et verba iubent. — In praecedenti enim toto capite de sacrificiis sermo est. Eorum amentiam nunquando ictu percutit שְׁמִינִי est inf. cum מִ paragogicis verbis, quod sere primario sensu de mactandis victimis adhibetur Lev. 1, 5. II. Ies. 66, 3. 57, 5. Ez. 1 21. שְׁמִינִי a rad. שָׁמֵן Ps. 40, 5. 8. שְׁמַנִּי Prov. 4, 1 7, 25. *declinare* et Num. 5, 12. 19. 20. de mulier infidelem esse marito. Itaque nomen, quod Ps. 101, שְׁמִינִי scribitur, significat: *declinationes, nimisrum Deo, marito suo et a recta virtutis via.* In favore

V, 2 — 4.

illius loci Psalmorum etiam nonnulli libri impressi apud de Roasium habent סְמִינָה, non autem Mspti, praeter unum Kennicotti, קְרַבָּה: *profundare, profunde immergere, profunde infigere*, vid. 9, 9. Ies. 31, 6. Habemus iterum parallelismum versus 5. et 7. Eichhorn huic accedit: „durch Opfern wollen sie mir Sünden aus den Augen rücken.“ Tantum quod in significatione verbi קְרַבָּה ei non assentiar.

¶ **וְאַנְיִ מֹיסֵר לְכָלֶכֶת**. Parallelismus et h. l. nostra verba illustrat: v. 1. פְּרִילְכְּמַת הַמְשֻׁלָּט — h. l. omnibus correctio scil. אֲדֵי in omnes correcturus et puniturus invehar. מֹיסֵר: castigatio, poena, vid. 1, 12. cf. Ier. 30, 14. Iob. 5, 17. Prov. 22, 15.

3. Nolite credere, inquit Iehova, me decipi vestris sacrificiis. Cognosco vos et vestros mores, scio vos esse maturos ad poenas a vobis sumendas. Israel mihi non absconditus est. Formula de Deo saepius obvia designans perfectissimam Dei cognitionem Ps. 69, 6., cf. similis oratio 8, 13. Ps. 38, 10. Particula כי indicat, quae Deus sciat. *Novi te, quod turpe egisti.* דְּהַנִּיחָה saepius obvium idolatriam significans: *perfida contra me egisti.* נְטַמֵּעַ: pollutus est scil. flagitiis 6, 10.

4. Rationem adfert quomodo inter victimas gravior facta sit eorum improbitas. מְעַלְלִידָה latissimo sensu, cf. 4, 9., facinora de quibus hucusque locutus sum, nimurum pessimus eorum cultus deastrorum — non permittunt ut revertantur ad Iehovam. Non enim putabant se Iovae adversari, immo illis flagitiosis festis et sacrificiis melius eum colere opinabantur, quam simplici et severo cultu Hierosolymitano. *Itaque, ait vates, ne reverti quidem ad Iovam possunt, impetus idolatriae efficit, ut Deum omnino non cognoscant. Idola enim Deum esse putant.* Sic, quamquam gnomice vates loquitur, omnia arctissime cohaerent, quae eius poematis singularis venustas est. נְאַנְךָ לְאַנְךָ cum inf. et praep. ל: non permittunt, cf. Gen. 20, 6. Exod. 3, 19. 1 Chron. 22, 19. LXX. οὐκ ἐδωκαν τὰ διαβούλια αὐτῶν τοῦ ἐπιστρέψας τα.

Pari modo **מִלְלֵי הַדָּבָר** vertit Hieronymus: *cogitationes*, et **לְשׁוֹבֶב אַל־אֲלֹהִים** explicat: *ut agant poenitentiam*, redditus enim ad Deum semper indicat restitucionem pristinae probitatis et integritatis. quae ante omnia in cultu Dei, verum etiam in moribus cernatur, cf. 6, 1. 7, 10. cet. **רְחֵץ זָנוּנִים**: *impetus idolatriæ*, vid. 4, 12. **בְּקָרְבָּם** cum emphasi ponitur, et respectu ad primariam significationem vociς **רְחֵץ**, *quasi turbine abrupti ab eo in gyrum volvuntur*. **אָחָת־יְהוָה לֹא יַדַּעַי** Sens.: *idolatria eos imbuit perversis opinionibus deo*, quae eos impediunt, quominus ad eum revertantur eumque current. In verbo **יָקָע** simul inest notio curiae quam aliquis gerit eius, quem cognovit amore studioque et dignum esse, et indigere, vid. 13, 5.

5. Errorem facile invenire possent, modo vellent; nam **אָגָן־יִשְׂרָאֵל in os eos criminatur**. **אָגָן**: pr. *magnificentia, splendor*, hinc *superbia*, deinde e metonymia abstracti pro concreto *id quod magnificentum est*, et *quo aliquis superbit*, uti **בְּעָלָב אָגָן** Ps. 47, 5. Am. 6, 8, **בְּעָלָב יְהוָה** Ier. 49, 19., h. l. *magnifica eorum statuae, altaria et festa*, quae omnia vere magnifica fuisse 2, 10, 8, 4, 10, 5. appareat. Amat vates sic abstracta pro concretis ponere, cf. **בְּזָהָם שָׁקָצִים** 9, 6., 9, 10. cet. Oratio est etiam aliis scriptoribus S. usitata, v. c. **בְּבָדָק** Ps. 106, 20. *pro Deo magnificentissimo* cf. introd. p. 123. Hieron. quidem vertit: *arrogantium*, allegans taumen Symmachum vertentem: *iniuriant*, et Aquilam cum Theodot.: *superbiā*. Verum de crimine superbiae nondum ne verbum quidēm vates commēmoverat, contra abiectos mores et luxum incolarum, v. c. 4, 1—3., unde h. l. sermonem de superbia in abstracto valere non posse censeo. Criminantur autem eos in os illa idola cum superbo apparatu, **בְּפָנֵי**; nam miseros esse patiuntur sraelitas, non cavent bella interna, tumultus et facinora 4, 2., quae *republicam ad interitum compellunt*; *labentur enim Israel et Ephraim*, ut in altero commate versus nostri aperte addit. LXX. **ταπεινωθήσεται οὐ οὐδείς τοῦ**

, 5. 6.

תְּמִימָן, ut עַכְבָּר derivetur ab alio verbo עֲלֹם affligi, derimi, quae explicatio Chaldaeo, plerisque veteribus et inter recentiores Rosenmuellero placuit. Verum quoniam עַכְבָּר cum praep. ב formula solennis est de actionibus forensibus: criminari aliquem, testari contra aliquem, ut ita respondeatur iudici inquirenti, cf. Exod. 10, 13. Num. 35, 30., et nostrae simillima forma בְּחַשֵּׁי בְּפֶלֶג Iob. 16, 8., non est, cur ab hoc verbi su h. l. recedamus. Eodem modo sensum exceperunt Hieron.: quicquid igitur fecit Israel, vel superbe agens contra dominum, vel in iniuriam sui creatoris idola venerans, respondebit in faciem eius, ut non abeat imunitas; Kimchi: dicit: fastum eius testificaturum in faciem eius, cum propter eum poenas dabit; Dathe: testatur contra Israelitas; Kuinoel: condemnat Israelites eorum improbitas; de Wette: „Es zeuget wider Israel sein Frevel.“ Sensum hunc esse puto: arant ipsa illa idola, quibus superbunt, omnem nationem Israeliticam esse insanam et desperitam: nam iam deserunt tempore calamitatis. Labentur Israel et Ephraim interibuntque inter flagitia, quae committunt idola venerantes, cf. 4, 5., Eichhorn prorsus nova significacione verbi עֲלֹם et contra locum 7, 10.: „Und ihre freche Stirn lügt ihm ins Angesicht,“ quam falsam esse iam ex eo apparat, quod non ad illum locum parallelum quadrat.

Iam redit manifesto ad Iudeos, quorum causa haec omnia attulit. בְּקָרְבָּן יְהוָה כְּמֵ – בְּשַׁל כְּמֵ: interibit etiam Iuda, misirum nisi abhorrebit ab illorum sceleribus, pieque et constanter Iehovam reverebitur.

6. Schmidt hunc versum bene explicat ita, ut vatem respexisse dicat ad locum Exod. 10, 9., ubi Moses proposuerit Pharaoni Israelitas exire velle בְּקָרְבָּנִי בְּצָנָנִי et et celebrandum festum Deo. Hoc est, addit, si absque restipiscentia et fide cum omnibus suis gregibus et armamentis abeant ad vitulos, vel ad loca quaecunque, in quibus sacrificent, non impetrabunt gratiam et auxilium domini, sed manebit ira Dei super iis et punire eos perget usque ad ruinam eorum. בְּקָרְבָּן יְהוָה:

V, 6. 7.

nino: *quaerere Iehovae auxilium* Deut. 4, 29, Zach. 8, 21. Ps. 40, 17. 69, 7. Non autem h. l. de illa p*re* conversione ad Iehovam cogitandum est, ubi in templo Hierosolymitano secundum praecepta legis eum cultur*er*ent, uti 3, 5. 7, 10. 2 Chron. II, 16. 20, 4. Quod signum pietatis erat, cui Deus se non subtracturum esse promittit, vid. 6, 1—3. Contra insanus Israelitar*um* error significatur, ex quo verum Deum coli opinab*ant*ur, dum idolis templa aedificarentur et simulacris thura victimaeque offerrentur. Fortasse id quoque in mentes habuit, quod Hieronymus intellexisse videtur, scilicet: si vel omnes suos greges omniaque armenta m*an*teant ad placandum Deum, iis tamen non contingat *non enim*, pergit, *invenient quem requirunt*, qui a recedentibus et ipse discessit, *praesertim cum et alibi loquatur*: *numquid manducabo carnes taurorum aut sanguinem hircorum bibam?* Ps. 50, 13., cf. v. 9. et *holocausta arietum et adipem agnorum et sanguinem hircorum atque taurorum nolo* Ies. 1, 11. מִזְבֵּחַ ita quaerentibus Deus se subtraxit. Sunt enim alii modi Deum eiusque favorem inveniendi, vid. 6, 3. 6. et quae illum locum lesiae sequuntur v. 16—18. Chald.: *subtraxit se praesentitate meae symbolum*, סָכְנָתִי ab iis, sanctuarium Dei ab iis remotum est.

7. Imaginem repetit de matrimonio e capp. 1. et 2., unde iterum appetit hanc prophetiam haud multo post priorem c. 1—3. editam esse. Posthaec enim, nil amplius de illo typico matrimonio occurrit. בְּרִית בְּגֹדֶל in Deum perfide egerunt, fidem ita solverunt ut mulier adultera. בְּגֹדֶל item adhibetur de violata fide matrimoniali Ier. 3, 20. Mal. 2, 14. Si autem mater i. e. omnis natio Israelitica adulterio foedus matrimonii solvit, cives eius nunc viventes patrocinio Dei gaudere non possunt, nam liberi spurii sunt. ut בְּנִים זָרִים Ies. 57, 3. et בְּנֵי זָרִים 2, 6. liberi qui non Dei sunt, peregrini in eius familia, spurii, metaphora remota: qui Dei favore non teguntur. כי h. l. vim habet conclusivam, causam orationis e praecedentibus repetens: quoniam Deo infideles sunt, propterea liberos

7.

regnos habent. Existit exinde significatio particula *itaque*, vid. Glass. Phil. S. p. 545.

In altero commate aliis verbis exprimit, quod plumbis modis iam indicaverat v. 2. et 5., quo parallelo sensus vexatarum illarum dictionum elucescit. **רַיִן** iterum pars impii cultus, ut v. 2. *mactationes* et 5. *idola magnifica*. Sunt autem pr. *novilunia* Num. 8, II. 14. *festæ quæ primo die cuiuscunque mensis celebrabantur*, 2; 13., hinc per synecdochen partis pro toto *uita religiosa eaque superstitionis*. **אֲכָל** h. l. habet significationem perdendi et delendi, ut Deut. 7, 16. Ies. 3, II. Ier. II, 25. *יאֲכָלֶם אֹתְךָ-חַלְקֵיכֶם*: *consumet eos ut possessionibus eorum.* **דָּלָק**: *sors, quod sorte congit*, unde *sigillatim possessio sortita* Ps. 16, 5. Gen. 4, 24. Deut. 18, 8., maxime agri 2 Reg. 9, 10. 36. **לְנָהָרָה**, unde ex simplicissima interpretatione: *terrae quas aquaeque tribus sortita est i. e. patria omnino.* **לְנָהָרָה** sic construunt: *consumat eos i. e. possessiones eorum.* Verum **לְנָהָרָה** pro **לְנָהָרָה** saepissime obvium est, vid. Glass. Phil. S. p. 181. Gesen. in lex. ad h. v. Significatio vocis **לְנָהָרָה** non anxie quaerenda est, omnino instans periculum indicat, ut omnis oratio cap. 4. et 5. Ab hac interpretatione recesserunt LXX. sic: *νῦν καταλύεται αὐτοὺς ἡ ἐρυσίβη*, ac si pro **לְנָהָרָה**, monente Hieronymo, legeretur **לְנָהָרָה**: *rubigo*, memores loci Ioe. I, 4. Chaldaeus, qui in descriptione Ioeлиis typice invenit nationes variii generis, vid. ad Ioe. 2, 25., hanc interpretationem circumscripsisse, sua addidisse et cum nostra lectione conciliasse videtur ita: *nunc adducam adversum eos pepulos per singulos menses, qui populabuntur fructus terrae eorum.* Unde iterum Hieronymus: *non multo post tempore, non, ut solitus eram longe post futura praedicere, sed nunc et in praesentiarum adveniet Assyrius et Chaldaeus et devorabunt eos cum partibus s. possessionibus suis.* Inter recentiores multi hanc interpretationem secuti sunt. Kuinoel, Schultenius, I. D. Michaelem et Dathium²⁰⁾ secutus, legit

20) A Dathio in tertia demum editione Prophetarum Minorum haec interpretatio adoptata est, postquam in prioribus LXX.

V. 7. 8.

שְׁנִי: *res nova, fortinae casus adversi, monente qui-*
dem iam de Rossio hanc lectionem nusquam inventari.
Grotius putat שְׁנִי esse menstruam pensionem, quam
rex Menahem populo suo iniunxit, ut sarciret dan-
num quod fecerit magnas pecunias dando Phulo regis
Assyriorum 2 Reg. 15, 19. 20. Quem secutus est dicit
Wette: „Dann wird sie der Monatszins auf
zehren sammt ihrer Habe.“ Tremellius et Da-
naeus adeo de morbis foetidis somniant qui devorato-
ri et singulas corporis partes labefactari sint, secunda
Ier. 2, 24., vid. Tarnov. ad h. l. Rabbini interpre-
putant denotari in specie mensem, quo regia Hierosolyma
capta et diruta sit, secundum E. Esram: *mense malum*, et secundum Kinchium: *mensem Tamuz* (Iulium),
quo fissa est urbs, mensemque (Augustum), quo eversus
Lutherus contra nostrae interpretationi assentitur: *con-
sumet eos novilunium, quando offerunt sacrificia idola-
latrica, cum omnibus quaecunque habent et possident*.
Praeterea variant in interpretatione vocis חַלְקִים, quae
alii accipiunt pro vitulis aliisque idolis quae Israelites
optima pars videbantur, v. c. Eichhorn, al. pro ovibus
et bovis, quas ad adolendum et placandum Deo affect-
abant, respectu ad v. 6. Id certum est: minas omnino
universalis argumenti, verum ne minimum quidem va-
stigium Assyriaci exilii inesse.

8. Hieronymus ab hoc versu alteram partem vaticiniorum Hoseae inchoat, quem haud pauci recentiorum
secuti sunt. At v. 8. et 9. arctissime mihi cohaerent
videtur cum praecedentibus. Faciunt enim quasi epithetum
phonema totius exhortationis ad Iudeos, ac si diceret:
*Utinam vobis omnibus Beniaminitis velut clangore bu-
cinae in animos clamare possim, quia sors Israelitis
propter flagitia futura sit, ut discatis pietatem moniti.*
שְׁנִי, frequens locutio ad invitandos animos, ut
attenti sint capiendis rebus gravioris momenti Ier. 4, 5.
6, 1. Ioh. 2, 1., cf. Hos. 8, 1. Quoniam sonus iste

---

secutus erat; ita: *aëre pestilentiali fructus agrorum suorum corrumpentur.*

, 8.

ubae et buccinae Iudeorum causa edebatur, aptissime
commemorantur oppida in finibus sita, Gibeas, Rama et
Bethel. *Gibeas* oppidum erat olim Beniaminiticum Iud.
19, 14., memorabile ob ibi commissum scelus et ob in-
sequentem eius devastationem, cf. 10, 9. Iud. 19. et
10., postea ita restitutum, ut dignum esset quod a rege
Jule sedes regia eligeretur 1 Sam. 10, 26. 15, 34.
Itribus semper tribui Beniaminiticae adhaeserit, an
cum Bethele ad stirpem Ephraimi transierit, historia
acet. E nostro loco colligi potest regno Israelitico ad-
numeratum fuisse, quoniam inter oppida Israelitica com-
memoratur. *Rama* olim turbs erat Ephraimitica eadem
ibni Beniaminiticae prope adiacens, notissima ex histo-
ria Samuelis, qui inde oriundus eam ante omnes ada-
misse eiusque et opulentiam et famam maxime auxisse
videtur. In ea scholam prophetarum instituit, pluri-
mum vitae partem ibi dedit, ius dixit, denique sepul-
cher est. A regibus Israelitarum munita est 1 Reg. 15,
ab Assa autem rege Iudeorum expugnata et de-
vata v. 22. Postea restituta videtur. Occurrit enim
solum apud vatem nostrum, sed etiam apud alios
prophetas Ies. 10, 29. Ier. 31, 15., et postea temporis
Maccabaeorum, adeo temporibus Iesu, nomine Ari-
zathia. Cum verba sequantur אֲדֹרִיךְ בְּנֵי מִןָּן, appareat
temporis tribum Beniaminis extra fines Gibeae,
Ramae et Bethelis habitasse. Nihilominus Hieronymus
Gibeam et Ramam in tribu Beniaminitica sitas fuisse
videtur, fortasse quoniam post redditum temporibus Mac-
cabaeorum et Hérodum vere a partibus Iudeae fuerunt.
Bethavene s. Bethele vid. 4, 15. Ceterum Hierony-
mus discrimen inter שׁוֹבֵב: buccinam, et תְּצִינָה: tubam,
hibet: illa, inquit, est buccina pastoralis et cornu re-
tro efficitur, græcis κερατινὴ, haec autem de aere
et argento efficitur, qua in bellis et solennitatibus in-
spabunt. Verba אֲדֹרִיךְ בְּנֵי מִןָּן LXX. ita vertunt: ἀξε-
ιδιαπλον, quod Hieron. de ἐκστάσει s. mentis excessu
telligit. Iisdem verbis Hieronymus putat notari situm
Bethavenis, nimirum in tergo tribus Beniamin. Chald.
tribosiorum paraphrasin exhibuit, cuius sensus est:
nunciate, venturos esse reges cum exercitibus ad bel-
la vobis inferendum propter vestram impietatem; al-

ita interpretantur: *post te Beniamin urget hostis, minet tibi, iam enim subegit sibi terram Ephraim am.* Nos ita: *post te Beniamin i. e. Beniamin acclamate.* Beniamin autem indicat totum imperia Iudaicum, ut Ephraim Israeliticum, h. l. fortasse propter viciniam. Nam e Gibeon, Rama et Bethele in bonum Beniaminis vociferari poterant. Eichhorn iusto dacio, ut videtur, supplet נאמי דין: „Denn der (?) o Beniamin gilt auch mein Zorn.“

9. Sequuntur nunc, quae sonitu tubae Beniamini sint nuntianda, Nimirum: ים לשפה תחיה ביהם וובחה Ephraim in desolationem erit i. e. desolata erit tempore correctionis. idem est, quod v. 2. stigatio. Non enim solummodo indicat convictionem declarationem poemà aliquem dignum esse, sed poenim probitatis ipsam, cf. Ps. 149, 7. Ies. 37, 3. Ez. 17. Sens.: ubi poena veniet, Ephraim desolabitur, haec poena Israelitis imminet: devastabitur eorum publica. Gnomica brevitas sensum reddit inventu diligenter; hinc alii eum ita exceperunt: tempore, consummata fuerint eorum peccata. Vates: tribui addit, Israeliticis indicavi, quod verum est, scil. sine monitu divino cadant. נאמנה formula affirmationis, id quod verum est, cf. Drusius ad h. l., qui admodum usitatus נאמנה. Foeminimum enim hoc non saepius ut neutrum ponitur, cf. Glass, Phil. S. p. Gesen. Lehrgeb. p. 661.

VII.

Cap. V, 10. — VI, 3.

Principes Iudee similes sunt removentibus timinos. Velut aquam super eos indignatione meam effundam. 11. Iusto meo iudicio oppressus est et contritus Ephraim, quoniam proterve sequi

10. r vanas institutiones. 12. Ceu teredo corrodam
phraimūm, ceu putredo absumam quoque do-
mum Iudee. 13. Sentiāt Ephraim morbum suūm.
Iuda ulcera sua, confugiat Ephraim ad Assy-
ri, mittat ad regem Iareb. Iste non poterit vos-
lare, nec medebitus vulneri vestro. 14. Equi-
m enim quasi leo irrumpam in Ephraimūm,
asi leo rugiens in domum Iudee. Ipse, ipse,
quam, eos lacerabo, eosque prehensos abducam
et quisquam eos liberabit; 15. abibo rediens in
um meum, donec culpam suam agnoverint et
revolentiam meam reconciliare studuerint. Nam
tantis suis angustiis me tandem studiose quae-
tit. VI, 1. Agitedum! Revertamas ad Ie-
ram. Nam iste lacerans nos quoque sanabit;
ineribus percutiens obligabit nos. 2. Altero die
oīs vitam restituet, tertio nos eriget, ut rursus
accepti vivamus. 3. Sapere incipiāmus et stu-
dīlēnti protendamus cognitionem Iehovae;
ius velut aurorae egressus paratus est. Veniet
bis ceu pluvia, ceu pluvia serotina terram irri-
ura.

---

10. Recepit vates intermissam per aliquod tempus
ieni improbationum suarum, in Iudeeos, qui in dies
sudentius flagitorum et impietatis Israëliticae parti-
es facti erant. Principes eorum, qui hucusque ho-
mem non fucatae pietatis servaverant, magis magisque
rraverant a recta via. Quod potissimum de rege
ia valuit, qui specie pietatis negligentiam et petu-
itiam animi occultaverat. Intraverat rex in sanctum
ictorium, ut sacrificia ficeret 2 Chron. 26, 16 — 21,
od solummodo summo pontifici demandatum erat
im. 18; 4, 7. 32. Ad haec tempora resperisse vide-

V, 10. 11.

tur vates, cf. introd. p. 68 sq. פָּנִים יְהוָה ponitur pro nimirum Usiae s. Asaria, ut parcat regi e stirpe Davidis orto. Nec erat quod digitis menstruatur, cuius protervia poenaque omnibus esset notissima.

לְדֹבֶר כְּפָנֵינוּ נַבְּלָי: *pares sunt illi qui terminos movent, quibus gravissimae poenae a Deo denunciatae erant Deut. 19, 14. 27, 17. Rex ille nefarius vere par erat huiusmodi nefarii, non quia lapides terminales, sed fines politicae et sacerdotalis potestatis a Deo ipso positos removerat. Reliqui interpres verba nostra in universum posita esse putantes, similitudinem in eo tantum quaerunt, quod principes ad regendum populum a Deo vocati libidinibus se dederint bonaque subditorum vi et fraudibus ad se rapuerint. Ita Schmidt: tertium comparationis putamus esse effrenatam peccandi libidinem nullum amplius modum, nullam verecundiam obseruantem.* Hieronymus ita explicat, ac si sermo sit de senioribus temporibus, ubi principes Iudee, qui pot deleterium imperium Israeliticum flere debuissent, coeperint gaudere et laetari, quod sibi pateret terra ad possidendum latius, et facti sint quasi assumentes terminos Israel, transeuntes fines suos et in locis alienis regnum et possessionem dilatare cupientes. לְלִידָם אֲשֶׁר־קְרָבָן עַבְרָרָי: *effundam super eis velut aquam indignationem meam i. e. tam abunde ac si aqua effundatur. Ex eo, quod similis locus Ies. 8, 7. invenitur, ubi Deus dicitur adducturus vehementem et abundantem fluvii aquam h. e. regem Assyriae cum omni apparatu, non sequitur nostrum vatem cogitasse de iisdem Assyrialiis. Est enim aqua omnino imago abundantiae Num. 24, 7. Iob. 3, 24., quae ut in illo loco Iesaiæ copias Assyriorum, sic h. l. copiam indignationis divinae indicat. Quodsi, ut opinor, vates de protervia regis Usiae locutus est, nimirum alio etiam sensu verba illa adhibuit, scil. ut aqua effusa totum corpus inundatur, sic super corpus leprosi regis lepra effunditur; ut prorsus ea totum sit.* תְּבָעָה: *poena, quam Deus iratus insert, cf. Prov. 11, 4. Zeph. 1, 15. 18.*

XL. Exhibit autem rex ille impius et foetida poena adfectus effigiem omnibus posteris Iacobi. Ut enim

V, 11. 12.

ille meritas proterviae poenas luit, ita primus Ephraim punietur. וְשָׁקָק אַפְרִים רְצֵין מְשֻׁבֶּת: *oppressus et contritus est iudicii* i. e. *iusto meo iudicio*, cf. *Exod.* 29, 29. *Genitivus est efficientis*, ut *Ies.* 53, 4. Michaelis ad h. l. Ob praecedentem enim statum constructum vocem vim genitivi habere Grammatici docent. Hebrew interpretes exhibit ablativum, Iarchi בְּמִשְׁעָנָת: *castigatus castigationibus*, Kimchi בְּמִשְׁעָנִים קָשִׁיט: *duris iudiciis*. Simplicius adhuc videtur et usui vatis accommodatius substantivum מְשֻׁבֶּט pro adverbio positum esse, ut sit: *iuste*. Sens.: *iuste meo iudicio oppressus est Ephraim*, quemadmodum 12, 15, 13, 13. תְּמִידִים, 14, 5. נִרְבָּח, cf. Glass. *Phil.* S. pag. 364. דֹּזְאִיל הַלְּבָד אֲזִירִי, constructio asyndeta: *instituit s. proposuit sibi sequi* i. e. *proterve sequitur*, ut *Deut.* 3, 5. דֹּזְאִיל בְּאָר אָח - חַטָּאת, cf. *Gesen. Lehrgeb.* p. 823. זָה semel praeterea occurrit *Ies.* 28, 10. 13., ibidem, ut nostro loco, significatione quadam contemtus et ambiguitatis. Ex utroque loco intelligitur hoc nomen, quamquam originem duxerit a זָה, quod bono sensu etiam de Dei praeceptis occurrit, tamen usitatum fuisse de vanis et stolidis institutionibus. Antiqui sine dubio legerunt זָה s. οὐδὲ LXX.: ἡγέτας πορευεσθαι στίλων τῶν ματαίων, Syrus: *post vanitates*, Hieron.: *cooperunt abire post sordem* i. e. *post idola, quas sordibus comparantur*. Chald.: *ad errandum post fallaces divitias*, Dathlegit נִשְׁׁבָּה *vana idola*. Item Liveleius ex permutatione literarum, quae inter se affines sunt et commutabiles, quemadmodum *Nah.* 3, 18. נִשְׁׁבָּה pro נִשְׁׁבָּה, et ex usu nominis נִשְׁׁבָּה *Job.* 15, 31. Verum, ut de Rossi monet, contra omnium codicum auctoritatem.

12. Propius accedit ad significandam imaginem infelissimi morbi regis Usiae. *Ero Ephraimo quasi wiy:* vermis, qui corrodit vestes et corpora, non tantum tinea infensa vestimentis, nam *Ps.* 39, 12. et *Job.* 4, 19. aperte adhibetur de verribus homines eorumque

venustatem absumentibus, fere id quod Latinis teredo. Nomen ortum e radice **וַיָּאַתֵּה** Arab. **وَيَأْتِي**: *roderé*. Cum in sequenti commate **בְּקָרֶב**: *putredo* addatur, parallelismus praecedens **וַיָּאַתֵּה** ita illustrat, ut sit; *vermis carnem corrodena*. LXX. utrumque verbum metaphorice intellexerunt, ita: **ἴγανος ταραχή** (conturbatio) τῷ Ἐφραιμ ἡνὸς πενηντίον (pernicies, ut 1 Cor. 15, 35.) τῷ οὐκτὶ. Hieronymus vertit illud *tineam*, hoc *cariem*: *quorum alterum vestes, alterum ligna consumat*. Ut enim, addit, *utrumque longo fit tempore*; ita *Deus et so tribibus, et postea duabus longo tempore dans locum poenitentias et eas provocans ad salutem primus consumet Ephraim, deinde et dontum Iuda*. Nobis autem hic sensus verbis inesse videtur: *ut rex ille lepra carnem corrorente eamque putrefaciente a Deo affectus est, ita typum exhibet, utriusque imperio: Ephraim corrideretur, Iuda absumetur*.

13. Iterum tales dictiones addit vates, ut illi imaginis inhaesisse videatur. Vocab enim conditionem Ephraimi *morbum et Iudea ulcerā*, dicit porro *Ephraim arcessere medicum*, qui aegrotum curet, denique adserit *illum medicum nullam istius morbi medicinam habere quenadmodum sanatio leprae*. Deo ipsi, vel, quod Iudeas idem erat, sacerdotibus servata erat Lev. 13. 14 2 Reg. 5, 7. **נִזְרָעַן**: *animadvertisat, sentiat, ab uno sensu oculorum ad omnem sensum infortuniorum translatus legitur quoque Ies. 44, 16. Thren. 3, 1. Eccles. 3, 13 נִזְרָעַן*: *morbū suūm, imagine ademta: miseriam, publicam solutionem qua civitas laborat*. **מִזְרָעַן**, ut Obad. 7. Ier 30, 13., optimi interpretes vertunt: *purulentum vulnus a נִזְרָעַן: exprimere*, cf. Rosenmuell. ad h. l. Sens.: *Iuda quoque particeps fiat eiusdem miseriei*. Typus enim de utraque gente valet. Nunc arcessant Ephraimitae medicum, qui res restituat. Vidimus in introductione p. 8. *Assyrios sub roge Menahemo primos irruisse in Palæstinam, nimirum vocatos a Tiphisaitis incolis urbis et Menahemo obsessione pressis regemque Menahemum illos Assyrios magno pretio conduxisse, ut amicitiam secum inirent*, cf. 2 Reg. 15, 16. 19. 20. Hanc vicenz

V. 13.

in mente habuit vates, non autem tempora regis Pekah; qui non Assyriorum, sed Syrorum foedus contra Iudeos quaesivit.

וַיָּלֹךְ אֶפְרַיִם אֶל־אַשְׁדֵךְ: *abeat i. e. configuat Ephraim ad Assyrios*, ut eorum auxilium imploret, וַיַּשְׁלַח־יְהוָה אֶל־מֶלֶךְ יְבוּמָה. Plures interpres, quorum primum inveni Iarchium, hoc commissum ad Iudeos retulerunt. Verum si vates rem de Iudeis intelligi voluisse, non liquet, cur id non diserte commemoraverit. Eum autem postulavisse, ut de aliqua re, cuius in verbis nulla mentione sit, cogitaretur, nimis ineptum fuisse et Hosea omnino indignum. Id sentientes nodum ense diasecant, dom, ut ipse Kuinoel fatetur, contra omnem versionem et codicem auctoritatem nomen אֶל־אַשְׁדֵךְ in textum recipiunt, idque excidisse ex vulgari tectu censem. Nam, uident, Yudeorum rex Ahas aliquando regem Assyrorum Tiglath - Pileserem in auxilium vocavit, qui nunc nomine regis Iareb insignitur, vid. Kuinoel ad h. l. Verum id multo senioribus temporibus factum est, et quantis angustiis rerum! Postquam Pekah rex Israelitarum, scelestissimo foedere cum Syris facto, Iudeos adortus fuerat. Num cogitari potest, vatem, qui nihil antiquius habuit, quam ut omnes 12 tribus restituerentur sub imperio unius regis e familia Davidis c. 1-3., si illo tempore hanc nostram prophetiam edidisset, tantam tamque deplorabilem vicem reticuisse? Vel sacerdos eius qualecumque mentionem illum facere voluisse, num menti excidere potuit Ephraimitas tunc temporis non Assyriorum, sed Syrorum, מֶלֶךְ־אַרְצֵךְ, foedere se contaminasse? Qui talia contendat aequo arbitrio agere videtur, quam S. V. Kuinoel, qui sine omni ratione et argumento ad h. l. pag. 32. ita disserit: וְאַתָּה. Evidenter intelligerem h. l. per Assyrium Regnum Syrorum regem. Atque hoc nomine propheta per ironiam usus esse videtur. Alii interpres opinionem, Israelitas misisse ad Assyrios, Iudeos ad regem Iareb, historiae melius adaptatur in primo commissate sermonem esse de pactis Israelitarum cum rege Phulo tempore Pekah et Ahasi contendunt, quae circiter spatio 20 annorum inter se distant. At quis serio sibi ipsi per-

studere poterit, vatem tam diversa tempore et ratione inter se miscuisse, cuius dissertationes et cohortationes semper ad praesentem reipublicae statum pertinuerint, quasque, ut animos moverent, e rebus coram oculis gestis ideoque intellectu facillimis repeti oportuerit? Subsistamus igitur in simplicissima explicatione, utrumque cothurna referendum esse ad Israelitas, et ad pacta eorum cum Phulo rege Assyriorum. Iudeos ita monere non potuit, quoniam eodem tempore pacta cum aliquo rege barbaro non iniverant, quippe quorum res tempore Uiae et Iothami ita florerent, ut adeo barbaros sibi subditos facerent, cf. 2 Chron. 26. 27. Ex totum loci contextu videmus, vatem pingere res Israelitarum maxime desperditas, quibus regis leprosi typus iam eventus comprobabatur, monere autem Iudeos, ut exemplo illorum meliora edicti abhorrerent ab impietate, ne consortes fierent eiusdem eventus. Descripsérat v. 11. Israelitarum miseriam tamquam iudicium, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, iamianii exhibitum. Describit nunc perversa eorum carnifices admodum labefactatas restituendi, et exemplo eorum addit: *videbitis vos Iudei, et ipsi Ephraimitae sentient nullam medicinam esse, nisi penes Iehovam.* Ni aliud usque ad 6, 3. continetur. Futura abbreviata autem cum i conversivo propria sua significatione modum coniunctivum s. concessivum indicare videntur. Sic optime suo loco sunt inter futura purae significations v. 10. et alterius commatis nostri versus, cf. Gen. Lehrgeb. p. 288.

Nomen autem בֶּן־יִשְׂרָאֵל, de quo interpres multissimerunt, mihi videtur aequum symbolicum, ut plurima nomina in vate nostro obvia, v. c. liberorum &c. g., Bethavemi 4, 15. 5, 8., vallis Achor 2, 17. Aptissimum est propter duplicum sensum verbi בֶּן, a quo derivatum est. Indicat enim et *oppugnare*, et *rem alii cuius gerere*, vid. Gesen. sub h. v. Implorarunt Israelites *defensorem*, consecuti sunt *oppressorem*. Utraque significatio in nomine illo symbolico inest. Ad verbum *rex dimicabit*. Acquievimus in nomine proprio: *re Iacob*, ut LXX. πρὸς βασιλέα Ἰακώβ, pro quo in ali Codd. Ἰακώπ, quod nimis virtus librariorum irreps:

V, 13. 14.

Hieron. *vertit: ad regem ultorem.* Demonstrat enim e loco Ind. 6, 32. יְרֵב, vel uti legisse videtur cum LXX. בָּבֶל, esse i. q. ἐδίκτως ο. ἐδίκτην: *ultorem* scil. *iudicem.* Qui quidem non verus ultor fuerit, nec eos adversante Deo liberare potuerit. Chald.: *ad regem qui veniet et animadvertiset in eos.* Eichhorn vertit: „dem Berather.“ Posset quidem si placeret verti: „dem Anwald,“ sed V. Illustrissimi versio etymologiae nominis plane repugnat. De Wette: „der König der rächen soll.“ In multis aliis de hoc nomine conjecturis a vero longissime recedunt, qui (ut Kimchi, Schmidt aliquie) contendunt, fuisse Iareb: *urbem Assyrias, eamque positam pro universa Assyria.*

At iste non poterit vos sanare nec medebitur vulneri vestro. Ut enim ille foetidus morbus a nemine sanari potest nisi a Deo ipso, qui per sacerdotes arcana medicinam contaminatis instituit, ita nemini Israëlitum aliunde auxilium quaerenti salus contingere poterit. οὐδὲν, ἀπαξ λεγόμενον, cum cognato suo substantivo οὐδέν Prov. 17, 24. de medicina adhiberi iubet in utroque loco parallelismus. Alii derivant a verbo Syriaco, quod est *fugere*, ut h. l. Hiphil sit *fugare, depellere.* At Syrus ipse vertit: *neque sanabit a vobis dolorem vestrum.* Nonnulli codd. ap. de Rossium huius inusitati verbi loco legunt οὐδέν: *amovebit*, LXX. οὐ μὴ πατεῖσθαι οἱ οὐδέν τὸ δύνανται. Hieron.: *nec solvere poterit a vobis vinculum,* quae explicatio vocis οὐδέν licet ex etymologia, exemplis certe probari non potest.

14. *Ego iste sum, qui morbo et vulneribus Vos percussit.* Quod enim iusto meo iudicio fit, nemo hominum interpellabit. Imago vermis carnem corrodentis crescenti indignationi vatis non satisfecit; itaque aliam gravioris momenti addit, nempe leonis, qui non corredit sed lacerat. Notio lacerationis non abest ab effigie leprosi regis. Nam ille foetidus morbus lacerabat hominem, carnem eius et paullatim praestantiores corporis partes absumentes, cf. Lund. lüd. Heiligh. 1. 3. c. 51. pag. 671. De eo, quod leo prorsus discerpat et destruat praedam, sermo esse non potest; nam porro

vates leonem, addit, ablatum esse praedam in suum
habitatulum, laceratam quidem; sed non ita ut resili-
tus non possit;

לְרָבֶשׂ sec. Bochart. Hieroz. I, 717. est: *leo nigri-
cans, qui in regionibus Syriae degit*, cf. Plin. H. N.
8, 17., quamquam nulla alia causa huius definitionis
esse videtur, quam similitudo verbi לְרָבֶשׂ et לְרָבֶשׂ. Se-
cundum Geseniuim in Lex. ad h. v. *melius*: *Epitheton
posticum: rugiens*, cf. Arab. سَكَّالٌ: *vax in pectora
reciproata, spec. rugitus i.e. leo*. Leonem enim in-
telligendum esse, in eo omnes interpretes consentiunt,
praeter LXX, qui verterunt ταργητ. Sed eorum auctorati-
tati fidere non possumus, quoniam idem verbum Ps.
91, 13. γέρνεις, Job. 4, 10. λευτην, 10, 16. λευ.
תַּפְנִים: *leoninus pullus*, LXX. λευ, Hieron.: *catulus leo-
nis*. לְרָבֶשׂ non habet notionem rapiendi, sed discerpendi,
lacerandi, cf. Deut. 33, 20. Gen. 37, 33. Ps. 7, 3. 50,
32. Verbum לְרָבֶשׂ: *abibo*, rursus innuit id, quod ante-
tea saepius dictum erat: *Deum missurum esse utram-
que gentem, si resipiscere moresque emendare nobuerint*.
Membra sunt rursus parallela: לְרָבֶשׂ וְלְאַבְנֵל: *lacerabo et
abibo*, scil. eos puniatur ita me geram, ut eorum hy-
pocriticas preces non exaudiam. לְאַבְנֵל וְאַיְלָן au-
feram et nemo eas liberabit scil. a poenis iis destina-
tis. Significatio imaginis in verbo נְאַרְבָּן auferam, non
anxie est quaerenda. Nil inest nisi hoc: *ut leo rapi-
nam lacerat et secum abducit, ut nullo modo ipsi eva-
dere possit, sic illi, qui per flagitia sua rapina indi-
guationis meae faciunt sunt, nec idolorum ope, nec Assy-
riorum, nec aliorum barbarorum auxilio redimi pot-
erunt. Certe de abductione in exilium vates h. I. non
cogitavit.*

15. Repetit verbum לְאַבְנֵל, ut melius intelligatur,
quid sibi voluerit. *Abibo reversurus in locum meum.*
לְאַיְלָן. Tropice locus Deo tribuitur, tropo a leone sumto.
Sicut leo revertitur post rapinam in speluncam suam,
ita Iehova se abscondet ab iis postquam poenis eos af-
flicerit, eorum preces hypocriticas non curabit nec

V. 15.

amplius filii propitiis erit; ita tandem, ut semper eorum mortem moderaturus sit; quod indicavit posterioribus verbis versus 14. auferam nec quisquam eos e potestate mea redimet. Alii, ut Lutherus, hic novam orationis partem incipiunt, ita ut nunc a minis ad consolationes transierit vates, ac si dixisset: *Poens illae non propterea illatae sunt, ut prorsus pereatis; sed si reversi fueritis ad meliorem frugem me semper paratum habebitis ad vos salvandos et beandos.* Hieronymus ita: quod quidem dicat: *vadens revertar ad datum meum, i. e. magnificientiam et maiestatem, ita debemus accipere, ut nequaquam propter dispensationem descendat ad homines, irascatur, misereatur, obliviscatur, mutetur in bestias, sed spernat res humanas, et permittat eos, quos antea protegelat, hostibus subiaceat ut tabescant et deficiant et intereant et propterea quaerant faciem domini.* Quae vere est egregia Deoque dignissima descriptio divinae providentiae et ad amplificandum tropum nostri loci optime valet. ת

אָשֵׁר־אָשֵׁר, LXX. ἐως οὐ ἀφανισθεῖ: doneo dispereant, et Hieron.: donec deficiatis. Uterque de poenis culpae contractae verbum בְּשָׂרֶב ceperunt, ut nonnunquam sit, v. c. Ps. 34, 22. 23. cet. Verum omnis nexus docet h. l. sensum esse: donec agnoverint reatum suūm; nam secundum Glass. Phil. S. p. 225. verba, quae fieri, esse, vel agere significant nonnunquam pro rei cognitione ponuntur, Ita verbum nostrum occurrit Lev. 5, 1-5. Zach. 11, 5. cet., cf. Chald.: *donec agnoverint se peccasse.* בְּשָׂרֶב: et quaesierint faciem meam. Formula solennis de consultatione Iehovae in templō Hierosolymitano, quod Dei maiestate inhabitari dogma erat religionis Mosaicae, cf. 2 Sam. 21, 1. 2 Chron. 7, 14. Ps. 103, 4. Verum cum בְּשָׂרֶב saepius ad circumscribendam personam ponatur (cf. Prov. 7, 13. Ez. 6, 9. Ps. 17, 15.), בְּקַשׁ אֲתִי־יְהוָה est i. q. בְּקַשׁ פְּנֵי־יְהוָה: *Deum i. e. auxilium eius pia mente quaerere,* cf. v. 6.

Addit denique vates spem, fore, ut tandem angustiis et miseriis attoniti pio animo se ad Iehovam convertant. בְּאָר אָשֵׁר לְחֹסֵד i. q. בְּאָר, circumscriptio genitivi, cf. Gesen. Lehrgeb. p. 673. in calamitatibus suis.

tur isti interpretes potissimum loco Pauli 1 Cor. 4., ubi expressis dicitur: *resurrexisse Christum die iuxta scripturam.* Nullus enim, aiunt, V. T. si ab hoc recedamus, profert potest, qui *carte* id diei tertii mentionem tam diserte faciat: *unde* *Apostolum ad hunc ipsum respxisse statuendum*. Quod autem dicatur, non de Christo sed de nobis plurali sermonem esse, facili negotio solvunt: . si dem tertio die *non in nostra persona* . *sed in Ch persona vivificati sumus secundum Eph. 2, 5.* . *I vivificavit nos in Christo et resuscitavit.* Cum igit Hoseas praedixerit: *Deus tertio die vivificabit nos*, in Christi resurrectione impletum a Paulo indicatum contendunt. Notatu dignum praeterea est, ipsos Romanos veteres hunc locum docuisse esse vaticinium Messiae tertio die resuscitando, vid. Galatinus de ar. Cathol. veritate l. 3. c. 12. et l. 8. c. 22. cf. Schmidt commentar. in Hoseam p. 293. Chald.: *donabit nos in diebus consolationis, qui venturi in die resurrectionis mortuorum suscitabit nos et mus coram eo.*

3. Pergit vates in exhortatione sua: *ונדרו*: *sa incipiamus*; uti Ps. 73, 22. Ies. 32, 4. al. et ap. n. 4, 6. Quae autem sapientia appetenda sit, docet seq*commnia*, nimirum *דעת רוחה*, ut 4, 1. *אלה ר cogitio Dei*, *quae gignit pietatem.* Qui enim levam probe cognoscit, non potest eum non diligere revereri. *חכמתך און רוחה* pr. est inf., unde *לדעך protendamus ad cognoscendum Deum.* LXX. διαξωμα γνῶμα τὸν Κριτὸν.

בשידר נכוון מושׁתת respicit ad imaginem 5, 15.: *o agresceus* (scil. *e loco suo*) *nunc paratus est*, noi olim leonis ad lacerandos impios, sed *ut aurora homines recreandos probe conversos.* Suffixum י habet relativi, cf. introd. p. 106. Mane aurora, in diu pluvia homines recreat, quarum illa torpore so. haec languore aestus membra relevat. Inuit illi mul maiestatem, haec voluptatem et utilitatem, utramque comitantur: maxime in illis orientalibus

5.

ibus.. Intelligitur autem sigillatum sub **שְׁמַנִּים**, quae
in **שְׁמָנִים** vocatur, v. c. Ies. 5, 24., cum opponatur
שְׁמַנִּים: *pluvia autumnalis*, quae Hebraeorum sep-
tanni mense, nostro fere Octobri post iactam se-
tem in illis orientalibus regionibus incipit et 3
ses durat, Hebracis igitur *prior anni*, LXX. **וְרֹתֶס**
מוֹסֵךְ autem est: *posterior s. verna pluvia*
sis Martii, quae ante messem cadit ubertatem ter-
promovens, LXX. **וְפִיעָס**. Praeterea paene nunquam
illis regionibus pluit, cf. Deut. 11, 14. vid. Roehr
testina p. 73. all. Eichhorn ab hac interpretatione
dogiae accommodatissima recessit: „Wohlthätig
se ein Regen wird er kommen, wie ein Ge-
terschauer, der das Erdreich tränkt“

VIII.

Cap. VI, 4 — 11.

Quid tibi faciam Ephraim, quid faciam tibi
la? quorum pietas similis est nubi circa dilu-
um, rori mane evanescenti. 5. Propterea ini-
ciis dicta prophetarum, penitus percussi eo-
n animum sermone meo. Nunc iudicium meum
lucem prodibit: 6. quod animi bonitate delecter-
i sacrificis, et vera Dei cognitione magis quam
occaustis. 7. Illi autem ut Adamus foedus vio-
erunt, in illo ipso foedere perfide contra me
runt. 8. Quod attinet ad Gilead, civitas ibi
facinora patrantium vestigiis sanguinolentis con-
cata. 9. Velut insidiantes agmini armatorum
spirati sacerdotes in via Sichemum versus tru-
int, itaque sclera praemeditata patrant. 10.
domo Israelis animadverti horrendas res. Ibi

pravus idolorum amor inhaeret Ephraimo, contaminatus est Israel. 11. Ipse quoque Iuda culptua messem faciet tristissimarum calamitatum.

Novum fragmentum vaticiniorum vatis nostri, quae neque cum praecedentibus neque cum sequentibus conhaeret, cui scelera illis temporibus communissima omnibusque notissima, ut v. c. sanguinolenta trucidatio regis Pekaiæ, occasionem praebuerunt, cf. introd. p. 70. Exortum videtur ex indignatione prophetæ propter mœres suorum irreparabiles eosque non solum Israelitarum verum etiam Iudeorum. Spem aluit fore, ut resipescerent, sed spem deceperunt, ut nubes matutina spem decipere solet arvorum sitientium v. 4. Non attendunt monitis prophetarum sacra eorum spernentium et probitatem pietatemque illis præferentium v. 5, 6, dum foedere se Deo iunctos esse gloriabantur, flagiti commiserunt v. 7, eaque tam gravia v. 8. 9., ut contaminatum omnis Israel v. 10., sed etiam Iuda contamineretur v. 11.

4. *Quid tibi faciam Ephraim et quid tibi Iuda?* Non dubium Iehovæ hac interrogatione indicatur, sed eleganter pingitur magnitudo depravationis gentis Iacobitæ, quæ hucusque omnia institutiones Dei ipsius salutem irritas fecerat nec beneficiis olim collatis, nec irruentibus miseriis ad sanam mentem redierunt, cf. II. 8. *Nil, inquit, superest. Evenient, quæ semper minatus est Deus, et quæ aegre evenire iubet.* Plures eodd. ap. Kennicottum et de Rossini omitunt ?, quod etiam abesse potest, ubi autem retinetur, relativum designat. יְהוָה, si de hominibus dicitur, nomen est amplissimæ significationis, non tantæ benevolentiae, ut 4, 1., sed pietatis erga Deum 10, 12. Ies. 57, 1. Ier. 2, 2., non ea quidem, quæ timore reverentia, sed quæ benevolis animi motibus factisque cernitur; quod v. 6. egregie docetur. *Similis animi*

II, 4. 5.

haec *vestra pietas* est nubi matutinae et rori mature vanescenti: מַעֲנָן־בְּקָר וְכַשְׁלָמָשִׁים חֶלְךָ. In regionibus illis, ut omnes descriptiones Palaestinae referunt, praeter illas pluvias autumnales et vernales v. 3. sere emper aer siccus est et imbre caret. Surgunt quidem noctu nubes, sed sole orto disperguntur. Ideo haec mago rei cito transeuntis saepius occurrit, cf. Ies. 44, 2. lob. 7; 9. et in N. T. Iud. 12. vid. Michaelis ad l. Sens.: *illis nubibus similis est vestra pietas, quam hypocritico cultu vestro significatis.* Ubi enim tempus et fructus eius exhibendi probe et benevoli gestis, evanescit velut nubes, quae pluviam promittit, verum non effundit. Pariter similis est rori. Mature transit ut ros; non enim ex pectore venit. Similatis quidem in astro nefario cultu vos esse plenos reverentiae erga Deum, sed ubi in lucem proferenda est moribus vestris, minis ut ros prae sole evanescit. Hieronymus singulare modo לְפָנֵיכֶם ita explicat: misericordia vestra, qua emper vobis misertus sum, cœu nubes matutina transiret et quasi ros mane exsurgens, qui sole orto siccatur. Iam enim captivitas prope est, iam video vos ab luci in Assyrios et Babylonios, catenatos. Aliam huius ropi, Abaranelis, explicationem ex historia Iudeorum dicit Rosenmueller ad h. l.: *etsi imperit sui initia ona fecerit Iehu, ultima tamen prorsus corrupit.*

5. עַל־בָּנָי: propterea quoniam tam perversi estis et omnis vestra pietas vana est. חַצְבָּא et בְּנֵי h. l. neo decem corporis eiusque comminationem, nec, ut non nulli volunt, interitum patriae, sed doloris plenissimam commotionem animi et percussionem letiferam mentis datae indicant. Id Hieron. optime explicat: dolavi eos in prophetis et verbis terribilibus comminatus sum, scalpellum, ignes et cauteria protuli, ut, qui clementem comprehendatis, timeatis offensum, et occidi negligentes in verbis oris mei, ut peccatores verborum: terrore puni-um. Verba ipsa hanc explicationem postulant. בְּנֵי nim est caedere, incidere, excidere Ies. 5, 2. 10, 16. 2, 16. Deut. 6, 11. Ad חַצְבָּא pronomen וְ sequente parallelo verbo supplendum est. Itaque cecidi eos per prophetas nil aliud esse potest nisi: *incidi in animas*

sorum dicta prophetarum. בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל meta-
phorice intelligendum esse docet et parallelismus com-
matis prioris, et res ipsa. Deus enim nec interfecit,
nec dolayit utramque gentem, verum cives monuit mo-
nitisque quis iis minime pepercit, usque ad medullam
eas tetigit animumque eorum penitus percussit. Ver-
bum גַּזְבָּן alii quoque locis metaphorice adhibetur, v.
e. Ps. 78, 47. grandine interfecit i. e. percussit vitam.
Similiter verbum Dei metaphorice dicitur anceps gla-
dius penetrans usque ad divisionem animae et spiritus,
compagum et medullarum Hebr. 4, 12. Sens.: omnis
adhibendo, si quid forte ad sanam mentem reduceret
meum populum, locutus sum cum eo per prophetas ut
ita eius animum concutere studui. Alii, ut Eichhorn
et Gesenius in lexico ad h. v., verba בְּגַזְבָּן et acci-
piunt pro synonymis: interficere, perdere, et sensum
utriusque commatis hunc esse dicunt: indicavi iis per
prophetas meo nomine loquentes interitum, quoniam
amunt, nonnunquam in SSA fieri dicuntur, quae fa-
cienda modo praedicuntur. Explicatio, quae quidem
sensem, verum non propriam verborum significacionem
tetigit. LXX. quoniam pronomen suffixum in verbo
בְּגַזְבָּן ad prophetas epoque falsos transtulerunt, ita:
ἀπεῖσθε τοὺς προφήτας ὑμῶν, ἀπέκτηται αὐτοῖς ῥῆματι στόμα,
ut secundum Hieron. sensus sit: ne diceretis: propheta
credidimus, etiam ipsos interfeci, ut omnis. vobis tolle-
retur peccandi occasio. Hos multi veterum et recenti-
orum secuti sunt, v. c. Syrus, Ebn Esra, Schmidt
al. Lutherus versionem Germanicam „ich hoeffe
sie durch die Propheten“ in comment. ipse il-
lustravit, ut sit: „ich behoble sie durch d. Pr.“
Dathe in tertia editione Proph. Minn. prius verbum
cum Michaeli vertit: fulminavi, ut idem sensus sit:
petivi s. projeci eos.

In postremo commata lectio ita restituenda videtur:
בְּגַזְבָּן, pro vulgari גַּזְבָּן אֶרְאָרְבָּן. Dathe at-
tulit luculentum exemplum similis scribarum vitio ex-
ottae attractionis literae, cuius character finalis נ pro
initii sine omni dubio recentioris originis est, ad pre-
cedens verbum Ier. 23, 33. Quocunque enim modo

VI, 5.

lectio vulgaris explicetur, et numerus pluralis in nomine קְנָתָה, qui semper *iudicia*, speciatim *Dei poenas* indicat, et lectorem offendens persona secunda pronominis suffixi duritatem obscuritatemque vix excusabilem verbis infert. Restituta lectio ntitur auctoritate omnium versionum ante Hieronymum. LXX, habent: τὸ κρίμα μου ἡς φᾶς ἐξελεύσεται. Chald.: *iudicium meum ceu lux egressum est*. Eodem modo Syrus. Hanc lectionem plerique interpretum recentiorum, Dathe, Kuinoel, Boeckel, Eichhorn cet. receperunt. Nullus quidem codicum eam exhibet; sunt contra, qui legant קְנָתָה ap. de Rossium ad h. l., quibus, si vera esset lectio, gravissima pars difficultatis tolleretur: nam et mutatae tertiae personae pluralis in secundam singularis viceque versa, et omissa comparisonis plurima exempla sunt. Verum quaeritur, utrum horum codicum auctoritas plus valere possit, quam auctoritas antiquarum Versionum et simplicitas restitutae lectionis. Vulgarem lectionem primus exhibuit Hieronymus ita: *haec omnia feci, ut iudicii, quo te iudicaturus sum, veritas appareret nullusque dubitaret vos iuste, quae patiamini, fuisse perppersos*. Ita pronomen *tua*, ut Drusius monet, passive accepit. Al. explicant vocem קְנָתָה *poena tua*. Al. v. c. Castalio, Schmidt, quibus Lutherus quoque proprius accedit, putant esse i. q. קְנָתָה, δικαιώματα s. δικαιώματα Apoc. 19, 8. *iustificationes, vita sancta*, quae utique est קְנָתָה, verum non קְנָתָה. Schmidt rem ita expedit: *sanctitas quae prius vana fuit v. 4. per Christum lux redditur*. Ex nostra sententia verba haec valent: *monitis illis gravissimis vatum iudicium meum solis instar exhibet i. e. in lucem prodibit, ut nemo illorum impiorum de eo amplius dubitare possit*. נִמְזָן est tempus futurum, cuius significatio non negligenda est. Eichhorn restitutam lectionem exhibuit, ita tamen: „heller als das Sonnenlicht trat meine Liebe zur Gerechtigkeit hervor,“ ubi nec futurum in verbo נִמְזָן, nec aptam et bene munitam significationem nominis קְנָתָה curavit.

6. Cohaeret hic versus optime cum lectione restata. *Iudicium meum in lucem prodibit, nam intelligentiae Israelitae me non delectari holocaustis et sacrificiis, sed sola pietate.* פָּרֶא est coniunctio, quod. Id enim est Dei iudicium, se magis delectari pietate quam holocaustis, quod a viris sanctis iam saepius indicatum, verum ab Israelitis non observatum erat.

דעת אלילים חסך et utraque indicat *pietatem*. Illa, quae cum bonitate et benevolentia animi, haec, quae remota omni superstitione cum vera cognitione et fide erga Deum coniuncta est. Quod posuit vates מִלְּוָאָמָּנָה: *magis quam sacrificiis*, id non anxie ponderandum est nec, cur non omnino omnia sacrificia improbabaverit, inquirendum. Iacobi proles omnino sacrificia negligere non poterat, quippe quae pars cultus divini a Mose instituta esset et secundum eius pracepta Deo vere accepta, modo pio et benevolo animo servaretur. Brevissima huius loci dicta uberior exponuntur Ies. 1, 11—17. Ps. 40, 7—9. 50, 8—23.

7. Significat Deus etiam in hoc versu, cur illud suum iudicium per prophetas iterum iterumque exhiberit, quod nempe illi impii ut Adamus foedus violassent, cum tamen scire potuissent se nullis sacrificiis delectari, nisi pio animo offerrentur. Ex omnibus particulis vaticiniorum nostri vatis apparet, eum semper artissimam coniunctionem Dei et posteriorum Iacobi in mente habuisse. Describitur imagine matrimonii, designatur verbo: *populus meus*, pingitur beneficiis, quae olim populo Deus contulerit, et quae ipsi conferre adhuc pronus sit. Ita omnis status politicus et religiosus illius gentis saepius vocatur בָּנֵי. Exod. 2, 24. 19, 5. Deut. 4, 13. 15, 2. 3. Ps. 74, 20. Placuit res populo superbienti suo foedere Ps. 50, 16. 55, 21, sed eodem tempore id violavit. Propterea comparatur cum Adamo, qui primus in paradiso foedus transgressus est. Subiecta enim Adamo fuerunt omnia animalia et commissus usus peradisci omnibus deliciis ornati ea conditione, ut iussis divinis obtemperaret. Verum omnibus deliciis frui, non autem Deo obedire voluit: ergo foe-

VI, 7. 8.

dus laesit et punitus est. Pares Adamo (e sententia vatis) sunt iidem illi, qui, cum adhuc divino foedere gaudeant, voluptate eius frui, incolumes in patria versari, omnibus bonis et honoribus abundare, non autem Deo obedire velint. סָלֵו non solum de loco, sed etiam de tempore et conditione adhibetur, ut Latin. *ibi*, Graec. *ταξι*, vid. saepius apud nostrum v. c. 2, 17. 10, 9. 13, 8. בְּנֵי בְּנֵי סָלֵו: *salvo illo foedere*, dum adhuc gaudebant et ipso foedere, et bonis, quae iis in eo contingunt, *perside erga me egerunt*, cf. 5, 7. Pariter Lutherus, qui vertit סָלֵו *in eo*. Auget hoc perfidiam et insaniam eorum. Ita non omnes interpretes sensum huius versus excepertunt. LXX. primum comma vertunt: αὐτοὶ δέ εἰσιν ἄς ἀνθρώποι παραβάτων διαθήκην, quos secutus de Wette: „nach Menschenart,“ quae comparatio admodum frigida est. Al. mystice: *sicut homo naturalis sibique relictus et in specie carnali sapientia turgidus et contra divinam sapientiam sese extollens*, vid. Schmidt. סָלֵו autem alii proprie acceperunt, ut quasi digitis monstraret vates patrium quod habita- rent solum, quodque foederis gratia tantis promissioni- bus a Deo insignitum esset. Alii plane tanquam pleonastice positum omittunt. Hieronymus item similitudinem ab Adamo desumtam esse censait. Eichhorn prorsus aliud quid cogitavit vertendo פַּאֲרָדְסָלֵו: „als wär' es Men- schensatzung.“

8. Recenset nunc flagitia Israelitarum, primum illud, quod tunc temporis recentis memoriae fuisse vi- detur, idque Gileaditarum, qui tam nefario modo cum Pekaho contra regem Pekahiahum coniuraverant, ut in palatio Samariae ab iis interficeretur, vid. 2 Reg. 15, 25. גִּלְעָד est nominativus absolutus: *quod attinet ad Gilead*. Modus loquendi frequens apud nostrum vatem, quo attentionem capit legentium, ut studiose quae sequantur perpendant, cf. 7, 8. 8, 13. 9, 6. 11. 14, 9. cet. *Gilead* fuit regio Palaestinae trans Iordanem sita propter egregia pascua a tribubus Rubenis, Gadis et dimidia tribu Manassis pecude abundantibus occupata Num. 32, 1. 26. 29. קְרִירָה פַּעַלְיָה אֶן: *oppidum facinora patran- tiuum ibi est*. Ex Hebraismo satis noto, ubi verba e

VI, 8.

praecedentibus facile supplenda omittuntur (vid. Glass. Phil. S. p. 630.), hoc nostro loco praecedens particula נְמַרְתָּא repetenda est. Nomen illius oppidi, unde coniurati Samariam venerant, tunc temporis haud multo post sanguinolentam trucidationem regis Israelitarum notissimum erat. Nos autem historiae vestigiis destitutos prorsus fugit, nec est quod verba de eo faciamus. Cuius simplicissimae, ut videtur, explicationis loco plerique interpretes urbem quaesiverunt in tribubus Transjordanensibus nomine *Gilead* idque imprimis, postquam apud Eusebium lectum est: *cecidit mons Gilead in sortem filiorum Rubenis, Gadis et dimidiae tribus Manassis.* A quo monte et civitas in eo condita sortita est vocabulum, quam et cepit de Amoraeorum manu *Galaad filius Machiri filii Manassis*, cf. Drpsius ad h. l. Verum nihilominus res incerta est. Nam nusquam in V. T. urbs *Gilead* occurrit, et locus Ier. 22, 6., ad quem Eusebius et cum eo Eichhorn provocat, tam dubiae interpretationis est, ut nil inde effici possit. Comparasse videtur Ieremias urbem Hierosolymam non cum urbe sed cum monte *Gilead*, capite i. e. procerissimo Libani. Tamen, addit, נְמַרְתָּא, devastabitur. Hieronymus civitatem *Ramoth Gilead* h. l. intelli contredit, quae ad tribum Gad transierat Ios. 20, 8. 21, 38. Verum haec quoque non vocatur רִמְתָּה בְּגִלְעָד, sed רִמְתָּה בְּגִלְעָד. Alii *Gilead* metaphorice explicant ex cognato nomine Arabico, ut sit: *conflusus s. congeries maleficorum.* Alii denique supplet praefixum: vel ante גִּלְעָד ב, ut sit: *in regione, cuius nomen Gilead, oppidum est, vel ante קִרְיָה ב, ut sit: Gilead est tanquam civitas male agentium.* LXX. coniungunt cum nostro versu ultima verba praecedentis ita: ἐκτῇ κατεφεύγεσε μου Γαλαὰδ πέλαις ἐγγαζομένη μάταια. Verum nec status constructus nominis קִרְיָה nec diversus numerus vocum קִרְיָה et גִּלְעָד hanc interpretationem admittunt. Haec civitas autem est: מִקְבָּח עֲקֵב. Ex analogia nominis עֲקֵב: *planta, calx, veibum עֲקֵב est: calce conculcavit, vestigium in calcem alicuius plantavit, unde significat: supplantavit, insidiose decepit* 12, 4. Primaria significatio h. l., ubi est particip.

VI, 8. 9.

Paul, simplicissimum exhibit sensum: *conculcata sanguine* i. e. *vestigiis sanguinolentis conculcata*, quod poetice et eleganter refertur ad sanguinolentam coniurationem quinquaginta Gileaditarum contra regem Pekahiahum 2 Reg. 15, 25. Horum duorum verborum explicatio admodum cruciavit interpretes. LXX. plane recedentes a nostra lectione habent: *תְּגַתֵּסָה וְשָׁאָגָה*, *conturbans aquam*. Hieron.: *supplantata sanguine* i. e. *ob caedes ab incolis frequenter patratas eversa*. Chald.: *cum dolis effundunt sanguinem innocentium*. De reliquis hunc locum explicandi conaminibus vid. Rosenmueller ad h. l.

9. Aliud facinus commemoratur, fortasse memoriae aequalium aequa infixum atque illud Gileaditarum. Nobis hic locus intellectu difficillimus est, quoniam de isto facinore nihil ad nos pervenit. Inter tot tumultus et bella civilia nimirum ipsi sacerdotes armis arreptis aliquod agmen armatorum ex insidiis trucidaverunt. Positus verborum locum reddit etiam obscuriores. *חֶבֶר פְּנִינִים*: *coetus s. collegium sacerdotum*, quibus sacra curanda sunt quibusque abstinendum a rebus politicis. *Hi tam nefario modo se gerunt, ut omissa omni probitate et honestate in via insidientur et trucidant*. *בְּחַפְּצֵי* non omnino redundante ב similitudinis, quemadmodum 5, 10, eodem fere orationis nexu non redundat (indicat enim sacerdotes se non ita gessisse, ut par et fas iis fuisset), et flexus verbi non Hebraicus sed e Chaldaico repetendus, ut sit vel infin. Piel pro *בְּחַפְּצֹתָה*: *quasi expectare* i. e. *quasi in exspectando, vel particip. Kal mutato, in cum sequente Dagesch: exspectantes, nimirum in latebris, nam חַבְדָּה significat: quocunque modo aliquem exspectare*, 2 Reg. 7, 9. 9, 3., hinc h. l. i. q. *insidiantes*. Sic pertineret ad sequens *הֶבֶר לְהַנִּיסָּה*, quod substantivum *הֶבֶר* collective a vate sumtum esse aequa verbo יְרַגְּחָה atque hoc nostro participio plurali indicaretur. Status constructus suo loco esset, quoniam arctissima coniunctio subjecti cum obiecto *הַבְּאִישׁ אֲשֶׁר* quamquam in nostris linguis non ope genitivi, tamen ope praepositionis significari potest: *insidiantes in virum agminum s. Latinius: insidiantes viro agminum,*

VI, 9.

cf. Ewald krit. Gramm. d. Hebr. Spr. p. 572. Utrum infinitivus sit, an participium, sensus idem est: *conspiriati sacerdotes ex insidiis virum militarem in via versus Sichenum trucidant.* אִישׁ גָּדוֹדִים pr. *vir agminum*, notissima circumscriptio adiectivi (vid. introd. p. 113, cf. Gesen. ausf. Lehrgeb. p. 646.), quemadmodum אַנְשֵׁי בְּבָבֶל 1 Sam. 14, 52., אֲנְשֵׁי הַאֲבָא Num. 31, 53., בְּנֵי לְהָדָר 2 Chron. 25, 13., Livio appellantur *viri militares*, quod fere h. l. valeat, ita tamen, ut vox ἄρχοντα non bene instructum exercitum sed *agmen quodlibet ad pugnam paratorum* indicet. Sic enim ἄρχοντα in omnibus locis de turmis armatorum vel militum, vel praedonum adhibetur, cf. Gen. 49, 19. 1 Sam 30, 8. 2 Sam. 3, 22. et metaphorica. Iob. 19, 12. Ps. 65, 11. Ipsum autem nomen ἄρχοντα אִישׁ אִישׁ sine dubio collective positum est pro *toto agmine armato* eodem modo ut sequens רַבְּ בְּנֵי חֶבְרֹן est *quaevis consociatio*, a rad. חֶבְרֹן 4, 17., hinc optime locum habere videtur versio: *conspirati sacerdotes.* Quae simplicissima mihi videtur huius implicitae constructionis explicatio.

Sed interpretes in alias partes abierunt. Hieron.: derivat a ἄρχη palatus, ita: *quasi fauces virorum latronum s. viri latronis*, coniungit vero haec verba cum praecedentibus, similiter atque LXX. derivantes חֶבְרֹן a בְּחֶבְרֹן: καὶ ἡ ιεράς σσου, ἀνδρὸς πιρατῶν. Al. a hamus, sc. *velut hamis latronum sunt* cet. Sequentia δὲ LXX. ita vertunt: ἐφόνευσαν Σικέμ, ὅτι ἀνθρώπων ἐποίησαν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἰσαάκ. Qui fuerit ille Sicima aequo ignotum est atque omnis historia. Contra plerique interpretes nomen שְׂכֵמָה ab urbe *Sichem* deducunt, quae etiam nostra est sententia. *Sichem* urbs erat in montibus Ephraimiticis sita, vetustissima et celeberrima Gen. 33, 18. Ios. 17, 7., initio regni Israelitici urbs regia Ierobeami 1 Reg. 12, 25. In sedibus erat Levitis designatis Ios. 21, 21. et quamquam legimus post separationem tribuum per Ierobeatum factam probos Levitarum transmigrasse in terram 2 tribum, tamen omnis historia docet multos Levitas et sacerdos-

VI, 9.

mansiisse in sedibus illis ad regnum Israeliticum pertinentibus, numerumque eorum ibidem ob superstitionem populi et multiplicem superstitionis cultum admodum auctum fuisse vix dubitari potest. Cum autem constet omnium urbium Leviticarum Sichemum fuisse maximam, non mirum est, quod hinc tanta caterva illorum flagitosorum sacerdotum exierit, quae ex insidiis agmen alicuius cohortis capere et trucidare potuerit. Hieronymus versione: *particeps sacerdotum in via interficientium pergentes de Sichem*, quamquam non ad verba, tamen fere ad sensum ad nostram interpretationem accedit, in eam quidem abiens explicationem: *sacerdotes funatici temporibus festorum, quando per Sichem eundum erat Hierosolymam, ponebant in itinere latrones, qui insidiarentur pergentibus, ut magis vitulos aureos in Dan et Bethaven quam in Hierosolymis et in templo Deum auerarent.* Est praeterea interpretatio nominis שׁבָּתִים, ut e proverbiali quadam locutione, quemadmodum Zeph. 3, 9. sit uno humero אֶחָד, e consensu, Gall: faisant l'épaule à l'autre, Drus. ad h. l. Verum nec sensui nec Grammaticae hoc convenit. De Rossi adsert variantem lectionem בְּנֵי חַדְּרִים in speculando, quae si vel vera sit, rem non magis illustrat. De Wette: „Menschen auf lauernden Routen gleicht die Gesellschaft der Priester; auf dem Wege rath Siche morden sie.“ Eodem fere sensu omnes recentiores interpretes.

בְּנֵי זֶמֶה עֲשָׂנִים: *Itaque scelus patrant.* Arridet lectio unius codicis apud eundem de Rossium בְּנֵי: *in me scelus patrant*, de qua quidem antiquae versiones nil habent. Verum difficultas cadit, ubi בְּנֵי ut in aliis locis interpretamur: *itaque*, vid. introd. p. 102. בְּנֵי est scelus, quod deliberato consilio et meditato dolo patratur, a rad. בְּנַם: excogitavit, unde Tarnov: *tale scelus, quod consulto suscipitur et cum magna sollertia et de industria, non casu nec affectuum vehementia: quo respicit R. Salomo in comment.*; quando: iam, inquit, consuluerunt et tempus, et locum occidendi antea constiuerunt, faciunt quod in animo habent. His nempe sacerdotes se contaminant, duni longe aliae curae alia-

que negotia ad cultum Dei pertinentia iis divinitus commissa sunt. Lutherus: „Sie thun was sie wollen.“

10. Nil plura de singulis criminibus. Complectitur vates omnia brevibus verbis: *Ubiunque circumspicio, horrenda flagitia Israelis et Ephraimi in oculos incurront.* בְּיַהֲיֵה est familia Israëlitarum, omnis gens unam familiam ab origine Iacobitica exhibens, cf. 1, 6. 5, 1. שָׁם זִנְחָר לְאַפְרִים: *ibi scortatio i. e. superstitionis idolorum cultus Ephraimo scil.* בְּרִיחָה. Nimurum quoniam a rege Ierobeamo tribus Ephraimiticae prole exiit, propterea potissimum ad Ephraimum pertinere ipsique quasi peculiaris esse describitur. Haec enim vis dativi esse mihi videtur. נִמְרָא לְנִמְרָא: *contaminatus est omnis Israel* scil. ista regiae stirpis idolatria, cf. 5, 3.

11. Non autem solus Israel peccas et punieris, verum etiam reus es calamitatum et interitus Iudeorum; nam et Iuda a te corruptus et iisdem sceleribus tecum pollutus est. Haec brevissimis pingit imagine messis. שְׂהָה קָצֵר: *messem facit.* Radix מְשֻׁבֶּשׁ s. מְשֻׁבֶּשׁ plane respondet cognato שְׂהָה, quod saepissime est: *facere*, vid. Gesen. ad h. v., unde אֹתָהּ אָתֵה: *miracula facere* Exod. 10, 1. Quod tanto magis de messe valet, ubi manipuli in acervos exstruuntur. Messis autem in malam partem sumitur: *messis poenarum* s. *excidium* 8, 7. 10, 13. Ier. 51, 33. Ioel 4, 13. In vaticinio h. l. praeteritum significatione præsentis adhibetur. קָלַי in pausa pro קָלַי est: *per te, uti לְאַנְגָּל* Ies. 22, 5. 28, 2, לְמַצְרִים Ies. 19, 15., i. q. *tud culpæ*. Melius quidem rem expedire videtur lectio plurium codd. apud de Rossium קָלַי: *parat sibi messem poenarum.*

Multifarie hunc locum interpretati sunt veteres et recentiores. LXX. planie recedentes a nostro textu verba καὶ Ἰούδα ad comma præcedens trahunt, novam sententiam ita exhibentes: ἀρχου τρυγάνεσσατε: *incipe tibi vindemiare.* Hieron.: *sed et Iuda pone messem tibi, præpara tibi segetes, ut metantur, non multo enim post duceris in captivitatem Babyloniam.* Chald.:

11.

m, qui de domo Iuda sunt, cooperunt peccata mulicare, etiam ad eos pertinget reatus. Recentiorum רַבָּי passive sumunt: *parata est tibi Iuda messis;* active: *Iuda per detrimentum suum tibi, o Israel, am perniciem s. novum reatum parat.* Eichhorn ne-sensum neque verba reddidit: „auch Iuda säet die Strafensaat.“ Alii messem bono sensu intel-lint. Vel enim supplent יְהוָה: *Deus tibi Iuda tri-t tempus laetitiae scil. per Messiam ex te oriun-n, vel Iudam subiectum esse putant; Iuda a te ic corruptus, gratirose tamen per Messiam redimen-, positurus est tibi o Israel messem coelestium bo-um liberatione per Christum, e spirituali captivitate ercedente.* Utramcunque harum posteriorum inter-lationum praef'erant Viri Docti, verba בְּשִׁׂׂרֵב שְׁבִּיבָה עֲמָל vulgaris lectione ad praecedens comma referunt. Ve-1 oratio multo aptius cohaeret, si ab eo separantur, ut novae prophetiae initium faciant. Quod iam hhornio, Kuinoelio, Gesenio probatum est. Locu-tissima huius versus historia apud Tarnovium ad h.l.

IX.

Cap. VII, 1—7.

Cum in melius verterem miseriam populi, cumque incolumem restituerem Israelem, intuit et impicias Ephraimi, et scelera Samariae. r'side agunt, venit fur et turma coniuratorum undit se foris. 2. Neque in animis suis pen-nt me esse memorem omnium suorum flagitio-m. Iam undique facinora eos ita circumdant ea ignorare non possim. 3. His suis facinori-is delectant regem, perfide gestis principes. 4. mnes coquuntur ut in cibano a pistore accenso.

Pistor autem, qui excitavit massam ut tescat, subigere cessat, usque dum penitus tata est. 3. Dies est regis nostri. Vacillantes, fervent vino, et ille particeps fit petulantiae. 6. Dum animum ad suas tamquam ad fornacem calidam admovent per totam noctem dormit, mane animus cœna ignis accensus est. 7. Tum omnes ferore ceu fornax; in interitum rapiunt gulares suos.

Tabula levibus sed vivis coloribus picta! tem aliquam rem in fucto positam descriptiss intuitu contemplator sentit. Pingitur effoeminata gentia regis, pingitur atrocitas hominis illius imolientis, pingitur effrenata libido eorum, qui quis sunt participes, pinguntur mores perditissimi corum nil probi, nil honesti cogitantium, veri et potu se inebriantium. Historia pauca nos fatis regum Israeliticorum. Narrationes eius aequa menta sunt atque hoc vatis nostri. Verum iis haurire possumus, monent nobis argumentum scriptioris in rege Pekachiaho eiusque flebili quaerendum esse, de quo iam 6, 8. sermo era introd. p. 71.

1. Iterum Deus loquitur: *Dum restituerent narem Israel, nova innotuerunt scelera Samari* Israelitarum res erant tranquillae vulneraque plix interregnū et per invasionem Phuli regiae populo inficta paullulum obducta, cum crimen committitur. בְּשׁוֹבֵב שְׁבִירָה עֲמִים phasis p̄hetis frequentissima; pr. *dum vertam captivitatem puli mei*, sine dubio petita e Deut. 30, 3., quod non de exilio s. captivitate proprie sic dicta, de avertenda quavis calamitate intelligi debet,

1. 2.

10. Ps. 14, 7. Ez. 16, 53. כְּפִירָאֵי: dum sanarem
selem. בְּ h. l. per vices adhibetur cum praecedente בְּ
oriore commate, uti saepius, cf. Glass. Phil. S. p.
Utraque dictio eundem sensum exhibit: dum in
eram, ut restituerem sortem gentis Israeliticae.

רְגֹזֶה וְנַגְלָה עֲוֹן אַפְּרֵץ:
et prodiit impietas Ephraimi,
שְׁנָן: et scelera Samariae commissa, pariter ut
1, 4.; duplex ut Latinorum et — et, vid. in-
l. p. 101. פְּעֻלָּת שְׂקָר: frandulenter agunt: Pekah enim
cie probitatis et fidelitatis ingressus erat regiam, sed
ita erat omnis eius probitas, dolus in pectore late-

אַבְּנָב יְבָנָא: venit fur, dolose rapinam praeparans,
ide utitur, ut usurpet quae iuris alieni sunt.
de vi aperta sermo est, utuntur verbo לְלִיל. Usur-
tem Pekahum ita clam omnia praeparasse historia
et 2 Reg. 15, 25. פְּשָׁט גְּדוֹד בְּחִזְקָה: foris i. e. extra
atium diffundit se turma coniuratorum. Intelligun-
illi 50 Gileaditae, qui ducibus Argobo et Arieho ur-
n intraverant. De verbo גְּדוֹד vid. 6, 9., unde ar-
tus milites fuisse intelligitur, qui fortasse sub praet-
atu securitatis publicae in urbem vocati erant. טְשָׁבָּה:

, exuere, devestire 2, 5., hinc signif. intransitiva:
fundere se ad praedandum s. omnino ad vim in-
tentam, cf. 1 Sam. 27, 8. 30, 14. 1 Chron. 14, 13.
ii de hac nefaria expeditione non cogitarunt, descrip-
nem pravorum morum in universum hoc loco invent-
runt, ita: intus sunt fures, latronum catervae foris,
i Hieron.: fur ingressus est, spoliare latrunculus fo-
r. LXX.: καὶ κλέπτης πέδε αὐτὸν εἰσελεθεται, ἐκδιδύσκων
τοὺς ἐν τῷ δὲ αὐτοῦ. Quam interpretationem plurimi
cuti sunt.

2. וְבֵל יְאַמְּרִי לְלִבְבָּךְ neque vero dicunt in animis
uis, e simplici loquendi ratione illorum, qui nullam
agitacionem, ne Dei quidem, sine verbis esse opinaren-
ur, i. q. יְחִישָׁבָה: neque animo pendunt. כָּל־רְעַתָּם זְכָרָתָם: neque simplex loquendi ratio prima initia rhetorices
prodens, pro יְהִוָּה. Occurrit praeterea haec forma
etiam inter Graecos nomine orationis directae pro obli-

qua. *Moliuntur arcanae fraudes ac si Deus ipse cognoret.* — *Iam eorum malefacta ita eos circumdant, ut, si vel hominibus occultentur, Deo tamen pateant.* נָגַד פְנֵי דָיוּן: *coram me sunt i. e. mihi cognita sunt* ut נָגַד עִירִי *Iob. 4, 16. et simillimus locus Ps. 90,* Quam simplicem et facilem explicationem verba ita invent, ut non intelligam, cur aliquis interpretum alien eruere studuerit. Versionem LXX. modo ob rei novitatem afferam: ὅπως συνάδωσιν ἡς ἁδοντες τῷ καρδίᾳ αὐτῶν ut concinant quasi canentes in cordibus suis, quo Hieron. ad praecedentem furem refert: *quocum concinant et uno corde afficiantur.*

3. Accedit ad descriptionem regiorum morum. Sens. hic est: *inter voluptatem et ebrietatem regis atque principum molitur atrox insidiator facinus.* Prae factis delectant regem. שְׂמֹחָה, Piel: *oblectare, laetificare.* Praepos. בְּ vel: *cum*, vel: *inter* significat, l. h. l. vel: *dum prave facta et dolos in animo recondunt oblectant regem*, ut nimirum inter iocos et gaudia non attendat, quid novi circa se moliantur, vel: *nefariis et fraudulentis artibus voluptatibusque oblectant regem et principes*, ut nempe in dies hebetiores et magis obsecrati sint, quominus periculum imminens sentiant et avertant. Posterior fortasse maiorem etiam malitiam designat et sic picturae a vate exhibitae convenienter esse videtur. Sensus quidem idem est. Hieronymus antiquiores interpretes omnia haec in universum dicta esse putantes verterunt singulas loquutiones quasi in praeterito positas. Verum iam ex eo, quod alternis leguntur futurum, praeteritum et constructio participialis, appareat vatem non narrare, sed res coram oculis gestas pingere. Sic etiam recentiores interpretes sensum capiunt, quamquam de arguento tabulae pictae non consentiunt.

4. *כלם מנאכין:* omnes adulterant. Quid hoc sibi velit, cum aperte non de adulterio, ne de idolatria quidem sermo sit, non facile comprehendi potest. Kui noel vertit: *rebellandi cupiditate flagrant, adiecta observatione, verbum נָאכָה nonnunquam significare: rebellem esse.* Sed dubito an haec significatio e locis

II, 4:

parallelis demonstrari possit. Certe ab eo allati Ps. 27. et Nah. 3, 4. nil efficiunt. In illo נָאַת̄ desi-
gnat idolatriam, in hoc verbum nostrum plane non
occurrit et sensus exhibit descriptionem libidinosorum
poterorumque morum urbis Ninives. Eichhorn ita
expedit, ut fere in unoquoque versu orationem in
ipsa confectam inveniri censeat, nexus totius tabulae
unam rem pingendam destruens. Melius placeret נָאַת̄
l. synecdochice intellectum, ac si unum modo scelus,
alterum, de scelerata vita omnino poneretur. Quod-
liberet parva literae elisione textum vatis restituere,
eo מִנְאָפִים et sic sequentia בְּמֹוּרְבָּדְלָה legi mallem מִנְאָפִים et
accipi pro בְּמֹוּרְבָּדְלָה e defectu praepositionis
poetis, maxime post particulam similitudinis est
statissimus Am. 2, 8. 8. 9. II. coll. Gesen. Lehrg.
837. et introd. pag. 112. Illud ו aut vitio librarii
licuius irrepsit in textum, aut consulto librarius anti-
missimus iniecta illa litera textum emendare opinatus
est, quia dictionem בְּמֹוּרְבָּדְלָה ita inusitatam in-
venit, ut sibi persuasum esset centies apud nostrum
atem obvium מִנְאָפִים et h. l. esse veram lectionem.
articipium Pyal מִנְאָפִים, scil. cocti sunt, sive co-
tuntur, optime congruit cum imagine vatis et cum
tomi oratione. Comparat coniurationem illorum sceler-
atorum contra regem Pekahiahum cum negotio pisto-
is. Coniurati sunt massa fermentata, subacta, co-
tenda. Dux coniurationis est pistor, qui omnia prae-
parat, otiaatur, speculatur, donec veniat tempus eru-
ptionis. Quodsi venit, accenditur fornax, coquuntur in
Libano, excitantur et fervent cupiditate caedis. Ita
tiam verba nostra efficiunt parallelismum verborum
versus 7. בְּלָם יְחִזֵּק בְּתַנְדֵּר. Cum autem constet vatem
alis parallelismi studiosum esse, cum in imaginibus
ius brevibus omnia verba pondus et vim habeant, cum
otius huius imaginis habitus verbum מִנְאָפִים improbet,
מִנְאָפִים autem postulet, videant interpretes num haec
mea conjectura probanda sit. Sens.: omnes velut in
Libano a pistore accenso coquuntur s. cocti sunt i. e.
coiverunt omnes ad patrandum scelus, sed a. duce

coniurationis excitantur, ne cupidus caedis extinguitur immo cœs in cibano aptantur, coquuntur, donec o absolvantur. נְאָמֵן non fornax, quales apud nos, se βανες, urceus magnus, qui ex altero loco in alterum transferri poterat, in superiore parte angustior, in inferiori, in quo placenta inter carbones, vel in ardenti coquebatur. Cf. Gesen. Lexicon ad h. Schneideri Griech. Wörterbuch ad v. ολιθρανες. pr. *igne consumens*, saepe inchoative ponitur: *accensa* Ier. 20, 9. Ps. 18, 9. Forma est foemina unde נְאָמֵן, quod in omnibus aliis locis forma masculinum legitur, generis communis fuisse intelligitur. Gmatici genus verbi masculinum vindicatur, continent הַesse paragogicum. נְאָמֵן: *a pistore* s. c. Nam, ut Festus ait: *pistor et coquus idem erat* Drusius ad h. l.

Sequitur haec verba parenthesis, ut recedat aliquantulum a coniuratis et pingat eorum ducem servata semper similitudine pistoris et placentae. lidissime enim et dolose tractat animum sibi deditum et aptissimum momentum exspectat, quemadmodum stor massam tractat, et speculator usque, dum op copia est. *Pistor, qui excitavit massam, eam defecit.* נְאָמֵן part. Hiph.: 'excitans, scil. pistor fermento adiecto excitavit massam. נְאָמֵן pr. cessat a subigenda massa i. e. eam subigere certimo technico dicitur depserere. עֲדַת חַמְצָה: ut ad fermentationem eius i. e. usque dum massa mentata est. Tropo remoto: donec animus pessimo hominum cupiditate caedis penitus imbutus est. Diptarum interpres de eo, utrum participium נְאָמֵן fornacem an ad massam pertineat. Verum ut negoti pistoris recte describatur, ad massam referri oportet. Procedit enim hunc in modum: *pistor primus fermentum addit, quo massam excitet; sic excitatam per quod tempus fermentare sinet, cavit ne turbetur; fermentatam autem deposit.* Ex nostra sententia im vere rei describendae satisfacit. Explicatio autem Eronymi plane improbanda est, qui, ut bene S. V. l.

4. 5.

nueller monuit, deceptus antiqua versione Graeca
⁊ vertit *civitatem*. Nusquam enim ea significatione
irrit et e regulis grammaticis mutatio nominis יְהוּנָה
בַּעֲדֵי nullo modo excusari potest. Versio eius haec
quievit paullulum civitas a commixtione fermenti,
ita exponit in comment.: *Ierobeam, postquam er-*
re, in animos populi miserat incendium, paullulum
vit, ut non vim faceret populo, sed suae eum di-
eret voluntati, quicquid enim necessitate sit, cito
itur, quod voluntatis arripitur, perseverat. LXX.
im sic interpretati sunt, ut verba vatis non il-
lent sed obscurēnt: *πάντες μοιχεύοντες δέ κλίβανος*
ενος εἰς πέψιν κατακαμάτως ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀπὸ φυσά-
στέατος ἐν τῷ ψυμφῶναι αὐτῷ, i. e. secundum
on.: *omnes adulterantes quasi clibanus ardens ad*
endum in deuisionem flammae a commixtione fer-
ti, donec fermentaretur totum. Eichhorn admo-
obscurus est versione: „wenn er (der Bäcker)
feuchten Morgen den Teig bis zur Durch-
rung ausgeknetet hat.“ Etenim massa non
dependum, sed quiescendo fermentescit. Praeterea
sunt שְׁבִיבָה מְלֻכָּה cessat a subigendo. Fac igitur
⁊ esse: „am frühen Morgen,“ i. e. *postquam*
ilavit pistor, sententia auctoris esset interpreti con-
ia: „er hört am frühen Morgen auf zu kne-
n.“ Fusius de variis modis hunc locum interpretan-
git Rosenmueller ad h. l.

5. A protervia coniurationis et coniuratorum redi-
cti descriptionem regis eiusque morum libidinoso-
rum. *Dies est regis fortasse natalis s. alias dies festi-*
Non video, cur h. l. suppleatur לְאַמְרָה. Narrantur
in facto positae, epulæ et poculationes, quarum
isionem praebuit vel festum anniversarium, vel alia
libet causa. Pro מְלַכְּנִיהָ plures codd. ap. de Rossium
ent מְלַכְּנִיהָ, quae lectio fortasse in favorem sequen-
טְּבִיבָה v. 7. orta propter verba nostri versus
הַלְּבָבָה, quae necessario ad מְלַכְּנִיהָ pertinent, omnino
habere non potest. הַלְּבָבָה שְׁרִירָה vacillant prin-
scil. vino inebriati. Simplicissima haec est expli-

V

catio et aptissima descriptioni regiae luxuriae. *Pes*, *quorum est regem et consilio et manus in mentem et vim inter pocula perdunt*. Verbum est *infirmum esse*. Hiph.: חִלְלָה vel habet significati intransitivam: *infirmati sunt*, ut Mich. 6, 13., v formam חִילָה 4, 18. 5, 3. reciprocum: *invicem lan*t. Alii vim transitivam coniugationis Hiphil dicantes, vertunt: *infirmitant s. corruptunt* vel re vel populdm. Alii verbum nostrum derivarunt a *incipere*, idque ducibus LXX. ἡγένετο οἱ ἀρχόντες ἁράαι τοι εἰναὶ, quos Hieronymus et plerique veteres secuti sunt. Huic explicationi ad grammaticam prius repugnat, quam quidem dubiae auctoritatis constat. Verum quod maioris momenti est, se intolerabili frigore laboraret, si vatem tantum deo crapulae locutum fuisse statueremus. חַמֵּת בְּלִין: *aestus s. ebrietas a vino est i. e. fervent*. Status constructus saepius ante praepositionem partione ponitur vi status absoluti, cf. Gesen. Lehrgel 643. Haec interpretatio omnem difficultatem grammaticam a verbis nostris admodum vexatis removens, t magis placet, quanto magis consentanea est brev gnomicae vatis dicendi rationi. *Dies regis est — violent principes — ebrietas a vino est.* — Utriusque חַמֵּת et חַמָּה primaria significatio est *ardor*, *assilla de sole Ps. 19, 7.*, haec de ira Gen. 27, 44. nitur, h. l. ubi de vino agitur, *aestum vini* per intelligitur *ebrietas esse*. Sic Iarchi vertit: *a causa vini ardoris in illis*. Praeterea accentus Tipchha שְׁנִיר nostram interpretationem confirmare vide certe sequentia verba a praecedentibus sciungit.

Interpretes continuam orationem h. l. exhiberi sunt in partes varias abierunt: vel ut LXX. et Hieron, interpretati sunt: *cooperunt principes furere a vino, rum חַמָּה neque est infinitivus a חַמְתָּה neque a חַמְתָּה quod utrumque calescere, fervere indicat; ille sonat hic חַמָּה, hic חַמְתָּה s. חַמְתָּה, ad summum חַמְתָּה; vel, ut Drusus contulerunt חַמְתָּה esse statum constructum substanti*

I, 54

נְזֵבֶת possum pre ablative: *a calore vini*, verum in iteratione praepositio נְזֵבֶת ablativum constituens neque נְזֵבֶת deesse, neque in נְזֵבֶת abundare potest ex regulis grammaticis; vel, ut E. Ester, Livelius et Rosenmueller, נְזֵבֶת substantivum esse pro נְזֵבֶת: *lagena* possum, adtumarunt, simili constructione; ut nempe stat constructus ablativum indicet, hoc sensu: *sunt bene i e lagena vini*, verum idem valet, quod antea de *epos*. נְזֵבֶת monimus, nec satis digna haec explicatio a nostro videtur. Kuinoel ingeniosam certe sed arciosiorem explicationem proposuit, scilicet ut נְזֵבֶת ex libica lingua illustratum indicet: *evacuans* nimurum *enas vino*. Cur Eichhorn verterit: „sie trinken h in feurige Wein dicke“, non video, cum *c* vulgaria verba facili negotio in elegantiora mutentur.

נְזֵבֶת soil. נְזֵבֶת. *Rex ipse extendit manum* m. נְזֵבֶת pr. est: *trahere*, aliquem ad aliquem locum Iud. 4, 7., sonum e cornu Exod. 19, 13., arcum, iacentur sagittae 1 Reg. 22, 34., sulcos in agro 1, 9, 13., in longum trahere vel benignitatem Ps. 11. vel iram Ps. 85, 6. Hinc *extenderet se* ad aliquid ad se trahendum Exod. 12, 21., ad exercitus capponendum Iud. 4, 6, 20, 37. Unde L. l. cum plenue interpretibus significazione transitiva: *manum extenderet s. porrigeret*, quod signum est approbationis et sortii cum aliquo insuundi, cf. Schmidt, Michaelis, he al. נְזֵבֶת versus derisores. נְזֵבֶת praepl. non um: *cum* sed etiam: *versus*, *erga*, cf. Zach. 7, 9. am. 16, 17. Verba sunt admodum difficilia, Gesenii dicatio: „er zieht sich mit den Spöttern rum und macht sich somit ihnen gemein“, bis accommodatissima, verum non satis elegans viar; Eichhornii melior esset: „er zieht die Spötter zu.“ Verum dubito an נְזֵבֶת significet vel *ad se here*, vel *accessere*. Schmidt: *data manu ad blandi*, et *hoc signo ostendit*, *quod facta ipsorum turpia i placeant*. Alii: *rex vacat nugis, neglectis negotiis hincis*, metaphoram sumta ab iis, qui membra exten-

dunt oscitantes. Iarchis rex retrahit manum suam bonis et rectis, ut coniungat se cum derisoribus. Grotius: rex protraxit manum suam i. e. abstinuit eos punire, ut debuit. יְהוָה idem quod יְהוָה, pr. derisor, his signifikat: derisor bonorum morum et religionis, petulans, perverse homo, cf. Ps. 1, 1. Ies. 28, 14. 22, 29, 20.

6. Redit vates ad coniuratos. *Dum rex effoenatus et ignarus libidinibus se committit: et, quas circa se agantur, negligit, illi ferventes sanguinolento furore insidias struunt; dux autem coniurationis doravit et consilia occultat. Omnia parata sunt, ubi enim tempus venit, mane animus coniuratorum ardet ut flamma ignis h. l. non coniunctio causalitatis, sed copula constitutiva: dum ut. v. 14, 11, 1. cf. introd. p. 193.*
 Piel: *admovent s. advertunt animum.* Deficiente significato expressis verbis commemorato vel ad בְּלַבְלָת v. 4 vel ad בְּלַבְלִים v. 5. oratio referri debet. Fortasse instrumentumque. Nam coniurati blandis modis regisque accepta petulantia se insinuaverant in aula regia, que verbum בְּלַבְלָת indicare videtur, nimisrum homines simulata observantia regem irridebant. בְּלַבְלָת infinitivus significacione substantivi: *ad insidias suas, i. e. quas ipsi sibi excogitaverant, vel ad quas struenda a duce coniurationis conducti erant.* בְּלַבְלָת eodem modo cum praep. בְּ construitur Ps. 91, 10. בְּתַפְרֵר, ut sensus in hoc verbo concinnus reperiatur, neque imaginis elegantia caret, iterum supplenda est praepositione quod et ingenio linguae Hebraicae, et usui vatis nostrae consentaneum est, vid. v. 4. ibique notata, cf. 9, 9. 12, 10. Sensus est: *advertunt animum ad suas insidias et ab iis ita inflammantur, ac si a calida fornace s. clibano calefierent.* Respondet hoc imagini massa fermentatae, quacum comparati sunt v. 4. Hoc enim calore clibani eodem modo coquitur, ut animus pravissimorum hominum insidiosis et seditionibus machinationibus inflammatur. Itaque nec v. 4. nec hoc nostro loco animus comparatur cum clibano, sed cum massa fermentata. Imagine autem remota clibanus est seditionis illud et nefarium consilium regem trucidare.

VII, 6:

ti, quo usus est auctor coniurationis; quemadmodum pistor clibano utitur. Sic omnia egregie cohaerent, et versus quartus optime illustratur, hec opus est usitata iteratione, vatem ineptius e metaphora excidisse.

Interpretes, quibus פְּנַצֵּד est: *velut clibanus*, vel pro קָרְבָּה legunt קָרְבָּה, contra omnium codd. auctoritatem: inflammati sunt, ut LXX. διτὶ ἀνεκαύσαν αἱ πυρὶς, quos secutus est Syrus et e recentioribus Dāthe, Kuinzel, Eichhorn [plura de his vid. ap. Rosenmuell. ad h. l.]; vel קָרְבָּה significatione activa et לְבָב collective sumunt: appropinquant s. accedunt animi eorum, *cū clibanus ad nsidias*. Qui autem פְּנַצֵּד accusativum esse putant, tertunt, ut Hieron.: applicuerunt quasi clibanum cor uim, dum insidiaretur iis, ac si ex eius sententia ex Ierobeam populo insidiatus esset, ut a Dōo deficeret. Quod posterius verbum בָּאֲרָבָּם alii ita reddunt: *um insidiantur, propius ad nostram sententiam accententes, ita tamen, ut etiam h. l. vatem e metaphora excidisse dicant, cum antea imagine massae fermentantis de illis impiis usus sit, suscepta nunc alia eaque clibani. פְּנַצֵּד pistor eorum, i. e. dus coniurationis, dormit per totam noctem*, cf. v. 4. Postquam nim omnia paravit, animis sociorum sanguinolentis onsiliis inflammatis, nil ei restat, quam ut caute et enebrii noctis obdactus machinas occultet, et diem expectet, quo erupturus sit. Sed venit dies, בָּקָר, temus facinoris, *הַוָּא בָּעַר פָּאֵשׁ לְרֹבֶה: coniurati proni sunt ad facinus, nam unius eorum seditionis ardet ceu lamma ignis*. נִזְחָם ad nihil aliud referri potest nisi d. לְבָב, etenim פְּנַצֵּד v. 4. in genere foeminino legitur, t. pistor non ardet, sed ardere facit. Expectavissemus item scripsisse: *כָּלָה בְּעָגָה מְאֻפָּה: ille satis paraus est cez placenta cocta*. Einus loco auctor nunc vere misit metaphoram vel potius ex ea excidit, ita ut licere mallet: *ardet cez flamma ignis*. LXX. ἐν τῷ καρυκέσσει αὐτὸς ὅλη τὴν νύκτα ὑπονοῦ Ἐφεσίου ἐνεπλήσθη, πρὸς ἐνεγενῆθη, ἀνεκαύσης περὶ πυρὸς φέγγος, vel nimum negligenter textum inspicientes, vel magis verba vatis suo modo explicantes, quam versionem exhibe-

berites. Notanda est varietas lectionis, quam Dathe secundum Chald. et Syrum in versione probavit, nimirum pro בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: *clam tota nocte continetur eorum ira, de qua et de omnibus huius loci vexationibus vid.* Rossmuellerum ad h. l.

7. Inhaeret nunc vates posteriori imagini. Sat enim imaginis a massa ad coquendum praeparata desumpta. Ad expeditionem sanguinolentam ventum est. *Iam ardent coniurati ceu flamma ignis immo ceu fornax ipsa.* Eadem' imagine utitur ad pingendum interitum regis et principum: *intereunt devorati flamma coniurationis.* בְּלֹת יִחְמַד: *omnes fervent scil. yesania seditionis.* בְּלֹת יִתְּרַבֵּר intendit vates furoris descriptionem, cum cibam ipsorum, e quo impetus flammæ diu inclusus maiore camvi erupit, illos comparans. אֲכַלְוּ: *devorant, velut ignis devorat, i. e. in interitum rapiunt.* בְּלֹת יִתְּרַבֵּר: *principes suos.* Ubi principes interficere omnino magnum crimen erat, multo gravius etiam committebant rebellis *suos principes* trucidantes. Utrum autem praeter regem Pekahiahum insuper principes, familiares eius, cederint necne, id. historia reticet. Noster locus nihil certi de ea quaestione exhibet; nescimus enim, quatenus poetica descriptio veritatem attingat. Vates non historiam pingendo exhibere voluit, sed historiam poetica sua descriptione ita tractavit, ut acerbe animadvertem in illum impium eumque potentem regiam dignitatem ususpante ei parceret, ne digitis monstraretur, neve diceretur: hic est, cf. 5, 10. Ea de causa etiam nomen regis ipsius tacet, et pro eo dicit שָׁלֹמֶת. Intelliguntur hoc verbo: *gubernatores regni,* ut illi propriis dicti, qui inde a Iosua usque ad Saulum reipublicae praerant, a rad. שָׁלֹמֶת, quod LXX. ἀρχαί vertunt et 1 Sam. 8, 5. δικάζειν. Fortasse vates hoc verbo utitur propterea quod usurpantes regnum Israeliticum post Sachariam non a Deo vocati, igitur non veri reges ipsi videbantur, cf. 3, 4.

X.

Cap. VII, 7 — 16.

Omnis corum reges ceciderunt: nec ullus
rum est, qui me invocet. 8. Ephraim cum na-
nibus gentilibus sese commiscet. Ephraim est
incerta non versa. 9. Barbari devorant eius vim,
et ipse sentit. Adeo iam senio confectus est, nec
ie sentit. 10. Quo Israel superbivit, id in os-
m criminatur. Attamen neque ad Iehovam Deum
am redeunt, neque eum in hisce omnibus quae-
nt. 11. Similis est Ephraim columbae pellectae
am mens deficit. Aegyptios vocant, in Assy-
m abeunt. 12. Quocunque autem ibunt, rete
um iis tendam, in quod eos deiiciam quasi aves
aere volantes eosque castigabo, ut fabula fiant
is suis coetibus. 13. Vaeh illis! nam a me ab-
arunt. Interitus iis instat, nam impie erga me
runt. Equidem ego eos redempturus eram, sed
nil nisi mendacia mihi protulerunt. 14. Nec
egro animo ad me clamaverunt dum in cubi-
is suis eiularunt. Ad triticum et mustum pe-
rinantur, a me vero recesserunt. 15. Dum
rcui eorum vim, dum eam confirmavi, itidem
a me male animati fuerunt. 16. Non sursum
eunt similes relaxato arcui. Gladio cadent eo-
n duces prae protavia linguae. Haec eorum
itumelia inter Aegyptios erit.

Cur inde a dimidio versu septimo novae oratio-
initium capiendum esse existimaverim, eius rei
productio p. 73. causam exhibuit. In veluti yates vi-

detur in stuporem Israelitarum, quod multis calamitatis bus vexati reges et populus non ad sanam mentem redierint. Spes ei fuerat fore, ut extincta familia Iehu redirent ad Iehovam et ad cultum eius unice verum, qui in templo Hierosolymitano celebraretur. Sed reges ceciderant, natio ad Deum non redierat, contra, simulacra vires civitatis defecerant, ad barbaros se contulerat, quod ipsi summo detrimento fuerat, et adhuc futurum erat.

7. פֶלְךָ מַלְכֵיכֶם נִפְלָךְ : *omnes eorum reges cediderunt.* Sacharias 2 Reg. 15, 10., Sallum v. 14., Pekahiah v. 25., Pekah v. 30. אין קָרָא בְּרֹם אֱלֹהִים : *nemo eorum ad me clamavit i. e. auxilium meum quaesivit*, cf. Ps. 4, 4. 30, 9., quod aliter fieri non poterat, nisi verum a patribus institutum Iehovae cultum, qui unice Hierosolymae adhuc florebat, pia mente observarent, regique e familia Davidis a Deo constituto sessu subiicerent 2, 2. 3, 5. Is enim Deum adeundi modus quo Bethhele, Gilgale cet. simulacra, vitulos et Baales quasi maiestatis Dei symbola adorabant, tantum ad animos a vero Deo, Iehova removendos valebat 5, 2, 4. 6. 7. Itaque omnes imperii vices lucusque frustra a Deo illis erant immissae, nam eo eventu carebant, quem pii vates exspectaverant, nimirum ut illam deplorabilem separationem tandem populus meliora edoctus tolleret. Quae vera nostrorum verborum vis esse mihi videtur. Pronomine בְּרֹם plane aliud subiectum indicari, quam in priore nomine huius versus, omnis oratio docet. Ibi sermo erat de seditionibus hominibus coniuratis fiduciam in pravis suis consiliis ponentibus. Hos increpare, quod Dei auxilium non quaererent, vates non poterat. Quodsi quaesivissent, Deus flagitiis eorum adnuere debuisse. Iam ex eo patet, hanc novam partem orationis cum praecedente nullo modo cohaerere. Subiectum autem, de quo nunc vates sermonem facere incipit, omnino est *gens Israelitica*. Ut enim in pluribus huius capituli versibus neminem fugere potest, omnia non nisi sigillatim respectu ad aliquod factum historicum habito pingi, sic inde ab altera parte huius commatis omnia ita in genere describuntur, ut de populo Israelitico in universum valeant. Praeterea,

VII, 8.

ut significatio pronominis קָרְבָּה supra omnem dubitatem efferatur, vates v. 8. expresse מִזְרָחֶם pronominis loco nuncupat.

8. אֲנָפְרִים: quod ad Ephraim pertinet. Nomina nativus absolutus, ut 6, 8. al. forma dicendi vati usitissima. בְּגַלְלֵי: cum barbaris, cf. Deut, 7, 6. Exod. 29, 15. Ies. 10, 13. יְהוּנָא יְתַבּוֹלֵל: ille scil. Ephraim miscuit se, nimis ut foedera cum iis iniret et auxiliis causa legatos ad eos mitteret, unde etiam eorum mores et superstitionem didicit, cf. Drusius ad h. l. Alii v. c. Grotius et Schmidt intelligunt verba nostra de abductione Israelitarum in captitatem, ac si Deus loquutus sit: ego feci, ut cum populis Ephraim commiceretur, a quibus captivus abductus est, si forte hoo modo ad poenitentiam adduceretur, sed etiam hoc frustra est. Non bene. Cum enim יְתַבּוֹלֵל alternis legatur cum verbo קָרְבָּה v. 7., de invocatione auxilii sermonem esse appetet. Lütherus egregie ad h. l. monuit esse verbum usitatum de placentis oleo subactis, cf. Exod. 29, 2. Lev. 7, 12., unde intelligitur, quomodo vates ad imaginem placentae ab illo verbo transierit. Hieron.: factum est regnum decem tribuum sicut omnium nationum, quia a Deo recesserunt.

Comparatur nunc Ephraim placentae non versae: עֲגַת בְּלֵי הַצְבָּחָה i. e. non satis percoctae. sed inter coquendum corruptae. Placentae enim in clibano super pruinis coquendae saepius verti debebant, ne corrumperentur. Itaque habemus tertium comparationis. Quoniam Israelitae non ad Deum se vertunt, qui iis auxilio futurus est, sed ad barbaros, nemo est, qui eos curet. Sic omnia nationis egregia initia, instituta, vires, beneficia Dei frustra iis collata sunt. Parata iis quidem est conditio, qua iis bene esse posset; verum tantum abest, ut vires evolant et incluta natio fiant, ut nemine iuante interituri sint, antequam ad felicitatem a Deo sibi destinatam evehantur. Alii, ut Drusius, intelligunt locum de hypocrita eorum pietate, quae non plane cruda nec satis cuncta fuerit, dum nempe et vitulos adorarent, et per Deum aeternum iurarent

4, 15. atque ita claudicarent in utramque partem 1 Reg. 18, 21. timentes Iehovam et idola colentes 2 Reg. 17, 33. Alii, ut Lutherus, secundum Chaldaeum et Syrum de aviditate et perfidia amicorum ab Israelitis quaesitorum explicant, qui eos comedant ut placentam, antequam vertatur i. e. dum adhuc semicocta et paene cruda sit. Hieron.: *qui non agit poenitentiam.*

9. פְּרִירָיִם: peregrini, barbarae nationes, quas in auxilium vocarunt, devorant vires Ephraimi. Propterea Israeliæ non poterant ad fastigium honoris et felicitatis eveni, similes placentæ inter coquendum neglectæ. Sic v. c. auxilium, quod Phul. Tiphshahitis contra Menahemum tulit 2 Reg. 15, 19. extorsit populo ingens tributum; aliud foedus, quod Pekah cum Rezino regis Syrorum iniit, excitavit devastationem felicissimis regionibus civibusque exilium 2 Reg. 15, 29. קַנְעָנִים: sed ille, Ephraim, non sentit. Duplicem haec verba habent significationem, et: non sapere discit Ps. 73, 22. Ies. 32, 4. i. e. non intelligit miseriae suae causam, sic Eichhorn, et: non intelligit, non capit omnem suam miseriam. Nami præter publicas calamitates, quæ populo inferabantur a barbaris, erant insuper occultæ, quæ, quamquam gravissimæ, tamen a vulgo negligebantur, depravatio morum, luxuries, idololatria, fortasse aliae artes callidorum principum inter barbaros, quibus seditiones alebant et civitatem Israeliticam magis magisque debilitabant cf. 11, 5. בְּשִׁיבָה זָרָקָה בְּ: nonnulli vertunt: canities spargit in eum scil. canas signa aetatis decrepita. Melius διαρρέει significationem habet intransitivam: spargit se, sparsa est, cf. Gesen. ad h. v. et introd. p. 113. Defectu virium et senectute canescunt capilli, unde inter omnes poetas canities indicat imbecillitatem et prope instantem obitum, cf. exempla ap. Liveleium e Propertio, Ovidio et Claudio. Ipsi sacri scriptores hac imagine interdum utuntur, v. c. Ies. 46, 4. Ps. 71, 18. Gen. 44, 29. 31. Sens.: exhausti omnibus viribus iam senio confecti sunt et qd mortem s. interitum ruunt. Hieron. hoc posterius comma ita explicat: usque ad senectutem i. e. usque ad ultimam captitatem in coepo errore permanuit.

I, 10. 11.

10. Repetit nunc vates e 5, 5. רַעֲנָה גָּאוֹן־יִשְׂרָאֵל בְּפָנֶיךָ: os criminatur Israelem superbia i. e. *idola et sacerdos, quibus superbiunt.* Cum enim non ad Iehovam sentulit Israel, sed ad idola, ut sibi essent propitia, ab derelictus erroris et insaniae convincitur. Is enim us est forensis verbi עַקְבָּה de quo 5, 5. Eichhorn rba huius versus plane aliter vertit quam 5, 5., cum men sono sensu et nexus eadem sint: „der Starrn Israels zeugt ihm ins Angesicht.“ Certectius hoc loco quam illo: Sed quamquam summo o detimento convicti sunt, nihilominus erroribus inservent, nec ad Iehovam redeunt, nec eius favorem a mente quaerunt. Verba בְּקַשְׁתָּה לֹא שָׁבָו אלֵיכֶת et לֹא בְּקַשְׁתָּה לֹא sentent, vatem iterum, ut v. 7., dolorem neglecti redditus sacra et institutiones Hierosolymitanas in animo habuisse, cf. introd. p. 32. בְּכָל־זֶאת: in omnibus hisce il. afflictionibus, dum vires a barbaris consumuntur, ut serio confecti sunt, Verum non pertinacia, sed upor et insania causa est, cur non ad Deum redeant; ut non sentiunt magnitudinem calamitatum v. 9.

11. Stupor et imbecillitas Israelitarum a vate imagine columbae designatur. יְיֻדָּה פֹּתָח: *columba collecta*: legens imago. Barbari abutebantur imbecillitate populi, pellicientes eum spe auxilii aliorumque commorum, ut sibi fideret. Nec est, quod ab hac propria gnificatione vocis פֹּתָח recedamus, ut alii fecerunt, ut vel stolidam vel gementem esse maluerint. Occurrit illud verbum eadem significatione 2, 16. LXX. περιστερας ἀνους. Hieron.: *columba seducta*, multa inutilia aderens de causis, cur vates hac imagine usus fuerit. לִבְנֵי אִישׁ: cui mens non est, scil. suppleto relativo. Intem Hebraeis est sedes cogitationum et sapientiae. Quae nos de capite, illi de corde praedicant, cf. Nehem. 1, 5. 1 Reg. 10, 24. Iob. 12, 3. Prov. 7, 7. Sequuntur igitur Israelitae quemlibet eos pellicientem, non coquantes, qui finis futurus sit illorum foederum aequensisipidorum atque nefariorum.

מְנַצְּרֵי קָרָא. Hoc l. cum accusativo, uti v. 7. cum traepos, אל, קָרָא idem significat: opem implorare. Cum

VII, 11. 12.

ex historia nullā alia occasio nobis nota sit, qua ad gyptios sese verterint Israelitae, nisi legatio regis I seac ad regem So 2 Reg. 17, 4., probe colliginus ipsa fuisse pacta Hoseae regis, quorum vates h. l. i. minerit. Videntur enim res indicari quae eo ipso tempore agebantur. Quodsi in universum de pactioni cum barbaris nationibus monere voluisset, in prouisuisset foedus multo absurdius idque regis Pekahi et Rezino rege Syriae contra Iudeos. Accedit quod tuus locus vacillationem columbae pellectae i. e. Isrlitarum inter Assyrios et Aegyptios, quorum utrius spem felicis eventus aluerant, indicat. Quemadmodum igitur historia ancipitem reipublicae statum regnare Hosea resert, sic vates de calamitatibus imperii modo agit, ut verba de illis temporibus valere non persuasum esse possit. **בְּאַשְׁר־הַלְּכָה** pro **בְּאַשְׁר־קָרְבָּן** s. **בְּאַשְׁר־קָרְבָּן** cf. 2, 16. 2 Chron. 9, 21. cet. e noto Hebraism *In Assyriam abeunt, ut ibi opem quaerant, quemadmodum 8, 9. לְכָה אַשְׁר־לְכָה*. *Aegyptios igitur vocant, syrios adeunt, Iehovam autem invocare, sanctuari eius Hierosolymae, ubi solummodo auxilium petend est, adire nolunt.* Ex omnibus intelligitur vatem eti ad finem vitae, ut antea c. 1-4., infaustam defectionem tribuum a sacris et regibus Hierosolymae depasse, ita tamen, ut, quod initio vaticinorum sperarat, de eo nunc desperaret, cf. v. 7.

12. Imago columbae adducit aliam imaginem, ea que retis in quo aves capiantur. **בְּאַשְׁר** quemadmodum i. e. quocunque ibunt. Sens.: *Postquam ad me et mihi acceptum cultum in saeculis Hierosolymitanis exhibendum redire noluerunt, ad quoscunque socios barosabituri in interitum suum properabunt.* **עַלְיִרְחָם רֶשֶׁת**: *expandam iis rete meum.* Imago a vobis magnopere amata 5, 1. Ez. 12, 13. 17, 20. **עַלְיִרְחָם** h. l. non super eos esse potest, quoniam poea deliciendi dicuntur, itaque vel significat: *cont eos*, ut Ps. 27, 3. Ies. 29, 8. Ez. 29, 2. cf. Glass. Ph. S. p. 477, vel solum dativum: *iis*, indicat, ut apud siores Hebreos ex usu Chaldaeorum et Syrorum Job. 22, 2. 33, 23, 38, 10. *Rete meum* i. e. *afflictio*

II, 12.

*s, poenas meas, quibus, et si huic usque iis pepercen-
n adeoque bene iis fecerim, tandem velut reti capien-
r, nec ullus eos e manu mea liberabit 5, 14. Eos
im ut aves aëris deiciam: אָזְרִיךְךְ. Quaesitum est,
orsum eos deiecturus sit? Sine dubio in rete: nám
eo sermo est. Alii malunt in terram. Hieron.: et
exaltati fuerint ut volucres, inde detrahant eos. Eo-
m modo Schmidt: ut nempe Israelitae visi sibi sint
me malum evasisse, ita subito mutabitur rerum status
isereque peribunt, et Eichhorn: „wie einen Vogel
der Luft werd' ich es niederstürzen.“*

*Capti autem a me poenis adficiuntur. אַסְרֵי:
niam eos, in coniug. Piél de puerorum educatione usi-
tum est: castigare et punire. Hinc omnino de modo
edagogico Dei homines punituri occurrit Ier. 31,
1. Ps. 6, 2. 118, 18. Lev. 26, 18. 28. בְּשֻׁבָּה: veluti
ma i. e. ut fama fiant, s. ut Latini dicunt: ut fa-
ma fiant. Nam עֲבֹדָה saepissime de malo rumore, qui
rroris causa promulgatus est, occurrit, cf. Num. 14,
1. Deut. 2, 25. Ies. 23, 5. קָרְבָּן: coetibus suis ipsis
e. omnibus congregationibus miserandi populi, si
iae adhuc ex instantे interitu superstites evadent. Eo-
m fere sensu Schmidt: castigationem eos faciam
iis, cum audiverint famam, quae erit congregationi
rum, i. e. adeo graviter illos puniam, ut aliis eos
ciam exemplum irae et poenae meae. Verum non
iis, sed ipsis suis posteris nunc puniendos exemplo
re suffix. וְהִנֵּן significat. Deut. 28, 37. legitur:
וְהִנֵּן מִתְּשַׁמֵּחַ לְמַשְׁלֵחַ וְלִשְׁגִּינָה בְּלִתְּקָעֵם, quo loco illud
אֲשֶׁר nostro עֲמָדָה prorsus respondere videtur. Fortasse
odo propter cognitionem literae ה et י utrobique di-
uerso modo scribuntur. Ita certe uterque locus se il-
lustraret. Hieron.: caedam eos secundum auditionem
retus eorum, i. e. ut audientes ventura supplicia solis
rroribus emendentur. Corripiet enim eos comminatio-
ne et auditione poenarum, at correpti non pereant in
ieternum. Plerique, inter quos Lutherus, accipiunt ita:
castigabo eos secundum auditum in eorum concionibus
. e. quemadmodum iam diu auditum est in eorum con-
cionibus per Mosem et prophetas. Verum usus praep.*

ל repugnat; quae non facile eo sensu pro ב ponat LXX. ἐν τῷ ἀκοῇ τῆς θλίψεως αὐτῶν, ut legisse videantur.

13. Addit vates comminationes, adiectâ simul causa futurum sit ut puniantur, quae non alia est quae in praecedentibus continebatur, nempe quod calamitatibus sese non ad Deum converterint, sed cum vagati sint huc et illuc auxilium quaesituri. *Vi illis!* exclamatio usitatissima, summam calamitatem dicans, cf. Ies. 1, 4. al. נְדָרֵי מִפְנִימִי: *vagati sunt a me* indicat inconstantiam et defectum fiduciae in quaerendo auxilio, cf. Job. 15, 23. מִפְנִימִי eandem vim habet quam 1, 2. פִּיאָתָרִי יְהוָה: *me deserentes circum vagi sunt i. e. a me aberrarunt.* שׁד לְהַמְּשָׁלֶךְ scil. דָּרְיוֹן *vastatio iis instat*, pro quo LXX. vel δηλοι εἰσιν, quod Hieron. exhibuit ita: *manifestati sunt*, vel δηλαιοι εἰσι. secundum Hieron.: *meticulosi a me miseris sunt* (non apud Graecos usitatum significans *timidos a deliciis spera*, quod tempus est timidorum). Utraque lectio corrupto textu orta videtur. כִּי פְּשֻׁעֵי בַּי: *peccarunt me.* Chald.: *rebelles sunt in verbum meum.* Quorum peccatum fuerit, posterius comma refert, nimirum fucata eorum pietas, quae quamquam bonam si ciem prae se ferens, dum nempe ad Iehovam presentur, nil erat nisi mendacium. Duplex ו in sequentibus vim adversativam habet: *ego quidem — illi item.* וְאֶלְבִּי אֲקָדָם: *eos quidem redemptiurus eram item. semper paratus eram ad eos liberandos et restituendos.* Est enim significatio futuri continuam actionem incans. פְּרָה non tantum *liberationem e captivitate*, Hieronymus vult, sed *ex omnibus miseriis* indicat 71, 23, 25, 22, 130, 8. Fortasse sigillatim feliciter tempora Ierobeami II. inuuit, ubi res Israelitarum melius verti poterant, modo ipsi sapientes et profuerint. רְחֹמוֹ דְּבָרָי עַל פְּזָבִים: *illi autem mihi medacia locuti sunt.* *Preces et signa pietatis eorum ex animo integro prodierunt*, cf. 4, 15.

14. Sequitur descriptio fallacie Israëliticae. *Clamaverunt quidem*, inquit vates, *sed nec ad me, nec*

VII, 24.

נִמוּ, בְּלַבְתָּם. Quod ita uno verbo designatur, locupletius Iesaias describit 29, 13. nimicum verba et facundiam labiorum non esse veram erga Deum devotionem, פִּי יִלְלִילֵךְ עַל מִשְׁכְּבָותֶךְ: *dum eiularunt super cubilibus suis.* בַּי h. l. voce *dum*, ut v. 6, 11, 1., in nostras linguis transferri oportet. Non enim expresse causam indicat, sed utrumque comma ita coniungit ac dictum esset: *nam eiularunt quidem super cubilibus suis, sed non ad me clamarunt.* Ceterum elegantissima inest huic versui membrorum oppositio. In priori va-
bes, quae super cubilibus mente volvant, in posteriori,
quonodo in vita se gerant, indicat. *Non igitur Deum,*
sed triticum et mustum quaerunt, in ore gestant for-
Basse Deum, in animo huius terrae commoda. בְּנֹרְרָה
Elegans verbum: *peregrinantur, ad peregrini quid se conserunt.* Significatio ita simplex et facilis est, ut
utatis mirari non possim, qui interpres eam neglexerint. • בְּן enim est usitatissimum verbum: *peregrinu-*
se. Hinc naturalis significatio coniugationis Hithpael:
se peregrinum facere, peregrinari, cf. 1 Reg. 17, 20.
Ier. 30, 23., quo posteriore loco מִתְּרַדְּרֵךְ est: pro-
cella e'longinquo, tanquam e' locis peregrinis irruens. Vates pius cultum Dei Mostium ex eoque oriundum favorem Iehovae peculiare tegmen ac domicilium suis designaverat, quem vero deserentes ad plane alienum quid peregrinantur. V. 11. abierant ad Aegyptios et Assyrios, nunc ad triticum et mustum.

Interpretes proxima spernentes e longinquo vario modo explicationem huius verbi quaesiverant. Plurimi secuti Chald. ita vertunt: *propter mustum et triticum congregant se, idque de congregationibus in templis idolorum intelligunt.* Verum etiamsi בְּן indicet: *se con-*
gregare, tamen hanc significationem neque ex etymologia neque ex analogia locorum illorum parallelorum admittit. Alii id probe sentientes ad radicem Arabicam consurgunt, ut deprimant significationem: *prosternunt se s. timent.* Hinc Eichhorn suam interpretationem sumisse videtur: „Würd' ich sie begnaden — sie würden über Korn und Most sich

krümmen.“ Alii Syrum secuti: *sollitici sunt*. (de Wette: „um Geträid und Most ist ihne bang.“ Hieronymus vertit: *super triticum et vinum ruminabant i. e. propter abundantiam omnipium rerum corruerunt et pecudum modo se ingurgitarunt.* LX legerunt יְתַדֵּלְתִּי, ut 1 Reg. 18, 28. ἐπειδὴ καὶ οὐκ ετέμοντο · propter triticum et vinum disseccabantur, mirum in exemplum sacerdotum Baalis, qui praesens Elia concione membrorum pluvias a Deo extorque opinabantur. Quam lectionem et a genuitudo textu ab ingenuo vatis aequae aberrantem S. V. Kunitzelius secutum esse miror. Alii eandem lectionem, quam ver in pluribus codd. invenerunt de Rossi et Kennicott, a alio verbo תַּדְלֵל deducunt ita: *turmatim convenientiunt.*

רִצְרוֹת בַּי. In pronominis בַּי significatio est emphatica: non enim *a me*, sed *contra me* recedunt. i. e. ita *a me* recedunt, ut *infenso animo erga me animati sint*. cf. 3, 9. Sic Schmidt, Rosenmueller et plerique opum ororum interpretum. Quod idem probat parallelismus sequentis versus. Caeterum verba confirmant interpretationem nostram praecedentis. **רִצְרוֹת בַּי.** Eleganter eminenter cohaerent: *peregrinantur ad triticum et mustum, me autem recedunt.* LXX. ἐπιστρέψαντες τὸν ἀπό. a m eruditi sunt, ut lectum esse yideatur. **רִצְרוֹת בַּי.**

15. Récitat vates h. v. uti v. 13. beneficia, quibus animos Israelitarum gratos et pios reddere Deum conatus sit. יְתִירָה: castigavit s. coerui, verbum eorum educatione despuntum. תְּקַדֵּם: corroboravit אֶרְזָעֵת: brachia eorum i. e. vim reipublicae potissimum militarem, cf. Ez. 30, 24. 25. 2 Chron. 32, 8. Dan. 11, 15. 22. 31. Hanc castigavit, coercuit et depresso est v. c. temporibus Ioaahasi 2 Reg. 13, 1—3, auxit et confirmavit temporibus Iosasi 2 Reg. 13, 23—25; et Ierobeami II. 2 Reg. 14, 25. 26. Vocem יְפִירָא LXX. plane omittunt, alii a radice synonyma בְּשָׂבָע deducentes vertunt: vinxi i. e. lege et disciplina ligamen brachiis eorum applicavi, ut robustiores fiant, quemadmodum per ligamenta corporis partes ad maiorem eorum firmitatem constringuntur, cf. Drusius et Liveleins;

II, 15. 16.

imium artificiose. Boeckel ex Arabico interpretari
nisi secundari, felicem reddidi. Sed illi male erga
se animati erant. בְּשַׁבְּרֵעַ ex usu Hebr. indicat: malas
abere cogitationes, cf. Gen. 50, 20. Nah. 1, 11. Ma-
lae autem eorum cogitationes erga Deum cernebantur
efectione a vero cultu Dei et perverso amore idolorum,
venia plurima flagitia seqnebantur. Pfeiffer in com-
ment. עַת putat esse i. q. בָּזְבִּים v. 13.

16. Malevolum eorum animum describere pergit,
לֹא־עַל־לֹא־עַל: non sursum redeunt. לֹא־עַל est adverbium:
uper, supra, et nude et in compositione voci מַעַל
oppositum, Cap. 11, 7, legitur בְּרֵעַ־לֹא et prorsus eodem
modo; quo hoc nostro loco: 2 Sam. 23, 1, אֲבָבֵר (אֲבָבֵר)
לֹא־עַל. Itaque h. l.: redeunt non supra i. e. non sursum;
pro. r. d. avv. Quamquam ita idem sensus exeat, qui v.
10, non ad Iehovam redeunt, tamen conjectura eorum
improbanda est, qui לֹא contractionem epitheti Iehovae
לֹא־עַל ex analogia יְהָוָה pro לֹא־עַל esse autumant. Nam
nullo alio loco ita legitur. Respondet nostra interpre-
tatio, quae pierisque interpretibus, v. c. de Dieu,
Gussetio, Rosenmuellerò placuit, optime sequentibus
verbis, et eleganti imaginis occasionem praebuit. Cete-
runt abierunt in alias sententias LXX, ita: ἀνεργάφοις
ιτε οὐδὲν, non omissio adverbio לֹא, sed transpositione
verborum facta, dum nimis nimis pro לֹא לֹא e negligenter
legerunt לֹא. Hieronymus ita: reversi sunt in pri-
mum statum, quomodo a principio fuerunt, priusquam
vocati fuerunt ab Abraham et postea per Moses, ut
essent absque legis notitia et iugo. Legisse eum apparent
לֹא pro לֹא. Lutherus, Dathe et Eichhorn ita: poeniten-
tiam egerunt, sed non sinceram, ac si לֹא esset sum-
mum et perfectissimum in suo genere. Quae interpre-
tatio admodum frigida est, et elegantem nexum huins
commatis cum subsequenti imagine solvit. Castalio et
Boeckel לֹא coniunctionem sed, ut Gen. 48, 22. Exod. 16,
5, esse putant, ille, ut sens. sit: revertentur in Ae-

gyptum; sed nequidquam. hic, ut consiunctione p-
neat ad sequens קְרֵבָה ita: non redunt, sed similes.
arcui.

Adverbium **לֹא** viam aperit novae imagini. *N*
que similes sunt arcui relaxatio. קְרֵבָה, a rad., Piel, r
significat: quod deiicitur s. excedit ex suo officio, h
laxus, ignavus, remissus Prov. 10, 4. 12, 24. 19,
Ier. 48, 10., cf Gesen. ad h. v. קְשַׁת רְמִיה igitur
arcus relaxatus, qui aequo non sursum redit sed i
cidus pendet postquam sagittam iaculatus est, quem
modum animus Israelitarum non sursum redit. E
dem fere e Schmidtio sententiam attulit Rosenmueller
Uterque in eo tantum exat, quod voce קְרֵבָה ruptu
nervi indicari vult ita: arcus, qui nervo suspente
tiscit nec ferit iaculando. Nullo enim modo de ra
tione, sed de remissione nervi intelligi potest, cf.
ius ab ipsis laudatus Ps. 78, 57.²¹⁾ Hieron.: arcus
losus atque perversus, qui percutit dirigentem et i
nerat dominum scil. Deum blasphemiarum sagi
LXX. ἀς τόξον ἐντελεχέντα ταντός arcus, quod omni
non in verbis inest.

יְמִילָה שְׂרִירָה: cadunt eorum principes. Redit v
 ad id, a quo exierat v. 7, Futurum **יְמִילָה** indicat:
sufficere interitum regum, de quo antea v. 7. sermo ei
sed idem fatum instare omnibus tam perversae ge
gubernatoribus. Quod etiam eventu probatum est
teritu Hoseae ultimi regis 2 Reg. 17, 4. יְמִילָה
prae protervia linguae eorum i. e. populi. Prae
omnem dubitationem haec verba respiciunt ad בְּרִית
mendacia, proterve edicta v. 13, scil. quod eiulabant
angustiis, verum non ad Iehovam, sed ad Aegyptios
Assyrios v. 11., non favorem Dei sed triticum et n
ostum quaerentes v. 14. Protervia autem et impie

18:2

---

21) Lutherus locum Psalmi bene vertit: „wie ein los
 Bogen,” sed nostrum male: „wie ein falscher B
 gen.“

VII. 16.

populi in causa fuit interitus regum, quoniam populus non intellexerat reges illos subinde cecidisse, ut vante regis solio Deo se subiiceret et postero Davidis Deo Hierosolymae constituto sed auxilio rebellibus semper parato eos et in solium regium, et in interitum invitaverat. Hieronymus pronomen in voce לְשׁוֹנָם id reges refert, quoniam decepterint infelitem populum מִלְחָמָה aureos Deos appellare ausi sint. — Quod nam acquidit principibus, populum quoque tandem in interitum rapiet.

בְּאַרְצֵן מִצְרָיִם: haec erit eorum contumelia i.e. ita ludibrio erunt. לְעַגְלָמָם et לְעַגְלָמָם ad se invicem respicere valentur. Ut enim ipsi proterve locuti erant, ita aliando proterviae barbarorum ludibrio erunt, scil. obcedas illud absurdum Aegyptiis oblatum. בְּאַרְצֵן מִצְרָיִם: terra Aegyptiaca i.e. inter Aegyptios quorum auxilium contra Assyrios implozaverant. Facile enim intelligi poterat Assyrios summa vi iam Israelitas prementes funditus subversuros esse imperium, antequam Aegyptii ad eius auxilium advolare possent. Quod idem eventum comprobatum est, vid. 2 Reg. 17, 4—6.

XI.

Cap. VIII, 1—10.

Ad palatum tuum buccinam! Ceu aquila vollet super domum Iehoyae. Propterea quod transgressi sunt foedus meum et legem meam violarunt. 2. Versus me vociferentur; mi Deus! cognoscimus te, nos populus Israel. 3. Abiecit Israel bonum: hostis eum persecetur. 4. Ipsi reges sibi eligunt non ex mea voluntate, principes sibi constituunt me non intercedente. Ar-

geptum et aurum suum adhibent ad faciendum sibi simulacra. Propterea exscindentur. 5. Abiicit te vitulus tuus, Samaria. Ira mea in eos exardecet quamdiu probae mentis esse non poterunt. 6. Siquidem et ex Israele hic ipse ortus est, artificis opus, non Deus, et in scintillas ignis solvetur Samariae vitulus, 7. et ventus eum disperget turboque vehemens eum metet. At nullus in messe inveniet culmus sanus, germen non proferet farinam, atque si forte quam protulerit, a barbaris absorbebitur. 8. Absorbetur Israel. Iam eius cives barbaris prostituuntur ut vile vas quod ubique spernitur. 9. Ascendunt in Assyriam caonager sibi solitarius errans. Ephraim mercede conduxit illicitos amores. Cum autem munera sua inter barbaros emiserint, equidem eos ad interitum colligunt, et brevi succumbent principes oneri regla.

Sequitur novum fragmentum prophetiarum Hoseae idque, quod tempus attinet, post 5, 9. ponendum. cf. introd. p. 75. Illo loco velut sono buccinae vaticinium ediderat: *Ephraim desolata erit tempore correctionis suae*. Ad id respicere videtur initio huius fragmenti quippe quod ex orationibus nuperrime exhibita in recenti memoria esset. Certe hoc nostro loco plane nullae minae s. grandioris momenti effata reperiuntur, digna quae sonitu buccinae edantur, si illas repeteremus. Quod interpretes probe sentientes putarunt verbi *ad palatum buccinam* nil inesse nisi clamorem bellicosum, eo tempore editum, cum aliquando novus hostium impetus fieret. Verum in toto loco nil bellicosum inest. Continet tantum exprobationem peccatorum Israeliticorum et minas novarum calamitatum quae ab insana fiducia in gentes barbaras essent oriundae.

III, 1.

אֵל־חַקְעָה שָׁפֵר i. q. 5, 8. Secundum personam vates utitur ad indicandum iussum Iehovae in se directum, ut illud vaticinium repetat, quod 5, 9. exhibitum erat. Scil.: *Ephraim desolata erit tempore resurrectionis.* Vates autem ex ardore dicendi non moritur in eo iterum recitando, sed omnibus cognitum esse sumit, ut transvolet ad novas infidelis populi reprehensiones. כִּנְשָׁל עַל־בֵּית יְהוָה: *ceu aquila sc. volitetur mitus tubae illud vaticinum exhibens.* Imago aquila est celeritatem, qua illud vaticinium penetret omnem agnum Israeliticum, et terrorem, quem iniciat, innuit, s. Bochart. Hieroz. P. II, l. 2. p. 750. edit. Lips. v. Rosenm. ad h. l. *Super populum Iehovae i. e. Israelem.* Sic h. l. domum Iehovae intelligendam esse plenius probis interpretibus placuit. Respondet usque loendi 9, 8. 15. Num. 12, 7. Ier. 12, 7. Zach. 9, 8. canti omni orationi. Nam in toto hoc fragmento nil gitur, quod vatem de duabus tribubus, ubi esset dominus Iehovae proprie sic dicta, cogitasse moneat. Nihilominus tamen antiquiores interpretes, בְּרִית יְהוָה de templo Iehovae intellexerunt, v. c. Hieronymus, Lutherus inter recentiores Dathe. LXX. initium huius versus ita ererunt: *εἰς κόλπον αὐτῶν ὡς γῆ, ὡς ἀέρος ἡ τ' οἰκη.* Kug. e quo iam Hieronymus addit: *quid significet incertum.* Interpretes qui sonitum tubae de clamore bellico intelligunt, sic pergunt in explicatione: *velociter sicut aquila hostis irruit,* vid. Rosenm. Cum quovis modo aliud ad substantivum נֶשֶׁר supplendum sit, censeant interpres, utrum illa mea de lacuna orationis explenda intentia simplicior et omni orationi aptior sit nec mente sententia de hoste irruente plane aliquid novi extui insert, quod nec a praecedentibus preparatur, nec a sequentibus probatur.

In posteriore commate adfertur causa, cur illud vaticinium contra Israelitas edatur, nimirum: *quoniam sedes transierint et contra legem Dei peccaverint;* re idem quod 5, 7. dixerat: בְּרִית יְהוָה בְּנֵי תֹּרֶה et בְּרִית idem significant, omnem institutionem cultus divini a Mose promulgatam cf. Exod. 34, 28. Lev. 26, 5. Ps. 25, 10. 103, 18.

2. כִּי יְנַפֵּרְךָ: *versus me vociferentur: mi Deus i.e. frustra ad me clamant, nam nil probi sentiant.* Futurum h. l. significatione optativa s. concessiva ut 5, 13, 10, 5. II. Pertinet hoc ad proterviam linguae de qua 7, 16. Nam hypocritica reverentia erat, quam Deo praestabant, de qua subinde vates queritur, vid. 6, 4. יְנַפֵּרְךָ: *cognoscimus te.* Verbum, ut substantivum רֹאשׁ cognitionem indicat, quae animatum Deo advertit et pietatem gignit, cf. 5, 4. et 4, 1. 6. יְמִשְׁאָל collective ponitur: *nos populus Israel.* LXX. et Syrus hoc verbum omiserunt; alii post רֹאשׁ ponunt: *Deus Iraelis cognoscimus te.*

3. מִזְבֵּחַ abiecit, rejecti Ps. 43, 2. 44; 10. 24. Zach, 10, 6. al. Quae interpretatio inter omnes antiquos sine omni haesitatione valebat. Hieron.: *propicit Israel bonum.* LXX.: *legare ἀπεστέλλειν ἡραγά.* Schröederus autem in Obseryv. selectis ex Arabicō verbo potest esse: *rancidus fuit s. rancidus sit subsidendo in ubertate et affluentia bonorum.* Quam variantem sententiam Gesenius in Lex. ad h. v. ita cum usitata coniungit ut ex illa Arabicā analogia מִזְבֵּחַ vere sit: *rancidum esse, sed plerumque transitive adhibetur: pro rancido habere, tamquam rancidum abiicere et omissa priuaria significacione omnino: reiicere.* Abiecit autem Israel בְּנֵי felicitatem suam, quod ipsi bene est, cf. 3, 5. nimirum Iehovam summum suum bonum. Alii putant בְּנֵי e. Deum esse subiectum reiiciens, v. c. Drusius: *Deus bonus repulit Israelem, ideo hostis persequetur eum, quod Ioh.* Schmid temerarium vocat circumstantius textus obstantibus; contra omnem fere interpretationem consensum scripturam in dubium vocare et ambigualitatis insimulare.

In posteriore commate LXX. vulgarem textum בְּנֵי mutarunt in בְּנֵי רֹאשׁ: ἐκθέσις κατεδιωξαν. Verum et omnes Codd. versionesque antiquee v. c. Chald., Syrus, Hieron. lectionem LXX. ignorant, et nostra lectio sensui optime convenit. Illustratur enim causa; cur sine misericordia illud vaticinium sonitu tubae declaratum

VIII, 5. 4.

eventu comprobandum sit: h. l. *quoniam Israel bonum abiciat*, v. 4. *quoniam reges sibi ex arbitrio eligant idolaque sibi ipsi creent*. Quae tantam impietatem seculura sint, in fine huius et sequentis versus brevissimis iisque parallelis formulis indicantur. Praeterea in mostro versu inest elegans antithesis, ubi secundum Tarnovium per oppositionem verborum *רְבָנָה וְרַדְבָּל* et *תָּבוֹב* exageratur malitia et miseria populi, et quemadmodum *אֵין בְּרִיבָּה* in favorem oppositionis item in universum indicat: *gentem Israeliticam ab hostibus persecundam esse*, i.e. *eam nil nisi hostiles impetus expectare posse ab omnibus, quibus fidat*. Ceterum *רַדְבָּל* cum accus. de hostili persecutione valere satis constat, cf. Gen. 14, 15. Ps. 18, 38. S. V. Kuinoel lectionem *ירַדְבָּל* vulgarem vocat. Verum ut antiqui nostram *ירַדְבָּל* exhibent, ita pauci recentiorum interpretum ab ea recesserunt.

4. Inhaeret igitur vates descriptioni Israeliticorum criminum. Huc pertinet primum *quod reges sibi eligant Deo non intercedente et constitiente, sed ex suo ludibrio*. Spes, ut saepe vidimus, vati erat, fore ut extincta familia Iehu, eum non amplius regem habituri essent a Deo constitutum, ad familiam regiam Davidis redirent et una iterum natio fierent, cf. 3, 5. Verum insanus populus Deum non curans, eius voluntatem neo intellexerat, nec ei obediverat. Ipsi sibi reges constituebant, Sallum et Menahem, ut iam antea post extirpatam familiam Baesae fecerant i Reg. 16. Postquam igitur iam in eo peccaverant, quod regem a Deo postulabant, qui solus eorum rex esse decreverat i Sam. 8, 7., novum peccatum addebant, quod ne consulturi quidem Deum reges ex suo arbitrio sibi constituebant. *רַדְבָּל מִמְּלֶכֶת*: *reges fecerunt i. e. sibi constituerunt* *וְלֹא מִמְּלֶכֶת*: *non autem ex me* i. e. *non ita ut accipient reges a me constitutos*, ut olim Saulum, Davidem, et nuper Iehu. Eundem sensum exhibent sequentia *רַדְבָּל נְלֹא*: *duces sibi constituunt me inscio*. Intelligi haec verba debent ex anthropopathica de Deo cogitandi et loquendi ratione. *Deus inscius* nil aliud est nisi: *Deus*

non interrogatus per sacerdotes et prophetas. Hi enim interpres divinae voluntatis in civitate Iacobitica instituti erant. Hiphil חִלְלָה descendit a חַדֵּשׁ: *principatum tenere* Iud. 9, 22. Ies. 32, 1. et indicat: *principes sibi constituere.* Maxime improbanda est eorum sententia qui illud verbum pro חַדֵּשׁ positum esse putant, ut sensus sit: *illi instituerunt sibi et removerunt gubernatores me inscio;* quamquam 3 codd. apud de Rossium et Kennicottum ita legerunt. Hieron.: *ipsi regnabant, sed non ex me,* *principes extiterunt et non cognovi.* LXX.: ἐαυτοῖς ἀβαστλευσάν καὶ οὐ δι' ἡμῶν ἤξειν, καὶ οὐδὲ γνώσειν μοι. Pari errore significationem Hiphil uterque non curaverunt. Ceterum Hieron. nimium anguste disputat: *de Ierobeamo accipio et de caeteris, qui ei in imperio successerunt.* Utique hic rex a Deo electus fuerat conditione, ut faceret quod rectum esset in oculis Dei, cf. 1 Reg. 11, 38., qua quidem conditions a Ierobeamo violata eiusque familia extirpata imperium non ad alios transferendum, sed stirpi Davidis reddendum erat. Idem valebat de Iehu rege, qui quidem vocante Deo in solio regno constitutus, tamen cum posteris modo ad certum tempus imperio praeesse iussus erat, cf. introd. p. 77. — Aliud crimen fuit: *quod aurum et argentum impenderant in idola.* Dvitias enim acceperant a Deo, sed tantum aberat, ut grato animo erga Deum iis uterentur, ut vitulos aliqua idola inde fabricarentur. Verbum חַדֵּשׁ h. l. cum accus. componitur: *fecerunt sibi simulacra, ut 2, 10. cum praep. ה impenderunt in simulacra.* Eadem increpatio legitur 4, 7. 13, 2.

Nunc sequitur poena, quemadmodum v. 3, cuius recensioni etiam v. 5. inhaeret. לְמַעַן יִפְרֹא: *prapterea excindetur scil. Israel* v. 3. Veteres interpres exhibent pluralem, LXX. ὅπως ἀξολοθεσθωσιν, Hieron.; *ut interirent*, Chald.: *ex argento et auro suo, quod sustulerunt sibi ex Aegypto, confecerunt sibi idola, propter quae excindentur.* Omnes isti sensum potius quam verbum exponentes. Iarchi et Eera יִכְרֹא referunt ad aurum et argentum, *ut nempe ab iis succideretur.*

VIII, 5.

5. Elegantem oppositionem initii versus tertii et verbis et sensu facit initium huius versus. *Ut Israel abiicit felicitatem suam, ita abiiciunt eum ipsius, in quibus spem posuit, simulacra.* נָנָא עֲגַלְתָּ שְׁמֹרְךָ: praeteritum propheticum, significatione futuri, quasi eventus iam adsit. *Abiicit te, o Samaria, vitulus tuus.* Suffixum וְ ad verbum גָּזָב ex usu Hebraicae linguae facile suppleri potest, cf. Gesen. Lehrgeb. p. 734. Poetico enim modo fingit vates malum, quod fieri sinat simulacrum, cum potestate impediendi nullam habeat, quasi ab eo inferatur. Remoto tropo: *deserit te in angustiis tuis idolum, quod mihi, omnipotenti tuo auxilio, praetulisti.* cf. Schmidt ad h. l. Samaria synecdochice posita est pro universo regno Israelitico, quoniam urbs regia fuit. Incertum est, num uterque vitulus Bethele et Dane usque ad eversionem regni permanserit, an, quod probabilius e nostro loco fit, alter in Samariam translatus sit, postquam fines imperii, in quibus Dan sita erat, saepius a Syris et Aasyris expugnati fuerant. Id tantum ex historia illorum temporum memoriae mandatum est, Ahabum regem Samariae sacra Baali constituisse, eadem autem a Iehu rege deleta esse. 1 Reg. 17, 32. et 2 Reg. 10, 27. Non video cur interpretes a significatione verbi וְ, quam paullo ante v. 3. probaverant, h. l. recesserint, quippe quae et huic nostro versui optime conveniat. Verterunt modo subduxit se, modo rancidus (abominabilis) fuit (v. c. Eichhorn: „Abscheulich ist dein Kalb, Samarien“), modo projectus est, LXX.: ἀπέριψε τὸν μέσχον του Σαμάρεια (pro גָּזָב legerunt גָּזָב). Hieron.: projectus est vitulus tuus Samaria. Chald.: erraverunt ad vitulum Samariae. Al. v. c. Liveleius et Rosenmueller iidem ellipsis accusativi supponunt, sed ubi nos suffixum וְ, illi suffixum וְ, supplient ita vertendo: *reiecit eos scil. Israelitas vitulus tuus o Samaria.* Videant interpretes, num nostra ellipsis simplicior sit.

Sed non tantum abiiciuntur ab idolis suis, sed *ira Dei in eos exardescit.* וְזֶה. Saltus vatis in pronominiibus ab altera persona ad alteram, de quo 2, 19. monuimus, et qui subinde redit, non amplius offendere

potest. **דָּרְךָ אַפָּלִי יְהוָה** locutio est saepius occurrentis Num. 11, 33. 2 Reg. 23, 26. Ies. 5, 25., anthropopathica de Deo loquendi ratione indicans *indignationem Dei* a poenas inde secuturas. **עֵד־מֹצֵא כִּי יְכַלְּנִיקִין**: quoniamque s. *quamdiu probas mentis esse non poterunt?* Interrogatio, quae apud seriores scriptores saepissima relative ponitur, sic etiam a nostro vate adhibetur 9, 14, 14, 10; cf. Prov. 23, 35. Quod si hoc nostro loco interrogatio proferretur, simplex et facilis orationis series tolleretur; quod appareat ex Hieronymi explicazione, qui verba ita necrit: *illis non audientibus convertitur ad alios et quasi ad tertiam personam loquitur: usque quo non poterunt entendari?* Quae ista, inquit, *insania est*, *με δάντα λαχούν πονητικαίς οὐδεποτέ νόσον* *converti?* Si contra relative illa verba accipimus, oratio optime fluit, et sensum exhibet usitatissimum, nimirum: *Deum tamdiu Israelitis iratum fore, quamdiu ad eum redire nolint*, cf. 5, 15. 3, 4. 5. **בְּקִיְּנָהָרָה נֶלֶג:** *non valent innocentiam*: scil. *prae-stare*, ut secundum Gesenium suppleatur *τίσθυλον*, cf. Iob. 42, 2. Ies. 1, 13. Ps. 101, 5. LXX.: *ἔνας τίνος οὐ μὴ δενανται καθαρισθῆναι ἐν τῷ Ισραήλ;* quae posteriora verba ad versum sequentem pertinent.

6. **כִּי** coniunctio est vere causalis hanc novam sententiam precedentibus adnectens. Causam enim cur Iehovae ira illos improbos punitura sit, ad v. 5. addit: **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** i. e. *ex Israele ortum est illud ipsum idolum.* **בְּנֵי** i. e. *vitulus.* Copula **וְ** auget significationem pronominis, ut Latinorum *idem*. Qua ratione illud idolum ortum sit sequentia docent. Non enim ita, ut ipsi sibi id excogitaverint, quod vult Hieronymus (qui quidem sibi repugnat dicendo: *ex Israel ipse est, non ab aliis, ait, vitulum gentibus accepistis, ut Baal et Astaroth a Sidoniis cet. sed vos ipsi, quod in Aegypto didiceratis, fecistis*), sed: *quoniam inter vos factum est.* **חֲרַט עֲשָׂרָה:** artifex fecit illud. Ex eadem causa saepius *insania cultus illorum idolorum a viris sacris deducitur*, cf. 13, 2. Ies. 40, 19. 20. et plura loca apud Michaelem et Rosenmuellerum, **וְלֹא אֱלֹהִים הוּא** *non Deus est*.

VIII, 6.

Eichhorn: „ein Gott der Phantasey.“ Non fuit quidem sententia eorum, qui idolatriam introduxerant in Iacobi posteros, ut illa monstra facta pro Diis ipsis haberentur, sed ut signum aliquod conspicuum divini numinis exhiberent. Hinc Aaron, cum vitulum aureum erigeret Exod. 32, 4. 5., coram eo posuit altare, ut ibi Iehovae sacra fierent. Hinc obiurgatio illorum ambiguorum, qui semper ad Deum clamare contenderent, dum idolis sacra facerent. Verum, ut fit, plebs insipiens inter Iacobitas, ut inter reliquas gentes ipsosque Christianos, subtile illud discrimen non capit. Imaginem veneratur, numinis imagine signati obliviouscitur. Sic legimus Exod. 32, 4., postquam Aaron vitulum fabricatus erat, omnes voceratos esse: *en Deos tuos Israel, qui te ex Aegypto duxerunt.* Quo factum est, quod diserte SSA testatur Israelitas, dum adorarunt vitulos et Baalem, Deum dereliquerunt et creatoris oblitos esse vid. Deut. 31, 16. 1 Sam. 8, 8. Ps. 106, 13. 21. et ap. nostrum 2, 15. 8, 14. 9, 7. cf. Am. 5, 25. 26.

כִּי שְׁבָבִים יְהוָה h. l. alio sensu exhibetur, quam in priori huius versus commate. Non enim propterea Deus Israelitis iratus erat, quod in שְׁבָבִים illud simulacrum erat dispergendum; sed quoniam Deus et vitulo et opifici idolum conflanti iratus erat, propterea dispergendum erat. Melius igitur coniunctio כִּי h. l. obtinet significationem *itaque*, ut ne praecedentis orationis causam indicet, sed ut praecedentia causam posterioris sententiae contineant, cf. 5, 7. 6, 9. Ioel. 1, 12. Hebraei subtile illud discrimen ignorantes nemus causalem omnium horum meinbrorum, quamquam in re diversum, una tamen voce admodum vagae significationis indicarunt, quam orationem in versione non aptius aequiparare censemus, nisi ut כִּי initio huius versus reddamus: *siquidem*, postea autem repetita particula: *et — et* ut tamur, ut (certe ad sensum) 2, 4. 7. cf. Ioel. 2, 11. 22. שְׁבָבִים, quod hac forma semel modo occurrit, sed formā שְׁבַּבִּים Iob. 18, 5. et Chaldaicā شَبَابِيَّا Dan. 3, 22. 7, 9., illustrat

Gesenius ad h. v. ex Arab. شَبَّبِيَّا accendere. Hinc: scin-

sillas ignis, quae significatio in locis laudat, non obnoxia dubio est. Eodem sensu et h. l. intelligendum esse sicut det non modo ista analogia, sed locus Exod. 32, 20, ubi Moses de monte Sinai reversus aureum vitulum ignis exustum in pulverem contudisse et in aquam dispergisse narratur. Hunc locum vatem respexit mihi per suum est, quemadmodum saepius eum dictis et factis veteris historiae sacrae uti vidimus ad rem suam pingendam, cf. 2, 5. 17. 6, 7. 8, 13. 10, 10. Ita non tantum obscuritas verbi nostri, qua iam antiquae versiones laborarunt sed etiam sequentis versus clarior fit. LXX vertunt: διδρι πλανῶν (seducens s. decipiens) τὸν ἀμφορευτὸν Σαμ. Hieron. ab Hebraeo doctore accepit esse: ανανεωρῶν σύλληπτα per aërem volantia. Bochartus, quem plerique recentiorum secuti sunt, a Talmudico verbo בְּשָׁבֵךְ frangere derivat, ut sint *fragmenta*. Chald. historie Mosis proprius accedit, ita: *in fragmenta tabularum redigetur*.

7. Versus et difficilis est, et sententia eius ab elegantia vatis nostri recedit, si lectionem vulgarem sequimur. Quaeritur enim, quomodo vates plane ex opinato in imaginem tam singularem tamque ineptam inciderit: *seminant ventum, metent turbinem*, in qua illud etiam offendit, quod in utroque membro vates idem tempus, idque futurum posuit, quorum primum haberet praesentis significationem. Imagines apud vatem nostrum semper arctissime inter se et cum praecedentibus cohaerent; altera ex altera oritur. Non enim delectus, sed nimia extensio imaginum nonnunquam vituperanda est. Omnia bene se habent, modo pro *וַיְמִתְחַדֵּשׂ וַיְמִתְחַדֵּשׂ* et *וַיְמִתְחַדֵּשׂ* legatur *וַיְמִתְחַדֵּשׂ* et *וַיְמִתְחַדֵּשׂ*: *ventus eum scilicet* vitulum in scintillas et pulverem mutatum *disperget*, *turbo vehemens eum metet*. Ita non vanitas tantum illius idoli ulterius pingitur, quod vati accommodatissimum est, sed, quod maximum est, pergit etiam vates in accommodatione sortis, quam ille primus vitulus Aaronis habuit. Exod. 32, 20. quid Moses fecerit vitulo adusto et in pulverem contuso narratur verbis: *בְּשָׁבֵךְ עַל-פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ*. Hunc itaque vitulum vates aequo vult dispergi. Hinc *וַיְמִתְחַדֵּשׂ*. Quoniam autem in verbo

, 7.

simul inest notio seminandi (paronomasiā, quam
sio nostra assequi nequit), imaginem de messe anne-
. *Procella*, inquit, *quod ventus seminavit, ut in*
ise auferet. Imago est eximiae gravitatis: ubi enim
cella messem facit, omnia abripiuntur et perduntur;
efficacius vanitas simulacrorum et insania idolola-
ie describi poterat. Huic autem imaginī de messe
aeret, ad metaphorice designandos fructus quos cul-
ille impius vitulorum producturus sit. *Nullus ibi*
culmus erectus et sanus. Pulvis et scintilla cul-
m gignere non possunt. קְמִיה a כַּיְקָה est: *culmus*
erectus et sanus, cf. Ies. 17, 5. Jud. 15, 5. Ita etiam
us masculinum in לְ suo loco est: pertinet ad עִילָּו.
odsi ad תְּחִזְקָה referendum esset, auctor scripsisset

אֶלְמֹנוֹ: *germen, herba segetis* בְּלִי יֵעַשׂ קְמָה: *non*
feret farinam, scil. grana unde farina fiat. Meta-
orā remota: *scintilla et pulvis eius a procellā sub-*
a nulli usui erunt. Hoc tenus vates nil aliud indi-
e voluit, nisi vanitatem idoli, cuius nullum fructum
sturi sint Israelitae. Sed addit אֶלְמֹנוֹ זְרִית יְבָלָעָד: *forte proferat farinam'* (scil. non procella, sed vitu-
n, ad quem pronomen לְ nos delegat), *barbari*
n devorabunt i. e. quod de cultu idolorum exsistit,
aliud est nisi hoc: facilis praeda barbarorum erit.

Barbari igitur soli fructum vestrae impietatis et
herstitutionis habebunt. Ita nexus idearum vatis dili-
citer secutus hanc meam de hoc loco sententiam ver-
ne exhibere et prolatam lectionem interpretibus com-
mandare non dubitavi. Ceterum quamquam nulla co-
sum et versionum auctoritate nitatur, simplicissimo
modo inveniri potuit, cum sciamus accentus multo
rius, nonnunquam, fortasse h. etiam l., ex auctoritate
IX. ortos esse, LXX. autem ipsos nimium incuriosos
ponderanda lectione et iudicanda auctoris mente
isse.

Quod ad vulgarem lectionem attinet, in primo
embro: *ventum seminant est; vanos venti similes ido-*
rum cultus seminant, alterum membrum: *procellam*
stent, si sensum habet, nil aliud indicat quam: va-
norum impietatis causā ut a procella abripiantur

in perniciem. Sed quorsum tum reliquae imagines de culmo, de germine et de farina? In procellâ non solida substantia inest, quae comparationi aliquam copiam praebat. Itaque aut vatem ineptiae accusemus, aut ad emendandam lectionem recurramus, aut verbis quas non insunt iniiciamus necesse est. Sic v. c. Eichhorn: „Wind ist's was sie säen, und Wind ist's was sie erndten,” quasi nil verbis contineatur nisi *notio vanitatis* ab Israelitis quaesitae et inventae. Verum omnino contra usum verbi נָבָל, quod non *ventus* est sed *procella* (vid. Gesen. Lex. ad h. v.), e vulgari quidem nostri loci lectione sine tropo: *pernicies*. LXX. autem ipsi hunc locum iam ita emendare studuerunt; ἐτιμάθορα ἔσπειραν καὶ οὐ καταστρέφουν αὐτῶν ἐκδέξεται αὐτὸν δράγμα οὐχ ἔχον τοῦ ποιῆσαι ἀλευγον: quia a vento corrupta seminant et subversio eorum ea suscipiet. Non est manipulus habens vim faciendi farinam. Chald.: *Nam domus Israel similis est ei, quod ventus disseminat et turbo demetit, in quo non est stans seges, proventum non faciet: quodsi forte opes compaverint, gentes depraedabuntur eas.*

8. נָבָל יִשְׂרָאֵל: *absorbebitur Israel.* Schmidt recte sentit praeteritum esse propheticum pro futuro. Fervor enim indignationis prophetas rapit, ut quod adhuc futurum est, quasi rem praesentem designent. בַּעַד est i. q. אֲכָל 7, 9. cf. Ies. 9, 15. *penitus consumere.* Quod vates repetito verbo נָבָל e v. 7. dicit: *absorbebitur Israel*, iterum nostram praecedentis versus interpretationem confirmat. Non enim opes et alia commoda a ventosa satione carpenda, sed Israel ipse absorbebitur, quae fuit farina s. fructus idolatriæ. רֹחֶם iam facti sunt. Non enim tempus exspectandum est. Iam adest eorum poena. נָזִיר i. q. v. 7. בָּרָבָרִים modus relativum exprimendi ut 7, 11., ut *vas cuius nullum est pretium vel potius desiderium* Ier. 22, 28. 48, 38. Ps. 31, 13. LXX. exūντος i. e. secundum Hieron.: *immundum.* Sens: *contemptio iis continget ab illis gentibus, quas amore et studio prosecuti sunt.* Exemplum habemus in hi-

VIII, 9.

istoria Menahemi, quod aine dubio vates spectavit. Conatus erat Assyrios magno pretio soluto eo adducere, ut pacem secum facerent 2 Reg. 15, 19.

9. Revera autem populum in eo peccasse, quod barbarorum amicitiam tam studiose quae siverit, nunc uberioris vates exponit. Nam ascenderint, ait, in *Assyriam*. מִן pro יְמִינָה, ut saepius, cf. 2, 6. 7, 11. Dicitur autem *ascendi in Assyriam*, quoniam magis mari remota in elatiore regione sita erat. Ascendunt cœū onager sibi solitarius errans. In nomine נַרְבָּה deest particula comparativa ו. Comparantur Israelitae negro, ferae in deserto circumvaganti, indomitas sed non rapaci, cui potius aliunde insidiae strpuntur. Ita sere describitur Job. 39, 1—8., ubi cum rupicapris et cervis uno tenore recensetur et a LXX. ὁντος ἀγριος vertitur, cf. Sirac. 13, 19. Haec descriptio optime designat gentem Israeliticam, quae inconstans atque incerta et a vero Dei cultu ad idololatriam, et ab auxilio Iehovae ad Assyrios Aegyptiosque errans legum divinarum correctionumque ab iis sibi impositarum impatiens, ipsa inops et inermis insidiis et vexationibus peregrinorum patebat. Praeterea in voce נַרְבָּה est lusus verbi cum sequenti nomine בָּזֵד לֹא. *solitarius sibi* vocatur, non quod etiam τὸν δύσωπόν consortium fugiat, ut nonnulli perperam sumunt: est enim animal in desertis gregarium, sed quia est eremicola et in locis desertis et solitariis versatur, cf. Job. 24, 5. Ier. 2, 24. al. vid. Michaelis ad h. l. cf. Bochart. Hieroz. I, 219. לֹא est dativus commodi indicans, quod quis ubi ipsi ex suo arbitrio et ad suum commodum faciat, ut Iudei, qui non prophetas et probe de se sentientes consulebant, sed sibi ipsis fidentes studium barbarorum quaerebant. Alii pleonastice positum esse putant, ut Exod. 18, 27. Ies. 31, 8. Am. 2, 13. Comparatio non valere potest de rege Assyriorum, nam imagini onagri nil violentiae, nec crudelitatis nec ferocitatis quid inest; deinde אֲשֶׁר אֲשֶׁר ex usu loquendi Hebraeorum non est: ad regem Assyria, sed in *Assyriam* ascendere. Illud sonaret חַלְבָּה אֲשֶׁר אֲלֹהָי אֲשֶׁר עַכְיָה est i. q. אֲשֶׁר חַלְבָּה.

7, 11. *Sunt tamen interpretes, qui ita vertant: ascendunt ad regem Assyrias, qui ferae instar crudelis est.* Eichhorn: „dem nicht zu bändigenden wilden Esel.“ DeWette: „Sie wenden sich zu Assyrien. Doch wie ein Waldesel ist's allein für sich.“

אַחֲרֵיכֶם תָּבוֹא אַהֲרִים. Ephraim collective ponitur pro Ephraimitis cf. 7, 1. *Mercede conduxerunt amores i. e. favorem barbarorum*, quod ad historiam Menahemi spectat 2 Reg. 15, 19. Dictum est in maius Israelitarum opprobrium, cf. Ez. 16, 33. Est enim ex oletorum scortorum, mercedem dare amasis ut commercium secum ineant. Eichhorn: „Liebkosungen verspendet Ephraim,“ quam explicationem videtur coniug. Hiph. **תְּחִנָּה** non patitur. LXX. plane aliud quod habent: **κανέθησαν εἰς Ἀσσυρίους, κανέθαλεν καδ' ἐπωτὸν Εφραΐμ δῶρα μηγάπτισαν:** germinavit apud semet ipsum, i. e. illi ipsi, non Deo crevit Ephraim, munera dilexit, ut largisse videantur **פָּרָן** et **דְּחִנָּה אֲחַדְמָה**. Hieron.: *ascenderunt ad Assur imitantes onagrum solitarium non ut ovae pasti a domino, sed male abutentes libertate sua et abducti in captivitatem.*

10. Quae eorum fiduciam in barbaros nunc secura sint, describit. **כִּי** iterum ut v. 6. latioris significatio est, causam minime exhibens, sed oratione quasi praecedentem et consequentem coniungens, ut Latinum sere *siquidem*. **כִּי גַּם כִּי:** *siquidem etiam*, vel latinis: *cum autem*, qua ratione Hieronymus nostra verba solvit: *sed et cum*. Al. *etiamsi*, ut Ies. 1, 15. Sed vis oppositionis utrique membro non inesse videtur. **ירְבָּה** enim non indicat amores *assequi* sed *mercede oblatā querere*. Itaque v. 10. magis continuatam sententiam praecedentium tali modo indicat, ut poenae comminatio insit. Sens.: *cum autem amores illos mercedata inter barbaros querant, eisdem ad interitum eos, qui sibi ipsis fidentes tam impio consilio ad Assyrios errant, colligam.* **הַלְעֵל:** nunc i. e. brevi tempore idem quod postea **מַעַט צָבֵק:** *colligam eos scil. Israelitas, nimirum ad mortem, s. interitum ut 9, 6,* et verbum synonymum **בָּסָן** 4, 3., cf. Gen. 25, 8. 33, 25.

I, 10.

erum sensus fere idem est sive legatur בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְבְנֵי כָּנָעַן, cuius utriusque lectionis auctoritatem ceimus apud de Rossium. Dando enim conducunt barborum favorem. Verbum צְבָא ab interpretibus vario do explicatum est. Alii putant esse: colligam eos, abducantur in Assyriam ibique dispergantur, utique incinium eventui accommodatum; al. compellam eos Samariam aliasque urbes, ut ibi capiantur; al. voluntam eos tempore redemptionis eorum, ut libertatem et publicam eorum restituam; al. ad barbaros referit; colligam ipsas gentes, ad quas Israelitae coniunt, non ad salutem, sed ad interitum eorum. Non: congregabuntur ad pugnam et vici pariter lucentur, LXX.: διὰ τοῦτο παραδίδονται ἐν τοῖς ἔθυσεν, εἰδότες αὐτοὺς, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל passive intelligent.

וְיִחְתַּפְּצֶה בְּנֵי שְׁמֹעֵל מִלְּכָה. Verba admodum ata per interpretes. Quodsi, ut in multis codd. est בְּנֵי (ל sine Dagesch) legitur, cf. Michaelis ad h. l., נִזְמָן: parturire, dolere Ies. 13, 8. 23, 5. derivandum aperaret, ut sensus sit: brevi principes dolebunt ppter omnis regis i. e. brevi principes aegre ferent se a rege Assyriaee sibi illatum. Id optime concire videtur orationi vatis. Confugerunt Israelites ad Assyrios, ut eorum opem quaererent, prines favorem eorum conduxerunt gravissimis tribus. Rem ita bene gestam esse plebs et principes exiarunt. Errarunt autem. Tributa soluta erant, frustra salutem et faustum rerum eventum sperauit. Plebs brevi prolapsura erat in interitum, prines autem succubituri oneri a rege Assyriorum ipsis to. Alii ab eadem radice derivantes interpretati sunt: uiescent paullisper propter onera, quae ipsis reges principes imponunt, ut pecuniam regi Assyriorum vident. Ita Hieron. LXX.: καὶ κοπάσουει μικρὸν τοῦ οὐ (ad ungendum ἡγέρων pro Νηρῶν) βασιλεῖα καὶ ἀγένει. Drusius et Dathe adeo ironice accipiunt: quiet paullisper, degent paullisper quiete in terra Assyriaca, nimirum servili conditione. Al. e. lectione γα radice בְּנֵי, interpretati sunt e locis Iud. 20, 31.

Ez; 9, 6. 2 Chron; 29, 17. *incepérunt*, ut plures Hebraeorum probante Rosenmüller. Verum haec interpretatio ea difficultate laborat, quod vel *mora inusitata* *wyp* sumatur pro infin. verbi *מִנְעָד* *minui*, vel ellipsis difficultis inventu supponatur v. c. *incepérunt premi* a. *gravari*, vid. Rosenmüller ad h. l. Kuinoel et Gesenius... hanc difficultatem evitatur significationem aliam verbi *לְלַקֵּחַ* quae siverunt, eamque invenerunt.

in Arabico verbo *حَلَّ*; *solvere*, unde h. l. Hiphil: *liberare*. Cf. vers. Kuinoelii: *gentes contra eos congregabuntur*; *liberabuntque eos paullum a regibus et principibus qui iis tanto oneri sunt*. Quos sensum vatis penetrasse vix dixerim; *שָׁרֵךְ*. Alii, inter quos omnes veteres interpres, supplent copulam *h*, quam etiam plures codd. apud de Rossium et Kennicottum habent, si usrumque nomen sit genitivus: *regis et principum*; si reseniorum appellativum esse maiestaticum regis Assiorum putant: *rax principum*, cf. Drusius, Boeck, Eichhorn, modo perquam ex arbitrio; nam locus Isa. 10, 8., ad quem provocant, omnino nihil ad rem facit. Non enim credi potest utrem nostrum illum Iesum locum imitatum fuisse, quippe qui serioris originis est; si antem imitatus fuisse, ipsi scribendum fuisse *הַלְקֵחַ* quemadmodum Es. 26, 7.

XII.

Cap. VIII, 11 — IX, 7.

Prout Ephraim altaria auxit, ut peccata sua ibi committeret, ipsa ei peccato sunt. 12. Multas ei scripsit leges, quae tamen tamquam alieni quid ab iis reputantur. 13. De oblationibus mihi debitis gloriantur. Ubique offerunt carnem eaque vescuntur. Nequaquam Iehova talibus sacrificiis delecta-

potest. Iam memor erit eorum impietatis, punit eorum peccata, ipsique in miseriam Aegyptiam revertentur. 14. Israel quoque obliscitur reatoris sui, exstruit sibi palatia, augetque Iuda umertum arcium stuarum, sed ignem immittam in ius urbes, quo palatia eorum consumentur. IX, . Noli laetari Israel, nec exultare velut genes. Nam a Iehova defecisti. Amore traheris ad opiam donorum, quibus replete sunt tuae areae. Area et torculari non pascentur, et mustum iusta ibi quaerent. 3. Non enim manebunt in terra Iehovae. Redibit Ephraim in Aegyptum et sud Assyrios immundis cibis vescetur. 4. Non num Iehovae libabunt, nec ei grata sacrificia facent. Inter luctum et lacrymas panem suum edent, npia eorum alimenta inquinata erunt. Cibus ad tam sustentandam ab iis capietur, nec erit qui feratur in templum Iehovae. 5. Quid facietis ebus solennibus sacris dicatis? quid temporibus storum Iehovae? 6. Heu cum effugerint prae vastatione patriae, Aegyptus mortuos eos colliget, Memphis eos sepeliet. Quod autem caras eorum des argenteas adtinet, ab urticis occupabuntur, omnia eorum a spinis. 7. Imminent dies poerum, imminent dies vindictae; Israel eos sentiet,

---

Novum fragmentum cf. introd. p. 78 sq. quod vel posteriora tempora Menahemi, vel in media Pekahi cidere videtur. Sensu omnino recedit a prioribus. Dumi illuc de propensione Israelitarum opem barbarorum traerendi, hic de superbia populi propter excellenteritatem datus sacri, propter splendorem urbium, propter ab-

undantiam fructuum sermo fit. Dum illic de anxietate Israclitas premente exponitur, hic de gaudiis eorum agitur. Praeterea mentio fit Aegyti singulari modo, de qua in praecedentibus ne verbum quidem occurrit.

II. בְּ. Si quis vellet coniunctionem causalem premere ad copulandum hunc versum cum praecedentibus, res diversi generis coniungeret. Hactenus enim de insano foedere cum Assyriis sermocinatus esset vates, quod Israelitis detimento futurum sit, nunc copiam altarium et eorum securitatem in culta licet magnifice tamen impio carpit. Praeterea prorsus novus nexus causalis in verbis nostris reperitur. Coniunctio בְּ h. 1. idem valet quod 4, 6., scil. *quia*, *prout*, ita ut secundum Schmidtium ad h. 1. apodosis ad particulam causalem demum postea sequatur, verum non ut Schmidt vult in ultimo verso capit is, sed in ultimo verbis versus nostri: דָּיוֹ-לְזֵבֶחַת לְחַטָּאת h. sensu prouti Ephraim altaria auxit, ut ibi flagitia idolatriae suae committeret, altaria ipsa ei peccata sunt. Israelitae enim aras suas exstruentes duplex peccatum commiserunt: Deus Exod. 20, 4. 5. interdixerat, ne quis sibi faceret simulacrum, illi autem in altaribus idola venerabantur, cf. Lev. 17, 3-7. et Deut 12, 12. 13.; itidem in uno tantum loco sacra publica fieri iusserat, illi autem in innumeros locos sacrificium abibant. Itaque vates revera ad vituperationem suam saepius iam obviam reddit, hoc sensu: οὐς qui pietatem vestram afferentes altaria in honorem Dei exstructa commemoratis, peccatum commisistis, nam exstructa sunt et contra Dei voluntatem, cui tantum sacrificia altaris a se ipso constituti placent, et peccatorum vestrorum causa, ut nempe simulacula ibi collatis. Ceterum causam non video, cur, ut quidam interpres malunt, verbo נִזְבְּנָה altera vice aliud sensum substituamus quam priore, ut nempe primo loco sit peccare, altero puniri. LXX.: ἐγένοντο αὐτῷ θυσίαι για μητρικένα, dilecta, pro quo alii codices ἐπλημμελημένη deficiencia.

12. בְּנֵי futurum h. l. significationem praeferit habet, ut saepius, cf. Hab. 2, 1. Glass. Phil. S. p. 312.

III, 12, 13.

תְּרֵבָה, pro quo ex adnotazione Masorethica legendum
הַרְבִּי (הַרְבִּי): *multitudines legum mearum*, scil. per Mo-
ten et prophetas divinitus inspiratos traditarum. Qui
usitatum futuri adhibendi modum in verbo vindicare conati fuerunt, supplerunt וְנִ if scribam. Hieron.
adeo totum comma prophetiam esse autumavit, ita
xplicans: scribam ei *multiplices leges quae velut alienae reputatae sunt.* LXX.-legisse videntur בָּרוּךְ: κατα-
γάψω αὐτῷ πλῆθος· καὶ τὰ νόμιμα αὐτοῦ εἰς ἀλληγορίαν,
addiderunt praeterea e versu sequenti θυσίαστην
τὰ μητηρέα, ut lectio inde procedat מִאֶחָדָי pro
הַבְּרָהָב. Sensus utriusque versus hic est: auxit Ephraim
ltaria sua, sed non ut Deo probetur, sed ut peccata
sius eo ipso facto augeantur. Evidem contra iis
uxeram leges, ut iis obediendo plurimae parti sacri-
ciorum supersederent, mihi magis magisque proba-
ntur cf. 6, 6. Ies. 1, 11-17. Ps. 40, 7-10. Verum
e non audiunt, leges non curant, sacrificia verum
ei cultum, leges autem alieni quid esse reputant.

13. יְהוָה הַבָּרָה, nominativi absoluti, cf. 6, 8.
, 8. al.: quod attinet ad sacrificia donorum mearum
הַבָּרָה substant. a rad. יְהָבָה: dedit. Intelligitur id ge-
ns sacrificiorum, quod מִקְרָח Lev. 2, 5. vocatur. Prae-
ceptum enim erat, ut immolarent primitias et optimas
irtes frugum pecorumque a Deo iis benevole datorum
um. 18, 12-18. Exod. 23, 19. 34, 26. Lev. 2, 23, 10-
2. Eae ita sacrificandae erant, ut pars combureretur,
ars sacerdotibus stipendio esset Lev. 2, 9. 10. Id au-
tem Israelitae moribus corrupti non amplius curabant,
quippe quorum sacrificia lautis epulis et luxurioso com-
mercio occasionem praebenterent, cf. 4, 18. Quae innu-
te videntur sequentia בְּשָׂר וְאַכְלָל: carnem im-
molant etque vescuntur. Iehova autem iis (sc. sacri-
ciis) non delectatur. Repugnat enim praceptis eius
et propter eorum abusum ipsa peccata sunt. Bene Hiero-
nymus: Altaria idcirco fecerunt, non ut mihi placerent,
ed ut multis hostiis immolatis carnes earum comedel-
ent, nec suscipiet eas dominus, quas non illi sed suo
ventre immolaverunt et gutturi. Nonnulli secundum

Kimchium וְתַבִּרְכָּה וְתַבְּרִכָּה revertunt: donā, quae ipsi putant dare mihi, quae tamen non mihi immolant, sed sibi ipsis, ut ea comedant. Chald.: sacrificant, quae et rapina colligunt. LXX. ad sensum non ad verba; οὐδὲν θέσσας θυσίαν, καὶ φάγωσι κέτα, κόριος οὐ προσδέξεται αὐτά. Cum autem sermo Dei a vate recenseatur, vates ut saepius cf. 1, 7., a prima in tertiam personam transsilit, ita ut eius verba זְהֹה לֹא רְצִיכֵי idem valeant ac si dixisset זְהֹה לֹא רְצִיכֵי אֶתְחָסֵךְ. Non igitur ad arcanum de verbo Dei h. l. locuturo configiendum est, ut p̄ interpretes nonnulli fecerunt. Sens.: his non delector. Eandem sententiam in sequentibus gradatim severius exhibet, יְמִימָה שׁוֹנֵת memor erit sc. Iehova eorum impietatis. יְמִימָה שׁוֹנֵת puniet eorum peccata. cf. 9, 9.

הַמָּה מִצְרִים יְשׁוּבוּ illi ipsi revertentur in Aegyptum, nimirum in servitutem et miseriam Aegyptiacam. Haec poenae loco recensentur ex antiquo vaticinio Dem. 28, 68. cf. introduct. p. 39. et 79. Quod vulgo vi docēti praeēunte Hieronymo verba interpretantur: revertuntur auxilium quaesituri ad Aegyptios, cum item ad Deum redeundum esset, indeque concludunt, hano prophetiam ultimis temporibus regis Hosea editam esse, id admitti nullo modo potest, et quoniam verbum שׁוֹרֵב, certe in coniugatione prima, semper reditum aliquem involvit, et quoniam omnis nexus huius particulae plane aliud tempus indicat (cf. introduct. p. 78.), et quoniam oratio versus nostri commemorationem poenarum expositarum continet, denique quoniam interpretatio nostra hoc comma cum 9, 3 — 7. optime componit. Cum enim utique ex illis versibus c. 9. præ sagium futuri exilii Aegyptiaci, quamquam eventa non comprobatum omnino evelli nequeat, non intelligo, cur hoc nostro commate simplicissimam explicationem admittere dubitemus, eam nempe, quae parallelismo sequentium versuum confirmatur. Gradus poenarum sic constituuntur: Iehova iis non delectatur — menor erit eorum impietatis — animadverteret in eorum peccata — rursus abducet eos in Aegyptum. Alii metaphorice verba nostra interpretantur, v. c. Rosenmuell. ut 10

III, 14.

o, 26. בְּרַךְ מִצְרָיִם, eo sensu: *abducentur in Aegyptum* (cf. Eichhorn: „in ein Aegypten sollen sie von neuem kommen“). Alii; ut Drusius: *redunt in Aegyptum non hostiliter deportatūri, sed pariae suae vastitatē evitaturi*, uti Ier. 43, 4. al. trumque nimis artificiose excogitatum.

14. וַיַּשְׁבַּת יִשְׂרָאֵל אֶחָד עַשְׂרֵה. *Futura cum et conservo in prioribus membris vim habent praeteriti atius praesentis, in posterioribus praeterita cum eom et conversivo vim futuri. Postquam ad Ephraim surba fecerat v. 11., nunc ad Israelem sermonem diritt, qui quidem idem est, verum nomine mutato. Ad item etiam copula et spectare videtur: Israel quoque significare vult vates omnem gentem Iacobiticam pro rata contemtu Iehovae esse infectam. Ex eadem causa altero huius versus commate Iudeorum fastum reprehendit. Ad fastum Israelitarum in exstruendis non tantum altaribus (cf. v. 14.) sed etiam in palatiis aedificandis pertinet oblivio Iehovae. Nisi enim Dei oblitissent, minime fiderent arcibus et castellis, sed auxilio Dei toties promisso totque miraculosis eventibus significatio.* נִיקָן דִּכְלָות: *aedificat palatia*, cf. Ies. 13, 2. Prov. 30, 28. Hieron.: *delubra*. Verum si de deibris et templis adhibetur, semper fere ponitur דִּיבָּל יְהוָה. XX.: *sepulchrum*, pr. *Deo sacrati agri*, hinc nonnunquam: *lubra*, quemadmodum Hieron. vertit. Sed etiam *Iuda* נִירָבָה עֲרֵי בָּנָר: *auget urbos suas munitas*, itaque princeps sit eiusdem indignationis divinae. Valent haec time de temporibus Uiae, quo regnante procul du haec prophetia scripta est, de quo 2 Chron. 26, 9.

15. Construxit turres Hierosolymis, easque munitiones, construxit et turres in solitudine multosque putoeavit, fecit et Hierosolymis tormenta artificiosa, ibus per turres et pluteos dispositis tela ingentiaque ea iacerentur.

וְשַׁלְּחוּתִי אֲשֶׁר בְּעַרְיוֹן. Copula et habet h. 1. significationem adversativam: *sed ignem immittam*, cf. Am. 1, 7. 10. 2. 2. 5. Ita saepius apud poetas sacros ignes lati divini dicuntur, cf. Ps. 104, 4. Non igitur li-

quet, cur interpretes h. l. imaginem poeticam ita prosaice solverint, ut contenderent vatem dicere voluisse; *per hostes s. Assyrios immittam ignem in urbes Israelis.* וְאַכֵּלָה אֶרְמֹנְדָּה: qui (scil. ignis, cf. Am. 1, 14) *devorabit arces eius.* Nomen פָּנָן plerumque genere feminino adhibetur, cf. Gesen. ad h. v. Foemininum autem suffixum primos LXX. offendisse videtur, qui propterea verterunt: καὶ καταφέγγεται τὰ θυμόλια αὐτῷ scil. τὰν πόλεων. Explicanda est haec varietas generis eius usu poetarum Hebraeorum praesertim Hoseae, nomine propria populorum promiscue masculino et foeminino genere adhibendi. *Illud quidem populi respectu, hoc vero terrae aut synagogae ratione dicitur.* cf. Druus ad h. l. Similis varietas generum est Am. 2, 2. 3. Thren. 2, 5. Hoc l. aptius etiam masculinum בְּעִירִי patinere videtur ad יִשְׂרָאֵל, foemininum ad אֶרְמֹנְדָּה.

IX, 1. Pergit nunc vates in reprehensione Israelitarum, magnificientia urbium et sacrorum superbientia. Addit: pariter absurdum esse eorum gaudium propter abundantiam musti et frumenti, cum a Deo defecrint, qui ita in eos animadversurus sit, ut illis suis bus patriae donis non modo haud vescantur, sed iam dudum annunciat exilio 8, 13. inter lacrymas panem edant. *Noli laetari Israel אל-קִיל:* ad exsultationem, cf. Iob. 3, 22. Ps. 43, 4. Indicatur vehemens gaudium, cui Israelitae sese commiserint, dum bello et tumultibus vix peractis in otio degentes felices temporum et messium vices experirentur. LXX. et Hieron. iterum legerunt אל קִיל: μηδὲ εὐφρατού, noli exsultare, Chald.: neque exsultet iuxta consuetudinem populorum. Certe ad sensum utraque lectio idem valet, Schmidt vertit ē loco Dan. 1, 10.: super similitudine i. e. super simulacro s. super vitulis tuis idololatricis, quasi res optime gesta et Deus tibi propitius sit. בְּעִירִים: ut barbari, cf. 7, 8. S. V. Rosenmueller ex Abaranele suadet legi בְּעִירִים i. e. cum barbaris, quod non nulli codd. apud de Rossium et Kennicottum habent. Verum res non tanti est, ut a vulgari codd. et vers. lectio ne recedamus. בְּיַגְּרִת בְּעִירִים אל-קִיל: scortaris con-

, 1. 2.

: *Iehovam*, i. e. ut 1, 2. al. *idola repereris*. De aepositione composita מִעֵל idem valet quod de מְאֹרֶרֶת מִעֵל 2, 4., מְבָרֶת 4, 12., scil. praepositione afixa מִן contrarium alterius indicari. עַל est *versus, ad, go* מִעֵל: *contra*. Latini hanc praepositionum compositionem non habent; sens. est: *nam a Iehova defecisti.* אֲנָשָׁן: *diligis mercedem meretriciam*, i. q. אֲנָשָׁן 14; cf. Deut. 23, 19. Ies. 23, 17. Sens.: *illa mercede lectoris*. Loquitur nimirum vates ex errore impiο aelitarum dona terrestria ab idolis sibi data esse revertantur, quod plane respondet orationi 2, 9. 14. Alii ορια nominis significationem tenentes ita vertunt: *rcedem tuam meretriciam idolis tuis offerre amas in aribus, quae iuxta aream tuam constituesti*. Verum talibus altaribus nusquam in SSa aliquid legitur. ael contra semper pingitur mercedem meretriciam ab lis exspectans. Denique ita vertendo verbis maximis infertur. *Merces illa meretricia* עַל בְּלִגְנָנוֹת רְגָנָן: *per omnibus areis frumenti nil aliud indicat nisi: ages fertilissimorum agrorum, quibus areae tuae retas sunt.* Similiter Hieron.: *mercedem fornicationis ze areas multas et torcularia reputasti, ut rerum nium abundantia fruari: ideo area et torcular trium et vinum non facient.* Legimus enim sub Ahabo Helia famem gravissimam fuisse in Samaria. Eo spore iuxta literam area et torcular non pavit eos in egestate tabuerunt.

2. גָּדוֹן וַיַּקְבֵּל אֶת יְרֻעָם: *area et torcular eos non acet.* LXX. *legerunt* יְדֻעָם: ἀλλοὶ καὶ ληγὸς οὐκ ἔγνωσεν. וְתִירוֹשׁ יְכַחַשׁ בָּהּ: *et mustum mentietur in ea e. in terra Israelitica*, ut nempe referatur ad postea in terra יְהוָה cf. Gesen. Lehrgeb. p. 740. Pro eius legisse violentur multi codd. ap. de Rossium et chaelem et verss. LXX. Syr. Chald. et Hieron.: בָּהּ: scil. *Israelitis*. *Mentiri autem dicitur mustum, si em fallit, ut nimirum vino ex eo sperato non fruanter*, cf. Habac. 3, 17. Loca parallela ex Horat. Ep. 1, 7, et Od. 3, 1, 30. attulerunt Liveleius et Grotius, cf.

Kuinoel ad h. l. Quomodo autem area, torcular et mustum spem eorum deceptura sint, sequentia exponunt.

3. Non enim manebunt in terra Iehovae. Similis descriptio est Am. 5, 11. קָרְבָּן יְהוָה dicitur Canaan, quam sibi peculium legisse fertur Iehova Deut. 11, 12, 1er. 2, 7, 16, 18. Ez. 36, 20, v. Michael. ad h. l. קָרְבָּן rad. קָרַב: sedebunt, manebunt. בָּשָׂר LXX, iterum a rad. בָּשָׂר derivant: κατέκιντον Ἐφραὶμ Αἰγυπτον. Rectius: redibit in Aegyptum (cf. 8, 13.), nimirum ut ibi pristinam servitutem suscipiat, secundum Deut. 28, 68. Alii nimis anxii in inveniendo vaticinio eventu comprobato locum ita vertunt: revertetur Ephraim auxilia quas siturus in Aegyptum, sed frustra; nam in captivitatem abrupti in Assyria ob rerum omnium inopiam & ciborum defectum res immundas, a quibus natura humana alioquin abhorret, comedere cogentur, vid. Schmidt. Alii v. c. Grotius ita veritatem vaticinii vindicant, dicant: si non omnes, tamen multos e decem tribubus ad primum adventum Salmanasseri in Aegyptum uice receperisse, cf. Ies. 11, 11. vid. v. 6.

וְאֶתְנְבָרְתָּם אֱלֹהִים יְאַכֵּל. Vates nimirum sensit Asyriam tunc temporis magis etiam timendos esse, quam Aegyptios. Illi enim iamiam in patriam terroribus regi populoque injectis irruerant, dum Aegyptiorum arma dilebant. Cum autem Moses Deut. 28, 35. etiam locutus fuisset de gente vobis et maioribus vestris ignota, ad quam abducerentur ut ei servirent in rerum omnium penuria, imposito iugo ferreo eorum cervicibus usque ad interitum, cf. v. 47-50., quid mirum, quod vates illa gente Assyrios indicari suspicatus fuerit? fortasse antecps adhuc utrum ad poenam Israelitis inferendam Assyrii e v. 35. an Aegyptii e v. 68. a Deo sint vocandi, cf. introd. p. 80. Quae porro h. l. breviter dicuntur נְבָרֵת substantive pr. sordes, impuritia, i. e. cibi legi divinae retiti (cf. Lev. 11, 17, 4-16. cet.), in illo loco Deut. 28, 53-57., ad quem semper respexisse videatur vates, gravibus coloribus horribili modo pinguntur.

4. Verum area et torular non tantum ita spem eorum fallent, ne habeant qua vescantur, sed etiam

¶, 4.

ita, ne relictum quidem sit unde Iehovae sacra faciant. **לֹא יִפְכֶּה קַיִדָּה יֵין:** non libabunt Deo vinum, scil. propter inopiam. Erat genus sacrificiorum, de quo Gen. 35, 14. Exod. 29, 40. Lev. 23, 13., ubi ad oblationes frugum, **מִנְקָה**, libamina vini, **נָסָה**, adiiciebantur. Libationes istae iuxta modum et rationem in lege Moysica stricte definitae erant, cf. Lund. lüd. Heilighütter III, 39. 76. cet. Ut igitur utrumque genus sacrificiorum usitatissimum erat et inter se coniunctum, nimirum **כָּסָף**: Trankopfer et **מִנְחָה fertum**, Speisopfer, quod posterius, ut vel ab egenis offerretur, e simplissimis rebus, farina, oleo et thure miscebatur, cf. ev. 2, 1., ita et h. l. eorum defectus apte recensetur ad designandam inopiam, qua post largas messes et vinemias nihilominus laboraturi essent. **וּבְתִּירָחָה בְּרַבָּה**, quae iter vinum et panem commemorantur et cum decepta per arearum et torcularium cohaerent, sine dubio illa errata sunt. Ista autem **לֹא יִעֲרַב לְךָ**: non dulcia erunt, scil. quoniam propter inopiam omnium rerum minino non offerri poterunt. **עֲרָב** de sacrificiis Deo secundis saepius occurrit, v. c. ler. 6, 20. Mal. 3, 4. Describuntur sacrificia in libris Mosis ita, ut vocentur **רִיחָה קִיחָה לִזְהָה**; odor Iehovae suavis Lev. 1, 17. 2, 1. 3, 5. al., ex quo hanc nostram dictionem aptissime le sacrificiis adhiberi intelligitur. Conjecturae aliqui optissimae, ut **יעֲרַב** h. l. primariam radicis significacionem exhibeat: non Deo sacrificia miscebunt, repugnat, ut Rosenmueller monuit, id, quod **עֲרָב** nunquam in prima coniugatione verum unice in Hithpael significet: misoere. Nonnulli **וּבְתִּירָחָה** propter accentuationem ad sequens comma referunt. Verum concinnitas orationis gravius videtur argumentum, cur ad praecedens referamus. Verba in utroque membro ita sonant, ut vix dubitari possit vatem non tantum rei parallelismum, sed verborum etiam in animo habuisse: **לֹא יִפְכֶּה קַיִדָּה יֵין**. Glass. in Phil. S. sibi contradicit dum p. 625. **וּבְתִּירָחָה** ad **יֵין** et p. 966. ad **וּבְתִּירָחָה** refert.

5. Sed venient dies festi, ubi quilibet pius postea
forum Iacobi ad sacrificia properabat Lev. 23. Quid
tum facient? Verbis מִתְחַנֵּן inest emphatica apostro-
phe ad Israelitas, quibus instantes miseriae manifestissi-
me ante oculos ponantur. Nam vos, dicere vult va-
tes, vos estis, qui haec omnia brevi patiemini! בָּרוּךְ (cf. Num. 10, 10.) dies stati ubi festa anniversaria
a qualibet patrefamilias et ab universa civitate sa-
cris solemnibus dicata celebrabantur, cf. 2, 13. Iudei
et veteres Christiani interpretes diem vindictae s. ex-
cidii intellexerunt. נִמְלָא יְהוָה: gravissima festa cultus
divini, Paschatis, Pentecostes, tabernaculorum, cf. l. l.
LXX.: τι ποιήσετε ἐν ἡμέραις πανηγύρεως καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς
τοῦ Κυρίου;

6. Morte celebrabunt illa festa. פִּי־דָּבָר exclamatio dolorem et admirationem indicans. Particulam וְ
cum exclamatione coniunctam redundare interpretes sta-
tuunt, cf. Glass. Phil. S. p. 537., quemadmodum Zach.
3, 8. 9. eodem modo, sine particula וְ Ios. 2, 24
Sam. 10, 19. Gesenius in Lex. ad h. v. vim eius
particulae in interrogationibus respondere contendit
Gallicis: *est ce que?* Cur non in oratione directa omni-
no respondeat illis: *c'est que*, quae etiam non tantum
nexum causalem, sed nexus praecedentium et sequen-
tium liberiori modo efficiunt? Certe sic multae difficul-
tates in eius vi constituenda fugient. Hoc l. eodem mo-
do ut v. 16. significationem obtinet: *cum*, ita propius
accedens ad 8, 10. Sens.: *cum abierint prae vastatio-*
ne scil. aedium suarum.

מִשְׁׁנֶה pr. *prae i. e. propter vastationem.* Vastatio
enim causa praedicitur cur *e patria* sint abituri. Utrum
autem coacti an sponte *e patria* migraturi sint, vates
incertum relinquunt. Procul dubio quidem illud vatici-
nium Deut. 28. vi hostili barbarorum impletum iri co-
gitavit. מצרים תְּקַבְּצָם: *Aegyptus colliget eos mortuos*,
cf. 8, 10. Ez. 29, 5. Eichornii interpretationi: „Ae-
gypten wird fest sie halten,“ et usus verbi קְבַץ
et parallelismus sequentis membra repugnat. Melius

Ex. 6.

Boeckel: „Mizraim setzt sie bei.“ מִזְרָעֵם נָבַת מִזְרָעֵם: Memphis eōs sepeliet. Moph, quae מִזְרָעֵם vocatur Ies. 19, 23. Ier. 2, 16., Syris Maphes, Aethiopibus Mennph, Arabibus Misr, Graecis Μέμφις; tunc temporis metropolis Aegypti, aedificata a rege Mene Herod. 2, 15. et 23., quae post antiquiores Thebas et ante recentiores Alexandriam maxime floruit, in occidentali ripa Nili sita erat ad medianam partem Aegypti pertinens. Erant ibi praestantissima templo Phthais et Serapidis in quibus sacrati tauri Apides alebantur, quos Aegypti symbola divini numinis colebant. Ibi vere suum qui eos lecebat locum occupatutū erant Israëlitae exules, quippe qui mallent inter barbaros vitulos quam Iehovam cum suis patriæ civibus colere. Verum non ut secure vivarent, sed ut contēmti obirent. Istius olim magnificae et splendidissimae urbis nostris temporibus fere ne ruiae quidem supersunt, cf. Bellermann Handb. d. bibl. lit. 4. p. 152. sq.

Redit nunc vates ad sortem palitorum; quorum fastationem, תְּוֻ, iam antea indicaverat, ut Israelitum superbiam frangeret, cf. 8, 14. מִתְמַד לְכַסְפֵּת, nominativus absolutus, quod attinet ad delicias eorum argenteas. מִתְהַבֵּט pr. desiderium 1 Reg. 20, 6., hinc: quod desideratur, vasa et supellectiles 2 Chron. 36, 19. oel. 4, 5. et quidquid omnino magni pretii aestimatur, cf. v. 16. Hoc nostro loco de aedificiis intelligi nexus locet; nam eorum loco spinas et urticeae crescent. Chald.: domus desiderabilis argenti eorum. Hieron.: desiderabile argentum eorum i. e. villae et omnia ornamenta, quae pretio emuntur argenti. Aedificia autem argentea non ita intelligi debent ac si omnino ex argento confecta fuissent, pariter atque Ps. 45, 9. et Am. 3, 15. eburneae domus non ebore exstructae. Utrumque est: aedificia argento et ebore locupletissime luxuriosissimeque decorata. קִימֹשׁ יִרְצֶב: carduus s. ertica hereditabit ea, i. e. locum eorum tenebit. Suffixum plurale indicat quod vates in mente habuit, aedes puta plendidas et argento magnificas. חֲזַב בְּאַחֲלִים: scil. spinae in domiciliis eorum i. e. in loco domici-

Ilorum erunt i. e. succrescent 10; 8. cf. Ies. 3 Pro. 24, 31. Chald. pro. שְׁמִינִי: veritatis נֶסֶלְיָן: genitus. LXX. passim textum lacerarunt τούτο πορεύονται ἐν ταλαιπωρίᾳ Αιγύπτου καὶ ἀκόλυτος οὐδὲ Μέρφις καὶ Θάψη αὐτοὺς Μάχμας· τὸ ἀργύριον σλεθρὸς κληρονομήσεις αὐτός.

7. *Venerunt itaque dies poenarum.* Praete propheticum, ubi futura ita pinguntur quasi iasint. *Venerunt dies retributionis.* מִלְּתָב: retributi nempe acciperent, quae fastus et impietas meruerantur, quod aliis locis modo genere masculino, foeminino adhibetur, h. l. collective cum plurali numero compositum: *cives regni Israelitici.* יְהָיָה modo affectionem animi, sed omnino animadversi rei sensibus incurrentis indicat Gen. 10, 33. Iud. 1. צַדְקָה: sentient. Supplendum est vel suffixum הַ־ pronomen הַמְּנֻה scil. *illos dies vindictas et retributivas*, ut saepius, cf. introd. p. 103.

XIII.

Cap. IX, 7 — 9.

Fatui sunt prophetae et dementes illi ex spiratione loquentes propter tot vestra peccata que nefarias machinationes. 8. Nunc quo Ephraim oracula apud Deum meum, prophenum undique circumdederunt tendiculis, quibus aucupes eum decipient. Ita impiae machinationes intrant in familiam Dei ipsius. 9. Aequifectos et desperitos se praestiterunt ac tempore Giheae: at memor Iehovā eorum impietatis advertet in eorum peccata.

ל, 7.

Hoc fragmentum suo loco pónitur, ubi inter verū
um octavum et nonum sequentis capitū inseritur. Hoc
oco neque cum praecedentibus, neque cum sequentibus
phaeret. In illis sermo est de superbia Israelitarum,
n̄ his de turpissimo cultū Baal-Peoris. Quod autem
id fragmentum nostrum attinet, id in se ipso minime
absolutum esse in oculos incurrit. Contra transposi-
tione facta omnia bene se habent. Itaque ad caput
sequens respiciendum est, ut oratio horum trium ver-
um commode capiatur. Vates enim 10, 1 — 8. tem-
ora calamitosa piuxerat, quibus non deerant, qui ad-
uc felicissimum exitū omnium calamitatū porten-
drent, quos nōstrō loco increpat. cf. introd. p. 82.

7. אָרֵל חַפְבִּיאַ. Impii idololatrae aequē suos
bebant prophetas, cf. Ier. 29, 23. 26. 1 Reg. 18, 19.
Reg. 10, 19. Thren. 2, 14. qui vel numine divino af-
fici loqui falso contendebant Mich. 3, 5. 6. 11., vel a
eo ipso iis immissa errorum inspiratione suos decipie-
ant 1 Reg. 22, 10 — 13. 19 — 23. Vates eos merito rei-
te. Sunt enim insipientes et מִשְׁנָעַ. Insani ex quadam
consultatione, sed non ex ea, quam Deus iis excitavit,
erum insania et dementia abrepti loquuntur. Vox
dem sensu occurrunt 1 Sam. 21, 16. Ier. 29, 26.
דָּרוֹן שְׁמָנִי: vir spiritus, cf. introd. p. 113., qui versa-
s est in exstaticis illis artibus et exercitationibus, ni-
ārum divinandi. Haec enim ars, sive a veris sive
falsis prophetis exerceretur, vento s. afflatui a Deo
vienti, חַרְחַת, tribuebatur, cf. 1 Reg. 22, 21. 22.
Chron. 18, 20 — 22. Num. 24, 2. 1 Sam. 10, 6. 10,
19, 20, 23. צָלָר בֶּן עֲזָנָק. Sens.: propter multitudinem
secatorum revera evenire non possunt, quae commoda
bi portendant. Prophetae tibi felicia tempora an-
tendant. Verum insanunt: vel enim non intelligunt,
id intelligere nolunt ordines salutis, regni civibus pro-
sitos, nempe tum felices futuros, cum mihi obediant.
Exod. 20, 5. 6. Deut. 6, 1 — 15. cet. Peccata enim et
clera tua omnem salutem abs te removent et ipse ruis-
tuam perniciem. Eodem sensu etiam sequentia verba
וְרַבָּה מִשְׁפָּטִים leguntur: propter multitudinem tuarum

nefariarum machinationum: scil. *fausta* *illorum oracula eventu comprobari nequeunt*. Nomen subst. חַמְקָרָה tantammodo in hoc et sequenti versu obvium, ortum est e rad. בְּשִׁלֵּשׁ: *decipulam ponere*, ad significationem verbi Sytiaci, hinc: *infeste aliquem tractare*, vid. Gen. 49, 23. Iob. 16, 9. Quod plerique interpretantur *odium*, id omnino non significationem huius verbi penetrat, mallem: *hostiles machinationes*: scil. contra Deum quoniam omnia peccata rebellio contra Deum habentur. Non est quod Ktinoel et Boeckel cum aliis יְיָ וְהַמְּשֻׁנְעָה ad Deum transferant, illud *de poena*, hoc *acerbitate calamitatum Israelitis imponenda explicante*. Non enim de futura sed de praesenti conditione gentium agitur, nostris autem verbis causa adiicitur, cur prophetae insanii habendi sint. Eichhorn: „Mit deiner Sünden Menge muss Hass und Feindschaft wachsen.“ Hi omnes nostra verba cum praecedentibus ita coniungunt: *ubi venerint dies vindictae, intellegit Israel prophetas suos dementes fuisse*. Verum quomodo postrema verba עַל־מִשְׁנָמָה cum prioribus ḥaereant, quisque suo modo definit. Ktinoel censet, *poenis intellectum tri prophetas fuisse dementes*. Boeckel verba יְיָ וְהַמְּשֻׁנְעָה quasi in parenthesi ponit et postrema: „zur schweren Ahndung und als schweres Strafgericht,“ amplificationem verborum: *dias visitationis et retributionis esse censem*. Eichhorn etiam postrema verba e nexu cum praecedentibus solvit et sensum in se absolutum iis tribuit. Vides quae ambigua haec omnia sint. Omnis autem ambiguitas ab eo est, ubi novam prophetiam verbis אַיִל incepitis. LXV et Hieron. verba nostrō sensu intellexerunt, sed בְּשִׁלֵּשׁ verterunt: *pavlav et amentiam*. Grotius ingeniōsius quam verius: *omnia illorum verba nihil aliud quam culpas vestras et odium in bondis accendunt*. Ad damus insuper, nonnullos sic locum nostrum interpretari: *veri prophetae tamquam stulti et vesani abs contemptu tua peccata cet.*

8. Interpretes huius versus significationem elongaverunt quo quae siverunt, quae quidem in promtu esse videntur.

X, 8.

ati non tantum sufficit dementiam falsorum prophetarum commemorasse, adeo eorum malitiam incusat. Tantas nim illecebras populo struxerunt, ut reverti ad Deum non posset, etiamsi vellet. צוֹפָה אֲפָרִים יְסַד־אַלְדָּן est ominatus absolutus, et ratione loquendi vati admodum imiliari, quod attinet ad Ephraim speculantem cum leo meo i. e. oracula et monita Iehovae quaerentem, ti נֶעֱמָד occurrit Ez. 3, 17. Hab. 2, 1. Ps. 5, 4. Sens. unc si Ephraim oracula quaerit, s. concessive: fac Ephraim oracula quaerere, non aliunde, nec, ut eraque, animo a Deo recedente, idolis admoto, sed studio eius monitis attento. Est igitur elegans usus prae-positionis וְ, quae etiam aliis locis significat: *vid*, *penes*, v. c. Ps. 73, 23. cf. Gesen. Lexic. ad h., ut indicet probi Ephraimitae studium animo Deo cato atque cum eo pie coniuncto vaticinia tantum ex quaerendi. Pronomen primae personae in וְ faciliter implicatur ex usu vatis pro lubitu prophetias modo et ei modo et suo ore proferendi. Est praeterea varians etio ap. de Rossium אַלְדָּן quam attulisse sat est. Eandem re sententiam Drusii et Leveleii reperio, praeterquam uod uterque צוֹפָה אֲפָרִים verum esse prophetam Ephraiticum statuit, ubi sermonem de Ephraimitis in universum esse censeo, et quoniam, ut eorum interpretatio ueret, vati scribendum fuisset מִצְפָּרִים s. אַזְפָּת בְּאַפְּרִים, quoniam imago de laqueis aucupis magis in stolidum plebem (cf. 7, 11.), quam in sapientes Dei protetas quadrare videtur, qui facile capi non poterant, autem capiebantur, non veri Dei prophetae erant, on intelligo, cur S. V. Rosenmüller sententiam Live-ii his verbis improbaverit: *si sententiam hanc vates primere voluisset, eum haud dubitamus ita scripsisse:* לְצִנְחָה אַלְדָּן, cum, ut plura taceam, in tertio a noto verso eandem orationis formam habeamus ab eom Illustrissimo Viro nulla correctione notatam, vid. 11. cf. v. 6.

Interpretatio inter recentiores probatissima haec est, ut וְ sit: *praeter* et נֶעֱמָד: *auxilium quaerere*,

ita: *Ephraimitae praeter Deum meum alia auspectant*, Dathe. Verum in toto loco sermo non de auxilio quaerendo, sed de improbitate et vefalsorum prophetarum. Eichhorn pro ^{עַם־אֶלְחָיִם} le videtur ^{עַם אֶלְחָיִם}. Verum his versionem: „Sch in die Zukunft ein Prophet für Gottes V für Ephraim,“ non (opinor) excusavit. ^{אֲשֶׁר} accus. est: *aliquem contemplari, explorare, nullo autem: pro aliquo oracula quaerere.* cf. Prov. 1 31, 27. LXX.: *εκοπτει Ἐφραΐμ μετὰ Θεοῦ.* Hieron.: *culatōr Ephraim cum Deo meo propheta, et comitarius eum extorquet sensum: Deus principes dedū populum corriperent delinquentem et ad rectam retraherent.* Ergo Hieroboam datus est speculator populo et quasi propheta cum Deo meo. At ille i. 5, 1. etiam nunc populi Israel laqueus vocatur eo, omnes in laqueos eius corruant i. e. in vitulum reum. Chald.: *prospicit domus Israel, quo permissis cultus idolorum suorum.*

נְבִיא פָּח יְקֻשׁ עַל־פָּל – בָּרְכֵי: *prophetae scilicet dementes et fatui, ipsi retia tendunt* 5, 1., *ut eum cipient et superstitione teneant in omnibus viis eis.* ^{אֲשֶׁר} *ündique, ubicunque ad Deum se vertere vult.* בָּבִית אֶלְחָיִם: *sic rebellio s. inimicitia contra Ieho intrat in domum Dei ipsius i. e. in familiam et pulum Deo sacrum,* cf. 8, 1. Pronomen ^ו utrob pertinet ad Ephraimum. De domo Dei pr. sic d templo aliquo Deo sacrato, ut nonnulli interpretes lunt, sermo esse non potest. Nam huiusmodi non nisi fuit בָּבִית יְהוָה, nimirum templum Hierosolymitanum, procul ab Israelitis absuit et topico et morali sensu terum non video, cur secundum Boeckelium ^{מִזְרָח} h. l. alium sensum habeat quam v. 7., hunc: „^e Grube in dem Hause Gottes.“ Ita difficult apud nostrum prophetam sine causa augentur.

9. *הַעֲמִיקָה שְׂדוֹתָיו: profundarunt corruperunt.* dem constructio asyndeta, quae 5, 11. cf. Gesen, Le geb. p. 823. i. q. *profunde corruperunt se i. e. per-*

IX, 9.

verunt. Hieron.: *atrociter peccant.* כְּנַפֵּשׁ pr. *corrumperem*, saepius habet significationem intransitivam: *se corrumpere*, nimirum peccando Exod. 32, 7. Deut. 9, 12. Sensus: *aequabiebros et desperitos se praesterrunt ac temporibus Gibeae*, scil. non falsi prophetae qui v. 7. et 8. numero singulari leguntur, sed impii Israelitae antea, nimirum 10, 8. commemorati. Vati tales saltus ab altero orationis subiecto ad alterum non displicere scimus. Historia Iud. 19. et 20. refert: virum quendam Levitam cum concubina ingressum esse Gibeam oppidum Beniaminitarum ut pernoctaret eumque ibi hospitem abductum esse in domum Ephraimitae cuiusdam in eodem oppido degentis; quod cum oppidanis animadvertisserint obssessa domo hospitis homines illos perditos osta ita pulsasse et tantopere clamitasse ut postremo Levita concubinam illis stuprandam committere cogetur, oppidanos autem mulierem istam per totam noctem constupratam et ludibrio habitam, sub ortum aurorae exanimatam reliquise; hoc quidem facinus non tantum Gibeatis, sed toti tribui Beniaminiticae Gibeatis defendantem ita in detrimentum versum esse, ut bello a reliquis tribubus Beniaminitis illato tribus Beniaminitica fere extirparetur. LXX.: οὐδὲν βουνόν. Verterunt ita nomen proprium בָּבָעֵה in appellativum βουνόν i. e. collis. Intelligitur ex hac comparatione, a vate prolata, quam deperditi mores Israelitarum tunc temporis fuerint. De tertio comparationis Schmidt: alii, ait, *id in nefaria libidine et immorcordia, nos in pertinacia adversationis ponimus, quod sicut Gibeonitae et Beniaminitae pertinaciter adversariunt reliquis tribubus ad meliorem mentem et pacem nos revocantibus, ut tandem bellum contra ipsos necessarium fuerit, et dominus non potuerit eos non visitare, sic Israelitas horumque prophetae Hosae temporibus in istis peccatis suis ita obdurati fuerunt, ut nullis prophetarum concionibus revocari potuerint et Iehova nos visitare coactus fuerit, ut sequitur. Verum dubito, in vates de tam accurata specie criminum utriusque temporis cogitaverit. Notio generalis haec mihi inesse videtur: Vos estis aequabiebros et desperiti et poena digni, atque illi. Quodsi, ut opinor, hoc nostrum fragmentum ad*

10, 8. pertinet, insuper causa, cur Gibeatitarum mentio fiat, deprehenditur ingenio vatis aptissima, nimis mirum paronomasia vocum בְּבָעִירִים 10, 8. et בְּבָעֵץ h. l. et 10, 9. cf. introd. p. 122.

Quae sequuntur: memor scil. Iehova eorum impie-tatis animadvertis in eorum peccata, iisdem verbis legimus 8, 13. Notanda est tantum copula הַתְּשׁוּ, qua non nulli codd. ap. de Rossium posterius membrum cum praecedente coniungunt: nunc recordabitur Iehova.

XIV.

Cap. IX, 10 — 17.

Ut uvas in deserto inveni Israelem, ut præ-coes in fico primitias vidi patres vestros. Verum simulac venerant ad Baal — Peorem, pudendo idolo addicti aeque abominabiles fiebant atque illa idola ab iis adamata. 11. Quod nunc ad Ephraimum attinet, velut avis gloria eorum avolabit a partu, ab utero et a conceptu. 12. Cum autem forte filios suos educaverint, eorum sobolem auferam, ne ad proiectiorem aetatem perveniat. Vaeh enim, vaeh illis, a quibus discessero. 13. Ut postea vidi Ephraimiticam gentem dilatatis finibus usque ad Tyrum pulchris et amoenis domiciliis plantatam, ita eandem vidi educere filios ad necem. 14. Da iis Iehova, quod ipsa sibi datura est; da iis ute-rum liberorum expertem et ubera lacte destituta. 15. Iniquitas eorum completa est Gilgale. Ibi enim mihi detestabiles facti sunt propter grandia ipsorum facinora. Expellam eos e domo mea nec

IX, 10.

amplius eos diligam. Omnes eorum principes refractarii sunt. 16. Funditus percussus est Ephraim. Iam radix eorum exarescit, fructumque nullum ferent. Vel cum liberos genuerint, desideratissimam eorum sobolem morti dabo. 17. Contemnit eos Deus meus, quoniam non attendunt eius misericordia, et neglecti circumvagabuntur inter barbaros.

Habemus novam eamque integrum orationem, quae ad urbisimum idolatrie genus spectat, quod et in vereis voluptatibus et in liberorum immolatione versabitur. De illis iam 4, 11-14. sermo fuit, in hanc nunc primum invehitur. Prophetae subinde huius sceleratae conjectudinis mentionem faciunt. A nostro autem vate ha-

vere poetice et elegantissima inorepatione corripitur f. introd. p. 82 sq. Quamquam plures interpretes h. l. novam prophetiam incipiunt, v. c. Dathe, Boeckel, tamen d. momentum orationis ab iis ita plane neglectum est, ut de multis alias cogitarent, neque tamen de illis nefantis infantium mactationibus. Chaldaens interpres prius viam stravit ad hunc ut videtur unice verum variis sensum inveniendum, quam nuperrime Eichhorn ingressus est v. 13. 14.

10. Incipit vates eo, ut describat laetam conditionem, qua ab initio gens Iacobitica gavisa fuerit. *Velut uvas in deserto inveni gentem.* יְמִרָאֵל h. l. non tantum iocibus, ut alias fere semper, sed omnes posteri Iacobi, atres olim Deo accepti. בְּמִדְבָּר מִצְאָתֵי יְמִרָאֵל Similis sententia Deut. 32, 10. indicat parvula eorum initia, unde leo iuvante maxima natio excreverunt. Deus invenit eas velut uvas, פַעֲנָה. Elegans imago. Ut in sitiulosis et sterilibus regionibus uvae rarissimae sunt, uae ubi inveniuntur, viatori recreationem et voluptatem parant, ita inter homines gentiles a vero cultu Dei d' idolatriam regressos una tantum familia a Deo

inveniebatur pia adhuc et fidelis. בְּכִינָה בְּחַנָּה בְּרָאשִׁיקָה pri: quasi praevoem fructum ficus in primitis eius (i. e. quasi praecuces in fico primitas) vidi patres vestros. Ficuum quae, in Palaestina maturescant deliciae a pluribus itinera sua desribentibus uno tenore laudantur cf. Kuinoel ad h. l. Drusius e Lucilio ap. Nonnum locum adsert: „Sicuti cum primos fictis propatam recentes Protulit et pretio ingenti dat primitus paucos.“ Pingit igitur hac imagine vates praestantiam pietatis, qua primi patres Israelitarum Deo placuerint. Sens.: delectatus sum patribus vestris aequa atque sitiens viator delectatur uis inopinato inventis et ficis praecocibus. Itaque vox בְּמִדְבָּר non ad fatalem gentis peregrinationem nos, ableget, sed omnino ad imaginem pertinet.

הַמָּה: illi, δέκτρας, non patres sed degenerati filii. בְּלֹא בְּגַל-פָּלוֹר i. q. לְבָל cf. v. 4. 2, 16. al. In historia peregrinationis per desertum variorum generum Baalium prius nominatur Baal-Peor, qui peregrinantibus innotuerit cum ad Moabitas et Midianitas pervenissent. Lascivus et libidinosus eius cultus ita illis placuit, ut vel gravissimis poenis ab eo averti non possent, cf. Num. 25. Narrant Baal-Peorem monstruosum faisse simulacrum, ut Latinorum Priapum, deformibus membris et turpitudine corporis signatum, cf. Drusius ad h. l. Colebatur turpissimis voluptatibus 4, 13. 14. Num. 25, 6—8., obsecenis gestibus et consuetudinibus (vid. loca ap. Selenum de Dis Syriis Synt. I. c. 5, laudata), immolatione infantium (Ps. 106, 28. 37. 38, cf. infra v. 13). Ob tantam proterviam cultus et turpitudinem speciei vocatur etiam בְּשָׁר: pudor, dedecus, pudendum simulacrum, cf. Ier. 3, 24. 11, 13. בְּשָׁר לְבָשָׁת: separarunt se ad illud obscenum simulacrum. נָר innuit simul separationem a cultu veri Dei et clandestina scelera, quae in impiis illorum idolorum cultu committebantur, ut סָר 4, 14. et סָר 4, 18. שְׂקִיעָה: et fuerunt abominationes. Iterum abstractum pro concreto, ut גָּזָן 5, 5., מִתְּמֻמָּה 9, 6. et in hoc ipso verso בְּשָׁת, significat: abominabiles. Hoc quoque fuit nomen appellativum idolorum 1 Reg. 11, 5.

X, 11.

Reg. 23, 13. פָּאַתְּבָתְּ: *ut amores eorum.* Infinit. loco substantivi. Est autem nostro vati usitatissimum cum licito amore cultum idolorum comparare, cf. 2, 7. 9. 2, 15. al. Iterum ponitur abstractum pro concreto: *amores i. e. res amoris s. quae ab iis amantur.* Hieron.: *acti sunt abominabiles sicut ea, quae dilexerunt.* LXX.: οἱ ἔγνοντο οἱ ἐβδελυγμένοι ᾧ οἱ ἡγαπημένοι.

11. Omnes figurae inde ab hoc commatae adhibitae otissime spectant ad illud dedecoris genus, quod mame vates in animo habuit, nimis ad flagitia culum Baal-Peoris contaminantia, venereas libidines et imolationes infantium. Utramque insaniam increpatio nostra complectitur cf. introduct. p. 82. Nam et sa-ratae voluptates, et cum illis coniunctae sobolis matationes prole eam gentem privarunt, cuius vis in mama copia posterorum cernebatur. Illae enim corpora ervarunt, hae saevo actu carissima thalami dona e medio sustulerunt. Cum igitur depravatio populi ad vitam insaniam versa esset, ut ipsam gloriam et floram posteriorum abiicerent, minatur vates: *Deum ita rum nequitiam punitur esse, ut omnino filiis printur.* אֲפִירִים, iterum nominativus absolutus. Quod cum antea dixerat de posteris Iacobi in universum, id in specie ad cives 10 tribuum eidem aequo obscoene atque crudeli superstitioni prae ceteris deditis diri, cf. 2 Reg. 17, 17. Non autem omittendum est, tem saepius ita orationis fervore abripi, ut paucis itum verbis ea significet, quae quomodo cum subtili ationis tenore cohaereant, strenua tantum contemplatione omnium imaginum recte capi potest. *Ceu avis rum gloria avolabit.* כְּבֹד: *honor, praestantia,* ad nnes res quae laude dignae sunt refertur. Sic Ies. 1, 18. כְּבֹד הַלְּבָנוֹן, 60, 13. Quae gloria h. l. intelligatur sequentia docent. Avolabit enim מלך: *a pariendo,* cf. 2 Reg. 19, 3. Ies. 37, 3., infinit. mol., i. q. *a partu s. a liberis dum partu eduntur,* מבן: *ab utero gravidus,* cf. Iob. 3, 11., מִרְחָיוֹן: *a conceptu,* Ruth. 4, 14. Sens.: *et miseros et moribundos liberos creabunt, et spes sobolis destruetur in utero matris,* leo inter conceptum ipsum. Recentiores interpretes

praepositioni מִן in מְלֹהָה cet. vim negativam: *ne sit, inesse statuerunt*, v. c. de Wette: „Ephraims Volksmenge wie ein Vogel fliegt sie dahin. Keine Geburt, keine Schwangerschaft, keine Empfängniss ist mehr.“ Eichhorn ingeniose monet in nominie סְבִירָה elegantem esse significationem fertilitatis (von Fruchtbarkeit benannt), quam ipsa sua culpa sustulissent. Copia liberorum inter posteros Iacobi quasi fons salutis publicae habebatur. Cum enim Deus saepius praedixisset: *sobolem iis fore quasi stellas coeli et quasi arenam maris*, cf. 2, 1. Gen. 22, 17, 28, 14. 32, 13., cum omni permixtione cum barbaris gentibus interdicti essent Deut. 7, 2. 3., cum denique semper iis conflictandum esset cum hostibus: vis et gloria rei publicae minime consistere poterat nisi aucto in dies liberorum numero. Hinc apparet gloriam eorum avolaturam esse gloriam puerperii, ne ultra ex iis gignerentur liberi uiris in deserto et primitiis sicum v. 10. pares. Hieronymus hunc locum suo more de abductione in captivitatem adeo Babyloniam intelligit. Inquit, legitur: Ephraim quasi avis avolavit, uata avem appellavit, ut velocem in Babyloniam transitus demonstraret. Sin autem legerimus: quasi avis avolavit gloria eorum, hoc dicimus, quod Deus ab iis recesserit et avolaverit auxilium. LXX.: Ἐφραὶμ μὲν ὅρητος εἴστεται, αἱ δὲ ξεῖναι αὐτῶν ἐκ τόκων καὶ ἀδέλφων καὶ συγγένων.

12. בַּי אֲנָשִׁים i. q. v. 6. 16. בַּי: cum autem, quod vulgo vertunt: licet יְגִדְלֵו אֶת־בְּנֵיהֶם: educaverint filios 2 Reg. 10, 6, Ies. 1, 2. 49, 21. 51, 18. שְׁבָלְתִּים: sobolem eorum auferam. Frequens significatio radicis שְׁבָלֵל est: liberis orbare, cf. Gen. 27, 45. 43, 14. hinc Piel: facere ut liberis orbati sint, liberos auferre 1 Sam. 15, 33. Ez. 5, 17, 14, 15. Deut. 32, 25. מְאֻרָם i. q. מְאֻרָם: ne homo fiat, i. e. antequam ad virilem aetatem pervenerit. Quamquam enim סְבִירָה, ut Drusius et Liveleius bene commemorant, de cuiuslibet aetatis hominibus occurrit, tamen h. l. cum aperte opponatur impuberibus liberis, nil aliud indicare videtur nisi: homines ad virilem aetatem praejectos. Ita Chald.; orbos eos faciam

¶, 12. 13.

e evadant viri, Kimchi: *non venient ad tempus quo* *pellantur homines*, item E. Esa. Alii secundum LXX.: *τεκνα οὐκονται ἐξ ἀδεύπων*, i. e. *sine filiis inter homines* *runt*. Grotius: *orbos eos faciam inter homines, liberi* *orum in loca Assyrii imperii abducentur*, quae est nimirum acuta interpretatio. Simplicius Eichhorn: „dass
s an Menschen fehle.“ Verum hae explicaciones uamquam usitatam significationem verbi פָּרָן vindicant, tamen a scopo vatis recedere videntur, qui omnes radus et temporis rationes, quibus parentes liberis orandi essent, describere voluit. Schmidt, ut vatem a culpa liberaret praedictae scilicet rei eventu non comrobatae, non universalis, addit, sed particularis haec oena est, alioquin enim ipsis nulla proles tempore Christi superfuisset, quae tamen omnino superfuit.

Nunc locum communem addit, *Vae enim iis a* *uibus discessero!* Simplicissima est explicatio, quins uctor Chald. est: *vaeh iis, cum sustulero maiestatem* *team ab iis*, et Hieron.: *cum recessero ab iis*, ut בְּשִׁיר sit i. q. בְּשִׁיר (quod etiam nonnulli codd. habent ip. de Rossium et Michaelem), cum haec mutatio utriusque consonantis in libris sacris obvia sit cf. 2 Sam. 18, 9. cf. Ies. 4, 7. et 2 Reg. 11, 8. cf. Iob. 10, 22., et verbum נַפְלָה saepissime hoc sensu occurrat cf. 1 Sam. 16, 14. 18, 12. 28, 16. cf. Michaelis ad h. l. Praeterea est significatio verbi פָּרָן: *imperium exercere* Iud. 9, 22. quae Gussetio placuit, ita: *me severum in eos imperium* *et dominium exerceunte*, et Syro: *si ultionem sumturum* *ab iis*. LXX.: εἴης μου ἐξ αὐτῶν, ac si scriptum esset בְּשִׁיר, quos praeferente Hieronymo Theodotion sequatus est. Unde Raimundus et Nicol. de Lyra mysterium incarnationis Christi exsculpserunt, vid. Michaelem ad h. l.

13. Procedit vates cum Israelitis e deserto ad tempora diu exspectata dum secure degerent in terra promissa. In deserto impios mores barbarorum degustaverant, at monitis Mosis coerciti amoribus perversis indulgere non poterant. Nunc progressi ad cultiores nationes, videlicet Tyrios et Phoenices, quibuscum re-

ges ipsi foedera icerant, in securis et pulchris aedibus eorum superstitionem receperunt, non amplius moniti a ducibus et principibus, adeo ab iis invitati, quippe qui ipsi refractarii essent v. 15. פְּנִירִים h. l. accusativus. פָּאַשֵּׁר רְאִיְׁתִּי: quemadmodum vidi Ephraim. Elegantissime hoc רְאִיְׁתִּי ad illud v. 10. respicit, discrimina temporum indicans. לְצֹדֶךָ: usque ad Tyrum. Sic enim Hebraicis terminis audivit altera metropolis regni Phoenicum, (prima Sidon fuit), ad mare mediterraneum sita, incluta divitis reipublicae, magnificentia aedificationum, luxuria et mollitie incolarum, artibus et mercatura ibi florentibus Zach. 9, 3. Ies. 23. Usque ad has Phoenicum regiones dilatatos fuisse fines Iacobitiae gentis videmus e Ios. 19, 28. 29. Cum eorum rex Hiramo Davides amicitiam iniit conducturus ab eo fabros et architectos ad extruenda palatia 2 Sam. 5, II. Idem rex Salomonem invitavit ad naves emittendas, quibus immensa auri copia reportata est 1 Reg. 9, 27. 28. 10, II. Ex quo commercio cum gentili illa natione opulentia et magnificentia regnum Davidis, potissimum Salomonis intravit, verum etiam idololatria et depravatio morum 1 Reg. 11, 5. cf. 2 Reg. 23, 13. Hinc vocatur Ephraim: *sinibus dilatatis usque ad Tyrum*: לְצֹדֶךָ, pr. versus Tyrum s. in regione Tyri plantata. In שְׂרָה inest orationis elegantia ad v. 10, spectans. Non amplius Ephraim velut uvae et praecoces fructus in deserto erat dispersa, sed in terra abundantiae non בְּשֻׁבָּה: habitans, sed בְּלִילָה: plantata, ut amoenissimos fructus omnis generis ferret. Quam elegantiam Eichhorn non assecutus est versione: „wie jenes dicht bebaute Tyrus, so seh' ich Ephraim.“ בְּנֵיה: amoenis et pulchris domiciliis, quae nempe a Tyriis et Phoenicibus extruere potissimum edocti erant. בְּנֵיה enim originem duxit a rad. בְּנֵיה Exod. 15, 2: et בְּנֵיה: pulchrum esse Cant. 1, 10. Ies. 52, 7. quae Rabbinis frequentissima est, et in SSis quadrilatera occurrit נָאָרָה Ps. 93, 5: Prov. 17, 7. Hinc נָאָרָה et e contractione נָאָרָה: locus amoenus et iucundus in quo commorari dulce est, נָאָרָה non tantum domicilia,

l, 13.

d etiam: *laeta pascua* Ioe. 2, 22. Am. 1, 2. Ut au-
m Arab. نَوْيٌ et نَانِي alternative et *pulchrum esse et*
abitare significant, ita Hebr. מִירְאָה utramque significa-
onem obtinuit, cf. Gesen. ad h. v. Temporibus prio-
rum regum Israeliticorum Syri perpetuis irruptionibus
regiones illas Phoenicibus finitimas acie occupaverant ma-
tame belli studiose Hassaele rege Syrorum 2 Reg. 9,
l. 15. 10, 32. 33. 12, 18. Verum rebus per Ierobe-
am II. restitutis, qui omnes terras a barbaris imperio
eptas usque ad Damascum, Hemath et mare medi-
terraneum bello receperat 2 Reg. 14, 25. 28., novum
imperium cum Tyriis initum est, iam dulce et utile
raelitis quam perniciosum eorum moribus. Fortasse
hanc meliorem vicem respicit sigillatim vates, dum
l. certe ad sensum nuncupat: *ut vidi Ephra-
iem commercio cum splendidissima turba Tyro ad mā-
rificantiam et luxuriam proiectum, ita etiam vidi eum*
zicere filios ad occisorem. Hoc enim significat poste-
ris huius versus membrum. Copula ו coniungit alte-
ri membrum cum priori. פְּנַשֵּׁר- זֶן quemadmodum --
אֲנָפְרִיט לְהַצִּיא אֶל-הַרְבָּג בְּנֵי: ita vidi eundem
Ephraim filios suos educere ad occisorem. Verbum
רָאֵר e priori commate iterum supplendum est. Prae-
sum ו ante infinitivum saepe redundant, praesertim si
verbum finitum suppleri debet, cf. Glaés. Phil. S. p.
33. Quaeritur de quanam eductione et occasione ser-
io sit. Cum vates in omni particula iis dictionibus
quatur, quae insanam et superstitionem crudelitatem
baocoenis idolis liberos sacrificio prostituendi indicant,
amplex est explicatio זְנַחֲרִיא ducere ad sacrificium
תְּדֻבָּג: *sacratum mactatorem* illud peccatum sacrifici-
um perficientem. Quod autem vates non formula so-
mni de mactandis sacrificiis טְהָרָה usus est, id neminem
fendere potest. Est enim convenientissimum sententiosae
sequendi rationi vatis nostri, de re contumeliosa contume-
losa verba adhibere. Fuisse autem Phoenices inter eos,
qui homines deastris immolarent notissimum est, quippe
qui tam furibunda superstitione in suos saevirent, ut
ideo Carthaginenses, qui Phoenicum colonia erant, cla-
te ab Agathocle accepta ad placandos Deos 200 nobis-

lium filios super altaribus immolarent. vid. Alexander ab Alexandro geneal. dier. I. 6. c. 26. Lund. Jüd. Heilighümer I. 3. c. 34. p. 563. cf. Iustin. Histor. 18, 6. Selden de Dis Syris Synt. I. c. 6, 181 sq. Rosenmüller altes und neues Morgenland II, 205, 206. Ita iam Chald. sensum nostri versus exceptit: *peccaverunt illi de domo Ephraimitica occidendo in cultum idolorum filios suos.*

Plerique interpretes in hoc posteriori commate or-
colum quaerunt, ita: quod attinet ad Ephraim, fu-
turum est ut educantur liberi eius ad hostem, ut ab eis
occidantur, s. cum Dathio: idem Ephraim cogetur fu-
rios suos necandos hostibus educere, scil. ut Kinoel
addit: in acie et proeliis committendis. Sed simplici-
tas orationis non permittit ut iam in hoc versu vatici-
nium quaeramus. Exhibitum demum est versus sequenti.
Hoc nostro tantum de eo sermo est, quod vidit vates
s. Deus. Hieron. locum metaphorice intelligit: tam pul-
cher erat et sic Dei vallabatur auxilio, ut Tyrus man-
cingitur, vel certe ut scopulus durissimus, qui fixus
terra omnes contemnit procellas et de turbibibus et va-
ritis non curat. Ipse autem i. e. Ephraim s. Tyrus
quae erat fundata in mari pulchritudine, ad captiu-
tatem educet filios suos. LXX. corruptissimam lectio-
nem exhibuerunt: Εφραίμ δι της πετρας εἰδον εἰς θάλασσαν παρέπει
εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ Εφραίμ τοῦ ξεναγαγεῖν εἰς ἀποκέπτει
εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν: Ephraim, sicut vidi, in venationem
et in vocationem praebevit filios suos et Ephraim ut edu-
ceret a. l. intersectionem filios suos. Legerunt po-

... 14. Accedit nuno vates, descriptione depravatorum
morum e commercio cum Tyriis ortorum prolata, ad
minas perniciei inde oriundae. Tanta est enim indi-
gnatio eius, ut ipse Deum invocet, ne impunes e tan-
tis sceleribus evadant. יְהוָה לְהֵם יְהוָה: da iis Iehova!
מִזְרָחַתְּנָא scil. קָרְבָּן: quod sibi datura est, scil. Ephraim,
quae in praecedenti versu etiam foeminino genere si-
gnata legebatur. נְתַנְתָּךְ ex hac nostra interpretatione est
3, foemin, fut. Sequuntur nunc quae sibi datura era-

, 14.

que, ut ei det, vates tanto magis Deum invocat: רְחֵם מִלְּפָא: uterum liberis orbatum. וַיְשִׁידֵּם צִוְּמִיקִים: et iera lacte carentia. Significaverant enim Israelitae et oluptatibus et insana proclivitate liberos immolandi se liberos habere nolle. Nisi enim naturae impetum penitus animis destruxissent liberosque adamare desivissent, castitatem thalami servarent et parentes innocentiam liberorum misereretur. Sens.: cum igitur Ephraim beris destituta esse velit, concede ut votorum compost: fac uterum sterilem, quo minus liberos gignat, et ammas siccas, quominus liberos alere possint. Ea idem diligentia qua nos solemus usum generis et numeri non retinuit. Verum quocunque modo verba eius explicantur, generis usus mixtus restat: initio v. 13. abemus foeminiuum, deinde masculinum singularis, 14. masculinum pluralis. Tales saltus interpretem oseae ab indagando sensu dissertationum eius haud arrere debent, cum qualibet pagina occurrant. Id constat, ubi vates loquitur de natione in genere, eum uti modo masculino, modo foemino singularis, prout orationis pondus alterutrum postulat, si autem de individualiis vel civibus imperii, semper adhibere masculinum durale. Hoc l. si in verbis מִה־תְּהִנֵּה nationem in universum spectavit, ex sua loquendi ratione foemino non uti non potuit, quia omnes enunciationes de foeminis tantum valent, quamquam repente ad individua agni prosiluit. Usus particulae מִה nostrae explicatione repugnat. Habuimus iam particulam, quae alias interrogative occurrit, relative positam עֲד־מִהִי 8, et habebimus יְהִי eadem significatione 14, 10. Eodem modo h. l. מִה. Ubi autem particula interrogationis ac significatione occurrit, quemadmodum מִה hoc nostro loco, Iud. 9, 48. 2 Sam. 18, 22. 23. 29., omissum idetur relativum מִן, quod voci יְהִי diserte additum est Exod. 32, 33. 2 Sam. 20, 11. et ad vocem מִה in interiori libro Coheleth formula יְהִי מִה indicatur Coheleth 9. 3, 15. 6, 10., unde particulae interrogationis proprie vis demonstrativi inhaesisse videtur secundum usum Arabicum et Aramaeum, de quo docte Gesenius Lehr-

geb. p. 754. Plures etiam interpretes praeenunt
 הַנְּקָדָה h. l. relative acceperunt, ita tamen ut נְקָדָה
 dam masculini esse putarent: *id quod daturus*
Drusius ad h. l. Plerique autem usitatissimam
 culae significationem vindicarunt, ut vatea se ips
 terrupisse interrogando et quasi haesitasse vi
quid dabis iis? Verum iterum in partes abeu
 praeente Hieronymo statunnt vota prophetae:
vulvam sterilem cet. ad poenam eorum spectare,
beant causas superbiae, ut in quo gloriari sole
eo confundantur. Dathe contra: *sunt verba, ai*
phetae ex amore erga populares suos optantis,
riles potius sint Israelitae foeminae, quam ut li
iis nati et educati ab hostibus interficiantur. Q
 dem haesitantia orationis nil frigidius cogitari
 in poeta tam fervidi ingenii, vid. Eichhorn: „La
 nen o lehova werden! — Was sollst du
 werden lassen? — Lass ihnen eine
 fruchtbaren Mutterschoß, lass ihne
 ke Brüste werden.“

15. Loquitur rursus Iehova quasi responder
cognita mihi est eorum impietas, detestabiles mi
sunt, expellam eos e domo mea, principes refi
sunt, iam percussus est Ephraim, radix eorum
scit, nullum fructum ferent, delicias partus
morti dabo. Quis est qui brevissimis et sententiis
enuntiationibus vim et ardorem poetae non in
cuius animus repletus est pietate et amore patriæ

כָּל־רְעֵזֶם בְּגִלְגָּל: *consummatio eorum impi*
est Gilgale. Legimus iam 4, 15. Gilgalem com
 ratam fuisse in locis idolatriae dicatis, nimiri
 lolatriae Phoenicum, Ammonitarum, Moabitarum.
 Apidis Aegyptiaci Dan et Bethel a Ierotheamo s
 erant. At Salomoniam placuit illis quoque ob
 et pessimis idolatriae generibus prope Hierosol
 sacra instituere i Reg. 11, 5—7. Quae cum per
 faustum separationem utriusque regni in partibus
 et Benjaminis essent, sensim regnabitibus impiis i
 10 tribuum, maxime temporibus Ahabi, alia loca
 bant sacris Baalis dictata. Gilgal et propter am

X, 15.

em situs et propter memoriam gravissimarum rerum
bi gestarum, adeo propter viciniam Hierosolymae e
plendidissimis fuit, cf. 4, 15. Huc nimirum facino-
a vallis Hinnomi regibus Indae subiectae, ubi (cf. 2
Chron. 28, 3.) liberi immolabantur, transmigraverant.

כִּי־שָׁם שְׂנִיאֹתֵיכֶם: nam ibi odio eos persequor, i. e.
bi mihi detestabiles facti sunt. Non enim Deus modo
amdiu eos odit, quamdiu Gilgale versabantur, sed
ommoratio eorum impia in isto loco causa fuit, cur
os semper oderit. Verba ipsa docent id cogitari
on posse quod Hieronymus voluit, nimirum Sauli
actionem regis, quae Gilgale acta sit 1 Sam. 11, 14, 15.
עַל רַע מִעְלָלֵיכֶם מִבְּרִיתֵי אֲגַרְשֵׁיכֶם:
propter grandia eorum
et cinora expellam eos e domo mea. בֵּית יְהוָה: quid sit,
nimirum terra sacra quae quasi peculiare Dei domi-
cium esse existimabatur, saepius iam vidimus, cf.
1. 8. 8, 1., et h. l. eam intelligi e v. 17. apparet, ubi
ostrum comma his verbis repetitur: circumvagabun-
ter inter gentes, nimirum electi e patrio domicilio.
Eiici e terra sacra fuit summa calamitas, quae genti
acobitiae accidere poterat, cuius omnis salus et glo-
ria harum felicium regionum possessione nitebatur, cf.
Deut 28, 63. 64. Omnes autem prophetae orationes
sunt poeticae, non ad certum aliquod Israelitarum fa-
num nos ducentes, ex eodem fonte ortae, e quo minae
b., 13. 9, 3. 6. לֹא אָסַף אַהֲבָתֵךְ: non addam eorum
amorem i. e. amorem meum erga eos. Usus pronomi-
num ap. Hebreos ita simplex est, ut tantum e con-
textu definiri possit, utrum ad subiectum an ad obie-
ctum referenda sint, utrum significatio eorum sit acti-
va an passiva. Verbum נִסְתַּחַת usitato modo s. cum verbo
enitio 1, 6. s. cum infinitivo coniungitur, ut adverbia-
liter repetitionem alicuius rei indicet. Hoc l. inusitato
modo cum substantivo eodem sensu coniungitur: non
AMPLIUS eos amabo. Ceterum aptissima est Lackemacheri
Observatio, ap. Rosenmuellerum ad h. l., vatem respe-
cissee h. l. ipsi bene notam imaginem coniugii, de qua
b., 5 — 15. TULIT enim Hèbraeorum consuetudo, ut
femina, quam uxorem amplius nollent agnoscere, e
omo mariti abigeretur, unde ei nomen נִשְׁמַת inhaere-

bat. Quando igitur Deus Israeli expulsionem e domo sua minatur, sane divertium minitatur per metonymiam quandam. Sequentes versus significationem huins imaginis confirmant, ubi scilicet vates Deum Israelitis amorem ultra denegatum fore itidem denuntiat.

כָּל־שׂוֹרִים סְזַרִים. Breve additamentum, sed ut omnia verba vatis grandioris argumenti; incusat enim principes culpae depravationis, qua populus laborabat, cf. introd. p. 28. 29. Iehova res per Ierobeamum II. restituerat. Itaque a rege isto eiusque successoribus cultus Iehovae debitus restituendus fuerat, ut populo et reipublicae bene consuleretur. Quod si principes, tutores et consiliatores populi, non curarent, quis tandem erat qui ad idololatriam proclivem eius animum in melius converteret? Sed tantum absuit, ut officii memores essent, ut Ierobeam sacra idolorum aleret. Quin eius successores, principes rebelles imperium usurpantes, bella excitantes et sanguine se maculantes, ut plebem ad facinora sibi conciliarent, libidinibus et superstitionibus eius ipso suo exemplo indulserunt. Hinc *refractari* erant, *repugnantes consilio Iehovae*, cf. 4, 16. Ies. 1, 23. 30, 1. LXX.: ἀπεθανόντες, Hieron.: *recedentes*. Ceterum viri docti iam paronomasiā verborum similiter *שְׁבִירִים* et *סְזַרִים* **שְׁבִירִים** notarunt.

16. Metaphora iterum spectat ad interitum stirpis Israeliticae insanis illis sacrificiis bene meritum. Summa est ex arboribus, aptissime cohaerens cum illa fructuum in deserto v. 10. plantationisque in terra promissa v. 13. **חַקְרֵב**: *percussus est Ephraim*, nimirum funditus quoniam non modo frondes sed etiam *radix eorum exarescit*, quod, metaphorā remotā, fit, si prole omni destituantur. Imago saepius in libris sacris obvia Ies. 9, 9. 13. 10. 33. 34. Iob. 18, 16. Am. 2, 9. Matth. 3, 10. Elegans usus temporum. *Iam percussus est Ephraim*. Lethales ictus accepit, et impietate, qua Dei poenam contra se excitavit, et insanis sceleribus, quibus effoeminata sunt corpora et flos patriae idolis immolatur. Verum fulminis Eichhornii („der Blitz hat sie getroffen“) nihil invenio. Ictus sunt poenae divinae ex eorum insania paratae. — *Nunc exarescit*

¶, 16. 17.

idix eorum, gens ipsa, parentes. Ut enim rami aroribus ex aere succam et vigorem afferunt, his autem efficientibus vel radices exarescunt, ita liberi laetos et fructus reddunt parentes, vis autem vigorque parentum languescit, ubi proles deficit, et robur civitatis cum flore inventutis interit. — *Nec fructum adhuc ferent,* פְּרִי בָּלֶן. Filii generosi sunt excellentissimus fructus opuli bene morati. פְּרִי: *fructus ferre dicitur arbor* Ies. 37, 31. פְּרִי אַבָּה v. 12. *cum.* פְּרִי יְלֹדָךְ: *in etiam s. vel cum genuerint sc. liberos;* cf. v. 12. si idem aliis verbis pronunciatur. וְהַנִּצְחָנָה: *morti dabo.* פְּרִי בָּטָן: *desideria ventri eorum* (cf. v. 6.), carissimas rum soboles. Drusius: *satis, addit, erat desideria sorum, ut apud Ciceronem, valete desideria mea, lete: sed adiecit ventri ipsorum, quia liberi dicuntur fructus uteri.* LXX.: τὰ διαβασμάτα ποιλας αὐτῶν. In imo membro huius versus sensum male exhibuerunt: οὐασεν Ἐφραίμ, τὰς μίσας αὐτοῦ ἐξηγάνθη. Quod Hieronimus ex alia interpunctione vertit: *Doluit Ephraim dices suas, arefactus est.*

17. Absolvit vates hanc gravem et affectus plenam triculam loco communi, ut nempe iterum designet, ide ventura sit suorum calamitas et unde medicina tenda, nimirum divinorum monitorum obedientia et situ ad veram pietatem. *Aspernabitur eos Deus meus; in non audiunt eum,* i. e. non attendunt eius monitiones, non obtemperant eius legibus. Ita saepius verbum פְּשָׁא occurrit, cf. Gen. 39, 10. Exod. 24, 7. פְּשָׁא vagantes s. exules erunt inter gentes, cf. v. 15. פְּשָׁא errare, de hominibus nusquam domicilium habens legitur Ies. 16, 3. Ier. 49, 5.

XV.

Cap. X, 1 — 15.

Israel vitis est luxuriose se expandens fructum — ie fundit ipsi similem. Ut copiosissimi autem

eius erant fructus, ita maxima erat altarium copia, utque laetissima erat terrae eius ubertas, ita uberrimus simulacrorum eorum ornatus. 2. Id demulcet eorum cor, sed brevi santes declarabuntur. Ipse Iehovā eorum altaria confringet devastabitque eorum simulacra. 3. Jam quidem dicent: rege caremus, Deum non timuimus, ecquid rex nobis prodesse potest? 4. Vana loquuntur dum eiulant, vana dum foedera pangunt. Succrescat vero meum iudicium velut absynthium in sulcis agrorum. 5. Ad vitulum Bethavenis peregrinetur incola Samariae, siquidem illum populus eius lugebit. Exultent eius flamines super eo ut pote super eius gloria, siquidem ab eo auferetur. 6. Quin et ipse in Assyriam abducetur, munus regi Iareb. Pudor corripiet Ephraimum et erubescet Israel propter perversa sua consilia. 7. Excisa et regina Samaria, sicut spuma in superficie aqua. 8. Deleta sunt sublimia impiae vanitatis sacelle, seclus Israelitarum, spinae et cardui succrescent in aris eorum. Tum acclamabunt montibus: oportite nos, et collibus: cadite in nos.

IX, 7. Fatui sunt prophetae et dementes illi ex inspiratione loquentes, propter tota vestra peccata tamque nefarias machinationes. 8. Nunc quaerat Ephraim oracula apud Deum meum, prophetae eum undique circumdederunt tendiculis, quibus ceu auceptes eum decipient. Ita impiae machinationes intrant in familiam Dei eius. — 9. Aequo abiectos et desperitos se praestiterunt, ac tempore Gibeae, at memor Iehova eorum impietatis animadvertis in eorum peccata.

9. Gravius etiam peccavisti Israel, quam temporibus Gibeae peccatum est. Tunc adhuc stabant incolumes, bello, quod Gibeae contra nequissimos homines gerebatur, intacti. 10. Nunc mihi placet ut eos simul iungam ad idem onus trahendum, utque barbari contra eos congregentur. Sic iungentur pari iugo, ob pares utriusque gentis iniquitates. 11. Quippe Ephraim vitula est apprime edicta, amans quidem triturare. Sed ipse iugum imponam pulchro eius collo, faciam ut veniat Ephraim, arabit Iuda, Iacobus sulcos sibi constringet. 12. Spargite vobis semina, quae ferant probitatem, et colligite vobis fruges, ut ad quaevis bona paratiiores evadatis. Novum agrum vobis praeparate; tunc tempus erit animum admovendi Iehovae ut tandem veniat vobisque veram pietatem depluat. 13. Nunc autem quoniam impietatem colitis, scelera metitis et fallacibus frugibus vescimini. Siquidem fiduciam in perversis tuis moribus et in multis tuis heroiibus collucas, 14. fac, quaequo, tumultum tribubus tuis inicii, tum munimentorum tuorum copia devastabitur pari destructione quam a Salmane tempore belli sustinuit Betharbel, ubi mater una cum filiis collisa fuit. 15. Sic remuneratur vos Bethel ob extremam vestram impietatem. Ut aurora interit, ita exscindetur rex Israelitarum.

Hoc nostrum poëma, ad quod illud fragmentum 9, 7 — 9. pertinet, confectum fuisse temporibus maxime calamitosis, ubi regnum Israeliticum prope absuerit ab interitu, expositum est introd. p. 85. et explicatio singularium membrorum uberins demonstrabit.

X, 1.

1. E primo et secundo versu appareat temporibus illis bellorum vehementia turbatis terrae ubertatem minime interruptam fuisse. Describitur enim eius fertilitas, quae quidem auxit Israelitarum peccata. Dona enim divina, quibus animi Deo reconciliari debuerant, impendebantur in simulacra, cf. 4, 7. **יִשְׁרָאֵל בְּזַקְקָן:** *Israel vitis est luxuriose se expandens.* Haec est significatio verbi **פְּקַדְתִּי**, in qua interpres admodum haesitunt. Proprie est: *evacuare, vas evacuare*; hinc: *terram evacuare* Ies. 24, 1. Nah. 2, 3., h. l. habet significationem intransitivam: *se evacuare, se effundere, sc. omnem succum et ubertatem effundere*. ut plurimi pakmites et racemi pullulent, secundum Arab. **فَجَّ**, vid. Gesen. ad h. l. LXX.: *εὐκληματοῦσα*, quod idem est atque Hieronymi: *vitis frondosa bonas habens propagines & flagella fructifera*. Hieronymus insuper versionem Aquilae adfert: *ἴνυδρον, aquosam*, i. e. quae vini perdit saporem, et Symmachi: *ὑλομενοῦσαν, quae tota in frondibus crevit, non amputata a vinitore, et humorem quem debuerat in vina mutare, vana frondium et foliorum ambitione disperdens*. Talis, addit, fuit *Israel*, crescens in multitudine populorum et non reddens fructus agricolae Deo. Ex eadem etymologia, quae LXX, transitive et cum sequenti coinnate coniunctum vertit Drusius: *Israel vitis est, quae fructum, quem Deus ei ponit, penitus evanuat*. Rosennueler e Schmidio: *vitis evanans fructum dum hic matrescere incipit, ut pereat nec cultori prosit*. Lutherus: „ein verwüster Weinstock.“ Eichhorn: „ein Weinstock blatt- und rankenreich, mit Früchten reich behangen.“ Ita certe pronomen **וְ** sequentis commatis prorsus neglexit.

בְּרִית יְשֻׁבָּה — כְּ: *fructus similis est ei, idem ac si scripsisset: בְּרִית בְּרִית גָּזֶן, fructum fundit similem illi, i. e. fructus eius sc. Israelis similes sunt fructibus vitis s. ita amoeni et dulces ut fructus viitis. Quid optimus respondet descriptionibus de vi et praestantia, qua Deus gentem sibi carissimam instruxisse dicitur 4, 7. 9, 10, 11, 1, cf. Ies. 5, 1 — 3, 41, 8 — 11.*

, 1. 2.

Fructus autem Israelitarum non tantum eorum libri esse videntur 9, 16., sed sine dubio etiam eorum s. gestae, gloria abundantiaque inde partae, quod quens comma probat. Nam addit בְּרַב לִפְרִיו: ut multudo est in fructibus eius, ita multiplicant altaria; בְּטֻזְבָּב לְאַרְבָּב: ut pulchritudo in terris eius, ita pulchras ciunt statuas idolorum. In utroque membro inest imum laus praestantiae, qua gens Israelitica hucus a Deo insignita fuerit, deinde vituperatio nefariae oterviae, qua largissimis Dei donis abusa sit, oppositione elegantissima et concinna verborum sententiarumque בְּטֻזְבָּב לְאַרְבָּב הַטִּיבָּה מִצְבֹּותָה בְּרַב לִפְרִיו הַרְבָּה לְמִזְבֵּחַ. Iam elegantiam Hebraicae dictionis Hieronymus ita uidit: secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, iuxta ubertatem terrae suae exuberavit dulacris. Ceterum coniugatio Piel שָׁרֵךְ propriam significacionem e conjugatione prima שָׁרֵךְ: similem esse ov. 26, 4. Ies. 40, 25. retinuit, ut sit: similem fratre Ps. 18, 34. Alii interpres aliam significationem sibi praeferentes vertunt: ponit sibi fructus, „setzt sich Früchte an,“ sibi non Deo. Alii a נִתְעָשֶׂה: nitas derivant, ut sit: fructus eius vani sunt. Plura l. ap. Rosenmuellerum et Tarnovium. LXX.: ὁ πλευρὸς γνῶν (abundans) αὐτῆς. מִצְבֹּב מִצְבֹּב vertunt: στύλας, columnas, quod fere idem est ac statuas, nec necessarium legisse נִצְבֹּות ut nonnulli voluerunt.

2. בְּרַב pr. molle est, signif. ipchoativā: mulier eorum cor, scil. illa felici conditione qua fruuntur, cf. Ps. 55, 12., quod versione latina disertius exere studuit: id demulceret eorum cor. Schmidt: id banditur ipsi. בְּרַב saepissime est circumscriptio proninis, ut Latinorum cor, Ennius ap. Gell. 7, 2., et trum Herz, cf. Gesen. ad h. v. בְּרַב pr. laevum esse. aphorica huius verbi significatio maxime e coningulis intelligitur: בְּרַב enim saepissime indicat: decere Prov. 2, 16, 7, 21. 29, 5. Ps. 5, 10. 36, 3. ver-

bis dulcibus blandiri. Hinc significatio primae coniugationis *mollē esse*, *mulceri* sponte sequitu Alii usitatiorem significationem verbi פָּלַח h. l. torquent, ut nempe vel intransitive sumatur: *divisit se* (sic Hieron.: *cor eorum divisum est*), vel subintelligatur: *Deus divisit cor eorum*; utracunque sententia probetur, confugiendum est vel ad Hieronymi fabulam (populum Hosea regnante cum rege isto ultimo disceptasse: cum enim ille minus impius fuisse quam eius antecessores, et cultum Dei in templo Hierosolymitano suis commendasset, populum contradixisse, hinc autem discordiam internam ortam esse, cuius finis externa captivitas fuisse), vel ad aliam ellipsis, v. c. Eichhornii: „getheilten Herzen sind sie zwischen Gott und Göttern,“ et Chaldae: *cor eorum divisum est a lege*, Dathe maiori etiam violentia verbum nostrum ita tractavit, ut esset: *Israëlitae sunt ambigui*. Sed *wates*; *fac*, *pergit*, *hanc omnia eos demulcere*, *dulce videatur ipsorum animis configere ad simulacra superstitionisque cultu terras ubertatem sibi expetere*, *brevi culpa eorum in lucem prodibit*. פְּנֵי: *iam*, in eo est ut. פָּנָן: *sontes de clarabuntur*, nimirum luendo poenas peccatorum, cf. Ps. 34, 22. 23. Ies. 24, 6. Iol. 1, 18. Est enim verbum usitatissimum de culpa quam quis ex lege divina sibi contrahit, cf. 13, 1. 14, 1. Nostro loco et in reliquis laudatis non sermo est de contractione novae culpe, sed de pronunciatione iam contractae per poenas divinas. נִמְרָא, δεινοτητες pronomen adhibetur, ubi transitus fit ab alio subiecto ad aliud, cf. 9, 10. II, 2, 10. Hebrei nomen omittere amant, quod per se intelligitur. Nemo enim poterat altaria et templa destruere, praeter Deum. פְּרַגְיָה: *cervicem frangere* s. *iugulare*, cf Exod. 13, 13. 34, 20. Ies. 66, 3., omnino de hostiis et de bestiis, h. l. metaphorice: *confringere*, *destruere*. LXX.: κατασκέψει, Chald.: *confringet cervicem altarium eorum*. Glassius in Phil. S. p. 1125. : *habebant, ait, illa altaria quaedam superius imposita capitella s. dorsua, ea quando demuntur in destructione, ipsum caput et cervix quasi praescinditur*, פְּתַזְבָּה pr. *vastabit*, Hieron.: *depopulabitur i. e. ornatus et divitiis priva-*

X, 3.

bis. Rectius fortasse: *vi perdet*, quae huius radicis significatio in coniug. Kal et Piel occurrit Ps. 17, 9. Prov. 19, 26. 24, 15.

3. Exhibentur nunc lamentationes, quae gaudia seculutiae sint. Antea ubertas terrae animos mulcebat, nunc desperati casum lacrymabunt. פְּרִי repetitum adverbium עַתָּה gravius designans, ut כִּי אֶם, כִּי דָבָר: *siquidem* v. 5. 13. 13, 15. quod ex ingenio nostrarum linguarum fere abundat. Sic in altero commate iterum ponitur, ut gravitatem orationis promoveat. אֵין מִלְחָמָה לְנָכָת. Aptissime Drusius haec et sequentia verba ita interpretatur: *perinde est ac si non esset nobis rex, nam is, quem habemus, nobis nihil prodesse potest, cum habeamus Deum adversarium.* Ita respondet vaticinio 3, 4. *Israelitas aliquamdiu mansuros esse sans rege.* Nam illi, quos deposita reverentiā erga Deum, inobedientes eius monitis ut redirent ad Davidem regem suum 3, 5. cf. 2, 2., sibi elegerant, nihil iis prodesse poterant. Intelligitur ex his, in quo defectus timoris Dei, לֹא יָרְאָנָּי, positus fuerit, nempe *in eo quod semper reges ex arbitrio sibi elegerint* cf. 8, 4. עֲמָדָה cum לְdativi: *prodesse, benefacere alicui*, vid. Exod. 13, 8. Deut. 21, 5. Formulae illae lamentationum aptissime ex animis desperatorum hominum sunt desumptae. In summa enim miseria sensus culpae vel pessimis hominibus redit earum infortunium augens. Ita Lutherus ad h. l.: *impios etiam cogit quandoque ira et poenarum sensus, ut avengerum regis, ut Paulus appellat, damnent se et studia sua et tamen sic impii maneant.* Alii interpretes prius comma interrogative ita intelligunt ac si verba essent populi: *nonne habemus regem, qui nos tueri possit?* et posterius quasi prophetae respondentis: *si Deum non timemus, quid rex ille nimis Assyriorum in salutem nostram poterit efficere?* Sic Dathe et Kuinoel. Verum nimium artificiose et plane contra simplicitatem vatis. Hieron. expressum vaticinium captivitatis Assyriacae h. l. invenit: *quando sentient Osee ultimum regem a se esse sublatum, ideo dicent: rex nobis ablatus est, quia non timuimus Deum verum regem.* Homo enim

rex prodesse quid poterat? Eichhorn his verbis significationem non animi desperantis sed protervi inesse putat, qui nec regem nec Iehovam curet, sed utrumque conviciis lassessat. Verum nostra interpretatio sensui vatis accommodatior esse videtur. Nam irruente patriae destructione tempus quidem est desperandi non autem superbiendi,

4. Hic versus cum praecedentibus ita coniungendus est: *sed etiam in his supra modum iactatis eorum lamentationibus iis non oredendum est; omnes enim falsi et fraudulentii sunt.* דָבְרֵי יְהוָה ut Latinorum verba dant i. q. *inania loquuntur*, cf. Ies. 58, 13. אַלְלוּ אֶלְלֹת: exsecrabil modo eiulare, cf. Ioel. 1, 8. אַלְחַט cf. 4, 2. primariam significationem habet: *Dei nomine et saoratis formulis uti*, quod fiebat et in exsecrationibus et in iuramentis. Hinc se exsecrari et ita flebili modo lamentari, quod optime convenit superioribus lamentationibus. Alterum membrum est: פְּרוּתָה בְּרִית דָבְרֵי יְהוָה: *vana loquuntur etiam dum foedera pangunt.* Opponitur haec sanctio foederalium illis exsecrationibus, ita ut hinc levitas et inconstantia animorum iudicetur. Modo eiulant ac si culpam pie sentiant, modo foedera pangunt. Sed in utroque mentiuntur s. fides iis non habenda est, quod historiā a Reg. 17, 3. 4. luculentissime comprobatur. Vix enim regi Assyriorum se subiecerant, cum iidem legatos in Aegyptum mitterent ad nova pacta componenda. Interpretes נִשְׁׁפָא ad אַלְלוּ אֶלְלֹת trahentes, ita: verba dant peierando in pangendis foederibus, vituperationem quidem fraudis in ineundis et iuramento sanciendis pactis cum Assyriis et Aegyptiis vindicant, quae utique et aliis locis et nostro ipsi inest, sed et nexum eius cum antecedentibus tollunt, qui nostra explicatione aptissime constituitur, et vatis orationem iusto verbosiorem describunt, plane contra sententiosam eius brevitatem. Hieron, a textu recedens vertit: *loquimini verba visionis inutilis et ferietis foedus et germinabit quasi amaritudo super sulcos agri.* LXX. componunt hunc versum ita cum praecedenti: δέ δὲ βασιλεὺς τι ποιήσει ὑπὸ λαζανήν ἥ-

, 4. 5.

τὰ προφάσεις ψευδεῖς; διαθύεται διαθήκη, ἀνατελεῖ ὡς ἄγρω-
νες κρίμα, κ. τ. λ.

וְפָרָה מִשְׁׁקַט בְּרָאֵל: *iudicium* (i. e. *poena a Deo dice nobis iniungenda* 1 Reg. 20, 40. Ier. 48, 21, 39, 51, 9.) *succrescit ceu absynthium*. Hebraei שָׂנָר pr. cunt esse; *amaritudinem, herbam amaram*, cf. Iarchi l. h. l., unde sigillatim: *absynthium*, cf. Kimchi. Componitur saepius cum לְעֵנֶה eandem herbam significante, Deut. 29, 17. Thren. 3, 19., vel cum ea commutari, Am. 5, 7. cf. 6, 12. Prodit ita aptissima imago: *penae amarae erunt sicut absynthium*. Alii putant esse: *cutam, herbam venenatam*, cf. Gesen. ad h. v. Cels. ierobot. 2, 46. Sic indicaret imago perfectam perniciem penitus impios perdentem, LXX.: ἄγρωστις, herbae species quae secundum Hieron. deficiente sedula altura totos agros replet eosque vaprium similes facit. Lieron, ipse propriam nominis significationem retinet, et *iudicium quasi amaritudo sit: amaritudinis iudicium, iudicium quod gaudia vertat in lacrymas et luctus*. Plures codd. ap. de Rossium legunt שָׂנָר: in capite, שָׂנָר תְּלֵבָה: super sulcos agri. Sens.: ut *absynthium in sulcis agri hordei et tritici loco succrescit, ita succrescent poenae loca exspectatorum bonorum*, Vates hanc imaginem aptissime addidit respectu ad vers. 1., ubi de ubertate terrae locutus erat. Non amplius gloriamini de hac ubertate; terra enim vestra vobis porro feret *absynthium* meorum iudiciorum. שָׂנָר secundum observationem grammaticorum (vid. Glass. Phil. S. p. 129. et Gesen. Lexicon ad h. v.) est forma poetica pro שָׂנָר ut loel 2, 22. Ps. 96, 12. al. Al. שְׂמַחַת ita intelligunt: Eus et *iudicium in summam iniustitiam a vobis conversum est*, vid. Michaelis et Liveleius. Alii, ut Lutherus: illa eorum fraudulenta consilia inutilia et pernicioса erunt, quemadmodum שְׂמַחַת consilium significat Deut. 29, 17.

5. לְעֵנֶה: *ad vitulas*. ה est nota loci, ut נְזֹר 9, 13. Hoc uno loco idolum Aegyptiacum foeminino genere ponitur, ut interpres putant, contentus causa, cf. Drusius ad h. l. et Bochart. in Hieroz. I, 369. Pro

plurali habent LXX. singularem τῷ μοσχῷ, qui melius convenit et historiae de uno vitulo Bethelis 1 Reg. 12, 28. 29. et sequentibus verbis versus nostri, ubi vates singulare numero et masculino quidem genere de eo loquuntur. Dathe lectionem קָרְבָּלָה in textum recipi vultus quod Syriaca versione et 4. codicibus (vid. Rosenm. ad h. l.) comprobari videtur. Sed ita altera difficultas non tollitur, quod neampe suffixum in sequentibus verbis semper masculini generis est. Alii interpretes (cf. Drusius ad h. l.) contendunt esse enallagen numeri, Schmidt addit etiam enallagen generis, qua vates nomen דָּבָר אַלְמָנִים aequa plurale sed masculinum respiciens, cum indignatione quadam usus fuerit. Sententia certe sat ingeniosa. Quae cum spernenda nullo modo videatur difficultem huius versus orationem ita expediamus ut statuamus: vatem per contemptum inusitatissima forma קָרְבָּלָה usum, sed statim missa illa forma ita de plecto idolo locutum esse, ut omnibus notum erat, nimis quasi ante בָּלָע scripsisset, quemadmodum etiam בָּלָע quamquam forma pluralis, semper fere cum singulari construitur. יְהוּגָרְבָּה: peregrinantur, conueniunt ad peregrinum aliquod. Ita LXX.: παροικήσουσι τῷ μοσχῷ. Utato modo construitur cum praep. בְּ 7, 14. Ps. 59, 4 pro qua h. l. praefixum בְּ saepe eandem cum praep. בְּ vim habens ponitur. Futurum autem concessive ponitur pro coniunctivo praesentis: peregrinetur *incola Samariae ad vitulum Bethavenis*. Eodem modo, certe quod sensum Eichhorn vertit: „bei Beth-Avens Rinder werden Schutz Samariens Bewohner suchen.“ Plerique interpretes יְהוּגָרְבָּה ex altera significacione radicis יְהֻגָּה derivant, ubi est: *timere*, vid. Schmidt et Lutherus: *anxii sunt ob sortem vitulae*. Hieron: *vaccas Bethavenis coluerunt incolae Samariae*, eo modo uti Ps. 22, 24. De utroque vid. Rosenmueller ad h. l. Utroque interpretandi modo elegans parallelismus amborum commatum huius versus tollitur. Est enim ex nostra interpretatione in priori membro utriusque commatis significatio reverentiae erga idolum Bethelis, in posteriori autem commemoratione instantis vicis, quam vi-

5.

lus experturna sit. Est praeterea paronomasia in verbo **עֲבָלֵל**, **יִגְלַלֵּה**, **גָּלַלְתָּה**, unde intelligitur inia membra orationis pari vi inter sese cohaerere, regrinentur incolae Samariae ad suum vitulum — **וְאֵם לֹגֶבֶת** populus eius: **exultent** eius flamines per eius gloria — brevi ab eo abducetur. Coniunctio utrobius eodem sensu legitur quo v. 3., gaudium eve futurum esse cum quadam orationis gravitate significans, ut Lat. *siquidem*. **אֲבָל עֲלֵל** praeteritum in tempore eventum indicans, quemadmodum postea **גָּלַלְתָּה**.

¶ Gravis significatio inest huic verbo. Non enim amplius gens Israelitica vocabitur **עֲמִים**, cf. 2, 25. Ato recessit dum illis idolis se dedit. Sic factum, ut non solum **לֹא עָמִים** sed adeo **gēns idolorum** appellaretur. Iuxta concinnitatem orationis indicat etiam centus gravis in **עֲמָן** et minor in **פְּמִידָה**, illud ad prius et ad posterius comma esse referendum.

In hoc altero coinate verba itenim concessive accipientur. **נִצְלָה**: *exultare*, saepius am. ב, h, l. ut Zeph, 3, 17. cum praep. **בְּקָרִים**: *flamines deastrorum*, cf. 2 Reg. 23, 5. Zeph, 1, 4. Qude erivatum sit hoc nomen, incertum est. Gesen. in Lex. Syriaco repetit: *qui tristis, ater procedit, hinc sacerotes, quia nigri s. pullis vestibus ex ritu superstitione cedebant, unde interpretes vertunt: atrati*, cf. Ioh. chmid ad h. l. Alii (cf. Rosenmueller ad h. l.) deucent ab Hebreao **בְּמַר**: *incendit, ussit, quia continuo lolis thus et suffitum incendant, vel quia nimio arore in pravam religionem flagrent*. Elias Levita retit hoc nomen ex ea significatione verbi **בְּזַר**, quia it: *contrahi s. coniungi*, quod in certa collegia sint *uncti et claustris inclusi, quasi in papatu monachū*. s. Ioh. Schmidt ad h. l. Eos hoc nomine contemnus susa a vate appellatos esse appetet. Israelitis enim nisse vidimus 4, 4. 9. 5, 1. **כְּבָזָדָה** **בְּזַעַם** designat susam gaudii illorum sacrificiorum. Idola enim mulieribus et ornamentis locupletissime aucta erant v. 1. , 4. **בְּלֹחַ נְזַבֵּחַ**: *migrabit ab eo i. e. auferetur s. ab-*

ducetur gloria ab eo scil. idolo. מִבְּנֵי h. l. non a nobis sed ab eo, et quoniam vates in omnibus dictionibus sedulo cavit, ne aliquid commercii inter se atque idolum innueretur, et quoniam idolum ipsum abductum iri, adiecta particula בָּן: *etiam*, demum v. 6. commoratur. Hieron. ut demonstret, cur lugente plebe flamines exsultent, fabulam narrat, nimirum: *pro virtute aureis a saecordotibus furto sublati repositos fuisse annos et deauratos; iam propterea exultavisse sacerdotes, quod idola illa a rege Assyria abducta essent, atque* *fraus ipsorum posset argui et reprehendi.* LXV de Cemarim nihil habent, vertunt eorum loco: οὐ παρεκπεσαντας αὐτὸν: quemadmodum irritaverunt illas ἐπιχαρούνται ἐπὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὅτι μεταφυσῶν ἡπ' αὐτῷ Quid sibi voluerint non liquet, certe pro legi runt בְּמַרְיוֹן.

Recentiores interpretes, qui יְגִירֶה verterunt: *ans sunt propter idolum suum sed parallelismum in utraque membro aequa probaverunt, confugerunt ad immensissimam significationem rad. לִבְנֵי: in orbem praelatore volvi.* cf. Dathe ad h. l. et Gesenius in Lex. ad h. v. Certe locus in favorem huius significationis laudatus Ps. 2, 11. eam non confirmare videtur. Eichhorn veritas nimium violenter confusisse, elegantiam parallelismi neglexisse, et prioris commatis particulae יְגִירֶה prorus alienam significationem substituisse videtur, scil. *que dum — „bis sein Volk und seine Priester die über ihre Glorie frohlocken, ihrentwegen werden trauen müssen; denn entrissen wird sie ihnen.“*

6. *Non tantum finis est gloriae, sed finis erit vituli ipsius, quippe qui in Assyriam abducatur.* הַנּוּ non est accusativus, sed praep. מִן ut nominativum designet, saepius, maxime in antiquioribus libris sacrum passivo iungitur, cf. Gen. 4, 18, 17, 5. Gesen. Lehrgeb. p. 682—84. יְגִירֶה fut. Hoph. a rad. בְּנֵל: cf. 12, 2. Ies. 18, 7. Ps. 45, 15, 16. *abducetur.* Iust. enim ad tantam miseriam res Israelitarum perducta

• 7.

ut patria sempiternis irruptionibus Assyriorum usta 2 Reg. 15, 19. 29. 17, 3. fere nil haberet, umaktionibus Assyriorum satisfaceret, praeter aurea et idola. **דָּנוֹם:** *donum.* Hoc nomine tributa in Israelitica ab Assyriis exigeabantur, præsertim sub a rege, qui auxilium sibi ab Assyriis oblatum maura et argenti pondere remunerari coactus erat,

Reg. 17, 3. **רַיְשָׁב:** *vid. introd. pag. 88.* **לִמְלֵךְ:** *regi Iareb.* Nomen symbolicum regis Assyrii. Pr. *rex dimicabit*, duplicum habens sensum, iam ultior vocatus oppressor venerat, cf. 5, 13. demum pudor corripiet *Ephraimum et Israel eruat.* **שְׁבַב:** *pudore affici*, nimisrum propter spem fruam cf. 4, 19. Ioel. 2, 26. 27. **תְּנַזֵּן:** *propter consueta scil. tam perversa et perniciosa, quod scil. posuerat in idolis quae semet ipsa a contumeliosa abductione tueri non poterant.* Hieronymus in ens fabulae deauratorum idolorum vatem praeditus putat: Israelitas maxima contumelia affectum iri, rex Assyriae frandem flaminum senserit. *Offent enim, addit, eos quibus munera miserant, aestates non furto sacerdotum, sed fraude regum et con-hoc esse perfectum.* Vix intelligitur quomodo tam rus tamque prudens interpres in tanta re illis nugis iescere potuerit. LXX. textum corruptum habuisse ntur. Non minus enim obscura est eorum versio: *ιότδυ σίς Ἀσσυρίους δύσαντες ἀπάνεγκαν ξένια τῷ βασιλεῖ* ip. δύναται *Ἐφραὶμ δέξεται;* quam Hieronymi interatio: *et ipsum in Assyrios ligantes tulerunt rex regi Iarib in domo: Ephraim suscipiet confusio-*

7. Augentur poenae. Gradatim enim poeta procedit. Prima evectenda erant altaria et simulacra **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, post haec vitulus aureus **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** omni sua a privandus v. 5.. adeoque abducendus in Assiriā; nunc ipsa regia urbs Samaria est devastanda v. omnia sacra destruenda v. 8. Eodem modo sensus ris augentur. Reverentia erga regem positā v. 3. lit adhuc fiducia in illo vitulo, imperii, ut opinat-

X, 7.
bantur, palladio et ornatu v. 5., quo destitutos pro
bram contumeliaque correptura erat v. 6. Denique
regia et omnibus sacris orbati rebus prorsus despera
flebili planctu vociferabuntur: *montes operite nos,*
colles cadite in nos v. 8. Descriptio sublime vatis
genium gravissime significans.

Samaria regina. Elegantissimo mo
metropoli regni epitheton illud regium apponitur. Fo
tasse verbum masculinum שָׁמְרִיאָה impedivit interpre
quominus hanc simplicem amborum verborum signifi
cationem viderent. Verum usus iste generis masculi
cum substantivo alterius generis saepissime obvius
14, 1. 1 Sam. 25, 27. 2 Reg. 3, 26. ubi verbum in
personaliter accipi debet: „Es wird zerstört Sam
maria die Königliche,“ cf. Gesen. Lehrgeb. p. 76.
Verba ita composita rem magis extollunt: quam
regia sit, tamen destruetur. מֶלֶךְ regina vid. Esth.
9. 7, 1. 1 Reg. 10, 1. Simili modo dicitur Ies. 36,
צָרֵר דְּמַעֲטִירָה Tyrus coronam tribuens. Hoc autem
stro loco מֶלֶךְ poni pro הַמֶּלֶךְ neminem offendet,
tis enim usitatissimus est defectus ה articuli. Inter
pretes notae pronominis foeminini ה inhaerentes, va
tunt vel: *Samaria et rex eius*, ubi in textu copula
desideratur, vel: *quod attinet Samariam, rex eius*,
nominativus absolutus e consuetudine vatis initio comm
quaerendus esset. *Ceu spuma in superficie maris.*
pr. spuma, hinc: *ira spumans*, quo sensu saepius
currit, v. c. Ies. 60, 10. Ps. 38, 2. h. l. primariam
significationem obtinet. Imago est aptissima. Nam
cundum Hieronymum: *sicut spuma, quae super aquam*
est, cito dissolvitur, ita regnum iudeorum velociter
finietur. Gesenius, Kuinoel et alii explicationem LXII
(qui vertunt: Φρέγανος: *virgultum aridum* cf. Wahl
clav. N. T. ad h. v.) probantes in Arabica analogia
docuerunt esse: *fragmen ligni.* Sed praeter naturam
verbi significationem, quam inter Hebraeos quoque la
chi et Kimchi exhibent, natura imaginis hanc interp
tationem dissuadet. Fragmentum ligni in superficie
quae non destruitur, sed diu incolume servatur. Cf.

8. 9.

in alias interpretationes verbi נִרְמָזָה, ut sit vel: *sistum imponitur Samariae*, vel: *similis factus est iamae*, cum Rosenmuellero ad h. l., illam propter *imam*, utramque propter parallelismum sequentis versus reiiciendas duximus.

8. Sicuti regiae Samariae, ita sacris et altaribus deum nuntiatur eversio. נַשְׁמָדָה quemadmodum נִרְמָזָה 7. destruentur, subvertentur. בְּמֹתָה אָנוּ sublimia imae vanitatis *sacella* i. e. *altarum et sacella vanis dominorum in excelsis locis exstructa*. Nam אָנוּ pr. abstractum: *initas*, de vanis idolis intelligitur. Sic בֵּין אָנוּ v. 15. cet. legitur in historia sacra, Israelitas, ut olim iam universum populum Iacobiticum, montes et colles implesse altaribus et sacellis idolorum, quod lex Mosaica tunc vetuerat. Deo enim uno tantum loco, in temulo Hierosolymitano, *sacra fieri iussum erat*, cf. 4, 13. 12, 1. 2 Reg. 17, 9 — II. 1 Reg. 11, 7. 12, 31. cf. Am.

9. נַשְׁמָדָה. Saepius a nostro Israelitis vitio vertitur et tamquam fons reliquorum flagitorum describitur, sed superstitione illi cultui se dedissent, 5, 2. 8, 11. 9, 10, hinc peculiari modo ille apparatus superstitionis vocatur: *peccatum Israelis*. LXX. iterum אָנוּ vertunt: אָנוּ, sed Hieron. reddit: *inutile*. Haec autem *sacella* ita struentur, ut *spina et carduus*, נִזְנְזָה, eorum quo crescat: מִזְבְּחָה עַל — מִזְבְּחָה חֲזֶה, i. e. *in iis locis ubi in arcis arae idolis sacratae reperiuntur*. Imago destructionis, quam habuimus 9, 6. cf. les. 32, 13. 34, 13. 14. montes collesque, olim refugium impiorum Israelitum, cum isti se frustra fiduciam in iis posuisse intelligent, ut certe contumeliam tegant et finem faciant taet et malorum, implorabuntur. Inest igitur verbis: cent montibus operite nos, et collibus cadite in nos Ita allusio ad ea loca ubi sacra fecerant. Repetuntur nec verba ad significandam summam miseriam, qua la morte liberari possunt, Luc. 23, 30. Apoc. 6, 16.

9. Inde ab hoc versu aut nova constituenda est prophetia, aut lacuna inter 8. et 9. versum explendagamento aliquo vel amissio vel in alium locum trans-

lato: Est autem tale fragmentum in promtu, nimirum illud quod 9, 7—9. sensu prorsus alienum esse a reliquis duabus particulis capitinis noni vidimus, cui hunc locum vindicamus, cum eius ope omnia in nostro capite optime cohæreant. Particulam autem, quae numerus sequitur v. 9—15. vere pertinere ad initium nostri capitinis, eius rei verba v. 15. omnem dubitationem tollunt. Redit vates in fine totius poematis et ad vitium Bethavenis v. 5. et ad eiulationem populi v. 3., moniturus quomodo illud idolum, de quo tantopere glorianti essent, suos remuneretur, et quam prope instantiter regis, quem tamquam amissum iam deploravissent. Quis autem versibus illis suo loco positis nexus orationis sit, in introductione pag. 86. 87. uberius docuimus. Restat ut singula exponamus.

מִימֵרְיָה הַבְּעָתָה vel: *inde a temporibus Gibeae,* vel: *gravius quam temporibus Gibeae.* Utraque significatio respondet verbis Hebraicis, posterior quidem vel *sempiternum*, facit correctionem. Habemus enim elegantiam amplificationem imaginis a Gibeatis desumptae 9, 9. Non tantum referunt Gibeatis sed gravius peccatum sine dubio quod flagitia praetextu religiosi cultus inhababant et ita cum malefactis atrocissimam impietatem erga Deum miscebant. Imago Gibeatarum vatis est e paronomasia illorum בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, quibus in honorem simulacrorum Israelitae delectabantur. Vates 9, 9. et 1. ita in oratione processione videtur: *Vos qui תְּהִלָּה et תְּהִלָּה בְּבָמֹת simulacula colitis, in his תְּהִלָּה ita peccatis, ut illi בְּבָמֹת, quos a patribus vestris oppressi adhuc detestamini, vel gravius etiam.* Nec est quod ultra eos criminemini, pares iis estis peccando, patres eritis poenas luendo. Tunc temporis non Israelites peccaverant, sed Beniaminitae. Ex omni orationis nexus apparere videtur, Israelitas dico, vel adhuc temporibus vatis nostri superbiisse, quod tanti flagitii non consortes fuissent, idque in causis suis, cur alteram partem posteriorum Iacobii, 2 tribus, quarum una Beniaminitica fuit, contemnerent: Propterea addit vates: בְּמִדְבָּר tum adhuc stabant, scil. Israeliticae tribus; וְשָׁם et de loco et de tempore ponitur, cf. 2, 17. דָּבָר: stare, in.

9. 10°

umem esse; cf. Ps. 33, 11. 102, 27. Esth. 3, 4. ut inorum stare, quod item de politica et de morali inimitate intelligi potest. רְאֵת־רַבָּיִם בְּנֵבֶל מִלְחָמָה: וְattingebat eos bellum Gibeae gestum. Ex historia m Iud. 19. et 20. novimus, illud bellum tantummodo tribu Beniaminitica circa oppidum Gibeam gestum, apudatione illius oppidi compositum esse, omnes ig-
regiones reliquarum tribuum, praesertim 10 tri-
um, intactas bello fuisse. עַל־בְּנֵי עַלְוֹן: contra filios
probitatis. עַלְוֹן e transpositione literarum ה et ר
um i. q. עַלְלֹה, quod etiam in pluribus Codd. ap. de
ssium et Kennicottum legitur. בְּנֵי עַלְלֹה eodem sensu
currunt 2 Sam. 3, 34. Notissimus est Hebraismus
introd. p. 113.) significans; homines nequissimos sc.
beatitas. LXX.: τὰ τέκνα ἑδίκτας, ut saepius in N. T.
bello ipso vid. 9, 9., plura autem de interpretum
jus, praesertim ad enucleandum tertium comparationis
er Gibeatitas et Israëlitas, vid. ap. Rosenmuell. ad h. l.
de variis huius versus explicationibus Tarnovium ad
. Non autem omissa est LXX. sententia, si om-
o aliquid senserunt, a Dathio recepta, quam certe
Dathii interpretatione commendare, nisi fragmen-
9, 7-9. melius etiam v. 8. et 9. coniungerentur. LXX.: οὐ οἱ βουνοὶ, ὡμαγεροὶ Ἱσρ. ἵκοι ἱστησαν. οὐ μὴ κατελέθῃ
οὐς ἐν τῷ βουνῷ πόλεμος ἀτὰ τὰ τ. &. quod posterius
omnia Dathe ita emendavit: nonne bellum eos in his
is collibus opprimet? i. e. ideo utique bellum eos
rimet. Hieron. Chald. Syrus et omnes antiquae ver-
nes locum de Gibeatitis, non de collibus intelligunt.
c meliori negotio difficultates sequentis versus tollun-
, quam ita, ut vatem illam antiquam historiam re-
xisse existimemus.

10. At transit gloria tribuum, quas illud bellum
et tetigit. Quemadmodum nunc non solum pares sunt
beatitatis sed gravius etiam peccaverunt, ita non am-
us stabunt, sed coniungentur cum iis ad parem sor-
or ferendam ob par utriusque peccatum. Hic sensus
totius versus. בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: in beneplacito meo, pro quo
Codd. ap. Kennic. יִשְׂרָאֵל: iuxta bene placitum m., a

rad. פָּנָא, quae respondet radici פָּנָא: placuit. Deut. 12, 20. 14, 26. 1 Reg. 11, 37. Substantivum Hebreum nostra loquendi ratione ita resolvi potest: mihi placet, ut —. Indicatur ita voluntas Dei eam sortem hominibus tribuendi, quam mores eorum promereantur.

וְאַפְרִיר. Duplex י in verbis subsequentibus eodem modo ponitur, ut latinum et — et Ios. 7, 24. Ps. 76, 7. 41: et iungam eos scil. invicem ad idem onus trahendum. Seis.: Israelitas pares faciam Gibeatitum, ut eandem poenam luant. Est formatio futuri plane ex regulâ pro נְאָסֵר contractis duobus נ in unum, sequente Da- geschi et mutato י in ., cf. Drusius ad h. l. רְכָב autem de iungendis iumentis in curru formula est usu comprobata, cf. 1 Sam. 6, 7. 10. 1 Reg. 17, 44. 2 Reg. 9, 21. Gen. 46, 29., quam vatem in mente habuimus versus sequens luce clarius significat. וְלִיחָם עַמִּים et congregabuntur super eos gentes. Ut enim olim contra Gibeatitas Beniaminitasque eorum defensores undicim tribus convocabantur, quae congregatis copiis apugnabant et expugnatum vastabant oppidum, ita barbari in Israelitarum perniciem congregabuntur, exscindantur et deleantur qui hucusque incolumes starent. Gibeia funditus diruta est. Iud. 20, 40. Idem satum regnum Israeliticum manet. Vates sortem oppidi notissimam supponit ex suo more, quo omnia ex historia desumta paucissimis tangit, cf. v. 14. 5, 10. 6. 7. 9. 8. 12. 4. 5. 13., reliqua autem supplenda lectis committit. Unde omnino in iis locis obscurior præsertim ubi historiam non ita novimus, ut h. l. historiam Gibeatarum. Si autem in his comparationem non tantum peccati sed etiam sortis Israelitarum cum peccatis et sorte Gibeatarum tenuerimus, habebimus elegantissimum nexus huius versus cum versu 7. et 8. Illic vaticinatus erat propheta: exscindetur Samaria, debuntur excelsa. Hic pergit: tempus erat, ubi stabatis incolumes et bellum vos non attigerat. Postquam autem peccavistis ut Gibeatitae, placet mihi, ut congregentur barbari, qui vobis bellum inferant, exscindant urbes, deleant sacraria.

, 10.

בְּאֶסְתָּר כִּי תַּעֲשֵׂה לְזֹנְבָּדָם pr. in iungendo eos propter utramque eorum iniqitatem. Repetitio eiusdem verbi in eodem versu ea, quam habemus, connexione indicat etiam significationem eius utrobique eandem esse. Certe vel esset inepta paronomasia vel inexcusabilis negligentia, si vates per idem verbum h. l. diversa significare voluisse, cuius non est quod eum arguamus. Nam simplex explicatio, quae statim in oculos incurrit, est etiam aptissima. Verba ex strictissima omnium significatione ita cohaerent: in meo, inquit Deus, beneplacito s. secundum id, quod mihi nunc placet, iungamus, scil. Israelitas et illos improbos Gibeatitas, sub uno iugo, et dum eos propter utramque eorum nequam ita iunxero, congregabuntur super eos barbari. Ita priori commate inest consilium Dei paribus eos venis adisciendi, in altero causa, cur ad parem poenam iungendi sint, scil. quod pares sint peccando. Lectio κτος e Masorethica emendatione adiectis vocalibus ita constituta: פְּנַצְּבָה: peccata eorum, quod LXX. τροι, Arabs, Hieronymus, Lutherus et plerique veterem recentiorumque fecerunt. Altera punctatio est פְּנַצְּבָה, secundum Chald. sulcos, secundum alios habitationem indicans. Cthib denique: פְּנַצְּבָה vel: fontes, vel: oculi. Quae quidem omnia sensum vatis non pediunt, sed torquent. Auctoritatem autem lectionis יְבָשָׁה praeter Masorethas plures insuper codd. ap. de ssuum confirmant.

נְשָׁה foeminin. quemadmodum masculinum Gen. 25. 3. 7. al. non tantum duo, sed: ambo, uterque. h. l.: propter utrumque eorum peccatum, quod Gibeatiae commiserunt, et quod vos committitis. ה pro: propter, saepius obvium est, v. Gesen. in Lex. ad ε praefixum n. 10. Imago aptissima. Ambo peccarunt, ambo subiguntur iugo, iunguntur currui s. vorari, ut adenta gloria et libertate miseria laborent. Sic tesi sibi praeparavit imaginem sequentis versus.

Verum interpretes in admmodum alienas partes abiecent. LXX. addunt initium nostri versus praecedenti-

bus, vid. ad v. 9. παιδεῦσαι αὐτοὺς· καὶ συναγένεσον αὐτοὺς λαὸς ἐν τῷ παιδεύσαθαι αὐτοὺς ἐν ταῖς δυσὶν ἡ αὐτῶν²²). Ita omittunt תְּנִינֵּת et quae verba נָצָן illi a יִסְרָאֵל derivant, quod certe in posteris regulis grammaticis nullo modo locum habere i Chald.: in verbo meo adduxi super eos correptionem congregavi adversus eos populos; et dominium eius erunt in eos, in modum, quo ligantur iuga boues duos sulcos. Hieron.: iuxta desiderium meum corripere eos, congregabuntur super eos populi, cum corripere super duas iniquitates suas. Item errans in deri
בְּאֶסְרֵת וְאֶסְרֵת et יִטְרֵל Duas autem Israelitas iniquitates commisisse statuit, vel vindicando hominem Dei sui iniuriam negligendo; vel quia primum iuraverunt in idolum Michaei Iud. 17, 3., secundo vitulos Samariae; vel quia, 2. vitulos in Dan et Iacob habuerunt; vel ob dictum Ieremiae 2, 13.: duo perfecit populus meus. Alterutram harum interpretationem plerique recentiorum interpretum secuti sunt tamen, ut quamquam prius יִטְרֵל a יִסְרָאֵל, tam asterius בְּאֶסְרֵת ab נָצָן deducerent, et in נָצָן suum quisque ingenium consulerent. Est, quantus nova conjectura Eichhornii pro עַדְתָּה legi שְׁבִתָּה vel בְּבִזְבֻּחַ, quod utrumque quomodo stram lectionem transierit, vix cogitari potest. „Fremde Völker sollen gegen sie versammeln werden, sie an der Rinder beide Seile binden.“ De Wette: „ich führe sie gefangen ihrer zwiefachen Vergehung will Plura vid. ap. Rosenmuellerum in Scholl. et Schium in Animadverss. philolog. ad h. l.

22) In cod. quidem Alexandrino verba sunt: ἦτι τὰ ἀδεκίας ἄλλος παιδεῦσαι αὐτούς. Legerunt igitur fortasse ita ut ἄλλον ex errore librariorum corruptum sit in cf. Drusina ad h. l.; in aliis Codd. post παιδεῦσαι legitur κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου.

XX, 11.

11. Vates imaginem iumenti obtinens, quoniam dixerat Israelitas iungendos esse ad par onus cum illis nefariis hominibus trahendum, nunc misericordia commotus subactionem eorum sub iugum committit Deo labores eorum et onera ita versuro, ut copia inde iis revertendi ad sanam mentem; nova quidem annexa imagine agri, quem Ephraim, Iuda et omnes posteri Iacobi multas molestias ferendo ita praeparatur essent, denique spargerent semina pietatis, colligerentque fruges, quibus rursus admoti ad Deum semper gaudere possent. Hic naturalis et simplicissimus huius et sequentis versus sensus esse videtur.

וְאַפְרִים עֲלֵיכֶם מִלְמָדָה: *Ephraim non est impatiens fugi, quod sibi subinde imponere passa est, idque superstitionis doctrinis et falsis prophetiis, cf. 5, 11. 9, 8. Vocatur igitur: vitula apprime edocta scil. h. l. ad iugum ferendum, quemadmodum צָבֵל לֹא לְפָזֶל eodem sensu occurrit Ier. 31, 18. et sine metaphora Ies. 19, 13. Copula ו initio posita designat transitum ad novam sententiam, ad modum copulae בְּ, h. l. quippe, quin immo, allerdings, ja ohnehin. Vitula est edocta, verum ita, ut levi labore et cogitatione fructus capere velit. Amat enim triturare. נְתַבְּנֵי particip. foemin. cum ו paragogico. לְרִישׁ. Hic in operibus agriculturae, quibus boves adhibebantur, labor erat facilissimus. Positus erat secundum Hieronymum ad h. l. in eo, ut ferrei orbes super acervos segetum traherentur, cuius palea a tritico separaretur, ubi (cf. Deut. 25, 4.) iberum bobus erat de frugibus subinde arripere, quia ergo cautum erat, ne os iis ligaretur, unde huic operi accumbentes mirum in modum pinguescebant. vid. Bonhart. Hieroz. c. 31, p. 306. Convenit haec imago monibus et studiis Israelitarum, qui levi et luxurioso cultu colorum omnibus bonis terrestribus abundare vellent 2, • 9, 1. 2. וְאַנְיִ שְׁבָרִי עַל־סִיב צִמְאָה: equidem autem et perveniam pulchrum eius collum, nimirum pinguefactum manis, quibus abunde vescebatur triturando. Verbum עַל in simili oratione semper malo sensu obvium, v. o.*

X, 11. 12.

Num. 5, 14. Deut. 24, 5. Iob. 13, 13. Ies. 8, 8., h. l. nil aliud esse potest nisi: *iugum collo imponam*, nam in collo ingum ferebant boves, cf. Ies. 10, 27. 14, 25. Kuinoel ad h. l. Hiphil **הַרְפִּיבָב** h. l. inusitato modo ponitur. Pr. est *vehere aliquem currū vel equo* v. c. Gen. 41, 43. 1 Reg. 1, 33. Sic Deus dicitur *vento vehere lobum* Iob. 30, 22. Sed h. l. Dens non fingitur Ephraim vehens, sed iugo collo imposito Ephraim ipsum vehere oportet. Itaque sensus vocis **אַרְפִּיבָב** non esse potest: *veham Ephraim*, sed: *faciam ut vehat Ephraim*. Cum autem de laboribus bonū sermo sit, quorum in subsequentibus opera agriculturae diserte commemorantur, nostrum quoque **אַרְפִּיבָב** ad ea pertinet. Sic Eichhorn: „ich liess ziehen Ephraim.“ Boeckel: „zum Fahren soll Ephraim dienen.“ Dathe: *tradam Ephraim vectori*. Sens.: *Non equidem Ephraim leviter tractabo, ut hucusque tractari solitus erat, sed severiori cultui meo adstringam. Sed non unus Ephraim ita tractabitur, verum etiam Iuda,* cives duarum tribuum. **יְהוּדָה יְהוּדָה:** *Iuda arabit;* et sic omnis Iacob i. e. omnis natio posterorum Iacob **תְּנִשֵּׁי:** *occabit, sulcos confringet* Ies. 28, 24. Iob. 39, 10. **לְהָבָב:** *sibi*, dat. commodi ut 8, 9., **לְהָבָב** 9, 4. et **בְּבָבָב** v. 12. *Omnis a me edocti et ad gravius studium mā cultus et obsequii instigati sibi i. e. in suum commodum laborabunt.* Quale autem hoc commodum sit, docent sequentia, ut nempe *spargant semina, quae ferant iustitiam*. LXX. de negotiis agriculturae nil scire volunt. Vertunt enim in priori membro: δεδιδαγμένη γε πάντας νεῖκος, i. e. contentionem, et in altero: ἐπιβίβαιος Ἐφραίμ, παρασιωπήσομαι Ιούδαι, ἐντηχόσει αὐτῷ Ἰακώβ, reli- cebo Iudam, corroborabilur sibi Iacob. Chald. beneficiorum a Deo Indaeis collatorum recensionem in hoc nostro commate quaerit. Simili modo Eichhern. Alii contra nil nisi poenas divinas, nimirum proximum exilium et servitutem indicari volunt, cf. Lutherus.

12. *Quod si graviore studio praeparati eritis laborando, arando, occando, curatote ne frustra ea omnia facta sint, sed, quod Iacobus sibi, ὃ, ocoavit, id st-*

12.

lo colitote, ut bonos fructus ferat; illud זְרֻעַת *igitur* i*vissimi momenti mili esse videtur, nam illustrat* *nsitum ad novam imaginem. Quamvis imagines vere* *n laxe cohaereant, ut vates repente a laboribus boum* *labores hominum prosiliat, permanet tamen in agricul-* *tura, modum, quo cives ad meliorem frugem redeant,* *taphora ex illa depromta pingens.* זְרֻעַת לְבָנָה: *spar-* *e vobis semina* לְאַדְקָה: *ad iustitiam* i. e. *quae fe-* *rit probitatem.* צְדָקָה: *quod iustum, verum* *, ordini, consilio et legi suae consentaneum, a* צְדָקָה *, ab صدق rigidum esse, quod non flecti potest nec* *mitti. Hinc potissimum de iudice qui non declinat a* *z, de statera, quae in aequilibrio pendet Lev. 19,* *, de sacrificiis quae secundum legem offeruntur* *ut. 33, 19., de pluvia quae quantum satis est arvis* *inditur loel. 2, 23., de felicitate quae digno con-* *git les. 45, 8. 24. 46, 13. 51, 5. Ier. 33, 16. Ps.* *, 9. Eodem modo orta est significatio innocentiae,* *utis, non fucatae probitatis, verae pietatis, quae* *leum semper in accurate observanda divina lege cer-* *tar. Sic h. l. et Ez. 3, 20. 18, 26. Ps. 7, 9. 18, 21.* *iv. 12, 28. 16, 9. cet. Praep. ל non redundat, nam* *titia h. l. non pingitur quasi semen, sed quasi fru-* *r operum et molestiarum ex Dei voluntate subeun-* *um. Nec potest esse, ut Schmidio placuit: secun-* *d normam et regulam iustitiae in SSA comprehen-* *s, nec, ut Drusius vult: largiter et copiose ut fas* *nam ita non responderet alteri membro huic paral-* *. LXX. bene εἰς δικαιοσύνην. לְבָנָה scil. metite,* *igite vobis fructus. לְפִרְיָה חֶסֶד: ad pietatem et be-* *nitatem (utrumque enim significat חֶסֶד, cf. 4, 1. 6,* *i. e. ut in dies promtiores et paratoires evadatis ad* *atem benignitatemque exhibendam. לְפִרְיָה pro sola* *expitione ל ponitur, ut Ex. 12, 4. Num. 9, 17. LXX. le-* *e videntur לְפִרְיָה חֶסֶד, vertunt enim εἰς οὐαγῆν ἡμῶν.* *e vertunt, qui זְרֻעַת לְבָנָה sementem iustitiae,* *messem benevolentiae divinae indicare* *int. Membra sunt parallela, exhortationem con-* *ntia, ut in omnibus laboribus, seminando, metendo,*

recolendo terram; nil spectent nisi יְהוָה et יְהוָה. Nam de alio fructu sermo non est, quod postrema versus nostri verba clarissime docent, ubi vates illud unum praemium a Iehova quaerendum afferat, ut iis פָּזֶב probitatem instillet. Eichhorn adeo novi quid in textum infert, ut scil. sit repetitio pristinarum legum divinarum: „Säet — sprach ich — Gutes, so erntet ihr auch Gutes, brecht euren wilden Acker auf; denn noch ist's Zeit Jehova aufzusuchen, damit er kommt und Segen auf euch trüffelt.“

Quae sequuntur נִירֹה לְכֶם נִירֹה: *novum agrum vobis colitote*, innuere mihi videntur assiduitatem laboris, cui incumbere debeant in emendando animo: *ne quiescito neve contenti estote si quem pietatis fructum tuberitis*, sed ut agricola agro culto non contentus inculcat humum nova exercitatione temperat, ita vos rudem animum in dies magis exercitote ad bene faciendum. Haec esse verbi נִירֹה significationem e Ier, 4, 3. apparat. Horum. vertit: *novellate vobis novale*, quae apud Latum tantum de vineis dicuntur, LXX.: φωτίσατε οὐντοις ηγεμόσεως. Est enim alia significatio vocis נִירֹה s. נִירֹה: *Iacchana*. — Perseverat vates in metaphora. Nam addit: פָּזֶב: *tunc demum, si ita agrum praeparaveritis, tempus erit Iehovam invocandi*, אֵת יְהוָה: *quaerendi eum precibus*, cf. Ies. 55, 6. 7. Am. 5, 6. Pa. 9, II. 14, 2. עַד יְבוֹא: *donec veniat i. e. ut tandem veniat*, נִירֹה צְדֻקָּה לְכֶם: *et depluat s. iniiciat vobis iustitiam, quemadmodum pluvia effundit ubertatem campis*. Nisi enim sic assidui in studio mores vestros emendandos fueritis, pietas vestra semper incerta manebit, nec Dei auxilium ad vestram in melius restitutionem sperare poteritis. פָּזֶב i. q. יְהוָה צְדֻקָּה, vid. supra. Plures interpreti posterius comma respectu non habito copulae ו ita intelligunt quasi nunc omni metaphora remota initium sit novae orationis: *tempus est, ut Iehovam serio aedatis, ut veniat et ipse vos doceat iustitiam*, cf. Dath ad h. l., item Hieronymus. LXX.: ἐώ; τοῦ ἀληθεῖν γενέτα διαισχύνεται, accommodatus sensui quam verbis.

X, 13.

13. Sed redit vates iterum ad mores suorum pervergos, de quibus antea locutus erat. *Nondum enim tempus illud adest, hucusque enim coluistis quidem, non autem agrum ad bonos fructus ferendum, immo רְשָׁעַת: coluistis impietatem.* *רְשָׁעַת* pr. est: *tractare, slabore, quod, si de metallis et lignis adhibetur, est: fabricari, machinari, de agro: colere, et quoniam primarium negotium agriculturae est arare, id ipsum significat.* Hoc l. sibi vindicat primariam significationem. Nam *impietatem arare*, quid hoc sibi vult? Quod sentientes interpres explicant vel: *improbitatem seminastis*, ut Dathe, vel: *improbitatem arando intulistiſ* — ihr ackert ein, — alterum ex arbitrio alterum artificiosius. *שְׁלֹתָה קִנְאָתָה:* *sceleris metitis.* Sens.: *studiosi estis impietatum, ita magis magisque vobis inhaerent.* *אֲכָלָתָם פָּרִי-כָּחֵשׁ:* *vescimini fructibus mendacii i. e. fructibus qui spem vestram fallent,* cf. 9, 2. Simili modo *Ps. 7, 15.* Qui enim spem ponit in rebus malitia et sceleribus acquisitis, is pessime decipietur, cf. *Ps. 1, 4 — 6. 12, 10. Job. 15, 20 — 33.* Hieron.: *comedelis frugem mendacii, et in cunctis, quae propoſuitis, spes vos vana decepit.*

Sequitur nunc in quanam re spem posuerint, et quomodo fraudem experturi sint. Unde nonnulli interpres v. c. Dathe, Kuinoel, Eichhorn al. hic novi versus initium quaerunt, mutata lectione vulgari בְּרַכְבָּד, innisi auctoritate LXX. qui secundum Cod. Alexandr. et ap. Hieronymum vertunt: *lv τοῖς ἀρναῖς σου.* Sed Cod. Vatican. habet *lv τοῖς ἀμυητήμασι σου*, praeterea saepius iam vidimus, quam incerta eorum auctoritas sit. Subsistamus in lectione vulgari a Syro, Chald. Hieron. exhibita et intelligamus vocē בְּרַכְבָּד: *perversos mores Israelitarum, uti 12, 3. Ies. 57, 10. Ier. 2, 23: 33. 1 Reg. 15, 34. 2 Reg. 16, 3. i. q. בְּרַכְבָּד v. 6. Melius etiam legere videntur nonnulli codd. ap. de Rossium בְּרַכְבִּיךְ: in viis tuis. Sens.: Fisus es perversae tuae idolatrias, idola tibi auxilium latara esse comitans.*

Pertinet hoc ad falsa promissa, quibus prophetae deceptum populum tenebant 9, 8. cf. 8, 5. al. בָּבֶל בְּבֹרִיךְ: multitudini heroum. בְּבֹר a גַּבּוֹר, quemadmodum: fortis, fortis vir, heros, cf. Ios. 1, 14. Cant. 3, 7. 4, 4. פֵּי non causam praecedentis perversitatis, sed quod eam secuturum sit indicans: si quidem. Cohædere autem haec posteriora verba cum sequentibus v. 14. mutatum genus e 2. pluralis in 2. singularis significat.

14. רְקָאָת שָׁאוֹן בְּעַמְּךָ: sed oriatur, i. q. fac existere tumultum, praeteritum significatione concessiva ut 4, 10. 18. Describit rem futuram quasi iam ortam. וְהַבָּה habet נ epentheticum pro וְהַבָּה, cf. Rosenm. ad h. l. שָׁאוֹן: tumultus, ut Hieronymus monet: sonus et fremitus ululantis exercitus, cf. Am. 2, 2. Ier. 25, 31. בְּעַמְּךָ i. e. in tribubus tuis. Pluralis pro singulari, ut Lev. 21, 1. 4. 14. cet. Non igitur opus est variante lectione וְהַבָּה, quam Kuinoel et alii e veteribus versionibus enuclearunt. וְכָל־מִבְּצָרִיךְ יַשְׁדֵּר: et multitudo munitionum tuarum devastabitur. Singularis verbi pertinet ad כָּל, nec iterum opus est variante lectione נִבְּצָרִיךְ a de Rossio inventa et commendata. כְּשַׁד: secundum vastare, i. q. בְּאַשְׁר שַׁד: quemadmodum vastavit. שְׁלֹט nomen corruptum Salmanasseris. Solent sacri scriptores in nominibus propriis priorem et posteriorem partem omissis reliquis ponere, cf. Glass. Phil. S. p. 680. 81. idque potissimum in compositis, quorum est nomen שְׁלֹטָן־אַפְּלָנָה, cf. ingeniosam et probabilem conjecturam Gesenii in Lex. ad h. v., e Persico Scherman-Aser, ortum esse: plenus sanctae reverentiae ignis. Similium corruptionum exempla Liveleius etiam e Graecis et Latinis scriptoribus attulit. בִּירָה אַרְבָּאֵל fortasse illud oppidum Galilaeae in superiori parte tribus Naphthali, quod 1 Macc, 9, 2. et Ioseph. antiquit. 12, 18. אַרְבָּאֵל vocatur. Certe finibus Assyriae proximum erat pugnae aptum, siquidem e Iosepho l. c. videmus Bacchidem, quem Demetrius Soter rex Syrie ad oppugnandos ludeos miserat, castra ibi posuisse. Gesenius in Lex.

, 14.

d v. בְּרִי intelligi censem aliud oppidum Assyriae eiusdem nominis, inter Lycum et Tigris situm, ingenti dale ab Alexandro Magno Dario regi illata notissimum. Verum non est, quod ad locum remotum eumque barbarum abeamus, cum habeamus vati nostro et orationis sensu et patria propinquiores. In sacris liris praeterea non occurrit, nec propter inopiam monumentorum historicorum aliquid certi de eo definiri potest. Veritati proxima videtur sententia reputantium i. l. indicari aliquod gestum belli illius Assyriaci, de quo brevissime agatur 2 Reg. 17, 3. quodque Hoseas us more levissimis lineolis tetigerit. Huins oppidi mutui exemplo vates, qualis vastatio immineat imperio, describit. Verum longe aliud quid habent LXX.: ἀς ἄραν Σαλμάνην ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἱεροβόλη (pro quo quidem exhibuisse videntur secundum Hieronymum et magis convenienter textui: Ἱεροβαλλ). ἐν ἡμέραις πολέμου μυτέσαι τὰ πένθοις ὑδάφισσαν, et Hieron.: sicut vastatus est Salmana a domo eius qui vindicavit Baal. Verum utraue versio rem et lectionem textus vel incertiorum eddit. Hieron. quidem ita disserit: Omnes tuae muniones devastabuntur, quomodo vastatus est et contritus Salmana (Zalmuna princeps Midianitarum Iud. 8, 5. cet.)

Gideone, qui destruxit fanum Baalis lucumque succedit, et ille se vindicare non potuit, unde Ierobaal cognominatus est, i. e. ulciscatur se Baal Iud. 7, 1. quod autem addit legi in libro Iudicum verba Gideonis a principem Midian: quomodo absque liberis fecit gladius tuus multas matres, ita sine filiis erit inter mulieres mater tua, de eo in libro Iudd. nil legitur. Sunt utein verba Samuelis ad Agagam regem Amalekitarum, Chald. utrumque nomen proprium pro appellativo sumit, prius a סָלָמָן alterum ab אֶלְבָנָה derivans, ita: omnes iunctiones tuue depraedabuntur, sicut depraedatur paucis per insidias tempore belli. Mater super filios ecisa est. Kimchi adfert expositionem patris specie probabilitatis non destitutam quid quod usui vatis symbolica nomina exhibendi maxime convenientem: שָׁלָמָן esse Salmanasserem et בֵּית אֶלְבָנָה Samariam, domum, cui insidiatus sit Deus, et quam ob iniquitatem suam spernit. Plura alia artificia ad expediendum locum sem-

per obscurum vid. ap. Rosenmuellerum ad h. l. **אָשֶׁר בְּ**, deest relativum **עַל-****בְּנֵי** **רִשְׁתָּה**, ubi mater super liberis collisa est. Similis descriptio crudelitatis bellicae vid. 14, 1. cf. Ps. 137, 9. Ies. 13, 16. Am. 1, 13.

15. Finit vates iterum ut 9, 17. loco communi, pannis vanitatem fiduciae designans quae et vitulis cultis v. 5 — 7. et falsis prophetis auditis 9, 8. et perversis consiliis captis v. 6. 13. et heroibus in auxilium vocatis v. 13. eos deceptura sit. **כְּבָשָׂעָעָה**: faciet vobis; quod v. 3. bono sensu legimus, nunc malo habemus, cf. Gen. 22, 12. 27, 45. Exod. 14, 11. Ps. 56, 5. **בֵּיתְךָ־אָלֹהִים** locus ille idolatriae a Ierobeamo sacratus, qui alias nomine **Bethaven** apud vatem nostrum occurrit. Est metonymia loci pro gestis in loco. Sens.: *Sic vos remuneratur flagitosus ille cultus, quem Bethale exercetis.* Eodem modo Hieron. et Chaldaeus. LXX. iterum alio modo vertunt: *οὐτε ποιήσω ὑμῖν οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ.* Schmidt ita: *sic vobis facit*, scil. *Salman, o Belhelitae πρύτανος τῆς θρησκείας*: *propter extremam malitiam vestram.* Reputatio eiusdem nominis auget gravitatem significationis, cf. Gesen. Lehrgeb. p. 671. **בְּשַׁׁחַר**, quod exhibuit Hieronymus, et quod plerique Codd. ap. de Rossium et Kennicott. habent. **בְּ** et **שַׁׁחַר** in libris sacris saepissime propter similitudinem permutantur. Glass. Phil. S. p. 564. Ita aptissimum est expositioni vatis. Sed apud Glass. Phil. S. p. 1052, cf. Dathe ad h. l. verba non bene ita explicantur: *in ipsis regni sui initiis,* cf. Ejchhorn: Nam post octo, vel secundum 2 Reg. 15, 30. demum post sedecim annos imperii rex Hoseas de quo h. l. sermonem esse fere omnes consentiunt, in captivitate abductus est. Qui propriae significationi vocis **בְּשַׁׁחַר** inhaerent, melius vertunt: *tempore pacis allucentis*, uti Ies. 8, 21. Tum sensus esset: *affulgentibus melioribus temporibus propter societatem cum rege Assyria exspectatis et magno pretio emtis.* Iuxta nostram sententiam *ceu aurora est i. q. tam cito ut aurora transit*, vid. similem imaginem 6, 4. **בְּמַה נִרְבֵּרְךָ מֶלֶךְ יְהוּדָה**: *interibit rex*, scil. Hoseas ultimus. Israeli-

tarum. Indicat igitur vates propter perversitatem Israe-
litarum id accurassime eventu comprobatum iri, de
quo v. 5. eiulaverant: se regem non habere. Ceterum
LXX. et Hieron. a verbo Τάσις novum caput incipiunt.
Hieronymus autem hoc vaticinum vatis: *sicut mane
transiit, pertransit rex Israel: quia puer Israel et di-
lexi eum, in bonam partem sumsisse videtur, quasi ini-
tium melioris aevi.* Ita enim disserit: *Sicut enim or-
tus auroras et diluculum et principium diei, quod ap-
pellatur mane inter noctis solisque viciniam transit
celeriter, ita ut finiatur nox et clarescat dies, sic rex
Israel i. e. decem tribuum velociter transibit. Transire
enim haereticos instar diluculi et regem eorum diabo-
lum vel haeresiarcham intelligimus.*

XVI.

Cap. XI, 1 — 11.

Dum Israel puer erat et amavi eum et ex
Aegypto arcessivi filium meum. 2. A quibus autem
vocabantur, ab iis animum averterebant. Sacri-
ficia ferebant Baalibus et suffimenta accendebant
idolis. 3. Pedes Ephraimo movi, illosque super
brachiis meis prehendi. Verum non intelligebant,
me cornu infirmitati mederi. 4. Funibus huma-
nis eos traxi, funibus amoris. Tanta cura eaque
amplexus sum quasi qui iugum maxillis eorum
impositum allevarem. Coelitus demisi ad eos escam,
5. Non redierunt quidem in terram Aegyptiacam,
sed nunc Assur eorum rebus positus est, quoniam
redire ad meliorem frugem noluerunt. 6. Propter
tam perversa eorum consilia ensis per Ephraimi ur-
bes grassatus abstulit vectes portarum, immo illas

consumsit. 7. Nihilominus gens mea inhaeret defectui a me. Quamquam coelitus vocatur, tamen sese uno animo non effert. Quomodo te tractem Ephraim? Utrum clypeo te tuear Israel? an te tractem sicut Adama, parique modo te prostituam ut Zeboim? Animus meus intime moveretur, unâ exardescunt benevolentiae meae sciilliae, 9. Non emittam furorem indignationis meae, non revertar ad perdendum Ephraimum. Nam Deus sum, non homo; sanctus tibi semper propitius. Non quidem in tua oppida ingrediar. 10. Sequantur modo Iehovam, qui ut leo rugit; quo rugiente trepidabunt incolae orientis, 11. trepidabunt velut avis, qui sunt e terra Aegyptiaca, velut columba, qui sunt e terra Assyriaca. — At securi illos habitare faciam in suis domiciliis, inquit Iehova,

---

Gratior, mitiorque fluit huius vaticinii oratio tantis difficultatibus haud obstructa quantis praecedens et sequens. Directa videtur ad meliores cives depravationem populi sentientes deque salute desperantes. Quos consolari studet et memoria praeteritorum temporum, et exhortatione, ut tandem Deo semper ad sanandum et restituendum populum parato se advertant. Iterum exhibita videtur tempore Hoseae ultimi regis, cf. introd. pag. 88.

1. In memoriam revocat vates pristina tempora, ipsa initia rerum Israeliticarum, non ita ut laudet eorum atavos, quemadmodum 9, 10., sed ut designet vestigia favoris divini, quibus repleta sit antiquissima posteriorum Iacobi historia. Notio causalitatis, quae particulae 7 tribuitur, h. l. optime ita vindicari potest: *amavi Israelem quia puer erat, nondum depravatus*

KI, 1. 2.

nalis moribus et nondum praeceptorum meorum impatiens. Omnes imagines desumptae sunt a patre filium dum sui adhuc impotens est amante, cf. Tremellius et Clarius ad h. 1. Itaque בְּ h. 1. ut 7, 6. vertatur: *dum.* Respicit vates tempus commemorationis in Aegypto, ubi populus primam iuventutem deguisse fingitur Ez. 23, 3. coll. uberiore descriptione infantiae Ez. 16, 4—7. מִמִּצְרַיִם קָרָאתִי לְבָנֶךָ: *ex Aegypto arcessiri filium meum* i. e. *populum, quem meum esse ex omnibus terrae nationibus legeram,* cf. Ies. 42, 1; 43, 1. 44, 1. 2. Exod. 1, 22. 23. Deut. 4, 37. 10, 15. קָרָן cum praep. הַ indicat: *ad se vocare, arcessere,* Lev. 9, 1. Esth. 5, 12. n N. T. Matthaeus 2, 15. hoc loco quasi typo de Christo sus est e textu Hebraico, verum non ut bonus interres: οἱ Ἀλγύττου τεκάλεσσα τὸν αὐτὸν ποὺν πρὸ τῷ νιῷ ποὺν. Interpretes his verbis vaticinium de Christo exhibunt iurati, ac si Christus in lumbis illorum patrum Iacobiticorum vocatus esset, invenerunt lumbos Nahossois, quibus mundi redemptor tunc temporis cum reliquo opulo ex Aegypto exivisset. Matth. 1, 4. Num. 1, 7. F. Guertler in Theol. prophet. p. 380. Revera vates icere vult: *ex Aegypto ad me vocavi filium meum, ut zeus esset, mihi semper amore filii in terra a me prozissa, ubi non aliis nisi meis legibus subiectum volui, editus.* Hieronymus bene de ea re ita disserit: *superstit ut illud dicamus, quod ea, quae τυπικῶς praecedunt aliis, iuxta veritatem et adimpletionem referantur ad Christum.* Quod enim scriptum est: *populus Israel, dilexi eum, ex Aegypto vocavi filium meum,* dicitur eidem de populo Israel, sed perfecte refertur ad Christum. Qui ex parte typi fuerunt domini salvatoris, non nnia, quae fecisse narrantur, in typo eius fecisse credendi sunt. Typus enim partem indicat. Quodsi tom praecedat in typo, iam non typus sed historiae vetas appellanda est. LXX. iterum male: οἱ Ἀλγύττου τεκάλεσσα τὰ τέκνα αὐτοῦ.

2. Versus iste quasi parenthesin facit, nam intermit orationem de benevolentia Dei erga Israelem erum vituperatione huius pueri. *Vocati non ad Deum redabant, sed iam in deserto impium simulacrorum*

cultum amplexi sunt. קָרְאִי לְחַדֵּשׁ. Supplenda est copula כִּי, scil. קָרְאִי. *Quemadmodum iis scil. meo nomine vocarunt, i. e., eos ad me invitarunt.* Subiectum nomine Dei Israelitas arcessens facile intelligi potest: prophetae a Deo missi. בְּן דָּלֶבֶת מִתְּנִיחַת כִּי: ita ab illis abierunt. Integra oratio כִּי — בְּן — כִּי: *quemadmodum — ita* occurrit 4, 7., alias modo כִּי modo deest, cf. introduct. p. 102. In versione Latina vatis sententiam operis relativi simplicissimo modo ita exhibendam putavi: *a quibus vocabantur, ab iis animum avertabant.* בְּנֵי מִתְּנִיחַת: deseruerunt eos, ab iis defecerunt, uti Ier. 24. יְהִי לֵא לְפָנֶיךָ. Nomine בְּנֵי redundante sensu idem est ac si legatur מִתְּנִיחַת, cf. בְּנֵי מִתְּנִיחַת eadem significatio Num. 20, 6. Ier. 41, 18. Ps. 3, 1. Vates prepositionem בְּן in huiusmodi compositionibus amat, cf. 1, 2, 4, 2, 9, 1. Res plana est et simplicissima, neque quod configiamus ad variantem lectionem בְּנֵי מִתְּנִיחַת: *et ram facie eorum*, quam de Rossi adserit, nec ad mutationem textus ex auctoritate LXX. quam I. D. Midas probat in Oriental. Bibl. Tom. 19. p. 188, בְּנֵי מִתְּנִיחַת καθάς μετεκάλεσα αὐτούς, οὕτας ἀπόχουντο ἐκ προσώπου μου. τοὶ τοῖς Βααλέμ θύγον. Magis etiam recedit Eichhorn: simplicitate orationis deastros immiscens: „Sobald es Götter riefen, verliess es meine Seite.“ בְּנֵי מִתְּנִיחַת: *Baalibus sacra faciebant.* De Baale inde a deserto variis nominibus ab Abrahami posteri culto vid. 2, 10. cf. Ps. 106, 28 — 38.

3. Redit nunc vates ad descriptionem divini amore erga hanc gentem, maxime ineunte eius aetate. בְּנֵי אֱנֹרִים. Verbum formatum e substantivo בְּנֵי, Armenia formatione, secundum Gesen. ad h. v., vel Aramaica, secundum Michaelem ad h. l. Pari modo formatum בְּנֵי v. 8. Cum in altero membro dicatur Deus super brachiis prehendisse Ephraimum, si vires eum defecissent, qui mos est patribus vires infantium exercituri, illud nostrum verbum de eadem paterna exercitu

, 5.

tione interpretandum esse videtur, nimisum *pedes com direxi*, ut *ire discerent*. Germ.: „gängeln.“ Ita spondet significacioni coniugationis Hiphil a verbo statu **לָרַגֵּן**: *circumgredi*, Hiph.: *circumgredi facere* &c. 14, 7. 2 Sam. 10, 3. Gen. 42, 9. Fortasse etiam tiquitus scriptum fuit **לְבִנֵּי**. Construitur autem cum personae. Nam accus. ap. rād. **לָרַגֵּן** indicat locum, i. circumgrediuntur, vel quem circumetudo explōnt. Lutherus: „auf die Füsse helfen; gleich ie die kleinen Kinder bei der Hand geleitet werden auf dass sie lernen die Füsse setzen und gehen.“ LXX.: *επενδύει*, *complicavit*, *ligavi*. Videntur inconsiderate verbo Hebraico a **לְבִנֵּי** rivate. verbum Graecum a **πούς** derivatum substituisse. eorum. eorum partes egit ita: *illis immolantibus Bacchum et me vocante fugientibus a facie mea, ego clementissimus dominus ligabam pedes Ephraim, ne a me quis fugiente*. Ipse autem locum non e verbis sed historia illustrat: *Narrat Deus, quo Israel amore exerit Deus, 1, 31. 32, 11. Ego, inquit, qui pater sum, nutritius factus sum et parvulum meum in us. ita portabam, ne laederetur in solitudine.* Itaque erit: *ego quasi nutritius Ephraim.* Verbum igitur **לְבִנֵּי** pro nomine habuisse videtur ad formam **לְבִנֵּי**, quidam Hebrei, vid. ap. Kimchium ad h. l. In am alienas partes abierint interpretes vid. ap. Rom. ad h. l.

— לְבִנֵּי וְלְבִנֵּי — Difficilia verba! **לְבִנֵּי** procul du-

est infinitivus constructus ad formam verborum **לְ**fectus (cf. Gesen. Lehrgeb. p. 356.) cuius usum, amquam h. l. statum infinitivi absolutum expectavimus, tamen aliorum similitudinum verborum exempla d. ibid. p. 784.) excusat, eodem modo ut Ex. 17, 5. iae nostrum verbum explicandi ratio optimis convenit versioni et lectioni antiquissimorum interpretum. Intu enim infinitivo, *prehendendo*, in primam praeter-personam lectio antiqua **לְבִנֵּי** prorsus eum loco est. erunt igitur LXX.: *אֱלֹהֶים אֶת־הָרָבָּה בְּעֵדָה עֲזָזָה* eos, eodem mo-

do Syrus, ad quos accedunt codd. a de Rossiis commemorati. Verum Hebrei infinitivo offensi et קְרָבֵב e modo orationis grammaticis probatori tertiam praet. esse autem vocem וַיַּעֲשֵׂה in וַיַּעֲשֵׂה mutandam esse apostolosensuerunt. Hinc, opinor, lectio nostra originem duxit, quam nonnulli recentiorum consuetudine vatis ab aliis ad alteram personam transiliendi defenderunt, ita vestentes: *immo* (Deus qui antea in prima persona de locutus erat) *prehendit eos super brachiis suis*, v. 4. Piscator ap. Tarnovium ad h. l. cf. Ewald kritische Grammatik der Hebr. Sprache pag. 461. Cum autem h. l. saltus nimium vehemens esset et omnis elegantiae ex pers, vel etiam duplex, nam suffixo quoque וְ mutatur singularis וְ in pluratem, Dathe, Boeck, Eichhorn aliique interpretes antiquissimam lectionem restituere maluerant וְעַל קְרָבֵב, quo nil melius fieri posse censeo. Sens. est: *pades eius ita direxi, super brachiis meis viribus exhaustos susciperem*. Sed qui קְרָבֵב infinitivum vel participium loco primae positionis esse statuant, nihilominus autem lectores וְעַד serbare malint. Ii sic verba expedient: *prehendi Ephraimum brachiis suis*, v. c. Kuinoel, vero prorsus repugnante praepositione וְ. Quamquam omnia significat: *ad, apud, adeoque* solum dativum, tamen per hoc ita fit, ut primaria significatio *super* emergat. Hoc autem l. si ad liberos referretur, significatio est plane contraria, nimirum: *subter*, nam infantium brachia non *superne* sed *infra* prehenduntur a patribus et in ambulando levaturis. Alii vel particulam comparativam וְ supplent, ita: *ac si quis suscepisset eos cum brachia sua* (cf. Schmidt: *Videtur*, inquit, esse comparativa locatio, in qua se Deus comparat cum vobis, qui paternè ducat puerum adeo aegre incidentem, etiam super brachia sua eum suscipiat), vel ut Tremellius Ephraimum orationis subiectum esse putant, ita: *suscipit Ephraim idola super brachia sua*. Chald. fixum prorsus omisit: *portavi eos quasi super brachia*.

וְלֹא יִרְאֶנּוּ בְּרַפְאָצִים: sed illi non agnoscebant, eos sanasse. Vel enim contumaciter recusabant, quo

I, 3. 4.

oram oculis eorum erant, cf. 2, 10. Ies. 1, 3; vel
rant stolidi, quos mens deficeret 7, 11. Sanare om-
ino indicat: auxilium alicui ferre in infirmitatibus
vporis, a nomine נִזְמָן: infirmus, aeger Ps. 60, 4. Ies.
17, 18. De resistitione pristini status sermo esse non
potest, quia tantum de initiis rerum Israëliticarum agi-
tur. Verti igitur debet: non intelligebant me eorum
firmitati mederi. Hoc posterius commixta parallelismus
exhibet versus secundi et pari ratione ut ille in paren-
tesi ponendum est.

4. Descriptio amoris divini nunc continuatur iterum
etaphorice, imagine de infantibus sumta. פְּתַנְבָּלִי אֶדְם: :
quibus humanis i. e. non uti bestiae aguntur, sed
i. infantes ingenuorum hominum ducuntur. Herder
(aus der Hebr. Poës. Tom. II, p. 73. edit. Insti): „Ich
ingelte am Leitband ihn, mit Kindesban-
den leitete ich sie.“ Similis locutio 2 Sam. 7, 14:
אֶתְּמֹשֶׁךְ: traxi i. e. duxi eos. Chald.: tractu filio-
rum dilectorum traxi eos. Hieron.: in funiculis Adam
ebam eos, quod ita explicat: funiculis, quibus Abram
Isaac et Jacob mihi adstrinxeram. LXX.: οὐ
μετέφερεν ἀπότενα αὐτὸν, οὐ δεσμοῖς ἀγάπησεν μου.
כְּעַבְדֵּל תְּמֻמָּן: funiculis amoris. His verbis inest am-
plificatio priorum: funibus humanis. Sens.: amor meus
vacuum erat, quo illos per omnes angustias et per-
icula pericula ducerem.

אֲחַזְזָה לְרֹם בְּמִרְיָמִי עַל כְּחַדְשָׁת. Sens.: levavi iis
iugum a me praecepsit meis paternis iis impositum;
semadmodum agricultae manibus attollunt iugum, ubi
adent iuvencum onere eius in labore gravari. Pro plu-
ni Chald. Syr. Hieron. habent singularem צְבָעָת:
easi exaltans, item LXX. quamquam plane alio-
nusu. Elegans et subtilis est forma orationis. Cum
rim vates de sorte infantium imaginem petierit, non
redit, ut minus accurate potuisse, levavi iis iu-
venum super maxillis eorum, quae de bobus valuisserent,
id: fui erga eos, meos liberos; ita mitis, ut agri-
bat, qui iuvencas amatas iugum imponere evocet

X

id sedulo manibus levant, ne collum tenerum laedant.
Quae verbis aliquantum a textu recendentibus concordatatis causa in versione ita exhibui: *tanta cura eos complexus sum, quasi qui iugum maxillis eorum imposuit allevarem.* Iugum autem sibi esse impositum, quamquam liberi ab exosa servitute Aegyptiaca, per desertum migrantes nihilominus inter molestias itineris senserunt. Ideo iterum iterumque contra Deum murmurarunt Exod. 15, 24. 17, 3. 16, 2. 3. Num. 11, 4 — 16. Præstet nexus orationis docet h. l. de iugo Aegyptiaco cogitare non posse; id enim Deus prorsus ab iis absterret. Sermo est de rebus post exitum ex Aegypto gestis, unde ad Iehovam vocati erant vid. v. 1. Tunc Deus ut bonus pater educando, castigando, leges ferendo, ad incommodum adsuſſaciendo iis quidem onus molestiarum et obnoxii imposuit, sed idem iis levavit. Porro velut bonus pater erga infantes se Deus præstilit cibum porrigitur. **אָנֹת אַלְעִזָּה אֲנֹכִיל:** *declinavi ad eum cibum,* Exod. 16, 12 — 15. 17, 6. Verbum נָמַת in Kal et Hiph. accipit habitat significationem activam: *declinare* Ps. 17, 6. 11, 36. 112. Gen. 24, 14. Ier. 7, 24. 62. Notanda est derum mutatio pronominis pluralis in singularem נָמַת apocop. fut. Hiph. e contracto נָמַת pro נָמַת, נָמַת. **Demisi iis, nimirum coelitus, אֲנֹכִיל:** *cibum,* ut *ut* *nimum אֲנֹכִיל* 1 Reg. 19, 8. et אֲנֹכִיל Gen. 41, 11, 42, 7. 10. Multiplicibus formis hoc substantivum a rad. אֲנֹכִיל formatur, vid. Buxtorf. in Lex. ad *אֲנֹכִיל*. Ita inter antiquos Chald. Syrus, Symmachus ap. Hieron. et plures recentiorum, Lutherus, Drusius, Kuinetus. Reliqui admodum differunt in constituenda significatio nomine vocis אֲנֹכִיל. Sic v. c. putant esse futurum phil constructione asyndeta (ut 5, 11.): *leniter me ad te mittens ad eum, cibavi eum,* cf. Gusset, Rosenmüller et Eichhorn; nec alio modo Hieron.: *declinavi me ad eum; ut vesceretur.* Lud. de Dieu poenam praedicit percutiat, verbum nostrum secundum cognatas formas נָמַת Ies. 29, 14. et נָמַת Ps. 16, 5. participium Kal נָמַת autemans: *inclinabo ad eos comedorem,* cf. Michaelis ad h. l. Alii denique LXX. secuti deducunt a נָמַת ad

4. 5.

uit, sustinuit. Legunt autem **לְנַפְתָּח** ut densus sit: *in-*
zabo me respicioens ad ipsum, ut eum sustineam, e. e
nificatione prorsus contraria: ut ei praevaleam, eum
team 12, 5. Gen. 32, 26. LXX. posteriore partem
reus nostri ita vertunt: καὶ θεομαι αὐτοῖς ὡς βασιλέων ἀν-
τοῖς, τὸ τὰς εὐαγύδεις αὐτῶν. καὶ ἐπιβλήθεμαι πρὸς αὐτοῖς,
θεομαι αὐτῷ, i. e. secundum Hieron.: ero illis quasi
re alapas homo super maxillas eius et respiciam ad
te praevalens ei. In qua versione id memoratu di-
scendum est quod initio sequentia versus legerant
pro **לְנַפְתָּח** idque addiderunt huic nostro. Ita sane mul-
ti caliginis evanesceret e versu sequenti, nam illud
interpretes torquet. Verum quamquam Dathe ea de
la lectio LXX. in textum recipere non dubitate
et Boekel cum Eichhornio eum secutus est, tamen
modo difficilis adeo ac plerisque obscura lectio № 2 e
illima **לְנַפְתָּח** orta sit, non facile intelligitur. Nullus de-
ue codd. lectio **לְנַפְתָּח** habet. Plures contra codd.
ant **לְנַפְתָּח: reducam, v. de Rossium ad h. l.** Quae
dem lectio, ubi pronomen quoque deest, sensum
ne alienum, *reductionis*, infert.

5. Difficultas huius versus e sententioso vatis lo-
audi modo nascitur. Quae enim in animo habuit, le-
ns modo lineolis designare solitus est. Nostrum au-
t. est sententiam verborum ex ingenio vatis eruere.
in eo erat, ut fata posteriorum Isaaci in deserto
criberet. Senserunt isti iugum periculosisimae mi-
tioria, murmurarunt contra Iehovam et a Mose redi-
n ad ollas carnium Aegypti extorquere studuerunt
n. 14, 2. 3. cf. 11, 4—6. Exod. 16, 3. 17, 3. Ve-
a, benefactis et miraculo auxilio, praesertim cibo
litus demiso, iterum iterumque Iehova eorum impa-
titiae respondit, ita ut animi sedarentur et plurima
populi in migratione ad terram promissam sedulo
severaret. Attamen non sufficiebat non redisse po-
nam in Aegyptum: convertendus erat ad Iehovam,
od cum noluerit, imperio Assyriorum subiectus est.
onomasia et inde orta difficultas est in verbo **לְנַפְתָּח**
d adiecta præp. **לְ** est: reverti ad aliquem locum,

sine additamento: *convertere se ad meliorem frugem* cf. Ies. 1, 27. Ier. 5, 3. 8, 4. 5. 2 Chron. 6, 24. al. Initium igitur huius versus continet descriptionem falorum gestorumque in deserto. *Saturati miraculosa esca Israeletas quidem non reversi sunt in terram Aegyptiacam.* Quemadmodum autem v. 2. et 3. descriptioni beneficiorum divinorum vates addiderat impietatem populi, sic nunc itidem addit: לְאַנְגָּלִים קָרְבָּן, commemoratis simul vel potius praemissa miseria ab ipsis contracta: מִלְּפָנֵי אֱלֹהִים וְאֶתְנָשָׁרִים. Itaque sensus posterioris membra apostolamus hic est: sed nunc Assur ille eorum rex est i. e. eorum rebus potitus est quasi vere rex eorum erat, quia reverti ad meliorem frugem recusarunt. Respicit vates procul dubio illa tempora, ubi imperium neopans Hoseas; ut auxilio regis Assyriaci frueretur; omnis ex ipsis consilio et arbitrio gesserat cf. introd. p. 88. Haec explicatio verborum nil in textu desiderat, praepter transpositionem accentus grayis Athnach a verbū מִלְּפָנֵי ad verbum בְּצָרִים. Futurum verbi יִשְׁעִיב est tempus historicum, stricte cohaerens cum futuris וְאֶת quarti, cf. Gesen. Lehrgeb. p. 767. Copula וְ est adversativa *sed* et נִזְמָן דְּבָרִים, ut saepius apud nostrum ponitur 9, 10, 12, 2. al. LXX. verbum בְּצָרִים initio versus nostri ponunt. Boeckel idem faciens sic vertit: „wendet wiederum sich nach Mizraim.“ Ius Eichhorn: „er soll nun wieder nach Aegypten land,“ et de Wette: „ins Land Aegypten sollen sie kehren und der Assyrer König seyn, weil sie nicht wollen sich bekehren.“ Verum diversa componuntur. In Aegypto enim Assyrius eorum rex esse non poterat. Nec unquam Assyrii rebus Aegyptiacis ita potiti sunt, ut vel in Aegyptum profici illis subditi fuissent, cf. Beckers Weltgesch. Tom. I p. 31. et 36. LXX; autem quasi textus haberet בְּצָרִים tunt: κατέκυνεν Ἐφεσοὺς δὲ Αἴγυπτον.

Plerique interpretes propriam vim temporis fatus vindicantes, prius comma intelligent de eventu illo historico 2 Reg. 17, 4. ubi legitur, regem Hoseam misericordiam in Aegyptum ad auxilium regis so implorandum, quod

I, §. 5.

ridem nimium sero venenit, ita: non revertatur ultra; nuper fecit Ephraim, in terram Aegyptiorum ad auxilia petenda. Sic Hieronymus. Alii contra נִכְתָּב esse itumant i. q. נִכְתָּב hoc sensu: nonne in Aegyptum revertetur? i. e. utique revertetur! Alii v. c. Lutherus נִכְתָּבunt: ne, et cum versu 4, ita coninngunt: Deus de-icit iis coelitus escam, ne in Aegyptum revertantur. id omnes fere interpretes בַּיִשְׁלָחּ in posteriore commate reditu ad Iehovam, s. ad meliorem frugem intel-juunt.

6. Vates nunc in memoriam revocat ciades a rege o Assyriorum suis illatae. תְּלִמְלִים 3 foemin. a rad. תְּלִמְלִים: gyrum torquere (secundum analogiam Arabici جَلَّ (Gesen. ad h. v.)) quod plerumque intransitive ob-nam est (v. c. significatu parturire, dolores parturien-sentire, deinde: terrors concuti Exod. 15, 14. Dent. 26; Joel. 2, 6.), ponitur saepe etiam transitive, v. c. Sam. 3, 29. Ies. 23, 19. 30, 23. Sic h. l. servata significatio tremoris: ensis grassatus est, irruit in eon-tubas. Da Wette primam radicem significacionem rans, apte veritatis, eis kreiset das Schwerdt trahi in ihre Städte. תְּלִמְלִים posice pro belli, ut v. c. id: 51, 26. Ies. 1, 20. al. Pronominis Hebraici textus mo-singularia modo pluralia prouti vates aut de Ephraimo de civibus cogitavit, in versione, ut oratio melius con-creta, paullo literum reddenda putavi. רְבִטְחָרְבֵּן: suscepit i. e. abestulit vectes eorum. בְּדִימָם: vectes, regula. Sic Lutherus, Läckemacher, Michaelis et plu-eros secutus. Occurrit Exod. 25, 13, 14, 27, 6. al. vectibus, quibus tegurium sanctum portabatur, si-i tropice de validissimis corporis membris Iob. 18, 41, 4. Hinc optime de repagulis portarum h. l. in-ligitur. Sunt enim per synecdochen partis pro toto: initio urbium, ut in illis locis Iobi: totum corpus. significatio est Chaldaica, a Chaldaeis quoque interprete inquam tropice prolata: בְּרוֹתָה: fortes viri. Quae-ns etymologia cum h. l. sermo sit de vi furore belli

urbibus illata, commodissimum sensum exhibet. Praeter illam Chaldaei tropicam explicacionem alii, v. a. Dathius, vertunt: *mendaces*, a rad. מַנְדֵּשׁ; Hieron.: *elector eius*. Eodem modo Boeckel et Eichhorn. דָּוֹרָאַת: *doveravit, absunxit*, nimirum urbes, quae initio versus ita commemorantur ut commodissime in fine suppleri possint. בְּרִיתְמָנָה: *prae constituis eorum scil. perversis*, quod nempe noluerant ad Deum se convertere, fiduci et in idolis et in auxiliis barbarorum posita. Eodem sensu Ps. 5, 11. 81, 15. Prov. 1, 31. Hieron. hoc verbo designari voluit: *capita quae consilia habeant, ita: comedet capita eorum*, i. e. ut non possint aliquodd invadere praesidium: *tum plebe miserabiles, quae ad me reverti noluit, sera ager penitentiam hostibus cuncta constantibus*. LXX.: καὶ φεύγουσιν τὸ μέμφατον (pro quibus in edit. Plantin. legitur et ab Hieron. vertitur μέμφατος) ἢ ταῖς πλάσαις αὐτῶν καὶ κατέπαυσεν τὸ ταῖς χερσὶν αὐτῶν, οὐ φέγγαται ἐν τῷ διαβούλῳ αὐτῶν, ut nempe מִנְחָה pro τῷ et מִלְחָמָה pro מִלְחָמָה legerint. Eodem modo Syria in lectione variasse videtur. Ceterum fore omnes interpretata in hoc loco vaticinium quasiverunt. Verum errasse videntur. Nam inde ab initio huius capituli tantum descriptio status pristini et praesentis Iacobi pestorum, antea beneficis Dei ornatorum, tunc temporis autem iam miseriae propter immorigerum et impium ipsorum animum oppressorum, exhibetur. Vaticinium tantum sequitur v. 8. idque tam expressio verbis tamquam solenni modo dunciatum, ut dubitari non possit inde ab illo verso alteram partem eamque prophetica poematis inchoari. Denique autem via temporum Hebreorum omnino nihil valet, aut praeterita huius versi etiam praeteritum tempus designant. Versu 4. et in tempore futro fata populi longius remota per desertus migrantis historice describuntur. Nunc praeterita ob copulam. 1. cum nudo praeterito וְנַחַת v. 5. confuncto eventu expleta omnibusque notissima commemorant. Posthaec futura inde a v. 8. suo ordine de futuris temporibus adhibentur. Sic omnia elegantissime cohaerent. Designat vates Dei benignitatem inde a primis quidem temporibus spretam et neglectam. Quia negligentia illa

I, 7.

lamitatis afflit, ut iam Aseyrio subjecti gravissimos
lli terrores experti sint. Fortasse miseria eos cor-
xit? Minime!

7. Nihilominus populus mens defectui a me interet. וְלֹא יִתְלַכֵּד עַתָּה יְמִינֵיכֶם Ios. 10, 26. et וְלֹא יִתְלַכֵּד Deut. 28,
3. partic. Pauli וְלֹא תַּחֲנַן: *infigere ut pendeat*, cf. 2 Sam.
3, 10. Ez. 27, 10. 11. Hinc: *suspendere ligno* Deut.
1, 22. Gen. 40, 19. genus supplicii, quo adficiebantur
ipitis damnati. Hinc h. l. tropice: *populus meus firmus*
spendet defectui a me. Suffixum in וְלֹא תַּחֲנַן passive
cipiendum est. וְלֹא autem modo construitur cum
praep. וְ 2 Sam. 18, 10., modo cum praep. וְ Deut.
1, 22., modo cum וְ Deut. 28, 26. Alii vertunt; pen-
di sunt, inter dubitationes fluctuant, quod placaret,
isi adderetur וְלֹא תַּחֲנַן. Hoc substantivum semper malo
insu occurrerit, vid. 14, 5. Constructio notissima vocis
im praef. וְ, vid. introd. p. 112. Latinorum auctoribus
raecorum וְלֹא תַּחֲנַן: et ad supra
ocqrunt cum i. e. *populum meum* (וְלֹא, vid. initium
artus) scil. *divinas voluntatis interpretes, prophetas*.
et alii quidem verborum constructio sed eadem signifi-
catio quae v. 2. וְ h. l. iterum quemadmodum וְ
5. *stare*; coelitus i. e. h. l. *ad Ichoram: exaltationem*
omnium rerum. Sic sequens comma aptissimam
positionem efficit, וְלֹא תַּחֲנַן una animo et non
fert. Deficiente copula sensus fervidae orationis ita
constitendum esse videtur; quamquam coelitus vocatur
unum una anima esse non effert. Coning. Piel וְלֹא
abet h. l. passivam s. intransitivam significationem,
isi vates ipse legi voluerit וְלֹא; 3. fut. Püal, quemad-
modum Pa. 75, 11. Nehem. 9, 5. Sic Chald.: *non*
ambulant erecta statuta, Lutherus et alii. Ceterum
utherus hunc locum difficillimum V. T. esse censuit,
erba in margine addens: „Diesen Vers soll nie-
mand veratehan, auch im Hebräischen nicht.“
id. Ternov. ad h. l.: Qui propriam i. e. activam si-
gnificationem coming. Piel vindicare student, supplant

pronomen זֶה: non unde me extollit. Hieron. pro **לְ** legit זֶה, ita possitē vertens: populus pendebit ad reli-
tum meum. Iugum autem imponetur **תֵּשַׁבְתָּ**, quod non
auferetur. LXX. integrum versum sic vertunt: καὶ δὲ
αὐτοῦ ἀπεργάμενος ἐκ τῆς κατοικίας αὐτοῦ, καὶ δὲ οὐ τὰ
τύμα αὐτοῦ θυμαθύσας, καὶ οὐ μὴ ὑψωθεὶς αὐτόν. Prorsus
a nostro textu declinante lectione pro לְמִשְׁבַּת exhi-
buerunt לְמִשְׁבַּת, a rad. מִשְׁבַּת, et in altero membro se-
cundum Dathium בְּלִי קְרֵב יְהֹוָה כְּלָא בְּלָא. Eich-
horn nimium frigide seneam quidem, verum non verba
poetica reddidit sic: „und ruft man es zu edle-
rem Benehmen, so wird doch keiner besser.“

8. Iam Hoseas vere poetica inversione, attingit
fata, quae tuos mensura sint. Quasi Deus dubius
sistit, qua sorte tractandus sit Israel. Meriti sunt qui-
dem, ut punirentur quenadmodum Adam et Zebolim,
at intimam eius benignitatem eorum miseret, supent
denique misericordia. קְרֵב תְּבַנֵּה: quomodo dabo te i.
quomodo fractem te? קְרֵב Hebraic saepe denotat di-
guem in statu s. bono s. malo constituere Ez. 5, 14, 16,
21, 35, 9. Schmidt ad h. l. קְרֵב radix A substantiv
קְרֵב formata: clypeum tibi apponam s. clypeo. fa tuas?
Sic LXX.: ἔπειστε εὖ Ιησ., et Hieron.: protegam
Ιεραλ? Idem adserit Aquilae versionem: ἔπειστε κυπλέω, εἰ
scuto circumdaba te? Quas explicatio, ut orationi vatis
aptissima est et elegantissima in describenda anxietate
qua Deus in sorte illorum constituenda ligatur, ita pre-
batur simili formatione verbi קְרֵב v. 3., unde appa-
ret vati tales formationes, certe huius poematis tem-
pore, non dislicuisse. Occurrit bis praeterea Prov. 9,
9., ubi usus tropicus a nostro proprio desumus esse vi-
detur, et Gen. 14; 20., ubi iterum, quamquam durior
tropo, positum est: hostes sub clypeo ponere i. e. tra-
dere. Quam significationem tradendi quasi proprii
verbo nostro urserunt recentiores interpretes ita: tra-
damus te scil. hostibus s. perniciem? cf. Symmachu
ap. Hieron.: ἔπειστε εὖ, et Chald.: exterminabo te. Ve-
rum multo eleganter et verbo nostro accommodata

I, 8.

ppositio in atroque membro inesse videtur; num tu-
res? — an perdam te?

Iterum poetico modo vates repetit interrogationem:
כִּי תְּנַדֵּן? Addit autem **מִתְּנַדֵּן:** *an tractem te ut Ad-
am?* Sodoma, Gomorra, Adama et Zéboim oppida
emporibus Abraham tam terribili terrae incendio
nā cum omni regione funditus absumta ut nū
il nisi mare mortuum in memoriam illius eventus
eperiatur. Res satia nota legitur Gen. 19. et descri-
bitur tanquam poena incolis illorum oppidorum nefariis
llata ignisque vocatur coelitus delapsus, quod sine da-
gio ita intelligendum est: vehementia fulgura solum il-
larum regionum sulphure et bitamine infertum incen-
tisse. Quae eversio in libris sacris saepissima quasi lucu-
entissimum divinarum poenarum nunquam non explo-
sum exemplum describitur, cf. Deut. 29, 22. Iea. 1, 9;
er. 49, 18. Matth. 10, 15. Luc. 10, 12. **בְּעִירָם נֶצֶבֶת:**
constituam a reddam te (Gen. 32, 13) 1 Reg. 19, 2.
er. 6, 8.) *ut Zéboim?* **כִּי תְּנַדֵּן עַל־לְבִבִּי:** *versuth est
cor meum.* **בַּי** pr. *supra me;* de affectibus animi ho-
minem supervenientibus formula ut videtur propria, cf.
Ps. 42, 5. 6. 7. 12. 43, 5. al. h. l. *de motu misericordiae* intelligatur. Eodem modo dicitur **לְפִנֵּי:** *de
summā dolore Thren. 1, 20. Und simul כִּי תְּנַדֵּן:* exar-
descunt. Iterum formula de affectibus animi, maxime
benevolentiae, usitatissima, cf. 1 Reg. 3, 26. Gen. 45,
30. Thren. 5, 10. **בְּנֵי נְדָבָה:** *misericordiae meae,* a' rad.
בְּנֵי: *dolorem sentire,* maxime misericordiae Iud. 21, 6.
Ier. 15, 6. Ps. 90, 13. et poenitentiae Exod. 13, 17.
Gen. 6, 6. 7. LXX.: *μεταπέσθιον ἢ καρδία μου ἢ τῷ πόνῳ*
κυνηγετέχνη ἢ μεταμέλικ μου. Hieron.: *conversum est in
me cor meum, pariter conturbata est poenitudo mea.* Rursus, addit, *ut clementissimus pater dicit se suam
mutare sententiam et poenitere, quod talia sit locutus, ut
illos quoque ad conversionem et poenitentiam provocet.* Verum de poenitentia sermo esse non potest, quia non
dum aliquid mali constituisse Deus singitur.

9. Iam consilium cepit Deus idque benevolentissimum. **לֹא אַעֲשֶׂה תְּזִבֵּחַ נָּאָשָׁר אֱלֹהִים:** non emittam furorem indignationis meae. **שְׁמַחַת** dicitur de animi motum significatione, v. o. **דָּבָר מִצְרָיִם** Gen. 24, 12, 40, 14. **לֹא אַפְּשֶׁתְּבִלְתִּשְׁתַּחַת**: non revertar ad perdendum Ephraim scil. ut olim exili ad perdenda Sodoma, Adama et Zeboim. Gen. 19, 25. 29, cf. 18, 21. **פְּנֵי אֱלֹהִים וְלֹא־אָמַרְתִּי:** nam Deus sum non homo. Num. 23, 19. **Non velut homo in fervore iras acutus sum.** Memor promissorum meorum semper paratus ero ad beneficia conferenda.

Sequitur nunc elegans et sublimis descriptio divinae providentiae et maiestatis, quam cur non omnes mente ceperint interpretes, profecto non intelligo. **Sanctus sum, semper vobis propitius celestissimus Iehova,** non in urbe vel in aliquo terrae loco me inclusurus, ut vobis ibi tantum succurrere possim, quemadmodum de idolis vestris statutis. **Ubique vobis adsum,** non me sequamini. Prae maiestate mea, ubi eam iis significavero, trepidabunt omnes gentes, quemadmodum aves et columba trepidant, ubi leo rugit. **שְׁמַךְ קָרְבָּן:** ego sanctus, celestissimus Iehova in medio tuo sum i. e. tibi semper propitius adsum. **קָרְבָּן** eadem signif. occurrat Ies. 12, 6. Ioel. 2, 27., in N. T. **καὶ μέση** Matth. 18, 20, 14, q. Hebr. **בְּמִזְבֵּחַ** Exod. 29, 45. **שְׁמַךְ** est nomen maiestaticum Dei celsitudinem et praesentiam designans, cf. 2 Reg. 19, 22. Iea. 1, 4. 40, 25. Iob. 6, 10. **לֹא אַבְּזֶב בְּלֹא:** non autem intrabo urbem ut ibi indepar, cf. 1 Reg. 8, 27. 2 Chron. 6, 18. Copula **וְ** significationem habet adversativam: quamquam in medio vestro sum, tamen in urbem non intrabo. Verba **תְּקַרְבָּנִים** et **בְּלֹא נְשִׁיחַב** respiciunt ad praecedens **לֹא אַשְׁׁחֵב נָא.** Vates dicere vult: non est quod Iehova ad vos redat, quoniam semper sanctus et omnipotens vobis adest. Homo vel urbi opem latruss vel eam praedaturus in muros eius intrat. Deus vero celestissimus humano modo vos non adit. **Vestrum modo est obsequio et precibus**

I, g. 10.

m prosequi, tunc, ubicunque eritis, eum habetis ad vos et securos vos constituendos paratum. Barbarorum opem implorantes eorumque cultui dediti eum habebunt iratum trepidique poenarum terrores, aessentias eius signa, sentient. Schmidt eandem sententiam ita exposuit: *Deus sum sanctissimus in medio Iraelis, ubicunque fuerit, etiam in extremo exilio. Nec virctor in una civitate Hierosolyma vel alia est terra si coniuncta, ut Dei tutelares gentium, singulis paucis illigati, quia infinitus sum et nullibi terrarum a divando impeditus.* Hieron. ita: *non sum unus de his, qui in urbibus habitant, qui humanis legibus vivunt, qui crudelitatem arbitrantur iustitiam. Mea autem lex eaque iustitia est salvare correctos.* Verum sententia istis vel multo sublimior esse videtur, cf. Lowth de cra poesi Hebr. Prael. 19. ap. Rosenm. ad h. l. Alii c interpretantur: *nō intrabo urbem Samariam, exarscentiam irae meae contra eam versurus eamque delerens, ut יְהֹוָה: ira substantivum sit ab יְהֹוָה s. יְהֹוָה: ferre.* cf. Dathe et Eichhorn: „Ich bin ein Heiliger und handle nicht im Grimm.“ Unus cod. ap. Rossium legit יְהֹוָה quam lectionem iam I. D. Michaelis Bibl. Oriental. 19, p. 190. ita exhibuit ut ex analogia rab. nominis יְהֹוָה: *iratus, verbal: non iratus veniam: iheros hunc locum parallelum esse loco Luc. 14, 24: quemque promittere censem: se semper promptum esse ratumque ad misericordiam populo deperdito signifundam, ita tamen ut nunquam urbibus illis instituta, cra et cultus Mosaicus, quibus hucusque cum Deo connecti faissent, restituerentur.* Alii ut Drasius: *non niam contra urbem, nempe hostili modo.* Alii: *in nullum aliam urbem ingrediar, quam ubi nomen meum nctificetur.* Chald. adeo de urbe Hierosolyma cogitat: *non permutabo amplius Hierosolymam pro alia civitate.* Eodem modo Hebrei interpres.

10. Cohäret hic versus arctissime cum praecedenti, amplificat etiam descriptionem maiestatis divinae ubique efficacia. *Quaeritote eum modo, ut eum eiusque nevolentias erga vos signa ubique inveniatis!* cf. 1aron. 28, 6, 7. Prov. 8, 17. 34. 35. Ies. 55, 6. Ier. 29,

13. 14. אֶתְנָשִׁים תַּחֲזֹק יְלֵבָה: sequantur Deum, cf. 1 Reg. 14, 8. Eodem modo אֶתְנָשִׁים תַּחֲזֹק פְּקֻדָּה 3, 5. 5, 15.: quare Deum. Utrumque indicat, et attendere signa eius favoris ac providentiae, et studere ut eius favoris participes fiant eiusque vim efficacem sentiant, quod tantummodo vera reverentia et pietate erga eum fieri potest. Futurum modo imperativo s. exhortativo ponitur. פָּרָיוֹת יְשָׁעָה. Imaginem leonis de Iehova adhiberentem nostro in promtu est, 5, 14, 15. 13, 7. cf. Am. 1, 2. Hoc l. eo sensu adhibetur, ut pingatur vis et efficacia Dei quae non inclusa sit in urbe. Ut leo in terra circumvagatur et fremitu se notum facit, quamquam non conspicitur, ita Iehova se notum facit iudiciis et terroribus ex ipso exercitibus. Supplendum est relativum שָׁאַל qui ut leo rugit. Sequentia verbis quodsi ille rugit, בְּנֵי הָנָה לְשָׁאַל, in 6 codd. Kennicotti et de Rossi desunt, et probe abesse possunt. Si autem servantur, ex notissimo Hebraismo ita explicari debent: ubi autem rugit i. e. iudicia sua emittit, tunc trepidabunt בְּנֵי מִצְרָיִם: filii a mari, vel uti LXX. metatis vocalibus transtulerunt: τίκνα ὑδάτων, בְּנֵי מִצְרָיִם: filii maris cf. Hieron.: homines versus Occidentem habitantes. Nostra quidem lectio praferenda videtur, et quoniam substantivum in statu absoluto non facile genitivum secum habet, et quoniam constructio praepositionis בְּנֵי in sequenti verso servata est, et quoniam nostra regionis sed בְּנֵי de regionibus occidentalibus legitur, cf. Gen. 12, 8. 28, 14. Ios. 8, 9. 12. Exod. 26, 22. Versus occidente Palaestinensis mare situm erat, nimirum mare mediterraneum. בְּנֵי autem de nationibus ita adhibetur ut incolae sint alicuius regionis, v. a. Ioel. 4, 6. Am. 9, 7. Inusitata quidem est formatio huius formulae cum praepositione בְּנֵי, cum alias ita legatur: בְּנֵי קָשָׁשִׁים, בְּנֵי צִיּוֹן. Verum in ea studium vatis accurate dicendi invenio. Si enim regio indicator occidentalis, tum nunquam בְּנֵי nude sed בְּנֵי אֶפְרַיִם s. scribitur, cf. 11. 11. בְּנֵי לִבְנָה autem incolae maris anticipata sensum exhibuerint. Sunt igitur בְּנֵי בְּנֵי i. q. בְּנֵי

XI, 14, 11.

תְּנִינֵּת יְהוָה. Alii interpres fortasse in filius inusitatio-
ris formationis gratiam explicant בְּנֵי יְהוָה vel: *filios Iovae*,
vel: *filios Israelitarum*, quae explicatio mihi incom-
moda videtur. Etenim ellipsis esset durior et sensus
ab omni commendatione vatis alienus. Dicit enim: *Deum*
penitus commotum esse misericordia, ut minime perdat
Israelem, veram propitiis. ita medio eius esse malum.
Contra eum rugitum editurum, ut trepident barbari.
Nec est quod a simplici significatione verbi תְּנִינֵּת aben-
amus ad plane aliam: cum trepidatione accurrere. Locus
enim 3, 5. non est parallelus; nam ibi legitur תְּנִינֵּת
plane alio et nexu et constructione.

11. *Trepidabunt autem ceu avis.* יְנִינֵּת et
leoni rugienti oppositae magis descriptionem divinae
maiestatis amplificant. Illi enim Assyrii et Aegyptii,
quorum eximum robur vos conterere minatur, trepi-
dabunt ut avis et columba Deo interveniente. מִארֵץ אַשְׁר
et מִמְּצֹרְבָּים. Suppleri debet vel pron. וְם בְּנֵים
v. 10. Posteriori ita, ut in favorem illius constructio-
nis וְם etiam nunc vates praep. וְם aeryaverit.

וְרֹחֶשׁ בְּתִיכְמָתָן אֶל דְּבָרִים sed secure eos habitare fa-
ciam in domibus suis. LXX: καὶ ἀποκτήσετε αὐτὸς
νέοι τέκνα στρατῶν. Convertit se vates in hoc postre-
mo compate iterum ad Israelitas. תְּנִינֵּת non est: re-
ducam eos s. reddam iis, quemadmodum nonnulli v.
2. Dathe et Kuinoel vertunt; Radix est בְּנֵי: *habitare*,
Eiph.: *habitare fecit; fecit ut tranquille habitarent*,
cf. Ier. 32, 37. De reductione sermo non est; nam
nondum abducti erant in exilium. Contra promiserat
ehova, vim Assyrorum Israelitas nondum perducturam
esse eo ut intereant quemadmodum Adama et Zeboim,
sed auxilio se ita eos circundaturum ut trepident barbari,
Ali autem quamquam vehementer vexati, per Assyrios
in urbibus nondum gladio illorum destructis (v. 6.) san-
ctum tranquille vivant. cf. introd. p. 89. Fac etiam
hanc promissionem eventu non comprobata esse, hoc
nihil autoritatis vati admittit. Nam pietas erga Deum,

*cura sum querendi, quae semper conditio eorum se-
luntis' prolatā erat, v. 10., minime ab iis servata est. —
Præterea his posterioribus verbis inest saltus ad novum
subjectum orationis idque primæ personæ, qui apud
nostrum neminem offendere potest. Oratio illa, ubi in
3. persona de Deo locutus erat, ~~וְיָהִי~~ — ~~וְיָהִי~~, quasi in
parenthesi posita erat. Nunc redit ad priorem oratio-
nis formam, quam usque ad finem v. 9. tenuerat, ita
quoque ut pronomen affixum ~~וְיָהִי~~ eodem Israeli-
tas significet quos versu 6. ~~וְיָהִי~~ ~~וְיָהִי~~, formula pro-
phetis usitatissima promissionis quasi sigillum, cf. 1, 24.
Ps. 33, 4. Num. 23, 19. al. Chald.: *et verbum meum
erit in patrocinio eorum, ait dominus.**

XVII.

Cap. XII, 1 — 15.

Circumdederunt me dolis Ephraim, et frau-
dibus domus Israelis. Iuda quoque constanter li-
tigat cum Deo, cumque piis eius cultoribus, 2.
Ephraim pascit ventum et sectatur Eurum. Frau-
des et impetus in dies augent, foedus cum Assy-
riis pangunt et oleum ferunt Aegyptiis. 3. Ieho-
vae quoque lis est cum Iuda agenda. Cum puni-
turus inviserit familiam Iacobi, pro minoribus eius,
pro factis eius ei rependet. 4. In utero matris Ia-
cobus fratri insidiatus, adultus aetate cum numini-
bus luctatus est. 5. Superans divini imperii mi-
nistruum præevaluit; sed lacrymis ipsi supplicau-
Bethèle eum invenit, cum eoque collocutus es.
6. Cuius nomen memorabile Iehova, Deus illo-
rum agminum. 7. Ita tu quoque ad Deum tuum
redi benevolentiam et probitatem, serua! fiduciam

firmiter colloca in tuo Deo! 8. Cananaeus est, in cuius manu sunt bilances fraudulentae, qui item ad spoliandos alios omni fertur cogitatione. 9. Ephraim quoque: agedum, ait, opulentus sum, contigerunt mihi divitiae, omnes meae divitiae non contrahent mihi culpam, ac si peccatum commissem. 10. Per me, per me Iehovam, qui Deus fui inde a temporibus Aegyptiacis, etiam nunc secure habitabis in tutis domiciliis quasi solemibus diebus. 11. Monita mea super prophetas effudi, visiones largiter edidi, et per prophetas similitudinibus locutus sum. 12. Profecto in Gileaditica regione inani, immo mendaci studio Gilgale incumbunt, ubi boves immolant, ubi adeo altaria multitudine aequa sunt acervis in sulcis agrorum. 13. Iacobus fugit in regiones Syriacas, Israel per mulierem servitio subactus, perque mulierem ad custodiendum perductus est. 14. Per prophetam autem eduxit Iehova Israelem ex Aegypto, et per prophetam ipse custoditus est. 15. Nunc Ephraim excitavit acerbissimam Dei iram. Sanguinem, quo contaminatus est, ipsi relinquet et contumeliose facta ei rependet dominus eius Iehova.

Accedimus ad difficillimam partem prophetiarum vatis nostri. Unde difficultas orta sit, exposuimus in introductione p. 90 sq., nimirum ex effigie per totum caput porrecta. Dum enim atavum Iacobum exemplo assistit posteris, ita sententious fit, ut capi paene nequeat. Quae sententiosa brevitas etiam in iis commatibus mansit, ubi sigillatim de Iacobo nil commemoratur. Temporis momentum, quo haec prophetia edita

XII, 1.

est, in annos priores regis Hoseae incidisse videtur.
Continet autem gravissimam increpationem impietatis
utriusque regni, maxime Israelitarum.

1. Priores 3° versus huius impietatis descriptionem in universum exhibent. סְבִבֵּנִי בְּכָחֹשׁ: *circumdederunt me dolis.* שְׁמַד pr. *mendacium*, h. l. *synonymum sequentis מְרֻמָּה*, est i. q. *dolus*, cf. 7, 3. 10, 13. Dolus autem et fraus omnino in eo cernebantur, quod se Iehovam colere iactabant, cum idolis sacra facerent, cf. Eichhorn ad h. l., et quod omissionis eius praceptis cultum sibi fingebant libidinibus suis consentaneum. וְעָרִים et postea בֵּית יִשְׂרָאֵל designant 10 tribus regni Israelitici, vid. 5, 1. 6, 10. al.

וַיֹּאמֶר עֹזֶר רַד עַסְתָּא-אַל His verbis nos non habere verum textum docet varietas omnium antiquarum versionum. LXX.: ἐκύλωσε με ἐν φυδει· Εὐφρατοῦ καὶ ἐν ἀνθεῖαις οἴκος Ἰεραπόλη καὶ Ιούδαια. νῦν ἔγνω αὐτοὺς δὲ θεοὺς καὶ λαὸς ἄγιος κεκλήσεται θεοῦ. Fac etiam eos saepissime et ingenio vertisse, tamen יְתַעֲבֵנִי pro רַד, רַד עַם pro עַמְּךָ, et pro נָאָמֵן lectum esse apparer. Syrus et Chaldei legerunt utrobique סְמַד pro שְׁמַד, Hieron. צְדָקָה pro צְדָקָת. Pariter dissentiant in derivatione verbi רַד, quod Hieron. et Syrus a יְרַד: *descendere*, Aquila a רַדָּה: *dominari*, Chaldei a יְרַדָּה: *firmum, validum esse*, deducunt. Inter recentiores repetunt nonnulli (ut de Dieu, Cocceius al.) significationem huius verbi ab Arabico دَوْلَةَ, *velle, constanter inhaerere*. Schroeder in Observv. ad Origg. Hebr. 1, 11. idem verbum Arabicum contrario sensu accipit, nimirum: *huc et illuc agitari*, cf. Ier. 2, 31. Ps. 55, 3. Gen. 27, 40. Saepius enim in V. T. non legitur. Quae posterior interpretatio, si nempe lectio certa est, omnibus reliquis praeserenda videtur. Id enim e v. 3. intelligitur, vatem omnino Iudeos non in laude habuisse, contra eos implicitos in Israelitarum fraudes designavisse, unde Dathe: *atque etiam Judaei vagi aberrant a Deo*, et Eichhorn: „gegen Gott beträgt sich Iuda unaufhörlich wankelmü-

II, 1.

hig.²³⁾ Modo ne significatio praepositionis **בְּ** repudaret, quem quidem nodum S. V. Gesenius in lex. ad . רָדַע ita solvere studet, ut pro **בְּעֵלָה** positam habeat. Iaud scio an genus linguae Hebraicae hanc sententiam non probet. Exempla eius rām admodum incertam resurgent²³⁾ et viam sternunt, ut multum ex arbitrio textum sacrum inferatur. Omnes antiquiores interpres in verbis nostris honorificam significationem Iudeorum invenerunt, ut sensus sit vel cum Schmidtio : Hebraeis : *dominatus est adhuc cum Deo*, vel cum Ieron.: *testis descendit cum Deo*, vel cum Chald.: *zidi erant in cultu Dei*, vel cum Cocceio : *constantemente severavit penes Deum*. Boeckel aliam coniecturam rofert, nempe רְדֹעַ esse i. q. רְדֹעַ contendit, sane probilem, modo hoc verbum obvium esset in V. T. Cum unnia a coniecturis pendeant, et meam qualemcumque affirmam. Evidem legerim בְּ, cf. Iud. 11, 25. Ies. 45, 9: utatio enim utriusque consonantis בְּ et בַּ erat facilior, vel ut scriba aliquid neglexerit, vel ut parvula lisola palluerit. Lectio ista respondet optime versu ratio; praepos. **בְּ** hoc verbum quasi postulare videbitur, cum constructio בְּ יְהִי perpetuo recurrat; denique significatio reliquorum verborum sponte sequitur, quae, utcumque alio modo verbum nostrum vetatum interpreteris, obscura est. Quid enim est בְּעֵלָה? Dath e Schroedero, Kimchio et e Ios. 4, 19. קָדוֹשׁ מֶלֶךְ nomen esse Dei putat in plurali agiestatico posatum et נָמָן adiectivum singularis numeri, quemadmodum ad נָלָגֵם apponi solet, ita: *Deo, sancto illo fido et constanti.* Qui verba in laudem Iudeorum vertunt, ita posterius comma intelligendum esse censem: *cum probis hominibus vel cum*

---

23) Locus Ps. 94, 16. a Kuinoelio laudatus ut **בְּ** etiam erga, contra valere demonstretur, item nihil illustrat. Nam ibi sermo est de contentione cum improbis, ubi utique **בְּ** formula est characteristicæ.

Deo ipso constans est. Ex nostra sententia: Iuda constans s. constanter i. e. perpetuo litigat cum Deo cumque piis eius cultoribus. קָדְשֵׁי enim de piis hominibus Deo dilectis adhiberi notissimum est, cf. Ps. 16, 3. 89, 6. Prov. 9, 10. Ies. 4, 3. Eichhorn in vers. supra laudata eandem significationem vocis נָאמַן probavit, eamque esse huius participii frequentatissimam vid. Gese-nius in Lex. ad h. v. Litigare autem cum Deo est: *Deo adversari*, cf. 4, 4. Iud. 11, 25. 1 Sam. 2, 10. Hanc meam lectionem in versionem recipere ausus sum. Videant Viri Docti, quid de ea statuendum sit.

2. אֱפְרַיִם רֹוחַ רֹוחַ. Imago desumta a pastore gregem, unde se suosque sustentet, in pascuis studiose curante. Id confirmat comma sequens huic parallelum וּרְחֵב קָדְרִים et locus Ps. 37, 3. ubi legitur: רֹוחַ אֲמֻנוֹתֶךָ veritatis studiosus esto, cf. Prov. 15, 14. Ier. 22, 22. Ephraim pascit ventum i. e. Ephraim curat vana et spem suam fallentia. Itaque Schmidt: describitur auctor et obdurata malitia Ephraimi, qua multum sibi de cultibus suis pollicitus est. Alii verbum passive vertunt: pascuntur vento, quasi comedant ventum, sicut famelica bestia avide depascit herbas, vid. Michaelis ad h. l. Sensus semper reddit ad descriptionem vanae fiduciae. Sectatur Eurum. סְבָרָה 2, 7. 9. desiderio alicuius affici. קָדְרִים: ventus ab Oriente flans, vid. 13, 15. Hieron.: aestus, LXX.: κατεσνάξεις. Iterum imago rei inania adeoque perniciose quaesitae. Est autem Eurus in Oriente ventus calidissimus fervente halitu et agris et hominibus perniciosissimus Gen. 41, 6. 23. Ez. 17, 10, 19, 12. Ion. 4, 8. Chald. respiciens ad 8, 7.: similes sunt ei qui ventum seminat et metit turbinem. — Quotidie mendacium et impetum auget. וְעַל: vis, violentia Ies. 22, 4. Prov. 21, 7. 24, 2. LXX.: κενά καὶ μέτραι ἀπλύθυνται. — Inter scelera Israelitarum etiam referuntur foedera cum Assyriis et cum Aegyptiis. Cautum erat lege Mosaica, ne amicitiam inirent cum nationibus barbaris Deut. 7, 2. 3. Exod. 34, 12. 15. Hanc legem violantes vanis auxiliis impie fisi ventum pascebant i. e. vana curabant et Eurum i. e. perniciem sectabantur. Ve-

XII, 2. 3.

rum contra ipsos barbaros fraudulentér se gerentes mendacia augebant. Dum enim regi Assyriaco donis et tributis blandiebantur, opem Aegyptiorum contra Assyrinos invocabant. Respiceret videtur ad historiam 2 Reg. 17, 4. Cui addit Hieron. traditionem sacram nullis documentis confirmatam: iam Menahemum pace facta cum Assur ab Aegyptiis auxilium postulasse et ita stationem eversionemque suis urbibus praeparasse. Israëlitas autem amicitiam Aegyptiorum quaevisisse his exprimitur: שְׁמַן לִמְצָרִים יַיְלֵל oleum in Aegyptum fertur. Palaestina terra est nobili oleo abundans, quod inde in omnes terrarum regiones deportabatur, cf. 1 Reg. 5, 25. Deut. 32, 13. 8. Ez. 27, 17.

3. וְרַיְבָּלְיָהוּ אֶם – יהוֹדָה: *Deo etiam lis est cum Iuda agenda.* Ex nostra sententia de v. 1. in hoc commate elegantissimam antithesin illorum vexatorum verborum habemus. *Iuda disceptat cum Iehova — Iehovae quoque lis est cum Iuda.* In quo autem illa lis posita sit, addit vates in posteriore huius versus commate: *an-nadvertendo in Jacobum pro moribus eius proque factis eius ei rependet*, sc. ut primariam verbi קָרְבָּן significationem teneamus: *cum puniturus inviserit familiam acobi cet.* בְּיַעֲלֵב: *omnes Iacobi posteri et tribuum*, ut o, 11. בְּיַדְבָּרָן sunt mores ut 10, 13. et מַעֲלֵלִין facia osterorum Iacobi cf. 4, 9. Utrumque nomen per se positum sensum habet ambiguum vertique et in bonam et in malam partem potest, quin utrumque de Deo urrit 14, 10. Ps. 77, 12. In orimationibus quidem prophetarum plerumque de perversis moribus et pravitate legitur. Vates primo adspectu verbosius adeoque antologice disseruisse videtur. Verum omnia optime concendiunt: *Nolite cogitare Deum, dum litem agat et nimadvertat in Iacobi posteros, ex arbitrio et ira gere quemadmodum vos agitis.* Merito iis rependet ro moribus et factis eorum. Copula ו ante nostris editionibus deest, in pluribus codd. ap. de lossum legitur. Defectus eius ingenio vatis optime respondet.

4. Commemoratio Iacobi in versu 3. ipsum totius gentis atavum oratione producendi occasionem praebet. Cum antea vates nomen Iacobi de omnibus eius posteris adhibuerit, nunc de Iacobo ipso loquitur, fata eius narraturus et effigiem eius populo probe observandam constituturus. Quaeritur ante omnia, utrum, quae vates de patriarcha v. 4. et 5. commemoraverit, in laudem an in vituperationem eius dicta sint? Natura typi postulat, ut similitudo insit signo cum re signata. Legimus hucusque Israelem et Iudam fraudibus et contentione contra Iehovam fuisse repletum, versu autem 7. additur exhortatio ut et ipsi redeant ad Iehovam, pietatem benevolentiamque servent atque in eo fiduciam ponant. Qualis autem typus fuisse, nisi utrumque in Iacobo repertum fuisse, antea fraus et incerta fides, postea progressus ad veram Dei cognitionem pietatemque? Vatem horum omnium exemplum per vitam Iacobi exhibuisse, verba et modus rem narrandi apprime docent.

יבְּבִטֵּן עַקֵּב אָחָדִיר: *iam in matris utero inuidiatus est fratri.* עַקֵּב, ut apte ex usu Arabico vel demonstravit Gesenius in Lex. ad h. v., pr. indicat: *a tergo esse s. venire*, hinc: *insidiari*, item *planta*, *pars aversa pedis*. Nusquam designat *plantam tenere*, ut nonnulli interpretes voluerunt. Nec intelligitur, quomodo vates de fortuita manipulatione infantis tantum fecisset, nisi signum vel iterum typus fuisse fraudulentem animi Iacobi, quo bis postea fratrem decepit, nomen vero vel accepit vel certe meritus est Gen. 27, 36. cf. Ier. 9, 3. Quod enim interpretes omnia in laudem Iacobi versuri contendunt, illam prehensionem plantae fraternalis Gen. 25, 26. fuisse signum divinae providentiae super Iacobi salute excubantis, id profecto non intelligo. Rem istam magis putaverim signo fuisse Deum coercere voluisse animum infantis arrogantem. Dum enim Iacobus iam in matris utero manum extenderat ad reprimendum fratrem et eripiendam ipsi primogenitaram, nihilominus Deus fratrem Esavum primum in lucem produxit. Melius ergo statuant qui contendunt, signum fuisse vigoris eius et misus fratrem

XII, 4.

superandi iam in matris ventre conspicui. Verum id ipsum prodiisset ingenium infantis ad vim et fraudem paratum, certe non cum laudis significatione commemorandum fuisset. cf. Iken in dissert. philologico-theoll. p. 282 sqq.

Difficilior est altera pars typi: שָׁרֵךְ אֶחָד־אֱלֹהִים: *adultus aetate superavit Elohim.* Si verum est, quod interpres antiqui statuerunt, Iacobum cum Iehova ipso sub specie angeli luctatum fuisse, facile res expeditur. Id sane fuisset singulare vel mirificum familiaritatis, in quam Iehova cum Iacobo descendisset, specimen, Iacobus bene egisset flendo eique supplicando et merito propterea laudandus fuisset. Quam patrum de luctatione Iacobi et de nostro loco sententiam uberioris exposuit et suis argumentis comprobavit Sal. Deiling in comment. de angelo collectatore Iacobi, in Observv. sacr. Tom. IV. pag. 818. Verum neque narratione Gen. 32, 24—32. neque nostro loco haec explicatio facti supra omnem dubitationem evehit. Id quidem bene iam monuit Kuinoel ad h. l. in explicando nostro non quaestionem esse, quid de historia ipsa statuendum sit, utrum somnum enarretur (ut vult Balthasar Becker le monde enchanté, Tom. II, 11. §. 10.), an φάντασμα, spectrum ab aliquo malo genio excitatum ad perterritendum Iacobum (ut nonnulli Hebraeorum magistri somniarunt), an (ut e libello anonymi Angli protulit Deiling l. l.) homo sicarius ab Esavo. emissus fuerit fratris e medio tollendi seu litis duello, more pervetusto et in Oriente imprimis usitato, deciduae gratia, an (quod Herdero placuit Geist d. Hebr. Poesie ed. Iusli Tom. I. p. 265.) visio nocturna timore agitata et de suo suorumque periculo anxio patriarchae exstiterit²⁴⁾. Id unum nobis

---

24) Si meam qualemcumque sententiam de luctatione ista afferre licet, omnem narrationem nil continere putaverim nisi mythicam expositionem ambiguitatis et motuum, quos animo sensit Iacobus, fac eam a Iacobo ipso, vel post mortem eius demum ortam esse. Antequam fugatis e domo sua omnibus idolis ad Iehovam Bethleem redierat Gen. 35, 1 sqq., om-

curae est, quomodo patriarcha ipse et vates noaster rem ceperint. Iacobum eam non magni fecisse ex omni eius historia apparet. Aliam visionem, qua sibi persuassum habebat cum Deo se conversatum esse, Gen. 28, 12 - 17., ita celebravit ut aram in loco conversationis exstrueret, seniori tempore eo ad sacra ibi facienda rediret 35, 7., saepius eius mentionem faceret 48, 3. 4. De luctatione tacet et nusquam praeter hunc nostrum locum eius mentio fit, cf. Herder I. l. p. 268. Nimurum ipse sibi acerimae luctationis cum vero et falso Dei cultu conscientis in opinionem inciderat, unum ex Elohim, e divis numinibus, quibus antiqua superstitione mundum repletum esse somniabat, sibi apparuisse et secum dimicasse. Iacobus cum e Mesopotamia exiret, nondum liber erat a superstitione polytheismi. Laban penates domesticos ab eo ablatos esse suspicatus est Gen. 31, 30.; ipse vidit in itinere מִלְאָכֵי אֱלֹהִים Gen. 32, 2.; diu post redditum in Canaanem demum intellexit vestigia polytheismi in familia esse abolenda Gen. 35, 2 — 4.

Hanc autem polytheismi superstitionem in posteros Abrahami intravisse, quorum pietas usque ad tempora Mosis tantum in eo versaretur ut unum superiorem omnibus illis numinibus haberent eumque *xar'* אֱלֹהִים Elohim vocarent, omnis modus, quo antiquissima monumenta de actionibus divinis, maxime de creatione disserunt, aperte docet, cf. Gableri Urgeschichte I, p. 219. cf. p. 96. et II, 1. p. 108. Herder I. l. I. p. 43;

---

nis vita eius. luctatio cum Elohim fuerat i.e. anceps haeserat inter Iehovam et inter deastros, quorum cultu in Mesopotamia imbutus, quibus adeo iam antea non exosus fuerat Gen. 28, 21. Superaverat illa statione Elohim, deastros, daemones, angelos, et nunc victorem nomine יְהוָה (qui luctatus est cum Deo) se a Deo ipso insignitum praestabat Gen. 35, 10. Huius autem rei memoria non tantum celebrata est nomine Israelis, sed etiam mythica illa narratione, quam legimus Gen. 32, 24-32. Fortasse animus patriarchae tantis curis sollicitatus somnia habuit, quae illis narrationibus occasionem praebuerunt,

XII, 4.

quamquam Abrahamus et fortasse Iacobus ipse post reditum ad aram Bethelis Gen. 35, 1. dignius et verius de uno Deo cogitaverint. Verum etiam post Mosen unius Dei severissimum cultorem reliquiae polytheismi animis Israelitarum ita erant infixa, ut nullo modo illos Elohim e theologia dimitterent sed alio tantum nomine ei adnecterent. Erant iis מֶלֶךְ אֱלֹהִים: ministri, nuntii Iehovae, vid. Ps. 8, 6. (eius אֵלֹהִים LXX. et auctor epist. ad Hebr. 2, 7. vertunt: ἄγγελοι) et 97, 7. cf. LXX. qui idem nomen itidem voce ἄγγελοι reddunt, et nostrum locum, ubi vates promiscue utitur nomine אלֹהִים et מלָך, ut caveat, ne quis illum Iehovam ipsum fuisse putet. Erant iis adeo numina impura homines decipientia 1 Sam. 28, 13., δαιμόνια Ps. 96, 5., ubi LXX. verba כָּל־אֱלֹהִים הָעָםִים אֲלֹהִים vertunt: πάτερες οἱ θεοὶ τῶν ἀνθρώπων δαιμόνια, et quemadmodum deastri paganorum saepius vocantur אֵלֹהִים (cf. Exod. 20, 3. Ps. 96, 5. 135, 5. et ap. nostrum 3, 1.), ita iidem nominibus insigniuntur שָׁדִים Deut. 32, 17. Ps. 106, 37. et שְׂעִירִים Lev. 17, 7. 2 Chron. 11, 15. quorum illud δαιμόνια, hoc μάταια a LXX. vertitur. Ex quibus apparet, posteriores ludaeos idolis paganorum non omnem existentiam denegasse, verum suos Elohim, quibus post cognitum per Mosen summum Deum, יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאֹת carere poterant, nominibus illis contumeliosis שְׂעִירִים, שָׁדִים, δαιμόνια, μάταια notatos, ad barbaros alegasse sibi que servasse ministros Dei Iehovae inferiores, מֶלֶךְ אֱלֹהִים, cf. Iob. 33, 23. Ps. 91, 11. 34, 8. Exod. 3, 2. 4. 14, 19. 33, 2.

Quae disquisitio ab interpretatione loci nostri ne aliena esse videatur. Exinde enim intelligitur, quid vates de Iacobo statuerit quidque de eo dicere voluerit, eum nempe prioribus vitae temporibus non liberum a commercio cum numinibus barbarorum fuisse. *Luctatus est cum אֱלֹהִים, non cum vero Deo, sed cum מלָך, numine Iehovae inferiore, Dei ministro, tunc adhuc timore et reverentia ab ipso patriarcha celebrato. Nam*

praevaluuit quidem, sed stlevit ad illum eique supplicavit. Quibus verbis genera cultus uni Iehovae praestanda indicantur. Itaque Iacobus ea in re vere exemplum suit Israelitis semper memorabile, cum et aliquando eravat in pietate numina illa imbecillia precibus adorans, mox quidem reversus ad unum Deum; quod postea v. 5. commemoratur.

בְּאָנָּבָן pr. *in robore suo*, de virili aetate saepius ponitur Gen. 49, 3. Deut. 21, 17., praecipue Ps. 105, 36. ubi liberi בְּאָנָּבָן אֲוֹנְדָּהָה: primitiae eorum pubertatis vocantur. Sic h. l. eleganter voci בְּבִטְןֵנָה opponitur. שְׁרַח: *luctatus est*, secundum Arab. شَرَح, eodem modo quo Gen. 32, 29. praeter quod in loco Gen. construitur cum praep. בְּעֵל, h. l. cum בְּאָנָּבָן illi respondenti, cf. Genes. in Lex. ad h. v. Hieron.: *directus est cum angelo, quoniam ad flumen Iaboc adversus angelum tota nocte pugnavit.* Plerique interpp. vertunt: *superavit.* Verum in illo loco Gen. et alternis legitur cum אֶבְקָן, et in utroque loco opponitur verbo בְּלִי: *praevaluuit*, unde eandem significationem cum isto posteriori habere non potest, praesertim nostro loco, ubi insuper sequitur יְשַׁרְחָה a rad. יְשַׁרְחָה: *principatum tenere.* Salva igitur illorum versione intolerabilis tautologia exsisteret. Saepius in V. T. non legitur. LXX.: ἐν κέρτοις αὐτοῦ ἐντεχνεῖται οὐδὲ τεθύνει. Ceterum ut omnes ante Ikenium totum nostrum versum in laudem Iacobi verterunt, ita Ikenius eumque secutus Dathe et recentiores interpretes certe posterius comma de honorifica eius lucta cum Deo interpretati sunt. Chald. paraphrasis ita audit: *Propheta dicit: nonne de Iacobo praedictum est, antequam nasceretur, eum maiorem fratrem futurum esse? et in robore magnum se gessit cum angelo.*

5. וַיְשַׁרְחָה אֶל־מִלְאָךְ: *principatum tenuit erga angelum.* Cognata verba שְׁרַח v. 4. et h. l. שְׁרַח non idem significare, praeter alias causas etiam copula ו indicator, quae, si sententiam praecedentis versus repetere vates voluisset, vel absuisset (cf. v. 3. 5, 8. 11. 8, 8. al.)

XII, 5.

vel etiam praecedenti שָׁרֵךְ praefixa fuisse (vid. infra). Est autem verbum שָׁרֵךְ saepius obvium significat; principatum tenere 8, 4. Ies. 32, 1. Prov. 8, 16. אַל־מֶלֶךְ: versus angelum. Cum autem vates h. l. nomine מֶלֶךְ אלְהִים v. 4. utatur, eam rem pii interpretes Christiani certamen Iacobi cum uno Deo vindicare studiosi ita composuerunt, ut dicerent illum מֶלֶךְ fuisse ab aeterno genitum, ἄγγελον μεγάλης βουλῆς, τὸν λόγον ὑπεστατικὸν, angelorum dominum, *Dei filium*, et sic mysterium trinitatis huic loco inseruerunt, cf. Deiling l. l. p. 826. Alii vertunt: *adversus Deum ipsum*, qui angeli formam induerat, cf. Rosenmueller ad h. l. Ex nostra sententia habemus in eo nomine reliquias polytheismi Semitic pro more superiorum temporum monotheismo accommodatas. Iacobus nondum a deastrorum cultu solditus cum אלְהִים pugnavisse existimabatur, quod vates ita describit, ut intelligatur non luctam fuisse cum Iehova sed cum numine, divino nomine perperam insignito, quippe quod בְּנֵי: *Dei minister* fuerit. Hic modus de illa inexplicabili mysteriorumque plena lucta cogitandi optime conveniebat narrationi Gen. 32. Ibi enim v. 2. מֶלֶךְ אלְהִים patriarchae occurrisse feruntur. Deinde cum v. 25 — 29. victrix lucta Iacobi narretur, quid mirum, quod pius Israelita opinatus fuerit unum ex his בְּנֵי Iacobum provocasse ut secum conflictaretur eundemque ab illo superatum esse. Iehovam autem ab aliquo homine vinci posse Israelitis nefaria fuisse sententia. Utrum vero Iehovae, an deastrorum fuerit minister, verbum מֶלֶךְ haud decernit. Sine dubio Iehovae, ut omnes אלְהִים, v. supra. Verum quemadmodum in textu incertum est, ita idem in versione incertum reliquimus reddendo: *divini imperii ministrum*. Quod vere respondere videtur sententiae loci Gen. 32, 2. 3. ubi qui antea מֶלֶךְ אלְהִים fuerant, postea dicuntur exercitus, מְחֻנָּה אלְהִים. וַיַּכְלֵל: *praevaluuit* Gen. 32, 29. cf. 30, 8. Ps. 13, 5. Ier. 3, 5. LXX.: καὶ οὐδὲν οὐδείς. Hoc verbum significatione respondere praecedenti

רִיחַנְדָּר dupli et extra omnem dubitationem ponitur, quod est Lat. *et — et* cf. 7, 1, 11, 1. „Er war ihm überlegen und bezwang ihn.“ בְּכָה וַיַּחֲזֹק־לִי. Ut בְּכָה h. l. cum דָּבָרְכֶּל componitur, eodem sensu et significatu: flendo supplicavit, cf. Esth. 8, 3. Quod autem supplicaverit, id historia refert Gen. 32, 26., nimirum ut sibi benediceret. De lacrymis historia tacet. Vatem eas ex inspiratione divina habuisse, contendit Schmidt. Nos potius dicamus fuisse modum rhetoricum exprimendi summam ardorem precum Iacobi impiarum, quas vere servidas fuisse historia satis exponit.

Hactenus ambigua pietas Iacobi. E luctatione victor excessit, ut non modo angelum sed omnem idolatriam vinceret. Idque eo tempore, quo destructis et defossis omnibus idolis Bethellem migraret Gen. 35, 1. 4. 6. *Ibi invenit eum ibique cum eo collocutus est, qui est solus Iehova Deus Zebaoth.* Intellexit non illum Deum esse, cum quo luctatus esset apud alveum Iacob, nam de illo et de altari Pniel in memoriam luctationis exstructo non amplius sermo est, sed de lehova quem oculis humanis nemo conspicere, quocum nemo concertare potest, qui quidem aliquando fratrem Esavum sufficienti in somnio notum se fecerat Gen. 28, 12 — 19. בְּרִיחָה־אֵל. Deest particula ב, uti 2, 5. 8, 9. 9, 4. *Bethel eum invenit i. e. ibi certior factus erat Iehovam esse unum et verum Deum.* *Ibi cum eo collocutus erat.* Vulgata lectio שָׁמָן vel in שָׁמָן mutari debet, ut sensus verus et aptus existat, vel putandus est vates ex quodam errore grammatico s. inusitatā et incorrectā formā ad modum שָׁמָן scripsisse שָׁמָן, fortasse etiam deceptus similitudine soni praecedentis verbi שָׁמָן. Gesenius adulit exceptions Lehrgeb. p. 207. not. t. ubi suffixa verbi nominibus et praepositionibus adiiciuntur. Fortasse numerus eorum hoc nostro exemplo augeri potest. Certe Syrus, Aquila, Symmachus, Theodotion verbum nostrum verterunt: *cum eo*, cf. Rosenmueller ad h. l. Vulgaris lectio נָבָא: *nobiscum,*

XII, 5. 6.

uticunque torqueatur, semper incommoda est. Viri docti prophetae sententiam ita constituerunt ut, quod Deus locutus esset cum Iacobō, id dictum fuisset omnibus et Iudeis et Israelitis in lumbis Iacobi latitantibus. Non est quod alias opiniones afferam, de quibus vid. Rosenmueller ad h. l. Memoratu autem dignum est, quod LXX, etiam h. l., ubi vates nomine *Bethelis* illius urbis proprio usus est quoniam minime tanquam locus idololatricus sed a Deo ipso colloquio nocturno cum Iacobo sacratus commemoratur, ita verterunt ac si iterum scripsisset *Bethaven*, cf. 4, 15. al., nimirum οἶκον Ὡν. Non tantum ingenium scriptoris plane neglexisse, sed ne attente quidem legisse videntur. Quis igitur sequatur eorum auctoritatem ubi postea vertunt εὐρεσάν με, γένεται γένεται, καὶ ἔκει ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς, בְּלֹא. Dathe et Kuinoel erant contendentes eos legisse יְמֻם s. Chald. et Hieron. vertunt: *nobiscum*.

6. Quem invenerit Iacobus Bethele, versus noster exhibet: *eum, cuius nomen est Iehova, Iehova Deus agminum.* — *רַבָּרוֹ:* *cuius nomen.* In Hebraico textu more usitatissimo relativum non verbo exhibitum est, sed sensus relativum innuit. Latini tali nexu semper verba et eius in naturale relativum *cuius* solvunt. אֲכָלְדִי דְּבָרָבָרִים, cognomen Dei saepissime obvium: *Deus agminum.* LXX.: πατροφάτως. Ex hoc loco facile intelligi potest, designari maiestatem, qua longe supereret et qua gubernet numina illa ignota ab hominibus a Dei vera cognitione alienis divinitus culta. Sunt enim in V. T: דְּבָרָבָרִים: *agmina stellarum, lunae et solis* Deut. 4, 19., angelorum Nehem. 9, 6., animarum humana- rum Gen. 2, 1., daemonum 1 Reg. 22, 19. רַבָּרוֹ LXX.: μυημέσουνον, ap. Homerum μῆμα, *id quo aliquid in memoriam revocatur.* Synonymum est בְּשֵׁם, quocum expressis coniungitur Exod. 3, 15. Dathe, Meisner aliquique interpres volunt esse verbum, quod ille vertit: *Deus ei memorabile nomen dedit,* hic: *Jacobus Deo sacrificium obtulit.* Utrumque sine vi vocum et sententiae fieri non potest.

7. Nunc vates transfert effigiem ad suam sententiam. *Uti proavus tuus Iacobus, postquam per aliquod tempus a recta via declinatus et in fide anceps, feliciter finita contentione cum Elohim, qui tantum Dei minister s. angelus erat, ad Iovam suum rediit, ita tu quoque Israel dimitte et fraudes et impetus et studia Deo adversantia, atque in uno Deo constanter pie que fiduciam tuam colloca.* In verbis huius versus inest aptissima oppositio verborum et dictionum versus secundi. **רַבְנָן** opponitur nomini **שָׁׁלֵם**, **צָפְנָה** nomini **בָּבֶן** et dictio: *fiduciam firmiter in Deo tuo colloca, illi: foedus cum Assyriis pangunt et oleum Aegyptiis fertur.* In fine versus LXX. declinant a nostro textu: **יְמִינָה πέδες τὸν Θεόν εον.**

8. Vates pravitatem gentis Israeliticae describere pergit. Non enim modo idolatria et libidinibus venereis se pares faciunt barbaris, cf. 4, 11-13., verum etiam fraudibus eos referre student, quod tanto peius et detestabilius est, quanto pluribus affecti sunt a Deo beneficiis et quanto luculentiores habent imaginem, libidinum historiamque populi. Ita admodum obscura et parenthesibus interrupta idiosyncrisia sententiarum vatis nostri solvenda est. **כָּנָעַן** est nominativus absolutus, quam orationis formam saepissime in nostro vate habemus 6, 8. 8, 13. 9, 6. 11. al. : **כָּנָעַן בִּידָּךְ :** *quod attinet ad Canaanem, in manu eius sunt cet.* Quae formula iterum ope relativi simplicissime resolvi potest: *Cananaeus est, in cuius manu sunt bilances fraudulentiae.* In voce **כָּנָעַן** bilogia inest. Significat enim et mercatorem Ies. 23, 8. Prov. 31, 24. et *paganum hominem, incolam terrae Canaaniticae* lob. 40, 30, Ies. 23, 11. Zach. 14, 21. Omnino autem indicat: *fraudulentum et dolosum hominem ad modum barbarorum, quibus illud Mosaicum לא תְּגַנְּתָה Exod. 20, 15. non innotuerat.* **מְאוֹנִי מְרֻמָּה :** *bilances fraudis i. e. dolosae, quibus alios defraudant, species fraudis pro omni genere fraudis ponitur:* **לְעַשֵּׂק אֲדֹב :** *opprimere amat.* **אֲדֹב et אֲדֹב saepius occurrit ita ut sit:** *aliquid cum voluptate*

III, 8. 9.

t quasi ex consuetudine facere (ut Latinorum amare, r. c. ap. Horatium: aurum per medios ire satellites imat, et Gallorum aimer) cf. Ies. 56, 10. Ier. 14, 10. ἔτη de omni iniuria, non modo vi sed etiam fraude llata dicitur Mal. 3, 5. Lev. 5, 21, 23. Deut. 24, 14. XX.: καταδυναστέρειν ἡγάπης, quod Hieron.: opprimere er potentiam diligit. In toto versu mihi contineri vietur locus communis s. dicterium quoddam, quod ostea transfertur ad Israelitas: qui falso negotio alios audat et dolo iniuriam infert, aequo paganus est ut si idolis sacrificat. Hieronymus versum nostrum directum putat ad Israelitas, quos nomine ignominioso ananaeos vates appellebat, quemadmodum similia nomina occurrant histor. Susanna 56. Ez. 16, 3. Ies. 1, 10, uasi dixerit: tu Canaan-Ephraim, in manu tua est atera dolosa s. iniqua. Chald.: ne sitis sicut mercares, in quorum manibus sunt bilances dolosae, ut aus committatur ad turbandam omnem benignitatem. Rerumque interpres alterutri explicationi adhaerent. astalio ita: Ephraimitae Chanaanem incolentes fallam habent in manu trutinam. Dathe longo introitum ad constituendum nexus huius versus cum antecedentibus: ille vero scil. Jacob et Ephraim est de genere Canaanis, manu bilances fraudulentas tenet c. Propius accedunt ad nostram sententiam Liveleius Drusius, quorum hic: ut mercator in manu habens ateram fraudulentam etc. — ita Ephraim dixit.

9. *וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: Ephraim quoque dicit scil. il-s parem se praestans. נָא copula est latissimae significationis, maxime excitantis et asseverantis: profecto, emen, agedum. Est omnino audacis hominis, perversi re sua, quamquam perversa, freli. LXX.: πλὴν πε-στρίκα: dives sum, opes inveni. וְנָ: vires et facultas cuiusvis generis. Hinc divitiae, quas etiam Lani facultates dicunt, Iob. 20, 10. Plerisque potum est pro נָן commutatis affinibus literis נָ et נְ Liveleius. LXX. nimirum ex analogia Arabica: εὐρηκα τέψυχήν θμαντῷ, requiem meam. Hieronymus: inveni פָּולֵם meum, unde וְנָן legisse appareat, itidem addens:*

XII, 9

*idolum esse divitias, nam sicut gulosi et luxuriosi ven
ter Deus est, ita avarus adorat auri idolum.* Seque
ntia verba difficulta sunt, et quocunque modo ea inter
pretetur, inter coniecturas agimur. בְּלֹ—יִגְעַעַי: omne
meae divitiae, pr. duri labores, hinc: *id quod labo*
comparatur, i. e. opes, divitiae Ies. 45, 14. 55, 2. Ps
*128, 2, cf. Gesen. ad h. v. לֹא יִמְצָא־דָּלֵי עֲזֹן: non inven
nient mihi culpam.* נָגַנְתִּי latissimo sensu occurrit de
omnibus quae quolibet modo acquirimus, sic: *urbem*
occupare 2 Sam. 20, 6., fruges agri capere Gen. 26
*12., lucrum alicuius rei habere 2 Sam. 18, 22., do
ribus et miseria affici Ps. 116, 3.* Ita etiam h. l. accipi
potest pro: *comparabunt s. contrahent mihi.* קְיִ' est di
tivus commodi. עֲזֹן: *culpa* 14, 3. Gen. 15, 16, Ies. 5,
18. Sensus igitur est: *divitiae meae mihi non contra
hent culpam* אֲשֶׁר—חַטָּאת: quemadmodum peccatum i.e.
quasi peccatum fecissem. פְּאַשְׁר i. q. אֲשֶׁר, cf. Ies. 5,
9. Ier. 33, 22. al. Sens.: *divitiae meae, quocunque modo*
eas paraverim, mihi non pro peccati reputabuntur.
LXX.: πάντες κόροι αὐτοῦ εὐχή εὐξεγένεσται αὐτῷ δι' οὗτο
ς ἀπαρτούσι, cuius versionis fere ne verbum quidem cum
textu nostro convenit. Hieron.: *omnes labores mei non*
*invenient mihi iniuriam quam peccavi i. e. qui
quid peccavero, si habuero divitias, ab his, qui meo*
indigent auxilio, mihi non poterunt inculpari; secun
dum illud quod scriptum est: *et qui iniuriam gerit, bene
dicitur, divitium enim amici multi.* Interpretatio Hier
onymo non digna. Chald.: *respondet ad id propheta:*
*omnis vestra opulentia peribit vobis, quo tempore iusti
fiet delictis vestris retributio.* Michaelis ita vertit: de
siderium et omnes desideratas et labore acquisitas ope
non invenient mihi, scil. qui aequo animo rem consi
deraverint (i. e. impersonaliter; non invenietur), etiammod
iniuriam (i. e. delictum), quae adeo grave peccatum ut
quod tam acerce reprehendi mereatur ut v. 8. factum
est. Idem Kuinoel brevius: *labores meos nemo iniuriet*
et iniurios appellare poterit. Verum haud scio an
haec explicatio durior etiam et verbis nexuique min
accommadata videatur nostrā, licet nostra quoque a
omni duriate orationis vatem non prorsus libertat
liber

I, § 10.

chhorn vertit: „mein ganzes Gut weiss nichts von Missethat, von nichts das Sünde wäre.“ **וְאַנְתָּא חֲנָנָה־חֶרְבָּה** esset i. q. **לֹכֶד אַנְתָּא**. Interpretatio certe non simplicior. De Wette: „unter all meinem Erwerb wird man kein Unrecht finden, als Sünde wäre“; quae intolerabilis esset tautologia.

10. Ostendit nunc vates quam stolida quamque impensa sit eorum fiducia in divitiis fraude acquisitis collata, qui habeant Denum tutissimum in omnibus calamitatibus auxilium, patres inde ab antiquissimis temporibus descendentes ipsosque adhuc defensurum. **וְאַנְכִּי**

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: *egò tamen Iehova sum Deus tuus tuteris.* **מִן־מִצְרַיִם:** *inde à terra Aegyptiaca*, i. e. qui s tuitus sum inde ab eo tempore, quo in summa misericordia versabamini Aegyptiaca servitute oppressi. LXX.: ἀπὸ Αἰγύπτου ὁ Θεός σου, ἀνήγαγον τε εἰς γῆς Αιγύπτου. **וְאַתָּה:** *adhuc s. ultra etiam nunc tibi secure habilitare* quam. Oratio ita, mihi cohaerere videtur: *Noli illis avies artibus opibusque fallacibus sidere, historia et motis prophetarum edoctus.* Non auro nec argento constat Israelitis ex Aegypto fugere et in securis sedibus ibitaré. *Ego sum Iehova tuus, tutela et auxilium* um inde ab illis temporibus. *In me spera, per me* im, per me Dénimi tuum rursus securè habitabis, quamam nunc vehementer turbatus es. cf. 11, 6. 11. Sic inia optime ad v. 7. pertinent. **בְּאַלְמָנָה:** *in tentoribus, quae ad h. l. pro quavis domicilio.* Utitur propheta haec similitudinis gratia. *Ut enim præsa gens Jacob a in tentoriis suis, periculis molestissimæ migratio per Arabicum desertum circumdata, securè degebat,* vos quoque securè habitare volo. Ceterum **בְּאַמְּנָה** pro domo dicitur Ies. 16, 5., 33, 20., ut cœatum verbum **בְּאַמְּנָה** Ies. 32, 18. ubi quidem semper tio securitatis primaria est. **תְּמִימָנִיל:** *ut temporis festorum.* Secundum Hieronymum puresque intercessores intelligendum est festum tabernaculorum, Specie, de quo Lev. 23, 34. et. **תְּמִימָנִיל:** Quæ significatio optime convenit orationi vatic designatis futuram aelitarum securitatem imaginibus ex itinere gentis per

desertum desumtis: tum tentiorum, sub quorum tegmine viatores degebant tuti ab omni tempestatis et ferarum periculo, cum festi tabernaculorum, quod Deus ipse in deserto insituerat, ut post exactos graves mesais labores grato in ipsum animo Deo accepta sacra facientes in tuguriis e frondibus viridibus constructis et otiosam et religiosam et iucundam vitam agerent. Omnis huius versus oratio ita composita est, ut vates ad tempora illa calamitosa respxisse videatur, de quibus 2 Reg. 15, 29. Tiglath-Pilesérē regem Assyriorum regnum Israeliticum magna vi aggressum incolas superioris Galilaeae tribuumque Gileaditicarum bello capti- sum in exilium abduxisse narratur. Quam tristem regum vicem se in melius versurum Iehova promittit, cum Israelitae ad sanam mentem redituri essent. Hieronymus: sicut in eo tempore te de Aegypto liberavi et habuisti in tabernaculis ad terram sanctam et ad locum templi ire festindns, sic etiam nunc educam te de tribulatione et angustiis ~~et~~ minnente captivitate, si tamen feci- quae praecepi. Al. מִצְרַיִם latissima significatio capiunt, ita: sicut diebus pristini temporis, ubi in desertum defendi; al. denique verba esse minantur arbitrantur: el- locabo te e patria expulsum iterum sub tentoria, quem admodum pristinae peregrinationis tuae tempore, quod quidem longe a nexu orationis abhorret.

11. Idem, addit ex ore Iehovae, vobis etiam per prophetas significavi, dum super illis locutus sum i. e. in monita mea inspiravi, cf. 1, 1. Visiones exhibui, parabolias per eos vobis proposui. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל et lu- catus sum super e. ad prophetas, scil. quae, ei obser- varetis, vobis saluti forent: alia enim Deus loqui non potest. Cuius salutis exemplum postea v. 14. sigilli- tim refert. Praeterea omnino Deus peculiarem amorem promissimamque servandi praelicitatem, modo pie sen- tiret et probet ageret, populo per prophetas declaravit, ne forte hic putaret, felicitatem se vel idolis, vel diviniti, vel viribus sociorum debere, cf. Num. 23, 19—22. Deut. 28, 4—14. Ios. 23, 8—13. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, non: per prophetas, ut Tremellanus, quod grammaticae re- gnat, sed: ad prophetas, LXX. οἱ προφῆται, ut nem-

XII, 11; 12:

pe sentiam meam intelligerent samque populo signficarent.

Verum, pergit, non tantum locutus sum, sed me demittens ad vestram imbecillitatem רְזִיזָה: vi-siones multas vobis protuli. Visiones enim, sonnia et alia qualiacunque phaenomena optica, regionibus Orientalibus haud aliena singulari autem Dei cura ad commovendum populum saepius emissae, illis gentibus semper signa erant divinae praesentiae. Plures praeterea visiones coram animis prophetarum produxit, quas isti populo exponerent, cf. Amos. 3, 7. 2 Reg. 17, 13. אֲדֹמָה בְּבֵית הַנּוּבִיאִים: et per prophetas parabolis s. similitudinibus locutus sum. Bene monet Michaelis ad h. l. trium verborum huius versus esse unum idemque tempus; quamquam duo priora in praeterito, tertium in futuro legantur, idque praeteritum. Nam tota oratio continet commemorationem rerum in facto positarum. De significatione verbi nostri admodum differunt inter se interpretes. Alii, qui illa praeterita, hoc futurum innuere censem, ita vertunt: pari modo etiam porro oum iis per prophetas loquar. Alii putant esse: excidi (cf. 4, 5, 10, 7.), ut vel sit: per prophetas excidium, et de- vastationem iis minatus sum (ita Eichhorn, quem admodum 6, 5. חֶרְבָּה), vel ex alia interpretatione significet: pentiū percusi eos. Hieron.: assimilatus sum i. e. hominibus similem me praestiti. Dathe: qui puto per prophetas declaravi. Verum nulla harum explicationum simplex et textui orationis ita accommodata est, ut nostra a plerique recentiorum, v. c. Michaelae, Drusib, Grotio, Rosenmuellero, prolata. Similitudinibus et parabolis loqui erat. et usitatissimum valibus et plebi probatisimum, cf. Ies. 5, 1 sqq. Ez. 16. et noster ipse fere in quolibet commate. Adhibetur autem verbum ex significatione Thren. 2, 13. Ies. 40, 18. 25. Ier. 6, 2. 12. Qui aliter sentiunt, vana sectantur. Particulam וְ נִסְתַּחֲמָה significare utique, profecto Mollerus, Drusius, Noldius contenderunt, et quamquam interpretes negaverunt hanc subinde esse huius particulae significacionem; v. c. Tarnovius et Rosenmueller ad h. l., tamen plures loci V. T. reperiuntur, qui eam servare iubant;

v. e. Prov. 3, 34. ubi in oratione affirmativa quodlibet prius membrum versuum 32—35. directam et in se **absolutam** enunciationem, cum posterioris illi contraria copula **γ** *sed* coniunctam exhibit; Iob. 19, 5. ubi ad augendam affirmationem et ad vim particulae **וְ** clarius constituendam **וְאַתָּה** **וְ** **וְ** componuntur; 39, 13. ubi particula **וְ** gravem et amplam descriptionem ciconiae incipit; Ier. 31, 20. ubi verba **שְׁעִירְבִּים** diserte responsionem praecedentis quaestitionis: *nonne Ephraim pretiosus mihi filius est?* continent; Gen. 47, 18. ubi fatum triste incredibile dictu ab Aegyptiis Iosepho relatuum bis repetita particula **וְ**, ut in communi vita fieri solet, affirmatur. Huc accedit notissima forma **כִּי** **—** **אֵם** **—** **כִּילֵד** **אָנֹן** et **כִּי** **—** **בְּגִלְעָד**, in parallelismo legitur. Cum autem **הַ** praet omnem dubitationem sit: *profecto*, cf. Ps. 62, 2. cetera **וְ** idem significet necesse est. Vates enim *huius* verbis gravissimo modo suis inserere vult: *studia, quibus in Gileaditicis regionibus et Gilgale incumberent, esse pa-nissima, siquidem unum verum et diuturnum auxilium sit Deo fidere et prophetas sequi* v. 7. 10. 14. ponitur pro **בְּגִלְעָד**, quod usitatissimum est vati nostro ubi de qualicunque regione sermone est, cf. v. 13, 2, 16. 7, 11. 8, 9., et sequens **בְּגִלְעָד** postulat. Gilead est regio Trans-Iordanensis, hominibus fraudulentis et insolentibus repleta, 6, 8., quae licet irruptione Tiglath-pileseris depopulata, 2 Reg. 15, 29., tamen tunc temporis non omnibus incolis orbata fuisse videtur. Utrumque nomen proprium Gilead et Gilgal pro universo regno Israelitico, illud pro Trans-Iordanensi, hoc pro Cis-Iordanensi, positum, Gilgal autem prae ceteris ob similitudinem soni, ex quo etiam paronomasia tertii nominis **בְּגִלְעָד** vati placuit, illi adiunctum est. **וְ** **וְ** idem

XII, 12.

significant, vanitatem. Utrumque e primaria significatio, illud Prov. 22, 8. Ies. 41, 29. Zach. 10, 2. cf. Gesenius ad h. v., hoc Ies. 59, 4. Iob. 15, 31. Ps. 12, 3. Eidem iniuncta est simul notio mendacii Ps. 24, 4. al. De urbe et idololatria Gilgalis vid. 4, 15. שׂרֵב: sunt. In Gilead et Gilgal sunt vanitates i. e. vana sunt, quibus studet et quae requirit perversa gens illarum regnum; scil. universi regni Israelitici; vel potius, quia praecipue יְהוָה semper fere ad simulacra insanias spectat: vano cultui addicti sunt, i. e. quos in regionibus illis colunt deastri inopes et mendaces se gerent. Ut autem sequentia שׂרֵב בְּיַהֲוָה cum praecedentibus cohaereant, iterum relativum suppleri debet: quibus scil. locis i. e. ubi boves immolant, nimurum idolis, ad sibi conciliandam eorum benevolentiam auxiliumque. Ita enim prophetas negligunt et spretis eorum monitis vana tantum sectantur, cf. Ier. 2, 13. Sacrificia boum sine dubio per synecdochen partis pro toto universi cultus superstitioni loco commemorantur.

In altero commate versus nostri addit vates quasi in parenthesi, quanta sit eorum superstitione: nam altaria eorum scil. Israelitarum sunt. quasi acervi super sulcis agri. Ita magnus numerus eorum designatur. מִזְבֵּחַ omnes fere interpretes acervos lapidum in negotio agrorum purgandorum congestos esse putant: saepius enim cum et sine adiecto nomine אֶבֶן־יְהוָה eadem significatione occurrunt, cf. Gesen. ad h. v. שׂרֵב: agri, pro שׂרֵב, cf. 10, 4.

Interpretes in interpretando hoc versu in varia partes abierunt. Plerique particulam מִזְבֵּחַ vel coniunctionem conditionalem vel interrogativam esse putarunt. Illi pro vario modo verba coniungendi et separandi variis sensus invenero, v. c. Michaelis: si Gileaditae pravitati et idololatriae dediti tantum vani et frustra fuerunt, simili insanias Ephraimitae in Gilgal boves immolant. Dathe, Grotium secutus: si in Gileaditica regione, quam vana sit idololatria, cognitum sit (Aimurum expeditione Tiglathpileseris 2 Reg. 15, 29.), sane temerarie agunt, qui Gilgale boves immolant. Rosenmueller: si Gileaditae pravitati et idolorum cultui de-

diti sunt, omnino vanitas facti sunt. In Gilgal boves immolant. Hi ita vertunt: num q. nonne in Gilead iniquitas? certe vanitas sunt! vid. Tarnov. ad h. l. Alii comminationem futurarum poenarum versui nostro subiciunt, v. c. Eichhorn: „Da dennoch Gilead ein Gräueland geworden ist, so wirds gewiss Zerstörung treffen: da sie zu Gilgal Stiere opferten, so werden ihre Altarstätten wie Haufen Steine auf der Aecker Furchen werden“. Nuperrime F. I. V. D. Maurer (Observv. in Hoseam, in Commentat. theoll. Rosenmuelleri et Maureri 1827, Tom. II, p. 1.) novam conjecturam emisit. Pro בְּנֵי legendum esse suadet בְּנֵי, quae vox significet metropolis, quemadmodum 2 Sam. 20, 19. et fortasse etiam 2 Sam. 8, 1., nimirum urbem Gileaditarum בָּבֶל מִצְרַיִם lud. 11, 29., hoc sensu: Urbs regionis Gileaditicae. Misericordie egit, imo scelesti faciunt (incolae), in Gilgale boves mactant, imo tot aras habent quot etc. Sed missis reliquis, an nomen בְּנֵי sine aliqua certiore nota hoc sensu accipi possit, vix credam. Eadem ratio mihi esse videtur quae nominis בָּבֶל 4, 18. Plura de his vid. ap. Rosenmuell. ad h. l. LXX. quidem locum nostrum admodum corruperunt versione: si μὴ Γαλαάδ ἦτον ἀριὰ ψευδεῖς οἵσαν δὲ Γαλαάδ ἀρχόντες θυσίαζοντες, καὶ τὰ Ἰουδαϊστήρια αὐτῶν ὡς χελῶναι ἔπειτα χέρσον ἀγροῦ. Pro בְּנֵי igitur legerunt בְּנֵי et quoniam pro בְּנֵי habent ἄρια, Drusius satis ingeniose autumavit aliquando scriptum fuisse Γαλαάδ ἄν, pro more eorum בְּנֵי אֱנֹן vertendi ἄν, ex quo, quod minus aptum visum fuisse libratio, ἄρια ortum esset. Ad defendendam autem vocem χελῶναι: testudines bonus Hieronymus addit: cum Israelitae in captivitatem fuerint abducti, arae quoque eorum absque cultoribus testudinum et tumulorum habebunt similitudinem. Hieronymus ipse: si Galaad idolum, ergo frustra erant in Galgal boves immolantes, i. e. si in Galaad falsi sunt Dii et perversa religio, et est trans Iordanem, ubi duae et dimidia tribus habitant, ergo et Galgale, quicunque idola colunt non boves diis immolant, sed boves offerunt sacrificia imitan-

XII, 12. 13.

tes errorem Samariae. Putarunt interpretes praeente Hieronymo Gilgalem iuisse oppidum duarum tribuum et sic indicari omnes 12 tribus pari idolatriae errore deceptas fuisse. Verum quamquam in tota nostra prophetia vates aequae Israelitas ac Iudeos increpat, v. 1. 3., tamen tunc temporis Gilgal non ad Iudaicum sed ad Israeliticum regnum pertinuit; vid. 4, 15.

13. Redit nunc vates ad exemplar Iacobi, quod in hac prophetia sibi proposuisse videtur, quod quidem tam laxa manu tenuit, ut difficile sit eum sequi. Hunc versum ita cum praecedentibus cohaerere puto: *Videntis ex ipso exemplo Iacobi, quid sit sibi fidere, insidiari aliis, incerta commoda praeferre prophetis cultuique divino. Jacobus enim ira fratris excitata ab eo in terras barbaras fugere coactus fuit. Idem animo ad uxorem ducendam admoto per 14 annos servitii iugum tulit.* Doleo me hac explicatione iterum ut v. 4. contradicere doctissimis interpretibus, qui et hunc versum in laudem Iacobi verterunt. Verum quo attentius et diligentius omnem prophetiam legisse et relegisse mihi videor, eo certius persuasum mihi est prophetam nil aliud dicere voluisse. Sermo est de aliqua parte fatorum Iacobi in illa tempora incidente, ubi nec inventerat nec inventum cognoverat lehovam v. 4—6. Illo tempore Iacobus in pietate et benevolentia, לְמִתְּרָאֵת, a vate saepius tanquam signis veri Israelitae prolati 4, 1. 6, 6. cet., incertus fuisse describitur. In ute-
ro enim matris insidiatus est fratri, cum Elohim autem luctatus ad Maleach lacrymis precatus est. Isdem vi-
tiis quae in Iacobo tantum emergere conabantur, suo tempore quidem egregie oppressis, Israelitae temporibus
vatis obdurati erant. Res igitur ipsa favebat, ut vates patriarcham Iacobitis exemplum ante oculos duceret. Ut enim Iacobus ad meliorem frugem rediit, ita eius posteri etiam redire poterant. Non autem sufficit mo-
res Iacobi a vate typico modo prolatos esse, profert item exempli in gratiam *fata* quae ille suscepere. *Fra-
tri insidiatus fugit in terram barbaram, mulierem,
quaesiturus servus sit.* Contra qui probus et pius mo-
nitus Dei obtemperat, ducitur ad patriam, qui Deum
quaerit, servatur. Luculentissima est oppositio membro-

rum adeoque verborum in hoc nostro et sequente versu:
Iacobus fugit — Israelitae redeunt in patriam; Iacobus nondum Deo sisus terram barbaram intrat (quod historia probatur: nam Gen. 28, 29, 30. in itinere tunc demum se Deo dedicaturum esse promisit, si Deus se conservavisset, victimum et vestitum sibi dedisset seque incolumem reduxisset) — *Israelitae e terra barbara ducuntur per Iehovam ope prophetae; Iacobus custodivit — Israelitica gens custodita est; Iacobus per mulierum servus est — Israelitae per prophetam servati sunt.* שָׁמֵר — שְׁמֹר, בְּנֵי־יִהְוָה — בְּנֵי־יְהָוָה. Nos quidem varia praepositionis בְ in פְּנַצְחָה et in בְּנֵי אֶתְנָחָה significatio offendit. Verum Hebraeus poeta non nostrum sed suae linguae ingenium, ubi praep. בְ et per et propter indicat, consuluit, quod idem oppositioni commodissimam occasionem praebuit. Nostrum est enunciationibus nobis usitatis sententiosam brevitatem vatis si non assequi, tamen imitari. Cuius rei periculum versione Latina feci.

Interpretes omnia in laudem Jacobi vertere volentes suam non vatis sententiam ita exposuerunt, ut contenderent alteram partem orationis supplendam esse, nimirum vel: Iacobum propterea a Deo servatum, libertum, divitem in patriam reductum esse, quia pius et probus esset (vid. Tarnovium, Kuinoel. al.), vel: eum nihilominus semper pium et probum fuisse, quamquam tantas calamitates passus esset (vid. Eichhorn.). Verum de his omnibus nihil legitur, contra de pietate patriarchae adhuc tempore redditus e Mesopotamia valde dubitandum erat cf. v. 4. 5. Reductio autem in patriam et divinum auxilium non in Iacobo sed in eius posteris laudatur v. 14. Nec video cur non ante omnia scriptorem ita tractemus, ut eum verbis bene consideratis a culpa inexcusabilis reticentiae liberemus? Nec ita vati aliquid pietatis et reverentiae erga atavum demitur. Semper laus et honor Iacobo manet, invenisse Iehovam Bethel v. 5. eiusdemque inde ab hoc tempore candissimum fuisse cultorem. Quae posteri praeter Hoseam de iuvene atavo statuerint, nobis ignotum est. Sunt quidem commenta in monumentis Rabbinorum, quae in contumeliam Iacobi audiant, v. c. Iacobum in eligenda aibi sorte praetulisse Gehennam, ut in vita nostra com-

¶ II, 13. 14.

mode vivere posset, opinatum dolores exilii et miseriam eius terrae esse multo maiores doloribus Gehennae, tunc suum errorem tunc demum deposuisse, cum Iosephum filium mortuum et Gehennae traditum credidisset, f. Eisenmenger entdecktes Iudenthum II, 4. p. 262. Huc pertinet aliud commentum, diabolum Sammael esse, qui cum Iacobo luctaretur, ibid. II, 18. pag. 345. Verum omnia eorum commenta tam ridicula sunt, ut nihil certi inde effici possit. Sufficient nobis, quae tales nostro loco exhibuit.

Copula ו non ad יברוח יעלב שׂורה ארם sed id pertinere videtur: *Iacobus etiam fugit*. Sic indicat continuationem effigiei Iacobitiae. שׂורה ארם est e nore usitato pro בשׂורה s. cf. v. 5. 12. cet. Fugit nempe Iacobus in Mesopotamiam's. Syriam fratrem ubi iratum Gen. 35, 7. cf. 28, 5. Loca, in quae fugit Iacobus, ibi vocantur פְּנֵי אֶרְם, quod fere idem est, regiones campestres Syriae, oppositae montosis versus Occidentem porrectis. Illae sunt Orientales trans Euphratem sitae, cf. Michaelis ad h. l. LXX.: πεδίον Συρίας. שׂורה nomen serius ad auferendam contumeliam adeo nomine patriarchae datum. בָּאַשְׁׁה: *propter mulierem*, quoniam nil ipsi curae cordique erat, quam ut uxorem duceret. עִזְׁעָבָר: *servivit*, nimirum Labani. Eiusdem causa שְׁמָר: *custodivit* i. e. *pavit scil.* גָּתָן, quod additur Gen. 30, 31. cf. 1 Sam. 17, 20. Gregem Labanis patris Leae et Rahelis pavit Iacobus, qui demum servizio 14 annorum eo pervenit, ut utramque in matrimonium acciperet Gen. 29, 20. 27. His utique calamitates Iacobi yates designat, verum non, ut interpres volunt, ad augendum eius meritum, sed ad indicandum finem, ad quem anceps pietas homines ferat.

14. Iam e vita Iacobi ipsa commemorare potuerit, quomodo res eius in melius mutatae essent, postquam nullui Iehovae se suosque dicasset. Verum inhaerere voluit sententiae v. 11. significatae: *audiendos esse prophetas, ut ab iis discas Iehovam cognoscere et colere, ab uitque oppositionem poeticam in קָרְבָּן quoque patri-*

archam in servitutem duxit, et in נָבִיא qui eius posteros e servitute liberavit. Quae igitur praecclare acta sunt non cum patriarcha ipso, sed cum Israele per posterum propagato i. e. cum populo Iacobitico Deo se submittente, vates celebrat. *is non fugit ad paganos, sed a paganis liberatus in terram Iosephus profectus est; is non servivit et custodivit, sed ipse custoditus est.* Idque propterea, quoniam pia mente et obedientia prophetam Dei interpretem ducem et praeceptrum adscivit. נָבִיא per prophetam Mosen, qui et expressis verbis propheti vocatur Deut. 18, 18. 34, 10. et ita describitur ut signa prophetae in eo agnoscantur Exod. 4, 15. Num. 12, 6 — 8. יְשַׁרְאֵל. Tennit vates nomen patriarchae ad designandos eius posteros, quasi unum idemque essent quae patri et quae nepotibus evenissent, et quae his contigissent divina praesidia quasi illi contigissent viderentur. דָּלֶת מִמְּצֹרִים: ascendere fecit ex Aegypto i. e. eduxit eos. Saepius enim in V. T. ascendersi dicuntur qui ex Aegypto in Canaanem migrant Iud. 6, 14. 1 Sam. 12, 6., contra descendere, qui inde Aegyptum tendunt Gen. 12, 10. 26, 2. יְהִיבְרִיא נָפְלָר: et per prophetam custoditus est. Elegans paronomasia in verbo isto inest. V. 13. dixerat: Israel atavus custoditus scil. greges, nunc addit: ipsa, posteri eius, populus nomen eius gerens, custoditus est i. e. incolmis servatus in omnibus periculis ipsi imminentibus, quemadmodum grex per pastorem defenditur, cf. Ps. 116, 6. 1 Sam. 2, 9. LXX. parallelismum verborum servarunt sensum quidem non consulentes. Versu 13. habent εὐ γενεῖαι et v. 14. εὐ προφήτη. Postquam igitur vates commemoravit, quid tum lehova per prophetam fecerit iis, qui duci ab eo passi fuerint, per se efficitur idem hodie per prophetas fieri posse, modo prophetis obsequium praestent eosque sequantur, nec opus esse curā divitiarum v. 9. fraudibus et idolatria v. 10., quae contra in miseriam homines abripiant.

15. Verum omnia exempla populum non commovent, peccare enim pergit. Id h. l. ita significatur: תְּבוּאָת אֲפָרִים הַמְּרִירִים. Duo priora verba omnes inter-

, 15.

tes verterunt: *Ephraim Dei iram provocavit.* Nec eo, quid aliud significare possint, quamquam omissione irati non placeat. Ex peculiari usu verbum **Dei iram provocare** indicasse videtur, cf. 2 Reg. 6. 23, 19. Ps. 106, 29., licet aliis locis persona **ta** addatur, cf. 2 Reg. 23, 26. 24, 15. 17, 17. Contine posnit vates post יְעַזְרָאֵל et יְשֻׁרָׁן nomen אֶפְרַיִם, ac mutato nomine et persona nunc etiam mores in permutati essent. Itum difficiles sunt intelitu; ex etymologia vocis (a radice מָרַת ortae): *amaritudines*. Hinc supplent alii praep. ל, cf. Drusius: *ad amaritudines* i. e. ut *amarare poenae a Deo iis inferantur*; alii ב: *per amaritudines* i. e. *peccata amara*, cf. ibid.: *provocarunt ad iracundiam peccare adiicientes*, n. Hieron.: *quae posterior significatio certe aliis duobus locis non convenit ubi idem nomen legitur Ier. 6, et 31, 15. acerbitate doloris significans.* Est alius in Ier. 31, 21. ubi iuxta צְבָנִים: *columnas, indices* sum positum fere idem significare videtur. Unde nulli, v. c. Kimchi et Lutherus illum secutus, h. s. erunt esse: *statuas deastrorum*, ita: *irritavit me Ephraim sua idolatria.* Verum et hoc est in coniecturis non probandis. Melius Gesenius in Lex. ad h. v. men illud adverbialiter positum esse docet ita: *amarus ad iram provocavit.* Item Dathe: *vehementer ad iram provocarunt.* LXX.: ἐφεδραὶ καὶ ἀργυροί, pro quo al. codd. παράγυρες με Εφρ. ἐν τοῖς παρεπεμποῦσι αὐτού, quod etiam Hieronymus habet: *ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis.*

וְיַדְמִין עֲלֵיכִי יִטְהֹר: *et reatum caedis, scil. quam sibi intraxit, super eo relinquet* i. e. *eum non a poena litem declarabit.* Simili modo דְמִינִים: *caedes* 1, 4. 4, Ies. 1, 15. Verum iterum non appetet, quomodo res ad caedes venerit, cum in toto capite de fraude idem et impietate, verum non de caedibus sermone sit. Fortasse caedes tantum in specie dicuntur pro occissim facinoribus, quibus utrumque regnum repleta fuisset scimus cf. 4, 2, 6, 10. 11. פְּנָצָב est seque in-

certaine significatio*n*is atq*ue* Lat. *relinquere*. Est vel: *sinere ut apud aliquem maneat*, qui eo utat eius vim sentiat (sic sigillatim cum praep. *בְּ* con*tur* 1 Sam. 17, 20. 22. 28.), vel: *aliquid non curar gligere* Exod. 23, 11. 1 Sam. 10, 2. Prov. 17, 14. *indulgere, remittere* Nehem. 10, 32. Oratio *sationem* indicat. H. l. cuni praep. *בְּ* constructum sequentis commalis comminatione divinarum parum coniunctum ita explicandum esse censeo: *ut culpa caedium ei inhaereat*; quam interpretati Rosenmueller loco parallelo Ion. 1, 14. aptissime bavit, cui insuper addatur Deut. 21, 8. Michael altera verbi significatio*n*e ita: *sanguines eius non bit Dominus, nec ab hostibus effusum sanguinem v cabit*. Eodem modo Dathe, Kuinoel, Boeckel. לֹא אַיִלָּא אַתָּה אֲנָתָךְ וְאַתָּה תְּקַרְבֶּה. Hieron.: *sanguis super eum veniet.* Ἀπρόσθιτον: *opprobrium i. e. contumiose facta eius, quae ipsi opprobrio sunt*, cf. Mich. 16. יְשִׁיבֵל אַדְנֵיךְ: *retribuet ipsi eius dominus Ieh* i. e. eos ob peccata commissa puniet, cf. v. 3.

XVIII.

Cap. XIII, 1—15.

Cum Ephraim horrendas suas institutiones ret, horrenda in totum Israelem intulit, qui per ea cultus Baalitici reus periit. 2. Nunc pergun*t* facientes sibi simulacra ex argento suo sua quisque intelligentia; idola, quae nihil nino sunt quam opus artificis. Haec illi adorant, homines immolant, vitulos osculantur. 5. Propter sortem habebunt nubis matutinae, roris ortum solis existentis, paleae, quae ex area, si qui per aedium foramina vento aufertur. 4.

10. sum Iehova tuus inde a temporibus Aegyacis, nec Deum alium praeter me cognosces, nec vatorem praeter me solum. 5. Curam tua habui in deserto, in terra arida, 6. quae illis velut scuum opimum fuit. Saturati sunt; ita saturati animus ipsorum se efferret; qua animi elationes si obliiti sunt. 7. Tum autem iis fui velut leox, velut pardus in viis Assyria. 8. Occurri velut ursa catalis orbata, disrupti eorum prærdia, ibique eos quasi leaena devoravi, ac si bestia agrestis eos discerperet. 9. Israel, haec causa tuae perniciei, quod contra me, contra auxilium tuum peccavisti! 10. Fui scilicet rex tuus in omnibus urbibus: incolumes servans te et iudices, quos flagitasti, ut darent tibi regem et principes. 11. Dedi tibi regem indignabundus, et in ore meo eum abstuli. 12. Iam colligata est pietas Ephraimi, clam asservata eius nequitias. Dolores puerperae ei supervenient; quin ipse unus est insipiens, quippe qui non persistit in matreis tempus maturitatis non exspectans. 13. E fauribus infernorum eos redemi, a morte vindicavi. Fui pestis tibi, mors, fui exitium, sepulcrum! At nunc omnis misericordia aaberit. 15. Siquidem ille fructus quidem egredies inter fratres progerminavit: at veniet Eurodus Iehovae e deserto oriundus, arefacturus eius turigines, exsiccaturus fontes, depraedaturus eius preiosas opes, quibus animus eius deleetur.

Cohaerent hoc et sequens caput artissime, et finium orationum vatis exhibere videntur. Quamcum enim non una serie sed multis temporum inter-

vallis vaticinia exhibuerit, tamen aliquando se discen-
rum e vita et munus propheticum in manus aliorum
depositorum esse sensit. Itaque suminam omnium
dictorum repetit, Dei benignitatem describens, mil-
mores pingens, impetu amoris suos compellens, u-
servarent quae adhuc servari possent, antequam con-
res et imperium funditus delerentur. Ne autem de-
litate desperarent, eorum spem ad egregiam sortis na-
tationem, quam Deo fideles experturi essent, direxit
14, 6 — 9. et sic cum fortuna eorum in ipsis eorum
manibus deposita sinem fecit v. 10. Ut autem ha-
vaticinia postrema Hoseae fuisse videntur, ita inciderunt
in postrema tempora regni Israëlitici, cf. introd. p. 97,
cuius excidium num viderit Hoseas non liquet. Id me-
tem certum est, eum post excidium nil amplius ex-
psisse.

1. Incipit vates orationem ab initio depravationis
et miseriae, a cultu vitulorum per Ierotheamum ini-
tato 1 Reg. 12, 28. קָרְבָּן : quemadmodum locutus est
אַתֶּן, quae unus e tribu Ephraimi fecit, Ierobeam illa
stirpe ortus, ea transferre vates videtur ad omnem simili-
pem Ephraimiticam. Sermo est de fonte omnium malorum
idololatria, quae iam a Salomone non improbata, sed
solenni Ieroheami decreto constitutionis politicae si non
fundamentum certe pars integrâ facta est. Apte appellat
vates **hagrepula verba**, quae Ierobeam 1 Reg. 12, 28. ad
populum lacutus est: eccq deos vestros, qui vos ex A-
gypto duxerunt. Quae eadem est Schmidii sententia:
non enim, ait, credi potest mentionem hic fieri Basilius,
nec quidquam praenitti de vitulis illis qui adeo pro-
phetas nostro odiosi sunt 8, 5. cet., nec de alio tempore
incipi potest; quam quo Ephraim a Iuda divisus et
Sanus est; cum primum instituit Ephraim tempore Ier-
oheami I., qui perpetuam ignominiae notam eo ipsius
meruit, illum horrendum Dei cultum per vitulos et
תְּהִרְרָה, proprie טְהִרָּה (Ier. 49, 24. a Chald. rad. תְּהִרָּה: tremuit, mutatis inter se cognatis consonantibus): ter-
ror, horror, abstractum pro concreto: res horro-
radas, ad utrumque membrum pertinet, cum Ephraim
terras horrendas loqueratur, res horrendas in omnem h-
egemoniam, i. e. in omnes reliquias tribus regni Israe-

1.
intulit: Duplex igitur sensus est vocis. פָּרָעָה
eam locutus est verba horrenda et in Israelem
endam idolatriam intulit. Ut posterius mem-
ori cum priori cohaereat, desideratur copula וְ diser-
lida v. 7. פָּרָעָה, quemadmodum — ita, cf. in-

p. 102. נִשְׁתַּת: *tulit*, primaria et generalis signi-
o huius verbi. *Tulit horrenda sua in Israelem*
effecit ut Israelitae horrenda illa susciperent.
non sic vertit: *Loquente Ephraim tantus horror*
sit Israelem, ut delinqueret et Deum offenderet in
l et moreretur, pèdens eum qui dicit: ego sum
Ioh. 14, 6., anima enim quae peccaverit, ipsa mo-
r, et iterum: vidua quae in deliciis est, vivens
ua est 1 Tim. 5, 6. LXX.: κατὰ τὸν ἀγον Εφραΐμ
ὑπατεῖ ἔλαβεν αὐτὸς ἐν τῷ Ιερουσαλήμ καὶ ἔθετο αὐτὸν τῷ
*, admodum obscure et sic variante lectione, ut ex-
erint בָּנָה (lex, edictum Esth. 1, 13, 3, 14.) pro בָּנָה*
*וְיִשְׁתַּת pro בָּנָה. Chald.: *cum loqueretur unus es-**
raimitis, tremor apprehendit populos, quod principes
int in Israel; nunc vero quia peccaverunt in eo
idola coluerunt, neci traduntur. Alii: cum Eph-
ra cum timore et tremore nec contumaciter et su-
per Deo obloqueretur, extulit se s. sustulit caput suum
l regni dignitatem erectus est. Alii verba נִשְׁתַּת נִשְׁתַּת
בָּנָה in parallelismo cum sequenti commate posse
*putant, ut sint: portavit ipse horrendam suam cul-
tum et poenam cum reliquo Israele. Verum nostra in-*
*relatio simplicior et aprior tam verbis quam his-
toria vato h. l. spectatae videtur. Eichhorn alio mo-*
significationem verbi נִשְׁתַּת. totiusque commatis accep-

„Wenn Ephraim sonst redete, erhob er
sich unter Israel.“ Ubi autem vates ant-
ixerat: *Ephraimum tulisse horrendas suas insti-*
mnes in Israelem, nunc culpam addit ab Israele ipso
reactam. בָּנָה בָּנָה; ipse Israel reus factus est.
Baalem i. e. cum cultu d Ierobeamo instituto in-
rcultum Baalis adderet, quod primum ab Ahaso factum
est 1 Reg. 16, 32. Copula habet h. l. eandem vim
livi quam v. 10, 14, 3, al. Signif. verbi בָּנָה videt-

4, 15: *reum fieri, solum se facere.* מְבָרֵךְ: et mortuum est i. e. b. infelices obierunt qui ita idololatria se contaminaverunt. Verba enim מְבָרֵךְ et מְבָרֵךְ frequenter apud sacros scriptores involvunt notionem infelicitatis, cf. Am. 2, 2. — Prov. 15, 20, 11, 19; Ies. 25, 8. Vnde haec descriptio sigillatim de omnibus fere regibus ideorum cultoribus, quos propheta quasi horrendae superstitionis duces ad exemplum Ierotheami Ephraimitici in animo habuisse videtur. Michaelis ita exponit: *afflictus a Deo et pressus ab hostibus fuit Israel, ut quasi animam ageret, aut vix cadaver aliquod reproblicae relinqueretur.*

2. Quae de patribus dixerat idolatriam instituentibus, eadem nunc de posteris eorum profert. מְבָרֵךְ enim institutis perversia nova addunt scelera. מְבָרֵךְ: nunc addunt peccare i. e. (e ratione loquendi usynideta): iterum peccant s. peccare pergunt. Eorum peccatum idem est quod Ierotheami, Aliasi et reliorum. Fecerunt sibi simulacra, מְבָרֵךְ, singulariter ecclesiasticus, ut saepius, a מְבָרֵךְ: fudit, fusile, fusa impago, cf. Exod. 32, 4, 8. Deut. 9, 12. Iud. 17, 3. בְּבִירַת, pro quo multi codd. ap. de Rossi ad. Kennicott, sensu eodem: secundum a. iuxta intelligentiam suam. LXX. Chald. et Hieron. in ista. voce repertur notionem imaginis s. similitudinis. LXX. et Hieron.: κατ' εἰκόνα εἰδώλων. Itaque legisse videntur. צְבָבִים. Chald.: ad similitudinem suam. צְבָבִים: iterum simulacra, eaque lignea, a verbo בְּבִירַת: elaborare, formare, trade נֶגֶד: lignum. Haec bene suisib[us] opponuntur: nam etiam e ligno facta esse simulacra apparet 4, 12. Hab. 2, 9. Ies. 40, 20. opus artificium, cf. 8, 6.; cum contra Iehova a nemine vitam habeat Ies. 44, 6., ab aeterno fuerit Ier. 10, 10, omnibus vitam det Ies. 45, 12. קָלָה pro בְּבִירַת: pars, partis eius i. e. omnes., Cadd. variant in lectionibus נְמָנָה et נְמָנָה בְּבִירַת et נְמָנָה בְּבִירַת v. de Rossi ad. h. l.

בְּבִירַת אֲמָרִים: his (sc. idolis) illi (sc. impii) וְ

XIII, 2.

ba faciunt. בָּאַדְּרָאֵל dicitur de *verbis in honorem Dei faciendis* 14, 3. Ps. 40, 11. 145, 6. 11. sicut Ies. 3, 10. בָּאַדְּרָאֵל צִדְקָתְּךָ: laudate iustum. Ergo h. l.: *iis verba faciunt* i. e. in eorum honorem laudes et vota edunt. Omnino Latinum verbum *adorare* sensum huius Hebraici optime exhibit, cuius propria significatio, *verba ad aliquem facere*, ad honoris significationem translata est. Subiectum agens huius versus sunt *Israelitae idololatrae*, ad quos pronomen בָּאַדְּרָאֵל pertineat necesse est. Hinc sequitur לְהַלְלָה spectare obiectum orationis, scil. בָּאַדְּרָאֵל *idola*. Alio quidem modo omnes fere interpres vertunt, vel: *de his idolis illi idololatram dicunt*, vel: *istis idololatris illi sacerdotes a falsi prophetae dicunt*. Utroque autem modo sequentia verba putant esse vel imperativa vel consultativa, v. c. Hieron.: *his ipsi dicunt: immolate homines vitulos adorantes.* LXX.: αὐτοὶ λέγουσι, θύεται ἀνθρώπους. Idem praep. לְהַלְלָה ad praecedens trahunt; habent enim antea אֶלְעָזֶר τεκτנָא כוֹתְבָה אַתְּרָא. בָּאַדְּרָאֵל homines immolant, cf. 9, 10 — 12. 2 Reg. 17, 17. 31. Ez. 23, 37. 39. Ps. 106, 37. 38. Totus versus constat e brevibus enunciationibus, quarum tres posterioris membra varios superstitionis modos indicant. Cum enim verba נְמֻרִים et בְּבִתְּרָא eadem orationis forma posita sint, in significacione quoque sibi non respondere non possunt. Alia est forma verborum עֲגָלִים יִשְׁקֹן; est enim non participium, sed futurum; verum quoad sensum et verborum vim illis parallela sunt: *vitulos osculantur*. Cum impietate simul vesania cultus indicatur: *homines immolant et bestias amanter tractant*; *osculantur*, a quo sans mens abhorret. Dicitur *osculari* de cultu Baalis 1 Reg. 19, 18. fortasse etiam: Job. 31, 27. LXX.: μόσχοι γὰς οὐλεούπασι, quae Hieron. ita intelligit: *daemones loquuntur ad populum: deficientibus hostiis homines immolate*. Plerique recentiorum interpretum his tribus posterioribus commatibus vim gnomicam abnegarunt, v. c. Eichhorn: „zu deren Ehren sie ermunternd sprechen, wer opfern will, der küsse Kälber.“

3. Propterea פְּנִינָה בְּקַרְבָּן: orunt quasi nubes matutina, i. e. sortem eius habebunt, cf. 6, 4. ubi eorum pietas eadem imagine pingitur. Omnis oratio docet h. l. de Israelitarum rebus et politicis et domesticis sermonem esse. בְּמִזְרָעָה, deest relativum, ut saepe, pro: אֲשֶׁר יִסְפֹּר: *ceu palea, quae a procella aufertur.* Imago scriptoribus sacris usitata, cf. Ps. 1, 4. 35, 5. Ies. 41, 15. 16. וְכֻלָּשָׁן מֵאַרְבָּה, iterum duplex ellipsis: אֲשֶׁר יִסְפֹּר: quasi fumus qui aufertur in fumario. Hieronymo אַרְבָּה est foramen in pariete fabricatum, per quod fumus egreditur; saepius obvium de foraminibus quae loco fenestrarum in aedibus erant, cf. Koh. 12, 5. 2 Reg. 7, 2. Mal. 3, 10. LXX. habent: ἡ τρύπη, ἡ πόρην, pro quo Hieron. legendum esse contendit ἄργειον: locustis, Hebr. אַרְבָּה, ut sensus sit: quasi vapor & aura et spiritus, qui tam tenuis de ore locustae egreditur, ut non sentiatur. Secundum Drusium in quibdam codd. legitur ἡ πόρη κανοδέλχης.

4. Vates tantum recensione imminentis intitus animos movere studet, verum multo magis commemoratione divinae benevolentiae inter Iacobitas tot tantum exemplis illustratae. Huic commemorationi inhaeret non omissis quidem poenis, identidem a Deo in populus refractarium illatis, ut tandem aliquando eum non tantum esse benignum, verum etiam strenuum et iustum intelligat. אַנְגָּלִים, suppl.: אַנְגָּלִים, quod postea saepius occurrat. *Eram tibi Iehova tuus inde a temporibus Aegyptiorum,* cf. 12, 10. In Aegypto enim familia Iacobi ita accrebit, ut populus fieret, isque peculiaris Deo Lv. 26, 12. al. אלְדִידָת זַלְחָדָה לֹא רָצָה: *nullum Iehovae praeter me cognosces.* Aliis verbis idem dicit Ies 45, 18; 46, 9. al. ego sum Iehova nec ullus praeter me. Pristinum quidem superstitione barbarorumque impietas plures esse Elohim opinata erat; propterea vates dicere vult: cogita tantum et contemplare, intelliges autem vani fuisse, quae de iis eorumque beneficiis somniarunt; manum vim et efficaciam e fatis populi tui cognosc. בְּלֹא אֵין בְּלֹא:

III, 4 — 6.

f. Ies. 49, 26. 60, 16. al. Vates respexisse videatur d locum Deut. 32, 12 sqq. LXX. mirificam parahrasin huius commatis exhibuerunt: ἦγὼ δὲ κέριος ὁ Θεός μου, ὁ στερεῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τηλεων γῆν, αὐτὸς ἡ πεῖσσεις ἔκπτεσσαν τὴν στρατιὰν τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὐ παρέδειξε τοις αὐτὸς τοῦ σφεύγεσθαι ὀπίσω. αὐτῶν, καὶ ἦγὼ φένύγαγνος εἰς ἐκ γῆς Αἰγαίου, καὶ Θεὸς πλὴν ἐμοῦ οὐ γνώσῃς, καὶ εἰδὼς εὐκέπτη πάρεξ τού. Hieron. verba inserta obelo notavit, et: *aullo*, ait, *vertuntur interprete, in antiqua quoque editione LXX. non leguntur.*

5. **אָנָי יְתַעֲרֵךְ בְּפִלְדָּבָר.** Cap. 9, 10. fere eandem intentiam exhibit verbis: *inveni Israelem in deserto.* XX. legerunt **רְעִירִיק:** ἦγὼ ἐποίησαν εσ. Sed verbum **רַעַן** non solum sententiam *cognoscendi* denotat, veniam etiam *curandi*, cf. Ps. 144, 3. Am. 3, 2. Nah. 1,

Quo vero modo עַד in illis locis de Deo: *curare omnes*, eo etiam de hominibus: *curare Deum et in colere*, vid. 8, 2., et פַּעַם non solum cognitionem sed iam *curam Dei, animum semper ad Deum directum significat*, vid. 6, 6. Itaque h.l.: *curam tui habui.* Chald.: *cessaria suppeditavi.* בָּאָרֶץ חַלְאוֹבָה: *in terra siccitatum* i. e. *in regionibus aridis s. siticulosis.* Significationem huius vocis e cognata Arabicā derivarunt interpres, cf. Gesen. ad h. v. LXX.: *by γῆ κονκίτρα.* Chald.: *in terra ubi omnia desideravistis.* Hieron: *in terra solitudinis.* Schmidt sententiam vatis ita circumscripsit: *Misertus sum tui et per invia et horrida inserta te duxi, peccata et murmurationes tibi condonavi, in angustiis te liberavi, in fame et siti te sustentai, ab hostibus defendi, legem meam tibi dedi, tua gratiosus affectu te cognovi et respexi, donec te in terram opimam deduxi, in qua abundans pascuum haberet.*

6. **כְּמַרְשִׁיחַת**, scil. **מִרְשִׁיחַת**: *pascuum opimum iis erat, il. me gubernante.* Nam omnibus abundabant, quae d vitam sustentandam faciunt, cf. 11, 4. Vox ista cum praecedentibus arctissime coniungenda est, ita ut item omissum relativum subintelligatur: *terra arida, uae iis velut pascuum opimum erat. Saturati sunt,*

שְׁבַע וּרְם לִפְנֵי: *satures erant et animus eorum se efferebat*, cf. Deut. 32, 15. *ubi dicitur populus saturatus et pingue factus recalcitrasse velut equus effrenatus et deseruisse Iovam crearem*, et Deut. 8, 12, 14, *ubi Deus populum monuerat: ne saturatus a se animo effrenato et superbo beneficiorum suorum. obliviscoretur.* **עַל כָּן:** *propterea scil. quoniā animus eorum se extulerat.* Demisso enim animo se omnia Deo debere sentiunt. **שְׁכַחֲנֵי:** *mei obliiti sunt*, 2, 15, 4, 6, 8, 14; Deut. 32, 15. legitur: **וַיַּפְשֵׁת אֶל-הָעָם**, quod idem est. Iterum enim iterumque contra lehovam murmurantes cultum vituli Aegyptiaci aliorumque idolorum pio lehovae cultui praetulerunt, vid. Num. 25, 3. Deut. 29, 25,

70. Non autem benignum me semper viserunt literatitiae. Indignabundus enim, quod tantam meam benevolentiam neglexerunt, poenas meas iis immisi. Adsueti sumus comparationi lehovae cum bestia, maxime cum leone, v. c. 5, 13, 14, 11, 10. H. l. ad eandem imaginem valea redit. Cum Deo semper humanae affectiones tribuantur, non mirum est scriptores sacros etiam eas imagines requiri, quibus illae affectiones iusto solidiore modo pingantur. Imago autem ferarum bestiarum vehementissimam iram indicat. Ceterum et nexus orationis et verba ipsa docent, non de futuro sed de praeterito tempore sermonem esse. Eadem temporis forma, qua hucusque narraverat, vales narrare pergit, adhibito semper futuro historico. Hoc nostro loco utitur adhuc conversivo 7, postea quidem in fervore poetico saepius omissio, cf. Gesen. Lehrgeb. p. 773. 774. Certe eum aliquid inepti fecisse crimina-remur, si h. l. transitum in aliud tempus quaereremus. Nil autem simplicius, nil rationi argumentandi accommodatus, nil denique ad difficultatem sequentium vexatissimorum versuum solvendam aptius cogitari posse mihi videtur, quam ut in eo subsistamus, vatem via narrationis et fata gentis et beneficia Dei recensuisse. In quo praeceuntem habeo Chaldaicum, qui item fere in omnibus versibus, exceptis suo loco notandis, futura Hebraica nostro modo vertit ut sint tempus historicum, v. c. h. l.: *fuit verbum meum iis quasi leaena.*

XIII, 7.

לְהַבָּשׂ: *eram iis בֶּן־שָׁרֵל*: *quasi leo*, cf. 5, 14., מִנְמָרָה: *quasi pardus*, aliud animal ferocitate illi non absimile. Quae Plinius in hist. nat. X, 73. de hoc animali adserit: *insidunt pardi condensa arborum occultatique earum ramis in praeterreuntia desiliunt, e volucrum sede grasantur, ea sententiam eorum reddunt probabilem*, qui שָׁוֹר verbum esse putant, שְׁאַל a רְאַל: *speculari*, nimirum ad insidiandum alicui, cf. Ier. 5, 26. Num. 23, 9. Itaque sic vertendum esset: *ceu pardus in viis speculabar*. Sic plerique recentiorum. Verum ita interpretatur offendimus defectu praepositionis in voce וְרַדְעָה. Si enim vates dicere voluisse *Deum viis Israelitarum insidiatum esse*, sine dubio scripsisset אֱלֹהֵי כְּבָשָׂר, quoniam in omni hac parte praepositiones largiter exhibuit. Sin contra significare voluisse *Deum in viis speculatum esse*, id contra naturam imaginis fuisset. Nam pardi non in viis, sed in arboribus ad insidiandum sedent, et in morem omnium ferarum vias vitant, remotissimas latebras quaerentes. LXX. et Hieron. legerunt וְרַדְעָה: *xata τὴν ὁδὸν Ἀσσυρίων, in via Assyriorum*; idem habent complures codd. et editiones apud de Rossium. Præterea, quam vim nostra punctatio in constituendo vero vatis sensu habeat, interpretibus satis notum est. Oratio autem multo commodius fluere videtur, si vertimus: *in viis Assyria*. Omnes enim regiones Asiae meridionalis leonibus, pardis, tigridibus aliisque his similibus bestiis incoluntur. Terra Assyriaca, cuius topologia nunquam scriptoribus V. T. satis diligenter definita est, quae quidem in fertilissimis regionibus fluvio Tigride irrigatis olim usque ad Indum porrigebatur, postea a regno Medorum et Babyloniorum terminabatur, a propheta commodissime nominari potuit, ubi de periculis illarum bestiarum sermo est. Sic etiam imago optime ad itinera gentis Iacobiticae quadrat: *ut enim pardi et leones viatoribus in Assyria perniciosi sunt, ita perniciem tuli in viatores impios Israelitas*. Hieron. quidem rem ita cepit, ut indicaret vates quam sortem experturi essent Israelitae in Assyria, addidit enim: *ero ius sicut pardus, quando ducentur captivi ab Assyriis*.

Chald. habet: *sicut pardus qui insidiatur iuxta viam.*
Eius auctoritas fortasse occasionem dedit nostrae punctuationi.

8. שָׁמֵן: *occurrebam uis.* Idem verbum significatione hostilis impetus legitur v. c. Gen. 33, 8. Exod. 4, 24. מְדֻבֶּר שְׁמַנִּי, genus epicoennum, *ceu ursa catulis orbata.* Hieron.: *aiunt, qui de bestiarum scripserunt naturis, inter omnes feras nihil esse ursa saevius, cum perdiditer catulos et indiguerit cibis.* Eodem modo notantur in libris sacris, v. c. 2 Sam. 17, 8. Prov. 17, 12. Thren. 3, 10. LXX.: *αἰς ἄρκτος οὐ ἀπεριμνή, i. e. cibis indigens.* Hieron.: *ursa raptis catulis, et vere בְּשָׂבָב de privatione sobolis frequens verbum est, cf. 9, 12.* סְגֻנָּר לְבָבָן: *dierumpetebam u. dilacerabam eorum praecordia.* Eodem modo verbum עֲרֹב ponitar Ioei 2, 13. cf. Ps. 35, 15. Bochart. in Hieroz. monet, hoc non obiter esse praetereundum: *notant enim, addit, naturae consulti, leonem praecipue cor appetere* cf. Michael. ad h. l. *Clausuram cordis omnes fere interpretes explicant praecordia, pectus in quo inclusum est cor.* LXX.: *συγκλεισμὸν καρδίας αὐτῶν.* Hieron. quidem: *disrumpam interiora iecoris eorum,* Chald.: *confregi impietatem cordis eorum.* Mihi his verbis vehementia divinarum poenarum, quibus grassata est in refractarium populum, inesse videtur. נְאַכְלָה: *et devorabam eos* Exod. 32, 10. בְּשָׂבָב: *ibi scil. in deserto, cf. v. 5. ubi antea eos bonis repleveram, antequam mei oblitus essent.* נִירְבָּלָה: *sicut leaena.* LXX.: *καὶ καταφύγοντα αὐτοὺς ἐκεῖ σκύπας δευτέρη i. e. secundum Hieron.: catuli silvarum, cf. les. 5, 29. Ez. 19, 2.*

Ut sequens comma intelligatur suppleri debet וְיַחַד: *quasi bestia agri, particulam enim similitudinis non nunquam deesse monet Glass. Phil. S. p. 568.* בְּקָרְבָּת: *dissinderet eos s. discerperet.* Hieron.: *bestia agri scindet eos.* Non solum, inquit, pardus, pantherae et ursas ferociam comminatur, sed leonis quoque et omnium farrarum, quae gignuntur in saltibus, et haec omnia dicit se esse versurum quando ierint ad Assyrios, ne, cum ibi

XII, 8. q.

dura fuerint perpessi, non potentias et indignationi domini sed hostium fortitudini assignent miserias suas. Nos quidem hunc et 7. versum intelligere satius duximus de rebus diu praeteritis. Deus enim in deserto non tantum severissimis modis perniciem et interitum comminatus fuerat, si impietati et intemperantiae se dederent, Exod. 32, 9. 10. 33, 5. Lev. 26, 16—22. Num. 14, 28—30., verum etiam rebellantes et idolis sacra facientes e medio suatnerat. Vid. Nadab et Abihu Lev. 10, 2., castra igne absunta Num. 11, 1., caedes illorum qui terram Canaaniticam exploraverant Num. 14, 36. 37., strages per Amalekitas et Canaanitas populo illatae Num. 14, 45., turmae rebellantium ducibus Coraho, Dathane et Abiramo Num. 16, 31. 32., ab ignivomis serpentibus interficti Num. 21, 6., Baal Peoris flagitia adoptantes Num. 25, 3. 9. Punctatio copulae *¶* hoc nostro, decimo et undecimo versu, quae utique non est conversivae futuri, fortasse dubios facit interpretes. Fac autem pro *וְאֶתְנָשָׁקְעַת וְאֶתְבָּלָם* et v. 10. *וְיִזְעַקְעַת* legi *וְאֶתְבָּלָם* et *וְאֶתְנָשָׁקְעַת*, et v. 10. *וְאֶתְחַדֵּחַ* pro *וְאֶתְנָשָׁקְעַת*, res eo ipso facto expedita est.

9. Nunc quasi in parenthesi locum communem de gentis infortunio addit, ad Deum excusandum, ne cogitetur consulto et delectabundus hisce terroribus ea omnia populo intulisse. *Causa perniciei non in Deo erat, sed in populo, Deum auxilium abdicante.* *שְׁרַחֲךָ:* *perdidit te.* Haec explicatio verbi maxime grammaticae convenit, uti bene Michaelis ad h. l. observavit, Kimchio aliisque ante iam probantibus. *Perdidit te* autem est i. q. *haec causa fuit tuae perniciei;* et sequentia *כִּי־בַּי בְּעִזָּרָךְ* ita accipienda sunt; *quod contra me, contra auxilium tuum* scil.: *דְּרוֹרְךָ* *fueristi a. rebellasti,* cf. loca v. 8. citata. *כֶּל:* *quod,* cf. 2, 10. 5, 1. 3, 6, 6. al. Praep. *בְּ* saepissime est: *contra,* ut 7, 14. 14, 1. cf. Glass. Philol. 6. p. 580. Alii quidem interpretes *קְדוּמָךְ* putarunt esse substantivum, v. c. Hieron.: *perditio tua Israel, tantummodo in me, auxilium tuum.* Alii, v. c. Lutherus, 2 praet. Piel esse existimant: *perdidisti te ipsum, o Israel.* cf. Ies. 3, 9. Idem alterum comma vertit: *nam auxilium tuum in me solo est.* Schmidt:

perdidisti te, quando contra me contra auxilium tuum te perdidisti. LXX.: τὴν διαφορὰν εὐνέαν τὸν βοηθόντα; quos seculi sunt recentissimi, Boeckel: „wenn ich dich Israel verderbe, wer kann dich retten?“ et Eichhorn fere eodem sensu, verbis maximam vim inferentes. Bene addit Michaelis: *verba versus concisa et difficilia sunt, in sensu tamen non magnus est dissensus. Nisi quod de industria novum hic fingit Guest. p. 367.: destruxit te uscio in me existens, in eo, qui est tuum auxilium.*

10. Adnectit vates nunc sententiam in praecedentibus praeparatam. *Olim tuum auxilium fueram in deserto v. 5. cf. Deut. 33, 26. 29. Idem eram postea in terra Canaanitica a te occupata.* Ad hanc sententiam melius designandam aptissima oppositione verborum בְּמִדְבָּר v. 5. et h. l. בְּכָל־עַדְךָ utitur, quae profecto non negligenda est. Verba enim versus nostri commemorata admodum inutilia et frigida essent, nisi ad illud בְּמִדְבָּר respicerent, et sic, sermonem nunc esse de conditione gentis in terra culta et habitata, indicaret, נִנְשֵׁנָה: *eram.* Iam vates ad narrationem divinae prouidentiae, quae ubique nationem Iacobiticam circumdederat, rediens atitur eadem temporis forma qua v. 5—8, et postea v. 11. מֶלֶךְ: *rex tuus.* Quo enim tempore Iacobi posteri nondum a regibus ducebantur, Iehovai ipse eorum rex fuit. Siquidem haec ipsa civitatis eorum institutio erat, ut unum Iehovam sibi verum regem praeesse existimarent, vid. 1 Sam. 8, 7. 12, 12. Iud. 8, 23. cf. Num. 23, 21. נִנְשֵׁנָה est particula expletiva, attentionem excitans vel (secundum Ewald. krit. Gram. d. Hebr. Spr. p. 659.) orationem modestiorem reddens quemadmodum nostrum wohl plerunque respondens Latino *quaeso*, apud interrogations et imperativos usitatissima, verum etiam in aliis formulis obvia, v. c. Gen. 43, 11. Hoc loco Latinorum voce *scilicet* exhibendam duxi. Movit haec particula interpretes, ut in toto loco interrogationem inesse et תְּנִשְׁנָה contra usum verbi pro תְּנִשְׁנָה: *ubi* positum esse putarent. Ita praeiverunt LXX.: ποῦ ἐβασιλεύεις εὖτος; quos plurima pars

XIII, 10.

interpretum secuta est. Ipse Chaldaeus illorum auctoritate captus h. l. a consueta omnis huius capitia interpretatione sensu vatis maxime congrua recessit, vid. infra. Verum ut vim particulae נִנְנָה, quae admodum dubia est, servemus, non video carissa significatione dubitationi non obnoxia et aptissima verbi נִנְנָה in plane incommodam transpositionem literarum נִנְנָה in נִנְנָה abeimus, quae, ut iam Tarnovius monuit, nullis documentis comprobari potest. Habemus bis praeterea v. 7. et 14. idem verbum, ubi optimi interpretes ei suam significationem vindicare non dubitarunt, ut nempe prima futuri sit. Hoc tantum loco contra eam coniuraverunt, simplicitatem orationis eo tollentes, quod tertio plane alium sensum eidem verbo subiecerunt. Quantopere in verbo nostro laboraverint, e codicibus apud de Rossium commemoratis videmus, quorum alii emendationis causa נִנְנָה in marginem, alii in textum receperunt. Oratio utique obscura est, ubi futuro verbi נִנְנָה oraculum aliquod contineri censemus. Nec enim intelligitur quo sensu dicatur, nec quo tempore, nec qua ratione eventu comprobatum sit. Omnis autem obscuritas aufugit, ubi, ut iam monuimus, in eo acquiescimus, vatem commemorationi historicae temporum praeteritorum inhaesisse.

נִנְנָה. Quocunque modo sensus praecedentium verborum constituatur, copula ה. l. vim relativi habet: *qui servavit te*, cf. Glass. Phil. S. p. 605. Transitus iste ad tertiam personam omnibus linguis usitatissimus est, maxime Hebraicæ, ubi mutationem personarum habemus ubivis obviam. בְּכָל – עַיִק: *in omnibus urbibus tuis*. Eichhorn habet: „in deinen vielen Nöthen“. Quomodo haec interpretatio defendi potuerit non video. *Urbes* deserto v. 5. oppositae *pro terra culta et habitata Canaanis* intelligendae sunt. Praeterea historia docet, inde ab occupatione patriæ promissæ usque ad regis constitutionem urbes saepius fuisse obsessas, captas a barbaris et recuperatas a Iacobitico populo, ita tamen, ut tandem singulari divina cura adiutus securè in iis habitare posset. Iud. 2, 14. 15. 3, 13. 5, 8. 8, 16. 17. 28. 10, 7 — 9. 11, 32. 33. 1 Sam. 4, 10. 11.

7, 13. 14. קָרְבָּנִי. Accusativus regitur a verbo קָרַבְתִּי
ita: *eram rex tuus, qui servavit te iudicesque tuos.* Nam omnes illi duces, quorum gesta in locis laudatis
et in toto libro iudicium leguntur; non *sua vi et arte,*
sed peculiari et miraculoso Dei auxilio populum e manu barbarorum vindicasse feruntur. קָרְבָּנִי רְשָׁמֵן: quibus dixisti: *da mihi regem et principes.* Respicit vates ad illa gentis Israelitae desideria quae temporibus Samuelis tanta vehementia eruperant, ut Samuel ipse non resistere non posset, cf. 1 Sam. 8, 5. 19, 19. De quibus temporibus Hieronymus verba vatis nostri explicat ita:
ubi est rex tuus, de quo dicebas ad Samuel: constitui supra nos regem, qui iudicet nos, sicut et gentes habent ceterae cet. Ita vates non modo semper vigilans auxilium Dei, sed etiam ingratum populi animum indicat. Postquam Iehova luculentissima favoris signa ipsi exhibuerat, nihilominus regem postulavit, qui a more ceterarum gentium gubernaret, quo facto Iehovam abdicans se parem barbaris praestitit. Non commemoratur quidem apud Samuelem populum expetiisse εἰς οὐρανόν, qui h. l. expletive adduntur ad designationem eorum impietatem, qui omnem oeconomiam regnum barbarorum loco theocraticae suae postulaverunt.

Inter eos, qui hunc verum de praesenti tempore intelligunt, vehementissime in textum grassatus est S. V. Kuinoel hac interpretatione: *ubinam tandem rex vester est? ubinam? qui oppida curvata servabat? et magistratus vestri? quos constituistis?* Ostendite mihi regem et magistratus vestros. Plerique antiquiorum et recentiorum interpretum Chaldaicum secuti sunt ita veritatem: *abi est nunc rex tuus, ut salvet te in omnibus urbibus tuis, et iudices tui, de quibus dixisti, constitue super me regem et principem?* Alia est Kimchii aliorumque sententia: *sum s. ero scil. Deus immutabilis, qui vos olim rexi, idem semper maneo, non mutor. Sed rex vester, quem in meum locum substituistis, ubi nunc est?* Tarnovius et Tremellius: *sum s. ero rex tuus. Sed ubi est alter rex tuus, quem mihi ante praeposuisse? servet te cet.* Varians est lectio quinque codd. ap. de Rossium קָרְבָּנִי quam LXX, eosque seculi Syrus ei

ΣΧΗΜΑ ΑΙ.

Ἄρας ita exhibuerunt: ποῦ δὲ βασιλέας σου οὗτος; καὶ διεπεμψάται εἰς πάσας τὰς πόλεις σου. κρινάται εἰς ἐκας, δές ποιεῖς βασιλέα καὶ ἄρχοντα.

11. Omnes fere interpretes in hoc versu rursus tempus futurum pro praeterito historico capiunt, ut v. 5—8. Non intellige cur simplicitatem et nexum orationis eo turbent, quod in praecedente versu ad prorsus aliam interpretationem decurrunt. Procedit oratio gradatim ab alio fato gentis Iacobiticae ad aliud. Commemoraverat v. 5. curam Dei in deserto illos docentem, v. 6. effrenatum animum quo cura abusi fuissent, v. 7. 8. terrores propterea a Deo iis injectos, v. 9. quasi in parenthesi addiderat causam illorum terrorum, quod nempe contra Deum, auxilium, rebellavissent. Iam v. 10. narratur, qua ratione Deus iis auxilio fuerit, postquam intravissent terram sacram, nimirum semet ipsum regem iis constituendo, eos incolumes servando, recusatus tamen ab iis, qui imperium modo barbarorum sibi expeterent. Denique hoc nostro versu modum, quo satisscerit eorum desiderio, recenset. Qui nexus orationis tanto certior mihi videtur, quanto accuratius cum historia consentit. **דָבַר מִלְחָמָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:** *dabam tibi regem* eumque Saulum 1 Sam. 10, 19—21. 11, 15. Non nulli interpretes vim futuri nimia subtilitate torquentes ita vertunt: *dare soleo i. e. saepius tibi dedi regem*, ut vates respiciat ad omnes reges, quos Deus inter caedes et seditiones imperio potiri siverit, cf. Grotius ad h. l. **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:** *in ira mea.* Bene Schmidt: *hoc*, addit, non pugnat cum 1 Sam. 9, 16. *Nam Deus utique iratus fuit quod se repudiassent ne rex esset.* Nihilominus tamen iis regem dabat, sed ita, ut, si in viis Dei manerent, peccatum hoc ipsis condonaret, sin minus, id vindicaret, cf. 1 Sam. 12, 14. 15. 24. 25.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: *et auferebam eum in fervore meo,* cf. 1 Sam. 15, 11. 16, 1. Ad Saulum enim h. l. respicere vatem omnis nexus orationis docet. Qui quidem prius comma non de Saulo intellexerunt, h. l. dubii haerent, quem vates in animo habuerit; vel putant esse singulos reges, quos antea Deus dederit, vel familiam Davidis, qua Israelitae carebant, vel Pekahum, cf.

Kuinoel ad h. l. Alii minus etiam eleganter, postquam in priori comitate futurum pro praeterito historico sumunt, in posteriori significationem propriam futuri querunt ita: *auforam regem tuum* s. adeo *regiam dignitatem Israelis per Assyrios*. Bonus Hieronymus regem auferendum putat esse Zedekiam ultimum regem stirpis Iudaicae. *Hebrei*, addit. verba: *dedi tibi regem et abtuli, ad futurum tempus referunt. Eo (inquit) tempore, quo dicebas, da mihi regem et principes, ego tibi respondebam per Samuelem, quod datus tibi es in furore meo, et ablatus in indignatione mea. Chil* hoc versu ad priorem exponendi rationem rediit: *constitui super te regem in furore meo, iamque abtuli in ira mea.*

12. Nunc demum vates orationēm convertit adaequales Ephraimitas. Quoniam enim inter tot tantaque documenta divinas benevolentiae divinorumque indiciorum ad meliorem frugem redire noluerunt, קְרָבֵנִים colligata est impietas Ephraimitarum. קְרָבֵנִים dicitur de eo, quod in fasciculo colligitur, ne perenne dissipetur, cf. 1 Sam. 25, 29. Ies. 8, 16. Sic de peccatis dicitur Job. 14, 17. קְרָבֵנִים בְּאַתָּרוֹ פָּשָׁעִי. Eadem significatio est verbo אֲסַפֵּנָה: clam asservata. קְרָבֵנִים occultare, dicitur de eo, quod curiose servatur Ps. 14. 31, 20. Prov. 13, 22. Sensus est: *iniquitas et peccata oblivioni minime tradita sunt, sed Iehova eorum meminit, ut suo tempore poenas tibi inferat.* Similis oratio est Deut. 32, 34. Non est quod cum Schmidio de peccato ante aliquot saecula commis cogitemus, ubi nempe Deo invito gens immorigera Samueli regem extorserit. De peccatis Ephraimi i.e. tribuum Israeliticarum sermo est. Vocantur enim קְרָבֵנִים et קְרָבֵנִים. Idem peccato proavorum obnoxius est. Ut olim patres gubernium Dei recusaverunt ita nunc quoque Ephraimite a Deo recedunt, sibi factis et perversitatibus idolatriae cf. v. 2. Eichhorn: „die Acten sind nun geschlossen, es folgt die Strafurtheil.“ Sane magnus anachronismus! Melius Boeckel: „Zusammen sind gebunden.“

II, 13.

Ephraims Misserthaten und seine Sünden
sich bewahrt.“

13. חַבְלִי יָלְדָה יְבָאֵס כֹּה: dolores puerperas su-
rvenient ei. Haec imago elegantissime cum praece-
ntibus cohaeret. Ut enim peccata eorum abscondita
clam asservata sunt, ita dolores iis orientur, ubi illa
rsus in lucem ut puniantur prodibunt, quemadmo-
m infans in partu proditurus matri maximos dolo-
res excitat. Verum vates semet ipsum emendat. Im-
> ipse Ephraim est insipiens filius, qui non persistit
ore matricis usque ad tempus maturitatis. פִּי־
לְאֵין: non enim iustum suum tempus stetit s. per-
ensis. פִּי pr. substantivum, saepius adverbialiter por-
tur: usque ad tempus suum, v. c. Num. 23, 23. 1 Sam.
16, lob. 22, 16. בְּמִשְׁבֵּר בְּלִיכָּם: in matrice s. in
ro filiorum 2 Reg. 19, 3. Ies. 37, 3. Non steterunt
matrice, i. e. non morati sed disrupto matris utero
essi sunt antequam maturi essent. Tropo remoto:
ze ferebant sortem pueritiae, quod nempe a Deo re-
gubernarentur; ipsi sui compotes esse volebant. Re-
sabant igitur Deo se subicere, sed viribus et sapien-
ti semet ipsos regendi carentes infirmitati et interitui
ent obnoxii, ut infans qui nondum exoletus e matris
ero decidit. Haec imago non tantum de proavis Is-
raelitarum a Samuele regem flagitantibus, sed etiam de
aelitis vati aequalibus valebat. lidem enīn, quam-
am tempore proiectiores, nondum maturi erant. Ab
sipientia et impotentia sua in perniciem protrusi, ta-
n a lova eiusque interpretibus, prophetis, regi iterum
rumque recusabant. Rediit vates iterum ad signifi-
cationem futuri temporis, ut sit praeteritum historicum.

Hieronymus sensum verborum alio modo cepit, ita:
re filius non sapiens, nunc enim non stabit in contri-
ne filiorum. Ephraim, addit, columba est insipiens
n habens cor; in contritione filiorum et populi sui
n dies parturitionis advenerit, aut stare aut sufferra-
re poterit. LXX.: οὗτος ὁ νίκη σου ὁ φρέσιμος, quod Hieron.
r ironiam dictum esse putat, διότι οὐ μὴ ὑπεστῆται εὐτρε-
πτενων. Pii interpretes Christiani tropum ita solvunt,
sermo sit de impietate Israelitarum, quod non ex-

*spectavissent in verba poenitentia fide et spe tempus 1
Testamenti sub umbris Veteris Testameniti, in quibus
clesia usque ad Christum custodita fuerit, vid. Schn
Chald. in favorem loci 2 Reg. 19, 3; coll. les. 37, 3. ita ve
nunt enim adducam super eum angustiam, qualis est
minae sedentis in sella partus nec valentis parere. E
nonnulli recentiorum secuti sunt, v. c. Dathe, Kuinoel
Verum in illis locis de plane alia re sermo est.
Kias enim pingit tempus tristissimum imaginè ma
gnus tempus parturiendi adsit, quam vero vires ad
tum edendum deficiant. Nostro contra loco sermo
de filio solidō nimium mature e matris gremio exeu
Eichhorn contrariam exhibet sententiam: „Es ist
ungewandter Knabe, sonst würd' er nie
so lang im Muttermund verweilen,“ cui qu
quam non verba per se spectata tamen eorum su
lior significatio repugnat. Vox מִשְׁבֵּר, quam ipse v
tit: Muttermund, sine maxima vi verbis illata h
contumacia et sempiterna peccata, ut idem vir be
in adiecta versioni adnotatione voluit („die Hu
näckigkeit Ephraims, sein fümerwährende
Fortsündigen“), esse non potest. De Wette ponit
illum secutus: „ein unverständig Kind ist u
sonst blieb es nicht so lang in der Mutte
scheide.“*

14. Difficultas huius versus inest in eo, quod a
initio signa divinae benignitatis recensentur, in fine mi
nae adduntur, utrumque autem eodem tempore eorum
futuro. Quae difficultas iterum alio modo removetur
posse videtur, nisi ut membra priora de re praeterit
posterior autem de futuro eventu intelligamus. Quod
enim plerique interpres contendunt, prioribus inc
vaticinium et יְתַחַד יְמִינִי significare: me ha
promissi non poenitebit; id lucentissime repugnat ve
sui sequenti, ubi extra omnem dubitationem gravissime
calamitates nuntiantur, et particula יְכֹן, nisi bona de
cutionis genium vati prorsus abnegare placet, transit
facit ad uberius pingendas comminationes nostro pos
teriori commate brevius indicatas. Idem sentiens pra
vit me S. V. Kuinoel in eadem quam comprobatum
sum explicatione.

XIII, 14.

מִדְשָׁאֵל אֶתְנָה: *e saucibus inferorum eos redimebam.* **לְשָׁאֵל** illud notissimum appellativum *inferi* loci mortuis assignati, ubi homines post obitum qualem cunque vitam agere pergunt, quem profani scriptores *άδην, Orcum, Tartarum vocarunt* ²⁵⁾, saepius ponitur pro *morte ipsa* Ies. 5, 14. 28, 15. Ps. 6, 6. Gen. 37, 35. **פָּרַד:** *redimere, liberare*, cf. 7, 13. 2 Sam. 4, 9. et simillima verba Ps. 49, 16. **מְטוּחָה אֲגָאֵל:** idem significat: *a morte liberabam eos*, cf. Gen. 48, 16. Exod. 6, 6. Ps. 19, 15. Ies. 44, 22. **אֲהָדָה דְבָרִיךְ מוֹתָה:** *eram pestis tua, mors!* Numerus pluralis in nomine **דְבָרִיךְ** ponitur sine dubio ut **מוֹתִים** Ies. 53, 9. Ez. 28, 10. ad augendam vim elocutionis, quamquam pii Christiani interpretes eum symbolice positum esse putant *de omnis generis pestibus*, quia Christus pro omnibus satisfecerit et omnes aboleverit, cf. Schmidt ad h. l. Pro eo habent nonnulli codd. ap. de Rossium **דְבָרָךְ**, quae lectio facilius quidem sed e nostra vulgari orta esse videtur, praesertim postquam LXX. Chald., Syrus, Arabs., Hieronymus pluralem lectionis nostrae versione non exhibuerunt. **אֲוֹדָה קְטַבָּה שָׁאֵל:** *eram pestis tua, inferne!* Senus idem est qui membra praecedentis. **כְּתָבָה** cum voce **דְּבָרָה** coniungitur Ps. 91, 6. et occurrat Deut. 32, 24. **אָ** ut cognoscamus significationem eius non multum a **דְּבָרָה** differre. Verba autem: *eram pestis tua mors, et eos tua inferne*, nil aliud indicant quam emphaticam petitionem prioris sententiae: *a morte a. a periculo mortis populum meum liberavi.*

S. V. Kuinoel hanc mortem intelligit *de omni miseria et atrocibus calamitatibus*, e quibus olim Israele liberati fuissent per Dei providentiam. Hic ab eo edere cogor. Quamquam enim **לְאֵלֹהִים** et **רַבָּה** in V. nonnunquam imagines sint atrocis perniciei, tamen l. voluntas vatis suis videtur mortem vere sic dicere ante oculos lectorum ducendi. Certe inepte egis-

---

25) Vid. Herder Geist d. Hebr. Poësie ed. Iusti I, p. 195 sqq.

sét, si in utroque membro quater contingat mortem et iterum mortem commemorasset, si voce *mortis* tantum imaginis instar uti voluisset. Lector a figura ad rem figuratam transiturus indiget certe aliquo nutu, ut de sententia poetae certior fiat. Qua deficiente sensum scriptoris in verbis ipse quaerat necesse est. Tali modo de oratione vatis nostri cogitans nil aliud h. l. invenire potui nisi commemorationem alius eventus historici, ubi Deus Iacobitis providentiae et favoris in morte eos redimentis signa dederit. Cui autem non in promptiu est caedes illa primogeniturae Exod. 12, 23—29. coll. Ps. 78, 51—53. 136, 19—12. qua Deus Aegyptios peccussit, Iacobitas autem in dominibus ipsorum incolumes servavit? memorabile fatum quotannis diebus festis Paschalibus menti Israelitarum infixum. Profecto aliquid recensioni divinorum beneficiorum desse videretur, si illud omitteretur quod ab universo populo illis religiosis celebrationibus maximum et memoratu dignissimum praedicabatur.

Caeterum notissimum est Paulum Apostolum Cor. 15, 55. hunc locum citasse de Christo deque victoria eius super inferna et mortem, idque e versione LXX. adeoque memoriter, mutatis verbis LXX. Unde theologi Christiani ab ipso vate testimonium de Novo Testamento deque redēptione a morte et infernorum miseria per Christum facta exhiberi putarunt. Quod ut tanto certius nostro loco elicerent, inhaeserunt verbi ἀπόστολος et ἀπόστολος²⁶), modum redēptionis designatum ex eruentibus, ex illo ἀπόστολος, pretium redēptionis, sanguinem servatoris; ex hoc viam ipsius personae, qua quamquam Dei filius tamen frater pro fratre, cognatus pro cognato se ipsum morti dederit ad liberandos omnes, qui propter peccata commissa peccati et mortis servi fuerint. Verum alii interpretes bene monent: Apostolos nos semper proferre locos e V. T. qui toto contextu ad institutum, quod tractent, pertineant, sed interdum ad ludere ad unum duntaxat verbum, interdum locum ad

---

26) Vid. significationem utriusque verbi apud Gesenium infra ad v. ἀπόστολος n. 1. et ad v. ἀπόστολος n. 3.

XIII, 14.

suam sententiam ob rei similitudinem aptare, interdum adhibere testimonia. Ubi utantur scripturae testimonii, illic querendam esse simplicem et genuinam veritatem, ubi autem verbum unum perstringant vel ubi per similitudinem designant alium locum SSae, non esse anxie laborandum, cf. Rosenmueller e Calvini paelectionibus in prophetas minores ad h. l. Pariter Eckermann theol. Beyträge B. II. St. 3. p. 32.: „Paulus ist es hier nicht um die Auslegung oder grammatische Erklärung der Stellen in dem Zusammenhange, worinne sie stehen, zu thun, sondern vielmehr darum, dass er das, was er sagen will, mit Worten des A. T. auf eine für seine Leser noch nachdrücklichere Weise sage.“ LXX. in prioribus membris a textu non recedunt, pergunt autem: ποῦ ἡ δίκη σου Γάρατε; ποῦ τὸ κέντρον σου ἔδη; pro quo Paulus l. l.: ποῦ σου Γάρατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ἔδη τὸ νῖκος; LXX. pro τῷ νῖκῳ legerunt חִזְקָיָה ut v. 12° קַדְשֵׁךְ cum Chald. a בְּנֵךְ verbum derivarunt, quod latissima significatione causam indicat, quam quis coram iudice agit, δίκην; κέντρον autem iis fuit i. q. plaga, lues. Apostolus verba transposuit, voce τὸ νῖκος ex ingenio addita. Hieron.: ero mors tua o mors, ero morsus tuus in inferno, quibus addit in commentario: dominus pollicetur, se eos de manu mortis liberaturum et de morte redemturum. Liberavit autem omnes dominus et redemit in passione crucis et effusione sanguinis sui, quando anima eius descendit ad infernum et caro eius non vidit corruptionem. Quod enim Apostolus in resurrectionem interpretatus est domini, nos aliter interpretari non possumus nec audemus. Commemoranda praeterea est Chaldaei paraphrasis, in priori commate nostro modo sensum vatis excipientis, in altero autem, nebecio cur, in alias partes abeuntis: Domum Israeles a caede redemi, et ab exterminio delente eos erui. Mox erit verbum meum contra eos in necem et verbum τὸ disperendum, eo autem quod transgressi sunt legem meam, tollam sedem maiestatis meae (בְּכִתְבָּרֶךְ) ab Eois. Sunt praeterea qui sensum huius versus ita continent: redemisset eos de manu infernorum, si fuerant sapientes. At nunc, cum non sis sapiens sed stu-

tus et negans bonum meum, non satis est te a morte non redemisse, sed adducam super te mortem, peste, gladio, fame et fera noxia. Haec est sententia Kimchii, quam tantum non omnem Dathe et Eichhorn exhibuerunt.

Restat posterius comma, ubi vates commemoratio beneficis novas minas addit, scil.: **לֹתִים יְצַדֵּךְ בְּיַעֲנֵי** *quae verba ita intelligo: at nunc misericordia a me aberit,* **בְּהָרָה**, *אֶתְאֵלָהֶת λεγθμανον*, derivatur a **בְּהָרָה**, Niph.: *consolationem admisit, se consolatus est*, Piel: *consolatus est*, adiunct *aepius significatione misericordiae Ier. 15, 6, Ps. 90, 13. Ies. 12, 1. 49, 13. al. cf. Gesenius ad h.v.* Substantivum igitur indicat *consolationem s. misericordiam.* Sic LXX.: *παράκλησις κτενυπται ἀπὸ ὁφθαλμῶν μη,* et Hieron.: *consolatio abscondita est ab oculis meis.* Alii interpres, ut sententia melius responderet vaticinio de Christi redemtione, in hoc commate emphaticam confirmationem illius quae siverunt, alteram significacionem radicis **בְּהָרָה** praeferentes, ut sit **בְּהָרָה**: *poenitentia: me non promissi mei poenitebit.* Ita autem nexus hebreus versus cum sequenti omnino tollunt. Dathe dicit, qui post Kimchium priora commata conditionaliter proposita esse putant, haec nostra verba ita vertunt: *ad nunc, quia non resipuistis, nihil est quod me ad decreti mei mutationem commovere possit.* Eichhorn frigidius etiam: „nur wie ich mich die Drohung reuen lassen könnte, seh' ich nicht.“

15. Copulà **כִּי** arctissime hic versus praecedentibus annectitur, imaginibus autem a re rustica desuntis pinguit exitium rebus Israeliticis imminentis. *Siquidem ille scil:* **אֶתְרִים v. 12.** **בֵּין אֶחָיוֹת**: *inter fratres i. e. inter reliquas tribus.* **יִפְרַא**: *fructus fert.* Extra omnem habitationem huic verbo allusio inest ad originem nomini **Ephraim**, de quo Gen. 41, 52. Inter omnes enim fratres eius nomen ominosum fuit de incrementis et fratribus, quos latrurus esset, unde etiam *avus Iacobus predixit: fore ut semen eius maxima gens evadat* Gen. 48, 19. Scriptum est **בְּנִירְבָּן** alternis exhibitio **בְּ** cognato **בְּ**, 3 fut. Hiph., ac si ortum esset a **בְּרַא**. Fuit

III, 15.

isse id ipsum secundum Gesenium ad h. v. in radicis Hebraeorum fuit. In tali paronomasia non anxie, id vates voluerit, quaerendum est. Sufficit oraculum i eventu comprobatum: Ephraim posteris auctus, poteri dignitate regia coronati et quoniam Ephraim epius pro stirpibus Israeliticis ponitur, omnis gens ultis victoriis v. c. sub Ieroboamo II, amplificata. Sens est ita constituendus: *fac enim illum inter fratres assecutum fuisse, quod nomen eius indicat, eum ictum et incrementis ornatum fuisse, nihilominus inititus eius instat.*

In significacione huius verbi admodum dissenserunt interpretes. Dathe in prioribus editionibus Proph. in. adhuc ipse secutus est eos, qui derivarunt a נָגֵר, quorum alios adserit Pococke in comment. cf. Michaelis ad h. l., ut sensus sit: *Ephraim homo ferox et velut onager.* S. larchi ita disserit: *Ieroboam illius est qui נָבָדֵר avitam possessionem Israelis, et eum in duo regna dilacerati sunt.* Alii derivant a נָבַד sive a נָלַב: *divisit*, ut nempe a liberariis era depravata sit, quorum auctores sunt LXX.: διορεσ ἀναμέσον ἀδελφῶν διαστάσῃ, ab Hieronymo et aliis centioribus v. c. Liveleio, Grotio al. simili interpretatione probati. Hieronymo Hebraicum נָבַד et haecum oντος spectat ad θάνατος, ita: *cōsulatio, ait istes, abscondita est ab oculis meis, non valeo consolari: nam quicquid mente concepero dolorem meum in mitigare potest, qui cernam carissima inter semina morte se iungi, ipse enim, inquit, infernus inter atres dividit. Quicquid igitur fratres separat, infernus est appellandus. In fratribus autem omnem caritatem intellige.* Chald.: *quia ipsi vocati sunt, et ultipli caverunt opera corrupta ce.*

Sequentia verba illustrant illud יִקְרֵא. *Ut enim uetus hucusque tulerunt, ita nunc ventus perniciuosus iniet omnes fontes agrorum exsiccaturus, deliciosos frumentos direpturus.* נָבָד: *veniet Eurus 12, 2., vehemens et servens ventus, qui in regionibus Arabiae et alaestinae ex Oriente natus arva ac frugos perdit, hominibus omnibusque animantibus letiser.* In recentioribus

itinerariis nomine Samiel s. Samum occurrit, pernici-
sissimus quidem iuxta sinum Persicum, in V. T. sae-
pius notatus, cf. Ies. 27, 8. Ier. 18, 17. Vocatur ḥaṭaṭ
חַתָּט, sicut Ies. 40, 7. *vehemens turbo a Iova missus*,
quemadmodum Iob. 15, 13. ventus vocatur: *halitus oris*
Dei, cf. v. 25, 26. Ille ventus est רְוחַן פִּירַן צְלָה בְּרַן:
e *deserto ascendens*. Nam e ferventi arena desertorum Asiae, in primis Arabiae originem dicit, cf. Roehr Palaestina pag. 90. Itaque vel topologia opinioni eorum adversari videtur, qui vento illo Orientis e deserto veniente *Assyrios* indicari voluerunt, v. c. Schmidt. Hi enim e septentrionalibus, iidemque non e deserto sed e regionibus incolis repletis veniebant. Est omnino ventus ille saepius occurrentis imago repentinae calamitatis, v. c. Ies. 27, 8. Ier. 4, 11. Hab. 1, 9., in qua significacione etiam h. l. subsistamus. Effectus venti describitur. מִקְרָרֶב יְבֹשׁ: *exarescit scaturigo eius*. בְּרַבָּה מִעֲמָד: *et exsiccabitur fons eius*, scil. ut non amplius fructus ferre possit. Imago ab agro desunita est, cum deficiente humore omnis ubertas tollitur. סְכָנָה sc. *ventus* אַנְצָר יְשֻׁבָּה: Si imaginem plene pingere volumus, adiiciendum fuisseτ חַדֵּשׁ, quod vates omittit, quoniam figuram in re figurata quasi resolvit, quodque per se intelligitur, cum de vi agatur, quam ventus in agrum exerceat. אַנְצָר: *thesaurus et res desiderabili*s. Verba latissimae significationis, quae, si tropum spectamus, nil aliud indicare possunt nisi: *delicata et pretiosa dona arborum*, translata autem ad gentem Ephraimiticam tropo remoto *thesauri et desiderabilia* sunt *aedium* 9, 6., *liberorum* 9, 16. et *reliquarum di-
viticarum eius* 12, 9. 2, 5. 10. LXX. proximam imagi-
nis sententiam proferunt, dum verba אַנְצָר vertunt:
αὐτὸς καταξηγανεῖ τὴν γῆν αὐτοῦ. Fortasse אַנְצָר legerunt Hieronymus plane alia cogitavit: *superest*, inquit, ut *ventum urentem*, quem adducet dominus de *deserto* *ascendentum*, illum intelligamus, de quo in *Habacuc* legimus c. 3, 9. *Deus ab Austro veniet, et sanctus de monte Pharan*. *Hunc ventum urentem*, qui siccat ve-

XIII, 15.

nas mortis, adducet dominus, s. de deserto generis humani, in quo et diabolus quaerens requiem invenire non potuit, s. desertum intelligimus S. Mariae uterum virginalem, qui absque semine humano pullulaverit et virga simplex et purissima unione foecunda ediderit floram praestantissimum Iesum Christum. Vena autem mortis et aculeus peccata nominantur, quibus a refactis mors quoque ipse siccabitur. Quodque sequitur, ipse deripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis, dupliciter accipitur, s. quae desiderabilia sunt his, qui in morte habitant, s. vasa desiderabilia, quae in thesauro retinabantur inferni, sanctos intelligimus quos alligatos forte dominus eripuit inferis et quasi vasa pretiosissima secum perduxit in paradisum. De bona re male laboravit Hieronymus. Similes sed vel subtiliores versus nostri explicationes eorum, qui סִירְקָה vel spiritum sanctum, vel ignem extremum mundum consumentem, vel Jeroboamum, vel regem Assyriae, vel iram Dei incredulos perdentem esse contenderunt, congegit Tarnovius ad h. l.

Sequentem versum multi interpres huic capituli annexunt. Verum cum plerisque constet utriusque capituli continuam orationem inesse, res fere eadem est.

XIX.

Cap. XIV, 1—10.

Magna in culpa est Samaria, quod rebellavit adversus Deum suum. Cadent incoleae sub acie gladii, soboles collidetur, gravidae eius discindentur. 2. Reverttere Israel ad Iehovam Deum tuum, nam impiegisti iam inter flagitia tua. 3. Recondate in animis verba vobis dicta, et revertimini ad Iehovam, supplicantes: omnem aufer culpam et benignus accipe quas solvimus oblationes labio-

rum nostrorum. 4. Assur non faciet nos salvos, equis illis superbis non insidebimus, nec ultra appellabimus Deum nostrum quod opus manuum nostrarum est, quippe in te solo imbecillorum refugium. 5. Ego vero medebor defectioni eorum, eosque redamare paratus sum. Ira enim mea iam ab Israele recessit. 6. Cen ros immergam Israelem, germina eius pullulabunt velut lilyum, aget radices suas ut firmiter stet quemadmodum Libanon. 7. Procedent surculi eius et sicut oliva gloria eius virebit, odor eius sicut Libani extendetur. 8. Tum undique habitaturi sub umbra eius redibunt, reviviscent ut triticum, germinabunt ut vitis. Memoria autem eius erit ut vinum Libani. 9. Quod ad Ephraïnum adtinet, quid mihi cum idolis ille adhuc aget? Ipse solus eum exaudiam, eumque diligenter observabo. A me velut ex abiecte semper virenti fructus tui capientur. 10. Quicunque sapiens ad haec attendet, attendens ea comprehendet. Nam rectae et planæ sunt viae, quibus Iehova nos dicit, probi tuto iis ingredientur, at iupii in iis labentur.

---

3. Nunc omnibus tropis remotis vates verba dirigit ad gentem Israeliticam ipsam, poetico modo pro ea regiam urbem Samariam nominans. בְּשָׁנָה: *in culpa est*. Haec frequens est significatio verbi בְּשָׁנָה, cf. 13, 1. ad quem versum vates sine dubio respicit: illi mortui culpam sibi contraxerunt, sed nunc in eadem culpa est Samaria, nimurum ob flagitosum cultum Baalis, qui in ipsa metropoli maxime floruisse videtur cf. 10, 5. 7. 7, 1. Fata huius urbis refert Josephus Antt. Iudd. 13, 18. Postquam enim ab Assyriis occupata, sed e ruinis restituta infeste contra Iudeos se gessera;

XIV, 1. 2.

iterum a Iohanne Hyrcano Pontifice et Ethnarcha Iudeorum per integrum annum oppugnata, tandem capta soleque aequata est, ductis eo torrentibus, quorum eluvie cuncta ita foedata sunt, ut ne vestigium quidem urbis superasset. Postea ab Herode restituta et in honorem Augusti Graeco nomine Sebaste appellata, denique Turcorum devastationem passa est. Hodie eius loco vile oppidulum nomine Schemrin s. Schemrun remansit, ubi passim ruinae pristinae magniscentiae conspiciuntur, cf. Bellermann Handb. d. bibl. Litt. II, p. 502. Sic vaticinia de illa urbe regia iterum iterumque edita tristissimo eventu comprobata sunt. Non bene LXX. et Hieron. verbum סָמָרְתָּם a rad. סָמָרַתְּשׁ derivarunt, illi: ἀφανίσθεται Σαμάρεια, hic: pereat Samaria, et quamquam inficiari non possumus, סָמָרַתְּשׁ nonnunquam cum cognato סָמָרַתְּ ad sensum promiscue adhiberi, cf. Ez. 6, 6. Ioel. 1, 18., tamen h. l. multo aptius ob 13, 1. significatio supra commendata retinetur. Notapda est iterum paronomasia in verbis מִרְתָּה בְּאֶלְחֵיהָ. בְּיַהֲרֹן rebellavit contra Deum suum, dum ad exemplum maiorum 13, 6. 9. 10. Dei obliterata, spretis eius benevolentiae signis eiusdemque legibus et institutionibus, perversissimae idololatriae se subiecit, cf. 5, 11. בְּ: contra, ut 7, 14. 13, 9. Hieron. iterum male מִרְתָּה a derivat, significatione adeo transitiva: ad amaritudinem concitatuit Deum suum. Rectius LXX.: ὅτι ἀντέστη πρὸς τὸν Θεόν αὐτῷς, בְּחַרְבָּה יָפַלְךָ scil. incolae eius. Sequentia verba respondent descriptioni vastationis Bethabrelitiae 10, 14. cf. Amos. 1, 13. 2 Reg. 8, 12. Grammatici notarunt constructionem nominis foeminini cum verbo masculino, וְהַרְיָצְרִין יְבֻקָּעַ, quam ita defendit Schmidt ut partus contendat cum matribus gravidis verbo includi. Rectius verbum impersonaliter accipitur ut 10, 7. Omnino huic versui mira inest commixtio generum de qua vid. introd. p. 105.

2. Eluet benevolus vatis animus e sequentibus. Non enim suos monere desinit. Quamquam gens fere ad incitas redacta esset, tamen non deerat vati spes, fore ut restitueretur. Deus enim semper propitius est ho-

minibns, modo ad eum revertantur. שׁׁבַּתְּךָ עַד יְהוָה: revertete ad Iehovam. יְהִי secundum Kimchium valet i. q. לְאָלֹהִים, cf. Ieol, 2, 2. 12. Am. 4, 6., et, addit, direunt nostri, magna est poenitentia, quae pertingit ad thronum gloriae, nam dictum est קְדוּשָׁה אֶלְהִים קָדְשָׁה: קָדְשָׁה siquidem פְּשָׁלֵט: impegisti, offendisti בְּקָרְבָּן: proper a. per peccata tua. Sens.: iam mala tibi contraxisti, cave igitur et revertere a via tam periculosu perniciosaque, ne prorsus collabaris et contundaris. Schmidt, qui evangelium N. T. in toto capite praedici vult, imperativum pro futuro accipit: revertoris tamen aliquando sub Messia. Illo tempore enim futurum erat, ut etiam Israeli inter gentes disperso haec concio poenitentiae mitterenda, et plurimi ad Christum Deum suum convertendi essent. LXX. ultimum comma vertunt: διοτι ἡδί-
νησας ἐν ταῖς ἀδικίαις οὐ.

3. קְדוּשָׁה בְּלַבְּבָם: sumite vobiscum i. e. ne oblivious tradite, sed in animis vestris recondite. De Welle verborum nimis tenax: „nehmt Worte mit Euch“ הבְּבִיט, Chald. supplet' דָּאָזְנָאָזָן i. e. confessionis, ut nempe semper prompti sitis ad precandum pio et constito animo. Simplicius: verba quae Iova ad vos per me locutus est. Simili modo אֲמֹרֵיךְ בְּלַבְּבָךְ lob. 22, 22. cf. Prov. 1, 3. 2, 1. 2. 3. 4, 10. Revertimini ad Iehovam, vid. v. 2. Dicite si פְּנֵי צֻוֹן: omnem aufer culpam. Hieron. bene explicat: nil languoris in nobis et pristinas ruinae derelinquas, ne rursus mali seminis pullulent rediviva plantaria. LXX.: ὅπερ μὴ λάβητε ἀδικίαν καὶ λάβητε ἀγαθά, quod omnino verbis nostris non inest.

בְּנֵי־בְּנָה: benigne accipe scil. quae sequuntur פְּרִים מִפְּרִירָה. Nam quae interposita sunt, וְשַׁלְמָה, ita sunt capienda ut pro relativo positum sit, cf. 13, 1. 10. Res ipsa hanc significationem docet. Dictio in versione ad verba ita sonat: accipe benigne, et nos solvimus oblationes labiorum nostrorum. Non video cur quis ingenii linguae haud ignarus Hebraicam verborum constructionem ita solvere dubitet: benigne accipe, quas

XIV, 3.

solvimus, oblationes l. n. Grotius fere hanc nostram sententiam ita exhibuit: *aceptum habe id bonum, quod nunc facimus, plans quasi non peccavissimus, et offeremus tibi pro bobus pia verba, gratias suppliciter agentia.* Simplicius et disertius etiam Eichhorn: „nimm es gnädig an, wenn wir dir unsrer Lippen Opfer bringen.“ פְּרִים שְׁפָרִים נְשָׁפָרִים בְּרִים, Boves et iuvenci usitatissimae et Deo probatissimae victimiae erant, et in sacrificiis pro salute, זְבַח שְׁלֹמִים Exod. 24, 5. Lev. 3, 1., et in sacrificiis expiatoriis, דְּבָשָׂת Lev. 4, 3. sqq. Ez. 43, 19—21. 45, 18—22. Quod quidem sacrificiorum genus a prophetis multo minoris pretii habebatur, quam significaciones piorum animorum confessiōnibus, laudibus gratiarumque actione exhibitae Ps. 51, 17—19. 50, 8—15. 23, 69, 31, 32. 107, 22. cf. Hos. 6, 6. Ies. 1, 11. al. Si igitur cum nostro loco comparatur v. c. locus Exod. 24, 5., ubi est: יְבָשָׂת זְבַחַי שְׁלֹמִים פְּרִים נְשָׁפָרִים בְּרִים, nostrum שְׁפָרִים נְשָׁפָרִים diserte ad id sacrificiorum genus spectare videtur, quod pro salute Deo offerebatur. שְׁלֹם autem est: *tale sacrificium offerre, et sensus vatis est: benigne accipe Deus oblationes nostras pro salute nostra, quas non bobus et iuvencis sed laudibus et precibus labiorum nostrorum ferimus.* פְּרִים metaphorice saepius sunt: *oblationes, sacrificia.* Substantivum שְׁפָרִים per appositionem adiectum est. Constructio in libris Hebraeorum obvia, ita ut appositiō locum status constructi occupet. Grammatici tum omissum aliquod supplendum esse statuunt, sic h. l. פְּרִים שְׁפָרִים, cf. Michaelis ad h. l. vid. Gesen. Lehrgeb. p. 668. et Drusius ad h. l. Alii ita: *solvimus pro iuvencis labia nostra i. e. eorum precationes.* Alii suplent praep. ב: *solvimus oblationes labiis nostris.* LXX.: καὶ ἀνταποδόσουμεν καρπὸν χαιλέων ἡμῶν, quasi שְׁלֹם a פְּרִים fructus descendenteret, ut 10, 13. קְדִירָה בְּקְדִירָה Prov. 31, 16. — Verba קְהַתְּבָב alii vertunt: *sume de tuis bonum, quod in nos transferas,* v. c. Lutherus: „und thue uns wohl.“ Tarnovius et Schmidt adeo meritum Christi in medium pro-

ducunt ita: accipe bonum nostrae iniquitatis oppositum, iustitiam, quam pro nobis in fide offerimus, non nostram quidem, sed Iesu Christi. Hieron.: accipe (inquit) bonum; nisi enim tuleris mala nostra, bonum tibi quod offeramus habere non possumus. Chald.: et suscipias nos utique quasi bonos, et sint eloquia labiorum nostrorum penes te accepta tanquam boves in beneplacitum super altari tuo. Ceterum locum nostrum evers. LXX. citasse videtur Apostolus Hebr. 13, 15.

4. Pergit vates in commemoratione precum a contritis animo Israelitiss faciendatum, ita quidem ut non tantum Dei misericordiam implorent, sed etiam vota sincera spondeant, nimirum *se nec Assyriis, nec Aegyptiis, nec idolis manu factis sisuros sed in Deo solo miserorum refugium quaesituros esse.* פָּנָא לֹא יִשְׁעֵנָה אֱלֹהִים כִּי־
Assur non faciet nos salvos. Reprehenduntur his verbis foedera, quae cum Assyriis iniire Israelitae niunum parati erant, cf. 5, 13. 7, 11. 8, 9. 12, 2. e quibus quidem semper nova calamitas in eos redundabat 2 Reg 15, 19. 17, 3. סִיט לֹא נַרְפָּב צָל־ super equis in equitabimus. Nonnulli antiquorum interpretum (v. a Hieronymus, Iarchi, Ebn Esra) Aegyptios equos intelligunt, quoniam Aegyptus equis abundavisset, Deut. 17, 16. 1 Reg. 10, 28. 2 Chron. 12, 3., et Aegyptii in bellis curru et equites adhibuissent, Exod. 14, 9. 15, 19. Certe historia non impedit, quo minus ad horum opeam vestem respexisse statuanus, cf. 2 Reg. 17, 4. Non Aegyptiorum equis equitabimus, ut fortunae belli in nostris calamitatibus fidamus. Fortasse vates in mente habuit verba 1, 7. ubi Deum saluti Iudeorum sine equis et curribus consulturum esse pollicitus erat. פָּנָא־בְּאֶמֶר:
נִפְעַשָּׂה יְדֵינוּ פְּנֵי־ אֶלְחָדָנָה: nec dicemus ultra dii nostri ad opus manuum nostrarum, i. e. nec opera fictilia Deos nostros appellabimus (cf. 8, 6. 12, 2. Exod. 32, 4.) s. pro vero Deo colemus. Quod quidem Israelitae se facere negabant, sub specie simulacrorum unum tantum Deum se colere contendentes. Verum malam rem bono tantum nomine comprehendebant. Dum enim quaevis nova gentilium imago iis forma et species Dei non conspicui erat, ipsius Dei obliviscebantur, signum, ut ru-

XIV, 4. 5.

dium hominum est, pro re signata habentes. Sic polytheismus, quem Moses cavere studuerat, e moribus barbarorum superstitionis recipiebatur et (dictu tristissimum!) variis Deastrorum formis a barbaris adoptatis adoptabantur etiam ineptiae, flagitia et perversa consilia ad eorum cultum pertinentia. קָרְבָּן־אֲשָׁרִים i. q. פָּנָצָרִים. Nam עַמְּקָם non modo pron. relativ. est, sed etiam coniunctio respondens Lat. quod et Graec. ὅτι, cf. Ps. 31, 8. 1 Reg. 8, 33. Deut. 3, 24. cf. Gesen. ad h. v. יְרֻחָם; misericordiam consequetur, activum רְדֵךְ indicat: misericordem esse. בָּזָן: pupillus, orphanus, qui ope paterna destitutus fautor et tutores indiget. Hieron.: pupillus, ait, vocatur, quia Deum perdidit patrem. Chald.: eo quod a te misertum sit patrum nostrorum, ubi erant in Aegypto pupillorum instar. Nobis וְזַהֲבָה indicatur: qui alia ope destitutus nil habet, cui fidat, nisi Deum.

5. Addit nunc vates promissionem feliciorum temporum, quae eventura sint, si gens Israelitica pia in supplicationibus et constans in fiducia erga Iehovam suisset. Dei enim oraculum exhibent sequentia. מִשְׁלַחַן אֶתְּנָא: medebor defectioni eorum. Defectio s. aversatio quasi morbus pingitur; cumque in lingua Hebraica id usitatum sit ut verba peccatum indicantia, v. c. נְחַזֵּק, שׁוֹרֵעַ, etiam culpam et exitium eius designant, h. l. quoque, ubi vates de Deo dicit: medebor defectioni eorum, sine dubio ad detrimentum inde ortum et oriundum respicit. De nomine מִשְׁלַחַן vid. 11, 7. LXX.: λάσσωμαι τὰς κατοικίας αὐτῶν i. e. habitationes, quae interpretatio inepita est sive linguam sive sensum specbes. Chald.: acceptabo eos in conversione tua, ignoscam peccatis eorum et eorum miserebor, cum conversi fuerint. Itaque מִשְׁלַחַן dupli sensu, et bono et malo, accepisse videtur. טְבָבָה: redamabo eos, cf. 3, 1. מִשְׁלַחַן: sponte i. e. animo benigno et gratuito, non captus eorum sacrificiis et oblationibus. נְדַבָּה: pr. est substantivum, quod adverbialiter ponitur Deut. 23, 24. Esr. 3, 5. LXX.: ὁμολόγως, fere eode sensu quo alia lectio: ὁμολογουμένως: manifeste, absque omni dubitatione vel contradictione. Quod edit: nam recessit ira mea מִמֶּנּוּ: ab eo, scil. sequente

רִשְׁתָּאֵל, designat animum Dei semper promptum ad ignoscendum.

6. Non sufficit autem vati benevolum Dei animum populo in universum significasse, pingit per tres versus sequentes imaginibus suavibus felicia tempora a Deo huic parata. Huc pertinet potissimum, ut tandem eventu comprobetur, quod Abrahamo promissum erat Gen. 18, 18. evadet *Abrahamus magna et valida gens, per quam omnes terrae nationes felices erunt*, cf. Gen. 22, 18. 26, 4. אַרְבָּה בְּטַל לִישְׁתָּאֵל: *ero velut ros Israeli*, cf. 6, 3. Imago his regionibus aptissima, ubi rariores imbres cadunt, ros autem vespertinus et matutinus fruges reficiens fertilitati terrae succurrit. Sens.: *flaccescentes et ab interitu proximas res Israelitarum ita restituam, ut novas vires novaque incrementa capiant* Ies. 26, 19. Ps. 133, 3. לִישְׁתָּאֵל autem, quem nunc vocat loco pronominum numeri pluralis v. 5., est: *natio in universum, civitas Israelitica cum omnibus suis institutionibus et politicis et religiosis*, quod v. 8. docet. פְּעֻרָה בְּשֹׂנְעָרָה: *florebit ut lilyum*. Imagine lili vates cum pulchritudinem, tam foecunditatem floris innuit, de qua Michaelis ad h. l. adfert locum Plin. H. N. 21, 5. *lilio nihil foecundius est, una radice saepe quinquagenos emittente bulbos*. Maximum enim numerum civium et posterorum in ardentissimis votis Israeliticae gentis fuisse vidimus 2, 1. שְׂרָפָה בְּנִיקָה: *percutiet radices suas i. e. defiget et infundet radices suas in terram*. Quam antea ob amoenitatem et foecunditatem cum lilio comparaverat gentem Israeliticam nunc ob firmitatem, et late patentem gloriam cum arbore comparat, ita tamquam ut nomen arboris non laudet, sed quid voluerit, tantum a contextu appareat. Pro arbore, quam h. l. manifesto nominatam exspectassemus, nominat montem Libanon, ut firmitatem indicet, quae nulli arbori contingere possit. Ut autem elegantiam vatis ad modum nostra pingendi rationis vindicarent Chaldaeus, Hieron. et alii, לְבָנָן h. l. metonymice putarunt esse i. q. *arbores Libani*. Verum luxuriosa phantasia orientalis poetae non ita anxie metaphorae inhaesit. Nec inepti aliquid inesse video haic sententiae: *radices eius firmiter infixae et nulla temporum rite*

XIV, 6. 7.

perturbatae stabunt sicut mons Libani. Montem autem Libanon illum clarissimum tractum altissimorum montium fuisse, qui inter Syriam et Palaestinam porrectus nominibus Libanon et Antilibanon occurrit, satis notum est, cf. Reland Palaestina I, 11. Roehr Palaestina p. 39. 40. Hieron.: *cumque creverimus in domino, mittimus radices nostras sicut arbores Libani, quae quantum in auras consurgunt vertice, tantum radices in ima demergunt ut nulla tempestate quatiantur, sed stabili mole consistant.*

7. יְלִכֵּד יַעֲקֹבְרָיו: *ibunt i. e. procedent eius surculi s. rami.* Quibus iterum ingens propagatio stirpis Israeliticae indicatur. Chald.: *accrecent filii et filiabus.* D. Kimchi: *propagines parabolice significant bona in dies iis innovanda.* Aut si per radices intelligetur lex Mosis, quae stabilis erit in perpetuum, tum propagines sunt scientiae, quae innovabuntur illis in cognitione Dei pie celebrandi quotidie. בְּנֵי כּוֹנִת הַזֶּה, idem Kimchi: *erit vis viroris eius stabilis sicut oleae, cuius folia virent toto anno.* Pari modo secundum Michaelm ad h. l. Cyrillus eam vocat ἀειθαλῆν καὶ εὐκαρπόν: *semper viridem et fructibus refertam,* cf. Ier. 11, 16. Ps. 52, 10. 128, 3. LXX.: καὶ ἔσται ὡς ἐλαῖα καρκαρέπος. Chald. longe recedit a textu: *erit splendor eius sicut splendor candelabri sanctitatis, nimirum, ut Michaelis notat, e Lev. 24, 2.*

וְרִיחַן כְּנֵבֶן. Odorem quoque in praestantissimis partibus tabulae de speranda felicitate exhibeta ponit. Commemorat autem odorem Libani, quoniam refertus erat arboribus thuriferis fragrantibusque floribus et herbis, unde saepius odorum Libani mentionem facit SSa, v. c. Cant. 4, 11. Sirac. 39, 14. Chald.: *odor eorum velut odor incensi aromatum.* Quid odoris imago indicet, bene exposuit Tarnovius ad h. l.: *indicatur potissimum nominis celebritas, quae est velut fragrantissimus quidam odor late diffusus, sicut in sacris foetero dicitur, qui passim male audit,* Gen. 34, 30. Exod. 5, 21. 1 Sam. 13, 4. 27, 12. 2 Sam. 10, 6. 1 Chron. 19, 6. Probatur haec sententia parallelismo utriusque coniuncti, quam loquendi rationem prophetam adamasse.

saepius vidimus cf. introd. p. 129. Ut enim antea דָּדוֹן: gloria eius ceu oliva semper virebit, ita nunc רִיחַן: nominis celebritas ceu odor Libani extendetur.

8. יְשֻׁבֵּה יְשֻׁבֵּי בָּצָרְךָ. Oratio asyndeta, ex quā modo usitatissimo verbum יְשֻׁבֵּה nil indicat nisi repetitionem pristinae rei, Latinis ita exhibendam: *redibunt habitaturi, rursus habitabunt.* Populus Israeliticus tunc temporis erat dispersus et ita perturbatus publicis calamitatibus, ut nusquam secure degendi ipsi copia esset. Pars adeo iam abducta erat in exilium per expeditionem Tiglath-Pileseris 2 Reg. 15, 29. His omnibus promittit secura domicilia sub umbra reipublicae Dei cura et auxilio restitutae. Non igitur assentiri possum iis, qui יְשֻׁבֵּה de conversione animorum ad poenitentiam et ad meliorem frugem intelligent, v. c. Hieronymo ita commentato: *qui autem conversi fuerint ad Dominum, accipient conversionis praemium, ut sedant in umbra eius;* nec iis, qui vaticinium sero futurum rerum in verbis nostris quaerunt, v. c. Kimchi, Drusio cet. sic exponentibus: *redibunt in terram suam scil. olim exules, et habitabunt in terra Dei;* nec Chaldaeo latius progresso ita: *congregabuntur de medio captivitatis suae et habitabunt in umbra Christi sui;* nec iis, qui ex analogia loci incertae interpretationis Ie. 30, 15. בָּצָרְךָ explicant: *requiescent, quos etiam Kimchi iam commemorat;* nec denique iis, qui (ut Schmidt) *de congregacione omnium gentium sub umbra evangelii sermonem esse putant.* S. V. Kuinoel lectionem. בָּצָרְךָ mutari vult in בָּצָרְךָ innitus auctoritati LXX. (Ιπιστρέψονται οἱ εἰδιοῦνται) Syri, Arab. et Chald. Verum quaeritur an non isti omnes ex ingenio verba magis circumscripserint, quam curiose verterint. — Dubitant quoque interpres de subiecto pronominis suffixi בָּצָרְךָ quod alii ad Deum, alii ad Libanon trahunt. Eichhorn omissa voce בָּצָרְךָ: „in seinem (Libanons) erquickenden Schatten werden sie wohnen.“ De Wette: „es kehren wieder die Bewohner seines Schattens.“ Verum nil simplicius esse potest quam ut ref-

XIV, 8.

ratur ad נְאָזֶן v. 6. de quo hucusque omnia pronomina suffixa valent. Is enim erat a Deo erigenda arbor actura undique radices, emissura surculos, gloriam et famam extensura. Sub istius igitur umbra, sic nostro versu pergit, etiam populum hucusque magnis calamitatibus turbatum, securum domicilium manebit. Quid autem Israel h. l. significet, v. 6. monuimus, nimirum omnem oeconomiam imperii Israelitici emendatam et restitutam pietate et reditu ad regem suum Davide 3, 5.

וַיַּעֲשֵׂה יְהֹוָה בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל ad verbum quidem est: *viviscabunt frumentum* i. e. producent frumentum culturā agrorum. Verum cum S. V. Rosenmuellero non intelligo, quōmodo tam prosaica sententia inter tot magnificas promissiones vati excidere potuerit. Melius igitur, parallelismo sequentis commatis פְּנַנְנָה בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל iubente, pro sumitur, cum praefixum ב saepius deesse constet cf. 13, 8. vid. Glass. Phil. S. p. 568. et introd. p. 102. Idem iam statuit Kimchi afferens exempla Prov. 17, 22. 1 Sam. 15, 23., qui quidem significationem coniugationis Piel h. l. intransilivam esse censet, ita: *viviscabunt se ipsos in mandatis Dei, quae roborabunt eos ut triticum quod viviscat hominem.* Alii aliquid supplent, v. c. Rosenmueller עֲשֵׂה ita: *viviscabunt semen instar frumenti.* Verum simplicius difficultas ita expeditur ut mutata accentuatione legatur עֲשֵׂה. Quod non magni negotii est, cum videamus vulgaris accentuationis auctores e prorsus aliena interpretatione LXX. Chaldaeī et Hieronymi meliora edoceri non potuisse. LXX. enim habent: ζύσονται καὶ μεθυσθύσονται στρα, pro quo adeo Hieron. legisse videtur στρα: bibent et inebriabuntur frumento. Hieronymus ipse vertit: *vivent tritico.* Chald. vivent mortui. — Idem mēcum sensisse videntur Echhorn ita vertens: „sie werden — aufleben wie das Samenkorn,“ et de Wette: „und wachsen wie Getraide.“ Nos intelligimus: *reviviscent sicut triticum magnam granorum copiam in messo exhibutrum.* וַיַּעֲשֵׂה, verba illis parallela: *pullulabunt a. surculos emittent longe lateque ut vitis.* Vitis, imago

foecunditatis et ubertatis occurrit Ps. 128, 3. Sensus est idem utriusque membra: *stirps eorum augebitur posterorum numero magis magisque crescente* — וּבָרְךָ בֵּין קִבְנֹן: *ipsius autem scil. reipublicae Israeliticae nomen memorabile et honorificum* (cf. 12, 6.) *erit ut vinum Libani.* De vino Libani audiendus est Kimchi ad h. l. *Vidi in libro Asaph medici, vinum Libani, Hermonis, Carmeli montium Israelis et Hierosolymae, montium Mariae et vinum montium Caphtor et Aegypti, ista inquam vina esse suprema inter omnia vini genera, odore, gustu et medicina.* Quin et recentiores vinum montis Libani magnis laudibus celebrant, cf. Bellermann Handb. d. bibl. Litt. II, p. 357. 58. Chaldaeo *vinum Libani* est *vinum quod clangore tubae libari solet in templo Hierosolymae.* Pii nostrorum interpretum omnia ad tempora Christi referunt.

9. אֲבַרְיָם est nominativus absolutus, cf. 6, 8. 8, 23, 9, 6. 11. *quod ad Ephraimum attinet.* Cum nempe vates in poëmate vicissim Israelis et Ephraimi nomine usus sit, in pingendis magnis populi peccatis et in inculcandis grandibus eventibus ipsi futuris, *ultrumque oratione sua absolvere voluit. Israelem consolatus est.* 6. Nunc autem ad Ephraimum se convertit, ne ulla pars populi a Deo neglectam se existimet. Ab Ephraimo orsus 13, 1. cum Ephraimo finem facit. Dicere vult: *Fac eum antea horrendas institutiones idolatriae edidisse, abstinebit nunc ab iis nec amplius rem cum idolis habebit.* Verba מִתְהַלְּבָד obscura sunt. Plerique interpretes commendarunt supplementum מִתְהַלְּבָד: *dicens est,* s. מִתְהַלְּבָד: *dic, quasi e. v.* 3. reperieretur. Verum cum ibidem iam omnia membra civitatis Iudaicae dicere monita sint, cur nunc vates iterum se ad Ephraimum verterit, vix cogitari potest. Praeterea inde a v. 5. missis monitis versatus erat in descriptione felicioris conditionis Ephraimitas mansueta. Quam si sub finem totius orationis novis monitis interrupisset, sane inepte et frigide a vate actum fuisset. Omnino verbis nimia vis insertur, ubi ad tale supplementum consugimus, ergo necessitate non urgente ab

XIV, 9.

ea abstinere satius est. Dathe, Kuinoel, Eichhorn, huius supplementi ineptiam bene sentientes, pronomen personale h. l., ut saepius, abundare contenderunt. Verum non ex ea loquendi ratione a Glassio allata Phil. S. p. 148. qua pronomen abundans ubique eadem persona qua subiectum legitur. Hoc loco pronomen primae et subiectum tertiae personae est. Est alia loquendi ratio ingenio antiquiorum et recentiorum linguarum accommodatissima, ut dativus pleonastice ponи videatur, quae etiam exemplis V. T. probari potest, vid. Mich. 2, 4. 5, 1. (quamquam in loco a Dathio et Kuinoelio laudato 12, 9. pron. ὃ dativus commodi est), inter Graecos et Latinos saepius occurrens, a Grammaticis nomine *dativi ethici* appellata. De Graeca lingua Hebraicae proxima vid. exempla ap. Buttmannum Schulgrammatik §. 120. Anm. 2., de Latina ap. Zumptium Gramm. §. 71, 1. not. 2. In nostra lingua exempla sunt frequentissima, v. c.: „thue mir deinem Bruder ja keinen Schaden,“ sive: „du wirst mir doch nicht zu Schaden kommen!“ Hinc Eichhornii versio: „Was für Gemeinschaft möchte mir noch Ephraim mit Göttern haben?“ et Dathii: *quid mihi Ephraim amplius cum idolis?* Nec inepte eodem modo verba nostra expediri posse videntur, ita: *quod ad Ephraimum atinet, quid mihi cum idolis ille adhuc aget?* Hieron. ita vertit: *o Ephraim omnis qui agis poenitentiam et qui meus esse coepisti, dimitte idola, simulacula contemne!* ac si Deus dixisset: *cur me ultra illis idolis adiungis?* Verum ita maior etiam vis orationi infertur. Si LXX. fides haberi posset, optime restitueretur lectio ὃ. Habent enim: τι αὐτῷ ἔτι καὶ εἰδώλοις; Ita, ut iam Drusius monuit, *sententia emergit ex hac lectione valde elegans.* Deus enim: *quid, inquit, Ephraimo ultra cum idolis rei est?* i. e. non amplius eget eorum ope. *Lectio est Anacreonti familiaris,* v. c.: τι μοι καὶ μωροῖς εἰδώλοις; Hanc lectionem certe faciliorem S. V. Boeckel secutus est.

רְשָׁוֹנָה: respondebo, scil. ei, pronomine e sequente verbo petito. *Respondere alicui a votis eius*

est: *eum exaudire*, cf. 2, 23, 24. Chald.: *ego per verbum meum suscipiam orationem Israelis.* LXX.: *תְּמִימָנוֹתָא אַתְּבָנָה*, pariter Syrus, e lectione עֲדֵנָה, quod quamquam nonnulli recentiorum v. c. Dathe, Kistinoel et Eichhorn probaverunt, tamen vulgaris lectio sequenti parallello commati magis convenit. רַאשְׁתְּרַבְּתָה: *diligenter observabo eum.* Verba vivendi significationem curandi et custodiendi habent, v. c. דְּבָרִתְהָ, רַאשְׁתְּרַבְּתָה עַל וּמִן Iob. 28, 24. 34, 21. Ps. 13, 4. 84, 10. 2 Chron. 16, 9. LXX.: κατεστρέψω αὐτὸν, Hieron.: *dirigam eum*, sine dubio e lectione אַתְּשְׁרַבְּתָה a rad. שְׁרַבְּתָה. Interpretationem nostram commendarunt E. Esra et D. Kimchi cum plerisque recentioribus, v. Gesen. ad h. v. Eichhorn ut parallelum haberet prioris membra rem in malam partem sumsit, ita: „ich züchtigte, ich fiel es feindlich an.“ Verum ut de usu verbi שְׁרַבְּתָה, simplicitatis venustas orationi demeretur, si valet aliud quid praeter significationem benevoli Dei animi in omnibus his commatibus spectavisse statuimus. קָרְבָּנִי בְּרַבְּשָׁתְה: *quasi abies semper vires* er. Nova imago semper recentem et semper paratam Dei benevolentiam erga Israelitas indicans. Alii intelligi putant *cupressum* s. *iuniperum*. Fortasse plures eiusdem generis arbores uno nomine comprehendebantur, vid. Celsii Hierobotanicon l. p. 74. Verum omnes arbores huius generis fructum non ferunt de quo tamen subsequens comma loquitur. *Vis* igitur huius imaginis tantum in eo quaeri debet: *ut abies semper virescitat, ita favor Dei semper felicitatem vobis parabit.* Inhaesit vates omnino notioni arboris, cuius abietem Dei imaginem esse voluit, sed e qua tantum aliquod momentum comparationis, scil. vigorem semper virentem, repetit. Chald. imaginem ad Ephraimum refert: *efficiam illum sicut abietem pulchram, quia a me remissio et poenitentia illorum invenietur.* Similiter Hieron.: *faciam eum quasi abietem virentem.* נְבָרֵךְ בְּמִצְחָה: *a me fructus tuus invenitur, quod saepius aliis formulis pro-*

XIV, 10.

tulit vates: penes me solum tuum auxilium tuaque salus est, v. 4. 13, 4. al.

10. Paucis verbis gravi conclusione poema propheticum absolvitur. מִ formula interrogantis, h. l. vi relativi, ut מִ 9, 14. et עַד־מִזְבֵּחַ 8, 5. qui sapiens est. Copula ו hanc significationem exigere videtur. Sententia enim inepta existeret, si verteremus: quis sapiens est? etiam ad haec attendat! Nec commodius alii: quis sapiens est, ut intelligat? Vates enim utique in animo habuit sapientes, quos tantarum orationum vis non lateret, quod sequentibus indicatur: *viae Dei planae sunt, non dubiae, nec insidiis obstructae nec ingressu difficiles.* Est praeterea in utroque membro parallelismus nostram interpretationem postulans: *qui sapiens est, etiam attendet ad haec; qui attendens est, ea etiam intelliget.* Inter antiquos Syrus et recentiorum plures, v. c. Eichhorn, idem nobiscum de significatione particulae מִ senserunt, cuius eadem ut h. l. vis est Exod. 24, 14. Iud. 7, 3. Ies. 50, 10. Ioel. 2, 14. Prov. 9, 4. רַיְבָן אֶלְחָנָן: etiam attendet ad haec, cf. Dan. 10, 1. Iob. 23, 8. Esra 8, 15. נָבֹז וְרַדְעֵס: attendens etiam ea intelliget. Elegans repetitio eiusdem vocis. LXX. Chald. et Hieron. vim interrogativam in verbis huius commatis invenerunt.

כִּי־יִשְׁרִים בְּרִיכִי יְהוָה: nam rectae s. planae sunt viae Iehovae scil. quibus nos dicit. כִּי causam indicat cur attendantes intelligent. De hominibus *viae* sunt rationes se gerendi, vita et mores eorum 10, 13., de Deo est providentia et cura, qua homines ducit, modus agendi erga homines. Eodem sensu dicuntur viae Iehovae תְּמִימִם Ps. 18, 31. 2 Sam. 22, 31. sine omni errore et culpa. צְדָקִים: probi cf. 10, 12. יְלִכְמִ בָּשָׂר: iis incident. Sens.: tuto et secure dirigent gressus suos, utcunque a Deo ducuntur, nam iis non deerit felicitas, quae semper virtutem comitatur. בָּשָׂר יְבָשָׂתִים יְפָשָׂלִ בָּשָׂר: improbi in iis labentur, i. e. utcunque ducantur, vel commodis, opibus et amoenitatibus vitas instructi vel ad humilem sortem adacti, infelices erunt. Quod egregie rebus Israe-

liticis comprobabatur, quippe quae post brevem florem nunc ad interitum ruerent. Qui cum Chaldaeo h. l. vaticinium de vita aeternaque piorum felicitate et de aeterna miseria impiorum quaerunt, certe verba et sententiam vatis non diligenter observant. Nusquam enim vates, sicut in omni operis expositione vidimus, ad hanc christianorum verae felicitatis spem et fiduciam ascendit.

Tabula chronologica
 rerum ad vitam et sermones Hoseae prophetae pertinentium.

Anni mundi (e com- putat, Petav.)		ante Christ. natum:
3180.		824. Ierobeam II. rex tribuum Israeliticarum creatur.
90.	14.	
4.	10.	Mors Amaziae regis Iudeorum. Initium Usiae & Asariae sub tutela regnantis.
200.	804.	
6.	798.	Usias sui iuris factus ipse imperii sceptrum tenet.
10.	94.	
15.	89.	
20.	4.	
1.	3.	Ierobeam II. moritur.
2.	2.	Israeliticum interregnum undecim annorum.

A. mdi:	a. a. Chr. n.
3223.	781.
4.	80.
5.	79.
6.	8.
7.	7.
8.	6.
9.	5.
30.	4.
1.	3.
2.	2. Sacharias rex Israelitarum contutus post 6 menses occidit. Hos. 4, 1. — 5. 9. Sallum cedit.
3.	1. Menahem Sallumi parricida iterio potitur. Annus Usiae 40.
4.	70.
5.	69.
6.	8.
7.	7.
8.	6.
9.	5. Initium leprae in quam Usias Indaeorum incidit. — Hos. 10 — 6, 3.
40.	4.
1.	3. Hos. 8, 1 — 10.
2.	2.
3.	1. Menahem moritur. Successor Ikaiah. Annus Usiae 50tus.
4.	60.
5.	59. Pehaiah trucidatur. — Hos. 7, 1. Pekah rex Israelitarum.
6.	8. Usias rex Indaeorum diem supremum obit. Filius Iotham succedit in regno Iudaico. Hos. 6, 4 — 11.
7.	7.
8.	6.
9.	5.
50.	4.
1.	3.
2.	2.

L. mdf:	a. a. Chr. n.
3253.	751.
4.	50.
5.	49.
6.	8.
7.	7.
8.	6. Hos. 8, 11 — 9, 7.
9.	5.
60.	4. Pacta Pekahi cum Rezino Syro contra Iudeos.
1.	3. Hos. 9, 10 — 17.
2.	2. Iotham rex Iud. moritur, cui filius Ahas succedit.
3.	1. Bellum Israelitarum contra Iudeos.
4.	40.
5.	39. Irruptio Tiglath-Pileseris in regnum Israeliticum.
6.	8. Pekah rex Israelitarum adnuentibus Assiriis ab Hosea trucidatur.
7.	7.
8.	6.
9.	5. Interregnum 8 annorum. Hoseas auxilio Assyriorum fretus regno Israelitico potiri conatur.
70.	4.
1.	3.
2.	2.
3.	1. Hoseas tandem a Salmenassere Assyriaco rex Israelitarum constituitur, imposito annuo tributo Assiriis solvendo.
4.	30.
5.	29. Hoseam regem foederis Assyriorum piget. — Hos. 11.
6.	8. Ahas rex Iudeorum moritur. Hiskias filius et successor. Initia pectorum Israeliticorum cum rege Aegyptiaco. — Hos. 12.
7.	7. Hos. 7, 7 — 16.
8.	6. Hos. 10. (incl. 9, 7 — 9.).
9.	5. Hos. 13, 14. Finis sermonum Hoseae prophetae.

A. mdi:	a. a. Chr. n.	
3280.	724.	Expeditio Salmanasseri con seam regem Israelitarum, Samaria obsessa.
1.	3.	
2.	2.	
3283.	721.	Samaria capta. Stirpes Isra cum rege Hosea in exili ductae.

Errores absente auctore ortos lector benevole et
excusabit et emendabit. Sunt, qui prae ce-
teris notentur, hi:

Pag. 7, lin. 19. not. legatur: praesesse — pag. 35, l. 30, leg.
וְיָשַׁבְתִּים — p. 37, 26. comparantur — p. 45, 16. in se
— p. 48, ult. idque — p. 65, 8. Itaque — p. 67, 7. not.
annos — p. 70, 30. Israelitici — p. 75, 4. ad Aegyptios — p. 80, 28. vexandam — p. 82, 30. Ahabo — p.
85, 4. conspicuum — p. 88, 1. Ex — p. 91, 11. multifariae — p. 99, 4. Salmanassaris — p. 111, 20. prae-
positionis — ibid. 29. plus quam — p. 115, 15. existit
— p. 131, 2. not. Syris — p. 144, 9. Makkeph — p. 145.
27. voluisset — p. 147, 32. ficalnea — p. 149, 16. solio
— p. 151, 2. invehatur — p. 156, 32. pendendo — p. 159,
17. restituueretur — p. 166, 36. intelligendae — p.
167, 7. amantium — ibid. 10. ubera — ibid. 23. ne colore
— p. 168, 16. Israelitis — p. 170, 29. erga — p. 171, 5.
conciunitatis — p. 181, 2. οὐχ' οὐτε — p. 182, 25. mu-
llier movetur — ibid. ult. **וְיָשַׁבְתִּים** — p. 185, penult. adopta-
verant — p. 190, 25. infantium — p. 211, 6. execrari
— p. 213, 7. dissidentes — p. 214, 14. quemque — p.
216, 18. unam — p. 223, 8. observando — ibid. verba:
cultum idolorum ab Israelitis adoptatum in l. 17.
falso irrepserunt; legantur l. 21. post: Scimus enim — p.
228, 16. leg. dignos — p. 229, 7. laborarent — ibid. ult.
easque — p. 230, 11. prosicias — p. 232, 15. Vociferamini
Bethavene — ibid. 18. Israelis — p. 235, 11.
Ephraimiticos — p. 243, 2. εὐρεῖαι — ibid. 24. Hates
der St. — p. 244, 1. earum — p. 246, 10. vocatur — p.
249, 21. perfide — p. 250, 29. commemoraverat — p.
251, 13. impunitus — ibid. 34. ad — p. 252, 5. erant —
p. 257, 14. Revertamur — p. 258, 1. ponit — p. 261, 38.
post Phulo desunt verba: tempore Menahemi et Usiae;
in altero, de illis Iudeorum cum Tiglath-Pilese-
re — p. 262, 32. leg. Bethavenis — p. 268, 29. tendamus
p. 269, 21. sacrificiis — p. 270, 8. Pekaiahi — ibid. 12.
resipiscerent — p. 274, 37. paradisi — p. 277, 27. est —
p. 286, 36. fermentari — p. 287, 14. ζυμωσθειας — ibid. 19.
frühen Morgen — p. 291, 19. fermentescens —
ibid. 37. Φάγγος — p. 302, 15. praepositione — p. 312, 5.
pro signo? ponatur. — p. 320, penult. Utique — p. 322, 3.
Aegypti — ibid. 8. erat — p. 325, 1. post abducen-
tur desunt verba: in Assyriam eodem modo, ac si re-
vertantur — ibid. l. 35. addatur: Illae descriptions
de temporibus quoque Iothami regis valent, de quo
2 Chron. 27, 4. oppida in montanis Iudeaeae constru-
xit, tum castella et turre in montibus. Quibus

temporibus vatis sermonem assignate malim;
quoniam tunc et Israelitis maior copia super-
biendi, et utriusque regno mores corruptiores fui-
sse videntur. — p. 353, 12. et 15. leg. ventris — p. 356, 23.
qua — p. 362, 27. quod ad — p. 367, 9. idolis — p. 369, 20.
omittenda — p. 379, 34. munitiones tuae deperden-
tur sicut deperditur — p. 391, 1. revertetur — p. 399,
5. commentatione — p. 401, 8. Deus tuus — p. 403, 8.
arbitrio — p. 405, 28. occurrit — p. 409, 27. et 36. Ie-
hova — p. 420, 28. sermo — p. 426, 6. proiectus — ibid.
20. in Aegyptum — p. 427, 31. quem — p. 430, penult.
horrendas — p. 431, 37. Ahabo — p. 432, 18. Ahabi
— p. 433, 27. quod ad — p. 434, 19. non tantum — p.
437, 11. pronominis — ibid. 14. pronomina — p. 438.
ult. quando — p. 448, 5. quo — ibid. 13. percussit —
p. 452, 36. ascendentem — p. 457, 32. supplant. — Ceter-
rum in toto libro legantur: imprimis, Gibeatitae, se-
lennis, ceteri, cum suis derivatis.

Praeterea errores locorum citatorum sunt emendandi hi:

Pag. 33, l. 6. leg. Deut. 34, 6. — p. 41, l. 8. 3, 5. — p.
134, 12. 2 Chron. 34, 14. — p. 146, 35. 2 Sam. 7, 8. — p.
153, 22. Num. 14, 19. — p. 159, 31. 3, 1. — p. 203, 36. Zach.
10, 2. — p. 212, 24. 4, 1. — p. 219, 14. Dan. 7. — p. 235, 32.
2 Chron. 17. — p. 241, 22. Ps. 115, 9. 11. 59, 12. — p. 249,
12. 7, 12. — p. 253, 12. Ier. 10, 25. — p. 263, 20. Prov. 11,
22. — p. 269, 2. Ier. 5. — p. 295, 7. Exod. 19, 5. — p. 334
15. Gen. 19, 33. — p. 345, 23. Ier. 4. — p. 367, 11. 4, 15. —
p. 370, 14. 1 Reg. 18. — p. 377, 20. Ps. 112. — p. 388, 21.
Ier. 7, 26. — p. 400, 11. Ies. 1, 24. — p. 431, 5. 4, 7. — p.
439, 20. v. 11. — p. 452, 5. Job, 15, 30.

